Bundel van de Leesmap ingekomenstukken raad van 6 juli 2021

05.28.1 Bibliotheekconvenant 2021 -2023
- Bibliotheekconvenant 2021-2023.pdf
- Bijlage = aanbiedingsbrief bij bibliotheekconvenant.pdf

05.28.2 Uitnodiging algemene ledenvergadering VNG 16 juni 2021
- week 21 Ledenbrief VNG uitnodiging Algemene ledenvergadering 16 juni 2021.pdf

05.28.3 Presentatie RES raadsinformatiebijeenkomst 11 mei 2021
- Week 21 Presetatie RES Raadsinformatiebijeenkomst 11 mei 2021.pdf

05.28.4 Pamflet Waterschap inzake water en ruimte in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen in 2022
- Week 21 Pamflet water en ruimte gemeenteraadsverkiezingen.pdf

05.28.5 Pamflet Mantelzorg.nl
- Week 21 Pamflet Mantelzorg.nl.pdf

05.28.6 Lange Termijnagenda versie 21 mei 2021
- Lange termijn agenda (LTA)-versie 21 mei 2021.docx

05.28.7 Vooraankondiging regionale raadsinformatiebijeenkomst Groene Metropoolregio en uitvraag onderwerpen
Onderwerpen voor deze bijeenkomst uiterlijk op 11 juni 2021 aanleveren via griffie@rozendaal.nl
- week 21 Vooraankondiging regionale raadsinformatiebijeenkomst Groene Metropoolregio.docx

06.04.1 Totaalplan Spoor
- Totaalplan spoor.pdf
- Bijlage 1 Nieuwe stations.pdf
- Bijlage 2 Treinseries naar het buitenland en aanvullende ICD.pdf
- Bijlage 3 Directe bereikbaarheid buitenlandse stations bij Totaalplan spoor.pdf
- Bijlage 4 Directe bereikbaarheid naar het buitenland bij Totaalplan Spoor.pdf
- Bijlage 5 Tijdtabellen.pdf

06.04.2 Besluitenlijsten openbare gedeelte B&W vergadering 18 en 25 mei 2021
- Week 22 Besluitenlijst openbare B&W vergadering 18 mei 2021.docx
- week 22 Besluitenlijst openbare BW vergadering 25 mei 2021.docx

06.04.3 Introductie redacteur Studio Rheden
- Week 22 introductie Studio Rheden.docx

06.04.4 Uitnodiging sessie Team Klimaatadaptatie provincie Gelderland 16 juni 2021
- Week 22 Klimaatteam Gelderland.docx

06.04.5 Motie gemeente Maasgouw Minimumloom
- Week 22 MOTIE Maasgouw Minimumloon.pdf

06.04.6 Moties Gemeente Vaals inzake Confetti en WMO
- week 22 Motie Vaals confetti en serpentine.pdf
- week 22 Motie Vaals Huishoudelijke hulp WMO.pdf

06.04.7 Rapport Raad Openbaar Bestuur
- week 22 Rapport Raad Openbaar Bestuur.pdf

06.04.8 Uitnodiging VNG bijeenkomst 4 juni 2021
- Week 22 Uitnodiging VNG bijeenkomst 4 juni 2021

06.04.9 Uitnodiging lokale digitale raadsinformatiebijeenkomst Groene Metropoolregio op 15 juni 2021
- week 22 Uitnodiging raadsbijeenkomst GRMAN 15 juni 2021.pdf

06.11.1 Lokaal preventieakkoord Rheden Rozendaal 2021 - 2023
- 1 Lokaal preventieakkoord. B&W voorstel.docx
- 2 Lok. prev. akk. Bijl 1 Preventieakkoord RR versie 1.pdf
- 3 Lok. prev. akk. Bijl 2 Adviesaanvraag definitief.pdf

4 Lok. prev. akk. Bijl 3 Positief advies VNG.pdf

5 Lok. prev. akk. tkn Subsidieaanvraag 2021.pdf

06.11.2 Raadsinformatiebrief Woonagenda Subregio Arnhem

Raadsinformatiebrief - Woonagenda Subregio Arnhem e.o. 2021-2023.docx

Woonagenda subregio Arnhem e.o. 2021 - 2023.pdf

06.11.3 Ledenbrief VNG en uitnodiging algemene ledenvergadering 16 juni 2021

Week 23 Digitaal VNG Jaarcongres en Algemene Ledenvergadering 16 juni 2021.docx

Week 23 ledenbrief VNG moties-en-preadviezen-tbv algemene ledenvergadering 16 juni 2021.pdf

06.11.4 Informatieflyer commissie mijnbouwschade

week 23 Informatieflyer - Commissie Mijnbouwschade.pdf

06.11.5 Nieuwsbrief Groene Metropoolregio met oproep om te abonneren

Week 23 nieuwsbrief Groene Metropoolregio.docx

06.11.6 Uitnodiging besloten raadsinformatieavond organisatieontwikkeling op 17 juni 2021 in Het Rhedens te Rozendaal

week 23 Uitnodiging raadsinformatieavond organisatieontwikkeling 17 jun 2021.docx

06.11.7 Uitnodiging webinar De RES en het omgevingsbeleid

Week 23 Uitnodiging webinar De Res en het Omgevingsbeleid.pdf

06.18.1 Gemeenteraadsverkiezingen: kies retail dichtbij

Week 24 Gemeenteraadsverkiezingen 2022- Kies retail kies dichtbij.pdf

06.18.2 Evaluatie Transformatieplan 2.0 Sociaal domein gemeente Rheden

1 Raadsinfobrief Evaluatie T-plan. B&W voorstel.docx

2 Raadsinfobrief Evaluatie TP. Bijl 1 Raadsinformatiebrief.docx

3 Raadsinfobrief Evaluatie TP Bijl 2 Evaluatie TP 2.0 25 mei.pdf

4 Raadsinfobrief Evaluatie TP. Bijl 3 Transformatieplan 2.0 07 mei 2019.pdf

06.18.3 Motie Borstonderzoek Krimpen aan de IJssel

Week 24 Motie Borstonderzoek (gemeente Krimpen aan den IJssel).pdf

06.18.4 Motie borstonderzoek Nederweert

Week 24 Motie Nederweert Borstonderzoek.pdf

06.18.5 Schrijven Stichting Leven met de aarde

Week 24 Schrijven Stichting Leven met de Aarde.docx

06.18.6 Schrijven VNG: Verkiezing toegangkelijkste gemeente

week 24 VNG verkiezing meest toegangkelijke gemeente van Nederland.docx

06.18.7 Besluitenlijst openbare B&W vergadering 8 juni 2021

Week 24 Besluitenlijst B&W vergadering 8 juni 2021.docx

06.18.8 Uitnodiging voor wandeling Masterplan Veluwezoom op 3 juli 2021

week 24 Uitnodigingsbrief Raad voor wandeling en presentatie over Masterplan Veluwezoom.pdf

06.25.1 Herbenoeming lid Raad van Toezicht scholengroep Veluwezoom

1 Herbenoeming RVT scholengroep Veluwezoom. B&W voorstel.docx

2 Herb. RVT. Bijl 1 Brief RvT Veluwezoom.pdf

3 Herb. RvT TKN Brief aan RvT.pdf

06.25.2 Raadsinformatiebrief Preventieakkoord Volksgezondheid

1 Raadsinformatiebrief Preventieakkoord. B&W voorstel.docx

2 Raadsinfo. br Prev. akk Bijl Raadsinformatiebrief.docx

06.25.3 Raadsinformatiebrief verstedelijkingsstrategie

Op 25 juni 2021 is de raadsinformatiebrief Verstedelijkingsstrategie in deze leesmap geplaatst.
Het college heeft in zijn vergadering van 29 juni 2021 besloten een paar kleine wijzigingen in de raadsinformatiebrief aan te brengen.
De oorspronkelijke brief is daarom vervangen door het thans bijgevoegde exemplaar.

Bijlage 1 bij Raadsinformatiebrief verstedelijkingsstrategie.pdf

Raadsinformatiebrief consultatie concept verstedelijkingsstrategie.pdf

Bijlage 2 bij Raadsinformatiebrief verstedelijkingsstrategie hoofdlijnen concept verstedelijkingsstrategie.pdf

Bijlage 3 bij Raadsinformatiebrief verstedelijkingsstrategie kaart.pdf

Bijlage 4 bij Raadsinformatiebrief verstedelijkingsstrategie 4 planning regionale verstedelijkingsstrategie.pdf

06.25.4 Vaststelling subsidie 2020 Bibliotheek

1 Vaststelling bibliotheek. B&W voorstel.docx

2 Vaststt. bijl 1 Jaarrekening 2020 en Controleverklaring.pdf

3 Vaststt. bijl 2 Jaarverslag-2020.pdf

4 Vaststt. bijl 3 Ledenaantallen Q1 2021.pdf

06.25.5 Besluitenlijsten B&W vergadering 8 en 15 juni 2021

Week 25 Besluitenlijst B&W vergadering 8 juni 2021.docx

Week 25 Besluitenlijst B&W vergadering 15 juni 2021.docx

06.25.6 Uitnodiging regionale bijeenkomst inzake de ODRA op 8 september 2021

Week 25 regionale bijeenkomst ODRA.docx

06.25.7 Lange Termijnagenda versie 21 juni 2021

Lange termijn agenda (LTA) versie 21 juni 2021.docx

06.25.8 Vooraankondiging Raadsontmoeting Groene Metropoolregio op 20 september 2021

Week 25 Vooraankondiging Raadsontmoeting Groene Metropoolregio op maandag 20 september 2021.pdf

07.02.1 Jaarverslag en Controleverklaring Modulair Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein

Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf

Controleverklaring jaarrekening 2020 MGR SDCG.pdf

Reactienota op zienswijzen begrotingswijziging 2021 uitvoeringsprogramma en meerjarenbegroting 2022-2025 MGRSDCG_.pdf

Uitvoeringsprogramma 2022 begrotingswijziging 2021 en meerjarenbegroting 2022-2025 MGR SDCG.pdf

Bundel zienswijzen MGR SDCG 2021.pdf

07.02.2 Vragen raad en antwoorden college regionale agenda Groene Metropoolregio

week 26 210628 -Vragen raad Rozendaal regionale agenda GMRAN geclusterd-DEF (002).pdf

07.02.3 Advies Raad openbaar bestuur inzake het besturen van regio's

Week 26 Advies van de raad openbaar bestuur voor het besturen van regio's.pdf

07.02.4 Besluitenlijst 28 juni Groene Metropoolregio

Week 26 Besluitenlijst Groene metropoolregio.pdf

07.02.5 Besluitenlijst openbare B&W vergadering 22 juni 2021

Week 26 Besluitenlijst_1_B&W_vergadering_22_juni_2021.docx

07.06.1 Raadsvragen en antwoorden college

Antwoorden vragen raadsvergadering 060721.docx

Bibliotheekconvenant 2020-2023

Convenant houdende afspraken over de bijdrage van de bibliotheekvoorziening in Nederland aan maatschappelijke opgaven

Ondertekend door:

De Staat der Nederlanden, het Interprovinciaal Overleg, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Koninklijke Bibliotheek, de Stichting Samenwerkende POI's Nederland, de Vereniging van Openbare Bibliotheken,

1. de Staat der Nederlanden, te dezen vertegenwoordigd door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mr. drs. I.K. van Engelshoven, hierna te noemen 'de Minister',

2. het Interprovinciaal Overleg, waarvan de zetel is gevestigd in Den Haag, te dezen vertegenwoordigd door Z. Pels MA, hierna te noemen 'IPO',

3. de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, waarvan de zetel is gevestigd in Den Haag, te dezen vertegenwoordigd door Leonard Geluk, hierna te noemen 'VNG'.

4. de Koninklijke Bibliotheek, waarvan de zetel is gevestigd in Den Haag, te dezen vertegenwoordigd door dr. E.J.B. Knibbeler, hierna te noemen 'KB',

5. de Stichting Samenwerkende POI's Nederland, waarvan de zetel is gevestigd in Hoofddorp, te dezen vertegenwoordigd door M. Van Ham MPM, hierna te noemen 'SPN',

6. de Vereniging van Openbare Bibliotheken, waarvan de zetel is gevestigd in Utrecht, te dezen vertegenwoordigd door Mr. C.A.A. Kok, hierna te noemen 'VOB',

gezamenlijk dan wel afzonderlijk aan te duiden als: 'partijen' c.q. 'partij'.

Overwegen het volgende:

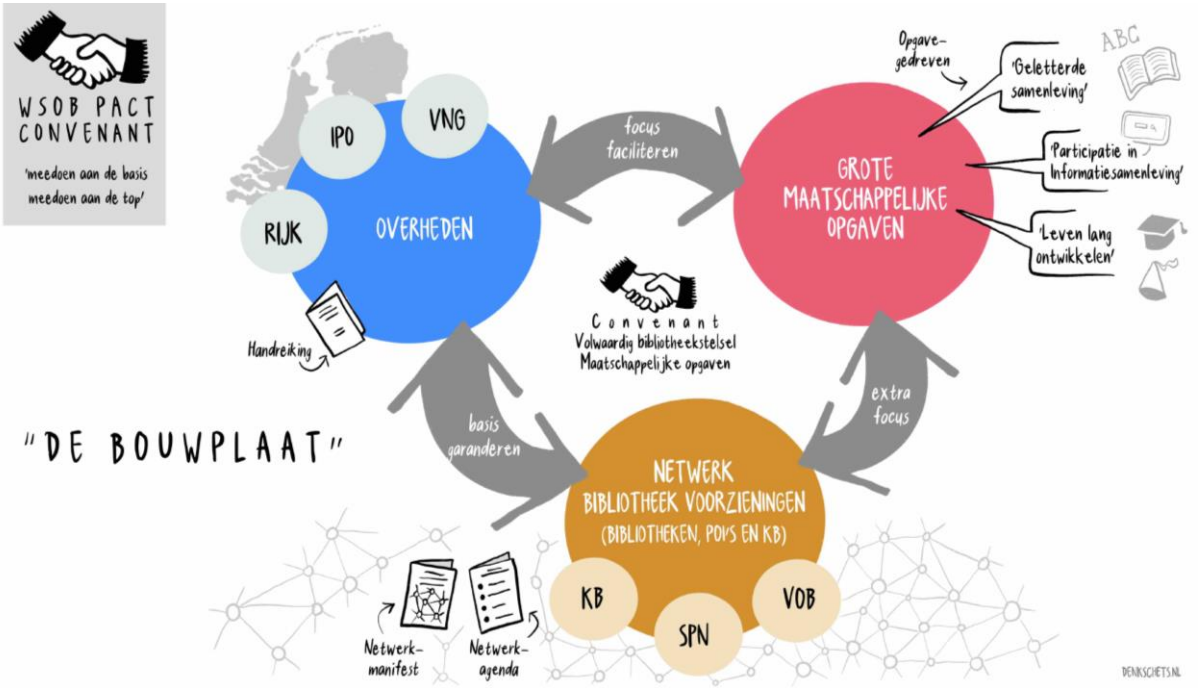
1. Algemene uitgangspunten

a. Drie overheidslagen (gemeente, provincie en Rijk) dragen gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het stelsel van openbare bibliotheken in Nederland. Regelmatig overleggen deze overheidslagen over de ontwikkelingen in de bibliotheeksector en de maatschappelijke opgaven. Vertegenwoordigers van de sector zijn betrokken bij dit periodieke bestuurlijk overleg.
b. Met de inwerkingtreding per 1 januari 2015 van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) zijn de bestuurlijke rollen en verantwoordelijkheden formeel vastgelegd en zijn de maatschappelijke functies van de bibliotheek helder gedefinieerd. De eerste evaluatie van de Wsob in 2019 laat zien dat de doelen van de wet op hoofdlijnen voldoende worden gerealiseerd. Van een acute aanleiding tot ingrijpende wetswijziging is volgens partijen geen sprake.
c. De evaluatie en ook het advies 'Een bibliotheek voor iedereen' van de Raad voor Cultuur laten zien dat openbare bibliotheken volop in beweging zijn en op innovatieve wijze invulling geven aan een bredere, maatschappelijk-educatieve functie in de (lokale) samenleving. Er is ook duidelijk meer samenwerking ontstaan tussen de partijen.
d. Ondanks deze positieve ontwikkelingen is er aanleiding voor partijen om samen een aantal afspraken te maken. Het doel daarvan is bibliotheken beter in staat te stellen bij te dragen aan actuele maatschappelijke opgaven. Dat is nodig omdat alleen een volwaardig en robuust netwerk van openbare bibliotheken de maatschappelijke rol goed kan invullen, maar dat netwerk staat onder druk. Dat komt omdat het aantal bibliotheekvestigingen gestaag terugloopt, de bibliotheek niet voor iedereen voldoende bereikbaar is en de financiering is verminderd.
e. Partijen willen op korte termijn stappen zetten. In het bestuurlijk overleg van 5 februari 2020 is overeengekomen in een convenant vast te leggen welke bijdrage ieder van de partijen kan

leveren om een gezamenlijk toekomstbeeld dichterbij te brengen. Met deze afspraken geven partijen uiting aan de gezamenlijke ambitie om binnen de kaders van de wet uitvoering te geven aan de aanbevelingen uit de evaluatie van de Wsob en de aanbevelingen van de Raad voor Cultuur.

f. Partijen nemen zich voor zich de komende drie jaar te focussen op drie grote maatschappelijke opgaven, waarin de bibliotheek een natuurlijke rol van betekenis heeft. De eerste ligt in het domein van lezen. Er zijn grote zorgen rond laaggeletterdheid en de afname van leesvaardigheid en leesplezier bij de jeugd. De tweede grote opgave betreft de participatie van de burger in de informatiesamenleving. Digitalisering en technologie hebben tot gevolg dat burgerschap en democratie een andere invulling krijgen. Nog lang niet iedereen is daarmee vertrouwd en ook niet alle burgers kunnen daar zomaar aan mee doen. En ten derde is er een groeiende behoefte bij alle burgers in Nederland om kennis en vaardigheden op te blijven doen en te blijven leren in een snel veranderende wereld (leven lang ontwikkelen).

g. De afspraken in dit convenant liggen in het verlengde van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Ze geven extra focus en een concrete invulling voor de komende jaren indachtig de doelen van de Wsob.

Partijen komen het volgende overeen:

2. Doelen en reikwijdte

Met het sluiten van dit convenant beogen partijen bibliotheken beter in staat te stellen bij te dragen aan actuele maatschappelijke opgaven. Daartoe leggen zij nu de focus op drie grote maatschappelijke opgaven: het bevorderen van lezen, het bevorderen van participatie in de informatiesamenleving en het bevorderen van een leven lang ontwikkelen.

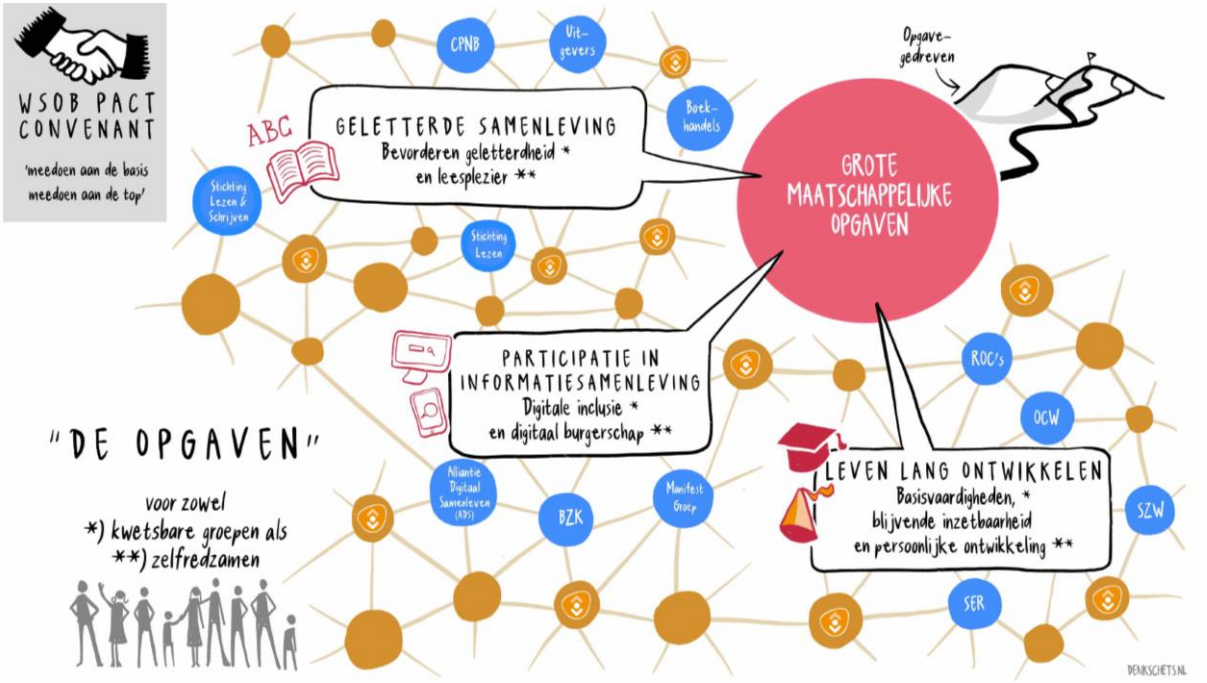
Om dat te bereiken is het nodig dat iedere inwoner van Nederland binnen een redelijke afstand toegang heeft tot een volwaardige openbare bibliotheek. Een bibliotheek die alle vijf

bibliotheekfuncties[1] uit de Wsob vervult en die vanuit die hoedanigheid een relevante bijdrage levert aan de maatschappelijke opgaven. En een bibliotheek die daarbij intensief samenwerkt met tal van partners op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

Dit convenant heeft betrekking op de openbare bibliotheekvoorzieningen in Nederland.[2] Het convenant betreft zowel de fysieke als de digitale dienstverlening van de bibliotheekvoorzieningen.

3. Focus op drie actuele maatschappelijke opgaven

Het netwerk van openbare bibliotheken draagt bij aan een geïnspireerde, geïnformeerde en betrokken samenleving. In de komende drie jaar legt het netwerk gezamenlijk de focus op drie actuele maatschappelijke opgaven, samen met andere partners binnen bestaande en nog te vormen (landelijke) netwerken.

Opgave 1: Geletterde samenleving – Bevorderen geletterdheid en leesplezier

De bibliotheek is vanaf de vroegste jeugd een essentiële partner bij het stimuleren van het lezen. De bibliotheken doen dit op grond van de algemene wettelijke bibliotheektaken, maar ook via speciale programma's als 'Tel mee met Taal' en de Bibliotheek *op school* en BoekStart binnen 'Kunst van Lezen'.

Verschillende onderzoeken en adviezen laten over een reeks van jaren een dalende leesvaardigheid, leesmotivatie en leesplezier zien. **Partijen zijn gegeven deze ontwikkeling van mening dat kosten geen drempel mogen vormen voor het gebruik van de bibliotheek door de jeugd.** Op dit moment heffen bibliotheken in een aantal gemeenten nog jeugdcontributie. Sinds de evaluatie van de Wsob is

[1] Het gaat om a. ter beschikking stellen van kennis en informatie; b. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie; c. bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur; d. organiseren van ontmoeting en debat; en e. laten kennis maken met kunst en cultuur.

[2] Openbare bibliotheken in Caribisch Nederland streven naar een verbetering van de huisvesting en de dienstverlening. Partijen zijn bereid de bibliotheken in Caribisch Nederland te ondersteunen door expertise, faciliteiten en programma's beschikbaar te stellen die ook voor Nederlandse bibliotheken beschikbaar zijn.

dit aantal teruggelopen van 26 (in 2019) naar 14 (in 2020). De Minister zal deze 14 gemeenten oproepen jeugd gratis toegang tot de bibliotheek te geven.

De Minister wil bovendien starten met een Leesoffensief om lezen onder jongeren en voorlezen aan kinderen te stimuleren. Het Leesoffensief is een aanvulling op al bestaande acties om het lezen te stimuleren. Als onderdeel van het Leesoffensief in dit convenant spreken **partijen af dat bibliotheken een extra impuls geven aan lees- en taalstimulering.** Partijen richten de aanvullende activiteiten specifiek op een aantal doelgroepen: jongens, leerlingen op het vmbo en leerlingen met een meertalige achtergrond. Deze doelgroepen hebben namelijk extra hulp nodig. Bibliotheken die hun collecties, expertise en activiteiten voor deze doelgroepen willen uitbreiden, kunnen hiervoor een financiële bijdrage ontvangen. De bijdrage aan bibliotheken wordt gedekt vanuit de financiële bijdrage van de Minister aan het convenant. Als voorwaarde geldt dat wordt gewerkt vanuit gezamenlijk beleid in afstemming met de scholen in het werkgebied want de belangrijkste plek voor het aanleren en ontwikkelen van leesvaardigheden is en blijft het onderwijs.

Partijen zullen voorts hun expertise op het gebied van kinder- en jeugdliteratuur verder bundelen. Als initiator van het landelijk collectieplan neemt de KB hierbij het voortouw. De provinciale ondersteuningsinstellingen hebben aangegeven hierbij een coördinerende rol te kunnen vervullen en ook bij de extra impuls aan lees- en taalstimulering. De samenwerking met partijen buiten dit convenant - zoals de Leescoalitie, het boekenvak en onderwijsinstellingen - wordt geïntensiveerd.

Partijen zullen zich ook inzetten voor de doorontwikkeling van succesvolle programma's zoals de Bibliotheek *op school*. Uitgangspunt bij de Bibliotheek *op school* is het voorkeursmodel inclusief de daarbij behorende wettelijke leenrechtvergoeding, dat nader zal worden uitgewerkt in een brede werkgroep. Partijen spreken met elkaar af in overleg te gaan over de implementatie hiervan, nadat de brede werkgroep, die door de KB is samengesteld om tot een oplossing van deze problematiek te komen, hiertoe voorstellen heeft gedaan.

Opgave 2: Participatie in informatiesamenleving - Digitale inclusie en digitaal burgerschap

Digitalisering en technologie hebben een steeds grotere impact op vrijwel alle domeinen van ons leven. De burger die niet in staat is om digitale middelen te gebruiken, kan niet of minder goed meedoen in de samenleving. Dit heeft effecten voor de werkgelegenheid, voor het sociaal functioneren en voor het contact met de e-overheid. Partijen vinden het van belang dat iedereen kan meedoen en kan profiteren van digitalisering. Daar hoort ook digitale inclusie bij.

De openbare bibliotheek is een van de partijen die samen met het onderwijs investeert in digitaal burgerschap en van jongs af aan in digitale geletterdheid. Bibliotheken helpen mensen zelfredzamer te worden door het aanbieden van cursussen en door burgers met vragen over de (digitale) overheid te ondersteunen met informatie. Ook kunnen bibliotheken doorverwijzen naar lokale organisaties die ook individuele vragen van burgers kunnen helpen oplossen.

Gemeenten streven ernaar om participatie in de informatiesamenleving te bevorderen. Beleid daarop is gebaseerd op een lokale doelgroep-analyse. Dit krijgt vorm in samenspraak met een lokaal (of regionaal) opgavegericht organisatienetwerk van lokale partners waar ook de bibliotheek deel van uitmaakt. Iedere partner in dat netwerk (dus ook de bibliotheek) heeft daarbij zijn eigen en/of met partners gedeelde doelstellingen als het gaat om het bereiken van specifieke doelgroepen.

Partijen spreken daarnaast met elkaar af dat bij alle bibliotheekorganisaties in 2020-2021 Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) zijn geïmplementeerd en het cursusaanbod is geïntensiveerd. Hiermee beogen zij jaarlijks 10% van de doelgroep en op termijn zelfs 20% (ambitiescenario) te bereiken van de in totaal 4 miljoen kwetsbare burgers die digitaal niet mee

kunnen doen. De dienstverlening maakt gebruik van interventies waarvan de effectiviteit is onderzocht en onderbouwd. De dienstverlening creëert meetbare resultaten en draagt bij aan het maatschappelijk rendement doordat mensen zelfredzamer worden, beter participeren, gezonder worden (door vermindering van stress en een beter zelfbeeld) en meer kansen hebben om banen te vinden of te behouden. **De KB werkt samen met provinciale ondersteuningsinstellingen, lokale bibliotheken en de Manifestgroep van landelijke overheidsdienstverleners aan deze doelstelling vanuit de programmafinanciering van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Partijen brengen advies uit aan het ministerie van Binnenlandse zaken om na 2021 middelen beschikbaar te stellen om de IDO's structureel voort te zetten.**

Opgave 3: Leven lang ontwikkelen – basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid

Veranderingen in de samenleving komen niet alleen voort uit digitalisering en technologische ontwikkelingen. Er zijn ook economische, demografische en sociale ontwikkelingen die gevolgen hebben voor bijvoorbeeld de arbeidsmarktpositie van burgers.

Daardoor is het van belang om mogelijk te maken dat iedereen op een zelfgekozen manier en tempo mee kan blijven doen, kan blijven leren en de eigen vaardigheden kan blijven ontwikkelen. Bibliotheekvoorzieningen bieden voor iedereen een openbare, veilige en laagdrempelige (leer-en ontwikkel)plek. Het gaat zowel over non-formeel als informeel leren. En het gaat daarbij zowel om het opdoen van basisvaardigheden (zoals lezen, rekenen, digitale vaardigheden) als om het doorontwikkelen van vaardigheden die bijdragen aan blijvende inzetbaarheid.

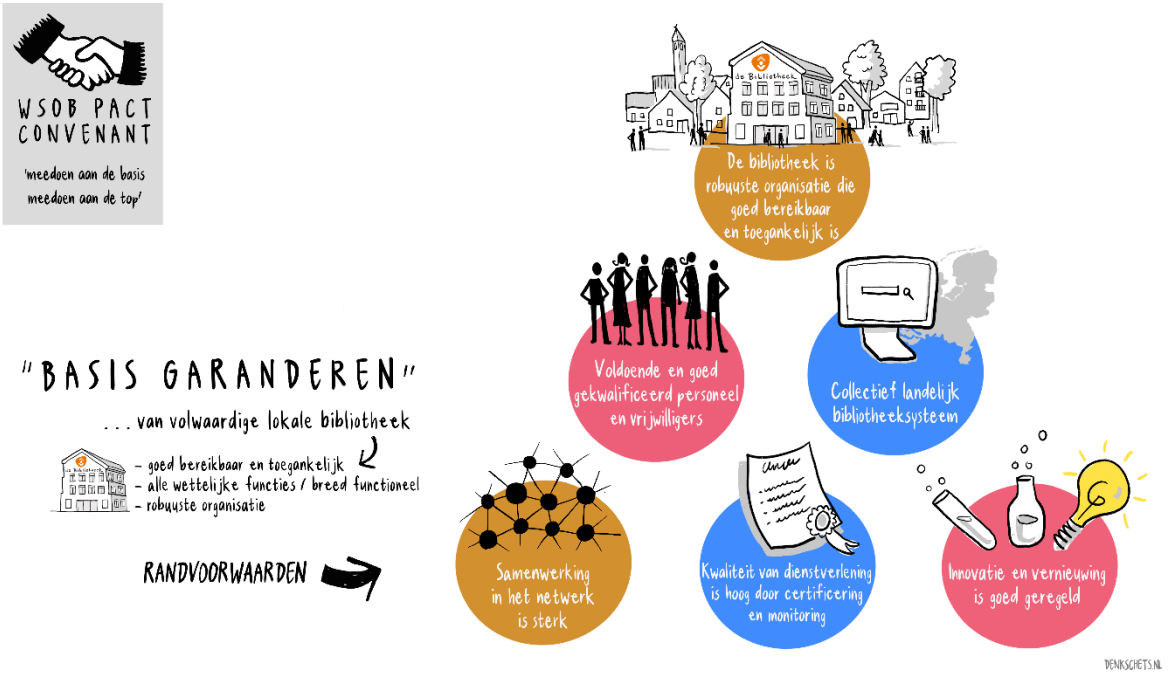
Partijen spreken met elkaar af dat de KB, provinciale ondersteuningsinstellingen en lokale bibliotheken gezamenlijk het programma 'de Bibliotheek en basisvaardigheden' continueren en daarnaast een nieuw landelijk programma 'Leven lang ontwikkelen' opzetten. Dit landelijk programma bevat onder andere een interactief leer- en ontwikkelplatform voor gebruikers van bibliotheken. Partijen zorgen gezamenlijk voor doorontwikkeling van landelijke producten en diensten voor deze programma's van onderop. Denk aan bibliotheken met inloopscholen en makersplaatsen. Zo kan iedereen gebruik maken van hetgeen is ontwikkeld**.** Partijen maken hiervoor gebruik van bestaande middelen en zoeken naar aanvullende impulsen. Daarnaast zoeken partijen hiervoor samenwerking met andere sectoren zoals het (beroeps)onderwijs. Het is van belang dat bibliotheken dit in ieder geval vormgeven door deelname aan bestaande lokale of regionale netwerken gericht op de bestrijding van laaggeletterdheid en/of de stimulering van (arbeids)participatie.

4. Basis garanderen

Om een bijdrage te kunnen leveren aan de hierboven genoemde drie actuele maatschappelijke opgaven is het van belang dat aan een aantal randvoorwaarden is voldaan:

a. De bibliotheek is een robuuste organisatie die goed bereikbaar en toegankelijk is;
b. Er zijn voldoende en goed gekwalificeerde medewerkers en vrijwilligers;
c. Er is een collectief landelijk bibliotheeksysteem;
d. De kwaliteit van de dienstverlening is hoog door certificering en monitoring;
e. De samenwerking in het netwerk is sterk;
f. Innovatie en vernieuwing zijn goed geregeld.

De inzet en acties om deze randvoorwaarden te realiseren staan hieronder uitgewerkt.

a. *De bibliotheek is een robuuste organisatie die goed bereikbaar en toegankelijk is*

Een volwaardige bibliotheekvoorziening geeft invulling aan de vijf functies die staan beschreven in de bibliotheekwet én speelt in op de lokale situatie. Belangrijk is dat de bibliotheekvoorziening goed bereikbaar en toegankelijk is. Ook de robuustheid van de bibliotheekorganisatie zelf is van belang voor de basis. **Partijen spreken met elkaar de ambitie uit om de robuustheid van bibliotheekorganisaties te behouden en te vergroten om een bijdrage te kunnen blijven leveren aan de lokale gemeenschap.** De VOB helpt lokale bibliotheken met het ontwikkelen van en experimenteren met verschillende modellen inclusief bijbehorende financieringsmogelijkheden. Partijen verwachten dat provincies en provinciale ondersteuningsinstellingen een rol nemen in de ondersteuning van de lokale bibliotheekorganisaties vanuit hun innovatietaak.

Het is van belang dat de bibliotheekvoorziening in de nabijheid is, zodat alle inwoners van Nederland toegang hebben tot de vijf bibliotheekfuncties. **Partijen spreken met elkaar af dat in gemeenten waar de afstand tot een bibliotheekvoorziening voor burgers te groot is, de KB, de provinciale ondersteuningsinstelling en de lokale bibliotheekvoorziening in overleg treden met de gemeenten om te zien of het mogelijk is om alsnog een basisvoorziening te realiseren.**

Om tot een goed overleg met deze gemeenten (maar ook andere gemeenten) te kunnen komen, is het nodig dat het inhoudelijke aanbod van de bibliotheek en de kosten die gepaard gaan met het realiseren van dit aanbod duidelijk kunnen worden geschetst (en transparant worden gemaakt). **Daarom spreken partijen af een gedragen model te ontwikkelen waarmee bouwstenen voor een kwalitatief goede dienstverlening worden vastgesteld en wordt uitgewerkt wat financieel nodig is om de dienstverlening te kunnen bieden**. Het model helpt bibliotheken en gemeenten om met elkaar vast te stellen: Wat willen gemeenten bereiken voor hun burgers? Wat voor aanbod kan de bibliotheek op dat punt bieden? Wat zijn de opbrengsten van dat aanbod (voor de gemeente en hun burgers)? Wat gaat dat kosten? Het model gaat over alle terreinen van het bibliotheekwerk en maakt gebruik van goede voorbeelden. De grootte van de bibliotheek is een variabele, zodat het model toepasbaar is voor bibliotheken in steden én voor bibliotheekwerk op het platteland. Provinciale ondersteuningsinstellingen kunnen vervolgens op basis van dit model bibliotheken ondersteunen bij de veranderbeweging richting de maatschappelijk-educatieve bibliotheek.

b. *Er zijn voldoende en goed gekwalificeerde medewerkers en vrijwilligers*

Bibliotheken willen voor burgers van betekenis blijven. De transitie van de bibliotheek vraagt om een andere organisatie van het werk en om andere kwalificaties en competenties van het personeel. Deze transitie is voor bibliotheekorganisaties zo ingrijpend dat een gezamenlijke aanpak van arbeidsmarkt en opleidingen nodig is.

Partijen spreken af dat acties worden ondernomen om de inzetbaarheid van zittend personeel te vergroten, nieuw personeel met de juiste kwalificaties en competenties te vinden en vast te houden en de vervanging van de huidige en verwachte uitstroom van personeel in goede banen te leiden. De KB, VOB, SPN en Stichting Bibliotheekwerk werken reeds samen in een regiegroep om nader invulling te geven aan een gezamenlijke aanpak. De KB heeft de regie en maakt een financieel plan voor realisatie. Om deze ambitie waar te maken is een eenmalige investeringsimpuls nodig van de Rijksoverheid in combinatie met een structurele bijdrage vanuit de lokale bibliotheekorganisaties en provinciale ondersteuningsinstellingen. De gezamenlijke provinciale ondersteuningsinstellingen dragen vanuit hun innovatietaak zorg voor de ontwikkeling van een opleidingshuis en relevante opleidingen. Dit wordt door de bibliotheken gebruikt om (bij)scholing voor het (zittende) personeel te verzorgen. In lijn daarmee wordt een modulaire vakopleiding op mbo, hbo/wo niveau voor nieuwe instromers ontwikkeld. De VOB zorgt in afstemming met andere partijen voor de regulering van de uitstroom, het beroepsprofiel en de functiewaardering van het personeel. De gezamenlijke inspanning levert een nieuw vakmanschap op bij medewerkers waarmee bibliotheken de diverse maatschappelijke vraagstukken nog beter op professionele wijze tegemoet kunnen treden.

c. *Er is een collectief landelijk bibliotheeksysteem*

In de openbare bibliotheeksector is een groot aantal verschillende bibliotheeksystemen in gebruik. Op basis van de netwerkbepalingen verwacht de Wsob dat deelnemers aan het bibliotheeknetwerk ondersteunende processen zodanig inrichten, dat daarmee de collectiviteit van het netwerk wordt versterkt. Zo zijn verschillende onderzoeken gedaan naar een collectief landelijk bibliotheeksysteem (CLB). Een CLB levert een bijdrage aan de samenwerking tussen bibliotheken, maakt versnelling van innovatie en verlaging van de kosten mogelijk en helpt bij het beter bedienen van de klant met aanbod dat past bij zijn of haar wensen.

Partijen spreken met elkaar af dat ze in gezamenlijkheid een CLB realiseren voor de klassieke kerntaak van boekenuitleen. In december 2020 ligt er een uitgewerkt plan om het CLB met voldoende deelname te gaan realiseren. Dit plan wordt voorgelegd aan partijen. Er dient een oplossing gevonden te worden voor de financiering van de opbouw van en de migratie naar het CLB.

Voor muziek geldt dat de uitleen van fysieke muziekdragers een activiteit is met een beperkte tijdshorizon. Partijen onderschrijven het belang van de digitale informatie over muziek en van de digitale toegang tot muziek(fragmenten) voor de gebruikers van de openbare bibliotheek. Muziekweb/CDR biedt deze muziekdiensten aan. Partijen zullen meewerken aan een toekomstbestendige inrichting voor de relevante onderdelen van de dienstverlening van Muziekweb/CDR. Zij zullen ondertussen geen onomkeerbare stappen nemen die strijdig kunnen zijn met dit toekomstperspectief.

d. *De samenwerking in het netwerk is sterk*

De beleidsvrijheid die de wet voor partijen biedt wordt gewaardeerd, maar maakt het soms moeilijk om partijen aan te spreken op de uitvoering van hun taken. Partijen hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een goed functionerend bibliotheeknetwerk en zien dat de samenwerking in het bibliotheeknetwerk in een volgende fase is beland. Belangrijk is dat alle betrokkenen elkaar weten te vinden in de gezamenlijke opdracht en dat verantwoordelijkheden duidelijk zijn belegd.

Partijen spreken daarom met elkaar af om middels een netwerkagenda gezamenlijke acties en doelen af te stemmen. De netwerkpartners in het bibliotheekstelsel werken de afspraken en ambities uit het convenant in de Netwerkagenda 2021-2024 binnen drie maanden na ondertekening van het convenant verder uit, zodat uitvoering doelmatig plaatsvindt en versnippering van losstaande acties wordt voorkomen. In de uitwerking wordt duidelijk wat iedere partner vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheid gaat doen en hoe het netwerk gezamenlijk verantwoordelijkheid en regie neemt om de ambities effectief te realiseren. In het bestuurlijk overleg wordt deze Netwerkagenda door de opdrachtgevende overheden bekrachtigd.

Daarnaast spreken partijen af dat de gezamenlijke overheden in een handreiking bibliotheekbeleid kaders geven voor kwalitatief goed bibliotheekwerk samen met een bekostigingsmodel.

e. *De kwaliteit van de dienstverlening is hoog door certificering en monitoring*

Partijen willen dat voortdurend en goed inzicht bestaat over de voortgang van de afspraken in het convenant plus een beeld van de kracht en de knelpunten van het huidige bibliotheekstelsel om waar nodig te interveniëren. Monitoring vergt een gericht instrumentarium met een "*cockpit*" die de juiste stuurinformatie oplevert. Afspraken over monitoring en gegevenslevering zijn wettelijk vastgelegd en bij de KB ondergebracht om uit te voeren. Daarnaast hebben lokale bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen en gemeenten reeds vaste afspraken over certificering. Het gaat om regelmatige kwaliteitstoetsing van bibliotheken, de uitvoering van de leesbevorderingsprogramma's door bibliotheken en van taalhuizen.

Partijen spreken met elkaar af dat zij verder bouwen aan een instrumentarium ten aanzien van:

- Inzet op maatschappelijke opgaven en maatschappelijke effectmeting;
- Inzicht in bereikbaarheid en toegankelijkheid van robuuste bibliotheekvoorzieningen;
- Beeld van verandervermogen van organisaties;
- Inzicht van inzet van personeel en vrijwilligers;
- Het opdrachtgeverschap van overheden; en
- Beeld van de realisatie van stelselvoorzieningen van lokale bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen en de KB.

Partijen en de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal (CBCT) hebben afgesproken dat zij de informatie en instrumenten waarover zij beschikken inzetten en uitbouwen en dat twee keer per jaar op bestuurlijk niveau wordt gerapporteerd over de bevindingen en voortgang. Op basis hiervan kunnen partijen waar nodig interveniëren en bijsturen. De monitoring vindt plaats door de KB. CBCT ondersteunt op basis van de inzichten in de uitvoering van twee kwaliteitskaders rondom de Bibliotheken en Cultuurorganisaties en Taalhuizen.

f. *Innovatie en vernieuwing in de sector is goed geregeld*

Innovatie staat voor de brede vernieuwing van het bibliotheeknetwerk. Partijen willen burgers, medewerkers en bestuurders inspireren om met de nieuwe bibliotheek aan de slag te gaan. Innovatie ondersteunt, versterkt en versnelt het proces om tot nieuwe producten, diensten en organisatievormen te komen. Lokale bibliotheken zijn voortdurend bezig met vernieuwing en innovatie in het licht van maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Deze innovaties zijn zichtbaar en deelbaar via innovatiebieb.nl. De provinciale ondersteuningsinstellingen hebben een spilfunctie in het netwerk en zijn in gezamenlijkheid de aanjager van het innovatieproces, en kunnen in gezamenlijkheid de ambities uit dit convenant concretiseren.

Partijen spreken met elkaar af om uit te gaan van een brede invulling van het begrip 'innovatie'. Innovatie is gericht op verbetering van bestaande processen, op verwante producten voor de nabije toekomst of leidt tot transformaties en het verleggen van grenzen zowel in de fysieke bibliotheek als digitaal. Elke stap in het innovatieproces, van idee tot productontwikkeling en implementatie is onmisbaar om het bibliotheeknetwerk vooruit te helpen. Vanuit deze brede invulling gaan lokale bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen, SPN en de KB aan de slag. Landelijk wordt door de KB een impuls gegeven aan innovatie met behulp van een substantieel bedrag aan innovatiegelden, dat in het netwerk wordt ingezet door SPN samen met de Innovatieraad via de provinciale ondersteuningsinstellingen in combinatie met provinciale innovatiemiddelen.

5. Financiële bijdragen

a. Voor de uitvoering van het convenant heeft de Minister € 3 mln. beschikbaar gesteld verdeeld over de jaren 2020 tot en met 2023. Deze middelen worden ingezet ter realisatie van de in het convenant gemaakte afspraken.
b. De inhoudelijke en financiële inzet per provincie aan deze doelen wordt bepaald per provincie in samenwerking met de respectievelijke provinciale ondersteuningsinstelling. Zo bepaalt ook elke gemeente de inzet aan het gemeentelijke bibliotheekwerk. Hierbij wordt dit convenant en de inhoud van de Netwerkagenda betrokken.
c. Bij de maatschappelijke opgaven zijn of komen middelen beschikbaar die niet langs de weg van dit convenant geregeld worden.
d. De Netwerkagenda en de bijbehorende jaarplannen zullen een uitwerking van de financiële bijdragen bevatten.

6. Looptijd, evaluatie en ontbinding

a. De afspraken uit dit convenant gelden vanaf 30 september 2020 tot 30 september 2023.
b. Partijen brengen dit convenant onder de aandacht van hun achterban en vragen leden actief mee te werken om de doelstellingen ervan te bereiken.
c. Partijen evalueren één jaar na het in werking treden van dit convenant in een gezamenlijke vergadering. De evaluatie omvat in ieder geval inzicht over de stand van zaken rondom de randvoorwaarden. Ten behoeve van de gewenste transparantie verschaffen alle partijen dan (cijfermatig) inzicht rondom monitoring en certificering van kwaliteit. Partijen maken dan een afspraak over het verder monitoren van het convenant. Van de vergadering wordt een verslag gemaakt, waarin afspraken over het verder monitoren worden vastgelegd.
d. Als uit de evaluatie blijkt dat een meerderheid van alle partijen van mening is dat dit convenant niet het gewenste effect heeft, spreken partijen elkaar daar op aan om tot een oplossing te komen.
e. Als een van de partijen zich niet houdt aan de afspraken in dit convenant, spreken partijen elkaar daar op aan om tot een oplossing te komen.

Slotbepalingen

7. Werkwijze

Partijen stellen binnen drie maanden na inwerkingtreding van dit convenant een Netwerkagenda op. Vertegenwoordigers van partijen komen vervolgens minimaal twee keer per jaar bij elkaar om de voortgang van de uitvoering van het convenant te bespreken en acties door te nemen.

8. Wijzigingen

a. Elke partij kan de andere partijen schriftelijk verzoeken het convenant te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle partijen.

b. Partijen treden in overleg binnen zes weken nadat een partij de wens daartoe aan de andere partijen schriftelijk heeft medegedeeld.
c. Wijzigingen van of aanvullingen op dit convenant dienen schriftelijk tussen partijen te worden afgesproken en vastgelegd en ondertekend door daartoe bevoegde personen.

9. Openbaarmaking

a. Binnen één maand na ondertekening van dit convenant wordt de tekst daarvan gepubliceerd in de Staatscourant.
b. De tekst van het convenant wordt tevens gepubliceerd op de website van de KB, het IPO, de VNG, de VOB en SPN.

Aldus overeengekomen op de laatste van de hieronder genoemde data en in zesvoud ondertekend:

Den Haag, 30 september 2020

……..	……..
De Minister	KB
I.K. van Engelshoven	E.J.B. Knibbeler
……..	……..
IPO	SPN
Z. Pels	M. van Ham
……..	……..
VNG	VOB
L. Geluk	C.A.A. Kok

de Bibliotheek
Veluwezoom

Aan de raadsleden van de gemeente Rozendaal
Kerklaan 1
6891 CL Rozendaal

Dieren, 27 mei 2021
Briefnummer: 21778

Betreft: Bibliotheekconvenant

Geachte raadsleden van de gemeente Rozendaal,

Met genoegen stuur ik u hierbij het Bibliotheekconvenant 2020-2023. Eind 2020 ondertekenden alle overheidslagen en alle partners in de bibliotheeksector dit convenant.

Ook de Bibliotheek Veluwezoom zet in op de thema's van dit convenant. Waarbij uiteraard de lokale agenda van de gemeente Rozendaal leidend is. Graag ga ik met u in gesprek om te horen waar uw partij het accent op legt en prioriteit aan wil geven. En wat in dit kader de bijdrage van de bibliotheek vervolgens kan zijn.

Welke afspraken zijn er gemaakt?
In het convenant staat onder meer dat lokale bibliotheken een bijdrage leveren aan drie maatschappelijke opgaven. Opgaven die ook voor de gemeente Rozendaal belangrijk zijn:

1. De geletterde samenleving - bevorderen geletterdheid en leesplezier;
2. Participatie in informatiesamenleving – digitale inclusie en digitaal burgerschap;
3. Leven lang ontwikkelen – basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid.

Waar zet de Bibliotheek Veluwezoom zich in de gemeente Rozendaal voor in?
De Bibliotheek Veluwezoom draagt al jaren en met veel passie bij aan deze opgaven en onderschrijft het grote belang ervan. Onze inzet richt zich op een vaardige en menselijke samenleving. Een samenleving waar iedereen zichzelf kan zijn, taalvaardig is, digitaal kan meekomen, zichzelf kan ontwikkelen, toegang heeft tot de informatiemaatschappij en zijn weg daar in kan vinden, kennis kan maken met literatuur, kunst en cultuur én minder eenzaam is.

Voor de gemeente Rozendaal is daarbij de (vernieuwde) bibliotheek in Velp, vanaf mei terug op Den Heuvel, van belang.

Een aantal voorbeelden:

- De kinderopvang en binnenkort ook de basisschool in de gemeente Rozenzaal doen mee aan onze programma's de *Bibliotheek op school* en *Boekstart in de kinderopvang*, waardoor álle kinderen in deze instellingen onbeperkt toegang hebben tot een goede en leuke collectie boeken;
- onze lees/mediacoaches stimuleren lezen en leesplezier op consultatiebureaus en scholen, ze organiseren ouderavonden over opvoeden in de digitale wereld en dragen bij aan het mediavaardig maken van kinderen;
- de bibliotheek participeert actief in het Taalhuis (samen met de gemeente Rheden, Incluzio, het ROC Rijn IJssel en Vluchtelingenwerk) en begeleidt ruim 50 vrijwilligers van - bijvoorbeeld - lees, schrijf- en conversatiegroepen en de VoorleesExpress;
- met laagdrempelige cursussen en workshops leren we mensen omgaan met computers, met websites van de overheid en helpen mensen op weg als ze vragen hebben over de digitale overheid. Ook op locatie in Rozendaal (bijvoorbeeld in de serre). Zo werken we aan digitale inclusie van alle burgers;

- op het terrein van 'Leven lang ontwikkelen' bieden we diverse activiteiten aan die aansluiten bij lokale maatschappelijke thema's, waarbij we samenwerken met lokale organisaties en instellingen, zoals bijvoorbeeld met de boekhandels en Cultuurbedrijf Riqq.

Bij welke thema's kan de Bibliotheek úw ambities ondersteunen?
In 2022 staan de gemeenteraadsverkiezingen op het programma. Uw partij zal daarvoor een partijprogramma opstellen en daar komen ongetwijfeld thema's in voor waar de Bibliotheek een bijdrage aan kan en wil leveren.

En dan de praktische kant....

Ik wil graag met u in gesprek over de thema's die voor ú belangrijk zijn en de bijdrage wij daar aan kunnen leveren. Ik neem daarvoor graag binnenkort contact met u op.
Heeft u nog vragen of wilt u mij eerder spreken, dan kan dat uiteraard, via lianne.busser@bibliotheekveluwezoom.nl of 06-17 35 45 22.

Met vriendelijke groet,
de Bibliotheek Veluwezoom

Lianne Busser
Directeur|bestuurder

Aan de leden

Datum
19 mei 2021
Kenmerk
COS/U202100420
Lbr. 21/038
Telefoonnummer
070 3738393
Bijlage(n)
ALV-stukken

Onderwerp
Uitnodiging ALV 16 juni 2021

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Hierbij ontvangt u de agenda en stukken voor de Algemene Leden Vergadering (ALV) van woensdag 16 juni a.s. De ALV maakt deel uit van het online VNG Jaarcongres 2021 dat plaats vindt om 9.30-13.00 uur. Marcia Luyten presenteert vanuit De Willemshof in Den Haag een actuele talkshow, die wordt gevolgd door mijn jaarrede en een toespraak van de (demissionaire) minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De ALV begint om 11.00 uur.

U bent van harte uitgenodigd voor het VNG Jaarcongres 2021. Meer informatie over het programma van de ochtend vindt u hier: https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/alv-jaarcongres-en-bestuurdersdag

In deze ledenbrief geven wij u een toelichting op:

- Agenda en stukken voor deze ALV (*zie de bijlagen voor de volledige agenda en stukken*)
- De besluitvormingsprocedure
- De digitale vergaderwijze en de beperkingen die deze met zich brengt

U kunt statutair tot uiterlijk donderdag 3 juni a.s. amendementen op voorstellen indienen.
Wij vragen u ook om moties uiterlijk op deze datum in te dienen, zodat het VNG-bestuur tijdig preadviezen kan vaststellen en de leden hun standpuntbepaling kunnen voorbereiden.

Indienen amendementen en moties
- Amendementen en moties kunt u indienen via e-mail: motiealv@vng.nl - Informatie over de procedure rond indiening en ondertekening vindt u hier. - Moties en amendementen worden behandeld bij het betreffende agendapunt of de rondvraag.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12 Den Haag | Postbus 30435 | 2500 GK Den Haag
070 - 373 83 93 | info@vng.nl

Agenda en stukken ALV

Agenda ALV
Voorafgaand aan de ALV sta ik in mijn jaarrede reeds stil bij belangrijke actuele ontwikkelingen, waaronder de gevolgen van de coronacrisis en onze inzet richting de kabinetsformatie. Vervolgens zal de minister van BZK ons toespreken. De ALV start om 11.00 uur met de volgende agenda.

Agenda ALV

De agenda en alle bijlagen vindt u op de pagina Agenda en stukken ALV 16 juni 2021 op VNG.nl

1. Opening
2. Benoeming van de notulencommissie ALV 16 juni 2021
3. Vaststelling notulen Buitengewone ALV 12 februari 2021
4. Mededelingen
5. VNG Jaarverslag 2020:
    a. Bestuurlijk Jaarverslag
    b. Financieel Jaarverslag
6. Kadernota VNG 2022 en contributievoorstel 2022
    a. Kadernota VNG 2022
    b. Contributievoorstel 2022
7. Kadernota GGU 2022
    a. Voorstellen voor lopende activiteiten GGU en kadernota GGU 2022:
        1. Vaststelling van de kadernota GGU 2022
        2. Opbouw van het Fonds GGU
        3. Budgetneutrale omzetting van de financiering van structurele diensten
    b. Voorstellen voor nieuwe investeringen:
        4. Propositie Kwaliteit en rechtmatigheid zorg, via het Fonds GGU
        5. Propositie Publieke gezondheid, via het Fonds GGU
        6. Propositie Fysieke leefomgeving
        7. Vraag om mandaat voor bestuur als uitsluitsel over compensatie vanuit het rijk voor Propositie Fysieke leefomgeving langer op zich laat wachten
8. Stand van zaken lopende trajecten:
    a. Uitvoering Klimaatakkoord
    b. Herijking gemeentefonds
    c. Onderzoek jeugd
9. Verantwoording VNG-bestuur over uitvoering moties eerdere ledenvergaderingen
10. VNG-inzet kabinetsformatie:
    a. Stand van zaken VNG-inzet kabinetsformatie
    b. Motie Zoetermeer “Zonder geld geen gemeenten” (initiatief Raden in Verzet)
11. Landelijke coördinatie begeleiding nieuwkomers met zintuigelijke beperking
12. Invulling vacatures VNG-bestuur en -commissies
13. Wat verder ter tafel komt en rondvraag (inclusief moties die niet bij eerdere agendapunten zijn behandeld).

Korte toelichting op de agenda

2. Benoeming notulencommissie ALV 16 juni 2021 (ter vaststelling)
3.Vaststelling notulen ALV 12 februari 2021 (ter vaststelling)
In de ALV ontvangt u een voorstel voor de nieuwe notulencommissie. De notulen van de ALV van 12 februari a.s. geven volgens de toenmalige notulencommissie een goede weergave van hetgeen daar is besproken. Deze beide voorstellen leggen wij samen in een enkele stemming aan u voor.

5. VNG Jaarverslag 2020 (ter kennisname/vaststelling)
Het Jaarverslag 2020 bestaat uit een online bestuurlijk verslag en een financieel verslag. De verantwoording van het fonds Gemeenschappelijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU) is opgenomen in beide verslagen. Het bestuur legt het bestuurlijk verslag ter kennisname aan u voor en vraagt u om het Financieel Jaarverslag vast te stellen en om het bestuur décharge te verlenen.

6a. Kadernota VNG 2022 (ter vaststelling)
Jaarlijks stelt de ALV een kadernota vast, waarin de inhoudelijke en financiële kaders voor de VNG-inzet in het komend jaar worden vastgesteld. Voor de VNG-inzet is de verenigingsstrategie *Gemeenten 2024* richtinggevend. Omdat de wereld niet stilstaat, is het van belang om jaarlijks te bekijken welke opgaven in de verenigingsstrategie om actualisering vragen. Dat is het eerste doel van de kadernota waarbij we inzoomen op de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen die gevolgen hebben voor de beleidsinzet van gemeenten. Vervolgens vertalen we die ontwikkelingen in de kaders voor de inzet van de VNG. De financiële kaders geven daarnaast richting aan de contributie gefinancierde inzet van de vereniging. Samen met de Kadernota GGU 2022 geven de leden daarmee richting aan de opgaven voor de VNG. De kaders werkt het bestuur vervolgens verder uit in de VNG Agenda en VNG Begroting 2022 die hij in het najaar vaststelt.

6b. Contributievoorstel 2022 (ter vaststelling)
Eerder is door de ALV een meerjarige contributiesystematiek vastgesteld waarbinnen de contributie beweegt op basis van twee componenten:

- Compensatie voor de loon- en prijsontwikkeling op basis van CPB-indexcijfers
- 1,0% voor de groei naar volledige dekking van de kosten van de kernorganisatie van de VNG vanuit de contributie.

Gelet op de precaire financiële situatie waarin veel gemeenten zich bevinden, stelt het VNG bestuur u voor om de contributie voor het jaar 2022 te beperken tot de compensatie voor loon- en prijsontwikkeling en af te zien van de 1% ingroei naar dekking van de kosten voor de kernorganisatie.

7. Kadernota GGU 2022 (ter vaststelling)
In juni 2019 is tijdens de ALV het GGU-meerjarenprogramma 2020-2024 vastgesteld. In de Buitengewone ALV van november 2019 is vervolgens afgesproken dat het bestuur eventueel concrete voorstellen kan doen voor uitbreiding van GGU-activiteiten. In 2020 is het GGU-programma herijkt, waarbij de inhoudelijke opgaven van gemeenten meer als uitgangspunt zijn gekozen. Op basis hiervan worden de volgende voorstellen aan de ALV voorgelegd:

7a. Voorstellen voor lopende activiteiten GGU en kadernota GGU 2022:

1. Vaststelling kadernota GGU 2022 vast te stellen met daarin verwerkt het portfolio, inclusief nieuwe structurele diensten
2. Een opbouw van het Fonds GGU op basis van:
    1. jaarlijkse indexatie (loon en prijs/inwoneraantal), conform het ALV-besluit van 2020 (€936.000)
    2. toevoeging (conform, de instelling van de GGU op de ALV van 2017 en de Verkenning verbreding en beheer GGU op de BALV 2019) van structurele diensten op gebied van de ketens Werk, Schulden en Inburgering, en 24x7 ondersteuning van GGI-netwerk (€1.000.000)
3. De budgetneutrale omzetting van de financiering van structurele diensten gericht op de effectieve en doelmatige samenwerking met ketenpartners aan toezicht en handhaving in het sociaal domein. Dit gebeurt conform eerder besluit in de ALV van 2020, door een structurele toevoeging aan het gemeentefonds vanuit het ministerie van SZW, via het Fonds GGU beschikbaar te stellen (€3.050.000).

7b. Voorstellen voor nieuwe investeringen:

4. Om fouten en fraude bij de uitvoering van de WMO en Jeugdwet te voorkomen, collectief structureel €1.050.000 te investeren in de propositie Kwaliteit en rechtmatigheid zorg, via het Fonds GGU
5. In het kader van infectieziektebestrijding, crisisbeheersing en versterking van de preventieve gezondheidsinfrastructuur, collectief programmatisch €470.000 te investeren in de propositie Publieke gezondheid, via het Fonds GGU. Noodzakelijke voorwaarde voor deze investering is de compensatie vanuit het rijk voor de inzet van gemeenten op preventieve publieke gezondheid.
6. Om invulling te geven aan het klimaatakkoord, de energietransitie en vraagstukken rond klimaatadaptatie, de woningbouwopgave en milieuproblematiek (stikstof, PFAS en afval), collectief programmatisch €4.000.000 te investeren in de propositie Fysieke leefomgeving. Noodzakelijke voorwaarde voor deze investering is de compensatie vanuit het rijk voor de inzet van gemeenten op de energietransitie en andere vraagstukken.
7. Als uitsluitsel over compensatie vanuit het rijk door de kabinetsformatie langer op zich laat wachten dan voorzien, het bestuur te mandateren om voor de propositie Fysieke leefomgeving (beslispunt 6) een overbruggingsplan uit te werken om de met subsidies opgebouwde ondersteuningsstructuur in stand te houden.

8a. Stand van zaken Uitvoering Klimaatakkoord (ter kennisname)

Op de Buitengewone ALV 2019 heeft u ingestemd met het Klimaatakkoord en sindsdien is er veel werk verzet. Samen met inwoners, maatschappelijke partijen en medeoverheden heeft u bijvoorbeeld de Transitievisie Warmte opgesteld, plannen gemaakt in de wijken, meegeschreven aan de Regionale Energiestrategie (RES) en bijgedragen aan het Regionale Mobiliteitsplan. Uw inzet werkt als vliegwiel voor bewoners, bedrijven en maatschappelijke partijen om zelf ook aan de slag te gaan met de energietransitie. Hierbij geven wij u een stand van zaken, waarbij onder meer wordt ingegaan op de uitvoeringslasten en overbruggingsmiddelen voor 2022, haalbaarheid en betaalbaarheid voor de samenleving en bevoegdheden en juridische kaders.

8b. Stand van zaken herijking gemeentefonds (ter kennisname)
In verband met het latere uitkomen van het ROB-advies over de herijking van het gemeentefonds is tussen de VNG en het ministerie van BZK een nieuw tijdpad afgestemd. Het voorgestelde proces ziet er voorlopig als volgt uit:

- De VNG organiseert medio mei in afstemming met de provinciale afdelingen één bijpraatmoment voor gemeentebestuurders
- Het ministerie van BZK heeft naar verwachting begin juni het aangepaste verdeelvoorstel gereed en zal de ROB om advies vragen. De ROB zal niet eerder met een advies komen
- De VNG organiseert medio juni samen met BZK minimaal één online informatiesessie, gericht op ambtenaren en bestuurders. Op verzoek van individuele provinciale afdelingen kunnen dat er meer worden
- Na advisering ROB wordt het voorstel naar de VNG gestuurd voor bestuurlijke consultatie
- Na de zomervakantie start de bestuurlijke consultatie.

8c. Stand van zaken onderzoek jeugd (ter kennisname)
Op 11 maart 2021 heeft de VNG met een brede delegatie van het kabinet over de tekorten op de jeugdhulp gesproken. Tijdens dit overleg zou het kabinet een aanbod doen om de huidige financiële nood te ledigen en perspectief bieden voor de structurele oplossing op de lange termijn. Helaas heeft dit overleg tot onvoldoende resultaat geleid en heeft de VNG besloten arbitrage in te roepen. Naar verwachting komt er in de loop van mei een uitspraak van de ingestelde commissie van wijzen.

Het kabinet heeft inmiddels besloten om in 2021 een bedrag van € 613 miljoen aan extra incidentele middelen beschikbaar te stellen. Dat betekent dus voor 2021, inclusief de eerder beschikbaar gestelde € 300 miljoen, in totaal € 913 miljoen. De tegemoetkoming van het kabinet biedt gemeenten in deze acute situatie verlichting.

9. Verantwoording VNG bestuur over uitvoering moties eerdere ledenvergaderingen (ter vaststelling)
In de ALV is een groot aantal moties aangenomen en aangehouden, waarover door het bestuur verantwoording moet worden afgelegd. Hierbij ontvangt u een stand van zaken over de uitvoering van deze moties en een voorstel van het bestuur om moties aan te houden of af te doen. Vanwege de overlap tussen een deel van de moties, is in een aantal gevallen gekozen voor een geclusterde beantwoording.

10a. Stand van zaken VNG inzet kabinetsformatie (ter kennisneming)
De kabinetsformatie bevindt zich nog steeds in een vroeg stadium. De inzet van het VNG bestuur voor de gesprekken met de formerende partijen blijft onverminderd de resolutie die unaniem is vastgesteld in de ALV in 12 februari jl. Alle inspanningen zijn gericht op structurele verbetering van de financiële positie van gemeenten en structurele verankering van de positie van gemeenten in de interbestuurlijke verhoudingen door een Wet op het decentraal bestuur (WDO). Hiermee moet worden voorkomen dat gemeenten in de toekomst opnieuw in een kwetsbare financiële positie terecht komen. Als deze punten zijn geregeld, zijn wij graag bereid om akkoorden te sluiten met het nieuwe kabinet over inhoudelijke opgaven. Daarbij gaat het om de opgaven die in ‘Krachtig groen herstel van Nederland’ zijn benoemd (klimaat en energie, regionale economie, wonen en digitalisering), sociaal domein en uitvoering.

In deze stand van zaken staan wij stil bij de actualiteit rond de arbitrage jeugd, de incidentele tegemoetkoming op jeugd in 2021 en de vier sporen in de VNG inzet voor de kabinetsformatie (financiën op orde, WDO, aanbod aan het kabinet en focus op uitvoering).

10b. Motie Zoetermeer "Zonder geld geen gemeenten" (ter vaststelling)
De motie, een initiatief van Raden in Verzet, geeft aan welke maatregelen het bestuur zou moeten nemen in twee scenario's:

- als het rijk voor de jaren 2021 en 2022 onvoldoende extra middelen ter beschikking stelt
- als bij de formatie geen toereikende structurele financiële afspraken worden gemaakt.

In ons preadvies stellen wij u voor om de motie over te nemen. Gelet op de grote onvoorspelbaarheid van het proces van de kabinetsformatie, is het daarbij van belang dat het bestuur c.q. de onderhandelingsdelegatie steeds in staat is om te reageren op basis van de actualiteit om de beste inschatting te maken en naar bevind van zaken te handelen. Het bestuur constateert dat in de motie het bestuur deze ruimte expliciet wordt gegund. De VNG zal daarbij steeds in de geest van de motie handelen en verantwoording afleggen over de gemaakte keuzes. Ook zal de VNG bij mogelijke escalaties gemeenten betrekken.

11. Landelijke coördinatie begeleiding nieuwkomers met zintuigelijke beperking (ter vaststelling)
Gemeenten hebben in de nieuwe Wet inburgering een belangrijke rol bij de begeleiding van nieuwkomers. Het bestuur vraagt de leden mandaat om de begeleiding van de kleine groep nieuwkomers met een zintuigelijke beperking landelijk te coördineren.

12. Invulling vacatures VNG bestuur en commissies (ter vaststelling)
Op 20 april jl. heeft de voordrachtscommissie kandidaten voorgedragen voor een aantal vacatures in het VNG-bestuur en de commissies. Op 6 mei jl. is de mogelijkheid geopend voor het stellen van andere kandidaten. De leden worden gevraagd om zich uit te spreken over de voorgedragen kandidaten en eventuele andere kandidaten. Als er geen andere kandidaten worden gesteld, worden de kandidaten op de voordracht van de voordrachtscommissie in één stemming aan de leden voorgelegd.

Besluitvormingsprocedure

<u>Indienen amendementen en moties</u>
Statutair is het mogelijk amendementen in te dienen op aanhangige voorstellen. Amendementen kunnen tot uiterlijk negen werkdagen voorafgaand aan de ALV worden ingediend. Dat betekent dat amendementen ***uiterlijk donderdag 3 juni a.s.*** bij het VNG-bureau moeten zijn ingediend. Vervolgens zullen wij de leden op de hoogte stellen van de ingediende amendementen en de preadviezen van het bestuur daarbij, zodat zij op basis daarvan de standpuntbepaling binnen de gemeente kunnen voorbereiden.

Wij vragen u ook om moties ***uiterlijk donderdag 3 juni a.s.*** in te dienen. Dat stelt het bestuur in staat om de leden tijdig te informeren over de motie en het preadvies van het bestuur daarop. Op basis daarvan kunnen de leden de standpuntbepaling binnen de gemeente voorbereiden. Definitief ingediende moties worden gepubliceerd op de ALV-pagina op de VNG-site, voor zover beschikbaar met het preadvies van het bestuur. Voor moties geldt geen statutaire uiterlijke termijn voor indiening.

Indienen amendementen en moties
- Amendementen en moties kunt u indienen via e-mail: motiealv@vng.nl - Informatie over de procedure rond indiening en ondertekening van amendementen en moties vindt u hier.

Stemprocedure

Zoals gebruikelijk is er ook bij deze digitale ALV sprake van een gewogen digitale stemming, waarbij een vooraf aangewezen vertegenwoordiger van de gemeente de stemmen uitbrengt. In artikel 10 van de Statuten van de VNG worden regels gesteld voor het uitbrengen van de stemmen door een lid van de vereniging en voor het aantal stemmen dat door een lid van de vereniging kan worden uitgebracht.

De volledige tekst luidt als volgt:

Artikel 10 Stemmen

1. De stemmen van een lid worden ter algemene vergadering uitgebracht door de vertegenwoordiger van dat lid, bedoeld in artikel 9, lid 1.
2. Elke gemeente die lid is van de Vereniging, brengt door tussenkomst van haar vertegenwoordiger zoveel stemmen uit als het aantal veelvouden van éénduizend (1.000) inwoners dat de bevolking van de door haar gerepresenteerde gemeente telt, met dien verstande dat zij ten minste één en ten hoogste vijfenzeventig (75) stemmen uitbrengt.
3. Maatstaf voor het aantal stemmen van een gemeente is het aantal inwoners dat de gemeente telde op 1 januari van het voorafgaande jaar volgens de door het Centraal Bureau voor de Statistiek openbaar gemaakte bevolkingscijfers.

Een voorstel is aangenomen als meer dan de helft van het aantal uitgebrachte stemmen het voorstel steunt, tenzij statutair een andere meerderheid is voorgeschreven.

Werkwijze digitale ALV

Opnieuw een digitale ALV

Als gevolg van de ontwikkelingen rond corona ziet de VNG zich, zoals vele verenigingen en organisaties, genoodzaakt om ook deze ledenvergadering digitaal te organiseren. Gelet op de huidige coronamaatregelen wordt de vergadering gepresenteerd vanuit het VNG-kantoor “De Willemshof” in Den Haag. De procedure in de voorbereiding van de ALV blijft ongewijzigd. Zie de vorige paragraaf voor een toelichting. Tijdens de vergadering zelf zijn er helaas enkele beperkingen.

Werkwijze en beperkingen

Voor deze digitale ALV is het volgende van belang:

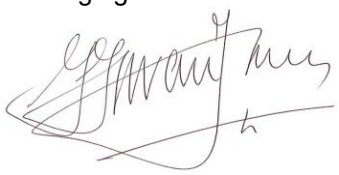
- De digitale ALV wordt georganiseerd door het VNG-bestuur vanuit De Willemshof in Den Haag. Alleen deelnemers die zich vooraf hebben aangemeld, kunnen het woord voeren. Het uitgangspunt is dat insprekers vanuit de Willemshof het woord voeren. In verband met de coronamaatregelen kunnen wij maar een beperkt aantal bezoekers ontvangen in de Willemshof. Indien u het woord wilt voeren, vragen wij u dit tijdig kenbaar te maken via e-mail: motiealv@vng.nl

- Per gemeente is er één vertegenwoordiger die is gemachtigd om de stemmen van de gemeente uit te brengen en via de chatfunctie vragen te stellen of opmerkingen te maken. Dit gebeurt digitaal.
- Alle gemeentesecretarissen ontvangen op **donderdag 10 juni a.s.** per e-mail een code, waarmee de vertegenwoordiger van de gemeente de stemmen uit kan brengen en gebruik kan maken van de chatfunctie. Wij vragen de gemeentesecretarissen om deze code door te sturen aan de vertegenwoordiger van de gemeente.
- Het voorgaande beperkt ook de mogelijkheid om in de vergadering zelf nog nieuwe moties in te dienen, in beeld te brengen, toe te lichten en in stemming te brengen. Dient u moties daarom zo vroeg mogelijk in, bij voorkeur uiterlijk 3 juni a.s.

De vergadering wordt live openbaar gestreamd, zodat alle vertegenwoordigers van de gemeenten de vergadering via www.VNG.nl/ALV kunnen volgen. Hiervoor is geen toegangscode nodig.

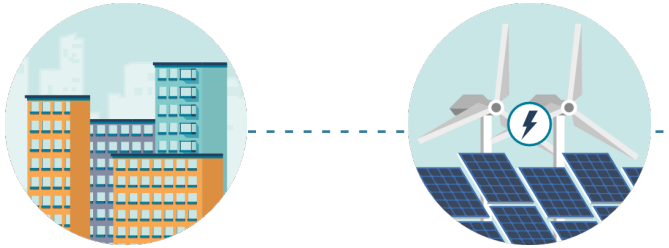
Ik kijk er naar uit om u digitaal te ontmoeten op het VNG Jaarcongres.

met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

mr J.H.C. van Zanen,
voorzitter

Arnhem Nijmegen
RES Regionale Energie Strategie

Gemeente Rozendaal
Raadsinformatiebijeenkomst 11 mei 2021

Carola Hoogland – werkorganisatie RES

Wat en waarom van de RES

RES = Regionale Energiestrategie

Waarom de RES:

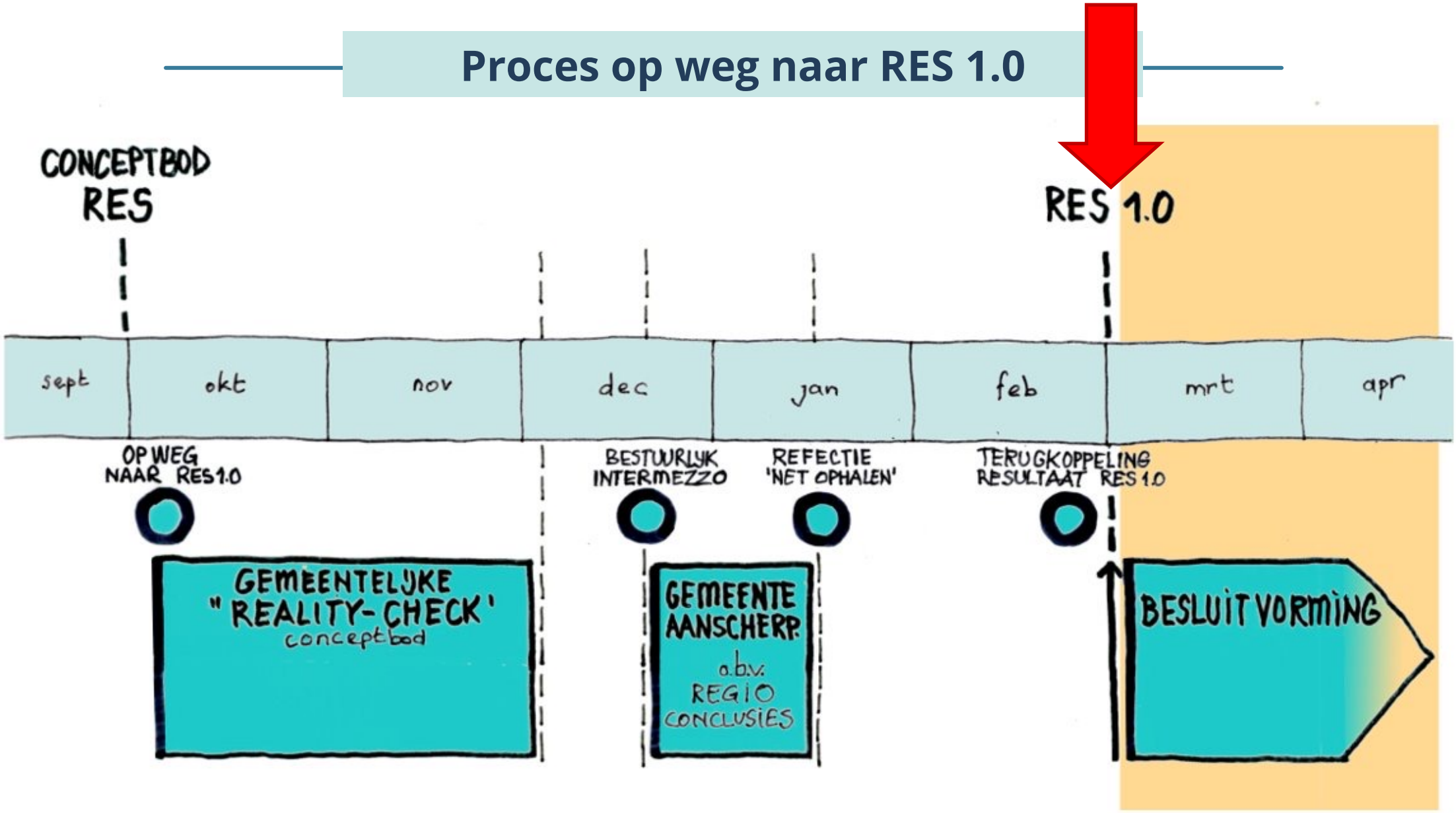
Vanuit klimaatakkoord streven naar 49% CO_2-reductie, in Regio Arnhem Nijmegen ambitie 55%

- Hoe meer CO2-reductie op andere domeinen (mobiliteit, economie, woningbouw, etc.) hoe minder opgave RES

Doel RES:

- Landelijke zoektocht naar zoveel mogelijk hernieuwbare energie op land
- Streven = 35 TWh land
- In Regio Arnhem Nijmegen is streven 1,5 TWh

Proces op weg naar RES 1.0

Opbouw van de RES 1.0

De RES 1.0 zelf

- bestuurlijke samenvatting (pdf)
- online omgeving met verdiepende informatie, kaarten en reacties

Documenten die onderdeel zijn van de RES

NB dit zijn geen extra documenten. Ze zijn onderdeel van de RES 1.0.

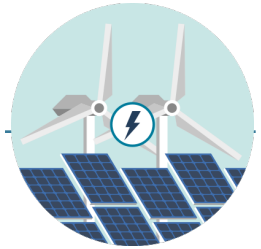
- reactienota 'Wensen en bedenkingen' (verzameling reacties vanuit stakeholders en deelnemende overheden op het voorlopig concept bod, en de wijze waarop deze zijn verwerkt door de werkorganisatie RES)
- netimpactanalyse van Liander

Verdieping, verduidelijking en video's over de RES 1.0

- feiten- en argumentenboekje met veelgestelde vragen
- videopresentaties van de RES 1.0
- publieksversie RES 1.0
- self-do excursie langs gerealiseerde projecten in en om Regio Arnhem Nijmegen om de plannen uit de RES 1.0 zelf te beleven

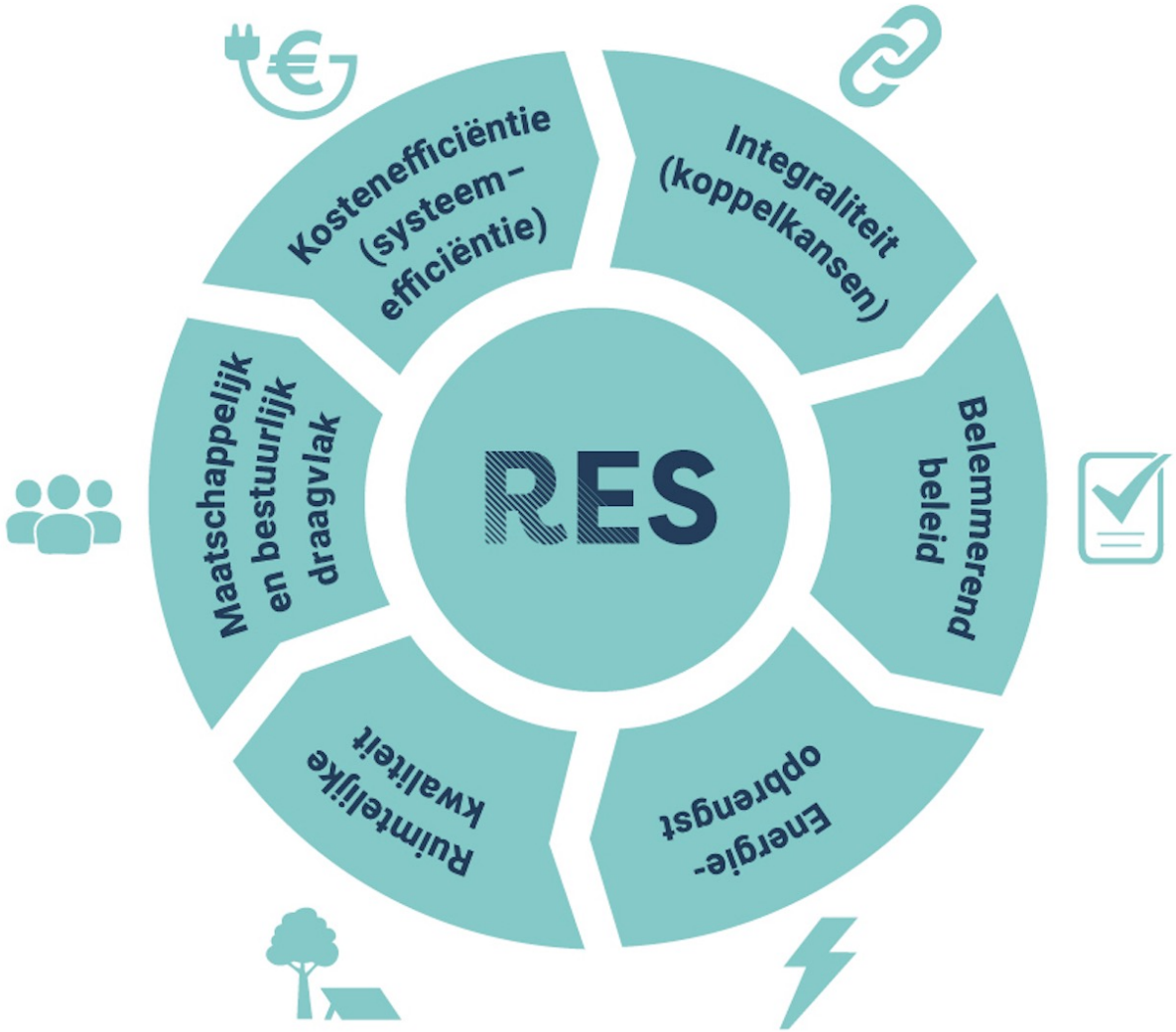
Arnhem Nijmegen
RES Regionale Energie Strategie

Elektriciteit – duurzame opwekking

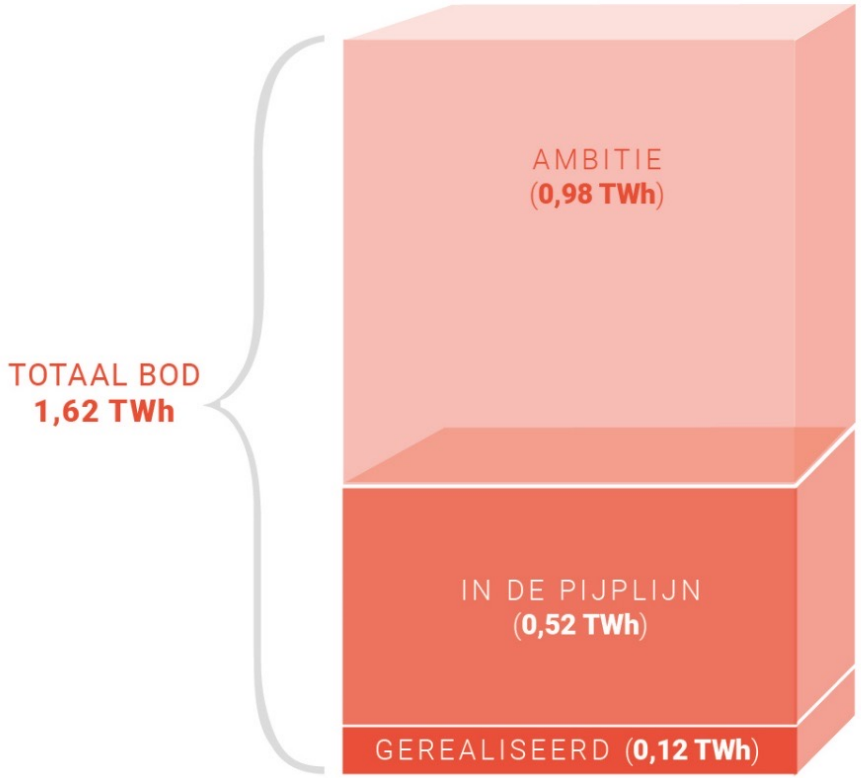
Toegepast afwegingskader

Bod RES 1.0
Ontwikkeling en resterende ambitie

BOD RES REGIO ARNHEM NIJMEGEN

VERDEELD PER FASE

III. Ambitie (0,981 TWh)

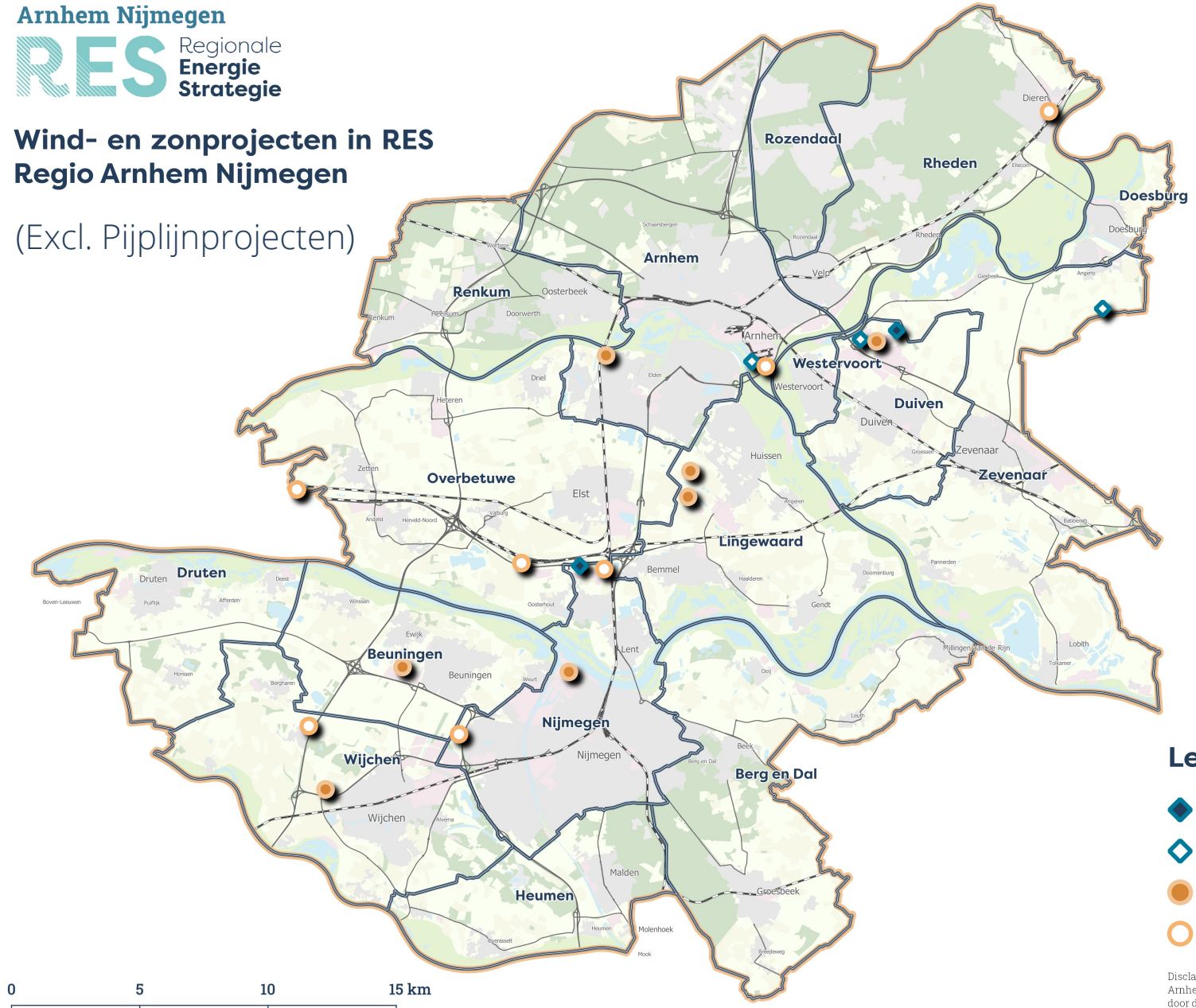
II. In de pijplijn (0,519 TWh)

I. Gerealiseerd (0,122 TWh)

Arnhem Nijmegen
RES Regionale Energie Strategie

Wind- en zonprojecten in RES Regio Arnhem Nijmegen

(Excl. Pijplijnprojecten)

Legenda

- gerealiseerde windprojecten
- vergunde windprojecten
- gerealiseerde zonprojecten
- vergunde zonprojecten

Disclaimer maart 2021. Alle kaarten in de RES 1.0 van RES Regio Arnhem Nijmegen zijn nog in concept en nog niet vastgesteld door de deelnemende overheden

Arnhem Nijmegen
RES Regionale Energie Strategie

Regionale zoekgebieden in RES Regio Arnhem Nijmegen

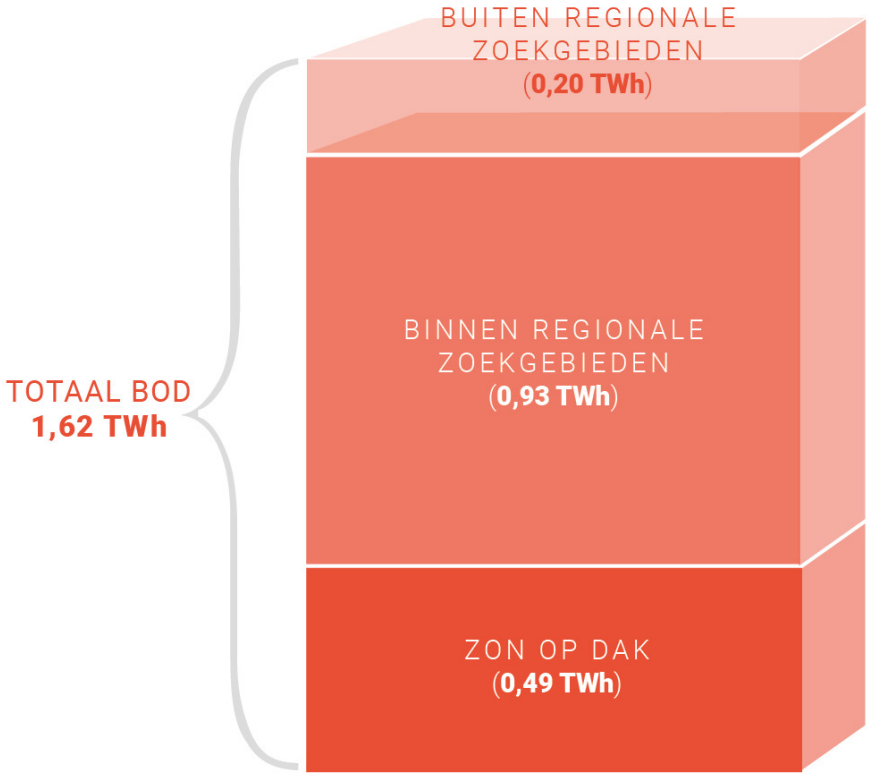

Legenda

- zoekgebieden wind
- zoekgebieden zon
- zoekgebieden wind en zon

Disclaimer maart 2021. Alle kaarten in de RES 1.0 van RES Regio Arnhem Nijmegen zijn nog in concept en nog niet vastgesteld door de deelnemende overhedenLorem Ipsum

Bod RES 1.0
Totaal opwek

BOD RES REGIO ARNHEM NIJMEGEN
VERDEELD PER LOCATIE

III. Buiten zoekgebieden (0,204 TWh)

II. Binnen zoekgebieden (0,933 TWh)

I. Grootschalig Zon op Dak (0,486 TWh)

Bod RES 1.0
Onderdeel Grootschalig zon op Dak

Grootschalig zon op dak (> 15 kWp): 0,49 TWh

Gelderse analyse:

- Informatie tot gedetailleerd niveau inzichtelijk in Online zonatlas
- Hogere technische potentie zon op dak
  Daardoor aandeel in RES 1.0 iets hoger dan concept bod

In RES 1.0:

- 25% benutten over 10 jaar 0,486 TWh
- Gerealiseerd en in 'pijplijn' 0,23 TWh
- Resterende ambitie 0,26 TWh
- Sociale, financiële en technische aannames

GROOTSCHALIG ZON OP DAK PER GEMEENTE

verdeling zonnepanelen over de gemeenten in aantallen, vermogen, opbrengst

Gemeente	Aantal panelen	Vermogen (MWp)	Opbrengst (TWh)
Nijmegen	243.440	85,2	0,078
Arnhem	208.315	72,9	0,066
Overbetuwe	183.848	64,3	0,056
Zevenaar	147.718	51,7	0,045
Wijchen	147.491	51,6	0,046
Lingewaard	125.135	43,8	0,038
Duiven	89.841	31,4	0,029
Berg en Dal	79.405	27,8	0,024
Rheden	72.877	25,5	0,022
Druten	72.832	25,5	0,022
Beuningen	67.775	23,7	0,021
Heumen	49.069	17,2	0,015
Renkum	41.165	14,4	0,012
Doesburg	22.648	7,9	0,007
Westervoort	15.034	5,3	0,005
Rozendaal	2.114	0,7	0,001
TOTAAL	**1.568.707**	**549**	**0,486**

Bod RES 1.0
Onderdeel Binnen Zoekgebieden

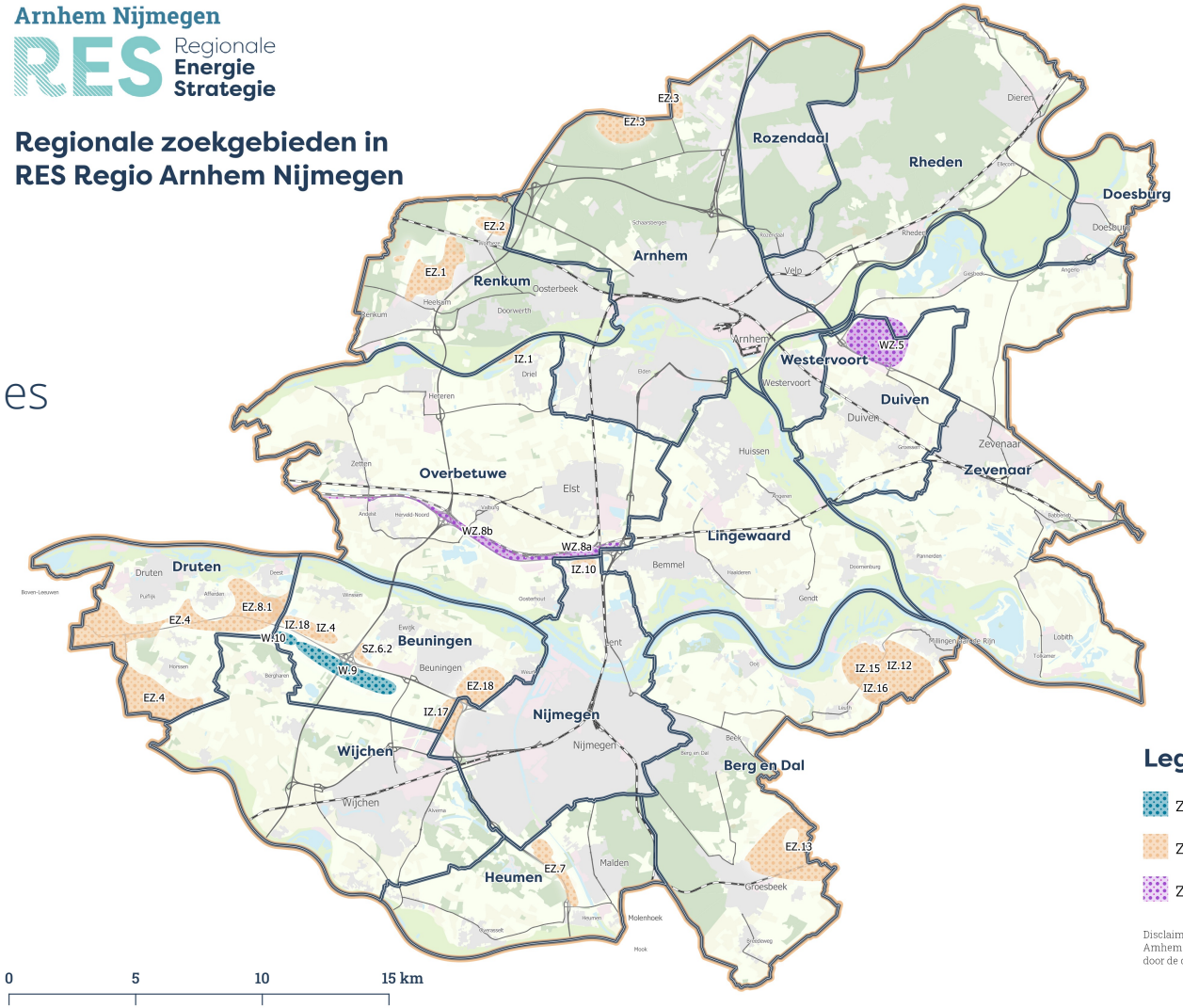
Opwek binnen zoekgebieden

- Zoekgebieden komen niet vol te liggen
- Er is een procentuele invulling na aftrek van gebieden waarvoor restricties gelden

	TWh			
	Zon	Wind	Water	Totaal
Regionale zoekgebieden				
Gerealiseerd/vergund	0,002	0,013	--	0,014
Pijplijn	0,123	0,07	--	0,193
Resterende ambitie	0,456	0,27	--	0,726
Totaal	**0,58**	**0,353**	**0**	**0,933**

Arnhem Nijmegen RES Regionale Energie Strategie

Regionale zoekgebieden in RES Regio Arnhem Nijmegen

Legenda

- zoekgebieden wind
- zoekgebieden zon
- zoekgebieden wind en zon

Disclaimer maart 2021. Alle kaarten in de RES 1.0 van RES Regio Arnhem Nijmegen zijn nog in concept en nog niet vastgesteld door de deelnemende overhedenLorem Ipsum

Bod RES 1.0
Onderdeel Projecten buiten zoekgebieden

Projecten buiten zoekgebieden

- Categorie bestaat uit al lopende projecten voorafgaand aan RES 1.0, die nu niet in zoekgebieden vallen.
- Regionale Afspraak: focus op realisaties binnen zoekgebieden
- Lopende projecten gaan door, maar geen nieuwe grootschalige initiatieven buiten de zoekgebieden zonder overleg regionale tafel.
- Daarom resterende ambitie nul

	TWh			
	Zon	Wind	Water	Totaal
Projecten buiten regionale zoekgebieden				
Gerealiseerd/vergund	0,022	0,02	0	0,042
Pijplijn	0,057	0,1	0,004	0,161
Resterende Ambitie	0	0	0	0
Totaal	**0,08**	**0,12**	**0,004**	**0,204**

RES Onderzoek Wind boven Veluwe

Wespendief: instandhouding doelsoort Natura 2000

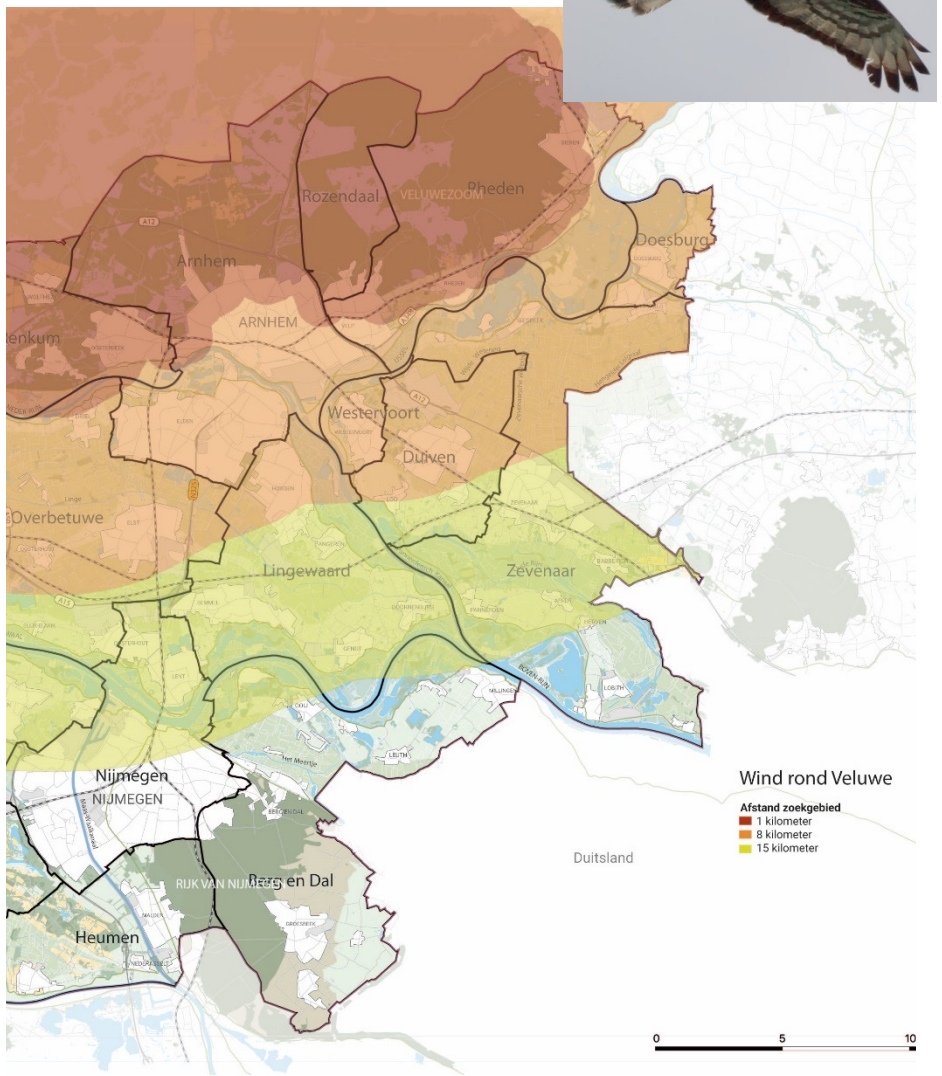
Wespendief belemmering voor windturbines: consequenties RES

- Kerngebied Veluwe: geen windturbines mogelijk
- In zone 1-8 km: vooralsnog beperkte mogelijkheden; verder onderzoek is nodig.

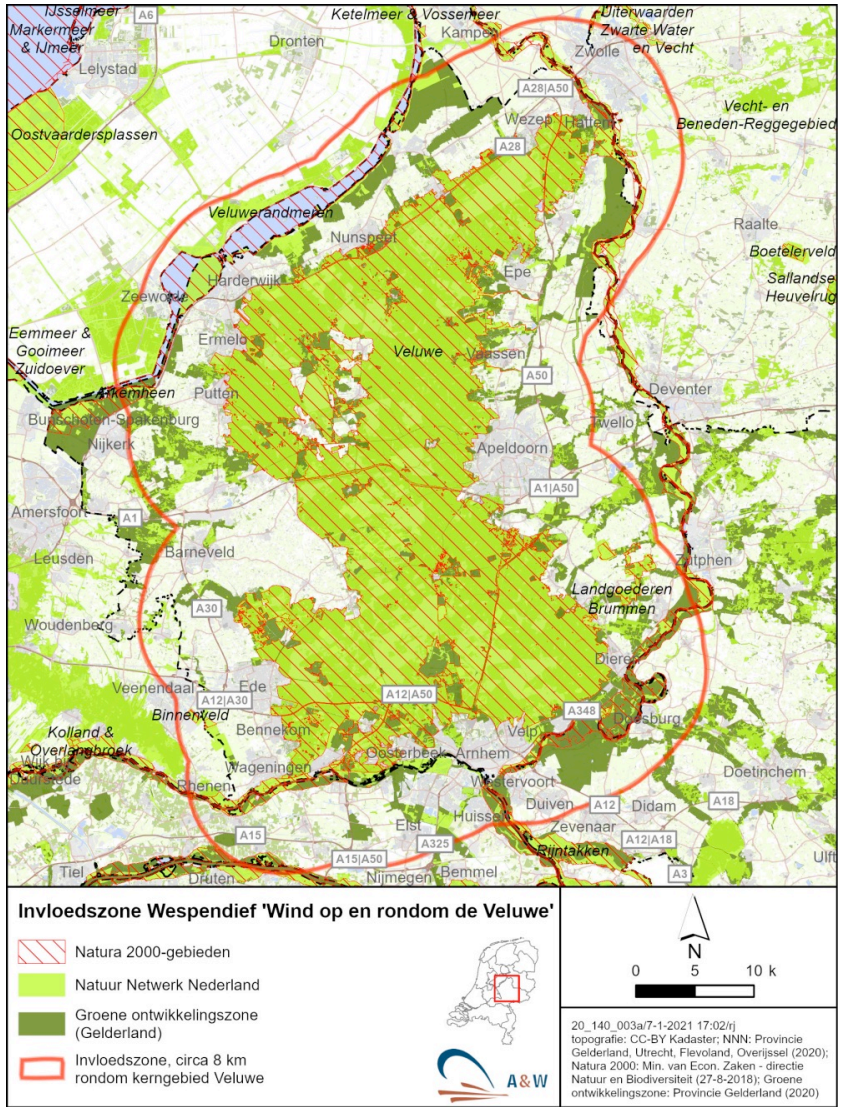
- In aanbouw zijnde en vergunde locaties gaan door. Op andere locaties is zonder mitigerende maatregelen nog ruimte voor ca. 4 tot 11 nieuwe windturbines

- Zoekgebieden/plannen in invloedzone op 1-8 km afstand van de Veluwe die nu in de RES'en staan, blijven staan. Deze worden uitgewerkt in de RES 1.0 of RES 2.0

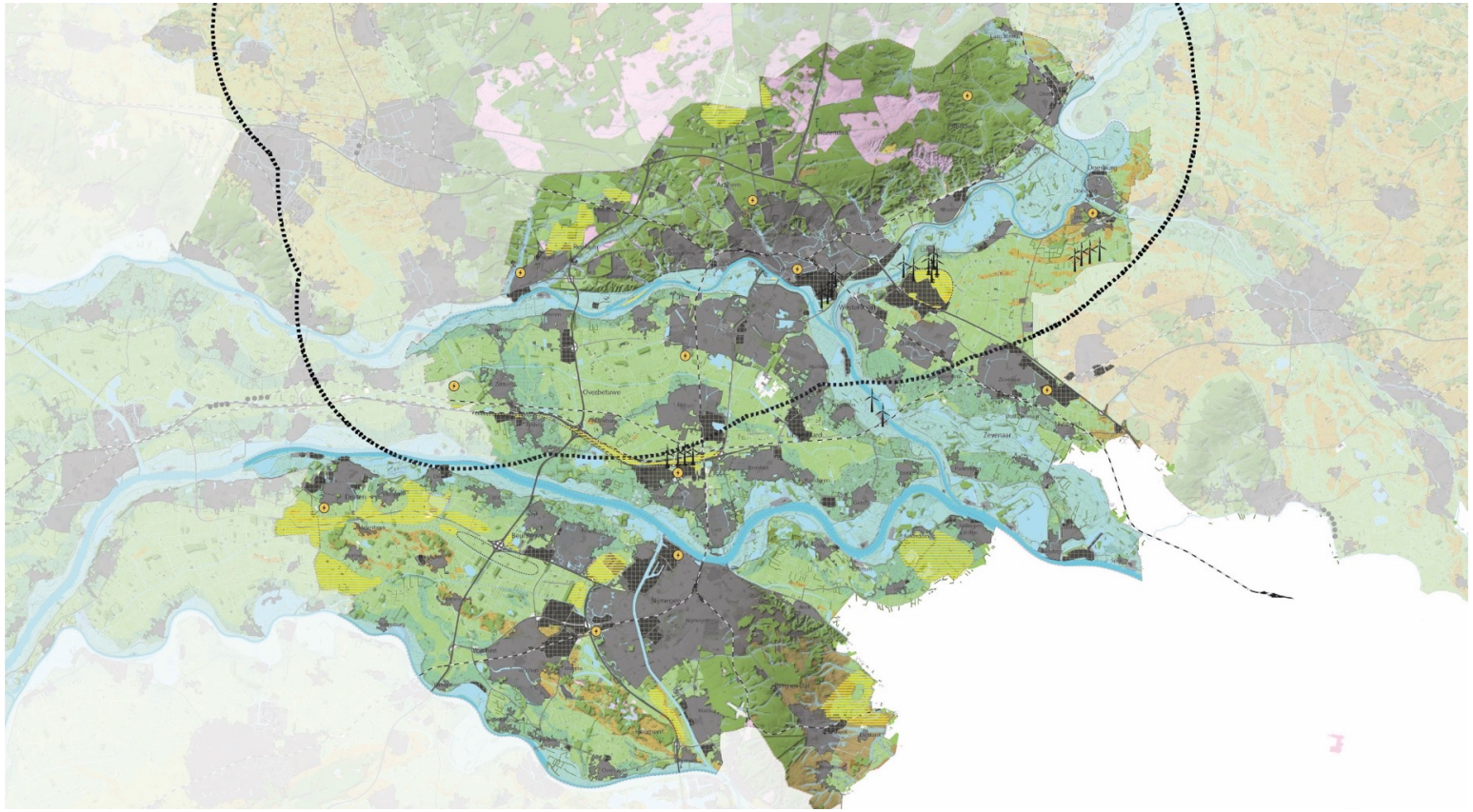
- Per zoekgebied specifiek onderzoek nodig naar daadwerkelijk voorkomen wespendief

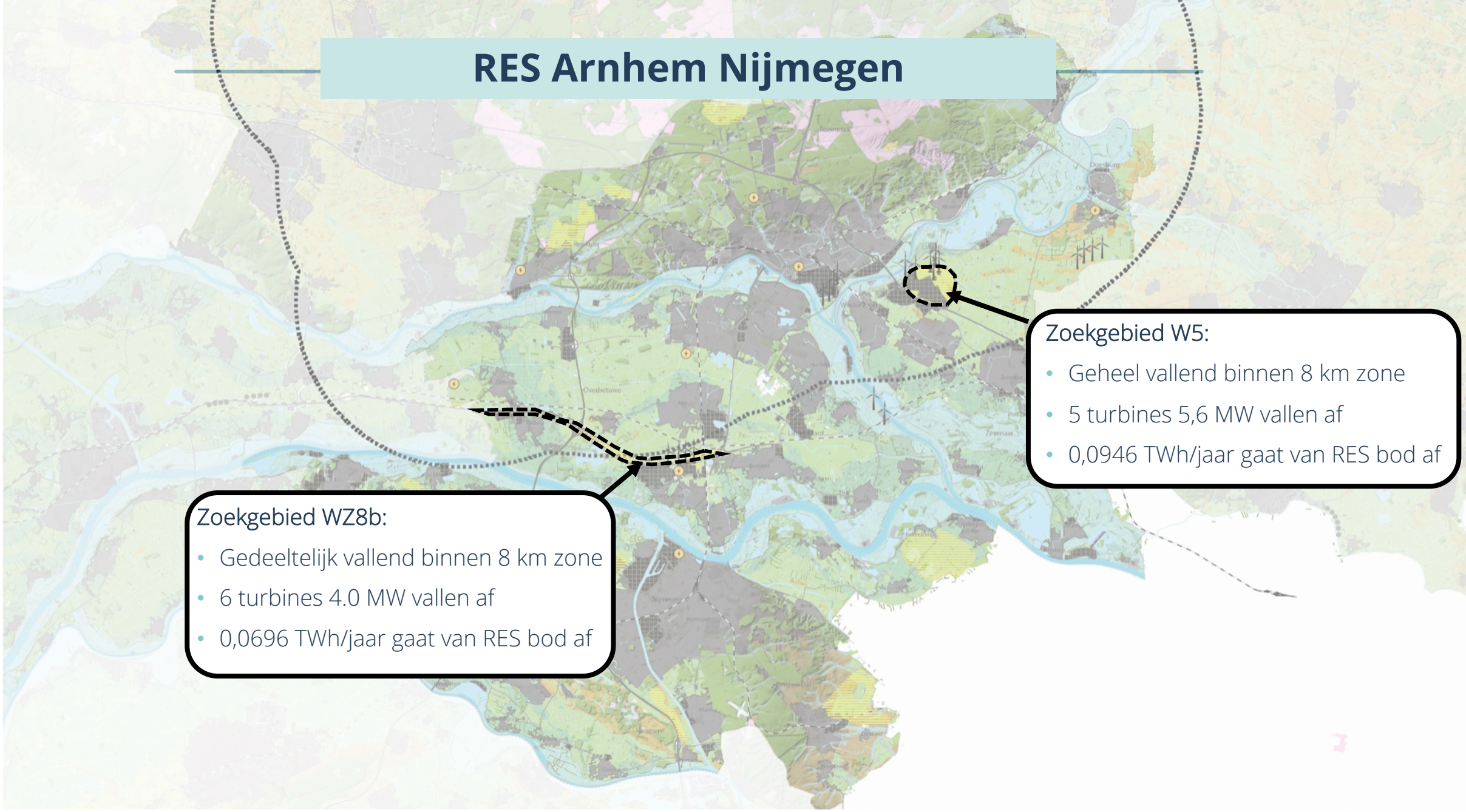
RES Onderzoek Wind boven Veluwe

Beperkte mogelijkheden wind 1-8 km-zone
(Interregionaal Verdelingsvraagstuk)

RES Arnhem Nijmegen

Zoekgebied W5:

- Geheel vallend binnen 8 km zone
- 5 turbines 5,6 MW vallen af
- 0,0946 TWh/jaar gaat van RES bod af

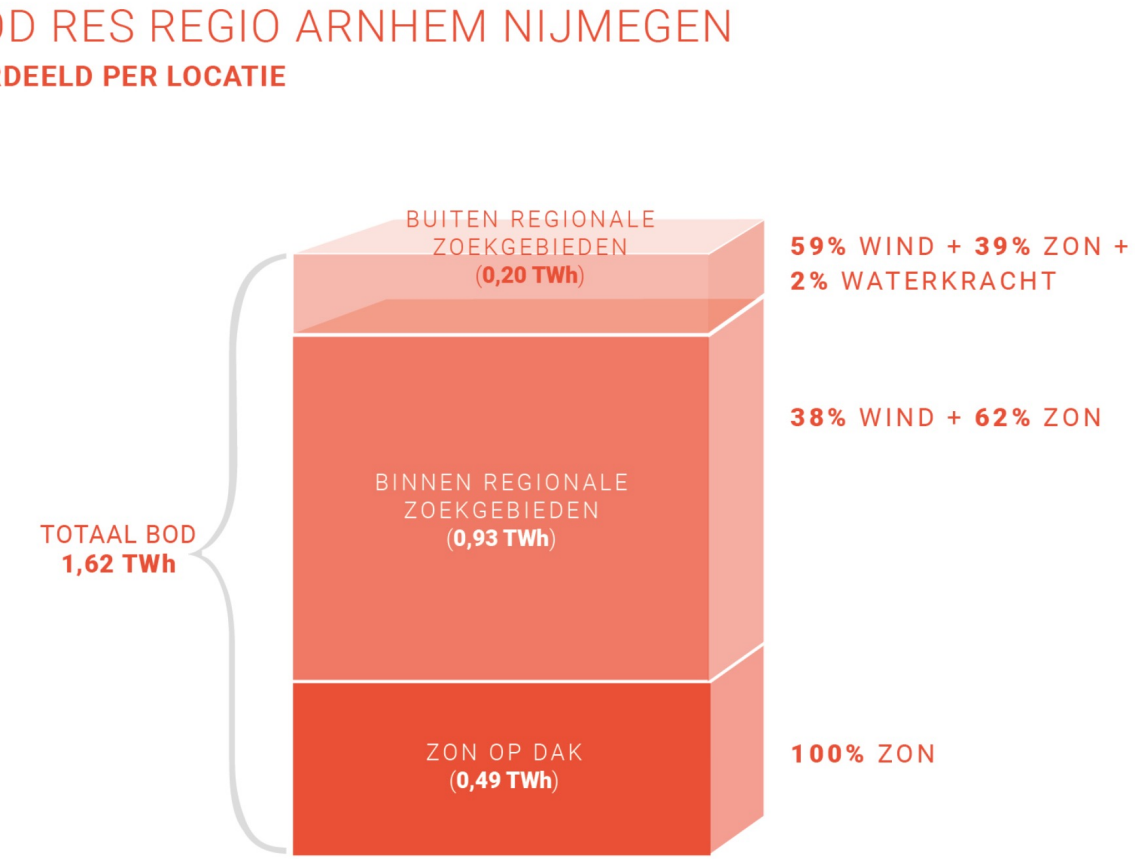
Zoekgebied WZ8b:

- Gedeeltelijk vallend binnen 8 km zone
- 6 turbines 4.0 MW vallen af
- 0,0696 TWh/jaar gaat van RES bod af

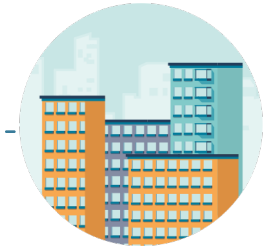
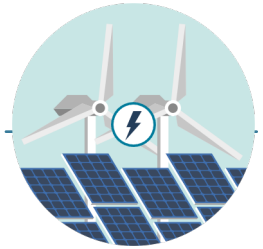
RES Arnhem Nijmegen

RES Bod minus wind in 8 km zone:

- 1,46 TWh – (0,0696 + 0,0946) =

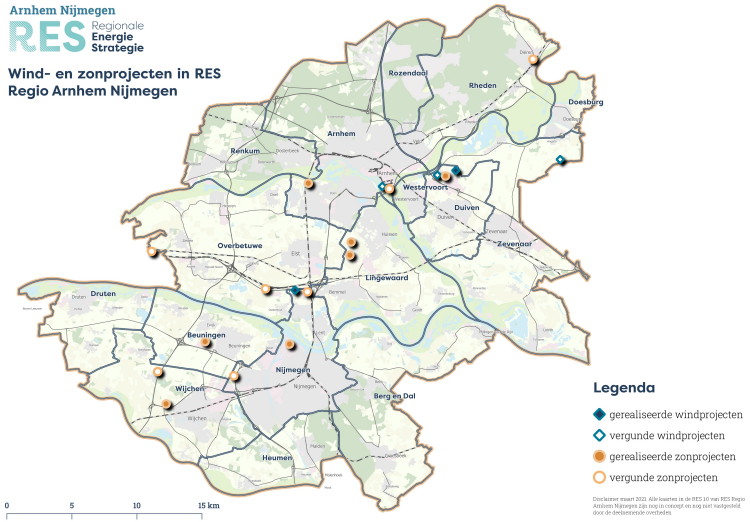

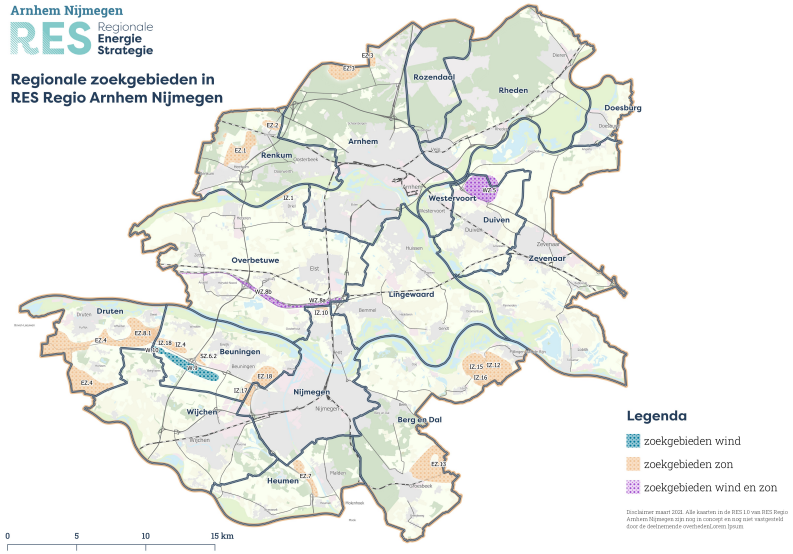
Arnhem Nijmegen
RES Regionale Energie Strategie

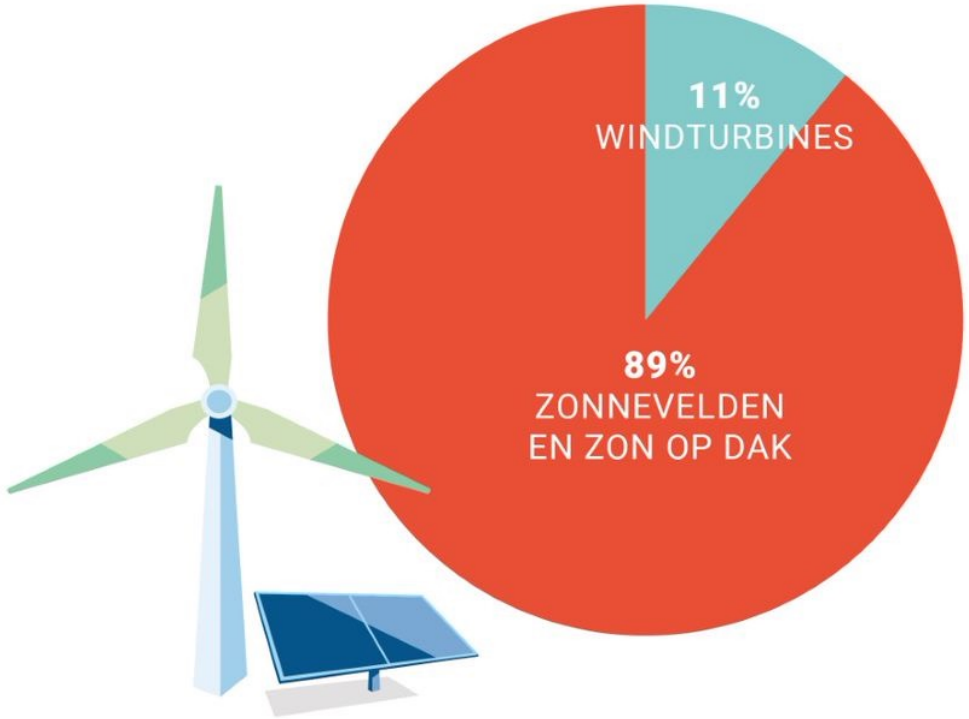

Systeemefficientie

Bod RES 1.0
Realisatiekenmerken

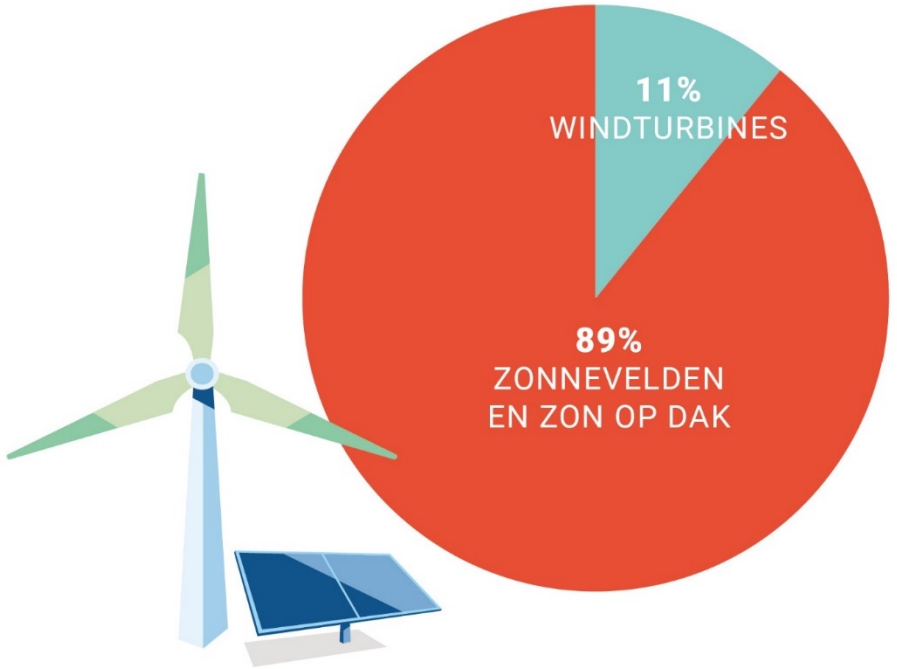

Zon-wind verhouding in Vermogen

RES Balans Zon-Wind

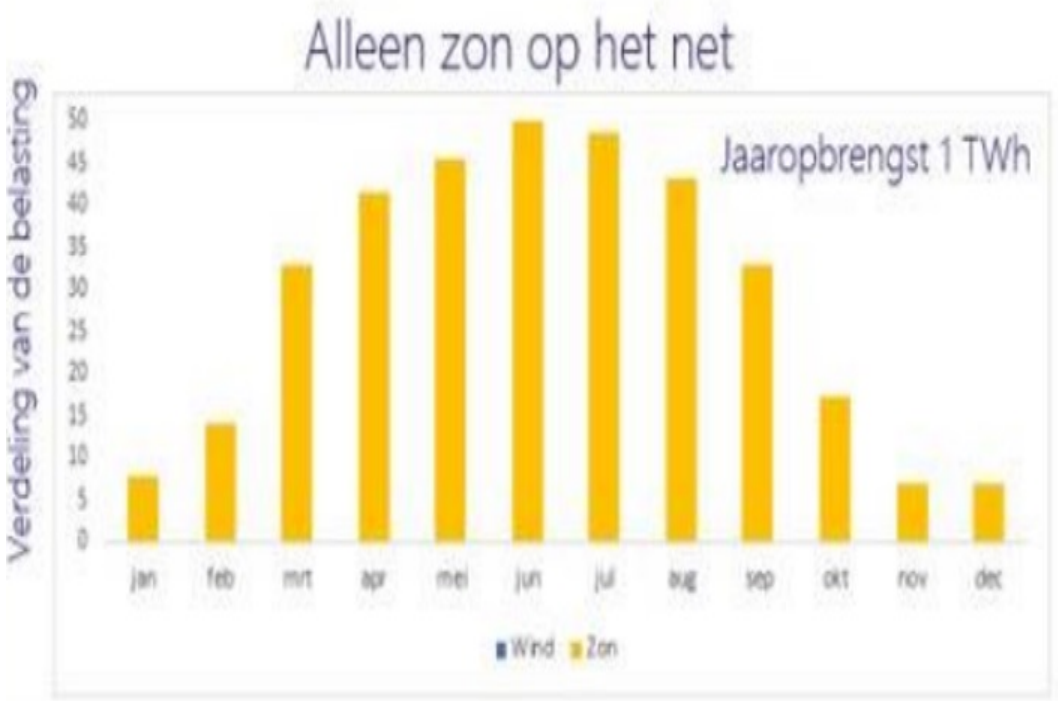
‘Onmaatschappelijke’ verhouding zon-wind’

- Netwerk moet gedimensioneerd worden op aangesloten vermogen
- Zonne-energie en windenergie zijn aanvullend op elkaar
  > zon: overdag/helder, wind dag en nacht/bewolkt
- Door onevenwichtige verhouding zon-wind:
  > Nu dimensionering op piekvermogen zon-opbrengst
  > Deze infrastructuur wordt slechts beperkte tijd gebruikt.
  > Hoge maatschappelijke kosten

Verhouding wind/zon in MW (vermogen)
in **RES 1.0**

Effecten zon en wind op infrastructuur

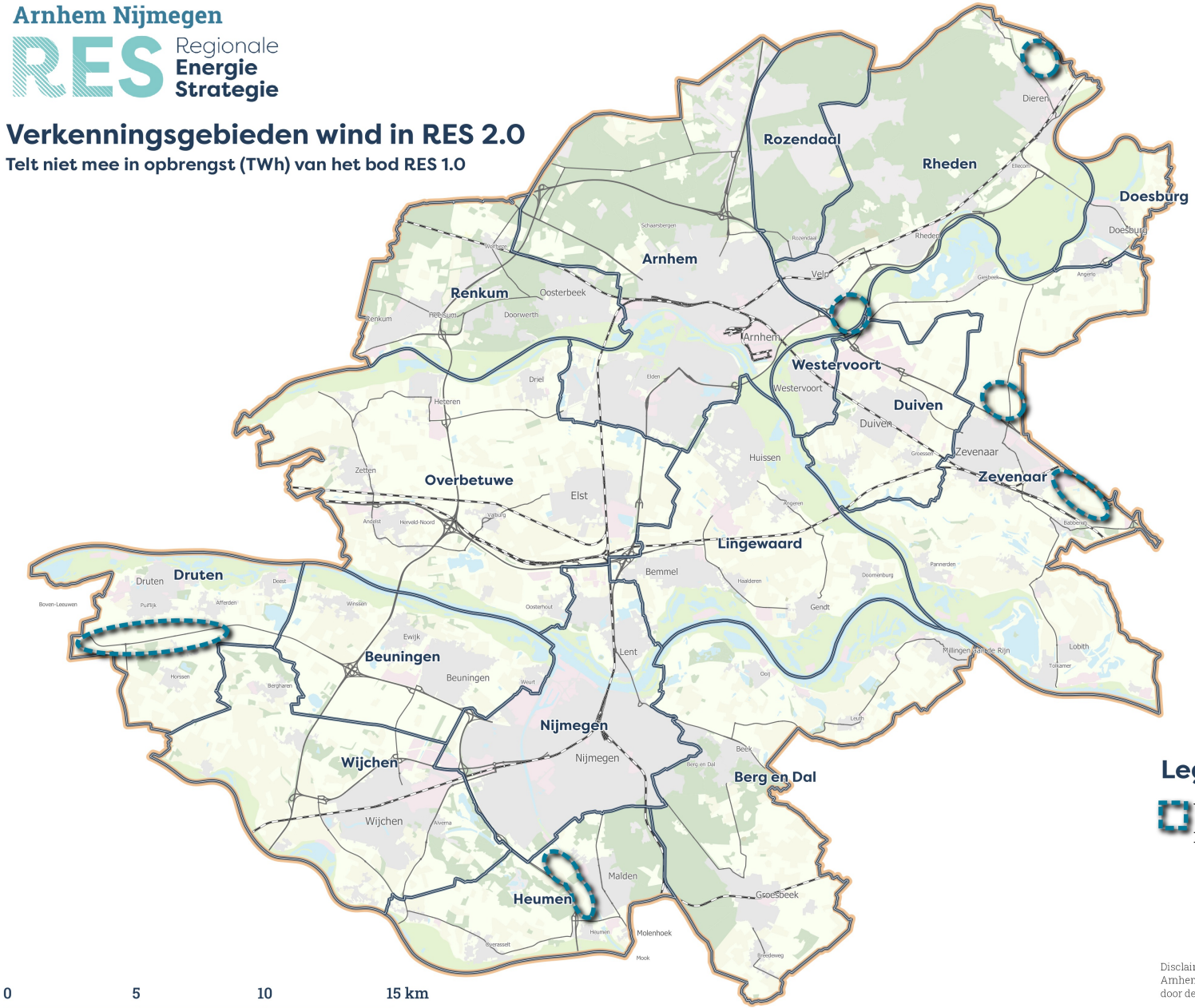

- De belasting op het elektriciteitsnet, wordt bij gebruik van alleen zon, een stuk hoger dan wanneer er ook wind wordt ingepast

Arnhem Nijmegen
RES Regionale Energie Strategie

Verkenningsgebieden wind in RES 2.0

Telt niet mee in opbrengst (TWh) van het bod RES 1.0

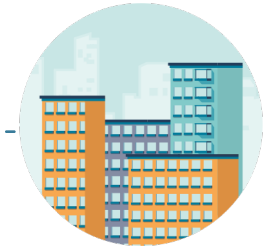

Legenda

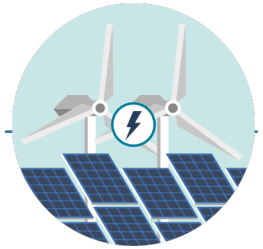
Verkenningsgebieden wind in RES 2.0

Disclaimer maart 2021. Alle kaarten in de RES 1.0 van RES Regio Arnhem Nijmegen zijn nog in concept en nog niet vastgesteld door de deelnemende overheden

Arnhem Nijmegen

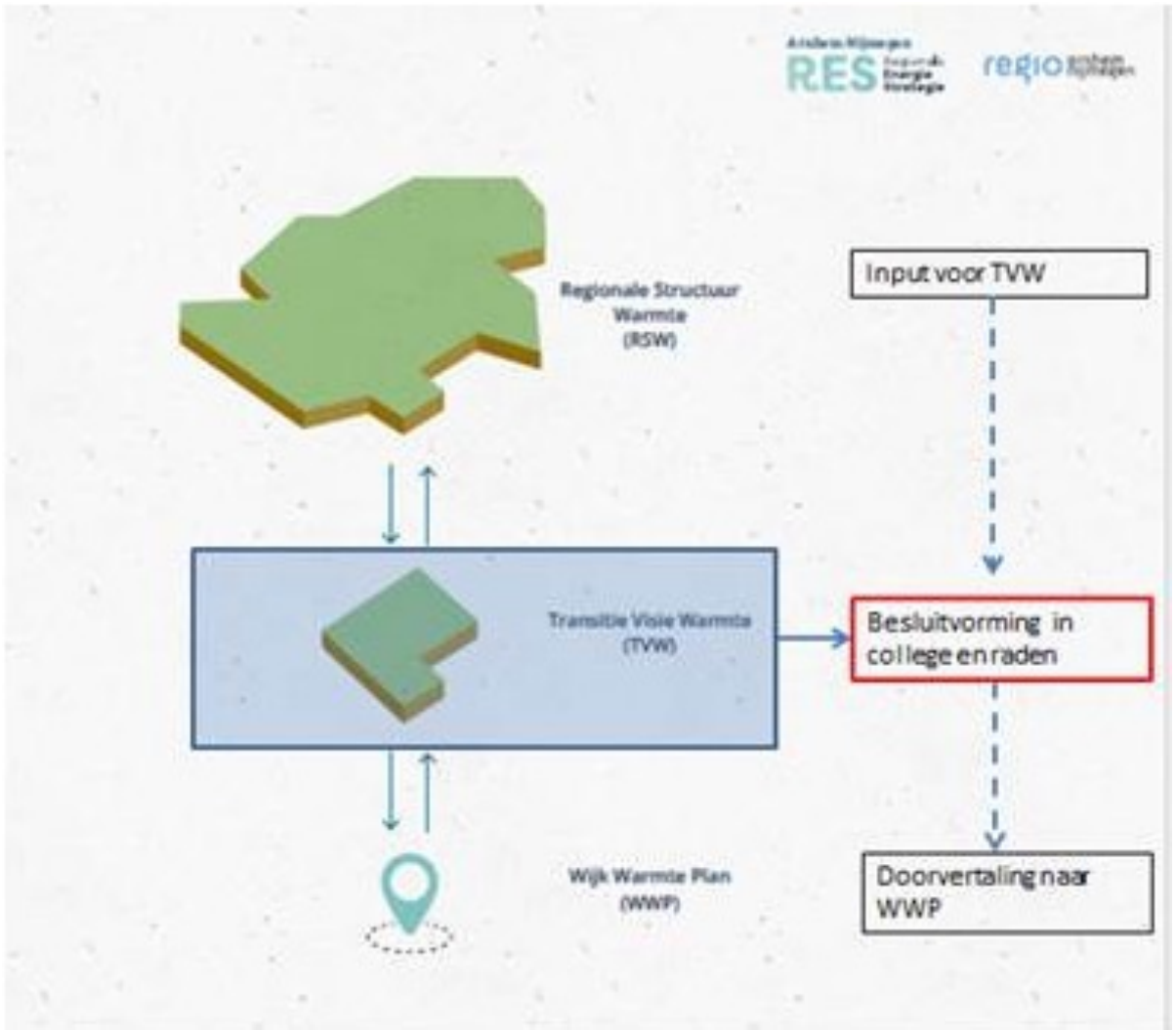
RES Regionale Energie Strategie

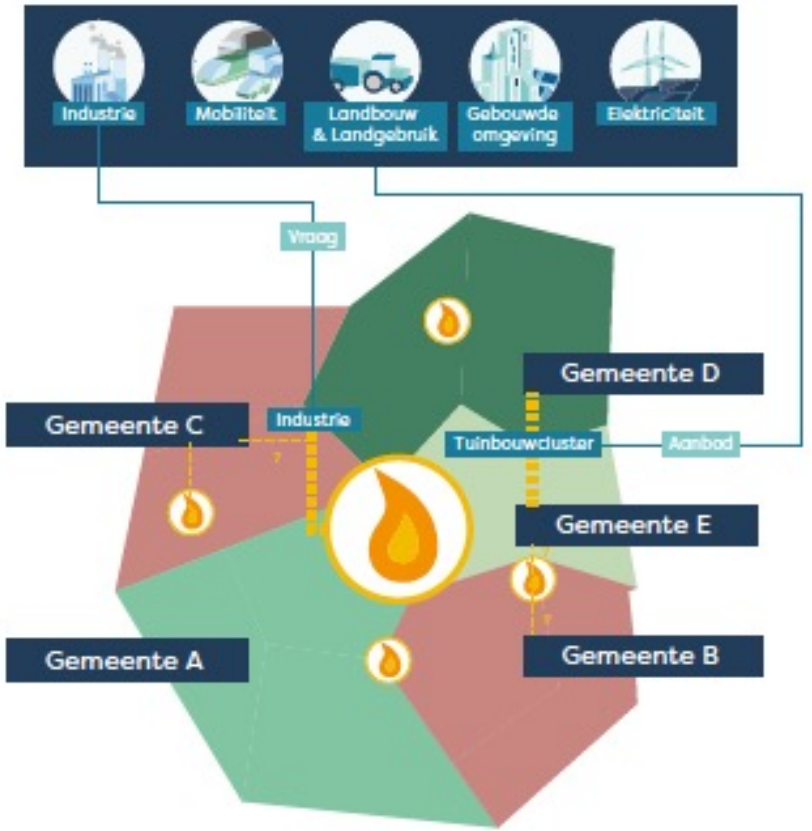

Warmte

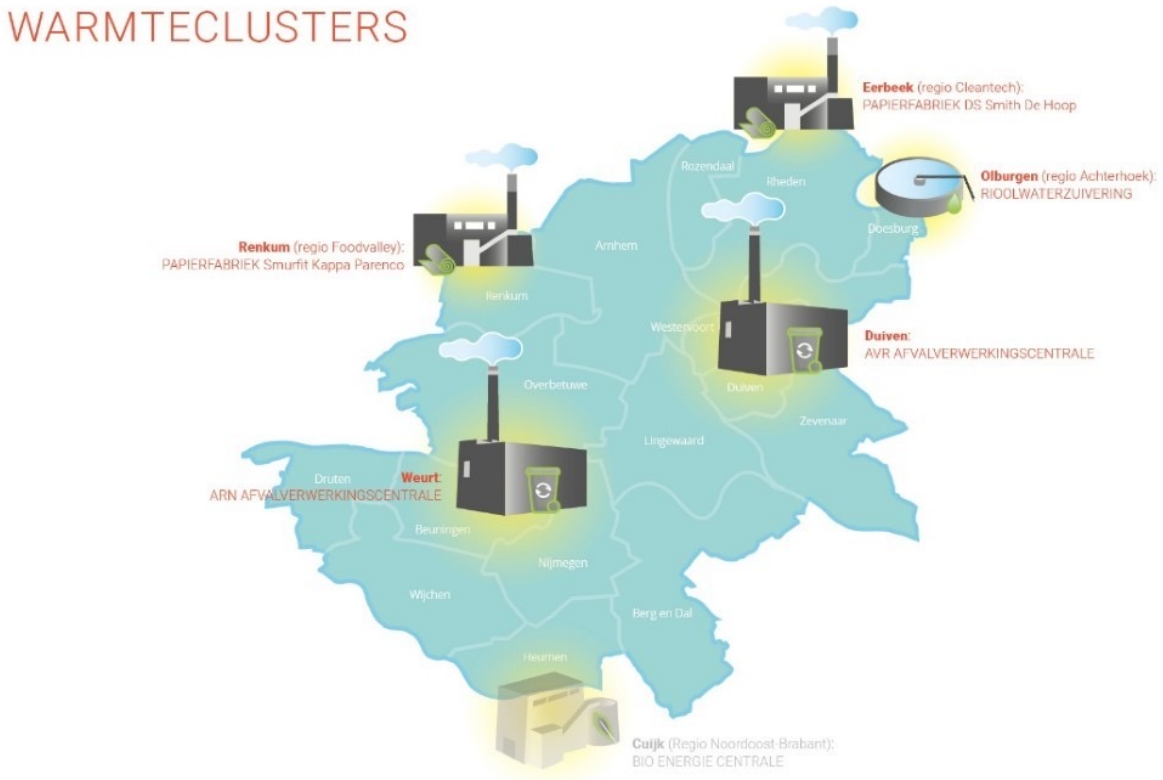
Belang van regionale schaal voor warmte

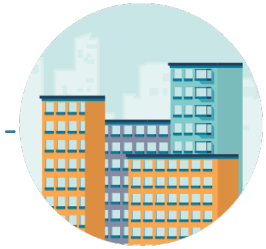

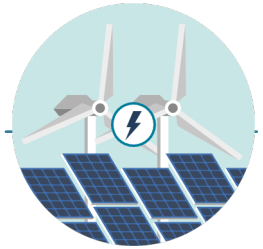
Regionale Structuur Warmte

- **Contouren RSW** staan
- **Structurele gesprekken warmteclusters**
  - **ARN:** gesprek loopt
  - **AVR**: gesprek is begin 2021 opgestart
  - **Papierfabriek Renkum**: gesprek op bestuurlijk niveau begin 2021 opgestart
  - **Papierfabriek Eerbeek**: haalbaarheidsstudie gestart vanuit Cleantech in najaar van 2020
  - **RWZI Olburgen:** geen helderheid op voorziene rol, verdere afstemming volgt
  - **Biomassacentrale Cuijk:** geen voorziene rol binnen RES 1.0
- **Uitwerken, onderbouwen en aanscherpen**
- **Kennis en ervaring blijven uitwisselen**

Arnhem Nijmegen
RES Regionale Energie Strategie

Het speelveld voor participatie

MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK
SPEELVELD REGIONAAL / LOKAAL

van startnotitie t/m december 2020

REGIONAAL

ACTIVITEITEN
- Participatietafels
- Kenniswebinar warmtetransitie
- Rondetafelgesprekken bestuurders
- Factor C analyse stakeholders
- Duogesprekken gemeenten
- Ondersteuning in communicatie
- Onderzoek Jong RES

LOKAAL

PROCESPRARTICIPATIE INWONERS GEKOPPELD AAN
- Omgevingsvisie
- Ruimtelijke visie
- Toekomstvisie
- Beleidskaders Energie/wind/zon

ACTIVITEITEN
- Thema-webinars
- Webinars
- En meer...

januari 2021 t/m 1 juli 2021

REGIONAAL

ACTIVITEITEN
- Stakeholderintermezzo
- Bestuurlijk intermezzo
- Participatietafel
- Webinars gemeenteraden
- Houding inwoners ophalen met de tool Swipocratie
- Productie van infographics RES 1.0

PLANMATIG
- Borging financiële participatie
- Plan van Aanpak participatie 2.0 i.s.m. gemeenten
- Jongeren betrekken

LOKAAL

ACTIVITEITEN
- Thema-avonden
- Thema-webinars
- Vaststelling RES gemeenteraad
- Jongeren betrekken
- Swipocratie
- Webinars gemeenteraden RES 1.0

1 juli 2021 en verder

REGIONAAL

PLANMATIG
- Inwoners: online platform voor informatie, inspiratie en gesprek
- Jongeren: verenigd in Jong RES en jongerenpanel
- Faciliterende middelen voor gemeenten
- En meer...

BOVENLOKAAL

PLANMATIG
- Factor C sessies participatie als kick off boven lokale participatie in gebiedsprocessen
- Ondersteuning projectparticipatie

LOKAAL

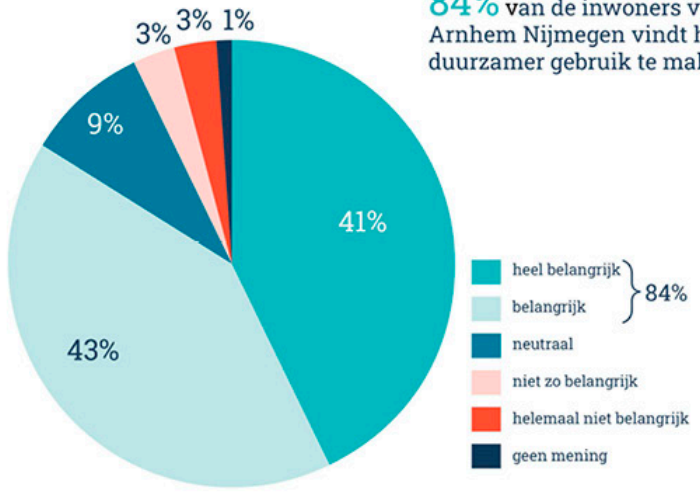
ACTIVITEITEN
- Lokale project- en procesparticipatie

PLANMATIG
- Lokale jongerenparticipatie organiseren

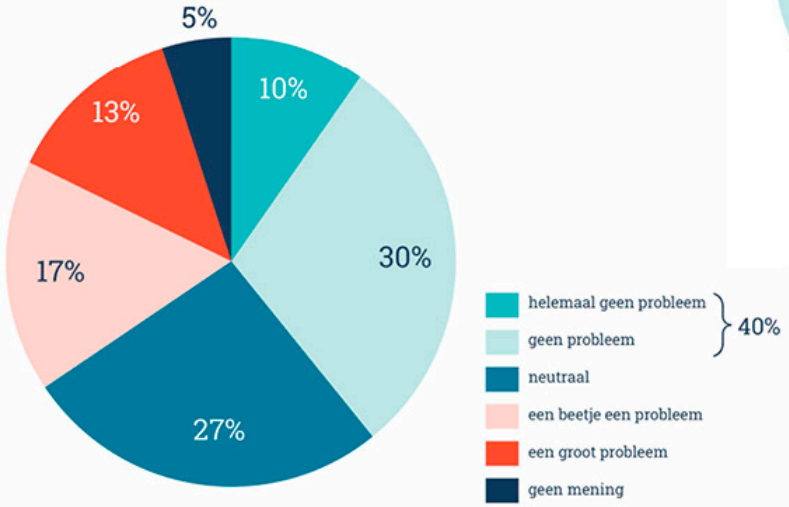
INWONERS (18+) OVER DUURZAME ENERGIE

De **3** belangrijkste conclusies

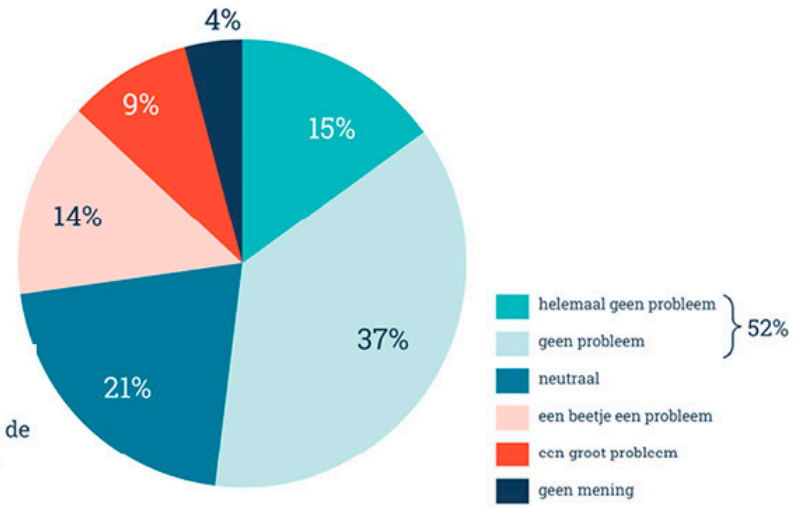
84% van de inwoners van energieregio Arnhem Nijmegen vindt het belangrijk om duurzamer gebruik te maken van energie.

40% van de inwoners van energieregio Arnhem Nijmegen heeft geen probleem met windmolens bij hun in de buurt.

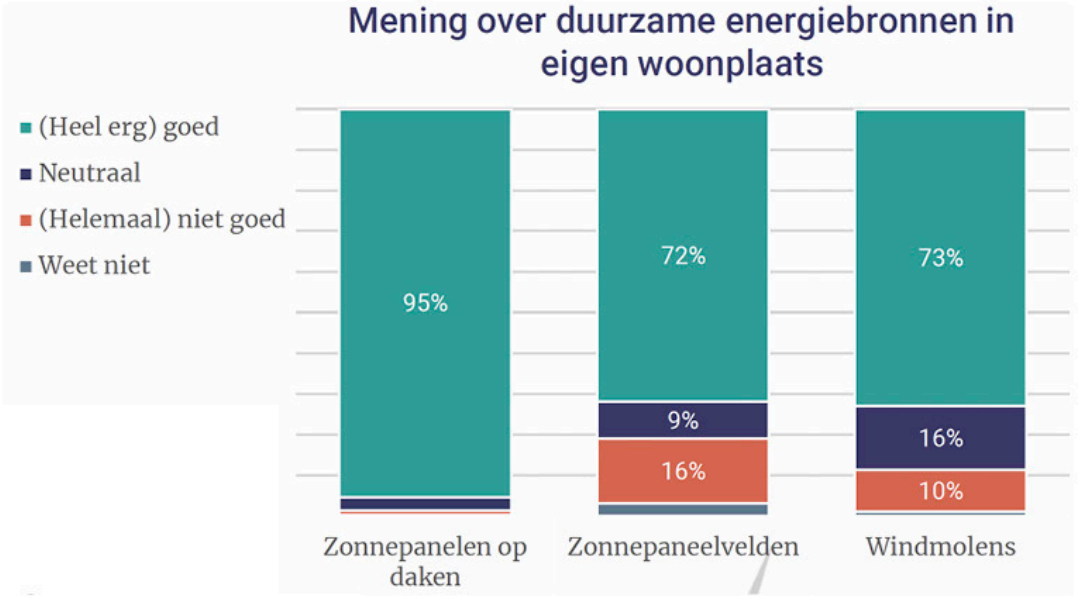

52% van de inwoners van energieregio Arnhem Nijmegen vindt een zonnepark aan de rand van de eigen woonwijk geen probleem.

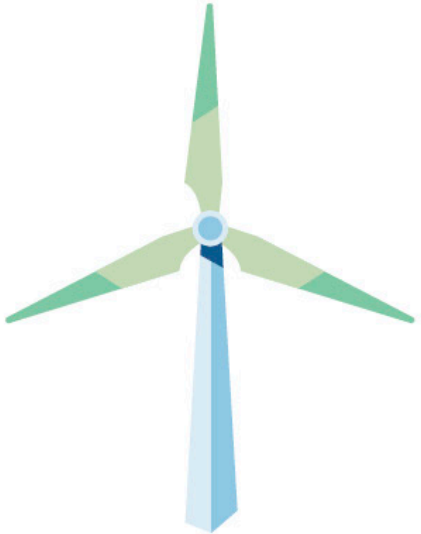

INWONERS (12-30 JAAR) OVER DUURZAME ENERGIE

De **3** belangrijkste conclusies

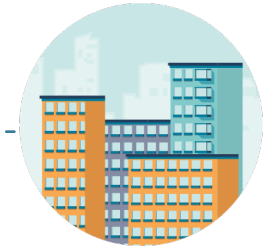
93% van de jongeren vindt het positief dat er steeds meer duurzame energie wordt gebruikt in Nederland. In heel Nederland geldt dit voor 89%.

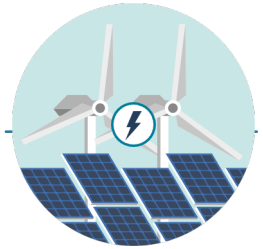

In de regio Arnhem Nijmegen vindt 55% van de jongeren het (heel erg) goed als er windmolens worden bijgeplaatst in hun woonplaats.
Dit geldt voor 49% van de tieners en 59% van de jongvolwassenen in de regio.

Arnhem Nijmegen
RES Regionale Energie Strategie

Impact voor Rozendaal

Bod RES 1.0
Regionale afspraken

De RES bevat 28 afspraken om het regionale bod 1.0 daadwerkelijk te realiseren

Basis voor afspraken grootschalige opwek (zon en wind):

- De RES geldt als belangrijke regionale afspraak en focus
- Bewaken regionale samenhang en ruimtelijke kwaliteit
- Meenemen koppelkansen andere gebiedsopgaven
- Beperken overlast bewoners en behouden natuur

Maar ook (!) afspraken over warmte, samenwerking, solidariteit en participatie

Relevant voor vervolgfase van uitwerking zoekgebieden + verdeling van lusten & lasten binnen de regio

Rozendaal - impact

- **RES opgave is een opgave '*van, voor en door de regio*'**

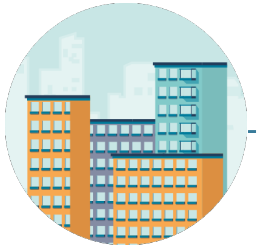
- **Inspanningsverplichting voor iedere betrokken overheid, op elk van de 28 afspraken**

- **De RES 1.0 als 'start' van langjarige samenwerking op de energietransitie-opgave, inbedding binnen de GMR:**

  - **Opstart van gebiedsprocessen richting vergunningverlening uiterlijk 2025**
  - **Gezamenlijk traject naar RES 2.0 (2023) en borging/verankering in OW-instrumentarium**

Arnhem Nijmegen

RES Regionale Energie Strategie

Bedankt en tot ziens

Ruimte en water

De komende jaren stapelen tal van claims op de ruimte zich op. Ook in onze regio. We hebben ruimte nodig om te (ver)bouwen, ruimte voor klimaatadaptatie, ruimte voor energietransitie, ruimte voor natuur, ruimte voor water, ruimte voor landbouw, ruimte voor recreatie, ruimte voor verkeer en vervoer en ruimte voor wonen, werk en onderwijs. Dat terwijl de ruimte in ons land en in uw gemeente schaars is. Dat geeft ons als medeoverheden een uitdagende, urgente en ook een ingewikkelde puzzel met een afweging van veel publieke en private belangen.

Door de komst van de Omgevingswet werken we als overheden de komende jaren nog intensiever samen bij ruimtelijke economische ontwikkelingen. Water is een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit en klimaatbestendigheid van de leef-omgeving van onze inwoners. In steden, dorpen, wijken en buurten. In nieuw te bouwen wijken en in de stedelijke vernieuwing van bestaande wijken.

Sinds de 12e eeuw werken we in onze delta aan water. Het lijkt dus een vanzelfsprekendheid te zijn, maar dat is het niet.

We vragen u daarom om water leidend te laten zijn wanneer er ruimtelijke keuzes gemaakt moeten worden. Gezien de droogteproblematiek willen we niet langer snel en veel water afvoeren en schoon-maken, maar structureel meer (regen)water vast-houden en verontreiniging van dit water voorkomen.

Laten we samen zorgen voor voldoende groen en water in en om de gebouwde omgeving. Laten we samen water opslaan en spaarzaam zijn met water.

En laten we samen zorgen dat ruimtelijke ontwikkelingen, zoals het bouwen van woningen, plaatsvinden op daarvoor geschikte locaties.

Dan bouwen we samen aan een mooie, gezonde en klimaatbestendige kwaliteit van de leefomgeving van en voor onze inwoners. In het hier en nu, voor toekomstige generaties.

De (water)opgaven

Wij brachten de (water)opgaven in uw omgeving reeds in kaart.
U treft op het pamflet de kaart van de Blauwe Omgevingsvisie (BOVI2050), met daarin uw gemeente. Wanneer u op uw gemeente klikt komt u op de website van ons Blauw Omgevingsprogramma (BOP 2022-2027). Daar kunt u zien wat de opgaven zijn in uw gemeenten om klimaat- en waterrobuust te zijn.

BOVI 2050

Mocht uw partij nadere informatie nodig hebben om water een passende plek te geven in uw verkiezingsprogramma, dan zijn wij graag bereid u verder te informeren. U kunt in dat geval contact opnemen met Roderick Moolenaars, rmoolenaars@vallei-veluwe.nl

Wij wensen u veel succes met de voorbereiding en uitvoering van uw (waterrijke) campagne!

waterschap vallei en veluwe

MantelzorgNL
Helpt jou helpen

Erken, waardeer en ondersteun de mantelzorger!

10 PUNTENPLAN VOOR DE LOKALE VERKIEZINGSPROGRAMMA'S

Met dit tienpunten plan kunt u invulling geven aan de mantelzorg paragraaf in uw lokale verkiezingsprogramma, om zo de positie van mantelzorgers in de gemeente **Rozendaal** de komende vier jaar te versterken en te ondersteunen. Dit is een initiatief van MantelzorgNL, de landelijke vereniging die opkomt voor iedereen die belangeloos zorgt voor een naaste.

In Nederland zetten ongeveer 5 miljoen mensen zich in als mantelzorger.
In de gemeente **Rozendaal** [1]:

- zorgen **490** inwoners voor een naaste
- zijn er **420** mantelzorgers die langdurig zorgen (langer dan drie maanden)
- zorgen **80** mantelzorgers langdurig en intensief (meer dan acht uur per week)
- voelen **45** mantelzorgers zich zwaar belast
- groeit 20% van de kinderen op met een zorgsituatie binnen het gezin

Mantelzorgers zorgen belangeloos voor een naaste en voorzien in een grote ondersteuningsbehoefte voor mensen die zorg nodig hebben. Ook in de gemeente Rozendaal worden de komende jaren steeds meer mensen zorgbehoevend. Het aantal zorgprofessionals en potentieel aan mantelzorgers neemt echter af. Hoe gaat de gemeente Rozendaal dat opvangen? Dat is een grote uitdaging die inzet zal vergen van verschillende partijen in de gemeente Rozendaal.

Want wat betekent het als er geen mantelzorger beschikbaar is? Dan moet de zorg door anderen, zoals professionals, geleverd worden. Recent onderzoek toont aan dat als een professional de zorg overneemt die eigenlijk door mantelzorgers gedaan wordt, de kosten oplopen tot maar liefst 70 tot 100%[2]. Dat komt landelijk neer op 44 miljard euro. Voor de gemeente Rozendaal betekent het dat er een groter beroep gedaan wordt op maatschappelijke ondersteuning (de Wmo). Het is van groot maatschappelijk én persoonlijk belang om te voorkomen dat mantelzorgers uitvallen.

Mantelzorg is een onmisbare pijler in de zorg. Van mantelzorgers wordt nu echter (te) veel gevraagd. Om op een gezonde en duurzame manier te kunnen mantelzorgen, is het van belang de komende vier jaar het volgende te realiseren:

[1] *Toelichting en verantwoording: Indicatie aantal mantelzorgers per gemeente - MantelzorgNL*
[2] *De maatschappelijke waarde van mantelzorg, een maatschappelijke kosten-batenanalyse', Ecorys, 2021 Waarde van mantelzorg is 22 miljard per jaar - MantelzorgNL*

Heb oog voor de mantelzorger

In de gemeente Rozendaal wonen 490 mantelzorgers. Dat zijn mensen die hun zorgtaken combineren met een baan, school, of studie, mantelzorgers met een migratie achtergrond, ouders van kinderen die veel zorg nodig hebben, mantelzorgers die zorgen voor een naaste met een psychische kwetsbaarheid.

Veel mantelzorgers redden zich prima. Maar er is ook een groep die ondersteuning nodig heeft. Mantelzorgers die het zwaar hebben. Die jarenlang intensief voor iemand zorgen, zonder veel tijd voor zichzelf over te houden. Het blijkt echter uit onderzoek dat veel mantelzorgers de weg naar ondersteuning niet goed weten te vinden[3]. Daar ligt een taak voor de gemeente. Het begint met het in beeld brengen van de mantelzorgers. Vervolgens moet het aanbod van mantelzorgondersteuning aansluiten op de lokale behoefte. Wees daarom duidelijk in de communicatie naar mantelzorgers wat ze aan hulp en ondersteuning kunnen verwachten.

Hoe kan de gemeente Rozendaal waarborgen dat mantelzorgers gezien worden?

1. **Zorg ervoor dat het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers zichtbaar, vindbaar en actueel is. De gemeente zet de opdracht om mantelzorgers te informeren, bereiken en ondersteunen breed uit.[4]**

2. **Stem de mantelzorgondersteuning af op de lokale behoefte en houd hierbij rekening met specifieke doelgroepen. Zoals bijvoorbeeld mantelzorgers met een migratie-achtergrond: de gemeente neemt aandacht voor cultuur-sensitief werken mee in de opdracht die zij geeft aan de maatschappelijke partners. De mantelzorger krijgt ondersteuning die goed aansluit bij zijn of haar persoonlijke vraag.**

Alloceer de budgetten voor mantelzorgondersteuning en behoud de lokale structuur voor mantelzorgondersteuning

Er moet geïnvesteerd worden in het versterken en verbeteren van de ondersteuning van mantelzorgers. Het helpt daarbij om budget specifiek te alloceren voor mantelzorgondersteuning, zodat het ook werkelijk bij mantelzorgers terecht komt. Het budget wordt gekoppeld aan de invulling van de acht vraaggebieden, de gebieden waarop mantelzorgers ondersteuningsvragen hebben.[5] De gemeente biedt deze ondersteuning aan, rekening houdend met de specifieke context.

Hoe kan de gemeente Rozendaal ervoor zorgen dat het geld bestemd voor mantelzorgondersteuning goed besteed wordt?

3. **Neem de acht vraaggebieden als basis van het mantelzorgbeleid. Stem daarbij het beleid af op de samenstelling van mantelzorgers in de gemeente en betrek de verschillende (zorg)partijen die met mantelzorgers te maken hebben.**

4. **Alloceer het bedrag voor mantelzorgondersteuning dat via de acht vraaggebieden wordt vormgegeven voor dit specifieke doel. Er wordt hier extra in geïnvesteerd. Zie de budgetten mantelzorgondersteuning en waardering 2021 om een indicatie te krijgen van een passend budget voor uw gemeente.**

5. **Bezuinig niet op mantelzorg ondersteunende organisaties. Zij zijn van belang als eerste aanspreekpunt voor mantelzorgers en om hen deskundige ondersteuning te bieden.**

[3] *Blijvende zorg, Nationale ombudsman maakt balans op twee jaar na zijn aanbevelingen om de toegang tot zorg voor burgers te verbeteren, 2020 Rapport Blijvende zorg (nationaleombudsman.nl)*
[4] *Denk daarbij naast de mantelzorgondersteunende organisaties aan Centra voor Jeugd en Gezin, sociaal wijkteams, Wmo, onafhankelijke cliëntondersteuners, huisartsen.*
[5] *Acht vraaggebieden van mantelzorgers - MantelzorgNL*

Preventie loont

Mantelzorgers zijn vaak te laat in beeld. Ze trekken pas aan de bel als ze zich zwaar- of overbelast voelen en de zorg hun leven beheerst. Hierdoor wordt de kans gemist om tijdig een lichtere vorm van ondersteuning te bieden.

Wij doen daarom een dringend oproep te investeren in vroegtijdige ondersteuning van mantelzorgers. In het bijzonder in respijtzorg, waardoor de zorg tijdelijk overgedragen wordt. Uit recent onderzoek blijkt dat de inzet van respijtzorg loont[6]. Voor respijtzorg ter voorkoming van dreigende uitval, geldt dat de kosten maatschappelijk gezien al binnen een week worden terugverdiend.

Hoe kunnen mantelzorgers vroegtijdig ondersteund worden, zodat overbelasting wordt voorkomen?

6 **Zorg ervoor dat mantelzorgers eerder in beeld zijn bij zorgprofessionals, mantelzorgsteunpunten en gemeente, en dat ze kunnen rekenen op adequate ondersteuning. Dit draagt dit bij aan een duurzame en gezonde zorgsituatie.**

7 **Laat het aanbod van respijtzorg aansluiten bij de lokale behoefte. Respijtzorg moet tijdig en op maat beschikbaar zijn.[7] De aanvraagprocedure moet zo eenvoudig mogelijk zijn.**

Zet in op integrale ondersteuning

Mantelzorg is overal en van iedereen. Er ligt een opdracht vanuit de Wmo en Jeugdwet om mantelzorgers te ondersteunen, maar mantelzorgers hebben ook te maken met regels rondom wonen, werk, uitkeringen (participatiewet) en parkeren. Denk aan urgentie als mensen dichter bij elkaar willen gaan wonen om voor elkaar te zorgen of aan een vrijstelling ‘tegenprestatie in de bijstand’. Mantelzorgondersteuning vraagt om integrale oplossingen. De gemeente is hier regisseur in en kan dus een belangrijke rol spelen.

Hoe kan de gemeente Rozendaal bijdragen om mantelzorgers op een integrale manier te ondersteunen?

8 **Werk als gemeente samen met zorgverzekeraars, zorg- en welzijnsaanbieders, zorgprofessionals en werkgevers.**

Houd mantelzorgwoningen vergunningvrij

Als u het als gemeente van belang vindt dat mensen voor elkaar kunnen zorgen, dan moet de mogelijkheid tot vergunningvrije mantelzorgwoningen blijven bestaan. En dus niet worden ingeperkt als gevolg van de nieuwe omgevingswet die in 2022 van kracht wordt. Een mantelzorgwoning voldoet aan een groeiende behoefte van zorgvragers én mantelzorgers.

Hoe kan de gemeente Rozendaal bijdragen dat mensen ook in de toekomst voor elkaar kunnen blijven zorgen?

9 **Werp geen obstakels op voor mantelzorgwoningen. Ook onder de nieuwe omgevingswet moeten deze woningen vergunningvrij gerealiseerd kunnen worden.**

10 **Zorg voor een goede woon-zorgvisie, zodat er genoeg mogelijkheden zijn voor woon-zorgvormen tussen zelfstandig thuis wonen en verpleeghuis in, afgestemd op de behoeften van zorgvragers en hun mantelzorgers.**

Wilt u meer informatie over onze standpunten en het opnemen hiervan in uw verkiezingsprogramma? Neem contact op met Anne Poppema van Team Advies MantelzorgNL, 06-10231168.

[6] *De maatschappelijke waarde van mantelzorg, een maatschappelijke kosten-batenanalyse’, Ecorys, 2021* Waarde van mantelzorg is 22 miljard per jaar - MantelzorgNL
[7] *Eindrapport aanjager respijtzorg* Aanjager respijtzorg overhandigt haar aanbevelingen aan de minister | Nieuwsbericht | Programma Langer Thuis

Versie 21 mei 2021
(rood= nieuw sinds 12 mei)

Lange termijnagenda raad

Gemeente ROZENDAAL

Planning	Werkelijk	Onderwerp	Toelichting
9 feb	✓	Onderzoeksrapport De Del	
	✓	Milieujaarprogramma 2021	
	✓	Verkeersoplossing Kerklaan / Beekhuizenseweg	
	✓	Aanpassen nota ruimtelijke kwaliteit	
	✓	Bestemmingsplan De Pinkenberg	
	✓	Benoeming nieuwe wethouder en tijdsbestedingsnorm	
	23 mrt	Regionaal Programma Werklocaties 2021-2024 (RPW)	Door raad verplaatst naar maart
	21 sept	Aanlichten Poort van de Aarde (= verlichting kunstwerk Kapellenberg)	Voorstel B&W niet tijdig gereed
23 mrt	✓	Turap 1	
	✓	Grex De Del	
	✓	Beleidskader minimabeleid en schuldhulpverlening 2021-2024 en verordening schuldhulpverlening (SHV)	
	✓	Regionaal Programma Werklocaties 2021-2024 (RPW)	
	✓	Aanpassing APV, parkeren in de berm	
	✓	Aanwijzingsbesluit Griffier en instellen werkgeverscommissie	
	X	Plan van aanpak Rozendaal 2030: De kracht van klein	Van de agenda afgehaald
20 apr	✓	Ontwerpbegroting VGGM	Extra raadsvergadering, besluitvormend
25 mei		Jaarrekeningen / begrotingen div. samenwerkingsverbanden (ODRA, BVO DRAN, MGR SD CG, Gelders Archief, GO regio Arnhem Nijmegen)	Zienswijzeprocedure
		Regelingen Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen (Informatieprotocol en toe- en uittredingsregeling)	Zienswijzeprocedure
		Wijziging GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen	O.a. i.v.m. toetreding gemeente Beuningen tot GMRAN
		RES 1.0	

Versie 21 mei 2021
(rood= nieuw sinds 12 mei)

Planning	Werkelijk	Onderwerp	Toelichting
		Krediet inhuur Sociaal Domein	
	6 juli	Regionale agenda en ontwerpbegroting Groene Metropoolregio	I.o.m. Presidium verplaatst naar 6 juli met raadsinformatieavond op 15 juni
6 juli		Installatie kinderburgemeester	
		Regionale agenda en ontwerpbegroting Groene Metropoolregio	
		Jaarrekening 2020	
		Turap 2	
		Kadernota 2021	
		Vaststellen kaders rechtmatigheidsverantwoording jaarrekening	
		Jaarrekening scholengroep Veluwezoom	
		Algemene plaatselijke verordening (APV)	Commissiebehandeling, besluitvorming raad september
		Raadsinformatiebrief Regionale visie op samenwerking en opdrachtgeverschap sociaal domein	Vanuit de regio ingebracht. Besluitvorming gepland voor december.
		Evaluatie Transformatieplan Sociaal domein 2.0 gemeente Rheden (raad d.d. 10 sept 2019)	Vooralsnog ter kennisname (juni in B&W Rheden)
21 sept		Regionale uitvoerings-/samenwerkingsafspraken Beschermd Wonen	Planning is Q3, i.v.m. Begrotingsraad is raad september de voorkeursdatum
		Verstedelijkingsstrategie Groene Metropoolregio	
		Transitievisie Warmte	Commissiebehandeling, besluitvorming raad september
		Algemene Plaatselijke Verordening	Besluitvorming
		Aanlichten Poort van de Aarde (= verlichting kunstwerk Kapellenberg)	
2 nov		Programmabegroting 2022 en meerjarenbegroting	
		Transitievisie warmte	Besluitvorming
14 dec		Nieuwe belastingverordeningen	
		Turap 3	
		Frauderisicoanalyse	
		Evaluatierapportage voortgang uitvoeringsagenda Rozendaal energieneutraal 2050	
		Plan van aanpak omgevingsvisie	

Versie 21 mei 2021
(rood= nieuw sinds 12 mei)

Planning	Werkelijk	Onderwerp	Toelichting
		Regionale visie op samenwerking en opdrachtgeverschap Sociaal domein	Besluitvorming

Versie 21 mei 2021
(rood= nieuw sinds 12 mei)

Raadsinformatiebijeenkomsten (digitaal, tenzij anders aangegeven; openbaar, tenzij anders aangegeven)

23 feb	Raadsinformatiebijeenkomst raad sociaal domein + VGGM-brandweerzorg	Lokaal
9 mrt	Raadsinformatiebijeenkomst Energietransitie en RES en Plan van Aanpak Rozendaal 2030	Lokaal, besloten
10 mrt	Raadsinformatiebijeenkomst RES	Regionaal
11 mrt	Raadsinformatiebijeenkomst Begroting VGGM, kostenverdeelsleutel brandweer	Regionaal
16 mrt	2e raadsinformatiebijeenkomst Begroting VGGM	Regionaal
20 apr	Raadsinformatiebijeenkomst sociaal domein	Lokaal
10 mei	Regionale raadsinformatieavond MGR SD	Regionaal
11 mei	Raadsinformatiebijeenkomst RES	Lokaal
18 mei	Regionale raadsinformatieavond MGR SD	Regionaal
15 juni	Raadsinformatiebijeenkomst Groene Metropoolregio Arnhem – Nijmegen (GMRAN): opgave-agenda en ontwerpbegroting	Lokaal
17 juni	Raadsinformatiebijeenkomst organisatieontwikkeling	Lokaal, besloten, indien mogelijk fysiek op een n.t.b. locatie
22 juni	Financiële raadsinformatieavond	Lokaal

Raadsinformatiebijeenkomst eind september

In het bedrijfsplan van de Groene Metropoolregio staat dat er minimaal twee raadsontmoetingen in een jaar zijn. Tijdens deze ontmoetingen krijgen de raadsleden onder andere informatie over de stand van zaken van de opgaven, relevante ontwikkelingen, nieuwe agendapunten in voorbereiding. Peilingen van de mening van raadsleden zijn mogelijk. Op de raadsontmoetingen kunnen ook uitspraken (‘resoluties’) worden aangenomen, waarin wordt opgeroepen om een bepaalde aanpassing in het voorstel op te nemen alvorens het door te sturen naar de gemeenteraden. Dergelijke uitspraken zijn uiteraard niet bindend, maar zullen door het regiobestuur wel als zwaarwegend advies in haar afwegingen worden betrokken. Ze kunnen ook meewegen in de besluitvorming van de individuele raden verder in het proces.

De volgende raadsontmoeting staat gepland voor de tweede helft van september. De exacte datum wordt in overleg met de griffies bepaald, evenals de aanvangstijd. De bijeenkomst is van 16.00 – 19.30 uur.

Vragen aan de RAC:

- Welke onderwerpen zou uw raad graag behandeld zien bij deze ontmoeting?
- Welke aandachtspunten wilt u het regiobureau meegeven voor de organisatie van deze bijeenkomst?

Totaalplan Spoor

Zet het sein op groen

voor het toekomstig duurzaam verdienvermogen

van de Nederlandse economie

Mark Ooijevaar

mei 2021

Voorwoord

De huidige klimaatmaatregelen zijn onvoldoende om de doelen van 2030 te halen laat staan een klimaatneutraal Nederland. Zeker op het gebied van mobiliteit zijn nog veel extra stappen nodig daarbij hebben we onder andere ook te maken met een stikstofcrisis en druk op de beperkte ruimte in Nederland. Een integrale aanpak van vele problemen gelijktijdig is daarbij een interessante optie.

Al voor de coronacrisis waren er zorgen over het toekomstig duurzaam verdienvermogen van de Nederlandse economie wat geleid heeft tot het instellen van een nationaal groeifonds. Infrastructuur is een van de investeringsgebieden die hiervoor in aanmerking komen. In de eerste beoordelingsronde zijn voornamelijk losstaande projecten in beeld gekomen. Helaas nog geen projecten die echt zorgen voor een schaalsprong in de bereikbaarheid van vooral ook regio's waarvan het potentieel van de economie in grote mate onderbenut is gebleven door gebrekkige bereikbaarheid.

Voor toekomstige economische ontwikkeling is een samenhangend geheel van duurzame infrastructuur met goed landelijke dekking en internationale aansluiting van groot belang. Dit rapport geeft een visie op de bereikbaarheid per spoor en welke uitbreidingen nodig zijn om het spoornetwerk flink te verbeteren. Veel bestaande plannen zijn hierin verwerkt, maar ook ontbrekende schakels die nog niet of zeer weinig in beeld zijn.

Daarbij wordt uitgebreid stil gestaan bij de internationale bereikbaarheid en worden ook per grensovergang de mogelijkheden besproken. Hierbij worden ook stappen benoemd die van belang zijn om te gaan onderhandelen met andere landen.

Dit rapport is anders dan verruit de meeste rapporten niet opgesteld door een standaard commercieel bureau en bied daarmee een verfrissende blik op de kansen van het spoor om een mobiliteitstransitie mogelijk te maken. Daarbij is de focus vooral op de inhoudelijke informatie en niet een uitgebreide vormgeving.

Inhoudsopgave

1. Inleiding **7**

1.1 Achtergrond **7**
1.2 Toekomstbeeld OV 9

2. Op het juiste spoor **10**

2.1 Anders denken kansen van spoorvervoer in het mobiliteitsgebruik 10
2.2 Rangorde mobiliteiten 11
2.3 Minimale bedieningsplicht 12
2.4 Bediening in de vroege ochtend 13
2.5 Schrappen hokjes denken 14
2.6 Verbetering betaalsysteem en reizigersrechten 15
2.7 Essentiële discussie spanningsverhoging 16
2.8 Heel Nederland onder de draad 16
2.9 Materieelgebruik 17
2.10 Nieuwe spoorlijnen 18
2.10.1 Robuustheid netwerk 18
2.10.2 Reactivering 19
2.11 Nieuwe stations 20
2.11.1 IC netwerk 22
2.12 Reistijdverkorting 23
2.12.1 Netwerk hogere snelheden in Nederland 23
2.13 Reistijden binnen Nederland met Totaalplan spoor 24
2.14 Relatie tot de woningbouwopgave 25

3. Natuurstrategie **26**

3.1 Uitgangsprincipe 26
3.2 Waddengebied 27
3.3 Noordzeekust 28
3.4 Veluwe 29
3.5 Sallandse Heuvelrug 29
3.6 Vaalserberg 29
3.7 Andere gebieden 29

4. Financiering **30**

4.1 Financieringsbronnen 30
4.2 Kostenkant 30

5. Internationale bereikbaarheid **32**

5.1 Uitgangspositie 32
5.2 Nederlandse bewoners over de grens 34
5.3 Internationale connectiviteit 36
5.4 Reistijden naar het buitenland 39
5.5 Luchtvaart 40
5.6 Flankerend beleid 41

6. Grensovergangen **42**

6.1 Introductie 42
6.2 Bad Nieuweschans 44
6.3 Coevorden 49
6.4 Oldenzaal 50
6.5 Glanerbrug 52
6.6 Winterswijk 53
6.7 Zevenaar 54
6.8 Groesbeek 58
6.9 Venlo 59
6.10 Vlodrop 60
6.11 Landgraaf 61
6.12 Eijsden 62
6.13 Maastricht West 63
6.14 Budel 64
6.15 Baarle 65
6.16 HSL Zuid 66
6.17 Roosendaal 68
6.18 Ossendrecht 69
6.19 Sas van Gent 70
6.20 Grensovergang Zwartemeer zonder trein 71

7. Uitbreiding infrastructuur bestaande lijnen **72**

7.1 Introductie en ongewijzigde lijnen 72
7.2 Station Amsterdam Centraal 73
7.3 Staatslijn A (Arnhem – Leeuwarden) 74
7.4 Staatslijn B (Harlingen – Bad Nieuweschans) en verder naar Ihrhove 75
7.5 Staatslijn C (Meppel –Groningen) 76
7.6 Staatslijn D (Zutphen – Glanerbeek) 76
7.7 Staatslijn E (Breda – Maastricht) 77
7.8 Staatslijn F (Roosendaal –Vlissingen) 78
7.9 Staatslijn H (Utrecht – Boxtel) 78

7.10 Staatslijn K (Den Helder –Amsterdam) 79
7.11 Rhijnspoorweg (Amsterdam – Elten) 80
7.12 Oosterspoorweg (Amsterdam – Zutphen) 80
7.13 Spoorlijn Apeldoorn – Deventer/Deventer –Almelo/Almelo –Salzbergen 81
7.14 Spoorlijn Zwolle –Wierden 81
7.15 Spoorlijn Mariënberg –Almelo 81
7.16 Oude Lijn (Amsterdam – Rotterdam) 82
7.17 Spoorlijn Gouda –Den Haag 82
7.18 Spoorlijn Utrecht –Rotterdam 82
7.19 Spoorlijn Zaandam – Enkhuizen 83
7.20 Spoorlijn Heerhugowaard –Hoorn 83
7.21 Spoorlijn Haarlem –Uitgeest 83
7.22 Spoorlijn Haarlem – Zandvoort 84
7.23 Spoorlijn Hilversum – Utrecht Maliebaan 84
7.24 Veenendaallijn (De Haar –Rhenen) 84
7.25 Westtak (Amsterdam Centraal – Schiphol 85
7.26 Zuidtak (Weesp – Leiden) 85
7.27 Flevolijn + Hanzelijn (Weesp –Lelystad –Zwolle) 85
7.28 Spoorlijn Leiden – Woerden 85
7.29 Spoorlijn Leeuwarden – Stavoren 86
7.30 Spoorlijn Groningen –Delfzijl 86
7.31 Spoorlijn Sauwerd – Eemshaven 86
7.32 Spoorlijn Veendam – Zuidbroek 87
7.33 Spoorlijn Zwolle –Emmen 87
7.34 Spoorlijn Utrecht –Kampen 87
7.35 Spoorlijn Winterswijk –Zevenaar 88
7.36 Spoorlijn Arnhem –Nijmegen 88
7.37 Noordelijke Maaslijn (Nijmegen – Venlo) 88
7.38 Betuwelijn (Elst –Dordrecht) 89
7.39 Spoorlijn Tilburg – Nijmegen 89
7.40 Spoorlijn Roosendaal –Breda 90
7.41 Spoorlijn 12 (Antwerpen – Lage Zwaluwe) 90
7.42 Spoorlijn Eindhoven – Weert en Weert –Roermond 90
7.43 Spoorlijn Sittard –Hertzogenrath 90
7.44 Spoorlijn 40 (Liège – Maastricht) 91
7.45 Spoorlijn Maastricht –Schin op Geul –Heerlen –Kerkrade 91

8. Reactivering en nieuwe spoorlijnen 92

8.1 Introductie 92
8.2 Spoorlijn HSL Noord (Amsterdam –Oldenburg) 93
8.3 Urk aansluiting 96
8.4 WPD Ameland (Leeuwarden – Holwerd Veerhaven) 97
8.5 WPD Schiermonnikoog (Feanwâlden – Lauwersoog) 98

8.6 Nedersaksenlijn (Veendam –Emmen) 99
8.7 Spoorlijn Assen – Stadskanaal 100
8.8 Bentheimer Eisenbahn (Coevorden –Neuenhaus) 101
8.9 Spoorlijn Apeldoorn –Dieren 102
8.10 Spoorlijn Apeldoorn –Zwolle 103
8.11 Spoorlijn Doetinchem – Hengelo of Enschede 104
8.12 Spoorlijn Winterswijk- Borken 105
8.13 Spoorlijn Nijmegen –Kleve 106
8.14 Spoorlijn Hoorn – Medemblik 107
8.15 Spoorlijn Blauwkapel – Maliebaan 108
8.16 Spoorlijn Kesteren – Rhenen / De Haar - Amersfoort 109
8.17 Spoorlijn Haarlem – Loenen 110
8.18 Spoorlijn Den Bosch – Breda 111
8.19 Spoorlijn Lage Zwaluwe –Oosterhout 112
8.20 Havenspoorlijn 113
8.21 Spoorlijn 55 Wondelgem – Terneuzen 114
8.22 Nieuwe Sloelijn 115
8.23 Spoorlijn 11 Antwerpen –Woensdrecht 116
8.24 Spoorlijn 29 Tilburg – Turnhout 117
8.25 Spoorlijn Hamont – Weert 118
8.26 Spoorlijn Boxtel –Uden 119
8.27 Spoorlijn Roermond – Dalheim 120
8.28 Verkorting Weert – Sittard 121
8.29 Spoorlijn Sittard – Buchten 122
8.30 Spoorlijn Geleen – Stein 123
8.31 Miljoenenlijn Schin op Geul –Kerkrade Centrum 124
8.32 Spoorlijn 20 (Maastricht – Y Beverst) 125
8.33 Spoorlijn 24 Montzenlijn inclusief spoorlijn 39 naar Welkenraedt 126
8.34 Motivering om nieuwe lijnen niet op te nemen in Totaalplan spoor 127

9. Overig railvervoer: 128

9.1 Metroringlijn 52 Noord –Edam –Purmerend – Noord 128
9.2 Metroringlijn 51 Isolatorweg – Amsterdam Centraal 129
9.3 Randstadrail Leiden –Katwijk –Noordwijk – Noordwijkerhout 130
9.4 Randstadrail Hoek van Holland –Kijkduin 131
9.5 Tram in steden 132
9.6 Motivering om de Noord/Zuidlijn niet te verlengen in zuidelijke richting 133

10. IC Bus 134

11. Waternetwerk 135

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De klimaat maatregelen die tot nu toe genomen worden zijn niet toereikend voor de klimaatdoelen van 2030 en dit gaat zeker op voor mobiliteit. Een terrein waar nog grote stappen zijn te zetten in het verminderen van de uitstoot en waar bovendien nog steeds maatregelen worden genomen die tegenstrijdig zijn met het behalen van de gestelde doelen.

Als er wordt gesproken over verduurzaming van vervoer wordt daarnaast bijna altijd voor een zeer groot deel gekeken naar maatregelen om de omschakeling van auto's rijdend op fossiele brandstof naar elektrisch te versnellen. OV + fiets en dan met name spoorvervoer worden te weinig ingezet als mogelijkheid om de doelen te halen. Dit terwijl er nog veel te verbeteren valt in het spoornetwerk zowel binnen Nederland als aan de verbindingen naar het buitenland.

Het koste wat kost door willen laten gaan van 7 MIRT wegenprojecten is zo'n voorbeeld in de verkeerde richting zowel voor het halen van de klimaatdoelen, maar ook voor het verergeren van het stikstofprobleem door de stikstofuitstoot die zowel aanleg als gebruik van wegen met zich meebrengen. Dit terwijl er een veel beter alternatief is om de mobiliteit te verbeteren en knelpunten op te lossen: fors investeren in het spoor.

Het is daarmee noodzakelijk dat de toekomstige planning van infrastructuur wordt herzien en aangepast wordt aan de eisen en wensen van de huidige tijd. Dit betekend bij een congestie/bereikbaarheidsprobleem dat te allen tijde eerste wordt gekeken wat openbaar vervoer, fiets en lopen op kan lossen. En daarna pas andere voertuigen aan bod kunnen komen. Ook elektrische auto's gaan niet alle problemen oplossen. Deze nemen net zoveel ruimte in als auto's op fossiele brandstoffen en daarnaast blijft het vervoeren van personen met de trein nog altijd energie-efficiënter per persoon dan met de auto. Tevens is de toegankelijkheid van auto beperkter dan andere mobiliteiten. Het aantal Nederlanders wat zelfstandig per OV + fiets kan reizen is groter dan het aantal mensen wat dit met de auto kan. Daarmee is het ook essentieel voor zelfstandigheid en toegang tot de samenleving. Gezien de korte periode die nog rest tot 2030 betekent dit ook versnellen van het proces van planvorming tot opleving. We hebben geen tijd meer om te treuzelen tot de trein kan vertrekken.

Dit betekend eigenlijk wat betreft impact op het spoor dat een vergelijkbare schaalsprong wenselijk is als de wetten van 18 augustus 1860 (waarbij werd besloten tot de aanleg van 10 staatslijnen) en 10 november 1875 (toen nog een keer tot een hele serie spoorlijnen werd besloten).

Een grote mobiliteitstransitie van auto naar OV + fiets kan vele problemen in samenhang aanpakken. Hierbij wel te benadrukken dat het doel niet is mensen vervoerskeuze op te leggen. Het gaat er om OV + fiets voor zoveel mogelijk mensen in zo veel mogelijk gevallen de meest logische keuze te laten zijn. Dit betekend met name de volgende punten:

- Kortere reistijden per spoor
- Voor meer mensen een station in de nabijheid van de woonlocatie
- Gewilde bestemmingen beter bereikbaar per spoor
- Meer rechtstreekse verbindingen
- De andere OV modaliteiten en fiets zorgen voor een aanvulling op het spoornetwerk

Goed beleid zou zijn om te komen tot een programma wat zoveel mogelijk problemen tegelijk effectief aanpakt. Geen losse maatregelen, maar duurzaam beleid met flinke verbeteringen voor een efficiënt netwerk in de toekomst. Goede infrastructuur is tevens de basis voor economische en ruimtelijke ontwikkelingen.

Een nieuwe visie op infrastructuur pakt onder andere de volgende problemen aan:

- Stikstof
- Klimaat
- Congestie
- Bereikbaarheid
- Reistijden
- Gevolgen Brexit (AIV advies maart 2017)
- Ruimtelijke verdeling van Nederland
- Gebrek aan ruimte
- Veiligheid / Gezondheid
- Luchtvaartproblemen

Een wenselijk streven zou moeten zijn een flinke vermindering van het auto en vliegverkeer doordat andere vervoersvormen beter voorzien in de behoefte om te verplaatsen. Maak het mensen zo makkelijk en logisch mogelijk om een duurzame keuze te maken. Vaak worden klimaatmaatregelen gepresenteerd als maatregelen die pijn gaan doen, meer kosten geven voor burger of bedrijfsleven, maar door flink te investeren in het spoornetwerk kan er juist een positieve draai aan worden gegeven. Ook als je klimaat niet zo belangrijk vind heb je baat bij de maatregelen die zorgen voor kortere reistijden, betere bereikbaarheid en een aangenamere leefomgeving.

1.2 Toekomstbeeld OV

Onlangs is Toekomstbeeld OV verschenen hierin wordt een beeld geschetst van het OV in de toekomst tot 2040. Echter het palet aan opties loopt breed uit en is ook niet altijd in samenhang genomen waarbij ook de urgentie ontbreekt om doelen van 2030 te halen. Sommige projecten worden erg positief voorgesteld, hebben minder noodzaak terwijl er ook projecten op minder optimaal niveau worden voorgesteld. Daarentegen zijn er denkwijzen en zeer zinnige projecten die geheel ontbreken.

In grote lijnen is Toekomstbeeld OV vooral gericht op frequentieverhoging, meer Randstedelijk gericht en beschrijft een beperkte internationale connectiviteit per trein. Het aantal nieuwe stations is ook erg marginaal.

Voor de individuele reiziger is bereikbaarheid van een station, reistijd, zoveel mogelijk rechtstreekse verbindingen en robuustheid belangrijker dan extreem hoge frequenties.

Totaalplan spoor richt zich meer op verkorting van de reistijd, bereikbaarheid van woongebieden en drukke bezoeklocaties. Daarnaast is de internationale connectiviteit veel uitgebreider uitgewerkt. Er worden in Totaalplan spoor zowel binnen Nederland als over de grens een heel aantal projecten genoemd die ontbreken in Toekomstbeeld OV.

Al met al zou Totaalplan spoor een zeer mooie aanvulling kunnen zijn op Toekomstbeeld OV om echt stappen te gaan zetten voor een mobiliteitstransitie en het toekomstig duurzaam verdienvermogen van de economie. Waarbij heel het land meetelt en niet alleen het grootstedelijk gebied.

2 Op het juiste spoor

2.1 Anders denken kansen van spoorvervoer in het mobiliteitsgebruik

In een OV netwerk en meer specifiek in een spoornetwerk hangt veel met elkaar samen. Bij het beoordelen van nieuwe infrastructuur is het van belang veel meer in het totaal te gaan kijken dan naar de lokale situatie. Nu wordt bij het oplossen van mobiliteitsknelpunten vaak zeer lokaal gekeken waar het probleem aanwezig is en minder waar de oorzaak van het probleem ligt. Als mensen tientallen kilometers verderop geen goede opties per OV wordt geboden komen ze in grote aantallen samen in de buurt van grote steden. Dan wordt veel te vaak het gevolg aangepakt, verbreden van het knelpunt op de weg in plaats van dat de oorzaak wordt aangepakt. Zorg dat mensen tientallen kilometers verderop een goede mogelijkheid hebben op de trein te stappen, zodat ze niet onnodig in de auto stappen.

Daarnaast is het belangrijk te realiseren dat 1 specifieke nieuwe spoorlijn individueel soms niet genoeg oplevert, maar als gelijktijdig ook een andere spoorlijn gerealiseerd wordt of bestaande spoorlijnen worden verbeterd kan het nut van meerdere spoorverbindingen worden verhoogd. Door nieuwe mogelijkheden kunnen ook bestaande spoorverbindingen beter worden benut. Dit effect versterk je ook door een aantal zeer belangrijke bestemmingen met nationale aantrekkingskracht beter op het spoor aan te sluiten. Hierbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld de Efteling, Waddeneilanden, musea en druk bezochte natuurgebieden. De Efteling heef bijvoorbeeld ca. 5 miljoen bezoekers per jaar, dit betekend dat hiervoor 10 miljoen reizen worden gemaakt terwijl een directe aansluiting op het spoor ontbreekt.

In dit hoofdstuk wordt eerst een verstandige rangorde van mobiliteiten besproken. Waarna een aantal punten worden besproken die van belang zijn om de positie van de trein in de totale mobiliteit te versterken.

2.2 Rangorde mobiliteiten

Anders dan in de afgelopen kabinetsperiodes vaak het geval was verdiend het de aanbeveling OV + fiets als leidende modaliteiten te gaan behandelen. Dit zou onder andere tot uiting kunnen komen door de minster verantwoordelijk te stellen voor de leidende modaliteiten en zaken als het wegverkeer en de luchtvaart onder te brengen bij de staatsecretaris.

Een duidelijke mobiliteitsvolgorde is wenselijk. Waar mogelijk is lopen en fietsen de beste optie om je te verplaatsen, dit draagt ook bij aan de volksgezondheid aangezien te weinig mensen aan de aanbevolen normen voor lichaamsbeweging voldoen. Voor de verdere mobiliteit zou kunnen gelden: Zoveel mogelijk is de trein de beste optie, waar deze niet voorziet of geschikt is zorgt overige railvervoer (metro, Randstadrail en tram) voor aanvulling. Daarna volgt de bus en vervoer over water. Pas als al deze mobiliteiten niet voldoen komen andere modaliteiten als auto, motor, brommer en scooter in beeld. Zeker de lichte motorvoertuigen zouden zo snel mogelijk volledig elektrisch kunnen zijn. Deze worden vooral gebruikt op kortere afstanden en stadsgebieden. Als deze voertuigen elektrisch zijn dan zijn er ook positieve gevolgen door vermindering geluidsoverlast en verbetering van de luchtkwaliteit.

Ook als je gaat kijken naar de effectiviteit per geïnvesteerde geldeenheid in de mobiliteit is het verstandig een duidelijke volgorde aan te brengen. Uit een interessant onderzoek van CE Delft (https://www.fietsberaad.nl/Kennisbank/Een-nieuwe-kijk-op-bereikbaarheid) dat op een andere manier naar mobiliteit keek bleek eind 2019 dat investeren in OV en Fiets 3 tot 4 keer meer verbetering van de bereikbaarheid oplevert dan investeren in infrastructuur voor auto's. En dat ook de automobilisten zelf erop vooruit gaan doordat er meer ruimte komt op de weg.

Daarnaast is het goed om te bedenken dan aanleg van extra auto-infrastructuur voor meer autokilometers zorgt terwijl er voor het halen van klimaatdoelen een afname van vele tientallen procenten van het totale aantal per auto afgelegde kilometers tussen nu en 2030 noodzakelijk is. Welk percentage in Nederland exact wenselijk c.q. noodzakelijk is dat is niet bekend, maar onlangs bleek uit onderzoek van het Wereldnatuurfonds in Zweden (https://news.cision.com/se/varldsnaturfonden-wwf/r/ny-rapport--biltrafiken-maste-minskas-med-30-procent-till-2030,c2971053) dat in Zweden het aantal autokilometers met circa 30 % moet dalen om uitstootdoelen op gebied van mobiliteit voor 2030 te halen.

Ook met de gevolgen van de stikstofuitspraak en dan vooral ook de vervolguitspraak dat stikstofdepositie ook verder dan 5 km van een weg moet worden meegerekend kan de conclusie niet anders zijn dat beleid uit het verleden niet houdbaar is: https://www.nrc.nl/nieuws/2021/03/04/nieuwe-stikstofcrisis-dreigt-voor-wegen-a4034326

Realistisch gezien betekend dit dat er een alternatief moet komen voor mobiliteitsprojecten die leiden tot een toename van de stikstofuitstoot en depositie. Dit betekent volledig inzetten op spoor in plaats van autowegen. Spoor geeft bij aanleg dan wel een kleine stikstofuitstoot echter daarna zorgen ze voor een lagere stikstofuitstoot dan de uitgangssituatie.

2.3 Minimale bedieningsplicht

Op dit moment geldt op het hoofdrailnet een minimale bedieningsplicht van treinstations die beperkend is voor minder grote plaatsen en bestemmingslocaties met een sterk afwijkende vervoerstroom om een nieuw station te openen en te bedienen. De huidige eisen zijn onderverdeelt in grote stations en overige stations:

Groot: van 6:00 tot 24:00 minimaal twee keer per uur in iedere richting

Overig: op werkdagen van 06.00 tot 20.00 uur, minimaal twee keer per uur in iedere richting en daarna tot 24.00 uur alsmede in het weekend van 06.00 tot 24.00 uur, minimaal één keer per uur in iedere richting

(Pagina 35 Artikel 4: https://www.ns.nl/binaries/_ht_1533714788418/content/assets/ns-nl/over-ons/concessie-voor-het-hoofdrailnet-2015-2025.pdf)

Waarbij bijvoorbeeld wel uitzonderingen gelden bijvoorbeeld als de dienst in de ochtend altijd al later werd opgestart.

Een mogelijkheid zou zijn om een nieuwe categorie toe te voegen: Halte

De bedieningsfrequentie van haltes wordt in overleg en specifieke situatie vastgesteld. Haltes zijn in principe nieuwe stopplaatsen die nog niet bediend worden. In uitzonderingsgevallen kan ook voor een station huidig overige stations besloten worden dat deze onder de categorie haltes valt. Totaalplan spoor voorziet nieuwe stopplaatsen waar 1x per uur (met eventueel in de spits 1x per half uur) een prima basisbediening is. Evenals dat een vroeger op de avond stoppen met de bediening op een aantal plekken prima is. Ook zijn enkele specifieke plekken waar minder dan 1x per uur treinen stoppen zoals:

- Dokkum –Lauwersoog.
    - Betekend voor stations Metslawier, Anjum en Lauwersoog 1x per 2 uur door de sneltrein Leeuwarden – Lauwersoog in aansluiting op de boot naar Schiermonnikoog. Mogelijk daarbij 1 spitsrit in de ochtend en 1 spitsrit in de avond evenals extra ritten indien een extra boot vaart.
- Holwerd Veerdam en Eemshaven worden alleen bediend in aansluiting op veerdiensten naar de eilanden.
- De haltesprinter Groningen – Zwolle op het trajectdeel Assen Zuid – Zwolle.
    - Betekend voor stations Hooghalen, Wijster, Hoogeveen West, Koekange, Ruinerwold 1x per 2 uur, met verdichting naar 1 keer per uur delen van de dag.
- De sprinter Amersfoort – Apeldoorn’
    - Betekend voor stations Stroe en Apeldoorn West 1x per 2 uur, met verdichting naar 1 keer per uur delen van de dag.
    - Betekend voor station Kootwijk een specifieke bediening.
- De stoptrein Maastricht – Eupen
    - Betekend voor de Belgische stations Sint Gravenvoeren Weerst, Sint Martensvoeren, Henri Chapelle 1x per 2 uur een trein.

2.4 Bediening in de vroege ochtend

Op dit moment worden veel zeer frequente OV diensten abrupt opgestart, zo beginnen veel intercity's in de Randstad pas na 6:00 met de eerste ritten evenals stadsvervoer in steden. Dit terwijl op de eindpunten zoals bijvoorbeeld Den Helder, Enkhuizen, Leeuwarden, Groningen en Enschede de dienst rond 5:00 wordt opgestart. Kijk hierbij ook hoe bijvoorbeeld Duitse steden als Berlijn dit aanpakken, hier begint de ochtend opstart veel vroeger dan in Amsterdam. Terwijl op basis van zonnestand slechts ongeveer een half uur verschil verwacht mag worden.

Wenselijk zou zijn het OV aanbod in de vroege ochtend te verbeteren waarbij natuurlijk niet gelijk hoogfrequent hoeft te worden opgestart en de snelste diensten worden geboden. Dit geeft onder andere de volgende voordelen:

- Reizigers die nu per auto reizen, omdat de eerste reismogelijkheid per OV te laat is om op hun werk te komen kunnen door vroegere opstart i.p.v. de auto voor het openbaar vervoer kiezen.
- Meer mogelijkheid tot spreiding. Het geeft reizigers beter de mogelijkheid voor de ochtendspits heen en voor de avondspits terug te reizen. Reizigers kunnen dit zowel doen om drukte in het OV te ontwijken, ongestoord op het werk taken uit te voeren en voordeliger te reizen doordat tegen dal i.p.v. spits tarief kan worden gereisd.
- Reizigers die van OV afhankelijk zijn hebben meer flexibiliteit om werk aan te nemen waarbij ze geacht worden vroeg op hun werkplek te zijn.
- Reizigers naar het buitenland kunnen verder komen in de dagperiode en ook het bereik waar kan je voor halverwege de ochtend arriveren neemt toe. Dit laatste is vooral zakelijk van belang.

Effectieve aanpak zou zijn op basis van onder andere reizigersaantallen OV eerste ritten, verkeersbewegingen op de weg en observatie van hoe landen als Duitsland het aanpakken aan de slag te gaan met verbeteren van het totale OV aanbod tussen globaal de periode 4:30 en 7:00 op werkdagen, 5:00 en 8:00 op zaterdagen en van 6:00 tot 9:00 op zondagen. Op hoogfrequente lijnen zou bijvoorbeeld gedacht kunnen worden aan eerdere start met een halfuursfrequentie en op minder frequente lijnen op specifieke toevoegingen. Bij sommige hoogfrequente lijnen kan het ook gaan om betere spreiding over het tijdvak zonder dat extra ritten hoeven te worden toegevoegd.

De vroegste snelste internationale diensten zouden in sommige gevallen iets eerder dan de standaard vertrektijd kunnen vertrekken en dan 1 of 2 extra stops maken onderweg.

2.5 Schrappen hokjes denken

Tot op heden wordt vaak gedacht aan nationale treinen en internationale treinen. Deze worden te vaak los gezien van elkaar. Waarbij deze niet altijd goed op elkaar afgestemd zijn en niet het meest optimale product geboden wordt binnen de mogelijkheden. Beter zou zijn het onderscheid zoveel mogelijk te laten vervallen waarbij treinen die door meer dan 1 land rijden optimaal worden opgenomen in de totale dienstregeling. Er wordt grenzeloos gedacht wat de meest optimale treinverbindingen zijn waarbij stop en sneltreinen dus ook een heel eind kunnen rijden aan beide zijden van de grens of door meerdere landen. De snelste internationale verbindingen worden ook nadrukkelijk onderdeel van de nationale reismogelijkheden.

Uitzonderingen hierop zijn slechts mogelijk in specifieke gevallen zoals bijvoorbeeld bij de Eurostar waar veel extra controle nodig is en je ook niet direct voor de vertrektijd kan aankomen. Of voor internationale nachttreinen voor het gedeelte met bedden.

Voor reizen op hoogwaardige snelle verbindingen over lange afstand waarbij treinen over de grens gaan gaat zoveel mogelijk het Duitse systeem gelden. Oftewel reserveren van een stoel is mogelijk, maar zeker niet verplicht. Wel zou het wenselijk zijn om bijvoorbeeld ook een stoel te kunnen reserveren voor een reis binnen Nederland bijvoorbeeld van Amsterdam naar Arnhem in de ICE.

De exacte treinen waarvoor deze reserveringsoptie zou kunnen gelden zijn nader te bepalen, maar tenminste:

- De verschillende ICE diensten
- IC Berlijn e.v.
- IC Köln
- IC Dresden
- TGV
- Thalys

Een optie zou het zijn bij diensten als bijvoorbeeld IC Benelux, IC Aachen en IC Düsseldorf.

2.6 Verbetering betaalsystemen en reizigersrechten

Daar zul je echt stap voor stap het systeem moeten verbeteren. Waarbij eigenlijk een essentiële versnelling wordt bereikt als de Nederlandse regering gevraagd wordt bij de vernieuwing OV chipkaart contact op te nemen met Zweden, dat bezig is een nationaal systeem vergelijkbaar zoals we in Nederland al een tijd hebben, om tot een gelijk systeem te komen wat uiteindelijk groeit naar een Europese OV chipkaart. En vervolgens hier eerst bij Denemarken en Duitsland mee aan te kloppen. Waarbij deze vier landen starten met de opstart en het systeem verder uitwerken. Waarbij het concept vervolgens gedeeld wordt met alle EU landen, dan kunnen deze direct of in later stadium besluiten aan te sluiten.

Enkele kernpunten:

- Elke OV reis, en aanverwante zaken zoals stations parkeren fiets/auto wordt mogelijk met dit betaalsysteem
- Makkelijk en eenvoudig reizen binnen een land, tussen landen en in het buitenland. Niet voor elke vervoerder weer een ander systeem.
- In en uitchecken, maar ook de mogelijkheid een reis te boeken, indien mogelijk op traject stoel reservering. Zodat je bijvoorbeeld een Sparpreis Haarlem - München voor 49 euro op je kaart kan laden. En hiermee door de poortjes komt in Haarlem. Maar inchecken in Haarlem en uitchecken in Duisburg en een km tarief betalen ook mogelijk. Vervolgens stap je in Duisburg in de stadsbus en check je weer in een uit zonder problemen of bijvoorbeeld een trajectkaart Oberhausen - Arnhem laden. Kortom wat de reis ook is allemaal even makkelijk. Zowel voor de vervoerder als reiziger.
- Goede geld terug bij vertraging opnemen in het systeem, evenals goede afspraken wanneer de bestemming niet meer bereikt kan worden door vertraging/uitval op een fatsoenlijke manier. Ook bij gebruik van meerdere vervoerders.

Dit uitvoeren zou tegen geringe kosten een enorme boost kunnen geven aan de toegankelijkheid van het reizen per openbaar vervoer, met name over vervoersgrenzen en bij verblijf in een andere omgeving. Gevolgen kunnen zijn dat gebruik flink toeneemt, met name op plekken waar dit grote voordelen heeft voor het kunnen bieden van aantrekkelijkere en frequentere verbindingen.

2.7 Essentiële discussie spanningsverhoging

Er zijn plannen om de huidige spanning van 1500V gelijkspanning op het binnenlandse spoor te verhogen. Zo is VIRM in het verleden al voorbereid op de mogelijke verhoging naar 25 kV wisselspanning. Op dit moment leeft echter vooral het idee om aan te sluiten bij België (3000V gelijkspanning), omdat dit goedkoper zou zijn. Echter komt dit vooral over als een tussen stap om in de verre toekomst alsnog over te stappen op 25 kV wisselspanning. Daarmee is de vraag is gelijk overschakelen bij een spanningsverhoging op de Europese spanning van 25kV en de spanning op het HSL spoor niet een toekomstvastere optie? Zeker daar bijvoorbeeld België al begonnen is met overschakelen onder andere met een her elektrificatie van 3000V naar 25 kV (op een lijn van Namen richting Luxemburg)

Vermoedelijk is de omschakeling naar 25 kV dan wel duurder dan naar 3000V op korte termijn, maar zal overstappen in twee stappen vermoedelijk nog duurder zijn dan in 1 keer overstappen. Voordeel van 25kV zou ook zijn dat al die spanningslussen zoals bij de HSL Zuid verdwijnen.

Een overzicht kaart van welke landen welke spanning als basis gebruikt is hier te vinden: https://nl.wikipedia.org/wiki/Stroomvoorziening_van_spoorwegen#/media/Bestand:Europe_rail_electrification.png

Belangrijke aandachtspunten bij verandering van spanning:

- Vermindering elektriciteitsgebruik
- Betere aansluiting bij HSL en andere Europese landen
- Meer vermogen waardoor treinen sneller optrekken, reistijden korter kunnen worden en capaciteit van het spoor kunnen toenemen.

Extra informatie is te vinden in artikelen en een rapport, eerste is voorkeur 25kV, tweede 3000V en daarnaast een rapport puur op 3000V gericht in opdracht ministerie:

http://sync.nl/het-spoort-veroudert-tijd-voor-een-dikker-draadje/
http://www.energievoorziening.info/nieuws/orgineel/3000v/3000v.htm
https://www.ce.nl/publicaties/2130/energiebesparing-op-het-spoor

2.8 Heel Nederland onder de draad

Op dit moment zijn er nog een aantal niet geëlektrificeerde spoorlijnen voor reizigersvervoer. Deze bevinden zich in Groningen, Friesland, Twente, Achterhoek en de spoorlijn Nijmegen - Roermond. De laatste wordt binnenkort geëlektrificeerd en ook bij enkele andere lijnen wordt hierover gesproken. Voor zowel vermindering Co2 als stikstofuitstoot en geluidsniveau zou het goed zijn als alle huidige en toekomstige lijnen worden geëlektrificeerd met mogelijk alleen uitzonderingen in specifieke situaties. Daar dienen dan wel batterij of waterstoftreinen te gaan rijden. Elektrische treinen trekken sneller op dan Dieseltreinen daarmee draagt het ook bij aan verkorting van de reistijd.

2.9 Materieelgebruik

Treinmaterieel wordt op dit moment na ongeveer 40-45 jaar afgedankt en gesloopt. Dit is iets langer dan in het verleden toen het meer 30-40 jaar was. De vraag is of zeker met het toenemen van de kwaliteit deze termijn verder opgerekt kan worden. Ook al kan je een groot deel recyclen is duurzamer gebruik van materiaal waarschijnlijk op deze manier nog een stukje beter.

Zeker de Koploper (ICM) zou hiervoor in aanmerking kunnen komen. Deze is in principe al geschikt voor 160 km/u en bieden een zeer aangenaam reiscomfort.

Bij Totaalplan spoor zal het aantal lijnen, treindiensten en reizigers flink toenemen. Hiervoor zal een uitbreiding van het materieelpark nodig zijn. Voor een deel is nieuw materieel noodzakelijk. Dit geldt met name voor de snelste treinen 320 km/u (vooral ICE treinstellen) en 200 km/u (ICNG). Deze rijden vaak ook door meerdere landen. Voor ICNG zou in de toekomst eventueel ook een serie geschikt voor 230/250 km/u gebouwd kunnen worden met name ook voor de internationale diensten.

Voor verdere uitbreiding van het materieelpark is het indien mogelijk veel langer in dienst houden (eventueel met revisie) van bijvoorbeeld ICM een interessant om te onderzoeken. Zowel op kosten, materiaalgebruik als uitstoot om treinstellen te produceren. Theoretisch zou het zeker mogelijk moeten zijn de levensduur flink te verlegen aangezien museummaterieel ook veilig rond kan rijden.

ICM materieel is ook uitermate geschikt voor de kleinere IC diensten door de enkeldeks treinstellen van 3 en 4 delen.

2.10 Nieuwe spoorlijnen

Uitbreiding van het huidige spoornetwerk kan op verschillende manieren plaats vinden. Dit kan door compleet nieuwe lijnen, reactivering van spoorlijnen die nog in gebruik zijn voor goederenvervoer of museumgebruik of door heraanleg van voormalige spoorlijnen. Ook is een combinatie mogelijk. Het toevoegen van spoorlijnen aan het netwerk heeft verschillende redenen:

- Essentiële versnellingen
- Robuustheid van het netwerk
- Ontlasten van het bestaande netwerk
- Woonkernen ontsluiten met stations
- Grote bezoek locaties bereikbaar maken
- Betere benutting van goederen/museum spoorlijnen.

Totaalplan spoor bevat 32 spoorlijnen die op dit moment niet in gebruik zijn voor personenvervoer. Deze zijn onder te verdelen in verschillende categorieën.

- Nieuwe spoorlijnen
- Op dit moment wel in gebruik als goederen of museumspoorlijn.
- Voormalige spoorlijnen

De meeste voorgestelde spoorlijnen bevinden zich geheel of voor een groot deel in de laatste twee categorieën. Soms is een klein deel nieuw. Echt nieuw is een HSL Noord (Lelylijn) spoorlijn van Amsterdam richting Groningen en Oldenburg. Deze spoorlijn voor 320 km/u loopt op enkele delen wel naast huidige spoorlijnen. Deze lijn wordt bij internationale connectiviteit en uitbreidingen infrastructuur van alle onderdelen het meest uitgebreid besproken vanwege het zeer grote belang deze lijn op juiste manier vorm te geven en deze op zo kort mogelijke termijn te realiseren.

2.10.1 Robuustheid van het netwerk

Totaalplan spoor zorgt op verschillende punten tot het robuuster netwerk. En ontlasting van drukke punten. Enkele voorbeelden

- HSL Noord (Lelylijn) en Nedersaksenlijn zorgen ervoor dat Zwolle – Meppel niet meer de enige route is tussen de Randstad en Noord-Nederland.
- Spoorverbinding Leidse Rijn – Overvecht ontlast Utrecht Centraal en zorgt er voor dat verkeer tussen west en oost bij een stremming van Centraal gewoon door kan gaan.
- Blauwkapel- Utrecht Maliebaan ontlast Utrecht Centraal
- Amersfoort – Kesteren zorgt voor alternatieve routes en ontlasting Amsterdam – Utrecht.
- Sneltrein Arnhem – Rotterdam via Tiel zorgt alternatieve route en voor ontlasting rond Utrecht Centraal
- Haarlem – Loenen zorgt voor ontlasting en alternatief in regio Amsterdam en voor optimalisering gebruik Schipholtunnel.

2.10.2 Reactivering

Dat veel van de 32 toe te voegen spoorlijnen te maken hebben met reactivering van spoorlijnen heeft verschillende redenen waarom dit voordelen heeft t.o.v. compleet nieuwe lijnen:

- Lagere kosten
- Beschikbaarheid van een tracé
- Sneller te realiseren

Hoe groot het kostenvoordeel van reactivering is hangt sterk af van de huidige situatie. Bij nog voor goederen of museumdoeleinden in gebruik zijnde spoorlijnen zal deze het grootst zijn. Hier zijn met name meestal investeringen nodig in de beveiliging en de kwaliteit van de bovenbouw om hogere snelheiden dan de huidige baanvaksnelheid mogelijk te maken. Ook kan elektrificatie nog wenselijk zijn. Ook onderzoeken naar reactivering in deze categorie laten zeer gunstige baten/kosten verhoudingen zien. Zo heeft Coevorden – Neuenhaus een waarde van 1,63: https://www.eisenbahn-kurier.de/startbeitraege/5168-be-soll-im-sommer-gruenes-licht-fuer-die-spnv-verlaengerung-erhalten. Over het onlangs al gereactiveerde aansluitende deel Neuenhaus – Bad Bentheim is veel te zien in deze aflevering van Plan B dat voor een flink deel gaat over de reactivering van spoorlijnen: https://www.zdf.de/gesellschaft/plan-b/plan-b-fliegen-fahren-schweben-100.html

Na deze categorie spoorlijnen is er en categorie van aanwezige, maar buiten gebruik zijnde spoorlijnen hier moet meer gebeuren, maar ook hier is nog veel wel aanwezig.

Daarna volgen tracés waar spoor verwijderd is, maar nog wel vrij of nagenoeg vrij is van bebouwing. Deze zijn regelmatig in gebruik als wandel of fietspad. Hier is de bestemming spoor meestal vanaf. Een stabiele onderbouw is vaak nog aanwezig. En relatief weinig ruimte zal privé eigendom zijn.

Tot slot volgt een ingewikkelder categorie. Hier zijn delen wel vrij, maar is in plaatsen dusdanig gebouwd dat wijzigingen van het tracé nodig zijn of er meerdere gebouwen moeten worden gesloopt of ondertunneling nodig is.

Ter verdere informatie, er is in de zomer van 2020 ook een interessant Duits rapport over mogelijkheden van reactivering van spoorlijnen in Duitsland verschenen waarin ook algemene principes worden beschreven: https://www.allianz-pro-schiene.de/wp-content/uploads/2020/07/200709_vdv_brosch%C3%BCre_reaktivierung-von-eisenbahnstrecken.pdf

2.11 Nieuwe stations

Nieuwe lijnen, reactivering van lijnen en daarnaast beter gebruik van bestaande lijnen betekent ook veel nieuwe stations. Dit betekent een flinke impuls aan de bereikbaarheid.

Totaalplan spoor voorziet in 189 nieuwe stations in Nederland, waarvan er 34 in plaatsen komen waar al 1 of meerdere stations zijn en 155 in plaatsen waar op dit moment geen station aanwezig is. Daarnaast 29 stations in Duitsland en België die al in planning staan of realistisch zijn als gevolg van het reactiveren van grenstrajecten. In bijlage 1 is een lijst opgenomen van alle stations die toegevoegd kunnen worden.

Een deel van de stations zijn totaal nieuw een groot deel zijn stations die in een verleden in gebruik waren. Deze zijn gesloten op het moment dat een spoorlijn werd opgeheven voor de reizigersdienst of doordat deze toen der tijd een te laag gebruik kenden. Dit was echter een compleet andere tijd en situatie. Een zeer grote sanering heeft plaats gevonden in de jaren 30 van de vorige eeuw met als triest dieptepunt zondag 15 mei 1938 toen zeer veel stations gelijktijdig gesloten zijn bij het ingaan van een nieuwe dienstregeling. Sommige stations daarvan zijn in of na de oorlog voor korte tijd nog even in gebruik geweest. Sinds 1938 hebben verschillende veranderingen plaats gevonden waardoor een nieuwe beoordeling gerechtvaardigd is. Onder andere deze punten zijn van belang:

- Flinke bevolkingsgroei waardoor er nu veel meer mensen in de omgeving van een voormalig station wonen dan toen het gesloten werd in 1938.
- De kwaliteit van fietsen, infrastructuur en fietsvoorzieningen is sindsdien flink verbeterd waardoor OV + fiets een betere combinatie is dan in het verleden.
- Het belang wat nu gehecht wordt aan klimaat, gezonde leefomgeving en bereikbaarheid t.o.v. de situatie voor de oorlog is totaal anders.
- Mobiliteitswensen, tegenwoordig is de reisbehoefte voor werken, recreëren en sociale contacten heel anders dan in 1938.

De 155 stations in Nederlandse plaatsen waar geen station is zorgen ervoor dat ruim 1,6 miljoen Nederlanders die wonen in plaatsen zonder station een aansluiting krijgen op het spoor. Hetzij in hun eigen woonplaats hetzij in onmiddellijke nabijheid (plaats ligt duidelijk binnen 5 km van het station). Daarnaast zorgen 34 stations in plaatsen waar al een station is voor een betere bereikbaarheid van de trein in grotere plaatsen. Een groot deel van de nieuwe stations ontsluit bewonerslocaties. Een aantal stations hebben nadrukkelijk ook een bezoekersreden. Zeker in het geval van Kaatsheuvel (Efteling) zorgt dit voor een groter station dan je op basis van het aantal inwoners mag verwachten. 5 miljoen bezoekers per jaar zorgen voor een hoog potentieel aan reizigers. En daarnaast kan het station ook nog dienen voor bezoekers aan de Loonse en Drunense duinen.

Nieuwe stations die een duidelijke koppeling hebben met bezoekredenen zijn bijvoorbeeld:

- Hooghalen (Herinneringscentrum kamp Westerbork)
- Lauwersoog (Haven veerdienst Schiermonnikoog)
- Holwerd Veerdam (Haven veerdienst Ameland)

- Kootwijk (Veluwe, halte met specifieke bediening)
- Vaalserberg (Drielandenpunt)

Een aantal van de 29 stations in het buitenland hebben nadrukkelijk ook een binnenlandse vraag. Dit gaat in sterke mate voor de stations Vaalserberg en Aachen Vaalserstraße. De andere 27 stations liggen voor een groot deel in de grensregio aan te reactiveren spoorlijnen enkele stations zijn aan een bestaande lijn die deels 'tijdelijk' buiten gebruik is. (Bunde en Ihrhove)

Onderstaande tabel laat per provincie zien hoeveel stations zijn opgenomen zowel als eerste station in een plaats, als extra station in een plaats als het totaal. Daarnaast hoeveel inwoners per trein bereikbaar worden op basis van het eerste station in een plaats. In plaatsen waar een extra station in een plaats komt is dat lastig te bepalen. Bovendien is hier al een station op enige afstand, maar komt er een station dichterbij te liggen. Daarmee ligt het aantal Nederlanders dat een station dichter bij huis krijgt zeker hoger dan de ruim 1,6 miljoen van onderstaande tabel. De tabel laat ook duidelijk zien dat Noord – Brabant er boven uit steekt in aantal stations en aantal inwoners wat bereikbaar wordt in plaatsen die dat nu nog niet zijn.

Provincie	**eerste**	**meerdere**	**totaal**	**bewoners**
Groningen	9	0	9	90215
Friesland	17	5	22	122855
Drenthe	10	4	14	48347
Overijssel	8	1	9	66836
Gelderland	23	5	28	180383
Noord-Holland	18	4	22	152339
Zuid-Holland	13	3	16	209668
Flevoland	2	0	2	47225
Utrecht	9	2	11	110022
Zeeland	7	0	7	45295
Brabant	29	7	36	462804
Limburg	19	3	22	134170
Totaal	155	34	189	1670159

Hoe worden nieuwe stations in de dienstregeling ingepast?

In de basis kost extra stoppen extra tijd en is het wenselijk dat stoppen meer voordeel bied voor de gebruikers dan dat het nadeel heeft voor de andere reizigers.

In totaalplan spoor zijn er verschillende redenen waarom nieuwe stations goed kunnen worden ingepast:

- Te reactiveren of nieuwe lijnen. Een groot aantal stations bevind zich aan spoorlijnen die nu niet bij reizigersvervoer in gebruik zijn, aan spoorlijnen die verwijderd zijn en heraangelegd moeten worden en aan nieuwe lijnen.
- Spoorlijnen zonder stoptrein: enkele trajecten kennen op dit moment alleen intercity's of intercity's en sprinters waarbij er geen stopstations zijn. Voorbeelden zijn

bijvoorbeeld Alkmaar – Den Helder, Den Bosch – Tilburg, Amersfoort - Apeldoorn en Roosendaal – Breda. Door hier met echte intercity's en sprinters te gaan rijden kun je beide markten veel beter bedienen. Op veel trajecten zal dit vooral 2x per uur zijn. Tussen Amersfoort en Apeldoorn 1x per 2 uur, met versterkingen naar 1x per uur.
- Haltesprinter: Tussen Groningen en Assen komt 2x per uur een haltesprinter die 1x per 2 uur (kan versterkt worden naar 1x per uur) doorrijdt naar Zwolle. Deze bediend de kleine plaatsen en daarbij is het minder erg dat deze een keer ergens ingehaald moet worden en deze trein even wat langer stil moet staan.
- Ruimte in de dienstregeling soms is de dienstregeling te ruim of staat een sprinter ergens een tijdje stil en kan er prima een extra station worden toegevoegd.
- Nieuw materieel de dienstregeling van sprinters is op veel trajecten aangepast op de traagste SGM (max 125 km/u) sprinter. Deze gaat steeds meer buiten gebruik en wordt vervangen door snellere sprinters. SNG (max 160 km/u) heeft zowel een hogere snelheid als kan sneller optrekken. Hierdoor komt meer ruimte in de dienstregeling. Daar de dienstregeling vaak op knopen gebaseerd is kan deze ruimte prima opgevuld worden met extra stations.
- Bij 2 kleine stations op een traject waarbij er nauwelijks vervoersvraag is tussen deze 2 stations kan een alternerende bediening een optie zijn. Waardoor wel beide stations bediend worden, maar het per trein 1 stop scheelt.
- In een aantal gevallen is de plaats die te bedienen is dusdanig groot dat een reistijdverlening sowieso te rechtvaardigen is.

2.11.1 IC Netwerk

Door de komst van nieuwe spoorlijnen en beter gebruik van huidige spoorlijnen worden enkele huidige stations een IC station en komen er ook enkele stations die geheel nieuw zijn en IC station worden.

- De Lelylijn zorgt voor totaal nieuwe IC stations in Emmeloord, Heerenveen Noord en Drachten. Hierdoor kan de dienstregeling ook buiten deze lijn aangepast worden wat tot gevolg heeft dat een IC naar Emmen mogelijk wordt, daarbij krijgen Hardenberg en Coevorden ook een IC. De relatieve weging van Hoogeveen en Harderwijk verandert ook. Deze zijn voorzien met een gedeeltelijke IC beide stations 1 x per uur. Waarschijnlijk in alternerende ligging. De Nedersaksenlijn zorgt daarnaast voor IC stations in Veendam en Stadskanaal.
- De ICD van Den Haag Centraal naar Winterswijk zorgt ervoor dat Doetinchem een IC station wordt waarna verder op elk station tot Winterswijk gestopt wordt.
- Reactivering van Amersfoort – Kesteren zorgt voor een IC status Veenendaal Centrum op de directe route Utrecht – Nijmegen en Rhenen als tussenstop tussen Amersfoort en Nijmegen.
- De IC Arnhem – Rotterdam via Tiel zal voor enkele nieuwe IC stations zorgen. Vermoedelijk zal deze stoppen op Elst, Kesteren, Tiel, Geldermalsen, Gorinchem en Dordrecht.
- De spoorlijn Den Bosch – Breda zal zorgen voor IC stations in Kaatsheuvel (Efteling) en wellicht IC status van nieuw station Oosterhout.

2.12 Reistijdverkorting

Hoe korter de reistijd per OV is hoe vaker mensen voor het OV zullen kiezen in plaats van andere modaliteiten. Om de reistijd tussen vertrek en aankomst station te verkorten zijn afhankelijk van de locatie vele opties mogelijk:

- Verhoging baanvaksnelheid
- Elektrificatie
- Snelheidsbeperkingen aanpakken
- Spoorverdubbeling
- Minder stops
- Sneller materieel / materieel wat sneller optrekt
- Nieuwe rechtstreekse verbindingen
- Nieuwe spoorlijnen waardoor het aantal kilometers tussen vertrek en aankomst station kleiner wordt.

2.12.1 Netwerk hogere snelheden in Nederland

Op moment is de HSL Zuid geschikt voor 300 km/u, Amsterdam Bijlmer – Utrecht Hoofddorp – Den Haag en Helmond – Horst-Sevenum voor 160 km/u. De Hanzelijn Lelystad – Zwolle is voorbereid op 200 km/u.

Totaalplan spoor voorziet naast HSL Zuid aansluitend een HSL noord die tussen Amsterdam en Almere geschikt is voor 200 km/u en vanaf daar tot Oldenburg voor 320 km/u. Waarbij een snelheidsbeperking rond Groningen geldt aangezien daar alle treinen stoppen en hogere snelheden lastig inpasbaar zijn.

Naast de doorgaande as zijn er enkele lijnen die geschikt worden voor 200 km/u of iets sneller 230/250 km/u indien redelijkerwijs te realiseren. Dit gaat om Amsterdam – Utrecht – Arnhem – Oberhausen, Utrecht – Sittard en de Hanzelijn Lelystad – Zwolle.

Voor 160 km/u zou in principe elk 140 km/u traject waar het beveiligingssysteem op dit moment de beperkende factor is kunnen worden gehanteerd. Een aantal belangrijke trajecten die sowieso naar 160 km/u zouden moeten naast de al bestaande trajecten:

- Den Haag – Utrecht – Deventer – Hengelo – Salzbergen
- Groningen – Assen –Zwolle
- Breda – Tilburg – Boxtel

Daarnaast zijn een aantal trajecten waar het wenselijk zou zijn:

- Nijmegen – Venlo – Roermond
- Amersfoort –Veenendaal
- Kesteren – Elst Vork
- Amersfoort – Zwolle
- Almere – Lelystad sprintersporen.
- Den Bosch – Kaatsheuvel – Breda

2.13 Reistijden binnen Nederland met Totaalplan spoor

Een indicatie van de reistijd veranderingen binnen Nederland op regelmatige basis met Totaalplan spoor volgt in onderstaande tabel. Deze kan met detailplanning nog iets afwijken en ook punten als verandering bovenleidingspanning kan nog een kleine extra verbetering veroorzaken. Daarnaast zouden enkele ritten zoals bijvoorbeeld mogelijk op Amsterdam – Leeuwarden met als spitsrit een verlengde TGV rit de reistijd van deze specifieke rit op deze verbinding nog ca 15 min tijdwinst op kunnen leveren. Indien 4x per uur i.p.v. 2x per uur non stop Utrecht – Arnhem gewenst is zou ook Utrecht – Doetinchem en Den Haag – Winterswijk nog ca 5 min korter worden.

Reistijd in minuten bij benadering

Traject		**huidig**	**nieuw**	**opmerking**
Amersfoort	Nijmegen	78	34	
Amsterdam C	Arnhem	64	44	1x per 2 uur huidig: 58
Amsterdam C	Den Haag	46/51	37	
Amsterdam C	Den Helder	77	63	1x per 2 uur nieuw: 53
Amsterdam C	Eindhoven	79	58	
Amsterdam C	Emmen	126	96	
Amsterdam C	Enkhuizen	63	48	
Amsterdam C	Enschede	129	103	
Amsterdam C	Groningen	124	60	
Amsterdam C	Leeuwarden	126	80	
Amsterdam C	Maastricht	145 /140	103	huidig verschil overdag/avond
Amsterdam C	Nijmegen	81	68	
Amsterdam C	Utrecht C	27	20	1x per 2 uur huidig: 25
Amsterdam C	Vlissingen	151	128	2x per dag huidig: 132
Den Haag	Arnhem	78	60	
Den Haag	Enschede	139	110	
Den Haag	Heerlen	166	131	
Den Haag	Utrecht C	37	30	
Den Haag	Winterswijk	165	109	1x per 2 uur huidig: 135
Eindhoven	Sittard	47	28	
Groningen	Den Haag	158	100	
Groningen	Maastricht	252	169	
Groningen	Rotterdam	157	97	
Groningen	Sneek	64	45	
Nijmegen	Maastricht	112	84	
Utrecht C	Almere C	42	25	
Utrecht C	Arnhem	34	22	1x per 2 uur huidig 28
Utrecht C	Doetinchem	72	47	
Utrecht C	Nijmegen	53	39	

2.14 Relatie tot de woningbouwopgave

Er is in Nederland een groot tekort aan woningen en de komende jaren moet er flink gebouwd worden om de krapte op de woningmarkt aan te pakken. Bij voorkeur wordt er gebouwd binnen de huidige bebouwde kom en niet in de open ruimte. Belangrijk hierbij is ook dat woningen zoveel mogelijk goed bereikbaar zijn met OV. Totaalplan spoor draagt hier op verschillende manieren aan bij.

- Door een grote uitbreiding van het spoornetwerk en het aantal stations neemt de uitstoot en depositie van stikstof af waardoor er ruimte komt voor woningbouw.
- Door 218 stations te openen in Nederland en direct over de grens ontstaan er veel nieuwe stationslocaties naast dat dit bestaande bebouwing ontsluit, zal dit in een aantal gevallen zorgen voor nieuwe geschikte woningbouwlocaties.
- Ook de nieuwe lijnen en stations van overig railvervoer (Randstadrail, Metro en Tram), IC bus en Waternetwerk dragen bij aan geschikte en ontsluiting van woonlocaties.
- Door reactivering van lijnen, nieuwe lijnen in combinatie met de (her)opening van stations zijn op een aantal binnenstedelijke locaties minder of kleinere parkeervlaktes nodig.
    - Een voorbeeld de rommelige parkeervlaktes bij de Elfstedenhal / WTC Leeuwarden kunnen veranderen in een woonwijk: De Elfstedenbuurt.
    - Grote parkeerterreinen bij stations in steden hebben minder omvang nodig doordat stations in de omgeving een autorit naar het station in een stad voor minder mensen nodig zijn. Hierdoor komt ruimte vrij voor woningen op gewilde locaties dichtbij het station en het centrum.
    - Door meer stations in kleinere plaatsen ontstaan in landelijke gemeenten ook interessante kleinschalige woningbouwlocaties in de buurt van een station.
- Verkorting van de reistijd in heel Nederland zorgt ervoor dat bepaalde woonlocaties aantrekkelijker worden.

3 Natuurstrategie

3.1 Uitgangsprincipe

De natuur staat op verschillende manieren onder druk. Onder andere klimaatverandering, stikstofdepositie en versnippering hebben geleid tot een sterk verminderde biodiversiteit. Daarnaast heeft de Coronacrisis duidelijk laten zien dat de belangstelling om natuurgebieden te bezoeken zorgt voor grote drukte. Op vele manieren blijkt dat er behoefte is aan meer natuur. Zowel in kwaliteit als kwantiteit.

Een mobiliteitstransitie die mogelijk wordt door het uitvoeren van in Totaalplan spoor voorgestelde maatregelen kan op grote schaal bijdragen aan vermindering van de Co2 en stikstofuitstoot. Door OV + fiets het leidend principe te laten zijn bij bezoek aan natuurgebieden, zeker bij grote bezoek locaties en/of dichtbij grotere woongebieden kan ook lokaal in specifieke gebieden verbetering worden bereikt. In dit hoofdstuk volgen een aantal voorbeelden waar zeker mooie stappen gezet kunnen worden. Met name in het Waddengebied en aan de Noordzeekust kan flink verschil worden gemaakt met deze aanpak. Veel minder parkeervlaktes en auto’s in natuurgebieden leidt tot meer ruimte voor de natuur, minder uitstoot en meer natuurbeleving doordat het geluidsniveau lager wordt. Ook worden natuurgebieden mede hierdoor meer aaneengesloten en robuuster.

3.2 Waddengebied

Op dit moment zijn de eilanden Schiermonnikoog en Vlieland al autoluw. Het is aan te bevelen op de andere Nederlandse Waddeneilanden Texel, Terschelling en Ameland tot een vergelijkbare situatie te komen. Waarbij alleen bewoners en vergunninghouders toestemming hebben om met de auto naar de eilanden te komen. Over de precieze invulling van vergunningen en een uitzonderingspositie voor gehandicapten, gekoppelde voertuigen (caravans) en directe overnachtingvoertuigen kan worden gedacht.

Op de eilanden kunnen mensen prima uit de voeten met OV, fiets en te voet. De beschikbaarheid van busverbindingen op de eilanden dient hierop te worden aangepast. Aangezien ook de twee resterende veerhavens naar de Waddeneilanden, Holwerd en Lauwersoog in Totaalplan spoor per spoor bereikbaar worden zijn grote parkeervlaktes ook daar minder nodig. Deze strategie betekent tevens een extra impuls voor het aantal reizigers op de Lelylijn. Op de lijnen naar Holwerd, Harlingen, Eemshaven en Lauwersoog zouden treinstellen kunnen gaan rijden die specifiek geschikt zijn voor deze lijnen. Te weten met meer ruimte voor bagage en fietsen. Naar Den Helder wordt de treindienst geïntensiveerd en versneld. Ook wordt Den Helder dagelijks internationaal bereikbaar uit Duitsland, België en Luxemburg. Naar Harlingen wordt de treindienst versneld en indien nodig word de capaciteit verhoog zodat ook daar veel minder mensen met de auto naar Harlingen komen. Incidenteel zou een IC Frankfurt – Groningen door kunnen rijden naar een haven aan het wad om Duitse bezoekers op piek momenten rechtstreeks bij de boten naar de eilanden te brengen.

Totaalplan spoor gaat uit van sanering van de parkeerplaats in de Waddenzee bij Holwerd en forse inkrimping van de parkeerplaats bij Lauwersoog. Deels is ruimte nodig voor het spoor en de stations. De rest kan ingericht worden als natuur bij het Lauwersmeergebied nadrukkelijk op de overgang tussen zout en zoet. Een flinke beperking van het autoverkeer betekend minder stikstofuitstoot in het Waddengebied en tevens dat baggeren in de Waddenzee vermoedelijk flink kan worden verminderd. Het is immers niet meer noodzakelijk bij laagwater auto’s over het wad te vervoeren. Dat kan voor noodzakelijk transport bij hoogwater.

3.3 Noordzeekust

In de duingebieden is het verstandig het autoverkeer zoveel mogelijk te beperken. Alleen vergunninghouders per deelgebied, gehandicapten of tegen zeer hoge tolheffing (tarief eventueel aangepast aan seizoen en tijd van de dag). Het laatste betekend ook dat in vele kustplaatsen geen betaald parkeren automaten, borden en palen meer nodig zijn er is immers al een tolpoort. Daarvoor in de plaats inzetten op meer en beter openbaar vervoer. Met verschillend aanbod afhankelijk van seizoenen. Dit betekent buslijnen versterken met emissievrije bussen met name in de zomerperiode en extra bussen inzetten op drukke stranddagen. Dit zorgt ook voor betere benutting buswagenpark in weekenden, vakanties en buiten de spits.

Wat betreft personenvervoer per spoor betekend dit onder andere de volgende punten:

- Versterken van de treindienst naar Zandvoort aan Zee. Dit kan vooral ook versterkt worden als de spoorlijn Haarlem – Loenen wordt gereactiveerd. Dan zou in de drukkere periodes naast de sprinter uit Amsterdam ook een sprinter uit richting Schiphol en richting Aalsmeer / Utrecht naar Zandvoort kunnen rijden. Daarnaast voorziet Totaalplan spoor in een IC Zandvoort aan Zee – Köln Hbf zodat ook Duitse badgasten 1x per 2 uur uit het Roergebied rechtstreeks naar de Nederlandse kust kunnen. Ook Arnhem en Utrecht worden hiermee rechtstreeks en snel verbonden.
- De verbeteringen op de lijn naar Den Helder zorgt ervoor dat Alkmaar, Schagen en Den Helder sneller en vaker bereikbaar worden de IC Den Helder – Dresden en IC Den Helder – Luxemburg zorgen er voor dat belangrijke steden Alkmaar, Schagen en Den Helder voor overstap op een bus naar de kust direct bereikbaar worden vanuit het buitenland.
- De versnelling van de IC naar Vlissingen en een IC van Vlissingen richting Antwerpen zorgen ervoor dat ook de Zeeuwse kust beter en sneller bereikbaar wordt. Ook vanuit het buitenland.

Voor bezoek aan duin en strand dient openbaar vervoer, fiets of lopend de meest logische en makkelijkste keuze te zijn. Waarbij mensen de keuze hebben de hele reis op deze manier af te leggen of gebruik te maken van de vele parkeerterreinen die er bijvoorbeeld zijn op enige afstand van de kust bijvoorbeeld aan de westelijke ringweg van Alkmaar. Hierdoor kan de uitstoot van schadelijke stoffen direct in het duingebied flink worden ingeperkt evenals kunnen veel parkeerterreinen worden verkleind of verwijderd waarbij meer ruimte ontstaat voor de natuur. Ook worden natuurgebieden meer aaneengesloten.

Een plan uitwerken in deze richting zorgt voor meer hectare natuur, dat bijvoorbeeld ook meer bos kan blijven staan bij Schoorl, meer aaneengesloten duingebied, minder uitstoot en daarmee depositie en minder lawaai. Daar veel parkeervlaktes dichtbij zee liggen is dit juist ideaal om stuifduinen op deze locaties te realiseren.

3.4 Veluwe

De Veluwezoom is prima bereikbaar per trein met verschillende stations waarbij je vanaf Rheden bijvoorbeeld zo het natuurgebied in loopt. De wegen die door dit gebied lopen zouden kunnen worden afgesloten voor gemotoriseerd verkeer uitgezonderd vergunninghouders en doelgroepen zoals gehandicapten. Dit zorgt voor meer rust in deze zone.

Aan de oostzijde kan reactivering van Apeldoorn – Dieren en Apeldoorn – Zwolle voor een verbetering van de bereikbaarheid per spoor van de Veluwe.

Met het realiseren van een sprinter tussen Amersfoort en Apeldoorn wordt met station Stroe in het midden de bereikbaarheid verbeterd. Door het op specifieke momenten inpassen van een stop op Kootwijk kunnen ook in dit gebied de parkeerplaatsen en autoverkeer worden verminderd. (Met name in weekenden en toeristisch interessante momenten die buiten de spits zullen liggen)

3.5 Sallandse Heuvelrug

De toeristische verkeersweg Holten – Nijverdal nagenoeg afsluiten voor autoverkeer en parkeerplaatsen uit het gebied halen. Daarnaast de parkeerplaats Avonturenpark Hellendoorn saneren en bezoekers per bus vervoeren vanaf station Nijverdal.

3.6 Vaalserberg

Door het realiseren van een station in combinatie met een circa 1 km nieuw wandelpad is het Drielandenpunt optimaal bereikbaar met de trein. Daarmee kan de Vaalserberg autoluw worden en parkeerplaatsen verdwijnen.

3.7 Andere gebieden

Door de realisatie van veel nieuwe stations uit Totaalplanspoor zullen ook veel andere natuurgebieden makkelijker bereikbaar worden zoals het Balloërveld en de Loonse en Drunense Duinen. Daarnaast zijn op veel andere plekken nog maatregelen mogelijk om de Natuurstrategie verder te implementeren.

4 Financiering

Alle genoemde projecten in Totaalplan spoor tezamen zullen optellen tot vele tientallen miljarden om te realiseren. Dit rapport bevat geen begroting in detail, omdat de exacte kosten van projecten afhankelijk zijn van vele factoren en precieze uitwerking. Wel kunnen wat betreft de financiering enkele algemene aandachtspunten worden benoemd. Dit gaat om de financieringsbronnen die kunnen worden gebruikt alsmede de beheersing van de kosten van projecten.

4.1 Financieringsbronnen

Hieronder volgt een lijst van mogelijke suggesties om de inventariseringen in het spoornetwerk te verhogen en versnellen:

- Huidige middelen voor spoorinfrastructuur
- Een stop op verbreding en aanleg van nieuwe snelwegen. Evenals een flinke beperking op uitbreiding van de onderliggende weginfrastructuur voor autoverkeer. Alleen zeer noodzakelijke uitbreidingen bijvoorbeeld voor de veiligheid uitvoeren. Evenals natuurlijk onderhoud en vervanging om de weginfrastructuur op peil en veilig te houden.
- Uitbreiding van het infrastructuurbudget waar breed gedragen wensen voor leven bij organisaties en partijen om verschillende doelen te halen.
- Het Nationaal groeifonds
- Europees herstelfonds en andere Europese middelen. Zeker van belang voor projecten die grensoverschrijdend zijn om regio's met elkaar te verbinden.
- Financiering voor klimaatmaatregelen
- Financiering voor stikstofmaatregelen
- Bijdragen van lagere overheden
- Stoppen met subsidies op fossiel. Hiermee komt volgens de nieuwste schattingen naar verwachting ca 17,5 miljard per jaar beschikbaar voor nieuwe investeringen: (https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/subsidie-voor-fossiele-brandstoffen-ongekend-groot)
- Juist beprijzen van de luchtvaart.

4.2 Kostenkant

Het is belangrijk ook goed te kijken naar de kostenkant. Bouw de infrastructuur zo waar deze geschikt voor moet zijn. Enkele voorbeelden:

- Zeker in landelijk gebied zijn nieuwe beveiligde overwegen op enkelsporige lijnen waarbij de frequentie op 2x per uur of lager per richting ligt veel haalbarder wat betreft kosten dan ongelijkvloerse kruisingen. De klimaat, milieu en bereikbaarheidsvoordelen moeten goed meewegen tegen het gevaarlijkheidrisico. Het gevaar van een overweg is veel beter beheersbaar dan de milieuschade en klimaatschade van geen spoorlijn.

- Sporen voor 100 km/u of lager hoeven niet altijd te worden geclassificeerd als hoofdspoor. Dit gebeurd bij o.a. bij Metro, Tram, Museum en lichte rail. Een aparte status zou ook kunnen gelden voor nieuwe cq. gereactiveerde regionale lijnen. Punten als maximale aslast en beveiliging kan aangepast worden aan de specifieke situatie.
- Voor complete nieuwbouw is 320 km/u al na 20 jaar goedkoper dan 250 km/u. Zoals blijkt uit onderstaande grafiek over een tijdsperiode van 60 jaar met de totale kosten voor aanleg, onderhoud en rijkosten uit een rapport van Trafikverket over HSL in Zweden. Een HSL in Noordelijke richting voor hogere snelheid is naast het hogere nut ook puur uit kostenoogpunt daarmee al voordeliger.

Figur 1. Ackumulerad kostnad för investering, drift, underhåll och reinvestering för UA320 respektive UA250.

- Aankleding en de grote van stations. Nieuwe stopplaatsen kunnen afhankelijk van de bediening worden uitgevoerd. Zeker voor een aantal nieuwe haltes kan de uitvoering zo eenvoudig mogelijk. Evenals de maximale lengte van perrons op regionale lijnen en stations waar alleen korte treinen stoppen beperkt kan zijn.
- Beperken van de bureaucratische kosten. Beperk het aantal onderzoeken en uitgebreide rapporten en richt meer op de uitvoering van de mobiliteitstransitie.
- Benut mankracht van aannemers die betaald worden voor onmogelijke aanleg van nieuwe wegen en uitbreiding van wegen (https://www.nrc.nl/nieuws/2021/03/04/nieuwe-stikstofcrisis-dreigt-voor-wegen-a4034326) voor uitbreiding van de spoorinfrastructuur.

5 Internationale bereikbaarheid

5.1 Uitgangspositie

De afgelopen tientallen jaren was een zeer groot deel van de aandacht wat betreft de internationale bereikbaarheid en verbondenheid op Schiphol gericht. De negatieve consequenties zijn hierbij lang genegeerd, gemarginaliseerd of buiten beeld gebleven. Het alles naar Schiphol beleid heeft geleid tot een vliegveld dat veel groter is dan op grond van de locatie wenselijk en nodig is. Er wordt veel gedaan om maar zoveel mogelijk mensen naar Schiphol te krijgen om de zeepbel in stand te houden.

De negatieve effecten zijn te groeperen in verschillende onderdelen:

- Impact op het klimaat en milieu
- Geluidsoverlast
- Beperking van de ruimtelijke ontwikkeling in de regio Schiphol
- Optimale bereikbaarheid met Verweggistan, maar zware tekortkomingen in de bereikbaarheid met gebieden die veel dichterbij liggen en veel meer potentie hebben voor de Nederlandse Economie.

De zeer eenzijdige focus op Schiphol en de luchtvaart wat betreft internationale bereikbaarheid heeft er toe geleid dat alle aandacht op een beperkt gebied komt te liggen. De luchtvaart verbindt punten ver van elkaar gelegen in een losstaand systeem. Dit heeft geleid tot een zware overbelasting van één regio. Daarnaast heeft deze focus er ook toe geleid dat regio's binnen Nederland slechter met elkaar zijn verbonden dan in het geval dat je de focus op de trein had gelegd. Snellere spoorverbindingen naar Duitsland hadden er bijvoorbeeld ook toe geleid dat de reistijd vanuit Noord-Nederland, Twente, Achterhoek, Regio Arnhem-Nijmegen, Limburg naar de Randstad een stuk korter zouden zijn dan nu het geval is.

Daarnaast kunnen meer en snellere spoorverbindingen over de grens zorgen voor sterke verbeteringen van de arbeidsmarkt in de grensregio's. Het aantal bereikbare banen met OV kan sterk toenemen. Doormiddel van de trein als leidende modaliteit te kiezen bij internationale bereikbaarheid en alleen daar waar het niet kan andere modaliteiten in te zetten is er veel minder luchtvaart nodig.

Een kleiner Schiphol kan naast beperking van de klimaatimpact, de negatieve invloed op de leefomgeving en de ruimtelijke ontwikkeling in de regio Amsterdam met een beter internationaal bereikbaarheidsbeleid daarmee ook positieve hebben op de economische ontwikkeling. Oftewel het toekomstig duurzaam verdienvermogen van de Nederlandse economie.

Met de voorstellen van verbetering van de infrastructuur in dit rapport zal de bereikbaarheid van bestemmingen zowel binnen als buiten Nederland sterk verbeteren. Reistijden worden korter en meer bestemmingen worden rechtstreeks bereikbaar.

5.2 Nederlandse bewoners over de grens

Een belangrijk aandachtspunt voor de ontwikkeling van de economie en de bereikbaarheid in de grensregio's is het geven dat er veel mensen zijn met alleen de Nederlandse nationaliteit die net over de grens in Duitsland of België wonen. De omvang van deze groep is de afgelopen tientallen jaren flink groter geworden en er zijn geen tekenen aanwezig dat dit zal afnemen. Een belangrijke oorzaak houdt verband met de krapte op de woningmarkt in Nederland. Over de grens zijn de prijzen over het algemeen een stuk lager waardoor het aanbod in een prijsklasse voor mensen een stuk beter is. Dit effect wordt versterkt in regio's wanneer er in Nederland grote steden vlakbij de grens liggen zoals bijvoorbeeld Nijmegen. Deze demografische ontwikkelingen hebben verschillende voordelen:

- Grenzen vervagen en er vindt meer interactie plaats tussen de bevolking aan beide zijden van de grens.
- Een grens zorgt over het algemeen voor dunnere vervoersstromen waardoor OV lastiger te organiseren is. Door het vervagen van grenzen wordt dit steeds makkelijker. Bovendien zorgt een betere bereikbaarheid vervolgens dat het aantal interacties verder toeneemt.
- Krapte op de woningmarkt hoeft zeker met goed ontwikkeld OV niet binnen de grenzen te worden opgelost.

Cijfers van het CBS laten zien dat zowel in Duitsland als België ruim 150000 Nederlanders wonen met alleen de Nederlandse nationaliteit. Waarbij de grootste concentratie Nederlanders zich bevinden in de grensregio. In België bevindt zich daarnaast een concentratie rond Brussel. Dit zal natuurlijk ook te maken hebben met de vele EU instanties die zich daar bevinden. Daarnaast bevind zich nog een concentratie Nederlanders in de Ardennen. (https://web.archive.org/web/20170706133154/https://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/564DE063-D369-4042-A502-0F4FF5DFC939/0/2007k4b15p47art.pdf)

Andersom ligt het aantal Belgen in Nederland een stuk lager. Circa 15 jaar ging het om ongeveer een derde t.o.v. het aantal Nederlanders in België. Dit kan betekenen dat Nederland een groter belang heeft bij grensoverschrijdende OV verbindingen en het zou daarmee goed zijn dat Nederland hierin het initiatief neemt.

In Duitsland woont bijna de helft van de Nederlanders in de deelstaat Nordrhein-Westfalen (circa 70000) en daarna woont een groot deel in Niedersachsen (30000). Dit komt overeen met ongeveer 0,4 % van de bevolking. De grootste aantallen vind je in de grensregio. Ga je verder inzoomen op kreisniveau dan zie je dat ongeveer 56000 Nederlanders wonen in een kreis direct grenzend aan Nederland. Op de volgende pagina een tabel op basis van CBS gegevens 2018 per kreis van noord naar zuid, het aantal Nederlanders en het % van de totale bevolking:

Kreis	Nederlanders	% van totaal
Leer	3110	1,83
Emsland	6020	1,85
Grafschaft Bentheim	9900	7,25
Borken	8805	2,16
Kleve	15110	4,86
Viersen	2670	0,89
Heinsberg	7320	2,88
Städtregion Aachen	3480	0,63

Op gemeente niveau kom je hoge aandelen Nederlanders tegen en rond de 2000 a 3000 personen in absolute aantallen per gemeente in Emmerich, Gronau, Selfkant, Kleve, Kranenburg en Goch. In Kranenburg en Selfkant betekend dit dat rond de 30 % van de inwoners alleen de Nederlandse nationaliteit heeft.

Ook bij Nederland – Duitsland zie je net als bij Nederland –België dat er duidelijk meer Nederlanders over de grens in Duitsland wonen dan andersom het geval is. Ook als je gaat kijken naar de arbeidsmarkt zie je dat er veel meer mensen woonachtig in Duitsland in Nederland werken dan andersom: https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/46/grenspendelaars-naar-nederland-wonen-vaak-vlak-over-de-grens

Daarnaast geeft het CBS aan dat de grens nog steeds een belemmering vormt voor de arbeidsmarkt. Naast de in het onderzoek genoemde argumenten als taal en regels op de arbeidsmarkt zal OV bereikbaarheid zeker ook een rol spelen. Gezien de huidige verdeling van mensen en vervoerstromen zou het initiatief voor het verbeteren van het OV in de grensregio ook zeker bij Nederland kunnen liggen.

Flink investeren in OV in de grensregio kan daarmee wel eens van groot belang zijn om het toekomstig verdienvermogen van de Nederlandse economie te versterken. Gezien het aantal Nederlanders in bepaalde gemeentes is ook investeren in regionale infrastructuur direct over de grens door Nederland te rechtvaardigen. Dit betekend ook dat plaatsen die aan Nederlandse zijde van de grens op OV gebied nu relatief afgelegen liggen beter bereikbaar worden.

Op taalgebied is het stimuleren en faciliteren van onderwijs ook een belangrijk punt om de kansen op een optimaal functionerende grensoverschrijdende arbeidsmarkt. Dat betekend Duits in Nederland en Nederlands op Duitse scholen. Enkele maanden geleden stond over Nederlands op Duitse scholen een artikel in de Tubantia dat de Grafschaft Bentheim druk op zoek is naar leraren Nederlands: https://www.tubantia.nl/oldenzaal/middelbare-scholen-grafschaft-bentheim-staan-te-springen-om-leraren-nederlands~a09c650b/

Ook de begin april 2021 verschenen kabinetsbrief: Groeien aan de Grens biedt nog aanknopingspunten en het belang om de komende kabinetsperiode de grensoverschrijdende samenwerking verder te verbeteren: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z05358&did=2021D11846

5.3 Internationale connectiviteit

In de huidige dienstregeling is Nederland per trein rechtstreeks verbonden met 5 landen te weten België, Duitsland, Frankrijk, Zwitserland en Groot-Brittannië. In totaal gaat het om circa 144 stations die rechtstreeks met Nederland zijn verbonden. In de nabije toekomst komt Oostenrijk erbij door de nachttrein Amsterdam – Wenen / Innsbruck en Tsjechië door de nachttrein Oostende –Brussel –Amsterdam –Berlijn –Praag. De eerste nachttrein van de Oostenrijkse spoorwegmaatschappij ÖBB was voorzien per december 2020, maar is vanwege de Coronasituatie uitgesteld. De tweede nachttrein is een particulier initiatief van European Sleeper en is gepland te gaan rijden in 2022.

Totaalplan spoor voorziet in een flinke uitbreiding van de rechtstreekse bereikbaarheid van/naar Nederland in de nabije toekomst. Hierdoor zal automatisch ook het aantal bestemmingen wat met 1 overstap kan worden bereikt flink toenemen. Meer rechtstreekse verbindingen zijn tevens belangrijk in de beeldvorming immers wanneer men deze trein ziet of ermee reist voor een binnenlandse reis ervaart men gelijk waar men eenvoudig heen kan reizen. Dat zorgt ook voor de promotie dat er meer mogelijk is dan het standaard rijtje Brussel, Parijs, London, Frankfurt en Berlijn.

Het aantal rechtstreekse landen zal worden verhoogd naar 23 voor dagverbindingen en het aantal stations wat rechtstreeks verbonden zal worden met Nederland stijgt naar 546. Twee stations die nu bereikbaar zijn: Stendal en Bad Oeyenhausen gaan er uit door versnelling IC Berlijn.

Aantal stations rechtstreeks vanuit Nederland bereikbaar met Totaalplan Spoor:	
Duitsland	239
België	103
Polen	31
GB	27
Frankrijk	24
Italië	21
Zweden	18
Oostenrijk	18
Spanje	15
Luxemburg	10
Zwitserland	7
Slovenië	7
Denemarken	6
Hongarije	6
Noorwegen	4
Estland	2
Litouwen	2
Letland	1
Wit-Rusland	1
Portugal	1
Tsjechië	1

Finland	1
Kroatië	1
Totaal	546

Naast dat er veel meer stations in het buitenland rechtstreeks bereikbaar worden met Totaalplan spoor worden ook veel meer Nederlandse stations rechtstreeks bereikbaar vanuit het buitenland. Bovendien is de landelijke dekking een stuk groter. Elke provincie wordt met Totaalplan spoor rechtstreeks bereikbaar vanuit het buitenland en ook het aantal steden neemt flink toe. Dit biedt veel regio's ontwikkelingskansen voor de economie en geeft duurzaam internationaal toerisme naar Nederland ook nieuwe mogelijkheden. Wat betreft de bereikbaarheid van Nederlandse stations uit het buitenland geeft de volgende waarden:

- 37 stations zijn nu direct bereikbaar vanuit het buitenland
- 7 stations verliezen hun directe bereikbaarheid: Hilversum, Groningen Europapark, Kropswolde, Martenshoek, Hoogezand-Sappemeer, Zuidbroek en Scheemda.
- 51 bestaande stations worden direct bereikbaar vanuit het buitenland
- 16 nieuwe te realiseren stations worden direct bereikbaar vanuit het buitenland
- 97 stations zijn direct bereikbaar in Totaalplan spoor.

Dit betekend een toename van 60 stations die rechtstreeks bereikbaar worden vanuit het buitenland. Ook het aantal treinen naar het buitenland wat een in een uur op het vertrekbord staat neemt op veel plekken toe. Regeringcentrum Den Haag wordt ook internationaal beter bereikbaar door rechtstreekse verbindingen. De eerste 1x per 2 uur, de andere elk uur. Waarbij de IC Berlijn 1x per 2 uur sneller is en doorrijdt naar Polen en 1 x per 2 uur vaker stopt in Duitsland en niet verder rijdt dan Berlijn.

- ICE Stockholm met deelserie Falun
- IC Berlijn met deelseries Gdynia (1x per 4 uur) en Krakow (1x per 4 uur)
- IC Düsseldorf
- IC Aachen

Nachttreinen

Naast de bereikbaarheid met dagtreinen komen nog nachttreinverbindingen. Deze bevinden zich grotendeels in hetzelfde bereik en stops op stations die overdag ook rechtstreeks bereikbaar zijn. Op een aantal verbindingen is duidelijk dat de connectiviteit sowieso toeneemt:

- NJ Moskou
    - 1 extra land en circa 6 stations
- NJ Kiruna / Narvik
    - Tot 13 stations extra voorbij Luleå
- NJ Wenen / Innsbruck
    - Circa 8 stations in Duitsland / Oostenrijk

Andere nachttrein verbindingen kunnen nog extra stations gaan bevatten. Zeker ook met incidentele nachttreinen naar bestemmingen die een beperkte of seizoenspecifieke vraag hebben.

In de bijlage 2 is een lijst opgenomen van treinseries naar het buitenland inclusief aanvullende binnenlandse ICD diensten en enkele internationale nachttrein suggesties, in bijlage 3 stations in het buitenland die met totaalplan spoor direct bereikt worden en in bijlage 4 Nederlandse stations vanwaar treinen naar het buitenland vertrekken. In hoofdstuk 6 grensovergangen wordt per grensovergang besproken wat de mogelijkheden zijn hier wordt zoveel mogelijk aangesloten op Deutschlandtakt en nu aanwezige verbindingen.

Nieuwe infrastructuur en versnellingen van de infrastructuur op grote afstand van Nederland gelegen kan zorgen dat in de toekomst dagtreinen verder kunnen komen dan nu het geval is. Dan is ten opzichte van Totaalplan spoor met name nog verdere vooruitgang te boeken richting de Balkan landen en richting Moskou. In combinatie met nachttreinen kunnen dan ook bestemmingen als Griekenland en Turkije binnen haalbaar bereik komen. Daarnaast kan een mogelijke tunnel bij Gibraltar zorgen dat ook een nachttrein Marokko tot de mogelijkheden behoord. Een groot deel hiervan ligt echter op de lange termijn ruim na 2030 en ligt bovendien buiten de direct voor Nederland van belang zijnde zone.

5.4 Reistijden naar het buitenland

De onderstaande tabel laat de huidige reistijd + het aantal overstappen zien naar enkele bestemmingen zoals gevonden in de dienstregeling 2021. Hiernaast staat de bij benadering toekomstige reistijd met Totaalplan spoor. Alle bestemmingen worden dan direct bereikt met uitzondering van Dublin waar 1 overstap op de boot in Holyhead noodzakelijk blijft:

traject		huidig	overstap	nieuw	opmerking
Amsterdam C	Barcelona	19:28	2	10:15	
Amsterdam C	Basel	06:39	0	05:25	
Amsterdam C	Berlin Hbf	06:01	1	04:10	
Amsterdam C	Boedapest	14:11	2	12:39	
Amsterdam C	Dublin	18:38	2	10:45	beide deel boot
Amsterdam C	Falun	21:59	5	08:50	
Amsterdam C	Frankfurt	03:53	0	03:16	
Amsterdam C	Glasgow	10:37	1	09:00	
Amsterdam C	Göteborg	14:35	4	07:00	
Amsterdam C	Graz	13:25	2	11:24	
Amsterdam C	Hamburg	05:12	1	02:30	
Amsterdam C	Helsinki	37:00	4	15:15	huidig deel bus+boot
Amsterdam C	Innsbruck	09:36	2	07:34	
Amsterdam C	Kopenhagen	10:33	2	04:30	
Amsterdam C	Luleå	35:52	8	13:00	
Amsterdam C	Luxemburg	05:35	1	04:40	
Amsterdam C	Madrid	22:30	3	13:00	
Amsterdam C	Marseille	07:42	2	07:20	
Amsterdam C	Milaan	10:39	4	09:54	
Amsterdam C	München	07:20	1	05:49	
Amsterdam C	Oslo	25:52	5	10:30	
Amsterdam C	Östersund	26:16	6	10:45	
Amsterdam C	Praag	11:13	3	06:25	
Amsterdam C	Rome	21:35	4	13:39	
Amsterdam C	Stockholm	16:39	4	07:15	
Amsterdam C	Tallinn	32:00	3	14:00	huidig deel bus
Amsterdam C	Venetie	16:00	4	11:54	
Amsterdam C	Warschau	12:34	1	07:15	
Amsterdam C	Wenen	10:37	1	09:54	
Amsterdam C	Zagreb	21:42	5	15:39	huidig deel bus
Den Haag	Aachen	03:18	3	02:29	
Den Haag	Berlin Hbf	06:31	2	05:05	
Eindhoven	Düsseldorf	01:49	1	01:29	
Groningen	Berlin Hbf	05:40	3	03:10	huidig deels bus
Groningen	Hamburg	03:43	2	01:30	huidig deels bus
Groningen	Kopenhagen	09:03	3	03:30	huidig deels bus
Hengelo	Berlin Hbf	04:09	1	03:29	
Maastricht	Luxemburg	03:58	1	02:57	

5.5 Luchtvaart

Door juist te beprijzen zoals door alle fossiele subsidies te schrappen wordt onder andere ook kerosine normaal belast. Daarnaast is vliegen een luxe product dus zou het hoge BTW tarief voor vliegreizen niet meer dan normaal zijn. Hiermee beperk je met name de niet noodzakelijke vliegreizen voor een niet reële prijs.

Nederland heeft op dit moment 5 commerciële luchthavens: Schiphol, Eelde, Rotterdam, Eindhoven, Maastricht. Daarvan kunnen er zeker 3 vliegvelden dicht voor commercieel verkeer: Eelde, Rotterdam en Maastricht. Ook Lelystad hoeft niet open. Zeker Rotterdam biedt mooie kansen voor woningbouw. Eindhoven zou open kunnen blijven mede vanwege strategisch belang als uitwijk luchthaven van Schiphol.

Wat betreft Schiphol kan een flinke krimp t.o.v. de situatie voor Corona plaatsvinden. Door de internationale connectiviteit per spoor zo optimaal mogelijk te maken neemt het aantal totaal overbodige bestemmingen t.o.v. de huidige situatie toe. Deze kunnen het beste worden uitgefaseerd. Daarbuiten is een zone van bestemmingen waarop de trein een hele logische keuze is voor een brede doelgroep. Tot slot is er een zone waar de trein meer een keuze is voor liefhebbers. Door verbeteringen van de infrastructuur en treinseries in de komende jaren dijen deze zones steeds verder uit.

Op korte termijn kunnen vliegbestemmingen als Brussel, Parijs, Londen, Düsseldorf, Hannover, Bremen en Frankfurt (grotendeels) worden uitgefaseerd. Zodra infrastructurele spooruitbreidingen gerealiseerd zijn en het treinnetwerk is geoptimaliseerd komen daar nog zeker enkele andere luchthavens in aanmerking zoals: resterende Duitse luchthavens, Luxemburg en Kopenhagen zeker in aanmerking.

Mogelijk kan in EU verband worden besloten dat luchthavens binnen de EU op een minimum treinreistijd van elkaar moeten liggen om een vlucht toe te staan. Er zou met ongeveer 4 uur begonnen kunnen worden en dit later nog wat uitbreiden. Met reistijd naar het vliegveld, 2 uur inchecken, vlucht, wachten op bagage en reistijd van het vliegveld en een gemiddelde snelheid van ongeveer 200 km/u op lange afstanden per trein. Kijk je puur naar reistijd dan is 5 uur / 1000 km dan ongeveer gelijk in reistijd wanneer vertrek en aankomst in de buurt van een vliegveld liggen, anders kan het nog iets verder liggen. Met kosten en comfort kan de trein voor een brede doelgroep ook boven de 5 uur / 1000 km de meest logische keuze zijn.

5.6 Flankerend beleid

Invoering van een verbod op fossiele reclame (https://verbiedfossielereclame.nl/) zou een goede optie kunnen zijn om gewenst gedrag te stimuleren.

En verbod op fossiele reclame zou bijvoorbeeld kunnen bijdragen aan de vermindering van het aantal overbodige vliegreizen dat mensen maken. Door een verbod op deze vorm van reclame is het aanjagen van het kopen van fossiele producten als auto's op fossiele brandstoffen en vliegreizen op schreeuwerige wijze in de openbare ruimte en media niet meer mogelijk. Degene die per se van plan is een vliegreis te maken wordt hier weinig door gehinderd, maar impulsaankopen door verleiding worden hierdoor verminderd.

Voor bedrijven in de toerisme branche komen interessante alternatieven beschikbaar om reclame te maken voor vakantiereizen per trein. Belangrijk hiervoor is een flinke toename van het aantal rechtstreekse vanuit Nederland bereikbare bestemmingen per trein zowel overdag als 's nachts. En daarnaast het aantal bestemmingen wat met 1 overstap mogelijk is. Vakantiereizen per trein t.o.v. het vliegtuig geeft hierbij veel voordelen zoals:

- Meer opstappunten verspreid over Nederland
- Geen lange wachttijden en incheckprocedures op vliegvelden
- Zekerheid dat bagage niet zoek raakt of discussies over gewicht van wat je meeneemt
- Meer comfort en bewegingsruimte tijdens de reis
- Betere opties voor een stedenrondreis
- Veel makkelijker om fietsen mee te nemen

6 Grensovergangen

6.1 Introductie

In dit hoofdstuk worden de mogelijkheden en kansen van alle grensovergangen die van belang zijn voor de internationale bereikbaarheid van Nederland per trein besproken. Het zou voor een groot deel ook als basis kunnen dienen om te bespreken bij de internationale spoortop die Nederland samen met België, Luxemburg en Duitsland eind 2021 gaat houden.

Het zou wenselijk zijn wat betreft grensovergang Bad Nieuweschans voor de spoortop in het najaar al met Zweden te spreken op de wijze zoals besproken wordt in paragraaf 6.2 zodat er voor de spoortop duidelijke voortgang kan worden geboekt over de HSL Noord verbinding. Samenwerken met Zweden is essentieel voor de kansen op snelle realisering van deze grote corridor.

De grensovergangen met potentie voor (verdere) ontwikkeling van personenvervoer per trein worden in volgorde vanaf de Dollard tot Zeeuws Vlaanderen besproken. Dit betreft 10 grensovergangen met Duitsland en 8 grensovergangen met België. Tot slot wordt nog 1 grensovergang besproken waar de trein geen realistische optie is, maar waar wel het IC Bus concept wat besproken wordt in hoofdstuk 10 zou kunnen worden toegepast. 17 grensovergangen voor de trein zijn nu (9) of in het verleden gebruikt voor (8) grensoverschrijdend personenvervoer. Van de laatste categorie zijn 2 op dit moment wel in gebruik voor goederenvervoer.

Daarnaast zijn er nog enkele voormalige grensovergangen voor personenvervoer per spoor die op redelijk korte termijn geen potentie hebben voor reactivering:

- Enschede Zuid (Enschede – Ahaus) dwars door woonwijken en levert weinig tot geen voordeel op beter de route via Gronau verder versterken.
- Een tweede grensoverschrijdende spoorlijn bij Winterswijk richting Bochelt: ligt te dicht bij Winterswijk – Borken.
- Gennep (spoorlijn Boxtel – Wesel) uitgezonderd Boxtel – Uden reactivering ingewikkeld en grensovergang ligt te dicht bij Groesbeek waar veel meer potentie is.
- Venlo Noord (spoorlijn Venlo – Büderich) efficiënter en voordeliger de huidige grensovergang Venlo verder uit te bouwen.
- Bocholtz (spoorlijn Simpelveld – Aachen) beter eerst versterken huidige overgang bij Landgraaf.
- Borkel en Schaft (spoorlijn 18 Winterslag – Eindhoven) lastige inpassing rond Valkenswaard en Eindhoven kan alleen nog via omweg bereikt worden. Daarom beste eerst Turnhout – Tilburg en Hamont – Weert goed te ontwikkelen.
- Hulst (spoorlijn 54 Mechelen – Terneuzen) lastig inpasbaar in plaatsen en op dit moment geen vervoersvraag voor twee verschillende spoorlijnen vanaf Terneuzen voor personenvervoer.

Per grensovergang wordt de uitgangsituatie, de gewenste infrastructuur en bijbehorende bediening beschreven. Daarna wordt bij politieke stappen in meer of mindere mate besproken welke acties wenselijk zijn.

Daarbij zijn enkele belangrijke uitgangspunten van belang:

- Mogelijkheden op elk schaalniveau van regionaal tot haalbaar binnen 1 dag.
- 3 HSL overgangen: Hazeldonk (HSL Zuid), Zevenaar (HSL Oost), Bad Nieuweschans (HSL Noord) daarnaast een vierde snelle overgang voor 160 km/u: Oldenzaal.
- Bij voorkeur aansluiten bij concrete plannen.
- Zoveel mogelijk aansluitbaarheid bij Deutschlandtakt (https://www.deutschlandtakt.de/) en anders inpasbaar zonder grote tegenstrijdigheden dat geeft meer kans van slagen.
  Hierbij zijn met name de volgende toekomst patroontijden bestudeerd:
  - Landelijk Duits IC / ICE /EC netwerk: (https://assets.ctfassets.net/scbs508bajse/55FqSU1scLy5OcgIKTo4QH/c5cd6c048b5d10d2a0d7876f8f17a34a/Netzgrafik_3._Entwurf_Fernverkehr.pdf)
  - Regionaal netwerk Nord: (https://assets.ctfassets.net/scbs508bajse/6wYikPsl1G47nWJw5MHEhn/a0dbf1f255f2cfd6bf033941280da2ba/Netzgrafik_3._Entwurf_Nord.pdf)
  - Regionaal netwerk Nordrhein-Westfalen: (https://assets.ctfassets.net/scbs508bajse/2v8J2owJUO7KnwuCllTVO1/68646dd629be56f170a167923609d95d/Netzgrafik_3._Entwurf_NRW.PDF)
- Voorstellen voor grote verbeteringen infrastructuur die nog in Deutschlandtakt ontbreken:
  - een veel snellere verbinding richting Scandinavië met daarbij hoogfrequent en snelle treinen op Bremen – Hamburg.
  - Een veel snellere verbinding Berlijn - Warschau.
- Geen afstandsrestricties. Dit betekend dat dagtreinen zover kunnen komen als binnen de dag periode (ca. 6:00 tot 23:59) haalbaar is. Vinden er nog extra verbeteringen plaats van de infrastructuur dan betekend dit dat het bereik van rechtstreekse dag verbindingen op enkele punten verder kan toenemen dan hier geschetst.

6.2 Bad Nieuweschans:

Uitgangsituatie:

De huidige planning die te zien is in Deutschlandtakt is grotendeels gericht op regionaal personenvervoer: 1x per uur stoptrein Groningen - Leer en 1x per 2 uur sneltrein per uur Groningen – Bremen. Dit is mede vanwege de beperkingen die het traject heeft met zoals het nu in de toekomstige planning staat een enkelsporige brug die slechts 20 minuten per uur bruikbaar is. Toch gaat deze brug een vermogen kosten vanwege de bereikbaarheid van de Mayer Werft in Papenburg. De sneltrein gaat tussen Leer en Bremen wel elk uur rijden.

Wil je echter de grote potentie van deze grensovergang voor groot internationaal verkeer optimaal benutten dan is er op Almere – Groningen - Oldenburg een nagenoeg geheel nieuw tracé wat vrij recht kan lopen door gebied waar weinig obstakels zijn in vorm van bebouwing of reliëf noodzakelijk. Daarmee zou je zeker, omdat je hier lange afstanden wil gaan afleggen, in verlening van HSL Zuid staat en verderop het traject ook 320 km/u de planning is (het Zweedse nationale plan voor HSL) gaan kijken of 320 km/u te realiseren is. Tussen Oldenburg - Bremen zal je moeten uitbouwen en misschien deels nieuw tracé waarbij de snelheid minimaal 200 km/u is. Gezien de stopafstand tussen Oldenburg en Bremen is 320 km/u hier zeer vermoedelijk niet zinnig. Tussen Bremen en Hamburg zal een nieuw tracé nodig zijn voor 320 km/u zeker ook aangezien het huidige spoor al overbelast is. Het huidige Deutschlandtakt gaat op dit trajectdeel uit van slechts 2x per uur een IC/ICE verbinding in 55 minuten. Echter dat is gezien de problemen waar Hamburg verkeerstechnisch mee kampt in combinatie met het aantal inwoners van Bremen en Hamburg zeer weinig. Een verbinding in ca 35-40 minuten en 4 of 6 x er uur zal hier zeer welkom zijn. Daarnaast komt er hiermee meer ruimte om ook het regionale verkeer sneller en frequenter vorm te geven. Evenals meer ruimte voor goederentreinen.

Een snelle verbinding van de Randstad via Groningen naar Hamburg en verder naar Scandinavië wordt ook duidelijk genoemd door Floor Milikowski. Dit is te horen in het antwoord op een vraag van Tweede Kamerlid Mustafa Amhaouch die hij stelt in een rondetafelgesprek op 28 oktober 2020 om 10:53 over het nationaal groeifonds: https://debatgemist.tweedekamer.nl/node/24094?start=2946

Infrastructuur

- HSL Europakorridoren Stockholm - Amsterdam met aanliggende onderdelen uit Zwedens nationale plan (Jönköping – Göteborg en aansluiting naar Malmö) de aansluiting hierop dient via Europaspåret te lopen. Europaspåret (https://www.europasparet.se/) is het plan voor een tunnel tussen Landskrona en Kopenhagen wat anders dan een HH (Helsingborg – Helsingor) tunnel die alleen ruimte biedt aan wegverkeer en regiotreinen een verbinding is die wel ruimte bied voor lange afstandstreinen en goederentreinen. Landskrona Stad is de aanjager van het plan en onder andere ook de Zweedse nationale spoormaatschappij SJ is voorstander van dit plan. Bij voorkeur zou deze tunnel bestaan uit 4 sporen waarbij 2 sporen voor goederen/regionale treinen zijn en 2 sporen voor IC en hoger zijn. Dit zou zowel voor

reistijd als capaciteit de beste optie zijn. Het traject deel HSL Noord Amsterdam – Oldenburg (Lelylijn) is uitvoeriger beschreven in het hoofdstuk 8 Reactivering en nieuwe spoorlijnen.

- Voor verlenging noordelijk van Stockholm zijn verbeteringen gaande en gepland o.a. Norrbotniabanan. Daarnaast zou het spoor Sundsvall – Östersund en Gävle – Falun moeten worden verdubbeld en versneld. Dit voor verbetering van de bereikbaarheid in heel Zweden en mogelijk in combinatie met een Olympisch plan met bijvoorbeeld Olympische Winterspelen in Falun 2030 waarbij de Alpine onderdelen bij Åre/Östersund de logische locatie is en Olympische Zomerspelen in Amsterdam 2032.
- Voor verbetering naar Polen en de Baltische Staten zou het wenselijk zijn als op termijn ook Berlijn – Warschau wordt verbeterd naar HSL. Dat zou gezien het belang van vele andere landen goed mogelijk moeten zijn. Immers de financiering van Rail Balticum: Warschau – Tallinn is rond en er zijn plannen voor een tunnel naar Finland: (https://sverigesradio.se/artikel/klart-med-finansiering-av-ny-jarnvag-genom-baltikum). Hierdoor is Berlijn – Warschau naast Polen voor zeker 4 Europese landen van belang om richting het Europese centrum te komen. Voor de mogelijkheden wordt in Totaalplan spoor er vanuit gegaan dat de reistijd tussen Berlijn en Warschau met sneller spoor van de huidige ca. 5:30 naar 3:00 terug gaat.
- Ook richting Wit-Rusland en Moskou betekent dit een forse verbetering. Of vanuit Warschau ook in deze richting versnelling haalbaar is wordt meer iets voor de lange termijn. Hier spelen verschillende punten mee zoals dat normaalspoor (1435 mm) niet verder gaat dan Brest net over de grens met Wit-Rusland en daarnaast de verhoudingen met Wit-Rusland en Rusland heel anders zijn dan de verhoudingen binnen de EU. Wel is het zo dat het mogelijk is treinen te laten rijden die zich kunnen aanpassen aan de bredere Russische spoorbreedte (1520 mm). Theoretisch zou een HSL de reistijd tussen Amsterdam en Moskou kunnen verkorten naar circa 13 tot 14 uur. Tegen nu op zijn snelst ongeveer 32,5 uur. De verbetering op Amsterdam – Warschau zal al wel tot circa 8 uur versnelling kunnen leiden waardoor een dag + nacht trein al beter mogelijk wordt om Moskou te bereiken.

Bediening:

- 1x per uur ICE tussen Amsterdam Centraal en Stockholm waarvan
    - 1x per 2 uur Den Haag Centraal - Falun
    - 1x per 2 uur Brussel Zuid en afwisselend door naar:
        - Östersund 1x per 4 uur
        - Luleå 1x per 4 uur
    - Soms tweede stel na Hamburg richting Århus
    - Soms tweede stel na Kopenhagen richting Göteborg en Oslo
- 1x per uur ICE Amsterdam – Berlijn waarvan
    - 1 x per 2 uur door naar Warschau en dan afwisselend richting Tallinn/Helsinki en Brest.
    - 1 x per 2 uur door naar Dresden en Praag. Combinatie met Deutschlandtakt FV3.a Hamburg – Praag

- 1x per uur IC/RE Stavoren – Bremen (combinatie met Deutschlandtakt E 98 Groningen –Bremen)
- 1x per uur RE Sneek – Leer (combinatie met Deutschlandtakt N93 Groningen –Leer)
- 1x per 2 uur IC Groningen – Frankfurt am Main (andere uur als FR 39 tussen Papenburg en Münster en vanaf daar combinatie met FR 34 Münster – Frankfurt am Main)
- Nachttreinen en incidentele treinen kunnen worden toegevoegd. Zoals bijvoorbeeld een Eurostar Kopenhagen/Hamburg – Londen.
- Goederen vervoer richting Noord/Oost Europa kan mogelijk via deze route plaatsvinden.
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 1 tot en met 10.

Politieke stappen

Daar uiteindelijk een Noordelijke alliantie van 9 EU landen (Nederland, Duitsland, Denemarken, Zweden, Polen, Litouwen, Letland, Estland en Finland) belangen kan hebben bij deze route is het zaak verstandige stappen te zetten waarbij de tak naar Zweden eerst goed wordt besloten. Dit heeft te maken met onder andere het grotere belang, de fase waarin delen van dit project zich bevinden zoals bouw Fehrmarnbelttunnel, besprekingen om Zwedens nationale HSL plan en de noodzaak om door goede stappen de realisatie van een snelle verbinding te versnellen. Daarbij is het verstandig eerst met Zweden te spreken en vervolgens spoedig daarna Denemarken en Duitsland erbij te betrekken.

Daarbij is ook een belangrijk gegeven om je te realiseren dat indien je deze verbinding goed aanlegt Hamburg – Brussel het snelste gaat via deze route. Volgens Deutschlandtakt is de snelste basisroute tussen deze twee steden nu gepland in ca. 5:56 i.p.v. de huidige 6:45. Deze basisroute is met F6 – F19.b. Nu kunnen incidentele snellere mogelijkheden plaats vinden, echter is het zeer onwaarschijnlijk dat deze sneller zijn dan 5:15 a 5:30. Dat betekent dat veel transit verkeer vanuit Noord Europa naar bijvoorbeeld Brussel, Londen en Parijs via Nederland bij goed beleid veel reistijdwinst kan boeken. Immers Hamburg –Brussel via Groningen en Amsterdam kan rond de 4:30 uitkomen. Dat betekend dat met deze reizigersstroom een zeer goede frequentie en mooi aanbod kan worden geboden waar Nederland veel baat bij heeft. Je zou het kunnen zien als een moderne en duurzame vorm van het oude Schiphol model van de hub functie.

In Zweden wordt al tijden gesproken over nationale HSL echter mede door te praten op te kleine schaal zonder aansluiting op het buitenland gaat de politieke besluitvorming erg traag door onzekerheden over politieke meerderheden in de toekomst mede door de MKBA van het project. Echter de huidige rendabiliteit van 0,37 bij 320 km/u en 0,45 als je reizen van/naar Denemarken mee rekent mist een aantal punten waardoor deze makkelijk omhoog kan:

- Zweden rekent met een periode van 60 jaar in plaats van 100 jaar zoals Nederland.
- Er is nog gerekend met de oude prijs van ruim 1 kroon per kilo Co2 i.p.v. de huidige prijs van 7 kronen per kilo Co2 in berekeningen voor infrastructuur projecten

- Door de gekozen dienstregeling structuur zijn reizen naar Denemarken langer dan nodig. Het rapport gaat nu uit van Stockholm – Malmö 2:27 en Stockholm – Kopenhagen 3:16 dat laatste kan zeker korter. Via de huidige omweg, maar zeker als je uitgaat van een directe verbinding naar Kopenhagen via Europaspåret. In dat geval zou er zeker 30 minuten van de reistijd af gaan. En kun je ook zonder kop maken verder richting Hamburg. De reistijdverkorting naar Denemarken geeft zowel veel reiskostenbaten als meer passagiers.
- Reizen naar o.a. Nederland, Duitland en België zijn nog niet mee gerekend.

De politieke partijen S, MP, C en V zijn groot voorstander van HSL. L hangt er tussen in hebben wel afspraken in de januariovereenkomst (2019) en is de meest pro Europa partij echter L zouden echter willen dat M ook voor is. M en KD zijn landelijk tegen waarbij ze vooral vallen over de MKBA. SD is tegen.

Het zou verstandig zijn breder dan het Zweeds ministerie van infrastructuur te gaan onderhandelen. De voorzitter van de commissie verkeer in het Zweeds Parlement Jens Holm (V) zou graag met de betroffen landen (Nederland, Duitsland en Denemarken) gaan samenwerken op deze verbinding.

Belangrijk is ook een volledigere invulling aan het AIV Advies Brexit van maart 2017 waarin de Nederlandse regering geadviseerd wordt meer te gaan samenwerken met onder andere Denemarken en Zweden. https://www.nrc.nl/nieuws/2017/03/21/nederland-kan-beter-snel-andere-eu-vrienden-zoeken-7494649-a1551341 Voor samenwerking en handel is bereikbaarheid zeer belangrijk. Het zou daarbij ook goed zijn de ambassadeurs over en weer te betrekken in het geheel voor een bredere actieagenda met punten zoals:

- Contactgroep Zweden / Denemarken
    - De Tweede Kamer heeft verschillende internationale contactgroepen: België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. Het zou goed zijn om ook een contactgroep Zweden/Denemarken op te richten.
- Olympische spelen
    - Zowel Zweden als Nederland hebben verschillende keren geprobeerd de Olympische spelen binnen te halen en/of wensen dat te doen. Zweden winter en Nederland zomer. Hiermee samen optrekken zou zeker in combinatie met HSL een zeer interessante optie kunnen zijn. Bijvoorbeeld OS 2030 in Falun en OS 2032 in Amsterdam. Dit om ook de juiste snelheid in planvorming, besluitvorming en bouw naar topsnelheid te brengen en om ook zoveel mogelijk aan te sluiten bij het in gebruik komen van de Fehrmarnbelttunnel in 2029. Dit is zowel noodzakelijk voor de evenementen als de klimaatdoelen die zowel in Nederland als Zweden voor 2030 gesteld zijn.
- Taalbeleid
    - Op dit moment is het in Nederland wat betreft moderne talen naast Duits, Engels en Frans op middelbare scholen ook mogelijk onderwijs te volgen en centraal examen te doen in Spaans, Italiaans, Russisch, Arabisch, Turks en Chinees. Het zou goed zijn tenminste Zweeds hieraan toe te voegen. Dit mede

als versterking/aanvulling op enkele van bovengenoemde punten. En andersom zou dit ook goed mogelijk moeten zijn.

Als met Zweden overeenstemming is dan is het van belang naast de landen ook de belangrijkste betrokken steden te betrekken bij de verdere stappen. Zeker in Duitsland is Hamburg erg belangrijk om Duitsland volledig mee te krijgen. Waarna De EU erbij kan worden betrokken en daarbij ook te vernoemen dat het zeer wenselijk is de oostelijke tak richting Polen, Baltische staten en Finland erbij aan te haken.

Duitsland wil op dit moment een Küstenautobahn A20 aanleggen om Nederlanders sneller voorbij Hamburg te krijgen. Volgens een nieuwe studie https://www.bund-niedersachsen.de/service/presse/detail/news/neue-studie-zur-kuestenautobahn-a20-kosten-doppelt-so-hoch-wie-geplant/ van BUND gaat dit echter 7 miljard i.p.v. 3,7 miljard Euro kosten. In de huidige tijd zeer onwenselijk (o.a. klimaat, stikstof, landschap en biodiversiteit) en het lost bovendien lang niet alles op in de drukte in de regio Bremen –Hamburg. Nederland zou duidelijk moeten maken dat ze dit “cadeau” onwenselijk vinden en veel liever zien dat dit bedrag in een snelle spoorverbinding wordt gestoken. Die zowel zorgt dat de reistijd per trein flink afneemt alsmede de drukte op de weg.

Ook als snelste route naar Berlijn heeft de route over Hamburg een voordeel. Geconcentreerde grote steden: met stops in 5 steden bereik je ongeveer dubbel zoveel inwoners direct naar Berlijn als de huidige IC Berlijn met meer dan twee keer zoveel stops doet. Doordat er een veel duidelijker verschil is tussen groot en klein is het ook veel beter te realiseren met weinig stops en hoge snelheid naar Berlijn te rijden. Daar de IC Berlijn ook veel tussenliggende steden bediend is het nadrukkelijk geen vervanging van de IC Berlijn en kunnen ze beide prima naast elkaar functioneren.

Daarnaast is het van belang Amsterdam – Groningen -Hamburg toe te voegen aan TEN-T hiervoor is een bredere groep van landen ook zeer noodzakelijk. Daarnaast is de huidige TEN-T is ook met name ingericht vanuit de goederenvervoerstroom gedachte en minder de reizigersvervoerstroom gedachte. Hetgeen ook zijn invloed heeft op de TEN-T structuur. Routes lopen niet altijd samen personen hebben andere reisdoelen en stromen dan goederen.

6.3 Coevorden:

Uitgangsituatie

De grensovergang bij Coevorden en het spoor naar Bad Bentheim is in handen van de Bentheimer Eisenbahn en op dit moment alleen in gebruik voor goederenvervoer. Sinds juli 2019 rijdt de stoptrein Bad Bentheim – Neuenhaus. Het streven is deze over enkele jaren door te trekken naar Coevorden. Zowel de regionale overheden als de Bentheimer Eisenbahn zijn hier groot voorstander van. Dit zorgt voor betere bereikbaarheid en contacten in de grensregio. Belangrijk is te zorgen dat in Coevorden in beide richtingen een goede aansluiting ontstaat. Die na ingebruikname van de HSL Noord Lelylijn op een ICD Emmen – Amsterdam Centraal kan zijn.

Infrastructuur

Baanvak Coevorden – Neuenhaus opwaarderen voor hogere snelheden: 80/100 km/u in plaats van 50 km/u, overwegen beveiligen en stations aanleggen, daarnaast de aansluiting met station Coevorden weer gereed maken, nu rijden goederentreinen over een boog rechtstreeks richting Zwolle.

Bediening:

- 1x per uur RB Coevorden – Bad Bentheim (N95 NW)
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 11

Politieke stappen

Huidige processen (start treindienst eind 2025) proberen te versnellen zodat zo spoedig mogelijk de noodzakelijke werkzaamheden worden verricht bijvoorbeeld in het kader van herstel uit de Coronacrisis.

Realiseren van aansluitende buurtbus of kleine bus Ootmarsum – Neuenhaus met aansluiting op BE richting Coevorden. Vermoedelijk spitsuren 1 x per uur daarbuiten 1x per 2 uur tot halverwege avond. In Ootmarsum overstap mogelijk op bus 61 richting Almelo eventueel te combineren met buslijn 38 zodat ook Ootmarsum en Denekamp beter zijn verbonden.

Verbeteren aanbod buslijn38 Denekamp – Nordhorn. Deze bus rijdt nu ma t/m vr 8 keer per dag. 4 late ochtendritten, 4 late middagritten. En maakt beide kanten na een stop op het station een rondtoer door de stad om uit te komen bij het sportcentrum. Hierdoor relatief lange overstaptijden op de trein. Een optie zou zijn om 1 rondtoer te maken door de stad en 1 keer snel terug te rijden. Dan zou het rondje ca. 12 a 13 min kunnen duren in plaats van nu 23 min. De treinen vertrekken in beide richtingen op hetzelfde moment dus kan een mooie kortere aansluiting worden geboden in beide richtingen. Deze bus zou overdag ma t/m za vanaf 6:00 elk uur moeten rijden tot halverwege de avond. Op zondag beperktere dienst.

De busdiensten zorgen naast lokale ontsluiting ervoor dat vanuit de regio Noord Oost Twente ook reizen naar bijvoorbeeld Zwolle en richting Emmen een stuk korter worden dan nu het geval is doordat de bereikbaarheid van de RB56 wordt verbeterd.

6.4 Oldenzaal:

Uitgangsituatie

De IC Berlijn zou in Nederland met stops in Amersfoort, Deventer, Hengelo toekunnen mits de reistijd hiermee ook echt substantieel korter wordt. Almelo en Apeldoorn kunnen gecompenseerd worden met een andere verbinding, zie grensovergang Glanerbrug en Winterswijk. Hilversum ligt dusdanig ver van de grens en kan met 1 overstap snel worden bereikt dat hier niet een specifiek belang is.

Volgens Deutschlandtakt zou het streven zijn de IC Berlijn route op termijn 1x per uur te bedienen, waarbij de 1 in Duitsland meer stops heeft dan de ander. Gezien de drukte op het spoor, en de mogelijkheid alternatieven te bieden voor de steden die overgeslagen worden is in Nederland een vast patroon aan te bevelen ook voor een optimale integratie in de Nederlandse dienstregeling.

Nadat de Noordelijke HSL gerealiseerd is, waarbij Amsterdam - Berlijn sneller is via Hamburg is de vraag zou de IC Berlijn nog wel van/naar Amsterdam moet rijden of is het verleggen naar Den Haag – Utrecht Overvecht – Deventer - Hengelo een beter alternatief is. Dit rapport gaat uit van de laatste optie gezien de vele voordelen:

- Rechtstreekse internationale bereikbaarheid van Den Haag (samen met nog twee andere verbindingen naar Aachen en Düsseldorf). Door deze verbinding is ook het Nederlandse en Duitse regeringscentrum rechtstreeks verbonden.
- Tezamen met 1x per uur ICD Den Haag – Enschede vormt FV34 een snelle half uur dienst tussen Den Haag en Hengelo.
- IC Amsterdam – Amersfoort kan 2x per uur door richting o.a. Nijmegen en Maastricht.
- Voor Utrecht Overvecht in plaats van Utrecht Centraal wordt gekozen aangezien bij aanpassing infrastructuur hiermee ca. 10 minuten reistijdwinst wordt geboden. Met de inschatting van de andere verbeteringen zowel nationaal en internationaal is de inschatting dat dit niet leidt tot veel negatieve effecten. De positieve effecten zullen daarmee groter zijn.

Infrastructuur

Snelheidsverhoging in Nederland naar 160 km/u basis zou flink wat reistijd kunnen schelen. En ook zinnig voor de reistijd verkorting tussen de Randstad en Twente. Deels zou 200 – 230 km/u kunnen worden overwogen, maar inschatting is dat dit op de meeste delen flinke extra kosten zal vergen gezien de route van het tracé en de ligging stations onderweg. Van de stations Amersfoort en Almelo is het van belang dat de passeersnelheid omhoog gaat. Daarnaast een rechtstreeks verbindingsspoor van Utrecht Leidserijn naar Utrecht Overvecht. Al deze punten zijn nader beschreven in het hoofdstuk uitbreiding infrastructuur.

In Duitsland zijn boven de al geplande verbeteringen nauwelijks aanpassingen nodig. Het enige wat nog van belang kan zijn is de snelheidsverhoging in Nederland naar 160 km/u doortrekken tot Salzbergen.

Bediening

- 1x per uur IC Den Haag –Berlijn. Afwisselend FV34.a en FV34.b Enkele treinen van FV34.b in Berlijn doorverbinden met FV 28.b richting Wroclaw en Krakou.
- 1x per uur RB 61 Hengelo – Bielefeld (N61 NW)
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 12 tot en met 16

Politieke stappen

- Afstemmen met Duitsland dat na realisering van de HSL Noord de IC Berlijn in Nederland een nieuwe route krijgt naar Den Haag. Om beide Regeringscentra met elkaar te verbinden, en meer steden vanuit Duitsland snel bereikbaar te maken. Ter indicatie reistijd met deze constructie FV34.b. ca 5:05 en FV34.a. ca 5:25 op Den Haag Centraal – Berlijn Hbf
- Met Duitsland en Polen afstemmen om FV 28.b aan FV34.b aan elkaar te koppelen. In Deutschlandtakt komt FV 34.b om oneven 42 aan op Berlijn Hbf en vertrekt FV 28.b om oneven 41. Dit vergt onderzoek in de optimalisatie, of het mogelijk is iets te kunnen verleggen van de patroontijden, kleine aanpassing infrastructuur, stoptijd op stations en eventueel de stop op Berlijn Spandau of Berlin Ostkreuz schrappen.
- Afstemmen met Duitsland over de hogere snelheid vanuit Nederland door te laten lopen tot Salzbergen.

6.5 Glanerbrug:

Uitgangsituatie

Op dit moment rijdt er twee keer per uur een stoptrein. 1x per uur Enschede – Münster en 1 x per uur Enschede – Dortmund. In de toekomst is het de bedoeling dat er een doorgaande sneltrein/intercity van Zwolle naar Münster gaat rijden, die volgens Deutschlandtakt vervolgens doorrijd naar Venlo. Inschatting is dat dit tussen Enschede en Münster zorgt voor een reistijdwinst van ca. 20 minuten ten opzichte van de huidige stoptrein.

Infrastructuur

Voor deze doorgaande trein is het belangrijk dat de fysieke scheiding in Enschede wordt verwijderd, elektrificatie Enschede - Munster en geschikt materieel. Dit zou in 2026 gereed moeten zijn wanneer de huidige concessie afloopt. Daarnaast moet het spoor tussen Zwolle en Wierden minimaal deels worden verdubbeld, maar is geheel dubbelspoor wenselijk voor verkorting van de reistijden.

Bediening

- 1x per uur IC/RE 13 Zwolle –Venlo (E13 NW)
- 1x per uur RB Enschede – Münster (SM4aNW)
- 1x per uur RB 51 Enschede – Dortmund (E51 NW)
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 17

Politieke stappen

Met Duitsland in overleg dat de stappen tot realisatie van de sneltrein zo snel mogelijk kunnen plaats vinden. Vermoedelijk is realisatie met ingang dienstregeling 2026 het meest realistisch. (https://www.tubantia.nl/enschede/vanaf-2026-razendsnel-met-de-trein-tussen-munster-en-enschede~a8b1e4f3/)

Introduceren van een buslijn Losser – Overdinkel –Gronau. Hiermee worden Losser en Overdinkel beter ontsloten en wordt het gebruik van de treindiensten verder versterkt.

6.6 Winterswijk:

Uitgangsituatie

Vroeger had Winterswijk twee internationale spoorlijnen, deze stoppen nu op ca. 15km van Winterswijk in Borken en Bocholt. Voor ontwikkeling grensregio zou het goed zijn 1 van beide te herstellen, waarbij wat betreft tijdligging Borken en potentie het best te realiseren zou zijn. Tevens is sinds kort in de avonduren en weekend een rechtstreekse trein Apeldoorn - Winterswijk die als sneltrein rijdt tussen Apeldoorn en Zutphen. Deze trein de hele dag mogelijk maken en koppelen zou een sneltrein Apeldoorn- Essen mogelijk maken. Dit zou een enorme impuls geven aan de (internationale) bereikbaarheid van de Achterhoek.

Infrastructuur

Heraanleg van de het spoor tussen Winterswijk en Borken. Daarnaast elektrificatie van de hele lijn en enige aanpassing tussen Apeldoorn en Zutphen om deze sneltrein ook overdag mogelijk te maken en met een in westelijke richting verschoven tijdpad van een half uur. Tevens rekening houden en kijken wat in de verre toekomst nodig is om de dienstregeling in de toekomst te kunnen uitbreiden naar twee keer per uur. Daar dit op verschillende delen van de verbinding al het geval is. Enkele kleine stations tussen Winterswijk en Dorsten zouden kunnen worden overgeslagen bij de tweede verbinding om de dienstregeling sluitend te maken.

Bediening

- 1x per uur RE 14 Apeldoorn –Essen (E14a NW)
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 18

Politieke stappen

Met Gelderland, Nordrhein-Westfalen en de gemeentes in de regio in overleg om de noodzakelijke werkzaamheden zo snel mogelijk op te starten en geschikt materieel te bestellen. Deze sneltrein is voor Apeldoorn ook een goed compromis bij het vervallen van de IC Berlijn stop. Apeldoorn blijft zo wel internationaal rechtstreeks verbonden i.p.v. 1x per 2 uur IC Berlijn 1x per uur een sneltrein naar Essen. De reistijd van Apeldoorn naar Essen Hbf komt vermoedelijk uit op ca. 2 uur.

Daarnaast dienen buslijnen aangepast te worden op de nieuwe situatie onder andere:

- R71 Bus Winterwijk – Vreden. Uitbreiden naar elk uur in aansluiting op RE 14
- B7 Bus Stadlohn – Winterswijk aanpassen naar Stadlohn – Burlo en aansluiten op de trein en dienstregeling uitbreiden.

6.7 Zevenaar

Uitgangsituatie

Het spoor tussen Utrecht en Oberhausen is overbelast daarmee kan op de huidige infrastructuur onvoldoende capaciteit worden geboden en is de reistijd langer dan wenselijk. Duitsland is wel van plan op termijn een derde spoor aanleggen tussen Zevenaar en Oberhausen. Echter voor zowel snelheid, capaciteit als een grote mobiliteitstransitie is dit te beperkt. Tussen Utrecht en Oberhausen zou het ontvlechten van regionaal verkeer /goederen en intercity's veel voordeel kunnen geven. Hiervoor is een spoorlijn met 4 sporen nodig.

Het huidige model omvat voor de toekomst 1x per uur een ICE en 1x per uur de huidige sneltrein RE19. Waarbij de ICE nog niet ver genoeg gaat voor optimale internationale connectiviteit. Hier moeten nog stappen worden gezet. Voor een groot deel ook door bestaande en toekomstige treinen te combineren en te verbeteren. Totaalplan spoor voorziet in 2x per uur een snelle verbinding die op Amsterdam – Oberhausen een half uur dienst vormt. Mogelijk is deze iets scheef door een extra stop van de IC in Emmerich of Wesel of een alternerend model waarbij beide stations 1x per 2 uur een IC hebben.

Op uitgebouwde infrastructuur kan de sneltrein RE19 ook worden verbeterd en wellicht 2x per uur gaan rijden zeker op bepaalde tijdstippen.

Infrastructuur

Amsterdam – Utrecht de 200 km/u voor IC echt beschikbaar maken

Utrecht – Arnhem - Oberhausen geheel uitbouwen naar 4 sporen en minimaal 200 km/u er waarbij ook kijken of een hogere snelheid van bijvoorbeeld 230 km/u haalbaar is. Hoger is gezien de afstanden tussen de stops niet realistisch en zinnig op dit traject. Daar Arnhem hoe dan ook een stop zal blijven en daarnaast ook niet snel te passeren zou zijn zonder zeer ingrijpende veranderingen.

Reistijd Amsterdam – Oberhausen kan dan terug van 1:46 naar vermoedelijk ca. 1:20 a 1:25. Een andere route door Köln kan naar Frankfurt nog eens ca 15-20 min tijdwinst opleveren op de reistijd Amsterdam – Frankfurt. Verdere beschrijving in hoofdstuk 7 uitbreiding infrastructuur bestaande lijnen

Daarnaast wordt er wat betreft mogelijkheden niet uitgegaan van grote uitbreidingen infrastructuur verder van Nederland gelegen naast wat al gepland is zoals bijvoorbeeld de Brenner Basistunnel.

Bediening

- 1x per 2 uur ICE Amsterdam – Basel e.v. (o.a. Bern, Milaan, Genua, Rome, Napels)
- 1x per 2 uur ICE Amsterdam – München e.v. (o.a. Innsbruck, Bologna, Venetië, Zagreb, Wenen)
- 1x per 2 uur IC Den Helder – Dresden via Dortmund, Kassel en Erfurt
- 1x per 2 uur IC Zandvoort aan Zee – Köln Hbf

- De eerste 4 verbindingen vormen op Amsterdam – Oberhausen een half uur dienst.
- 2x per uur RE 19 Arnhem – Düsseldorf
- Nachttreinen
- Mogelijke dienstregeling vanaf ca 2030: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 18 tot en met 27

Politieke stappen

Korte termijn verbeteringen RE 19:

Deze verbinding zorgt zowel voor grensoverschrijdend regionaal vervoer, maar is ook van belang voor binnenlands vervoer via Duitsland doordat deze trein langdurig in de buurt van de grens rijdt. Hier zijn een aantal verbetering mogelijk om de attractiviteit van de verbinding te verhogen en de A12 te ontlasten. Deze verbeteringen zouden op zeer korte termijn kunnen worden geregeld

- De stations Elten –Emmerich, Emmerich, Praest, Millingen (b. Rees) en Empel - Rees toevoegen aan de OV-Chipkaart aangezien ze ook van belang zijn voor binnenlandse reizen. Onder andere de burgemeester van Emmerich is groot voorstander. Echter de invoering gaat traag mede doordat moeder (NS) en dochter (Abellio) moeten schuiven in de bekostiging. Wel lijkt er onlangs voortgang in te zitten: https://www.gelderlander.nl/oude-ijsselstreek/ov-chip-nog-dit-jaar-bruikbaar-in-duitse-trein-naar-arnhem-scheelt-de-helft-reistijd~a2ec0045/ Daarnaast dienen onderstaande twee buslijnen onderdeel te zijn van de OV Chipkaart:
    - Buslijn 91 ’s Heerenberg – Emmerich van Lookreisen sluit nu slecht aan op de trein van/naar Arnhem. Deze buslijn is nog niet aangepast toen de sneltrein is gaan rijden. Tevens rijdt deze doordeweeks onregelmatig (8x doordeweeks en 6 x op zaterdag) en maakt beide richtingen een hele omweg door de stad in Emmerich. De trein naar Arnhem vertrekt in Emmerich xx:46 en komt om xx:06 aan. De bus komt om xx:53 aan en vertrek om xx:56. Een betere dienstregeling zou zijn: Ongeveer xx: 42 aankomen en xx: 10 vertrekken richting ’s Heerenberg met een directe route en daarbij in ’s Heerenberg ook een rondje rijden i.p.v. 2x een omweg. Dan past het makkelijk in de tijd. Tussen xx:48 en xx:02 kan dan prima een rondje door de stad gereden worden.
        - Vertrektijden ’s Heerenberg elk uur ma-za vanaf 6:26 tot 23:26 (zo vanaf 7:26)
        - Vertrektijden Emmerich elk uur ma-za vanaf 6:10 tot 23:10 (zo vanaf 7:10)

      De OV reistijd ’s Heerenberg –Arnhem neemt hierdoor af van circa 60 naar 35 minuten en wordt hiermee vergelijkbaar met de auto. O.a. 8570 inwoners van ’s Heerenberg krijgen hiermee een betere bereikbaarheid.
    - Nieuwe Buslijn Dinxperlo - Millingen (b. Rees) ca 15-20 min de trein vertrekt in beide richtingen om xx:16 dat betekend een buslijn die om 6:11 tot 23:11 aankomt en om 6:20 tot 23:20 vertrekt. (zo vanaf 7:11 / 7:20) De reistijd Dinxperlo Arnhem wordt dan circa 50-55 minuten in tegenstelling tot de

huidige 70 minuten. O.a. 7245 inwoners van Dinxperlo krijgen hiermee een betere bereikbaarheid. Deze buslijn is mogelijk te combineren met C7 Stadbus Bochtelt - Dinxperlo.

- Buurtbus 195 kijken of op bepaalde momenten een aansluiting bij Millingen b Rees mogelijk is.

Stappen ICE

De frequentie van de ICE zodra het mogelijk is verhogen naar 1x per uur en doorkoppelen aan andere verbindingen zoveel mogelijk richting het geschetste eindbeeld. Hiervoor is het onder andere van belang met name meer ICE stellen aan te schaffen die ook geschikt zijn voor de juiste spanningen voor vervolgstappen.

Het streven zou moeten zijn dat voor 2030 de infrastructuur op Utrecht – Oberhausen volledig gereed is. Als tussenstap kan voor de concessie eis 2025 van NS bijvoorbeeld gelden: 1 x per 2 uur naar München en 1x per 2 uur naar Basel via snelle verbinding door Köln. Waarbij in een tijdelijke situatie in de periode 2025-2030 om ca. 6:37 tot 19:37 uit Amsterdam vertrokken wordt. Even uren naar München oneven uren naar Basel. In München aansluiting op EC Innsbruck en verder die om oneven:34 vertrekt. Doorkoppelen verder dan München kan zodra de snellere infrastructuur tussen Frankfurt en München gereed is en daarnaast de FV 25.b gaat rijden. Verbindingen verder dan Basel kan zodra er voldoende stellen beschikbaar zijn.

Hiervoor is het zaak met betrokken landen (Duitsland, Zwitserland, Italië voor de verbindingen op richting Basel en verder en Duitsland, Oostenrijk, Italië, Hongarije, Slovenië en Kroatië voor de verbindingen München en verder) in overleg om de lange afstandsverbindingen goed vorm te geven en zoveel mogelijk optimaal te koppelen. En deels nieuwe verbindingen te organiseren.

De verbinding richting Basel en verder is vermoedelijk voor een groot deel naast huidige verbindingen.

De verbinding richting München en verder zou in Frankfurt een koppeling kunnen maken met FV 16 waardoor deze gekoppeld wordt met FV16.b Münster – München en deze dubbele stellen rijdt met het stel uit Münster voorop of deze vervangen op Frankfurt – München. FV16.a rijdt in het andere uur Dortmund – München en daar veranderd niets aan. In München wordt vervolgens verder gereden als FV 25.b Dat zou prima alleen met het stel uit Amsterdam kunnen daar er op München Hbf gekeerd wordt van rijrichting en hier een stop is van ongeveer 20 minuten. Deze trein kan vervolgens doorrijden naar Italië.

Afwijkend is 1x per dag als een dubbel stel uit Amsterdam vertrekt (ca 6:51 en ca 12:40 München) om een stel richting Zagreb mogelijk te maken. Deze vervangt FV42. a2 op München – Salzburg en rijdt na Salzburg als onderdeel van FV 40. De normale FV 40 gaat dan in Salzburg over in de FV42. a2

Daarnaast afwijking 2. De trein die 2 uur later vertrekt uit Amsterdam wordt in Frankfurt of gecombineerd met FV 17.a Kiel – Wenen of vervangt deze op Frankfurt –Wenen en rijdt door naar Boedapest.

In de tegen richting geldt hetzelfde voor de treinen die ca 21:08 (afwijking 2) en ca 23:08 in Amsterdam (afwijking 1) aankomen.

Stappen IC

De series Zandvoort aan Zee –Köln en Den Helder – Dortmund –Dresden die beide 1 x per 2 uur rijden zijn nieuw en noodzakelijk om op Amsterdam – Oberhausen nagenoeg een half uur dienst te vormen. Op Arnhem – Oberhausen wijken deze iets af door een extra stop van de IC in Emmerich (IC Dresden) of Wesel (IC Köln). De voordelen en aandachtspunten van deze series waarover overleg met Duitsland en betrokken regio's moet plaats vinden. Deze treinen hoeven nergens 300 km/u te rijden, vermoedelijk is materieel tot 230 km/u voldoende. Dit zou een ICNG kunnen zijn.

Zandvoort aan Zee – Köln Hbf:

- De Noordzee kust is in trek bij Duitse toeristen uit met name Roergebied.
- Zandvoort is ook binnenlands beter bereikbaar door rechtstreekse verbinding met Utrecht en Arnhem.
- De reistijd Haarlem – Utrecht wordt 1x per 2 uur flink korter en rechtstreeks
- Köln Hbf is rechtstreeks en snel bereikbaar vanaf Nederland zonder dat het ten koste gaat van langere afstand reizen.
- Minder kerende treinen op Amsterdam Centraal

Den Helder – Dortmund –Dresden

- De Noordzee kust en Texel zijn in trek bij Duitse toeristen uit met name Roergebied. Daarvoor zijn Alkmaar, Schagen en Den Helder belangrijke stations.
- De huidige reistijd Den Helder – Amsterdam Centraal van 77 minuten gaat al terug naar ca. 63 minuten, maar met deze constructie wordt 1 x per 2 uur ook een reistijd van ca. 53 minuten geboden. Ook de reistijd Alkmaar – Amsterdam / Utrecht wordt nog iets korter.
- Rechtstreekse bereikbaarheid van een zone van west naar oost door midden Duitsland waardoor een gat in de dekking connectiviteit met Duitse gebieden wordt gedekt en die ook interessant is voor toerisme.
- De mogelijkheid om een snellere treinverbinding Dortmund – Kassel –Erfurt te realiseren wat ook voor de Duitse binnenlandse markt interessant kan zijn om drukke snelwegen te ontlasten en toerisme beter te bedienen.
- Oberhausen wordt ook sneller naar het oosten verbonden.
- Tot Erfurt 1 x per 2 uur, daarna enkele treinen door tot Dresden. Dit laatste kan alleen indien er tussen Weimar en Chemnitz elektrificatie plaats gaat vinden, dit is wel in de planning mede gezien de FR36
- Minder kerende treinen op Amsterdam Centraal

6.8 Groesbeek

Uitgangsituatie

De spoorlijn is nog grotendeels aanwezig, maar buiten gebruik voor personenvervoer. Wel rijden op het gedeelte Groesbeek – Kleve draisines. Over reactivering van Nijmegen - Kleve voor personenvervoer is al heel lang discussie in de regio, maar Groesbeek trapt hard op de rem. Er ontbreekt landelijke aansturing om de problemen op te lossen. Deze grensovergang kan net zo'n succes worden als Enschede - Gronau is, zo niet groter. Immers:

- Enorm veel reisbewegingen in druk bevolkte grensregio mede doordat in plaatsen over de grens een enorm aandeel Nederlanders woont. Daarnaast mede ook vanwege studenten naar onderwijsinstellingen aan beide zijden van de grens.
- De huidige bus wordt veel gebruikt, maar is veel langer onderweg dan dat de trein zou zijn.

Infrastructuur

Nodig is huidige lijn vernieuwen en stations gereed maken in Nijmegen, Nijmegen Heyendaal, Groesbeek, Kranenburg, Nütterden, Kleve. Waarna 2x per uur een trein Nijmegen – Düsseldorf kan rijden. Een optie is de reactivering van Nijmegen – Kleve te combineren met reactivering van Xanten – Kleve. In dat geval zou het zinnig zijn de infrastructuur geschikt te maken voor het doortrekken van RB31 als sneltrein naar Nijmegen. Daarnaast is het verstandig rekening te houden met het omleiden van een deel van de ICE en IC bij werkzaamheden en storingen tussen Düsseldorf en Utrecht. Verdere beschrijving infrastructuur in het hoofdstuk 8 Reactivering en nieuwe spoorlijnen.

Bediening

- 2x per uur RE10 Nijmegen – Düsseldorf
- Optie 1x per uur RB31 Nijmegen –Duisburg
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 28

Politieke stappen

In gesprek gaan met Gelderland, Nordrhein-Westfalen en betrokken gemeentes tussen Nijmegen en Kleve om op zo kort mogelijke termijn te beginnen met het opknappen en gereed maken van de infrastructuur. Evenals gelijk aan te sluiten bij elektrificatie plannen tussen Kleve en Krefeld.

6.9 Venlo

Uitgangsituatie

Op dit moment gaat er 1x per uur een sneltrein tussen Venlo en Hamm. Deze zal in de toekomst verlengd worden naar Zwolle. Daarnaast laat Deutschlandtakt nieuwe verbindingen zien nadat het spoor tussen Dülken en Kaldenkirchen verdubbeld is.

Infrastructuur

Naast de al geplande verdubbeling tussen Dülken en Kaldenkirchen is het een optie om Kaldenkirchen – Kempen (18 km) te reactiveren om o.a. Grefath weer per trein bereikbaar te maken en tevens de bereikbaarheid aan de oostkant van Venlo te verbeteren.

Bediening

- 1 x per uur RE13 Venlo –Zwolle (E13 NW)
- 1 x per uur RE8 Venlo –Koblenz (E8 NW)
- 1 x per uur IC Den Haag C – Düsseldorf Hbf (FR NL1)
- 1 x per uur RB Venlo – Kempen
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 29 tot en met 33

Politieke stappen

- Met Duitsland overleg om FR NL1 door te trekken naar Den Haag en de IC Den Haag – Aachen in het andere half uur te laten rijden waardoor deze op Den Haag – Eindhoven een regelmatige half uur gaan dienst vormen.
- Met Limburg, Nordrhein-Westfalen en gemeentes in de regio in overleg over mogelijke reactivering van Venlo –Kempen

6.10 Vlodrop

Uitgangsituatie

Vanuit Duitsland komen miljoenen bezoekers per jaar naar Roermond met name ook naar Designer Outlet Roermond. Doordat Roermond alleen via een omweg via Venlo per trein bereikbaar is komen veel mensen met de auto wat tot verkeersproblemen leidt. Daarnaast zorgt dit voor extra uitstoot van schadelijke stoffen in onder andere Nationaal Park de Meinweg.

Infrastructuur

Minimaal het opknappen spoor Dalheim – Roermond zodat deze bereidbaar is voor treinen met 100 km/u en mogelijk naar IC niveau. Uitgebreidere beschrijving in hoofdstuk 8 Reactivering en nieuwe spoorlijnen.

Bediening

- 1x per uur RB 39 Mönchengladbach –Roermond (N39 NW)
- 1x per uur sneltrein Mönchengladbach –Roermond
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 34

Politieke stappen

Met Limburg, Nordrhein-Westfalen en gemeentes in de regio in overleg over het spoor tussen Roermond en Rheydt.

6.11 Landgraaf

Uitgangsituatie

Op dit moment rijdt er 1x per uur een sneltrein. Deutschlandtakt voorziet voor de toekomst op 2x per uur de een sneltrein, deze gaat rijden zodra het spoor tussen Heerlen en Landgraaf verdubbeld is. 1 van deze sneltreinen zou na Aachen West i.p.v. naar Aachen Hbf richting Montzen kunnen rijden. Deze spoorlijn is op dit moment alleen in gebruik voor goederenvervoer Hiermee zouden Vaals en de Vaalserberg een stuk beter bereikbaar worden.

Er is in Nederland ook een breed gedragen wens van een IC tussen de Randstad (Den Haag) en Aachen. Het zou goed zijn deze op het andere half uur te laten rijden als een IC Den Haag –Düsseldorf waarmee op Den Haag – Eindhoven een half uur dienst ontstaat.

Infrastructuur

Wenselijk is het versnellen spoor tussen Sittard – Hertzogenrath ook genoemd in hoofdstuk 7 Uitbreiding infrastructuur bestaande lijnen. Daarnaast onderzoeken of de IC kan rijden zonder verdubbeling Landgraaf- Hertzogenrath. Vermoedelijk gaat dit lukken daar 2x per uur ca 15 minuten vrij is op dit baanvak.

Spoorlijn 24 + 39 geschikt maken voor personenvervoer. Beide punten worden beschreven in het hoofdstuk 8 Reactivering en nieuwe spoorlijnen.

Bediening

- 1x per uur RE18 Hasselt -Montzen (E18a NW)
- 1x per uur RE18 Maastricht –Aachen (E18b NW)
- 1x per uur IC Den Haag –Aachen
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 29 tot en met 33 en 35

Politieke stappen

Met België en Duitsland snel in overleg over weer personentreinen laten rijden op Spoorlijn 24 Montzenlijn inclusief spoorlijn 39 naar Welkenraedt inclusief te realiseren stations. Dit in combinatie met grensovergang Eijsden.

Met Duitsland in overleg om de IC naar Aachen op zo kort mogelijke termijn mogelijk te maken. En deze in tijdligging te combineren met IC Den Haag – Düsseldorf. Hier zijn ICNG voor nodig die de Duitse spanning aankunnen.

6.12 Eijsden

Uitgangsituatie

Op dit moment rijdt er 1x per uur een stoptrein op een baanvak met dubbelspoor de grens over tussen Maastricht en Liège-Guillemins. In de toekomst zal deze vermoedelijk worden opgenomen in een drie landen trein die twee keer per uur gaat rijden tussen (Hasselt) Liège en Aachen. De reistijd tussen Maastricht en Liège-Guillemins is mede gezien de vrij lage maximumsnelheid vrij lang. Waar veel te doen is over een IC naar Aachen zou dat naar Liège ook het geval moeten zijn dit zou de reistijd verder verkorten. Door een binnenlandse verbinding aan een bestaande IC53 te koppelen ontstaat een attractieve verbinding waardoor ook Luxemburg rechtstreeks bereikbaar wordt vanuit Nederland zonder dat er veel extra treinkilometers hoeven te worden gereden.

Daarnaast zou een stoptrein Maastricht – Eupen een goede aanvulling zijn voor de bereikbaarheid van de grensregio en voor toerisme belangrijke bestemmingen.

Infrastructuur

Versnellen van de infrastructuur evenals een spoorboog naar de Montzenlijn ten zuiden van Eijsden. Mogelijk enige versnelling nodig ten zuiden van Liège. Wellicht wordt door deze verbinding een versnelling op het verdere traject naar Luxemburg ook interessant, daar is echter nog niet vanuit gegaan in Totaalplan spoor.

Bediening

- 1x per uur RE18 Hasselt -Montzen (E18a NW)
- 1x per uur RE18 Maastricht –Aachen (E18b NW)
- 1x per uur IC Benelux Den Helder –Luxemburg
- 1x per 2 uur stoptrein Maastricht – Eupen
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 35 t/m 37

Politieke stappen

Met België en Luxemburg in overleg om IC53 Liège – Luxemburg te veranderen in Den Helder –Luxemburg en te gaan rijden met ICNG. Tussen Amsterdam en Sittard kan deze trein met 200 km/u of wellicht 230 km/u gaan rijden. Waarschijnlijk kan de huidige tijdligging IC53 grotendeels gelijk blijven wel is de vraag of er gelijk naar Angleur gereden wordt of met keren op Liège-Guillemins. In het laatste geval is er gezien de tijdligging met andere treinen in Nederland vermoedelijk een kleine verschuiving of versnelling nodig in zuidelijke richting. Daarnaast met België in gesprek over de versnelling op het traject Maastricht – Liège

Met België en Duitsland snel in overleg over weer personentreinen laten rijden op Spoorlijn 24 Montzenlijn inclusief spoorlijn 39 naar Welkenraedt inclusief te realiseren stations en de te realiseren boog uit richting Eijsden naar de Montzenlijn. Dit in combinatie met grensovergang Aachen.

6.13 Maastricht West

Uitgangsituatie

Op dit moment bestaan er plannen voor een Tramverbinding naar Hasselt. De realisatie is echter nog niet gestart en de besluitvorming verloopt traag. Het zou voor zowel kosten als mogelijkheden goed zijn de tramplannen te vervangen door het herstellen van de oude treinverbinding. Onder andere PVDA België is hier ook voorstander van: https://www.hbvl.be/cnt/dmf20210108_98097212

Infrastructuur

Reactiveren spoor beschreven in hoofdstuk 8 Reactivering en nieuwe spoorlijnen

Bediening

- 1x per uur IC Maastricht – Antwerpen Centraal
- 2x per uur stoptrein Maastricht –Hasselt
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 38

Politieke stappen

Met België, Nederlands en Belgisch Limburg en de gemeenten in de regio in gesprek om zo snel mogelijk te starten met het gereed maken van de spoorlijn en de snelle spits IC Hasselt – Antwerpen Centraal die binnenkort van maandag tot en met vrijdag overdag gaat rijden door te trekken naar Maastricht. En deze daarbij uit te breiden tot een trein die dagelijks rijdt.

6.14 Budel

Uitgangsituatie

Op dit moment rijden er alleen goederentreinen via deze grensovergang. In het regeerakkoord van 2017 stond dat deze lijn ook voor personenvervoer zou worden gereactiveerd. Dit is echter nog niet gebeurd. Het zou goed zijn als de werkzaamheden hiervoor spoedig starten. Hierna kan er 1x per uur een IC rijden van Weert naar Antwerpen.

Infrastructuur

Huidige spoorlijn – Weert (9km) voor reizigersverkeer en elektrificeren waardoor de trein Antwerpen - Hamont kan door rijden naar Weert.

Bediening

- 1x per uur IC Weert – Antwerpen Centaal
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 39

Politieke stappen

- Met België waar wil is deze verbinding te realiseren in overleg deze verbinding zo spoedig mogelijk te realiseren.
- Mogelijkheden om het aantal treinreizigers verder te verbeteren:
    - Aan elkaar knopen buslijn 318 Eindhoven Luycksgestel en buslijn 58 Lommel zodanig dat een goede aansluiting ontstaat in Lommel richting Hamont en Weert.
    - Nieuwe buslijn Eindhoven – Valkenswaard – Neerpelt aansluiting op trein. Deze zorgt ervoor dat de regio ten zuiden van Eindhoven beter op het spoor wordt aangesloten.

6.15 Baarle

Uitgangsituatie

Op dit moment ontbreken in Brabant regionale grensoverschrijdende spoorlijnen. Van de twee potentiële Eindhoven – Winterslag en Tilburg – Turnhout is gezien de afstand tot andere verbindingen en de mate van beschikbaarheid van het voormalige tracé Tilburg – Turnhout in eerste instantie te verkiezen.

Infrastructuur

Op dit moment ontbreekt ca 35 km spoor tussen Turnhout en Tilburg wordt beschreven in hoofdstuk 8 reactivering en nieuwe spoorlijnen.

Bediening

- 1x per uur IC Tilburg – Binche, mogelijk versterkingen naar 2x per uur.
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 40

Politieke stappen

- Met België in overleg om 1 van de huidige intercity's naar Turnhout te verlengen naar Tilburg. En eventueel een tweede trein per uur te realiseren op Turnhout – Tilburg.

6.16 HSL Zuid

Uitgangsituatie

Binnenlands kan nog niet snel genoeg worden gereden door gebrek aan geschikt materieel. Dit wordt in de komende jaren opgelost. Internationaal is de verbinding nu nagenoeg geheel beperkt tot nabij gelegen steden als Brussel, Parijs en sinds kort Londen. Slechts incidenteel worden verder gelegen bestemmingen aan gedaan. In de zomer Marseille en in de winter de Franse Alpen. Terwijl de infrastructuur verdere bestemmingen prima mogelijk maakt op regelmatige basis. Nodig is dat er voldoende materieel aangeschaft wordt om deze langere verbindingen mogelijk te maken.

Infrastructuur

Zodra de ICD 200 km/u i.p.v. 160 km/u kan rijden neemt de capaciteit op HSL toe door minder snelheidsverschillen. Dit zal ook betrouwbaarheid verhogen en de mogelijkheid tot meer treinen. Wat ook de betrouwbaarheid kan verhogen is de spanningslussen weg, daarvoor zou 25kV verder uitgerold moeten worden over het Nederlandse spoor. Daarnaast zou het goed zijn als tussen Antwerpen en Brussel ook sneller kan worden gereden voor verkorting van de reistijd.

Bediening

- 1x per uur Thalys 9300 Amsterdam Centraal – Paris Nord
- Ca. 14x per dag Eurostar 9100 tussen Amsterdam Centraal en London Sint Pancras waarvan:
    - 1x per dag ESTD Amsterdam – Holyhead
    - 4x per dag ESTM Amsterdam – Manchester
    - 2x per dag ESTS Amsterdam – Glasgow
    - 2x per dag ESTW Amsterdam – Swansea
- 1x per uur de huidige IC Brussel 9200 Amsterdam Centraal – Brussel Zuid versnelt t.o.v. huidig. Daarnaast wordt deze geïntegreerd in andere series de ene helft gecombineerd met ICE Stockholm daar Brussel uit deze richting ook een veel gevraagde bestemming is. De andere helft met de TGV/AVE lijnen.
- 1x per uur IC Leeuwarden – Brussel Zuid (via Lelylijn, Utrecht, Kaatsheuvel, Breda)
- 1x per uur IC Leeuwarden – Oostende (via Lelylijn, Utrecht, Kaatsheuvel, Breda)
- TGV/AVE verbindingen
    - A: Amsterdam – Bordeaux –Madrid (minimaal 2x per dag) indien toekomst HSL tussen Madrid en Lissabon 1x per dag door naar Lissabon
    - B: Amsterdam – Barcelona –Madrid (minimaal 2x per dag) 1x per dag door naar Malaga
    - C: Amsterdam – Marseille (minimaal 3x per dag)
    - D: Amsterdam – Strasbourg (minimaal 1x per dag)
- Nachttreinen
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 41 t/m 47

Politieke stappen

Met België in gesprek over Antwerpen - Brussel zodat hier in de toekomst sneller gereden kan worden dan nu het geval is. Hiermee neemt reistijd af wat bijvoorbeeld op de Eurostar ook een kettingeffect kan hebben door betere tijdligging. Waardoor reistijd substantieel korter wordt. Hierbij is het ook van belang te benoemen dat met de aanleg van HSL Noord deze versnelling meer belang heeft dan alleen Nederland en Antwerpen, maar Noord-Duitsland en Scandinavië hier ook groot belang bij hebben.

Overleg met betrokken landen om de lange afstandsverbindingen op zo kort mogelijke termijn te realiseren in combinatie met bestaande verbindingen, met minimum aantallen.

In concessie NS deze bediening opnemen. Waarbij IC Brussel totdat nieuwe infrastructuur HSL Noord en spoorlijn Den Bosch – Breda gereed zijn alleen de huidige IC Brussel 1x per uur rijdt.

Met Groot-Brittannië en Ierland in gesprek om Eurostar treinen verder te laten rijden dan Londen. Met een trein naar Holyhead is een snelle verbinding met Dublin mogelijk, wel zal hiervoor elektrificatie plaats moeten vinden tussen Crewe en Holyhead. Anders is een multicourant treinstel nodig of een verbinding naar Liverpool, maar dan is de een veerboot lastiger bereikbaar en de bootreis langer. De verbinding naar Manchester is om naast het beperken van vliegverkeer naar luchthavens in Londen ook vliegverkeer naar Birmingham en Manchester in te dammen. De verbinding naar Glasgow is voor de bereikbaarheid Noord-Engeland en Schotland. De verbinding naar Swansea is voor de bereikbaarheid van Wales. Indien geen elektrificatie plaats vindt dan gaat deze verbinding tot Cardiff.

6.17 Roosendaal

Uitgangsituatie

Op dit moment rijdt er slechts 1x per uur een stoptrein, op zo kort mogelijke termijn zou ook een intercity moeten terugkeren. Hiervoor is het meest realistisch de bestaande IC vanaf Essen verlengen met een stukje Roosendaal – Essen.

Infrastructuur

Veiligheidsysteem aanpassen en nog een nieuwe halte Roosendaal Zuid aanleggen.

Bediening

- 1x per uur stoptrein Roosendaal – Puurs (R400)
- 1x per uur IC Roosendaal –Charleroi Sud (IC45)
- Mogelijke dienstregeling: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 49

Politieke stappen

Naast de huidige trage stoptrein die 1x per uur rijdt zou ook de IC Charleroi Sud – Essen moeten worden doorgetrokken naar Roosendaal. Prorail zou het veiligheidssysteem daarvoor aanpassen tussen Roosendaal en de grens: https://www.bndestem.nl/roosendaal/snelle-treinverbinding-tussen-roosendaal-en-antwerpen-komt-terug~aef3b0a6/ vraag is of dit al gebeurd is zo nee zou dat op zo kort mogelijke termijn moeten gebeuren.

6.18 Ossendrecht

Uitgangsituatie

Enige tijd terug was sprake van het verlengen van spoorlijn 11 tot de spoorlijn Roosendaal – Vlissingen voor zowel goederenvervoer als personenvervoer zodat spoorlijn 12 wordt ontlast.

Infrastructuur

Doortrekken spoorlijn 11 voor goederen en personenverkeer met naast een aansluiting richting Bergen op Zoom ook een boog richting Vlissingen. Verder ook besproken in hoofdstuk 8 Reactivering en nieuwe spoorlijnen.

Bediening

- 1x per uur stoptrein Bergen op Zoom – Antwerpen Centraal
- Aantal keer IC Vlissingen – Antwerpen mogelijk gekoppeld aan een andere serie.
- Dienstregelinginformatie: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 50

Politieke stappen

- Met België in gesprek over het verlengen van deze spoorlijn en de te realiseren treindiensten.

6.19 Sas van Gent

Uitgangsituatie

Op dit moment is er een goederenlijn waarbij de wens is deze te reactiveren voor reizigersverkeer.

Infrastructuur

Reactiveren goederenspoorlijn voor reizigersverkeer.

Bediening

- 1 of 2x per uur stoptrein Terneuzen – Gent
- Dienstregelinginformatie: Bijlage 5 Tijdtabellen pagina 50

Politieke stappen

Met België in gesprek op de benodigde maatregelen om het spoor geschikt te maken voor personenvervoer en de bouw van stations zo snel mogelijk te laten starten.

6.20 Grensovergang Zwartemeer zonder trein

In de lange spoorloze zone tussen de noordelijkste twee grensovergangen per spoor Nieuweschans en Coevorden is buslijn 922 een mogelijke schakel om te ontwikkelen tussen twee spoorlijnen voor grensoverschrijdend vervoer. Deze zou dan volgens de IC bus formule die later in dit rapport wordt besproken kunnen gaan rijden.

Buslijn 922 rijdt nu maandag tot en met zaterdag slechts 4 keer per dag en sluit niet aan op werk en opleidingstijden. Bus 922 vertrekt in Meppen nu om 9:16, 11:16, 14:16 en 17:16 922 en in Emmen nu om 10:05, 12:05, 15:05 en 18:05 Daarnaast bediend deze bus geen tussenliggende plaatsen en is reizen met de OV – chipkaart niet mogelijk. Een optie zou zijn deze bus op te nemen in het IC Bus model vanwege dat deze bus ook een schakel is tussen het spoornetwerk. Daarnaast om 4 haltes toe te voegen direct aan de grote weg zodat tijdsverlies van stops wordt beperkt:

- A37 Klazienaveen
- A37 Zwartemeer
- B402 Schöningsdorf
- B402 Versen

Hiermee wordt ook de bereikbaarheid van deze plaatsen van en naar Emmen en Meppen verbeterd evenals bedrijventerreinen aan de zuidkant van Emmen. Evenals dat de mogelijkheid wordt geboden aan de grote weg te parkeren en verder te reizen met de bus.

Met deze verbeteringen zou de bus ma tot en met zaterdag overdag elk uur moeten kunnen gaan rijden en daar buiten 1x per 2 uur. De dienstregeling zou er dan ongeveer zou uit moeten zien.

Vertrek Meppen:

ma t/m vr vanaf 6:16 tot en met 18:16 elk uur, 20:16 en 22:16
za vanaf 7:16 tot en met 18:16 elk uur, 20:16 en 22:16
zo vanaf 8:16 tot en met 22:16 elk even uur

Vertrek Emmen:

ma t/m vr vanaf 6:05 tot en met 19:05 elk uur, 21:05
za vanaf 7:05 tot en met 19:05 elk uur, 21:05
zo vanaf 7:05 tot en met 21:05 elk oneven uur.

Bij gunstige ontwikkeling zou een vervolg stap kunnen zijn (spits)ritten toe te voegen met een afwijkende route Hoogeveen - Nieuw Amsterdam – Meppen. Met 1 of 2 haltes in Hoogeveen, A37 Nieuwlande, A37 Oosterhesselen en aan de snelweg bij kruising met de Ericasestraat voor Erica. Hierbij wordt de OV bereikbaarheid nog verder versterkt. Deze route moet ook makkelijk binnen een uur te rijden zijn zodat een goede inzet van personeel en bussen te realiseren is.

7 Uitbreiding bestaande trajecten

7.1 Introductie en ongewijzigde lijnen

Dit hoofdstuk geeft een uitgebreid overzicht per spoorlijn van wenselijke uitbreidingen van de spoorlijnen die op dit moment regulier worden gebruikt voor het vervoer van reizigers. Dit is op globaal niveau hierbij is ook de ombouw van stations op een aantal locaties aangeven waar overduidelijk meer capaciteit en/of mogelijkheden nodig zijn. Amsterdam Centraal wordt in een aparte paragraaf beschreven.

Naast aanpassing van stationsgebieden worden met name gewenste aanpassingen van de volgende punten beschreven:

- Verdubbelingen
- Snelheidsverhoging
- Nieuwe stations
- Elektrificatie

Voor de trajecten en stations is ook veel gebruik gemaakt van de actuele gang van zaken wat betreft de Nederlandse spoorinfrastructuur en de min of meer vastgestelde toekomstige wijzigingen. Dit is aan de hand van een Schematische weergave van Klaas Hofstra: **https://www.treinreiziger.nl/wp-content/uploads/2021/01/Infra-NL-2021-v2.pdf**

Van een aantal trajecten zijn geen aanpassingen beschreven daar hier in de nabije toekomst weinig is toe te voegen:

- Staatslijn G: Rotterdam – Breda
- Staatslijn I: Venlo - Kaldenkirchen
- HSL Schiphol – Antwerpen
- Den Dolder – Baarn
- Harmelen – Breukelen
- Gouda – Alphen aan de Rijn

7.2 Verbouwing Amsterdam Centraal

De huidige plannen voorzien in een afwaardering voor Centraal onder andere omdat er geen ruimte op de sporen zou zijn voor een deel van de internationale treinen. Deze worden gedegradeerd naar Zuid. Een station met zeer beperkte ruimte, tussen de snelweg gelegen met weinig uitstraling. Daarnaast is Zuid op dit moment niet bereikbaar vanuit de richtingen Haarlem, Alkmaar en Hoorn. Nu is dat voor de toekomst prima op te lossen met de maatregelen die in Totaalplan spoor worden genomen echter als hoofdstation is Zuid niet geschikt.

Noodzakelijke verbeteringen

Om Centraal te behouden en verbeteren als belangrijkste knooppunt in Amsterdam dient de capaciteit verder te worden vergroot. Het 10de doorgaande perronspoor dient te worden behouden. Zoals ook binnen de huidige plannen voor de toekomst als optie mogelijk is.

Aan de westzijde kan aan de noordkant het stationsgebied worden uitgebeid door de rommelige parkeerruimte tussen het Prorailgebouw en het spoor te verkleinen c.q. deels verplaatsen. Daarnaast kan het lage ParkBee Havengebouw worden verwijderd. Hierdoor kunnen de sporen al vroeger uitwijken waardoor de perrons rechter kunnen komen te liggen als nu het geval is. Ook aan de oostzijde is aan de noordkant nog parkeerruimte die kan worden verwijderd om iets meer ruimte te maken ook voor een volledig traject met 8 sporen naar richting Muiderpoort.

Daarnaast kan er door het verlengen van de Noord/zuidlijn in noordelijke richting met een ronde naar Purmerend, Edam -Volendam ruimte komen onder de meest noordelijke kap van Centraal om zo mogelijk nog 1 of 2 (kerende) perronsporen aan te leggen omdat het busstation dan flink kan worden verkleind.

Mogelijk verdere optie

Een optie die nog verder gaat en onderzocht kan worden is om De Ruijterkade S 100 af te waarderen tot alleen een smalle weg voor bus, taxi en vergunninghouders. En onder de noordelijke kap doorgaande perronsporen aan te leggen die rechtstreeks naar Dijkgracht lopen. Dit geeft minder bochten en meer snelheid. Dit kan helemaal interessant zijn als na centraal en twee bruggen deze sporen naar beneden duiken in een tunnel richting Almere als alternatief korter en sneller tracé voor een tracé wat vanaf Muiderpoort begint en na Diemen langs de A1 naar de Hollandse Brug gaat. In het laatste geval kan je vanaf Centraal zeer snel op snelheid komen. En de reistijd naar Amsterdam Centraal – Almere wellicht terugbrengen naar ca. 10-11 minuten i.p.v. ca 15 minuten via een A1 tracé. Dit betekend wel een verdere verschuiving daar een boog vanaf Zuid naar een Ijmeer tracé niet mogelijk is. Echter zou je in geval van een tunnel onder het Ijmeer wel een model met bijvoorbeeld 2x ICE, 4x ICD en 4 / 6 x SPR aan kunnen bieden. De sprinter zou in dat geval stoppen op Almere Pampus (nieuw station) en Almere Muziekwijk. Dan 2 sporen met hoge snelheid wissels bij het aan land komen waarna er 4 sporen zijn tot de aansluiting op het bestaande spoor.

7.3 Staatslijn A (Arnhem – Leeuwarden)

Infrastructuur stations:

- Ombouw station Leeuwarden. Voor meer treinen (onder andere door HSL Noord Lelylijn, WPD Ameland en WPD Schiermonnikoog) en doorgaande treinen. Vermoedelijk onder andere rechttrekken perron oostzijde en meer sporen doorgaand maken. Hierdoor moeten ook de perrons vernummerd worden. Vanuit noordelijke richting gezien spoor 1 en 2 keersporen naar het westen. Spoor 3 en spoor 4 doorgaand maken en in A en B zijde, spoor 5 doorgaand met A en B zijde. Eventueel perronspoor 6 in westelijke richting.

Verdubbeling:

- Deventer – Olst ca. 9 km

Snelheidsverhoging:

- Olst beperking van 90 km/u naar doorgaand 130 km/u
- Zwolle – Meppel van 140 km/u naar 160 km/u

Nieuwe stations:

- Eefde
- Gorssel
- Epse
- Diepenveen
- Zwolle Zuid
- Nieuwleusen
- Staphorst
- Nijeveen
- Peperga
- Heerenveen IJsstadion (of verplaatsing huidige Heerenveen in zuidelijke richting)
- Heerenveen Noord HSL
- Leeuwarden Werpsterhoeke

7.4 Staatslijn B (Harlingen – Bad Nieuweschans) + verder naar Ihrhove (Duitsland)

Aandachtspunt:

- Op Hoogkerk – Bad Nieuweschans / Ihrhove samenloop in de buurt van de HSL Noord (Lelylijn). Waarbij Hoogkerk - Groningen 4 sporen krijgt, in Winschoten samenloop met station evenals de Friesentunnel.

Elektrificatie:

- De hele lijn

Infrastructuur stations:

- Ombouw station Leeuwarden beschreven bij Staatslijn A. Ombouw station Groningen meer doorgaande perronsporen dan nu de planning is, perrons verlengen in westelijke richting. Spoor 2-3 en 4-5 geschikt voor 2 x ICE (16 bakken). Eventueel uitbreiding van 7 naar 8 of 9 perronsporen.

Verdubbeling:

- Leeuwarden – Feanwâlden ca.15 km
- Grijpskerk – Zuidhorn ca. 7 km
- Hoogkerk – Groningen ca. 5 km

Snelheidsverhoging:

- Deinum – Harlingen van 100 km/u naar 120 km/u
- De Westereen van 100 km/u naar 140 km/u
- Grijpskerk – Zuidhorn van 120 km/u naar 140 km/u
- Zuidhorn – Groningen langer op snelheid houden
- Groningen Europapark – Nieuweschans van 100 km/u naar 140 km/u basis

Nieuwe stations:

- Kollumerzwaag
- Bunde (Duitsland)
- Ihrhove (Duitsland)

7.5 Staatslijn C Meppel – Groningen

Aandachtspunt:

- Hoogeveen kan na realisering HSL Noord (Lelylijn) 1x per uur een IC stop alternerend met Harderwijk krijgen. Gezien het relatieve belang van Hoogeveen en Harderwijk toenemen op deze verbinding.

Infrastructuur stations:

- Uitbreiding station Assen vanwege kerende ICD vanaf de HSL Noord (Lelylijn), sprinter naar Stadskanaal en de haltestopper.
- Inhaalmogelijkheid Hoogeveen behouden of indien nodig op een ander station.
- Meppel aansluiting – Meppel station indien mogelijk 4 sporen, indien daarmee de snelheid doorgang station en boog hoger kan worden gelegd

Snelheidsverhoging:

- Meppel – Haren van 140 km/u naar 160 km/u
- Meppel station/boog van 80 km/u naar hoger zover realistisch haalbaar is.

Nieuwe stations:

- Ruinerwold
- Koekange
- Hoogeveen West
- Wijster
- Hooghalen
- Tynaarlo
- Glimmen

7.6 Staatslijn D Zutphen – Glanerbeek

Infrastructuur stations:

- Ombouw station Enschede spoor 4 doorgaand maken (stootblok weghalen) spoor 5 doorgaand maken met perron.

Elektrificatie:

- Zutphen – Hengelo
- Enschede – Glanerbeek / Gronau

Snelheidsverhoging:

- Enschede – Glanerbeek / Gronau van 100 km/u naar 120/130/140 km/u

Nieuwe stations:

- Laren – Almen

7.7 Staatslijn E Breda -Maastricht

Aandachtspunt:

- Tracé staatslijn E is zoals aangelegd in 19de eeuw via Venlo ter verduidelijking welke route bedoeld wordt.

Infrastructuur stations:

- Station Breda mogelijk perrons verlengen met A en B zijde. Eventueel extra perron aan spoor 2. (Vanwege extra spoorlijn richting Oosterhout en Den Bosch)

Elektrificatie:

- Venlo – Roermond (gaat al gebeuren)

Verdubbeling:

- Breda – Breda aansluiting lijn richting Oosterhout van 2 naar 4 sporen ca. 3 km
- Venlo – Roermond ca. 24 km (ca. 7 km gaat al gebeuren)

Snelheidsverhoging:

- Breda – Tilburg van 140 km/u naar 160 km/u
- Boxtel – Eindhoven van 140 km/u naar 200 km/u
- Horst – Sevenum beperking van 90 km/u naar 140 km/u
- Venlo – Roermond van 100 km/u naar 140/160 km/u

Nieuwe stations:

- Teteringen/Breda Oost
- Eindhoven Acht
- Nuenen
- America
- Belfeld
- Linne
- Nieuwstadt
- Geulle

7.8 Staatslijn F Roosendaal – Vlissingen

Nieuwe stations:

- Wouw
- Bergen op Zoom Zuid
- Woensdrecht
- ’s Heer Arendskerke
- Lewedorp

7.9 Staatslijn H Utrecht – Boxtel

Verdubbeling:

- Houten Castellum – Den Bosch van 2 naar 4 sporen ca. 39 km
- Den Bosch – Vucht aansluiting van 3 naar 4 sporen ca. 3 km
- Vucht aansluiting – Boxtel van 2 naar 4 sporen ca. 9 km

Snelheidsverhoging:

- IC sporen van 140 km/u naar 200/230/250 km/u
- Doorrijsnelheid Den Bosch van 80 km/u naar zo hoog realiseerbaar is.

Nieuwe stations:

- Waardenburg
- Hedel
- ’s Hertogenbosch Noord

7.10 Staatslijn K Den Helder – Amsterdam

Aandachtspunt:

- Capaciteit Hemtunnel

Infrastructuur stations:

- Aanpassen station Den Helder voor de intensivering dienstregeling en langere keertijd internationale treinseries. Spoor 1 geschikt maken voor 6 bakken voor de sprinter. En vermoedelijk spoor 6 voorzien van een perron. Dat vergt mogelijk de Parallelweg in beide richtingen samenvoegen tot 1 weg. Daarmee kunnen trein en busstation wel 1 geheel worden. Een andere optie is spoor 6 verwijderen en spoor 5 voorzien van een perron. Wel de opstelcapaciteit van Den Helder te behouden of verhogen bijvoorbeeld door elektrificatie sporen 7 tot en met 10 en deze iets verlengen.
- Behoud 3de perronspoor Heerhugowaard.
- Wellicht spoor 1 en 2 op Amsterdam Sloterdijk nog realiseren.

Verdubbeling:

- Den Helder – Schagen ca. 21 km
- Uitgeest – Zaandam van 2 naar 4 sporen ca. 13 km

Snelheidsverhoging:

- Doorrijsnelheid Heerhugowaard van 80 km/u naar hoger.
- Uitgeest – Zaandam IC sporen naar 140 km/u
- Doorsnelheid Zaandam verhogen van 80 km/u naar 120 km/u

Nieuwe stations:

- Breezand
- Zijdewind
- Heerhugowaard de Noord
- Sint Pancras
- Limmen

7.11 Spoorlijn Amsterdam – Elten (Rhijnspoorweg)

Aandachtspunt:

- Perrons Ede –Wageningen met 140 km/u wissels bereikbaar maken vanaf de snelle sporen. Evenals 4 sporen doortrekken tot aan Oberhausen evenals de snelheid van 200/230/250 km/u (HSL Oost)

Verdubbeling:

- Amsterdam Centraal – Muiderpoort van 6 naar 8 sporen ca. 5 km
- Amsterdam Muiderpoort – Amsterdam Bijlmer van 2 naar 4 sporen ca. 6 km
- Utrecht – Elten van 2 naar 4 sporen ca. 80 km

Snelheidsverhoging:

- Doorrijsnelheid Muiderpoort indien mogelijk van 70/80 km/u naar 100 km/u.
- Basis snelheid HSL Oost sporen hele lijn naar 200/230/250 km/u.

Nieuwe stations:

- Ede West

7.12 Spoorlijn Amsterdam – Zutphen (Oosterspoorweg)

Aandachtspunt:

- Station Hoevelaken gaat ook bediend worden door treinen richting Apeldoorn. Daarnaast komen er in Barneveld Noord perrons aan de Oosterspoorweg. Voor bediening Barneveld Noord richting Apeldoorn gelden halte regels.
- Kootwijk is indien inpasbaar een halte met een specifieke toerisme bediening ter vermindering van parkeerplaatsen in de nabije omgeving.

Verdubbeling:

- Amsterdam Centraal – Muiderpoort van 6 naar 8 sporen ca. 5km

Snelheidsverhoging:

- Amersfoort – Apeldoorn van 130 km/u naar 160 km/u
- Doorrijsnelheid station Apeldoorn voor Amersfoort – Deventer omhoog van 60 km/u naar zo hoog als mogelijk.
- Apeldoorn –Zutphen van 100 km/u naar 130/140 km/u

Nieuwe stations:

- Stroe
- Kootwijk
- Apeldoorn West

7.13 Spoorlijn Apeldoorn – Deventer, Deventer – Almelo en Almelo- Salzbergen

Snelheidsverhoging:

- Apeldoorn – Salzbergen van 125/130/140 km/u naar 160 km/u basis, uitgezonderd Almelo – Hengelo.
- Station Apeldoorn (benoemd bij Oosterspoorweg)
- Station Almelo geschikt maken voor sneller doorrijden van 70 km/u naar zover mogelijk

Nieuwe stations:

- Bathmen
- De Lutte

7.14 Spoorlijn Zwolle – Wierden

Snelheidsverhoging:

- Snelheidsbeperkingen stations Heino, Raalte en Wierden verminderen van 40/60 km/u naar 100/140 km/u

Verdubbeling:

- Het hele traject is ca. 39 km een beperkt deel rond Nijverdal is al dubbel spoor. Dus zal om ca. 36 km gaan.

7.15 Spoorlijn Mariënberg - Almelo

Elektrificatie:

- Hele traject

Verdubbeling:

- Verlengen dubbelspoor bij station Vroomshoop

Versnelling:

- Stations Vriezenveen geschikt maken van 80 km/u naar 120 km/u

7.16 Spoorlijn Amsterdam – Rotterdam (Oude Lijn)

Aandachtspunt:

- Aansluiting Haarlem – Loenen goed uitvoeren wellicht van 3 naar 4 sporen. Vermoedelijk inhaalmogelijkheid gewenst tussen Haarlem en Leiden voor IC van sprinters.

Verdubbeling:

- Delft Zuid –Schiedam Centrum van 2 naar 4 sporen ca. 8 km

Nieuwe stations:

- Bennebroek
- Lisse
- Noordwijkerhout
- Warmond
- Kethel

7.17 Spoorlijn Utrecht - Rotterdam

Aandachtspunt:

- Spoorverbinding van 2 sporen van Utrecht Leidse Rijn naar Utrecht Overvecht.

Verdubbeling:

- Woerden –Gouda Goverwelle van 2 naar 4 sporen 14 km

Snelheidsverhoging:

- Utrecht – Gouda van 130/140 km/u naar 160 km/u
- Doorrijsnelheid station Gouda verhogen van 80 km/u naar zo hoog haalbaar is.

Nieuwe stations:

- Harmelen
- Oudewater
- Zevenhuizen

7.18 Spoorlijn Gouda –Den Haag

Snelheidsverhoging:

- Gouda – Voorburg van 130 km/u naar 160 km/u

Nieuwe stations:

- Moordrecht

7.19 Spoorlijn Zaandam – Enkhuizen

Aandachtspunt:

- 2de uitgang station Bovenkarspel–Grootebroek waarmee Bovenkarspel Flora van overig station naar halte status kan voor een betere vormgeving dienstregeling. Waarbij de sprinter Leiden – Hoorn Kersenboogerd 1x per uur doorrijdt naar Enkhuizen.
-

Verdubbeling:

- Hoorn Kersenboogerd – Enkhuizen ca. 14 km

Snelheidsverhoging:

- Overweg tussen Zaandam en Kogerveld overweg eruit halen en snelheidsbeperking van 40km/u naar 80 km/u.
- Door Purmerend snelheid beperking indien mogelijk verhogen van 80/100 km/u naar 110/120 km/u. Zover mogelijk binnen de beschikbare ruimte.
- De Kwadijkerbocht van 80 km/u naar 100 km/u
- Hoorn Kersenboogerd – Hoogkarspel van 100 km/u naar 130 km/u zoals al gepland

Nieuwe stations:

- Oosthuizen
- Westwoud

7.20 Spoorlijn Heerhugowaard –Hoorn

Aandachtspunt:

- Spoor 1 in Hoorn bereikbaar houden vanuit richting Heerhugowaard.

Snelheidsverhoging:

- Heerhugowaard – Obdam van 100 km/u naar 120 km/u
- Obdam - Hoorn van 100 km/u naar 120/130 km/u

7.21 Spoorlijn Haarlem – Uitgeest

Snelheidsverhoging:

- Versnellen doorgang Uitgeest van/naar Alkmaar van 80 km/u naar minimaal 100 km/u
- Driehuis – Bloemendaal van 100 km/u naar 130/140 km/u

7.22 Spoorlijn Haarlem – Zandvoort

Aandachtspunt:

- Wissels behouden eventueel verplaatsen zodat het middenspoor ten oosten van het station lang genoeg is om de IC naar Köln te plaatsen op momenten dat nodig is om perronspoor vrij te maken.

7.23 Spoorlijn Hilversum – Utrecht Maliebaan

Aandachtspunt:

- Prorail wil de mogelijkheid om vanaf Hilversum bij Utrecht Maliebaan te komen saneren evenals het tweede spoor. Voor robuustheid en capaciteit belangrijk dat deze lijn dubbelspoor blijft. Het deeltraject Blauwkapel – Utrecht Maliebaan is nu niet in gebruik voor regulier personenvervoer en wordt daarom ook bij nieuwe lijnen en reactivering benoemd.

Snelheidsverhoging:

- Groenekan – Biltstraat van 60 km/u naar 80/100 km/u

Nieuwe stations:

- Maartensdijk
- Groenekan P+R
- Utrecht Biltstraat
- Utrecht Maliebaan (nu bepaalde periodes al bediend voor het Spoorwegmuseum.

7.24 Veenendaallijn

Aandachtspunt:

- Dit trajectdeel wordt weer onderdeel van de spoorlijn Amersfoort - Kesteren

Verdubbeling:

- Veenendaal – Rhenen ca 7 km

Snelheidsverhoging:

- Basissnelheid van 100 km/u naar 120/130 km/u

7.25 Spoorlijn Amsterdam Centraal –Schiphol (Westtak)

Aandachtspunt:

- Spoorboog aanleggen van de Westtak naar de Zuidtak. Om station Zuid beschikbaar te maken vanuit richting Alkmaar/Hoorn alsmede voor robuustheid bij stremmingen en werkzaamheden zoals de ombouw van Amsterdam Centraal.

Verdubbeling:

- Westtak tussen Sloterdijk en Zuidtak van 2 naar 4 sporen ca. 5 km

Snelheidsverhoging:

- Waar mogelijk tussen Centraal en Sloterdijk van 80 km/u naar 100 km/u

7.26 Spoorlijn Weesp – Leiden (Zuidtak)

Infrastructuur stations:

- Station Zuid mogelijk wel van 4 naar 6 perronsporen, echter geen opbouw naar internationaal station.

7.27 Spoorlijn Weesp – Lelystad – Zwolle (Flevolijn + Hanzelijn)

Aandachtspunt:

- Samenloop met HSL Noord (Lelylijn) daarmee krijgt de lijn 4 i.p.v. 2 sporen tussen Weesp en Lelystad. Dit wordt echter benoemd bij de specifieke lijn. Indien gekozen wordt voor het Ijmeertracé heeft alleen het deel Almere – Lelystad 4 sporen.

Infrastructuur stations:

- Almere Centrum krijgt een derde perron met twee perronsporen vanwege dat de HSLNoord (Lelylijn) zorgt voor veel extra treinen.

Nieuwe stations:

- Muiderberg

Snelheidsverhoging:

- Hanzelijn van 140 km/u naar 200 km/u
- Almere - Lelystad trage sporen van 140 km/u naar 160 km/u

7.28 Spoorlijn Leiden –Woerden

Nieuwe stations:

- Koudekerk aan de Rijn

7.29 Spoorlijn Leeuwarden – Stavoren

Elektrificatie:

- Hele traject

Verdubbeling:

- Delen tussen Leeuwarden en Sneek om 2 x sneltrein 2x stoptrein mogelijk te maken, vermoedelijk ca 2-3 km bij station Mantgum. Misschien nog bij Sneek Noord een stukje.

Snelheidsverhoging:

- Leeuwarden- Sneek Noord van 100/130 km/u naar volledig 130 km/u
- Doorgang Sneek Noord in noordelijke richting van 40 km/u naar 80 km/u

Nieuwe stations:

- Scharnegoutum

7.30 Spoorlijn Groningen - Delfzijl

Elektrificatie:

- Hele traject

Snelheidsverhoging:

- Bedum – Appingedam indien mogelijk van 100 km/u naar 120/130 km/u

7.31 Spoorlijn Sauwerd – Eemshaven

Elektrificatie:

- Hele traject

Snelheidsverhoging:

- Hele traject van 80 km/u basis naar 100 km/u basis

7.32 Spoorlijn Veendam –Zuidbroek

Aandachtspunt

- Wordt onderdeel van Nedersaksenlijn

Elektrificatie:

- Hele traject

Snelheidsverhoging:

- Veendam –Zuidbroek van 100 km/u naar 130/140 km/u

Nieuwe stations:

- Muntendam – Meeden

7.33 Spoorlijn Zwolle – Emmen

Verdubbeling:

- Dalfsen – Mariënberg 23 km
- Gramsbergen – Emmen 28 km

Snelheidsverhoging:

- Dalfsen – Mariënberg van 120/130/140 km/u naar integraal 140 km/u
- Hardenberg – Coevorden van 100/120 km/u naar 130 km/u

Nieuwe stations:

- Bergentheim

7.34 Spoorlijn Utrecht – Kampen

Aandachtspunt:

- Harderwijk kan na realisering HSL Noord (Lelylijn) 1x per uur een IC stop alternerend met Hoogeveen krijgen. Gezien het relatieve belang van Hoogeveen en Harderwijk toenemen. Daarnaast op deze spoorlijn spoorverbinding van 2 sporen van Utrecht Leidse Rijn naar Utrecht Overvecht.

Snelheidsverhoging:

- Utrecht - Zwolle basis van 140 km/u naar 160 km/u

Nieuwe stations:

- Hulshorst
- Hattem

7.35 Spoorlijn Winterswijk – Zevenaar

Aandachtspunten:

- Introduceren ICD Winterswijk – Den Haag Centraal. Hierdoor bij Zevenaar nodig met 140 km/u wissel snel op de HSL Oost sporen te komen.

Elektrificatie:

- Hele traject

Verdubbeling:

- Doetinchem – Wehl ca 12 km

Snelheidsverhoging:

- Winterswijk - Varseveld van 100 km/u naar 120 km/u
- Doetinchem – Zevenaar van 80/120/130 naar 140 km/u

7.36 Spoorlijn Arnhem -Nijmegen

Aandachtspunt:

- Goede invoeging spoorboog vanaf de richting Kesteren

Nieuwe stations:

- Ressen –Bemmel

7.37 Spoorlijn Nijmegen – Venlo (Noordelijke Maaslijn)

Elektrificatie:

- Gehele traject (in planning komende jaren)

Verdubbeling:

- Mook Molenhoek – Blerick ca. 50 km waarvan kleine stukjes al gedaan zijn

Snelheidsverhoging:

- Basis baanvaksnelheid van 125 km/u naar 140/160 km/u

Nieuwe stations:

- Tienray
- Grubbenvorst

7.38 Spoorlijn Betuwelijn Elst- Dordrecht

Aandachtspunt:

- Tussen Kesteren en Nijmegen komt ook de IC Amsterdam – Maastricht via Nijmegen 2x per uur op de lijn. In Kesteren komt ook 2x per uur de sprinter uit de richting Rhenen die mogelijk 1x per uur doorgaat naar Nijmegen. De sprinter Arnhem –Tiel kan dan vermoedelijk 1x per uur rijden. Daarnaast komt er 1x per uur een IC Arnhem – Rotterdam) met stops in Elst, Kesteren, Tiel, Geldermalsen, Leerdam, Gorinchem en Dordrecht. Vermoedelijk is hier een vrije kruising bij Geldermalsen voor nodig.
- Heraanleg van boog Vork richting Nijmegen bij voorkeur voor 140 km/u en goede aansluiting op beide sporen.

Elektrificatie

- Elst – Tiel

Verdubbeling:

- Ontbrekende deel bij Vork vanaf samenkomst uit richting Nijmegen en richting Arnhem (ca. 1 km)
- Gorinchem – Dordrecht Stadspolders ca. 20 km
- Wellicht nog een klein deel tussen Geldermalsen en Gorinchem om de IC mogelijk te maken.

Snelheidsverhoging:

- Elst Vork- Kesteren van 100 km/u naar 140/160 km/u
- Kesteren – Harnixveld van basis 100 km/u naar 120/130 km/u

Nieuwe stations:

- Valburg

7.39 Spoorlijn Tilburg - Nijmegen

Verdubbeling:

- Brug Ravenstein ca 1 km

Nieuwe stations:

- Berkel –Enschot
- Udenhout
- Helvort
- Vucht West
- Nuland
- Geffen
- Berghem

7.40 Spoorlijn Roosendaal – Breda

Nieuwe stations:

- Bosschenhoofd
- Hoeven

7.41 Spoorlijn Antwerpen Centraal – Lage Zwaluwe (Spoorlijn 12)

Nieuwe stations:

- Roosendaal Zuid

7.42 Spoorlijn Eindhoven – Weert en Weert - Roermond

Verdubbeling:

- Eindhoven – tot kruising met de A2 bij afrit Kelpen Oler ca 35 km van 2 naar 4 sporen. Aandachtspunt hierbij is of de snelle IC sporen tussen Eindhoven en Sittard voor 200/230/250 km/u wel of niet door Weert lopen of vanaf de provinciegrens langs de A2 om de bocht voor Weert te vermijden. In dat laatste geval gaat het om ca. 22 km Belangrijk is dat Eindhoven – Sittard zonder (grote) snelheidsbeperking in het midden kan worden afgelegd. Indien niet door Weert dan dient voor en na Weert wel een aansluiting op de sporen door Weert te zijn. De IC sporen lopen verder over nieuw tracé naar Sittard wat bij nieuwe lijnen wordt benoemd.

Snelheidsverhoging:

- IC sporen van 140 km/u naar 200 km/u of hoger

Nieuwe stations:

- Sterksel
- Baexem –Heythuysen
- Haelen

7.43 Spoorlijn Sittard- Hertzogenrath

Verdubbeling:

- Heerlen – Landgraaf nu bezig

Snelheidsverhoging:

- Sittard –Heerlen van 100 km/u naar 130/140 km/u basis

7.44 Spoorlijn 40 Liège – Maastricht

Aandachtspunt:

Spoorboog uit richting Eijsden naar Montzenlijn voor de stoptrein Maastricht –Eupen

Snelheidsverhoging:

- Op het Belgisch deel is de basissnelheid nu 120 km/u of verhoging zinnig is mede afhankelijk van het Nederlandse deel van dit traject.
- Grens - Maastricht van 100 km/u naar 120/130/140 km/u

Nieuwe stations:

- Gronsveld

7.45 Spoorlijn Maastricht – Schin op Geul – Heerlen - Kerkrade

Aandachtspunt:

Station Chevremont en Kerkrade Centrum eventueel samenvoegen op een nieuwe locatie bij de Kerkradersteenweg. Deze ligt net zo gunstig vanaf het centrum, maar verkort de wandelroute naar GaiaZoo aanmerkelijk. Zeker als de ingang aan de stationszijde zou komen.

Snelheidsverhoging:

- Maastricht –Heerlen van 100 km/u naar 120 km/u basis

8 Reactivering en nieuwe spoorlijnen

8.1 Introductie

In dit hoofdstuk worden nieuwe spoorlijnen en de reactivering van voormalige spoorlijnen besproken soms is het ook een combinatie van deels reactivering en deels nieuw tracé. De ene lijn wordt uitgebreider besproken dan de andere. Dit heeft verschillende factoren zoals lengte, belangrijkheid in het netwerk en het belang van de juiste stappen te nemen.

Per lijn zijn de volgende kenmerken beschreven:

- Lengte: een zo nauwkeurig mogelijke benadering van het aantal kilometers
- Tracé: Zo duidelijk mogelijk de route soms is dit heel duidelijk waar het precies een reactivering van een oude lijn betreft. Bij nieuwe lijnen is een globaal beeld aangegeven, waar details nog moeten worden uitgewerkt.
- Nieuwe stations: de mogelijke stations aan een lijn.
- Bewonersbereik: Het aantal bewoners in de plaatsen waar de nieuwe stations liggen + plaatsen die duidelijk binnen 5km van het station liggen. Plaatsen waar al een station ligt zijn niet mee genomen, daar een uitsplitsing niet eenvoudig te realiseren is. Het bewonersbereik zegt vooral iets over het aantal inwoners die nog niet in de buurt van een station wonen en deze voorziening door deze spoorlijn met stations wel krijgen.
- Gewenste status: Hoofdspoor betekend in beheer Prorail en de geldende regels. HSL spoor is apart benoemd. Geen onderdeel hoofdspoor houdt in maximaal 100 km/u, mogelijk een andere beheerder en gezien lagere snelheid andere regels verglijkbaar met bijvoorbeeld museumlijnen, Metro en Randstadrail.
- Spoor: het aantal sporen en de snelheid waarvoor deze geschikt dienen te zijn.
- Bediening: Inschatting van de treinen die gebruik gaan maken van de spoorlijn
- Aandachtspunten: Waar rekening mee dient te worden gehouden
- Voordelen: Aanvullende punten waarom een lijn van belang is.

8.2 HSL Noord Amsterdam – Oldenburg (internationale versie Lelylijn)

Lengte: ca. 300 km (waarvan ca. 230 km in Nederland)

Tracé: Amsterdam Muiderpoort, bij Diemen boog vanaf Zuidtak en daarna via de A1 naar de Hollandse brug. Vandaar langs bestaand spoor naar Lelystad Noord. Vervolgens veel langs de A6 naar Emmeloord en daarna uitkomend bij de A7 aan de noordzijde van Heerenveen (met Leeuwarden boog) en aan de zuidzijde van Drachten door tot Hoogkerk. Daar samenkomend met het spoor uit Leeuwarden om uit te komen bij het hoofdstation van Groningen. Na Groningen Europapark vermoedelijk bij Hoogezand weer bij de A7 uitkomend. Bij Zuidbroek mogelijk boog naar de Nedersaksenlijn. Bij Winschoten samenkomst of overgang mogelijk naar bestaand spoor of mogelijkheid tot een station aan de noordzijde van Winschoten. Beste optie nader te bepalen. Daarna richting Weener waarbij samenkomst bestaand spoor in Friesentunnel onder de Eems door. Bij Ihrhove mogelijkheid om af te buigen richting Papenburg en richting Leer. Daarnaast vanuit de richting Leer de HSL op richting Oldenburg. Vervolgens redelijk strak naar het oosten om voor Bad Zwischenahn bij het bestaande spoor uit te komen. Hierna gaat het recht op Oldenburg af.

Nieuwe stations: ten minste Emmeloord, Heerenveen Noord, Drachten voor ICD, afhankelijk van precies tracé vermoedelijk: Joure, Lemmer en zeker Marum, Leek, Hoogkerk voor regionale treinen.

Bewonersbereik: 105095

Gewenste status: HSL spoor

Spoor: ten minste geëlektrificeerd dubbelspoor 320 km/u (trajectdeel Amsterdam – Almere 200 km/u), (deels) extra spoor nodig voor goederentreinen en regionaal verkeer.

Bediening:

- 1x per uur ICE tussen Amsterdam Centraal en Stockholm waarvan
    - 1x per 2 uur Den Haag Centraal - Falun
    - 1x per 2 uur Brussel Zuid en afwisselend door naar:
        - Östersund 1x per 4 uur
        - Luleå 1x per 4 uur
    - Soms tweede stel na Hamburg richting Århus
    - Soms tweede stel na Kopenhagen richting Göteborg en Oslo
- 1x per uur ICE Amsterdam – Berlijn
    - 1 x per 2 uur door naar Warschau en dan afwisselend richting Tallinn / Helsinki en Brest.
    - 1 x per 2 uur door naar Dresden en Praag. Combinatie met Deutschlandtakt FV3.a Hamburg – Praag
- 2x per uur ICD Breda – Assen (via Rotterdam, Groningen)
- 1x per uur ICD Brussel Zuid – Leeuwarden (via Utrecht)
- 1x per uur ICD Oostende – Leeuwarden (via Utrecht)

- 1x per uur IC/RE Stavoren – Bremen (combinatie met Deutschlandtakt E 98 Groningen –Bremen rijdt tussen Groningen en Ihrhove over HSL)
- 1x per 2 uur IC Norddeich Mole – Leipzig (FR14 versneld rijdt tussen Ihrhove en Oldenburg over HSL)
- 1x per uur RE Sneek – Leer (combinatie met Deutschlandtakt N93 Groningen – Leer) (Rijd tussen Groningen en Winschoten over HSL)
- 1x per 2 uur IC Groningen – Frankfurt am Main (andere uur als FR 39 tussen Papenburg en Münster en vanaf daar combinatie met FR 34 Münster – Frankfurt am Main) Rijd tussen Groningen en Ihrhove over HSL
- 1x per uur ICD Amsterdam Centraal – Zwolle
- 1x per uur ICD Amsterdam Centraal - Emmen
- 2x per uur Sprinter Urk/Emmeloord - Groningen
- Nachttreinen en incidentele treinen kunnen worden toegevoegd. Zoals bijvoorbeeld ook een Eurostar Kopenhagen/Hamburg – Londen. Goederen vervoer richting Noord/Oost Europa kan via deze route plaatsvinden.

Aandachtspunten:

- Het ultieme project voor het Nationaal Groeifonds. Er zijn volgens Floor Milikowski twee regio's waar verbetering van de nationale en internationale bereikbaarheid van zeer groot belang is voor het toekomstig verdienvermogen van de economie: Groningen en Sittard-Geleen. Dit is te horen in het antwoord op een vraag van Tweede Kamerlid Mustafa Amhaouch die hij stelt om 10:53 in een rondetafelgesprek op 28 oktober 2020 over het nationaal groeifonds: https://debatgemist.tweedekamer.nl/node/24094?start=2946
- Mogelijk alternatief Ijmeer tracé tussen Amsterdam Centraal en Almere Centrum. Verder beschreven bij verbouwing Amsterdam Centraal.
- Voor regionale bereikbaarheid zal ten minste op delen (zeker Drachten – Groningen) een extra spoor nodig zijn, indien het ook een goederen hoofd route wordt ontkom je niet aan (grotendeels) 2 x 2 sporen waarbij HSL en gewoon spoor niet altijd direct langs elkaar hoeven te lopen. Zeker als je de route ook gaat benutten als onderdeel van de Zijderoute vanuit China als verbinding tussen de Havens van Hamburg en Rotterdam. Ter indicatie delen hiervan die al aanwezig zijn wat betreft gewoon spoor Amsterdam – Lelystad (dubbel spoor), Groningen – Zuidbroek (dubbelspoor), Zuidbroek – Ihrhove (enkelspoor), Ihrhove- Leer (dubbelspoor), Leer – Oldenburg (enkelspoor).
- Dit traject heeft hoge prioriteit om op de juiste manier de onderhandelingen op zo kort mogelijke termijn te starten. Deze onderhandelingsstappen wordt verder besproken bij grensovergang Bad Nieuweschans (Hoofdstuk 6.1).

Voordelen:

- Door internationale uitvoering optimale verbetering reistijd tussen Noord – Nederland en de Randstad. Zowel de hogere snelheid van 320 km/u als voldoende reizigers om Groningen – Almere op regelmatige basis zonder stop af te leggen door de ICE zorgen

voor de reistijd tussen Groningen en Amsterdam naar ca. 60 min afneemt. Bij een nationale uitvoering zal de kortste reistijd ca 25 minuten langer zijn door lagere snelheid (200km/u) en minimaal 1 stop extra.

- De reistijd Amsterdam – Berlijn wordt korter dan met andere opties.
- De manier om Nederland geen uithoek te laten zijn in het Europese spoornetwerk.

8.3 Urk aansluiting

Lengte: ca. 5 km

Tracé: vanaf de HSL Noord naar Urk.

Nieuwe stations: Urk

Bewonersbereik: 21135

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: geëlektrificeerd enkelspoor conflictvrije aansluiting op sporen richting Emmeloord. Eventueel met opstelterrein. Snelheid oplopend vanaf Urk naar de HSL tot 140 km/u.

Bediening: 2x per uur indien sprinter Urk - Groningen

Aandachtspunten:

- Optie indien goed in te passen in dienstregeling Lelylijn en er zonder deze aansluiting anders een sprinter Emmeloord –Groningen zou zijn.
- In Urk mogelijk aansluiting op het Waternetwerk (Hoofdstuk 11)

8.4 WPD Ameland: Leeuwarden – Holwerd Veerhaven

Lengte: ca. 28 km

Tracé: Het deel Leeuwarden – Holwerd was deel van de voormalige spoorlijn Leeuwarden – Anjum. Holwerd – Holwerd Veerhaven is een nieuw gedeelte.

Nieuwe stations: Leeuwarden Elfstedenhal WTC, Stiens Zuid P+R / Britsum, Stiens, Hallum, Marum, Ferwert, Holwerd, Holwerd Veerhaven.

Bewonersbereik: 18670 exclusief Leeuwarden en Ameland (3752)

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor en onderdeel van een concessie tezamen met WPD Schiermonnikoog en bootdiensten naar deze eilanden. Spoor en treindienst in handen van dezelfde eigenaar.

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden en mogelijk extra keerspoor op Leeuwarden Elfstedenhal WTC. Basissnelheid 80 km/u of 100 km/u.

Bediening: Vermoedelijk meestal 1x per uur, 2x per uur mogelijk zeker tot Stiens. Op Leeuwarden – Leeuwarden Elfstedenhal WTC 4x per uur. Holwerd Veerhaven wordt alleen aangedaan in aansluiting op de boot.

Aandachtspunten:

- Treinstellenserie type Waddenexpres met meer ruimte voor bagage en fietsen.

Voordelen:

- Door bereikbaarheid van het WTC per trein kan een groot aantal van de rommelige parkeervlaktes verdwijnen en kan hier een nieuwe woonwijk, bijvoorbeeld de Elfstedenbuurt ontstaan.
- Stiens P+R zorgt voor een goede parkeermogelijkheid uit het buitengebied om met de trein naar Leeuwarden snel en voordelig bij de trein over de Lelylijn te komen. Deze lijn zorgt ervoor dat een groot deel van het vervoer naar Ameland, in 2019 reisden 721749 reizigers naar Ameland met de trein i.p.v. de auto kan worden afgelegd. Bron pagina 7: https://www.wpd.nl/media/21279/wp-details-1-2020-lr-comp-v2.pdf)
- Parkeerplaatsen en autoverkeer op de veerdam kan grotendeels uit de Waddenzee worden gehaald.
- De huidige baggerkosten van 4 miljoen euro per jaar (https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/beheer-en-ontwikkeling-rijkswateren/waddenzee/bereikbaarheid-waddeneilanden) voor de veerdienst naar Ameland kunnen vermoedelijk flink worden verminderd doordat beperkt autovervoer (zoals goederen) alleen nog bij vloed hoeft plaats te vinden. Een kleiner fiets/voet veer heeft minder diepgang. Naast het kostenvoordeel zorgt het ook voor minder verstoring van de bodem in de Waddenzee.
- Extra reizigers Lelylijn

8.5 WPD Schiermonnikoog: Feanwâlden – Lauwersoog

Lengte: ca. 28 km

Tracé: Deze lijn is grotendeels nieuw langs de Centrale As (N356), maar volgt ten noorden van Dokkum tot Anjum het tracé van de voormalige spoorlijn Leeuwarden – Anjum. Vervolgens langs de N361.

Nieuwe stations: Damwâld, Dokkum, Metslawier, Anjum, Lauwersoog

Bewonersbereik: 24470 exclusief Schiermonnikoog (953)

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor en onderdeel van een concessie tezamen met WPD Ameland en bootdiensten naar deze eilanden. Spoor en treindienst in handen van dezelfde eigenaar.

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden Damwâld en Dokkum. Basissnelheid 80 km/u of 100 km/u. Boven Dokkum wellicht eenvoudig beveiligingsysteem, nooit meer dan 1 trein op dat baanvak.

Bediening: 2x per uur stoptrein Leeuwarden – Dokkum, 1 x per 2 uur sneltrein Leeuwarden – Lauwersoog (stop in Feanwâlden en vanaf Dokkum stoptrein), spitsverdichting 1x per uur mogelijk.

Aandachtspunten:

- Treinstellenserie type Waddenexpres met meer ruimte voor bagage en fietsen.
- Boottijden in Lauwersoog aanpassen naar basis ca: 6:30 8:30 10:30 12:30 14:30 16:30 18:30 i.p.v. het huidige 3 uurs schema om optimale dienstregeling mogelijk te maken.

Voordelen:

- Deze lijn zorgt ervoor dat een groot deel van het vervoer naar Schiermonnikoog (345941 reizigers naar Schiermonnikoog in 2019 bron: https://www.wpd.nl/media/21279/wp-details-1-2020-lr-comp-v2.pdf) met de trein i.p.v. de auto kan worden afgelegd.
- Flinke inkrimping parkeerplaatsen haven Lauwersoog, ontwikkeling nieuwe natuur op de overgang tussen zoute Waddenzee en zoete Lauwersmeer.
- De stad Dokkum wordt een stuk eenvoudiger en sneller bereikbaar dan nu het geval is.
- Extra reizigers Lelylijn

8.6 Nedersaksenlijn (Veendam – Emmen)

Lengte: ca. 27 km

Tracé: De huidige museumlijn naar Musselkanaal reactiveren voor reizigersvervoer, daarna via Ter Apel naar Emmen over deels nieuw tracé en deels van voormalige spoorlijnen

Nieuwe stations: Wildervank, Stadskanaal, Musselkanaal, Ter Apel, Nieuw Weerdinge

Bewonersbereik: 55005

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden nader te bepalen. Basissnelheid 130 km/u of 140 km/u

Bediening: 1x per uur IC Groningen – Almelo, 2x per uur stoptrein Groningen – Emmen. De IC stopt tussen Groningen en Emmen vermoedelijk op Veendam en Stadskanaal.

Aandachtspunten:

- Medegebruik STAR, echter deze zou beter verplaatst kunnen worden naar een spoorlijn Assen – Stadskanaal (hoofdstuk 8.7).
- IC op trajectdeel Emmen – Hardenberg in het andere half uur van ICD Emmen – Amsterdam Centraal zodat Emmen, Coevorden en Hardenberg een regelmatige half uurdienst hebben

Voordelen:

- Ontwikkeling en ontsluiting Oost – Groningen
- Betere verbinding tussen Groningen en Oost-Nederland

8.7 Spoorlijn Assen - Stadskanaal

Lengte: ca. 27 km

Tracé: Reactivering voormalige spoorlijn Assen – Gasselternijveen plus het deel Gasselternijveen Stadskanaal van de spoorlijn Zwolle - Stadskanaal

Nieuwe stations: Rolde, Eext, Gieten, Gasselte, Gasselternijveen, Stadskanaal.

Bewonersbereik: 15175

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor eventueel eigendom van de STAR

Spoor: Niet geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden nader te bepalen
Basissnelheid 80 of 100 km/u.

Bediening: 1x per uur stoptrein

Aandachtspunten:

- In 1947 gesloten vanwege gebrek aan materieel.
- Medegebruik of volledig in beheer en gebruik door de STAR
- Stations en lijn mogelijk een historische uitstraling in overleg met de STAR. Daarom waarschijnlijk een batterij of waterstof trein i.p.v. bovenleiding. Voor stations en voertuigen is maatwerk aan de orde samen met vergelijkbare spoorlijnen.

Voordelen:

- Toerisme naar de Hondsrug kan per trein plaats vinden.
- De STAR kan op deze lijn meer ruimte krijgen, dan het kan behouden op de lijn Veendam - Stadskanaal. De STAR streeft al langer naar heraanleg van het deel tussen Stadskanaal en Gieten, maar geheel door naar Assen maakt het voor zowel toerisme als ook regulier personenvervoer veel interessanter.
- Robuustheid netwerk.

8.8 Bentheimer Eisenbahn (Coevorden – Neuenhaus)

Lengte: ca. 29 km (waarvan ca. 2km in NL)

Tracé: Reactiveren goederenspoorlijn voor reizigersvervoer

Nieuwe stations: Laarwald (D), Emlichheim (D), Hoogstede (D), Veldhausen (D)

Bewonersbereik: 18263 in Duitsland

Gewenste status: Eigendom Bentheimer Eisenbahn (BE). Spoor en treindienst in handen van dezelfde eigenaar.

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheid Emlichheim. Basissnelheid 80 km/u of 100 km/u.

Bediening: 1x per uur stoptrein Coevorden – Bad Bentheim

Aandachtspunten:

- Staat al in de planning om binnen enkele jaren te worden gereactiveerd voor reizigersvervoer door de BE.
- Goede aansluiting bieden op de IC Emmen – Amsterdam Centraal van en naar Zwolle.
- Goede aansluiting bieden op de IC Almelo – Groningen van en naar Emmen.
- In Bad Bentheim is aansluiting op de RB61 Hengelo – Bielefeld.
- Naar verwachting eind mei 2021 komt nog een onderzoek beschikbaar naar reactivering van de BE tussen Bad Bentheim en Gronau. Indien dit gaat gebeuren komt er vermoedelijk nog een station in Gildehaus bij.
- Wellicht op langere termijn incidenteel een sneltrein laten rijden die op enkele FV 34.a richting Berlijn aansluit.

Voordelen:

- Versterken grensregio’s.

8.9 Spoorlijn Apeldoorn –Dieren

Lengte: ca. 22 km

Tracé: Volgens de huidige als museumlijn in gebruik zijnde spoorlijn

Nieuwe stations: Apeldoorn Zuid, Beekbergen, Loenen en Eerbeek

Bewonersbereik: 20920 exclusief Apeldoorn Zuid

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor. Spoor en treindienst in handen van dezelfde eigenaar. (VSM)

Spoor: niet geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden nader te bepalen. Baanvak basissnelheid 80 km/u of 100 km/u

Bediening: 1 of 2 keer per uur

Aandachtspunten:

- Museumgebruik blijft mogelijk. Treindienst mag hiervoor iets worden aangepast.
- Stations en lijn zoveel mogelijk een historische uitstraling. Daarom waarschijnlijk een batterij of waterstof trein i.p.v. bovenleiding. Voor stations en voertuigen is maatwerk aan de orde. Iets dat samen kan worden opgepakt met vergelijkbare lijnen als Hoorn – Medemblik.

Voordelen:

- Relatief lage investeringskosten
- Bereikbaar maken en ontsluiten per spoor oostkant Veluwe ook voor toerisme
- Verkorting reistijd Apeldoorn - Arnhem

8.10 Spoorlijn Apeldoorn – Zwolle

Lengte: ca. 37 km

Tracé: Voormalig tracé van de Baronnenlijn Apeldoorn –Zwolle

Nieuwe stations: Hattem, Wapenveld, Epe, Emst, Vaassen en Apeldoorn het Loo

Bewonersbereik: 70206 exclusief Apeldoorn het Loo

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor mogelijk samenloop met VSM Apeldoorn - Dieren

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden. Basissnelheid 100 km/u.

Bediening: grootste deel dag 2x per uur stoptrein

Aandachtspunten:

- In verschillende plaatsen problemen met bebouwing van het tracé. Daarom kan het tracé moeten worden gewijzigd, ondertunnelt of sloop van bebouwing. Daarmee is deze lijn lastiger te reactiveren dan veel andere lijnen in dit rapport.

Voordelen:

- Ontsluiting grote plaatsen oostelijke zijde Veluwe
- Mogelijkheden voor toerisme.

8.11 Spoorlijn Doetinchem – Hengelo of Enschede

Lengte: ca. 54 km

Tracé: voormalige spoorlijn GOLS of vanaf Boekelo de aftakking naar Enschede. Die daar wel op een deels nieuw tracé moet lopen vanwege bebouwing.

Nieuwe stations: Zelhem, Borculo, Neede, Haaksbergen, Boekelo

Bewonersbereik: 53803

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden nader te bepalen. Basissnelheid 100 km/u.

Bediening: 2x per uur stoptrein Arnhem – Hengelo of Enschede

Aandachtspunten:

- Onderzoeken wat meest geschikte eindpunt is Enschede of Hengelo.
- In verschillende plaatsen problemen met bebouwing van het tracé. Daarom kan het tracé moeten worden gewijzigd, ondertunnelt of sloop van bebouwing. Daarmee is deze lijn lastiger te reactiveren dan veel andere lijnen in Totaalplan Spoor.
- Goede aansluitingen in Ruurlo
- Alternatief zou een ander tracé zijn grotendeels in combinatie met een noordelijke tak van de Betuwelijn tussen Zevenaar en Bad Bentheim indien tot aanleg van deze zijtak van de Betuwelijn wordt besloten. In dat geval vermoedelijk in de buurt van de N18 en dubbelspoor waarbij goederen en reizigerstreinen samenkomen ten oosten van Doetinchem. Stations dan vermoedelijk i.p.v. bovenstaande plaatsen in Varseveld Noord, Lichtenvoorde, verplaatsing Lichtenvoorde-Groenlo tot kruisingstation, Groenlo, Eibergen, Haaksbergen, Boekelo. Dan ook 1 of 2x per uur een IC die Arnhem – Enschede aflegt in ca 40 minuten met stop op Doetinchem.

Voordelen:

- Ontsluiting grote plaatsen in de achterhoek.
- Kortere reistijd tussen Arnhem en Twente.

8.12 Spoorlijn Winterswijk – Borken

Lengte: ca. 17 km (ca. 7 km in NL)

Tracé: Reactivering van de voormalige spoorlijn

Nieuwe stations: Burlo (D)

Bewonersbereik: 3577 in Duitsland

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, eventueel kruisingsmogelijkheid. Basissnelheid 130 km/u of 140 km/u.

Bediening: 1x per uur RE 14 Apeldoorn – Essen

Aandachtspunten:

- Er zijn ook reactiveringplannen voor het traject Bochelt – Borken - Coesfeld. (https://www.nwl-info.de/fileadmin/NWL/Downloads/Informationen_fuer_Meinungsbildner/Machbarkeitsstudie_Wiederinbetriebnahme/Studie_Strecke_Bocholt-Borken-Coesfeld_.pdf) Als dit gebeurd wordt het spoorknooppunt in Borken hersteld.

Voordelen:

- Kort stuk ontbrekend spoor op lang traject.
- Tussen Zevenaar en Glanerbrug zit een groot gat in grensoverschrijdend spoor en Winterswijk ligt ongeveer halverwege. Tevens is deze spoorlijn ooit aangelegd als doorgaande internationale verbinding.
- Belangrijk voor de regionale economische ontwikkeling en grensoverschrijdende arbeidsmarkt in de regio Achterhoek – Kreis Borken
- Compensatie Apeldoorn voor rechtstreekse internationale bereikbaarheid bij het vervallen van de IC Berlijn stop.

8.13 Spoorlijn Nijmegen – Kleve

Lengte: ca. 30 km (waarvan ca. 15km in NL, ca. 7 km vanaf splitsing Maaslijn)

Tracé: Volgens de huidige buiten gebruik zijnde spoorlijn die nog grotendeels aanwezig is.

Nieuwe stations: Groesbeek, Kranenburg, Nutterden

Bewonersbereik: 29118 waarvan 16775 in Nederland

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden ten minste Groesbeek en Kranenburg. Baanvak basissnelheid vermoedelijk 130 km/u of 140 km/u

Bediening: 2x per uur RE 10 Nijmegen - Düsseldorf stopt overal tussen Nijmegen en Kleve, indien Xanten –Kleve ook wordt gereactiveerd RB31 eventueel doortrekken naar Nijmegen met alleen stop op Heyendaal. In verdere toekomst ook mogelijk een IC Amsterdam – Kleve te laten rijden via Amersfoort en Rhenen.

Aandachtspunten:

- Inpassing in centrum Groesbeek. Bij de gemeente leeft het idee dat het centrum doorsneden wordt. Echter loopt er nu een drukke verkeersweg dwars door het centrum en staan pleinen vol auto's.
    - Optie 1 kan zijn overweg afsluiten voor autoverkeer en stationsplein een verblijfsplein maken. (Verlijk de situatie bijvoorbeeld met station Ede Centrum).
    - Optie 2 kan zijn het spoor verdiept aan te leggen in een tunnelbak en hier de wegen in het centrum ongelijkvloers over te laten kruisen evenals het stationsplein te laten doorlopen het station. Aangezien de spoorlijn op 15m ligt in Kranenburg, 36m bij station Groesbeek en dan doorstijgt naar 51m en een tijd op deze hoogte ligt zal het waarschijnlijk redelijk goed te doen zijn om het spoor te verlagen. Het gedeelte wat in een tunnelbak komt te liggen zal of geheel dubbel spoor zijn of hier rekening mee houden voor de toekomst.
- Mogelijk ook omleidingroute HSL Oost. Aangezien spoorlijn oorspronkelijk dubbelspoor was en Krefeld - Kleve weer dubbelspoor wordt zou er voor kunnen worden gekozen Kleve – Nijmegen ook of deels dubbelspoor aan te leggen.
- In Kranenburg is ca. een derde van de bevolking Nederlander.
- Nijmegen kent een grote Duitse gemeenschap en 10 % van de studenten komt uit Duitsland
- Nijmegen – Kleve heeft minstens net zoveel potentie als Enschede – Gronau.

Voordelen:

- De oplossing voor verkeersproblemen aan de oostzijde in de stad Nijmegen.
- Impuls voor de grensoverschrijdende arbeidsmarkt in druk bevolkte regio.

8.14 Spoorlijn Hoorn – Medemblik

Lengte: ca. 20 km

Tracé: Volgens de huidige als museumlijn in gebruik zijnde spoorlijn

Nieuwe stations: Zwaag, Wognum-Nibbixwoud, Abbekerk, Midwoud-Oostwoud, Opperdoes, Medemblik.

Bewonersbereik: 29830

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor. Spoor en treindienst in handen van dezelfde eigenaar.

Spoor: Niet geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden zoals huidig, mogelijk extra wissel in Midwoud - Oostwoud. Baanvak basissnelheid 80 km/u of 100 km/u

Bediening: 1x per uur standaard, 2x per uur mogelijk

Aandachtspunten:

- Museumgebruik blijft mogelijk. Treindienst mag hiervoor worden aangepast.
- Stations en lijn zoveel mogelijk een historische uitstraling. Daarom waarschijnlijk een batterij of waterstof trein i.p.v. bovenleiding. Voor stations en voertuigen is maatwerk aan de orde. Iets dat samen kan worden opgepakt met vergelijkbare lijnen als Apeldoorn – Dieren.

Voordelen:

- Mogelijkheden voor nieuwe P+R terreinen en ontlasting van Hoorn van autoverkeer.
- Lage investeringskosten doordat spoor alleen moet worden opgewaardeerd voor hogere snelheden en resterende onbewaakte overwegen bewaakt moeten worden.

8.15 Spoorlijn Blauwkapel – Maliebaan

Lengte: ca. 4 km

Tracé: Huidige spoorlijn

Nieuwe stations: Utrecht Biltstraat en Utrecht Maliebaan

Bewonersbereik: Binnen Utrecht

Gewenste status: Onderdeel hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd dubbelspoor. Basissnelheid 80 km/u.

Bediening: Vanuit richting Hilversum en Amersfoort. Per uur ca. 4 tot 6 treinen vanaf Utrecht Maliebaan. Later uit te breiden zover het past op 3 beschikbare perronsporen.

Aandachtspunten:

- Mogelijk in de toekomst bij Blauwkapel een spoorboog onder de driehoek zodat ook uit de richting Gouda/Utrecht Overvecht rechtstreekse treinen mogelijk zijn.
- Utrecht Biltstraat mogelijk overstappunt voor een nieuwe tramlijn naar USP.

Voordelen:

- Ontlasting Utrecht Centraal. In 1939 is station Maliebaan gesloten onder het mom van overbodig, alle treinen naar Utrecht Centraal. Echter sindsdien zijn het aantal treinen en reizigers dusdanig toegenomen dat inmiddels de wens is Centraal te ontlasten. Dan is een station wat toen teveel is weer in gebruik nemen een van de eerste punten waar je aan moet denken, mede omdat dit weinig kosten zal geven
- Betere bereikbaarheid oostkant van het centrum.
- Het stationsplein Maliebaan kan een verblijfsplein worden in plaats van een parkeervlakte. Dat scheelt veel auto’s die de stad in komen. Deze kunnen parkeren bij een P+R aan de rand van de stad of men kan de hele reis per trein afleggen.
- Bij werkzaamheden en calamiteiten op Utrecht Centraal kan dit station een deel van de oplossing zijn om reizigers te vervoeren door extra treinen naar Maliebaan te laten rijden.
- Snel te realiseren.

8.16 Kesteren – Rhenen en De Haar –Amersfoort

Lengte: ca. 3 km en ca. 13 km

Tracé: Reactiveren ontbrekende delen van Kesteren – Amersfoort. Het gedeelte tussen Rhenen en de Haar is al beschikbaar voor reizigersvervoer. (nog wel verbeteringen zie bij Veenendaallijn)

Nieuwe stations: Woudenberg –Scherpenzeel, Leusden, Amersfoort Zuid

Bewonersbereik: 52442 (exclusief Amersfoort)

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd dubbelspoor. Basissnelheid 140/160 km/u. (Kesteren – Rhenen vermoedelijk 80/100 km/u vanwege bocht)

Bediening: 1 of 2x per uur IC Maastricht – Amsterdam, 2x per uur sprinter Veenendaal – Amersfoort (mogelijk door naar Utrecht Maliebaan), 2x per uur IC Nijmegen – Utrecht (door naar Schiphol), 2x per uur sprinter (Nijmegen) Kesteren – Utrecht.

Aandachtspunten:

- IC stop voor Nijmegen – Utrecht in Veenendaal Centrum. Voor Maastricht – Amsterdam in Rhenen. Dit in combinatie met een goede busaansluiting naar Wageningen. Zodat Wageningen beter bereikbaar wordt vanuit bestemmingen ten zuiden van de Rijn en uit richting Amersfoort.
- In Kesteren goede aansluiting van de sprinter op de sprinter Arnhem -Tiel en de IC Arnhem – Rotterdam via Tiel, Gorinchem.
- Mogelijk spoorboog bij de Haar van Amersfoort richting Ede voor goederentreinen, robuuste omleidingsmogelijkheden en wellicht een spits IC.

Voordelen:

- Veel verbetering robuustheid van het netwerk
- Ontlasting Utrecht Centraal en Arnhem.
- Betere ontsluiting oostkant provincie Utrecht
- De verbinding die door oorlogsschade is verdwenen komt weer in gebruik.
- Reistijd Amsterdam Centraal – Nijmegen naar ca. 70 minuten of net iets daaronder t.o.v. de huidige 83 minuten
- Reistijd vanuit Amersfoort richting Nijmegen neemt enorm af.
- Betere bereikbaarheid universiteitsstad Wageningen

8.17 Spoorlijn Haarlem – Loenen

Lengte: ca. 38 km

Tracé: Voormalige spoorlijnen Aalsmeer – Haarlem en Aalsmeer – Loenen zonder keer spoor in Aalsmeer. Spoorboog richting de Schipholtunnel.

Nieuwe stations: Haarlem Parkwijk, Haarlem Boerhavewijk /Meerwijk, Vijfhuizen, Hoofddorp Weberbuurt, (aansluiting Hoofddorp, Aalsmeer, Uithoorn, Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen

Bewonersbereik: 98834 (exclusief Haarlem en Hoofddorp)

Gewenste status: Hoofdspoor, maar eventueel kan andere vorm worden gekozen als dat nodig is om gelijkvloers te kunnen kruizen.

Spoor: Geëlektrificeerd dubbelspoor tot kruising Hoofddorp, daarna enkelspoor kruisingsmogelijkheden op de stations. Basissnelheid minimaal 100 km/u bij voorkeur 140 km/u (zeker op Haarlem – Hoofddorp)

Bediening: 2x per uur IC Hoorn – Schiphol (via Alkmaar – Haarlem) vermoedelijk gekoppeld aan IC naar Enschede. 2x per uur sprinter Haarlem – Driebergen-Zeist, 2x per uur sprinter Haarlem – Almere Oostvaarders, De sprinters kunnen in Haarlem worden doorgetrokken naar Zandvoort aan Zee op drukke periodes. Overweging of 1x per uur een IC Haarlem – Utrecht mogelijk is.

Aandachtspunten:

- Onzekere inpassing in Hoofddorp op voormalig tracé. Noordelijk van bebouwing zou kunnen als alternatief, maar dan is aansluiting op Schiphol weer een stuk lastiger.
- Vermoedelijk lastige inpassing in Uithoorn. In combinatie met de tram die wordt doorgetrokken uit Amstelveen.

Voordelen:

- Kleine ontlasting Amsterdam en optimalisering Schipholtunnel gebruik
- Ontsluiting grote woonkernen per spoor. Betere ontsluiting oostkant Haarlem en flinke versnelling verbinding Haarlem – Schiphol.
- Alkmaar – Schiphol rechtstreeks en ongeveer net zo lang als met een IC via Sloterdijk mogelijk zou zijn. Echter deze route heeft veel voordelen.
    - Meer potentie voor IC tussen Alkmaar en Haarlem deze krijgt een veel betere bezetting en wordt daarmee de een groot deel van de dag 2x per uur haalbaar.
    - Door deze route minder risico overaanbod op traject Alkmaar – Uitgeest om alle gewenste verbindingen en korte reistijden mogelijk te maken. IC tussen Alkmaar – Schiphol en Alkmaar – Haarlem zijn zo gecombineerd in 1 trein i.p.v. 2.
    - Geen extra treinpad nodig in de Schipholtunnel daar deze gekoppeld wordt aan een in Schiphol beginnende IC.

8.18 Spoorlijn Den Bosch – Breda

Lengte: ca. 40 km

Tracé: Tot vlak voor Waalwijk volgt deze spoorlijn de voormalige spoorlijn naar Lage Zwaluwe, daarna buigt deze af en gaat deze zeer waarschijnlijk door een tunnel richting de Efteling (vanwege Loonse en Drunense duinen en bebouwing is een tracé op maaiveldhoogte erg ingewikkeld/onwenselijk). Daarna loopt het tracé ten noorden van Dongen naar de A27 waar aan de westzijde de spoorlijn verder in zuidelijke richting afbuigt richting Breda.

Nieuwe stations: Vlijmen, Drunen, Waalwijk, Kaatsheuvel, Dongen, Oosterhout en Oosterhout Zuid.

Bewonersbereik: 157880

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd dubbelspoor, station Kaatsheuvel en Oosterhout 4 perronsporen. Basissnelheid 140 km/u of 160 km/u.

Bediening: Basis 2x per uur sprinter Den Bosch - Breda. 1x per uur ICD Leeuwarden – Brussel, 1x per uur ICD Leeuwarden – Oostende beide ICD met stop op Kaatsheuvel. 2x per uur sprinter uit Dordrecht die tussen Oosterhout en Breda over dit traject gaat. Op piekmomenten kunnen extra treinen worden ingelegd naar Kaatsheuvel. Nader onderzocht zou kunnen worden of een IC stopt (soms) in Oosterhout ook nodig is.

Aandachtspunten:

- Station Kaatsheuvel 4 perronsporen voor keermogelijkheid op piekmomenten.
- Station Oosterhout zo inrichten dat een lijn Utrecht –Breda via Gorinchem later makkelijk in te passen is.

Voordelen:

- De Efteling wordt direct per trein bereikbaar. De Efteling zorgt voor zeer veel reisbewegingen met ongeveer 5 miljoen bezoekers per jaar betekend dit 10 miljoen reizigers per jaar.
- 6 grote kernen worden per spoor ontsloten.
- De Loonse en Drunense duinen worden beter bereikbaar per OV.
- Ook de reistijd Utrecht – Breda wordt korter t.o.v. de huidige reistijd.
- Grote parkeervlaktes bij de Efteling kunnen verdwijnen. Een deel is nodig voor de spoorlijn en het station. De resterende ruimte kan gebruikt worden om het natuurgebied en eventueel de Efteling te vergroten.

8.19 Spoorlijn Lage Zwaluwe – Oosterhout

Lengte: ca. 20 km

Tracé: Lage Zwaluwe tot Tuinbouwweg oude tracé richting Den Bosch, daarna afbuigend naar het zuiden bij Koopvaardijweg weer op goederenspoor komend dan langs de Bovensteweg N629 richting station Oosterhout, waar de lijn aansluit op Den Bosch – Breda.

Nieuwe stations: Made, Oosterhout West, Oosterhout Strijden, Oosterhout

Bewonersbereik: 63020

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor 100 km/u, kruisingsmogelijkheden stations

Bediening: 2x per uur sprinter Dordrecht - Breda

Aandachtspunten:

- Alternatief tracé t.o.v. tot A27 oude tracé volgen en dan naar het zuiden. Dit vanwege betere bediening Oosterhout en bebouwing op het oude tracé in Raamsdonkveer. Alternatief tracé direct langs Raamsdonkveer vermoedelijk lastiger dan deze route.

Voordelen:

- Deels al in gebruik bij Goederenvervoer, wat de kosten verlaagd om te reactiveren.
- Goede ontsluiting Oosterhout.

8.20 Havenspoorlijn

Lengte: ca 40 km

Tracé: Goederenspoorlijn geschikt maken voor reizigersvervoer

Nieuwe stations: Rotterdam Vrijenburgweg, Pernis (M), Hoogvliet, Spijkernisse, Rozenburg, Oostvoorne, Maasvlaktestrand.

Bewonersbereik: 126930

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd dubbelspoor snelheid vermoedelijk 100 km/u

Bediening: 2x per uur Rotterdam – Maasvlaktestrand (mogelijk extra versterkers)

Aandachtspunten:

- Inpasbaarheid t.o.v. Goederentreinen.
- Wellicht 1 of enkele extra stops zinnig om arbeidsplaatsen beter bereikbaar te maken.
- Een klein stuk extra spoor nodig om strand te ontsluiten en eindstation te realiseren.
- Bij Pernis knooppunt met Metro maken.

Voordelen:

- Naast het bedienen van plaatsen wordt ook het Havengebied beter bereikbaar voor de vele duizenden mensen die er werken. Enkele jaren geleden verscheen er al eens een artikel over het ontsluiten van werklocaties: https://www.ad.nl/rotterdam/het-spoor-ligt-er-al-waarom-stappen-havenwerkers-niet-gewoon-op-de-trein~a3b8869cd/
- Verbetering bereikbaarheid zuidkant Rotterdam

8.21 Spoorlijn 55 Wondelgem - Terneuzen

Lengte: ca 30 km (waarvan ca. 15 km in NL)

Tracé: Reactivering goederenspoorlijn voor reizigersvervoer

Nieuwe stations: Evergem Kerkbrugge (B), Ertvelde (B), Zelzate (B), Sas van Gent, Sluiskil, Terneuzen

Bewonersbereik: 67389 waarvan 30540 in Nederland

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor 100 km/u, kruisingsmogelijkheden stations

Bediening: 1x per uur stoptrein Gent – Terneuzen (mogelijk uitbreiden naar 2x per uur op drukke momenten)

Aandachtspunten:

- Verbetering en goede aansluiting busverbinding tussen Terneuzen en Goes om onder andere ook reizen vanaf de spoorlijn Roosendaal - Vlissingen naar Gent te verbeteren.

Voordelen:

- Lage kosten vanwege al in gebruik bij goederenvervoer.

8.22 Nieuwe Sloelijn

Lengte: ca. 7 km

Tracé: De huidige goederenspoorlijn naar de Sloehaven tot afrit Borssele van de N62

Nieuwe stations: Nieuwdorp en ‘s Heerenhoek

Bewonersbereik: 4590

Gewenste status: huidige status

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, indien mogelijk huidige snelheid verhogen van 40 km/u naar 80 km/u

Bediening: Vermoedelijk haltesprinter 1x per 2 uur Goes – ’s Heerenhoek mogelijk gekoppeld aan een sprinter Breda – Goes. Deze halte sprinter zorgt ook voor de bediening van ’s Heer Arendskerke en Lewedorp.

Aandachtspunten:

- Loopafstand station ’s Heerenhoek naar bushalte voor de bus door de Westerscheldetunnel naar Terneuzen zo kort mogelijk maken.
- Stations zo voordelig mogelijk uitvoeren, met zo kort mogelijke perronlengte 3 of 4 bakken.

Voordelen:

- Tegen geringe kosten extra gebruik van de goederenspoorlijn.

8.23 Spoorlijn 11 Antwerpen – Woensdrecht

Lengte: ca. 30 km (waarvan ca. 10 km in NL)

Tracé: doortrekken huidige goederen haven spoorlijn 11 (ca. 20 km) naar Woensdrecht (ca. 10 km) en gereed maken voor zowel reizigers als goederenvervoer.

Nieuwe stations: Leugenberg (B), Oorderen-Hoevenen (B), Stadbroek (B), Noordland (B), Ossendrecht, Woensdrecht

Bewonersbereik: 44575 exclusief Antwerpen (Leugenberg) waarvan 15995 in Nederland

Gewenste status: hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor 100 km/u, kruisingsmogelijkheden stations

Bediening: 1x per uur stoptrein Antwerpen – Bergen op Zoom. Aantal keer IC richting Vlissingen, dan wel extra spoorboog nodig bij aansluiting op staatslijn F. Die mogelijk ook voor goederenvervoer interessant is.

Aandachtspunten:

- Station Woensdrecht is bij aanknoping staatslijn F in gedachte. Bij realisering van deze lijn kan echter gekozen worden nog een tweede station gunstiger naar de Woonkern te openen. Het station bij de aanknoping kan niet zomaar weg dat is ook overstapstation vanuit richting Vlissingen naar Antwerpen en andersom.

Voordelen:

- Verbeteren verbinding tussen Zeeland en Antwerpen
- Ontlasting spoorlijn 12

8.24 Spoorlijn 29 Tilburg –Turnhout

Lengte: 35 km

Tracé: Reactivering voormalige spoorlijn

Nieuwe stations: Riel, Alphen, Baarle

Bewonersbereik: 37671

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor 100 km/u, kruisingsmogelijkheden stations

Bediening: 1x per uur IC34 Tilburg –Binche, mogelijk nog versterkingen tot 2x per uur.

Voordelen:

- Extra grensverbinding vanuit Brabant naar België.
- Mogelijk door te trekken naar Eindhoven zodat Eindhoven ook rechtstreeks met België verbonden is.

8.25 Spoorlijn Hamont – Weert

Lengte: ca. 9 km (waarvan ca. 8 km in NL)

Tracé: Reactiveren voor reizigersverkeer

Nieuwe stations: Budel

Bewonersbereik: 13390

Gewenste status: Is al hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor minimaal 100 km/u bij voorkeur 130 km/u

Bediening: 1x per uur IC 43 Weert - Antwerpen

Aandachtspunten:

- Wordt al lang over gesproken tijd om traject snel gereed te maken zodat de trein kan rijden met name ook in België.
- Mogelijkheden de trein verder op te waarderen door doortrekken naar Düsseldorf

Voordelen:

- Rechtstreekse verbinding Limburg met Antwerpen.
- Op dit moment zeer lange grens met België zonder grensoverschrijdende spoorlijnen, mede met deze verbinding kan dit verkort worden.

8.26 Spoorlijn Boxtel – Uden

Lengte: ca. 23 km

Tracé: Reactivering van een deel van het Duits lijntje inclusief een verbindingsboog naar Eindhoven.

Nieuwe stations: Liemde, Schijndel, Veghel en Uden

Bewonersbereik: 98610

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor kruisingsmogelijkheden op de stations. Basissnelheid minimaal 100 km/u bij voorkeur 130 km/u.

Bediening: 2x per uur stoptrein Tilburg Universiteit – Uden, 2x per uur IC Uden – Maastricht

Aandachtspunten:

- Later mogelijk verder reactiveren en aansluiten op de Maaslijn of een ander tracé van Uden naar Nijmegen.
- Een boog met Eindhoven verkort de reistijd Uden en Veghel met Eindhoven flink en daarmee goed voor de vervoerswaarde van deze lijn.
- IC stopt in Veghel, Schijndel, Eindhoven, Weert, Sittard

Voordelen:

- Veel grote plaatsen op korte afstand van elkaar die bereikbaar worden per spoor.

8.27 Spoorlijn Roermond – Dalheim

Lengte: ca. 15 km (waarvan ca. 14 km in NL)

Tracé: Reactivering bestaande tracé

Nieuwe stations: Roermond Oost en Herkenbosch

Bewonersbereik: 7840 exclusief Roermond

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden. Basissnelheid 100 km/u

Bediening: 1x per uur stoptrein Mönchengladbach Hbf – Roermond 1x per uur sneltrein Mönchengladbach Hbf – Roermond

Aandachtspunten:

- Dit plan gaat uit van een regionale verbinding, waarbij bij voorkeur wel elektrificatie plaats vindt.
- Er zijn echter ook kansen deze verbinding verder op te waarderen. In dat geval een hogere basissnelheid van 140 km/u of 160 km/u en delen of geheel dubbelspoor. In het laatste geval is vermoedelijk ook een tunnel nodig onder de Meinweg en wordt het ook mogelijk om goederentreinen via deze route te laten rijden.
- Roermond heeft zeer veel Duitse bezoekers met name ook door de Designer Outlet. Doordat de reistijd per trein nu via een omweg en overstap in Venlo loopt komen erg veel mensen met de auto. Dit geeft veel verkeersdrukte en uitstoot in de buurt van Natura 2000 gebieden.

Voordelen:

- Bereikbaar maken van nationaal Park de Meinweg per trein.
- Aanpakken verkeersdrukte Roermond
- De huidige reistijd Mönchengladbach –Roermond kan met een rechtstreekse stoptrein van ca. 1 uur naar ca. 40 minuten worden gebracht. De sneltrein zou deze verbinding in ca. 30 minuten afleggen en bij verdere opwaardering zou de reistijd van een IC rond de 20 a 25 minuten liggen.

8.28 Verkorting Weert – Sittard

Lengte: ca. 17 km of ca. 30 km

Tracé: langs de A2

Nieuwe stations: n.v.t.

Bewonersbereik: n.v.t.

Gewenste status: Hoofdspoor

Spoor: Geëlektrificeerd dubbelspoor 200/230/250 km/u

Bediening:

- 1x per uur ICD Den Helder – Luxemburg
- 1x per uur ICD Den Helder – Maastricht
- 1x per uur ICD Den Haag – Aachen
- 2 x per uur IC Uden – Maastricht stoppend te Weert.

Aandachtspunten:

- Twee opties afhankelijk van de mogelijkheid om met hoge snelheid door Weert te komen en de inpasbaarheid. Voor het te leggen spoor maakt het nauwelijks uit. Het is alleen de vraag hoelang de 2 snelle sporen los van andere spoorlijnen lopen.
    - Alleen ten oosten van Weert langs de A2 naar Echt en daar aansluitend op staatslijn E.
    - Vanaf de provinciegrens Noord Brabant – Limburg naar Echt en daar aansluitend op staatslijn E. Mogelijkheid om bij Kelpen-Oler op het spoor te komen.
- ICD rijdt Eindhoven – Sittard zonder te stoppen

Voordelen:

- Veel reistijd winst naar Zuid – Limburg, afsnijden en hogere snelheid scheelt al snel een kwartier t.o.v. via Roermond. Van groot belang gezien het naast Groningen expliciet noemen door Floor Milikowski van de regio Sittard-Geleen en omliggende steden ook over de grens waar grote noodzaak is voor betere bereikbaarheid. Dit is te horen in het antwoord op een vraag van Tweede Kamerlid Mustafa Amhaouch die hij stelt om 10:53 in een rondetafelgesprek op 28 oktober 2020 over het nationaal groeifonds: https://debatgemist.tweedekamer.nl/node/24094?start=2946

8.29 Spoorlijn Sittard – Buchten

Lengte: ca. 6 km

Tracé: Huidige goederenspoorlijn

Nieuwe stations: Limbricht, Born en Buchten.

Bewonersbereik: 17930

Gewenste status: Huidige status

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, basissnelheid 60 km/u of 80 km/u.

Bediening: 2x per uur stoptrein Buchten – Stein

Aandachtspunten:

- Traject is nog niet geëlektrificeerd. Gezien de lengte en ander gebruik kan een batterij of waterstof trein i.p.v. bovenleiding een optie zijn.

Voordelen:

- Lage investeringskosten aangezien spoorlijn al aanwezig is, meeste overwegen onlangs beveiligd zijn en gezien de lengte van het traject geen hoge snelheiden nodig zijn.
- Gunstige stationslocaties mogelijk
- Bewoners hebben naast de lasten van de goederenspoorlijn ook de voordelen van betere bereikbaarheid.
- Uitwerking van lokale bereikbaarheid van regio Sittard-Geleen.

8.30 Spoorlijn Geleen – Stein

Lengte: ca. 6 km

Tracé: Huidige goederenspoorlijn

Nieuwe stations: Urmond en Stein.

Bewonersbereik: 18620

Gewenste status: Huidige status

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, basissnelheid 60 km/u of 80 km/u.

Bediening: 2x per uur stoptrein Buchten – Stein

Aandachtspunten:

- Traject is nog niet geëlektrificeerd. Gezien de lengte en ander gebruik kan een batterij of waterstof trein i.p.v. bovenleiding een optie zijn.

Voordelen:

- Lage investeringskosten aangezien spoorlijn al aanwezig is, meeste overwegen onlangs beveiligd zijn en de lengte van het traject geen hoge snelheiden nodig zijn.
- Bewoners hebben naast de lasten van de goederenspoorlijn ook de voordelen van betere bereikbaarheid.
- Uitwerking van lokale bereikbaarheid van regio Sittard-Geleen.

8.31 Miljoenenlijn Schin op Geul - Kerkrade Centrum

Lengte: ca. 16 km

Tracé: Volgens de huidige als museumlijn in gebruik zijnde spoorlijn

Nieuwe stations: Wylre, Eys, Simpelveld, Kerkrade West

Bewonersbereik: 22110 exclusief Kerkrade

Gewenste status: Geen onderdeel hoofdspoor. Spoor en treindienst in handen van dezelfde eigenaar ZLSM.

Spoor: Niet geëlektrificeerd grotendeels enkelspoor, kruisingsmogelijkheden zoals huidig. Baanvak basissnelheid 80 km/u of 100 km/u

Bediening: 1x per uur (eventueel mogelijk 2 x per uur)

Aandachtspunten:

- Museumgebruik blijft mogelijk. Treindienst mag hiervoor worden aangepast.
- Stations en lijn zoveel mogelijk een historische uitstraling (al is vraag of hier noodzakelijk is gezien pas rond 1990 buiten dienst). Daarom waarschijnlijk een batterij of waterstof trein i.p.v. bovenleiding. Iets dat samen kan worden opgepakt met vergelijkbare lijnen als Apeldoorn – Dieren en Hoorn - Medemblik.

Voordelen:

- Betere bereikbaarheid Heuvelland onder andere ook voor toerisme.

8.32 Spoorlijn 20 (Maastricht – Y Beverst)

Lengte: ca. 17 km (waarvan ca. 4km in NL)

Tracé: Reactiveren voormalige spoorlijn. Deze is deels nog aanwezig, deels niet.

Nieuwe stations: Maastricht Noordwest / Smeermaas, Lanaken, Gellik, Munsterbilzen / Bilzen noord

Bewonersbereik: 29787 in België. Daarbij komt nog Maastricht Noordwest.

Gewenste status: Hoofdspoor.

Spoor: Geëlektrificeerd enkelspoor, kruisingsmogelijkheden. Basissnelheid vermoedelijk 120 / 140 km/u

Bediening: 2x per uur stoptrein Maastricht –Hasselt, 1 x per uur IC 72 Maastricht – Antwerpen

Aandachtspunten:

- Er zijn ook tramplannen echter dit loopt verre van vlot, is duurder en heeft minder baten dan een treindienst zeker nu de NMBS van plan is de huidige IC Piektrein Hasselt – Antwerpen wil vervangen door een IC die op werkdagen rijdt, na verlenging naar Maastricht zou het goed zijn dat deze 7 dagen per week kunnen gaan rijden
- Ook de PVDA in België zou graag zien dat het tram plan vervangen wordt door een trein, maar daarvoor moet er wel een besluit worden genomen over de tram. Onlangs in de standaard: https://www.standaard.be/cnt/dmf20210318_98024574?adh_i=&imai=&articlehash=7A7F47D79A704312E90F271EB0D38D9C6ABBD5B25E4234A09410B65791B94A33A3B3E6933B8916D28992327FFF064CB74CD95BFBC0B5D57BA8C7602B37C83996

Voordelen:

- Sneller en voordeliger dan de tram
- Meer rechtstreekse verbindingen

8.33 Spoorlijn 24 Montzenlijn inclusief spoorlijn 39 naar Welkenraedt

Lengte: ca. 31 km + ca. 8 km, deze liggen grotendeels in België (ca. 34 km totaal) een klein deel ligt in Duitsland (ca. 5km)

Tracé: huidige goederenspoorlijnen

Nieuwe stations: Aachen Vaals (erstraße), Vaalserberg (B), Kelmis, Montzen, Henri Chapelle, Sint Martensvoeren, Sint Gravenvoeren Weerst

Bewonersbereik: 36782 (exclusief Aachen) waarvan 7945 in Nederland

Gewenste status: huidige status

Spoor: Geëlektrificeerd dubbelspoor, nu is basissnelheid 90 km/u (spoorlijn 24) en enkelspoor 60 km/u (spoorlijn 39).

Bediening: 1x per uur E18aNW Hasselt – Montzen, 1x per 2 uur stoptrein Maastricht - Eupen

Aandachtspunten:

- Lijnen liggen niet op Nederlands grondgebied, maar zijn wel van groot belang om Vaals en de Vaalserberg makkelijk per trein bereikbaar te maken. Evenals door de voorstreek het Zuidelijkste deel van het Limburgs heuvelland niet al te ver van een station komt te liggen.
- Wellicht kunnen passagierstreinen iets harder rijden dan de huidige op Goederenvervoer aangepaste snelheid.
- De stoptrein rijdt tussen Maastricht en Eijsden vermoedelijk zonder te stoppen.

Voordelen:

- Lage investeringskosten aangezien spoorlijn al aanwezig is, geen overwegen en geschikte snelheid. Wel is voor de stoptrein een aansluiting op de verbindingsboog uit de richting Eijsden naar de Montzenlijn nodig. Daarnaast perrons op de stations.
- Station Vaalserberg komt ongeveer 1 kilometer van het Drielandenpunt, een grote bezoeklocatie, te liggen indien er kortere wandelroute wordt aangelegd.
- Vaals krijgt op ca. 2 km van het centrum een station en wordt zeker daarnaast minder belast met autoverkeer richting de Vaalserberg.
- Parkeerplaatsen op de Vaalserberg kunnen grotendeels gesaneerd worden en verblijfsruimte en/of natuur worden.
- De Voerstreek wordt bereikbaar per trein evenals dat de reistijd richting de Hoge Venen van Nederland een stuk korter word. Behalve ontsluiting van de regio ook belangrijk voor de vervoerskeuze bij toeristische reizen.

8.34 Motivering om spoorlijnen niet op te nemen in het Totaalplan spoor:

Er zijn een aantal lijnen die vaak in de discussie zijn, maar waar als je verder gaat denken betere alternatieven voor zijn. Dit geldt onder andere voor de volgende spoorlijnen:

Spoorlijn Utrecht – Breda via Gorinchem

- Deze route zou minder bewoners extra per spoor ontsluiten dan een route van Oosterhout via Kaatsheuvel en Waalwijk naar Den Bosch. Evenals deze geen bediening van de Efteling zou hebben.
- Reistijd verkorting en rechtstreeks Utrecht –Breda via een spoorlijn via Kaatsheuvel kan gecombineerd worden met verhogen van capaciteit en snelheid op Utrecht – Eindhoven. En ontlasten van Breda – Tilburg.
- Het passeren van vele rivieren zorgt voor hoge kosten, waardoor bovenstaande argumenten er toe leiden dat bovenstaande route op korte termijn niet noodzakelijk is en beter andere projecten prioriteit kunnen krijgen.
- Wel bij aanleg station Oosterhout rekening mee houden dat in verdere toekomst mogelijk deze lijn er alsnog komt.

Spoorlijn naar Zernike

- Een stedelijk tramnetwerk in Groningen biedt verbetering van de bereikbaarheid in een veel groter deel van de stad en directe omgeving dan specifiek alleen naar Zernike.
- Een onderzoek (https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Downloads/Downloads_2020/Verbetering_OV_Zernike_verkennend_onderzoek_trein.pdf) geeft drie opties:
    - A1 Aftakking naar kopstation Zernike via station Noord.
    - A2 Aftakking naar kopstation Zernike langs de Ringweg
    - A3 Verleggen van de spoorlijn Delfzijl/Eemshaven in westelijke richting via Zernike, een deel van de stad minder bereikbaar maken door het verdwijnen van Groningen Noord.
- Alle 3 opties geven lastige inpasbaarheid in stedelijk gebied en daarnaast hoge kosten voor zowel aanleg als exploitatie van een kort stukje spoorlijn.
- Ten westen van hoofdstation Groningen is optimale inpassing nodig van de HSL Noord Lelylijn en versnelling Groningen – Leeuwarden. Dat maakt extra treinen richting Groningen Noord / Zernike waarschijnlijk niet verstandig c.q. nog duurder.
- Mocht in een onderzoek naar een tramnetwerk in Groningen blijken dat de trein toch geschikter is dan de tram om de bereikbaarheid van Zernike flink te verbeteren dan zou wel gekeken moeten worden naar de mogelijkheid om optie A1na Zernike te verlengen richting Aduard en Zuidhorn zodat Zernike ook uit de richting Leeuwarden rechtstreeks kan worden bediend. Evenals dit in samenhang met een combinatie van A1 + A2 zodat ook een ringlijn een optie is.

9 Overig railvervoer

In dit hoofdstuk worden enkele projecten besproken waarvoor ook spoor rails benodigd zijn, maar niet voor treinen. In de laatste paragraaf wordt besproken waarom de Noord/Zuidlijn in zuidelijke richting geen of veel minder prioriteit hoeft te krijgen.

9.1 Metroringlijn 52 Noord –Edam –Purmerend –Noord

Lengte: ca. 35 km

Tracé: Vanaf Metrostation Noord richting het Schouw, daar begint de ronde langs Monnikendam, Volendam, Edam, Purmerend en terug naar het Schouw

Nieuwe stations: Broek in Waterland, Monnikendam, Volendam (3x), Edam (2x), Purmerend (3x), Ilpendam.

Bewonersbereik: 43490 exclusief Purmerend (80138)

Gewenste status: Metrospoor

Spoor: gelijk aan de Noord/Zuidlijn

Bediening: Vermoedelijk 1x per 10 minuten linksom en 1 x per 10 minuten rechtsom zodat op het deel Amsterdam Noord – Amsterdam Zuid een 5 minuten dienst is. In Edam komt een pauze tijd van enkele minuten. Soort eindpunt en marge bij vertragingen.

Aandachtspunten:

- Meest geschikte exacte tracé en locatie van de haltes.
- Aansluitende buslijnen zoals de dan ingekorte 314 Edam – Hoorn die lokaal metrostation Edam verbindt met treinstation Oosthuizen en Hoorn en daarnaast de bus 316 naar Marken.

Voordelen:

- Alle buslijnen richting Waterland en verder kunnen verdwijnen van Amsterdam Centraal. Hierdoor komt meer ruimte voor het station waardoor er extra perronspoor beter mogelijk is. Wellicht zelfs nog 1 of 2 extra keersporen door verkleining busstation.
- Het doortrekken van metrospoor zal een stuk voordeliger zijn om grote kernen als Edam, Volendam en Monnikendam op het spoor aan te sluiten dan een treinspoor.
- Betere railbediening oostkant van Purmerend. Waardoor ook aanpassingen voor extra sprinters naar Purmerend niet nodig zijn.

9.2 Metroringlijn 51 Isolatorweg – Amsterdam Centraal

Lengte: ca. 4 km

Tracé: Sluiten van het ontbrekende stuk van de ring

Nieuwe stations: n.t.b.

Bewonersbereik: Binnenstedelijk

Gewenste status: Metrospoor

Bediening: vermoedelijk minstens 1x per 10 minuten linksom en 1 x per 10 minuten rechtsom

Aandachtspunten:

- Vanaf waar onder de grond om aan te sluiten op metrosporen bij Amsterdam Centraal.

Voordelen:

- Ontsluiting bestaande en nieuwe woonwijken

9.3 Randstadrail Leiden –Katwijk -Noordwijk –Noordwijkerhout

Lengte: ca. 20 km

Tracé: via genoemde plaatsen

Nieuwe stations: n.t.b.

Bewonersbereik: 92414 exclusief Noordwijkerhout

Gewenste status: Randstadrailspoor

Spoor: Gelijk aan andere Randstadraillijnen

Bediening: Vermoedelijk 1x per 10 minuten

Aandachtspunten:

- Meest geschikte exacte tracé en locatie van de haltes.
- Noodzakelijk om de kuststrategie in zijn geheel uit te voeren.
- Was eerder al voor deel in beeld bij de Rijngouwelijn

Voordelen:

- Zeer grote woonkernen worden met meer capaciteit, sneller en comfortabeler ontsloten per OV

9.4 Randstadrail Hoek van Holland – Kijkduin

Lengte: ca. 14 km bij doortrekken naar Scheveningen ca. 20 km totaal

Tracé: heraanleg strandlijn, voormalige goederenlijn, en vanuit Kijkduin aansluiten op bestaande Randstad Rail in Den Haag / Scheveningen.

Nieuwe stations: Vermoedelijk 2x ’s Gravensande, Monster en Kijkduin

Bewonersbereik: 36090 (exclusief Kijkduin/Den Haag/Scheveningen.

Gewenste status: Randstadrailspoor

Spoor: Gelijk aan andere Randstadraillijnen

Bediening: Vermoedelijk 2-4 x per uur.

Voordelen:

- Noordzee toerisme.
- Ontsluiten woonlocaties tussen Hoek van Holland en Den Haag.

9.5 Tram in steden

Op dit moment hebben Amsterdam, Den Haag en Rotterdam een uitgebreid tramnetwerk. Utrecht heeft een beperkt netwerk met enkele lijnen naar Nieuwegein, IJsselstein en naar Utrecht Science Park. In Groningen werd ca. 10 jaar geleden al over de tram gesproken, maar de plannen hiervoor werden toen geannuleerd. Onlangs kwam de tram weer aan de orde het zou wenselijk zijn om hier verder aan te werken. Zeker als besloten wordt tot aanleg van de HSL Noord Lelylijn zal de stedelijke agglomeratie van Groningen flink verder groeien. Daarmee is het verstandig het stedelijk OV hierop in te richten. Een nu wat betreft grote vergelijkbare stad met HSL station en centrumfunctie Erfurt heeft een goed functionerend tramnetwerk. Dat zou in Groningen ook moeten kunnen. Voor de agglomeratie Eindhoven zou een tramnetwerk ook een optie zijn gezien de vergelijkbare grote. Hieronder volgen enkele suggesties:

Utrecht

Mogelijk tramaansluiting vanaf station Utrecht Biltstraat naar de lijn richting USP (ca 2,5 km) alternatief deze lijn vanaf Utrecht Centraal laten beginnen en ook de binnenstad bedienen.

Groningen

Realisatie van een tramnetwerk met dan mogelijk de volgende lijnen:

- Hoofdstation -Kardinge, het zou wel wenselijk zijn om door te kunnen naar Beijum en Leeuwenborg.
- Hoofdstation – Zernike
- Europapark – UMCG – Station Noord –Zernike –Hoogkerk
- Hoofdstation – Eelderwolde
- Hoofdstation – Meerstad

Eindhoven

Mogelijke lijnen vanaf Eindhoven Centraal bijvoorbeeld:

- Veldhoven
- Valkenwaard (met aftakking High Tech campus),
- Son en Breugel (Woensel, Ikea).

9.6 Motivering om de Noord/Zuidlijn niet te verlengen in zuidelijke richting

Noord/Zuid lijn doortrekken naar Schiphol en Hoofddorp heeft zeer veel minpunten:

- Loopt volledig langs hoofdspoor wat sneller is, voor reistijd winst niet nodig.
- Kost vanwege lastige inpassing vele miljarden.
- Om meer ruimte te bieden op het hoofdspoor voor IC en internationale treinen is een directe investering in het hoofdspoor veel effectiever en voordeliger. Een paar sprinters minder per uur op het hoofdspoor geeft veel minder extra capaciteit dan twee extra treinsporen. Daarnaast:
    - Op de Westtak en Amsterdam Muiderpoort – Amsterdam Bijlmer is al rekening gehouden dat er ooit 4 i.p.v. 2 sporen komen.
    - Een Noord Zuidlijn lost niets op aan het knelpunt rond Weesp richting Almere en Amersfoort. 2 nieuwe snelle sporen van Muiderpoort richting Almere wel, bovendien wordt de reistijd dan ook korter.
- Het verbetert niets aan de verbinding tussen Haarlem en Schiphol.
- Doortrekking van de Noord/Zuidlijn is voor een groot gedeelte ook gericht op groei en groenwassen van Schiphol. Dit terwijl verstandig luchtvaartbeleid in combinatie met goede internationale connectiviteit per trein zal zorgen voor een krimp van de luchtvaart.
- Voor het Schinkelkwartier is een nieuwe halte aan de metroringlijn tussen Henk Sneevliet weg en Amstelveenseweg een prima alternatief.
- Het aantal internationale treinen in de Schipholtunnel kan ook groeien door de paden elk uur te benutten.
- Betere benutting van treinen:
    - Zoals bijvoorbeeld Thalys ook gebruiken voor vervoer op Amsterdam Centraal – Schiphol
    - Geen of minder eindigende treinen op Schiphol en Hoofddorp. Dit kan onder andere door de spoorlijn Haarlem – Loenen te reactiveren met een boog naar Schiphol. Hierdoor kan bijvoorbeeld de IC Enschede – Schiphol doorrijden richting Haarlem, Beverwijk, Castricum, Alkmaar, Alkmaar Noord, Heerhugowaard, Obdam en Hoorn. Een Sprinter kan in plaats van in Hoofddorp te eindigen na Schiphol doorrijden richting Hoofddorp Centrum, Haarlem en bij piekperiodes Zandvoort aan Zee. Dit alles zonder dat dit extra treinpaden kost in de Schipholtunnel.

10 IC Bus (100 km/u)

Op lange trajecten die onderdeel van het nationale netwerk, maar een spoorverbinding niet realistisch is het voor bereikbaarheid belangrijk in te zetten op comfortabele 100 km/u bussen. Bij veel trajecten gaat het om reizen over lang dijken, eilanden die per weg bereikbaar zijn en in de buurt ban grote wateren. Om een voor de reiziger attractief aanbod te realiseren dienen deze een tariefintegratie met het spoornet te krijgen. Wat betekend dat tarief kilometers doorlopen net als op het spoor en ze zijn opgenomen in de abonnementen structuur. Dit ook vanwege het feit dat deze bus regelmatig een onderdeel van de reis is tussen twee treinritten.

IC Bus 1: Alkmaar – Leeuwarden of Harlingen.

- Basis 1 x per uur mogelijk vaker 2x per uur in samenhang met de Waddenstrategie in aansluiting op veerboten in Harlingen naar Terschelling en Vlieland.
- Huidige route

IC Bus 2: Hoorn – Den Helder

- Basis 2 x per uur. 1 x per uur wellicht naar Anna Paulowna i.p.v. Den Helder voor snellere verbinding vanaf Wieringen richting Alkmaar.
- Abbekerk, Middenmeer, Wieringerwerf, Hippolytushoef en Westerland.

IC Bus 3: Enkhuizen – Lelystad (mogelijk door naar Harderwijk)

- Basis 2x per uur. Nu op 1x per dag na helemaal nog geen bus.
- Verkort de reistijd tussen West-Friesland en Flevoland enorm, en geeft alles benoorden Alkmaar - Hoorn de snelste route naar Lelystad en alles wat daar noordoostelijk van ligt via Enkhuizen. Dit zorgt ervoor dat mensen niet onnodig door Amsterdam reizen. Onderweg alleen tussenstop Batavia stad. En zorgen dat op de vierbaans wegen door Lelystad niet afwisselend 50-70 km/u geldt, maar op de hele route de bus daar 70 of 80 km/u kan rijden.
- Als de Lelylijn er ligt en Alkmaar – Amsterdam versneld is zal uit de regio Alkmaar – Heerhugowaard de route via Amsterdam wel weer sneller zijn. Vanuit de regio Hoorn – Enkhuizen zal de bus sowieso sneller blijven voor de meeste bestemmingen.

IC Bus 4: Rotterdam – Terneuzen (eventueel start bij Havenspoorlijn)

- Vermoedelijk basis 2 x per uur
- Route via Zierikzee, Goes
- stops n.t.b.

IC Bus 5: Rotterdam –Middelburg (eventueel start bij Havenspoorlijn)

- Vermoedelijk basis 2 x per uur
- Via N57 Hellevoetsluis, Ouddorp, Rennesse
- Stops n.t.b. evt start bij Havenspoorlijn

IC Bus 6: Meppen (D) – Emmen

- Uitgebreid besproken in hoofdstuk 6.20 en mogelijk ook Meppen – Hoogeveen.

Daarnaast wellicht nog enkele mogelijke aanvullingen.

11 Waternetwerk

Op sommige plaatsen zijn zowel treinen als bussen geen oplossing, door de aanwezigheid van grote wateren. Een onderzoek naar de mogelijkheden in Nederland van veerboten op waterstof met snelheden tot ruim 80 km/u zou daarbij een interessante optie zijn. Een nieuwsartikel over dit type boten is te vinden op: https://opwegmetwaterstof.nl/snelle-veerboten-op-waterstof/ Aandachtspunten hierbij zijn:

- Veiligheid t.o.v. ander scheepvaartverkeer (zowel beroepsmatig als pleziervaart). Welke snelheid kan op welke locatie verantwoordt worden gevaren door veerboten op waterstof. Bij een positieve uitkomst is een vervolgstap een boot te ontwikkelen met de juiste afmetingen en deze te testen in praktijk.
- Potentiële vervoersvraag op korte en langere termijn
- Klimaat en milieuvoordelen

Hieronder volgen enkele gebieden waarvoor zo'n type boot de bereikbaarheid flink kan verbeteren. Dit is ook van belang voor het totaal aantal reizen met de trein. Doordat deze veerboten spoorlijnen met elkaar verbinden of vaak aansluiten op een spoorlijn. Waarbij het net als met de IC bus de aanbeveling is om tariefintegratie met het spoor toe te passen.

IJsselmeer

Een belangrijk gat in de bereikbaarheid binnen Nederland en mobiliteit is het IJsselmeer. De afstanden zijn hier hemelsbreed relatief kort, maar er moeten enorme omwegen worden afgelegd. Op dit moment is er alleen in het zomerhalfjaar 3x per dag een trage toeristische boot verbinding tussen Enkhuizen en Stavoren en 1x per dag tussen Enkhuizen en Medemblik.

Een snelle boot op het IJsselmeer kan spoorlijnen aan elkaar knopen evenals de veerboot + fiets een interessante optie maken. Gezien de snelheid van de boot moet met 1 boot al redelijk wat verbindingen kunnen worden geboden op relevante tijdstippen. Havens van Enkhuizen, Stavoren, Medemblik, Urk en Lemmer kunnen hiermee snel met elkaar verbonden worden. De mogelijkheden voor het bereiken van zowel werk, opleiding als recreatie nemen flink toe. En reistijden zullen flink korter zijn dan met andere modaliteiten die een flinke omweg moeten maken.

Wadden

Voor de Waddenveren biedt een waterstofboot kansen voor snel OV zeker omdat autotransporten in de toekomst minimaal zijn bij het uitvoeren van de Waddenstrategie en hierdoor hooguit 1 boot per eiland voor (vracht)auto transporten nodig is.

Naar Texel kan je met 1 waterstofboot prima een half uur dienst onderhouden met naar schatting een reistijd van ca. 5 tot 8 minuten. Voor Terschelling en Vlieland kan wellicht het beste een combinatie worden gemaakt die 1x per 2 uur gaat. Aangezien de reistijden ongeveer 30 min naar Terschelling, 25 min naar Vlieland en 10 min tussen Vlieland en Terschelling zullen zijn. Voor Ameland een uur dienst met een reistijd van ca. 12 tot 15 minuten. Voor

Schiermonnikoog is 1x per 2 uur in ca 10 minuten voldoende. Dit zou bij kunnen dragen aan zowel de leefbaarheid op de eilanden, verduurzamen transport in het Waddengebied, betere mogelijkheden voor dagtoerisme en daarmee ook beter gebruik van spoorlijnen.

Ook een 1x per 2 uur verbinding Emden – Delfzijl –Eemshaven – Borkum kan interessant zijn zowel voor de bereikbaarheid van het Duitse eiland Borkum, de ontwikkeling van 3 havens in het Dollard gebied alsmede het verbeteren van de regionale grensoverschrijdende arbeidsmarkt. Ter indicatie Delfzijl en Emden liggen minder dan 20 km van elkaar, echter de reistijd per auto is nu meer dan een uur, per OV meer dan 3 uur. Alleen een toeristische boot in de zomer beperkt de reistijd tussen Emden en Delfzijl tot 1 uur en 20 minuten.

In het zomerseizoen zou je nog een Waddenhopper in kunnen zetten die verschillende routes aflegt van eiland naar eiland en havens aan de vaste wal in samenwerking met Duitsland.

Randmeren

De OV ontsluiting van Huizen en Bunschoten – Spakenburg naar Almere en richting Amsterdam zou flink verbeterd kunnen worden door een waterstof veerdienst tussen Bunschoten – Spakenburg, Huizen, Almere Haven en Muiderberg. In Muiderberg kan op een nieuw stations worden opgestapt in sprinters richting Amsterdam. Voor bijvoorbeeld Huizen, een plaats met ruim 40000 inwoners, betekent dit een reistijd winst van meer dan 20 minuten naar Amsterdam.

Noordzee

De Waddenhopper zou je ook op sommige dagen in ca 4 uur van de Eemshaven naar Esbjerg in Denemarken kunnen laten varen voor toeristische doeleinden.

Richting Groot Brittannië zou je ook waterstofboten kunnen zetten. Vanaf verschillende havens langs de gehele Nederlandse kust, doordat je niet meer afhankelijk bent van grote boten op de kortste route. Hiermee kan het Waternetwerk ook bijdragen aan de internationale bereikbaarheid van Nederland.

Nieuwe stations Totaalplan spoor

bewonersbereik: aantal inwoners plaats van station + plaatsen die binnen 5km liggen.

Plaatsen die meetellen anders dan de stations naam worden genoemd achter het bewonersbereik.

stations in plaatsen waar al een station is hebben geen aantal personen bij bewonersbereik.

Bron aantal bewoners: CBS cijfers uit voornamelijk 2020 in Wikipedia

Groningen

station	spoorlijn	gesloten	heropend	gesloten	bewonersbereik			
Glimmen	staatslijn C	nieuw			1870	Noordlaren		
Hoogkerk	HSL Lelylijn	20-5-1951			12250			
Leek	HSL Lelylijn	nieuw			17250	Tolbert	Midwolde	Nietap
Marum	HSL Lelylijn	nieuw			7150	Nuis	Noordwijk	Kornhorn
Meeden-Muntendam	Zuidbroek - Veendam	1-5-1941			6355			
Musselkanaal	Nedersaksenlijn	15-5-1935			6695			
Stadskanaal	Nedersaksenlijn	17-5-1953			23920	Nieuw-Buinen		
Ter Apel	Nedersaksenlijn	15-5-1935			9335			
Wildervank	Nedersaksenlijn	17-5-1953			5390			

Fryslân

station	spoorlijn	gesloten	heropend	gesloten	bewonersbereik		
Anjum	WPD Schiermonnikoog	15-5-1935			1235	Oostmahorn	Esonstad
Britsum P+R (Stiens Zuid)	WPD Ameland	1-12-1940			1390	Cornjum	
Damwâld	WPD Schiermonnikoog	Nieuw			7555	Wouterswoude	Driesum
Dokkum	WPD Schiermonnikoog	Nieuw			12675		
Drachten	HSL Noord / Lelylijn	Nieuw			45075	Ureterp	
Ferwert	WPD Ameland	1-12-1940			2645	Blije	
Hallum	WPD Ameland	1-12-1940			3065	Hijum	
Heerenveen Noord	HSL Noord / Lelylijn	Nieuw					
Heerenveen Thialf	Staatslijn A	22-5-1977					
	Of verplaatsen Heerenveen naar het zuiden			Nog wel soms in gebruik	Evenementenstation		
Holwerd	WPD Ameland	1-12-1940			1585		
Holwerd Veerdam	WPD Ameland	Nieuw				(Veerboot Ameland)	
Joure	HSL Noord / Lelylijn	Nieuw			13150		
Kollumerzwaag (Wildpad)	Staatslijn B	1-3-1887			4060	Twijzel	

Lauwersoog	WPD Schiermonnikoog	Nieuw			155	(Veerboot Schiermonnikoog)			
Leeuwarden Elfstedenhal	WPD Ameland	Nieuw							
Leeuwarden Werpsterhoeke	Staatslijn A	Nieuw							
Lemmer	HSL Noord / Lelylijn	Nieuw			10220				
Marum	WPD Ameland	1-12-1940			1400				
Metslawier	WPD Schiermonnikoog	15-5-1935			2850	Niawier	Oosternijkerk	Morra	Liossens
Peperga	Staatslijn A	15-5-1938	1-1-1940	5-1-1941	3320	Willemsoord	De Blesse	Blesdijke	Steggerda
Scharnegoutum	Leeuwarden - Stavoren	15-5-1938	1-6-1940	24-6-1940	2500	vele kleine dorpen			
Stiens	WPD Ameland	1-12-1940			9975	Finkum			

Drenthe

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**				
Assen Noord	Staatslijn C	Nieuw							
Assen Zuid	Staatslijn C	Nieuw							
Eext	Assen –Stadskanaal	4-5-1947			1425				
Gasselte	Assen –Stadskanaal	4-5-1947			1095	Drouwen			
Gasselternijveen	Assen –Stadskanaal	4-5-1947			1865	Drouwenerveen			
Gieten	Assen –Stadskanaal	4-5-1947			5050				
Hoogeveen West	Staatslijn C	Nieuw							
Hooghalen	Staatslijn C	15-5-1938			1425				
Koekange	Staatslijn C	15-5-1938	1-5-1940	24-11-1940	2767	Berghuizen	Koekangerveld		
Nijeveen	Staatslijn A	15-5-1938			3810				
Nieuw-Weeringe	Nedersaksenlijn	Nieuw			3410				
Rolde	Assen-Stadskanaal	4-5-1947			3770	Nooitgedacht	Balloo	Anderen	Deurse
						Nijlande			
Ruinerwold	Staatslijn C	15-5-1933			2835				
Tynaarlo	Staatslijn C	15-5-1938	1-6-1948	18-5-1952	17015	Vries	Zuidlaren	Schipborg	Zeegse
Wijster	Staatslijn C	15-5-1938			1910	spier	Drijber		

Overijssel

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**	
Bathmen	Deventer - Almelo	15-5-1938	1-6-1940	4-5-1947	7360	Lettele
Bergentheim	Zwolle - Emmen	1-6-1975			4545	Bruchterveld
Boekelo	Doetinchem - Enschede	3-10-1937			2306	

De Lutte	Almelo - Salzbergen	Nieuw			3865		
Diepenveen	staatslijn A	15-5-1936	1-6-1940	5-1-1941	4740		
Haaksbergen	Doetinchem - Enschede	3-10-1937			24275		
Nieuwleusen	Staatslijn A	15-5-1938			9215		
Staphorst	staatslijn A	15-5-1935			10530		
Zwolle Zuid	staatslijn A	Nieuw					

Gelderland

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**open**	**gesloten**	**bewonersbereik**		
Apeldoorn het Loo	Apeldoorn - Zwolle	8-10-1950					
Apeldoorn West	Oosterspoorweg	Nieuw					
Apeldoorn Zuid	Apeldoorn - Dieren	Nieuw					
Beekbergen	Apeldoorn - Dieren	1-8-1950			6170	Lieren	
Borculo	Doetinchem - Enschede	3-10-1937			9080	Geesteren	
Ede West	Rhijnspoorweg	Nieuw					
Eefde	Staatslijn A	16-12-1918	1-7-1920	22-5-1932	4380		
Eerbeek	Apeldoorn - Dieren	1-8-1950			11430	Hall	Laag-Soeren
Emst	Apeldoorn - Zwolle	8-10-1950			3225		
Epe	Apeldoorn - Zwolle	8-10-1950			15690	Oene	
Epse	Staatslijn A	16-12-1918			2050		
Gorssel	Staatslijn A	15-5-1938			4430	Joppe	
Groesbeek	Nijmegen - Kleve	7-10-1934	1-5-1940	25-5-1940	16775	de Horst	
Hattem (NCS)	Utrecht - Kampen	15-5-1938	16-5-1940	6-10-1940	12241		
			3-9-1945	6-5-1946			
Heerde	Apeldoorn - Zwolle	8-10-1950			18645		
Hulshorst	Utrecht - Kampen	31-5-1987			5195	Hierden	
Kootwijk	Oosterspoorweg	15-5-1934			265		
Laren-Almen	Zutphen - Glanerbeek	15-5-1938			5495		
Loenen	Apeldoorn - Dieren	1-8-1950			3320		
Neede	Doetinchem - Enschede	3-10-1937			9350		
Ressen- Bemmel	Arnhem - Nijmegen	onbekend			12355	Bemmel	
Stroe	Oosterspoorweg	15-5-1938			3770	Garderen	
Vaassen	Apeldoorn - Zwolle	8-10-1950			12655		
Valburg	Betuwelijn	15-5-1938			1835		

Waardenburg	Utrecht- Boxtel	1935			7890	Haaften	Opijnen	Tuil	Neerijnen
Wapenveld	Apeldoorn - Zwolle	8-10-1950			6145				
Wijchen West	Tilburg - Nijmegen	Nieuw							
Zelhem	Doetinchem - Enschede	22-5-1937			8792				

Noord -Holland

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**open**	**gesloten**	**bewonersbereik**				
Aalsmeer	Haarlem - Loenen	Nieuw			31927				
Abbekerk	Hoorn - Medemblik	1-1-1936	29-5-1940	5-1-1941	3115	De Weere	Lambertschaag		
Bennebroek-Vogelenzang	OL Amsterdam - Rotterdam	17-9-1944			9490	Zwaanshoek			
Breezand	Staatslijn K	15-5-1938			4160				
Haarlem Nieuweweg	Haarlem - Loenen	22-5-1932							
Haarlem Parkwijk	Haarlem - Loenen	nieuw							
Heerhugowaard de Noord	Staatslijn K	Nieuw			7515	Noord-Scharwoude			
Hoofddorp Centrum	Haarlem - Loenen	1-1-1936							
Hoofddorp Ijweg	Haarlem - Loenen	22-5-1935							
Limmen	Staatslijn K	Nieuw			7450				
Medemblik	Hoorn - Medemblik	1-1-1936	29-5-1940	5-1-1941	8590				
Midwoud-Oostwoud	Hoorn - Medemblik	1-1-1936	29-5-1940	5-1-1941	3120	Oostwoud			
Muiderberg	Weesp - Lelystad	Nieuw			3145				
Oosthuizen	Zaandam - Enkhuizen	15-5-1938			5610	Beets	Warder	Noordbeemster	Schardam
Opperdoes	Hoorn - Medemblik	1-1-1936	29-5-1940	5-1-1941	3060	Twisk			
Sint Pancras	Staatslijn K	17-9-1944			6025				
Uithoorn	Haarlem - Loenen	3-9-1950			29817				
Vijfhuizen	Haarlem - Loenen	1-1-1936			4860				
Westwoud	Zaandam - Enkhuizen	15-5-1938			3305	Oosterblokker			
Wognum-Nibbixwoud	Hoorn - Medemblik	1-1-1936	29-5-1940	5-1-1941	8820				
Zijdewind	Staatslijn K	15-5-1938			9205	Waarland	Oudkarspel	Oude Niedorp	t Veldt
Zwaag	Hoorn - Medemblik	1-1-1936	29-5-1940	5-1-1941	3125				

Utrecht

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**
Amersfoort Zuid	Amersfoort - Kesteren	Nieuw			
Groenekan	Hilversum - Maliebaan	15-5-1938			1890

Harmelen	Utrecht - Rotterdam	15-5-1936			8190			
Leusden	Amersfoort - Kesteren	15-5-1926			29200			
Maartensdijk	Hilversum - Maliebaan	15-5-1934	10-6-1940	5-1-1941	4885			
Mijdrecht	Aalsmeer - Nieuwersluis	3-9-1950			16060			
Oudewater	Utrecht - Rotterdam	15-5-1936			10385	Waarder	Papekop	
Utrecht Biltstraat	Hilversum - Maliebaan	15-10-1939						
Utrecht Maliebaan	Hilversum - Maliebaan	15-10-1939	2-6-2005			Nu alleen ritten museum.		
Vinkeveen	Aalsmeer - Nieuwersluis	3-9-1950			9330			
Wilnis	Aalsmeer - Nieuwersluis	3-9-1950			6840			
Woudenberg -Scherpenzeel	Amersfoort - Kesteren	7-9-1944			23242			

Flevoland

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**
Emmeloord	HSL Noord / Lelylijn	Nieuw			26090
Urk	aansluitlijn Urk	Nieuw			21135

Limburg

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**			
America	Staatslijn E	15-5-1938			2040			
Baexem-Heythuysen	Budel - Vlodrop	15-5-1938			14385	Leveroy	Roggel	
Belfeld	Staatslijn E	15-5-1938	30-5-1940	10-6-1940	5520			
Born	Industrielijn	1935			11000		(tram)	
Buchten	Industrielijn	1935			3160		(tram)	
Eys	Schin op Geul - Kerkrade	15-5-1938			3545	Partij-Wittem	Nijswiller	Wahlwiller
Geulle	Staatslijn E	15-5-1938	1-7-1945	17-9-1945	2890	Moorveld		
Gronsveld	Spoorlijn 40	15-5-1938	1-7-1945	14-5-1950	5675	Rijkholt	Eckelrade	Sint Gertruid
Grubbenvorst	Nijmegen - Venlo	1935			4735			
Haelen	Budel - Vlodrop	1-5-1939			9800	Horn	Buggenum	Nunhem
Herkenbosch	Budel - Vlodrop	17-9-1944			4220			
Kerkrade West	Schin op Geul - Kerkrade	29-5-1988						
Limbricht	Industrielijn	1935			3770		(tram)	
Linne	Staatslijn E	15-5-1938	1-5-1940	24-11-1940	14950	Maasbracht	Montfort	Brachterbeek
Maastricht West	Nieuw				2219	Smeermaas (B)		
Nieuwstadt	Staatslijn E	15-5-1938	1-5-1940	14-11-1940	3260			

Roermond Oost	Budel - Vlodrop	Nieuw			3620	Melick			
Simpelveld	Schin op Geul - Kerkrade	31-5-1992			11560	Bocholtz	Bocholtzerheide	Banheide	Huls
Stein	Industrielijn	Nieuw			10940				
Tienray	Nijmegen - Venlo	15-5-1938	1940	1940	4415	Meerloo	Swolgen		
Urmond	Industrielijn	Nieuw			7680				
Wijlre	Schin op Geul - Kerkrade	29-5-1988			7005	Gulpen	buurtschappen		

Zeeland

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**	
Lewedorp	Staatslijn F	15-5-1938	7-1-1945	1-9-1946	2945	Nieuwdorp
Nieuwdorp	Nieuwe Sloelijn	Nieuw			1210	
s Heer Arendskerke	Staatslijn F	15-5-1938	7-1-1945	1-9-1946	7220	Heinikensand
Sas van Gent	Spoorlijn 55	15-5-1939			3850	
s-Heerenhoek	Nieuwe Sloelijn	Nieuw			3380	Borssele
Sluiskil	Spoorlijn 55	7-10-1951			2240	
Terneuzen	Spoorlijn 55	7-10-1951			24450	

Brabant

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**		
Alphen	Spoorlijn 29	7-10-1934			4250		
Baarle	Spoorlijn 29	7-10-1934			9541	Nassau Hertog	
Bergen op Zoom Zuid	Staatslijn F	Nieuw					
Berghem	Tilburg - Nijmegen	15-5-1938					
Berkel Enschot	Tilburg - Nijmegen	15-5-1938			12325		
Bosschenhoofd	Roosendaal - Breda	15-5-1938	1-5-1940	25-9-1940	9215	Rucphen	Zegge
Budel-Schoot	Budel - Vlodrop	17-5-1953			13390	Budel Dorplein	
Den Bosch noord	Utrecht - Boxtel	nieuw					
Dongen	Breda - Den Bosch	Nieuw			23935		
Drunen	Breda - Den Bosch	1-8-1950			18290		
Eindhoven Acht	Staatslijn E	15-5-1935					
Geffen	Tilburg - Nijmegen	15-5-1938			4970		
Hedel	Utrecht - Boxtel	1950			8680	Ammerzoden	
Helvoirt	Tilburg - Nijmegen	15-5-1938			4865		
Hoeven	Roosendaal - Breda	15-5-1936			21300	Sint Willebrord	Sprundel
Kaatsheuvel	Breda - Den Bosch	Nieuw			16605		

Liemde	Boxtel - Uden	15-5-1936			4805		
Made	Lage Zwaluwe - Oosterhout	1-8-1950			16430	Hooge Zwaluwe	Wagenberg
Nuenen	Staatslijn E	15-5-1938	10-6-1940	19-8-1940	23383		
Nuland	Tilburg - Nijmegen	onbekend			4535		
Oosterhout	Breda - Den Bosch	Nieuw			50495		
Oosterhout Zuid	Breda - Den Bosch	Nieuw					
Oosterhout Strijen	Lage Zwaluwe - Oosterhout	Nieuw					
Oosterhout West	Lage Zwaluwe - Oosterhout	Nieuw					
Ossendrecht	Spoorlijn 11	Nieuw			5145		
Riel	Spoorlijn 29	7-10-1934			23880	Goirle	
Roosendaal Zuid	Spoorlijn 12	Nieuw					
Schijndel	Boxtel - Uden	1-8-1950			24885	Wijbosch	
Sterksel	Eindhoven -Weert	15-5-1938			6255	Leende	
Teteringen / Breda Oost	staatslijn E	Nieuw			11205	Dorst	
Uden	Boxtel - Uden	1-8-1950			36625		
Udenhout	Tilburg - Nijmegen	onbekend			8340		
Veghel	Boxtel - Uden	1944			32295		
Vlijmen	Breda - Den Bosch	1-8-1950			14900		
Vucht West	Tilburg - Nijmegen	15-5-1938				(voormalig Vucht Halte)	
Waalwijk	Breda - Den Bosch	1-8-1950			33655		
Woensdrecht	Staatslijn F	15-5-1938			10850	Hoogerheide	
Woensdrecht Zuid	Spoorlijn 11	Nieuw					
Wouw	Staatslijn F	15-5-1938	24-6-1940	24-11-1940	7755	Heerle	Wouwse Plantage

Zuid - Holland

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**		
Gorinchem Noord	Elst - Dordrecht	Nieuw					
Hoogvliet	Havenspoorlijn	Nieuw			34495		
Kethel	OL Amsterdam - Rotterdam	15-5-1938					
Koudekerk aan de Rijn	Woerden - Leiden	15-5-1934			10105	Hazerswoude	
Lisse	OL Amsterdam - Rotterdam	17-9-1942			22983		
Maasvlaktestrand	Havenspoorlijn	Nieuw					
Moordrecht	Utrecht -Rotterdam	15-5-1935			11340	Gouderak	
Noordwijkerhout	OL Amsterdam - Rotterdam	17-9-1942			14945		

Oostvoorne	Havenspoorlijn	Nieuw			8055			
Pernis	Havenspoorlijn	Nieuw			4785			
Rotterdam Vrijenburgweg	Havenspoorlijn	Nieuw						
Rozenburg	Havenspoorlijn	Nieuw			12365			
Spijkernisse	Havenspoorlijn	Nieuw			72015			
Warmond	OL Amsterdam - Rotterdam	22-10-1945			4810			
Zevenhuizen	Gouda-Den Haag	15-5-1938			13770	Moerkapelle		

Duitsland

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**			
Aachen Vaalserstraße	Montzenlijn	nieuw			7945	Vaals		
Bunde	Nieuweschans - Ihrhove	onbekend			3885			
Burlo	Zutphen - Gelsenkirchen	1965			3577			
Emlichheim	Coevorden - Bad Bentheim	24-5-1974			7312			
Grefrath	Venlo - Kempen	22-5-1982			8908	Vinkrath		
Hoogstede	Coevorden - Bad Bentheim	25-5-1974			4858	Ringe		
Ihrhove	Nieuweschans - Ihrhove	27-5-1961			7215	Ihren	Großwolde	Steenfelde
Kranenburg	Nijmegen - Kleve	2-6-1991			6623	Frasselt	Wyler	
Laarwald	Coevorden – Bad Bentheim	24-5-1974			2139			
Lobberich	Venlo - Kempen	22-5-1982			19213	Hinsbeck		
Mülhausen-Oedt	Venlo - Kempen	22-5-1982			5894	Mülhausen	Oedt	
Nutterden	Nijmegen - Kleve	1978			5720	Schotheide	Mehr	Donsbruggen
Veldhausen	Coevorden - Bad Bentheim	26-5-1974			3954	Osterwald	Esche	

België

station	**spoorlijn**	**gesloten**	**heropend**	**gesloten**	**bewonersbereik**			
Ervelde	Spoorlijn 55	onbekend			8514			
Evergem- Kerkbrugge	Spoorlijn 55	onbekend			15436	(deels al bediend)		
Gellik	Spoorlijn 20	1914	1921	4-4-1954	6272	Briegden	Veldwezelt	
Henri Chapelle	Spoorlijn 39	onbekend			2115			
Kelmis	Spoorlijn 24	Nieuw			11212	hele gemeente		
Lanaken	Spoorlijn 20	4-4-1954			16805	Neerharen	Rekem	Oud - Rekem
Leugenberg	Spoorlijn 11	onbekend				Antwerpen		
Montzen	Spoorlijn 24	2-6-1957			8027	hele gemeente	Blieberg - Gemmenich	

Munsterbilzen / Bilzen noord	Spoorlijn 20	4-4-1954	4510		
Noordland	Spoorlijn 11	nieuw	9791	Berendrecht Zandvliet Lillo	
Oorderen-Hoevenen	Spoorlijn 11	13-12-2014	8234	(voormalig Antwerpen Haven)	
Sint Gravenvoeren Weerst	Spoorlijn 24	2-6-1957	2797	Weerst	
Sint Martensvoeren	Spoorlijn 24	2-6-1957	2186	Noorbeek	Sint Pieters Voeren
Stabroek	Spoorlijn 11	nieuw	10555		
Vaalserberg	Spoorlijn 24	onbekend	2500	Gemmenich	(voormalig Botzelaer)
Zelzate	Spoorlijn 55	11-9-1961	12899		

Treinseries naar het buitenland

serie	frequentie	type	route	opmerkingen
ICE Stockholm	1	ICE	Den Haag / Brussel – Stockholm e.v.	3 deelseries: Falun, Östersund en Luleå 2 de stel enkele Århus, Oslo
ICE Berlijn	1	ICE	Amsterdam C – Berlijn e.v.	3 deelseries: Helsinki, Brest en Praag
FV94(aangep)	0,5	ICE	Amsterdam C – Frankfurt Hbf e.v.	Deelseries: Bologna, Venetië, Boedapest, Zagreb stops in NL: Utrecht, Arnhem
FV18(aangep)	0,5	ICE	Amsterdam C – Basel e.v.	Deelseries: Genua, Napels stops in NL: Utrecht, Arnhem. Samen met F94 uurdienst Amsterdam – Frankfurt Flughaven
THA9300	1	Thalys	Amsterdam C – Paris Nord	
EST9100	0,5+	Eurostar	Amsterdam - London	4 deelseries: Holyhead, Glasgow, Swansea, Manchester
TGV A	2 per dag	TGV	Amsterdam C –Bordeaux – Madrid	1 door naar Lissabon indien HSL
TGV B	2 per dag	TGV	Amsterdam C –Barcelona – Madrid	1 door naar Malaga Barcelona 1 extra
TGV C	3 per dag	TGV	Amsterdam C – Marseille	
TGV D	1 per dag	TGV	Amsterdam C – Strasbourg	
F34a	0,5	IC 200/250	Den Haag – Berlijn (traag 5:30)	tragere versie meer stops Duitsland ca 5:30 stops in NL: Utrecht Overvecht, Amersfoort, Deventer, Hengelo
F34b	0,5	IC 200/250	Den Haag – Berlijn (snel 5:10)	2 deelseries: Krakow Gdynia ca 5:10 stops in NL: Utrecht Overvecht, Amersfoort, Deventer, Hengelo
FR1NL	1	IC 200/250	Den Haag C – Düsseldorf	stops in NL: Den Haag HS, Delft, Rotterdam C, Breda, Tilburg, Eindhoven, Helmond, Deurne, Venlo
IC Aken	1	IC 200/250	Den Haag C – Aachen	zorgt samen met FR1NL half uurdienst Den Haag–Eindhoven stops in NL: Den Haag HS, Delft, Rotterdam C, Breda, Tilburg, Eindhoven, Sittard, Heerlen
IC Keulen	0,5	IC 200/250	Zandvoort aan Zee – Köln Hbf	stops in Ned: Haarlem, Amsterdam C, Utrecht C, Arnhem
IC Dresden	0,5	IC 200/250	Den Helder – Dresden	zorgt samen met IC Keulen uurdienst Amsterdam – Oberhausen stops in Ned: Schagen, Alkmaar, Amsterdam C, Utrecht C, Arnhem
IC Benelux	1	IC 200/250	Den Helder – Luxemburg	stops in NL alle tot Alkmaar, Sloterdijk, Amsterdam C, Utrecht, Eindhoven, Sittard, Maastricht Andere half uur trein tot Maastricht.
IC9200	1	IC 200/250	Leeuwarden – Brussel Zuid	stops in NL: Heerenveen, Emmeloord, Lelystad C, Almere C, Amsterdam B, Utrecht C, Den Bosch, Kaatsheuvel, Breda. Andere half uur tot Breda

serie	frequentie	type	route	opmerkingen
IC9600	1	IC 200/250	Leeuwarden – Oostende	stops in NL: Heerenveen, Emmeloord, Lelystad C, Almere C, Amsterdam B, Utrecht C, Den Bosch, Kaatsheuvel, Breda
FR34	0,5	IC 200	Groningen – Frankfurt am Main	stops in NL: Winschoten
IC 34	1	IC	Tilburg – Binche	Doortrekken trein van Turnhout naar Tilburg heraanleg
IC 43	1	IC	Weert – Antwerpen	Doortrekken trein van Hamont naar Weert spoor reactiveren voor reizigers
IC 45	1	IC	Roosendaal – Charleroi sud	doortrekken vanaf Essen naar Roosendaal
IC 72	1	IC	Maastricht – Antwerpen	
IC Antwerpen	max 0,5	IC	Vlissingen – Antwerpen	mogelijk koppelkansen aan een andere IC bijvoorbeeld IC 72
E 98	1	Sneltrein	Stavoren – Bremen	stops in NL alle tot Sneek, Leeuwarden, Groningen, Winschoten HSL tussen Groningen en Aansluiting Ihrhove
N 93	1	Sneltrein	Sneek – Leer	stops in NL Leeuwarden, Buitenpost, Groningen, Winschoten, Nieuweschans.
E13 NW	1	Sneltrein	Zwolle – Venlo	stops in NL op Nijverdal, Almelo, Hengelo, Enschede
RE RM	1	sneltrein	Roermond – Mönchengladbach	
E19aNW	2	Sneltrein	Arnhem – Düsseldorf	tweede na gereed komen infrastructuur
E10NW	2	sneltrein	Nijmegen – Düsseldorf	stopt op alle stations tot Kleve
N31aNW	1	sneltrein	Nijmegen – Duisburg	Heyendaal, Kleve stops naar Duisburg.
E14aNW	1	Sneltrein	Apeldoorn – Essen	stops in NL: Zutphen alle stops tot Winterswijk
E8NW	1	Sneltrein	Venlo – Koblenz	
E18aNW	1	sneltrein	Hasselt – Montzen	via Liège, Maastricht, Heerlen, Aachen West
E18bNW	1	sneltrein	Liège – Aachen	
N 95	1	stoptrein	Coevorden – Bad Bentheim	eventueel nog aanpassen Gronau of Enschede na onderzoek (eind mei 2021)
N 61 NW	1	stoptrein	Hengelo – Bielefeld	
SM4aNW	1	Stoptrein	Enschede – Münster	
E51NW	1	Stoptrein	Enschede – Dortmund	
Stop Kempen	1	stoptrein	Venlo – Kempen	
N39NW	1	stoptrein	Roermond – Mönchengladbach	
Stop Eupen	0,5	stoptrein	Maastricht – Eupen	(stopt niet tussen Maastricht en Eijsden)
Stop Gent	1	stoptrein	Terneuzen – Gent	
R400	1	stoptrein	Roosendaal – Puurs	
Spoor 11	1	stoptrein	Bergen op Zoom – Antwerpen	
stop Hasselt	2	stoptrein	Maastricht – Hasselt	

Aanvullende binnenlandse ICD diensten

serie	frequentie	type	route	opmerkingen
ntb	1	ICD	Den Haag C – Enschede	andere half uur als FV34
ntb	1	ICD	Den Helder – Maastricht	andere half uur als IC Benelux
ntb	2	ICD	Assen – Breda	stops: Groningen, Drachten, Heerenveen N, Emmeloord, Lelystad, Almere C, Amsterdam Z, Schiphol, Rotterdam
ntb	2	ICD	Amsterdam C – Vlissingen	Schiphol, Rotterdam, Dordrecht, Roosendaal, Bergen op Zoom, Goes, Middelburg, Vlissingen (1x per alle stops na Goes)
ntb	1	ICD	Emmen – Amsterdam C	Coevorden, Hardenberg, Zwolle, Lelystad, Almere Centrum
ntb	1	ICD	Zwolle – Amsterdam C	Lelystad, Almere Centrum
ntb	2	ICD	Den Haag – Winterswijk	Utrecht C, Ede+W, Arnhem, Doetinchem alle stops naar Winterswijk als er 4 i.p.v. 2 treinen non–stop Utrecht – Arnhem rijden dan geen Ede–W

Mogelijk nog versterking Amsterdam – Rotterdam en incidentele diensten

Nachttreinen naar het Buitenland. Opties onder andere:

EST NJ	Kopenhagen – London	stops Hamburg – Amsterdam – Rotterdam – Brussel
NJ	Parijs – Oslo / Stockholm	Noorwegen / Zweden
NJ	Amsterdam C – Wenen/Innsbruck	Oostenrijk
NJ	Amsterdam C – Rome	Italië
NJ	Amsterdam C – Helsinki	Baltische staten
NJ	Amsterdam C – Moskou	Wit–Rusland / Rusland
NJ	Amsterdam C – Madrid	Spanje
NJ	Amsterdam C – Kiruna of Narvik	Noord – Zweden

Nachttreinen zorgen bereikbaarheid van meer buitenlandse stations, omdat onzeker is welke precies in aanmerking komen zijn ze nog niet opgenomen in de lijst direct bereikbare stations in het buitenland.

Directe bereikbaarheid buitenlandse stations bij Totaalplan spoor

Frequentie is het aantal treinen naar Nederland dat per uur op de borden staat.

Dat betekend dat de verbinding Zwolle - Venlo in beide richtingen telt

* Nu = Nu rechtstreeks

Nieuw = Nieuw te openen station

land	station	*	frequentie	series	alleen plaatsnaam is deelserie			
BEL	Angleur		1	IC Benelux				
BEL	Antwerpen Zuid		1	IC9600				
BEL	Antwerpen Berchem	NU	5	IC43	IC45	IC9600	IC 72	IC 9200
BEL	Antwerpen Centraal	NU	9	IC43	R400	SP11	IC45	IC 9200
				IC9600	THA9300	IC 72	ICE Stockholm	TGV B
				TGV C	TGV D			
BEL	Antwerpen Luchtbal	NU	3	R400	Sp11	IC45		
BEL	Antwerpen Noorderdokken	NU	2	R400	SP11			
BEL	Aywaille		1	IC Benelux				
BEL	Beveren		1	IC9600				
BEL	Beverst		3	R Hasselt	R Hasselt	E18a of b NW		
BEL	Bilzen	NU	1	E18a NW				
BEL	Binche		1	IC34				
BEL	Boom	NU	1	R400				
BEL	Braine-le-Comte		1	IC34				
BEL	Brain-l'Alleud		1	IC45				
BEL	Bressoux	NU	2	E18a NW	E18bNW			
BEL	Brugge		1	IC9600				
BEL	Brussel Airport Zavetem	NU	1	IC 9200				
BEL	Brussel Centraal	NU	3	IC34	IC45	IC9200		
BEL	Brussel Noord	NU	3	IC34	IC45	IC9200		
BEL	Brussel Zuid	NU	6	IC34	IC45	IC9200	THA9300	EST9100
				ICE Stockholm	TGV A	TGV B	TGV C	TGV D

BEL	Charleroi Sud		1	IC45		
BEL	Coo		1	IC Benelux		
BEL	Diepenbeek	NU	3	E18a NW	R Hasselt	R Hasselt
BEL	Diest		1	IC 72		
BEL	Ecaussinnes		1	IC34		
BEL	Ekeren	NU	1	R400		
BEL	Ertvelde	Nieuw	1	Stop Gent		
BEL	Esneux		1	IC Benelux		
BEL	Essen (B)	NU	2	R400	IC45	
BEL	Eupen		0,5	Stop Eupen		
BEL	Evergem-Kerkbrugge	Nieuw	1	Stop Gent		
BEL	Geel		1	IC43		
BEL	Gellik	Nieuw	2	R Hasselt	R Hasselt	
BEL	Gent Sint Pieters		2	IC9600	Stop Gent	
BEL	Gentbrugge		1	Stop Gent		
BEL	Gent-Dampoort		2	IC9600	Stop Gent	
BEL	Glons	NU	1	E18a NW		
BEL	Gouvy		1	IC Benelux		
BEL	Halle (B)		1	IC34		
BEL	Hamont		1	IC43		
BEL	Hasselt	NU	3	E18a NW	R Hasselt	R Hasselt
BEL	Heide	NU	2	R400	IC45	
BEL	Heist-op-den-Berg		1	IC 72		
BEL	Hemiksem	NU	1	R400		
BEL	Henri Chapelle	Nieuw	0,5	Stop Eupen		
BEL	Herenals		2	IC43	IC34	
BEL	Herstal	NU	1	E18a NW		
BEL	Hoboken-Polder	NU	1	R400		
BEL	Kalmthout	NU	2	R400	IC45	
BEL	Kapellen	NU	2	R400	IC45	

BEL	Kelmis	Nieuw	1	E18aNW		
BEL	Kijkuit	NU	1	R400		
BEL	La Louviere-Centre		1	IC34		
BEL	La Louviere-Sud		1	IC34		
BEL	Lanaken	Nieuw	2	R Hasselt	R Hasselt	
BEL	Leugenberg	Nieuw	1	SP11		
BEL	Leval		1	IC34		
BEL	Liege Carre	NU	1	E18a NW		
BEL	Liège-Guillemins	NU	3	E18a NW	E18bNW	IC Benelux
BEL	Liege-Saint-Lambert	NU	1	E18a NW		
BEL	Lier		3	IC43	IC34	IC 72
BEL	Liers	NU	1	E18a NW		
BEL	Lokeren		1	IC9600		
BEL	Lommel		1	IC43		
BEL	Luttre		1	IC45		
BEL	Marchienne au Pont		1	IC45		
BEL	Mechelen	NU	3	IC34	IC45	IC9200
BEL	Milmort	NU	1	E18a NW		
BEL	Mol		1	IC43		
BEL	Montzen	Nieuw	1,5	E18aNW	Stop Eupen	
BEL	Munsterbilzen / Bilzen noord	Nieuw	2	R Hasselt	R Hasselt	
BEL	Neerpelt		1	IC43		
BEL	Niel	NU	1	R400		
BEL	Nivelles		1	IC45		
BEL	Noorderkempen	NU	2	IC 9200	IC 9600	
BEL	Noordland	Nieuw	1	SP11		
BEL	Olen		1	IC43		
BEL	Oorderen-Hoevenen	Nieuw	1	SP11		
BEL	Oostende		1	IC9600		
BEL	Overpelt		1	IC43		

BEL	Poulseur		1	IC Benelux	
BEL	Puurs	NU	1	R400	
BEL	Rivage		1	IC Benelux	
BEL	Ruisbroek-Sauvegarder	NU	1	R400	
BEL	Schelle	NU	1	R400	
BEL	Sint Gravenvoeren Weerst	Nieuw	0,5	Stop Eupen	
BEL	Sint Martensvoeren	Nieuw	0,5	Stop Eupen	
BEL	Sint-Mariaburg	NU	2	R400	IC45
BEL	Sint-Niklaas		1	IC9600	
BEL	Stabroek	Nieuw	1	SP11	
BEL	Tielen		1	IC34	
BEL	Tongeren	NU	1	E18a NW	
BEL	Trois-Points		1	IC Benelux	
BEL	Tubize		1	IC34	
BEL	Turnhout		1	IC34	
BEL	Vaalserberg (B)	Nieuw	1	E18aNW	
BEL	Vielsalm		1	IC Benelux	
BEL	Vilvoorde		1	IC34	
BEL	Vise	NU	2	E18a NW	E18bNW
BEL	Welkenraat	Nieuw	0,5	Stop Eupen	
BEL	Wildert	NU	1	R400	
BEL	Wondelgem		1	Stop Gent	
BEL	Zelzate	Nieuw	1	Stop Gent	
CHE	Praag		0,5	ICE Berlin	Praag
DEN	Århus		enkele	ICE Stockholm	2de Århus
DEN	Fredericia		enkele	ICE Stockholm	2de Århus
DEN	Horsens		enkele	ICE Stockholm	2de Århus
DEN	Kolding		enkele	ICE Stockholm	2de Århus
DEN	Kopenhagen H		1	ICE Stockholm	
DEN	Vejle		enkele	ICE Stockholm	2de Århus

DUI	Aachen Hbf	NU	2	E18bNW	IC Aken			
DUI	Aachen Vaals (erstraße	Nieuw	1	E18aNW				
DUI	Aachen West	NU	2	E18aNW	E18bNW			
DUI	Ahaus	NU	1	E51NW				
DUI	Aldekerk		2	E10NW	E10NW			
DUI	Alpen		1	N31aNW				
DUI	Altena		0,5	FR34				
DUI	Arsbeck		1	N39NW				
DUI	Aschaffenburg Hbf		0,5	FV 94	Venetie	Bologna	Zagreb	Boedapest
DUI	Augustfehn		1	E98				
DUI	Bad Bentheim	NU	1,5	FV34a	N61NW	N95		
DUI	Bad Hönningen		1	E8NW				
DUI	Bad Nauheim		0,5	FR34				
DUI	Bad Zwischenahn		1	E98				
DUI	Barlo		1	E14aNW				
DUI	Basel Bad Bf	NU	0,5	FV 18	Genua	Napels		
DUI	Bedburg-Hau		2	E10NW	E10NW			
DUI	Berlin HBF	NU	2	ICE Berlin	FV34a	FV34b		
DUI	Berlin Ostbahnhof	NU	1,5	ICE Berlin	FV34a			
DUI	Berlin Spandau	NU	1	FV34a	FV34b			
DUI	Berlin Sudkreuz		0,5	ICE Berlin	Praag			
DUI	Berlin Zoo		0,5	FV34a				
DUI	Bielefeld Hbf	NU	1	N61NW				
DUI	Bochum Hbf		0,5	IC Dresden				
DUI	Boisheim	NU	2	E13NW	E8NW			
DUI	Bönen		2	E13NW				
DUI	Bonn Beuel	NU	1	E8NW				
DUI	Bonn-Oberhassel		1	E8NW				
DUI	Bork (Westf)	NU	1	E51NW				
DUI	Borken (Westf)		1	E14aNW				

DUI	Bottrop Hbf		1	E14aNW				
DUI	Brake (b Bielefeld	NU	1	N61NW				
DUI	Bremen HBF		3	E98	ICE Stockholm	ICE Berlin		
DUI	Breyell	NU	2	E13NW	E8NW			
DUI	Bruchmühlen	NU	1	N61NW				
DUI	Bunde	Nieuw	1	N93	E98			
DUI	Bünde (Westf)	NU	1,5	FV34a	N61NW			
DUI	Chemnitz Hbf		enkele	IC Dresden				
DUI	Coesfeld (Westf)	NU	1	E51NW				
DUI	Dalheim		1	N39NW				
DUI	Delmenhorst		1	E98				
DUI	Deuten		1	E14aNW				
DUI	Dillenbrug		0,5	FR34				
DUI	Dinslaken	NU	2	E19aNW	E19aNW			
DUI	Dorsten		1	E14aNW				
DUI	Dortmund Hbf	NU	2	E51NW	FR34	IC Dresden		
DUI	Dortmund Derne	NU	1	E51NW				
DUI	Dortmund Kirchderne	NU	1	E51NW				
DUI	Drenstenfurt		2	E13NW				
DUI	Dresden Hbf		0,5+	IC Dresden	ICE Berlin	Praag		
DUI	Dresden Neustadt		0,5	ICE Berlin	Praag			
DUI	Duisburg Hbf	NU	4,5	E19aNW	E19aNW	FV94	FV18	IC Köln
				N31aNW				
DUI	Dülken	NU	2	E13NW	E8NW			
DUI	Dülmen	NU	1	E51NW				
DUI	Düsseldorf Bilk	NU	3	E13NW	E10NW	E10NW		
DUI	Düsseldorf Flughaven	NU	2	E19aNW	E19aNW			
DUI	Düsseldorf Gerresheim	NU	2	E13NW				
DUI	Düsseldorf Hbf	NU	8	FR1NL	E13NW	E10NW	E10NW	E19aNW
				E19aNW	FV94	FV18		

DUI	Emlichheim	Nieuw	1	N95			
DUI	Emmerich	NU	2,5	E19aNW	E19aNW	IC Dresden	
DUI	Emmerich-Elten	NU	2	E19aNW	E19aNW		
DUI	Empel-Rees	NU	2	E19aNW	E19aNW		
DUI	Ennepetal	NU	2	E13NW			
DUI	Epe (Westf)	NU	1	E51NW			
DUI	Erfurt Hbf		0,5	IC Dresden			
DUI	Essen Hbf		1,5	E14aNW	IC Dresden		
DUI	Essen Steele		1	E14aNW			
DUI	Essen-Borbeck		1	E14aNW			
DUI	Feldhausen		1	E14aNW			
DUI	Finnentrop		0,5	FR34			
DUI	Flensburg Weiche		enkele	ICE Stockholm 2de Århus			
DUI	Frankfurt (Oder)		0,5 +	ICE Berlin	Helsinki	Brest	FV 34b
DUI	Frankfurt Flughaven	NU	1	FV94	FV18		
DUI	Frankfurt Hbf	NU	1,5	FV94	FR34		
DUI	Freiburg Hbf	NU	0,5	FV 18	Genua	Napels	
DUI	Friedrichsfeld (Niederrhein)	NU	2	E19aNW	E19aNW		
DUI	Geldern		2	E10NW	E10NW		
DUI	Gera Hbf		enkele	IC Dresden			
DUI	Gladbeck West		1	E14aNW			
DUI	Gladbeck-Zweckel		1	E14aNW			
DUI	Goch		2	E10NW	E10NW		
DUI	Grefrath	Nieuw	1	Stop Kempen			
DUI	Grevenbroich		1	E8NW			
DUI	Gronau	NU	3	E51NW	SM4aNW	E13NW	
DUI	Hagen Hbf	NU	2	E13NW			
DUI	Haiger		0,5	FR34			
DUI	Haldern (Rheinl)	NU	2	E19aNW	E19aNW		
DUI	Hamburg Altona		enkele	ICE Stockholm 2de Århus			

DUI	Hamburg Dammtor		enkele	ICE Stockholm 2de Århus					
DUI	Hamburg HBF		2	ICE Stockholm	ICE Berlin				
DUI	Hamm (Westf) Hbf		2,5	E13NW	IC Dresden				
DUI	Hannover	NU	1	FV34a	FV34b				
DUI	Herford	NU	1	N61NW					
DUI	Hertzogenrath	NU	2	E18aNW	E18bNW				
DUI	Hervest-Dorsten		1	E14aNW					
DUI	Hiddenhausen-Schweicheln	NU	1	N61NW					
DUI	Holzwickede		2	E13NW					
DUI	Hoogstede	Nieuw	1	N95					
DUI	Hörstel	NU	1	N61NW					
DUI	Hude		1	E98					
DUI	Ibbenbüren	NU	1	N61NW					
DUI	Ibbenbüren-Esch	NU	1	N61NW					
DUI	Ibbenbüren-Laggenbeck	NU	1	N61NW					
DUI	Iglostadt Hbf		0,5	FV 94	Venetie	Bologna	Zagreb	Boedapest	
DUI	Ihrhove	Nieuw	1	N93	E98				
DUI	Jena Göschwitz		enkele	IC Dresden					
DUI	Jüchen		1	E8NW					
DUI	Kaldenkrichen	NU	5	FR1NL	E13NW	E8NW	stop Kempen		
DUI	Kalkar		1	N31aNW					
DUI	Karlsruhe Hbf	NU	0,5	FV 18	Genua	Napels			
DUI	Kassel Bad Wilhelmshöhe		0,5	IC Dresden					
DUI	Kempen		2	E10NW	E10NW	stop Kempen			
DUI	Kevelaer		2	E10NW	E10NW				
DUI	Kirchlengern	NU	1	N61NW					
DUI	Kleve		2	E10NW	E10NW				
DUI	Koblenz Hbf		1	E8NW					
DUI	Koblenz Stadtmitte		1	E8NW					
DUI	Koblenz-Lützel		1	E8NW					

DUI	Köln Bonn Flughafen		1	E8NW		
DUI	Köln Eherenfeld		1	E8NW		
DUI	Köln Hansaring		1	E8NW		
DUI	Köln Hbf	NU	1,5	IC Köln		E8NW
DUI	Köln Messe Deutz		2	FV94	FV18	E8NW
DUI	Kranenburg	Nieuw	2	E10NW	E10NW	
DUI	Krefeld Hbf		2	E10NW	E10NW	
DUI	Krefeld Oppum		2	E10NW	E10NW	
DUI	Kreuztal		0,5	FR34		
DUI	Laarwald		1	N95		
DUI	Leer		2	N93	E98	
DUI	Legden	NU	1	E51NW		
DUI	Lennestadt-Altenhundem		0,5	FR34		
DUI	Lennestadt-Grevenbrück		0,5	FR34		
DUI	Letmathe		0,5	FR34		
DUI	Lette (Kr Coesfeld)	NU	1	E51NW		
DUI	Lingen		0,5	FR34		
DUI	Linz (Rhein		1	E8NW		
DUI	Lobberich	Nieuw	1	Stop Kempen		
DUI	Lübeck		1	ICE Stockholm		
DUI	Lüdinghausen	NU	1	E51NW		
DUI	Lünen Hbf	NU	1,5	E51NW	FR34	
DUI	Lünen-Preußen	NU	1	E51NW		
DUI	Mannheim Hbf	NU	0,5	FV 18	Genua	Napels
DUI	Marbeck-Heiden		1	E14aNW		
DUI	Marienbaum		1	N31aNW		
DUI	Meerbusch-Osterath		2	E10NW	E10NW	
DUI	Mehrhoog	NU	2	E19aNW	E19aNW	
DUI	Melle	NU	1	N61NW		
DUI	Meppen		0,5	FR34		

DUI	Metelen Land	NU	1	SM4aNW				
DUI	Millingen (b Rees)	NU	2	E19aNW	E19aNW			
DUI	Minden	NU	0,5	FV34a				
DUI	Moers		1	N31aNW				
DUI	Mönchengladbach Genhausen		1	N39NW				
DUI	Mönchengladbach Hbf	NU	6	N39NW	FR1NL	E13NW	E8NW	RE RM
DUI	Mönchengladbach-Rheindahlen		1	N39NW				
DUI	Mülhausen-Oedt	Nieuw	1	Stop Kempen				
DUI	München Hbf		0,5	FV 94	Venetie	Bologna	Zagreb	
DUI	Münster (W) Zentrum Nord	NU	1	SM4aNW				
DUI	Münster (Westf) Hbf	NU	3,5	SM4aNW	E13NW	FR34		
DUI	Münster Hiltrup		2	E13NW				
DUI	Münster-Häger	NU	1	SM4aNW				
DUI	Neuenhaus		1	N95				
DUI	Neuenhaus Sud		1	N95				
DUI	Neumünster		enkele	ICE Stockholm 2de Århus				
DUI	Neuwied		1	E8NW				
DUI	Nieukerk		2	E10NW	E10NW			
DUI	Nordhorn		1	N95				
DUI	Nordhorn Blanke		1	N95				
DUI	Nordwalde	NU	1	SM4aNW				
DUI	Nuess Hbf	NU	3	FR1NL	E13NW			
DUI	Nürnberg Hbf		0,5	FV 94	Venetie	Bologna	Zagreb	Boedapest
DUI	Nutterden	Nieuw	2	E10NW	E10NW			
DUI	Oberhausen Hbf	NU	4	E19aNW	E19aNW	FV94	FV18	IC Köln
				IC Dresden				
DUI	Oberhausen-Holten	NU	2	E19aNW	E19aNW			
DUI	Oberhausen-Sterkrade	NU	2	E19aNW	E19aNW			
DUI	Ochtrup	NU	3	SM4aNW	E13NW			
DUI	Offenburg	NU	0,5	FV 18	Genua	Napels		

DUI	Oldenburg		3	E98	ICE Stockholm	ICE Berlin	
DUI	Oldenburg Wechloy		1	E98			
DUI	Osnabrück Altstadt	NU	1	N61NW			
DUI	Osnabrück Hbf	NU	2	FV34a	FV34b		
DUI	Paderborn		0,5	IC Dresden			
DUI	Papenburg		0,5	FR34			
DUI	Passau Hbf		1 per dag	FV 94	Boedapest		
DUI	Platting		1 per dag	FV 94	Boedapest		
DUI	Plettenberg		0,5	FR34			
DUI	Praest	NU	2	E19aNW	E19aNW		
DUI	Pulheim		1	E8NW			
DUI	Quendorf		1	N95			
DUI	Regensburg Hbf		1 per dag	FV 94	Boedapest		
DUI	Rhade		1	E14aNW			
DUI	Rheinberg		1	N31aNW			
DUI	Rheinberg Millingen		1	N31aNW			
DUI	Rheine	NU	2,5	FV34a	FV34b	N61NW	FR34
DUI	Rheinhausen		1	N31aNW			
DUI	Rheydt Hbf		2	E8NW	N39NW		
DUI	Rheydt Odenkirchen		1	E8NW			
DUI	Rommeln		1	N31aNW			
DUI	Rosendahl-Holtwick	NU	1	E51NW			
DUI	Salzbergen	NU	1	N61NW			
DUI	Schüttdorf	NU	1	N61NW			
DUI	Schwelm	NU	2	E13NW			
DUI	Schwerte		2	E13NW			
DUI	Selm	NU	1	E51NW			
DUI	Selm-Beifang	NU	1	E51NW			
DUI	Siegen Hbf		0,5	FR34			
DUI	Siegen-Weidenau		0,5	FR34			

DUI	Steinfurt -Borghorst	NU	3	SM4aNW	E13NW			
DUI	Steinfurt -Grottenkamp	NU	1	SM4aNW				
DUI	Steinfurt-Burgsteinfurt	NU	3	SM4aNW	E13NW			
DUI	Troisdorf	NU	1	E8NW				
DUI	Trompet		1	N31aNW				
DUI	Unkel		1	E8NW				
DUI	Unna		2	E13NW				
DUI	Urmitz-Rheinbrücke		1	E8NW				
DUI	Veldhausen	Nieuw	1	N95				
DUI	Viersen	NU	4	FR1NL	E13NW	E8NW		
DUI	Voerde (Niederrhein	NU	2	E19aNW	E19aNW			
DUI	Weener	NU	1	N93	E98			
DUI	Weeze		2	E10NW	E10NW			
DUI	Wegberg		1	N39NW				
DUI	Weimar		enkele	IC Dresden				
DUI	Welschen Ennest		0,5	FR34				
DUI	Werdohl		0,5	FR34				
DUI	Wesel	NU	2,5	E19aNW	E19aNW	IC Köln		
DUI	Wesel Feldmark	NU	2	E19aNW	E19aNW			
DUI	Westerhausen	NU	1	N61NW				
DUI	Westerstede-Ocholt		1	E98				
DUI	Wetter (Ruhr)		0,5	FR34				
DUI	Wetzlar		0,5	FR34				
DUI	Wissingen	NU	1	N61NW				
DUI	Witten Hbf		0,5	FR34				
DUI	Wuppertal Hbf	NU	2	E13NW				
DUI	Wuppertal- Oberbarnen	NU	2	E13NW				
DUI	Wuppertal-Barmen	NU	2	E13NW				
DUI	Wuppertal-Vohwinkel	NU	2	E13NW				
DUI	Würzburg Hbf		0,5	FV 94	Venetie	Bologna	Zagreb	Boedapest

DUI	Xanten		1	N31aNW			
EST	Pärnu		enkele	ICE Berlin	Helsinki		
EST	Tallinn		enkele	ICE Berlin	Helsinki		
FIN	Helsinki		enkele	ICE Berlin	Helsinki		
FRA	Agde		2 per dag	TGV B			
FRA	Angouleme		2 per dag	TGV A			
FRA	Avignon TGV		3 per dag	TGV C			
FRA	Beziers		2 per dag	TGV B			
FRA	Bordeaux-St Jean		2 per dag	TGV A			
FRA	Champagne-Ardenne		1 per dag	TGV D			
FRA	Lille	NU	0,5 +	EST9100			
FRA	Lorraine		1 per dag	TGV D			
FRA	Lyon Part Deu		5 per dag	TGV B	TGV C		
FRA	Marne La Vallee-Chessy		0,5	TGV A	TGV B	TGV C	
FRA	Marseille-St-Charles		3 per dag	TGV C			
FRA	Massy TGV		2 per dag	TGV A			
FRA	Meuse TGV		1 per dag	TGV D			
FRA	Montpellier-Sant-Roch		2 per dag	TGV B			
FRA	Narbonne		2 per dag	TGV B			
FRA	Nimes		2 per dag	TGV B			
FRA	Paris Charles de Gaulle		0,5	TGV A	TGV B	TGV C	TGV D
FRA	Paris Nord	NU	1	THA9300			
FRA	Perpignan		2 per dag	TGV B			
FRA	Poitiers		2 per dag	TGV A			
FRA	Sete		2 per dag	TGV B			
FRA	St-Pierre-dec-Corps		2 per dag	TGV A			
FRA	Strasbourg		1 per dag	TGV D			
FRA	Valence TGV		5 per dag	TGV B	TGV C		
GB	Bangor		1 per dag	ESTD			
GB	Birmingham Interchange		4 per dag	ESTM			

GB	Chester		1 per dag	ESTD				
GB	Colwyn Bay		1 per dag	ESTD				
GB	Crewe		1 per dag	ESTD				
GB	Darlington		2 per dag	ESTS				
GB	Edingburgh		2 per dag	ESTS				
GB	Glasgow		2 per dag	ESTS				
GB	Holyhead		1 per dag	ESTD				
GB	Llandudno Junction		1 per dag	ESTD				
GB	London Sint Pancras	NU	0,5+	EST9100	ESTD	ESTM	ESTS	ESTW
GB	Reading		1 per dag	ESTW				
GB	Swindon		1 per dag	ESTW				
GB	Bristol Parkway		1 per dag	ESTW				
GB	Newport (Gwent)		1 per dag	ESTW				
GB	Cardiff Central		1 per dag	ESTW				
GB	Bridgend		1 per dag	ESTW				
GB	Port Talbot Parkway		1 per dag	ESTW				
GB	Neath		1 per dag	ESTW				
GB	Swansea		1 per dag	ESTW				
GB	Manchester Interchange		4 per dag	ESTM				
GB	Manchester Piccadilly		4 per dag	ESTM				
GB	Newcastele		2 per dag	ESTS				
GB	Old Oak Common		7 per dag	ESTD	ESTM	ESTS		
GB	Prestatyn		1 per dag	ESTD				
GB	Rhyl		1 per dag	ESTD				
GB	York		2 per dag	ESTS				
HON	Boedapest-Keleti		1 per dag	FV 94	Boedapest			
HON	Györ		1 per dag	FV 94	Boedapest			
HON	Hegyeshalom		1 per dag	FV 94	Boedapest			
HON	Kelenföld		1 per dag	FV 94	Boedapest			
HON	Mosonmagzarovar		1 per dag	FV 94	Boedapest			

HON	Tatabanya	1 per dag	FV 94	Boedapest		
ITA	Bologna Centrale	2 per dag	FV 18	Napels	FV 94	Bologna
ITA	Bolzano	0,5	FV 94	Venetie	Bologna	
ITA	Domodossela	0,5	FV 18	Genua	Napels	
ITA	Firenze S.M.N.	1 per dag	FV 18	Napels		
ITA	Genua Piazza Principe	2 per dag	FV 18	Genua		
ITA	Milano Centrale	0,5	FV 18	Genua	Napels	
ITA	Milano Rogoredo	1 per dag	FV 18	Napels		
ITA	Napoli Afrigola	1 per dag	FV 18	Napels		
ITA	Napoli Centrale	1 per dag	FV 18	Napels		
ITA	Padova	1 per dag	FV 94	Venetie		
ITA	Pavia	2 per dag	FV 18	Genua		
ITA	Reggio d'Emilia AV	1 per dag	FV 18	Napels		
ITA	Roma Termini	1 per dag	FV 18	Napels		
ITA	Rome Tibertina	1 per dag	FV 18	Napels		
ITA	Stresa	0,5	FV 18	Genua	Napels	
ITA	Trento	0,5	FV 94	Venetie	Bologna	
ITA	Veniza Mestre	1 per dag	FV 94	Venetie		
ITA	Veniza Santa Lucia	1 per dag	FV 94	Venetie		
ITA	Verona Porta Nuova	0,5	FV 94	Venetie	Bologna	
ITA	Vicenza	1 per dag	FV 94	Venetie		
ITA	Voghera	2 per dag	FV 18	Genua		
KRO	Zagreb Glavni Kolodvor	1 per dag	FV 94	Zagreb		
LET	Riga	enkele	ICE Berlin	Helsinki		
LIT	Kaunas	enkele	ICE Berlin	Helsinki		
LIT	Panevežys	enkele	ICE Berlin	Helsinki		
LUX	Clervaux	1	IC Benelux			
LUX	Drauffelt	1	IC Benelux			
LUX	Ettelbruck	1	IC Benelux			
LUX	Kautenbach	1	IC Benelux			

LUX	Luxembourg	1	IC Benelux		
LUX	Mersch	1	IC Benelux		
LUX	Michelau	1	IC Benelux		
LUX	Pfaffenta-Kirchberg	1	IC Benelux		
LUX	Troisvierges	1	IC Benelux		
LUX	Wilderwiltz	1	IC Benelux		
NOR	Halden	enkele	ICE Stockholm 2de stel Oslo		
NOR	Moss	enkele	ICE Stockholm 2de stel Oslo		
NOR	Oslo	enkele	ICE Stockholm 2de stel Oslo		
NOR	Sarpsborg	enkele	ICE Stockholm 2de stel Oslo		
OOS	Bischofshofen	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Golling-Abtenau	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Graz	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Innsbruck Hbf	0,5	FV 94	Venetie	Bologna
OOS	Leibnitz	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Leoben Hbf	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Liezen	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Linz Hbf	1 per dag	FV 94	Boedapest	
OOS	Radstadt	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Salzburg Hbf	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Schladming	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Selzthal	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Spielfeld-Straß	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	St Pölten Hbf	1 per dag	FV 94	Boedapest	
OOS	St. Michael in Obersteiermark	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Stainach-Irdning	1 per dag	FV 94	Zagreb	
OOS	Wien Hbf	1 per dag	FV 94	Boedapest	
OOS	Wien Meidling	1 per dag	FV 94	Boedapest	
POL	Biała Podlaska	enkele	ICE Berlin	Brest	
POL	Bialystok	enkele	ICE Berlin	Helsinki	

POL	Bydgoszcz Glowna	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Gdansk Glowny	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Gdansk Oliwa	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Gdansk Wrzeszcz	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Gdynia Glowna	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Gliwice	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Glogow	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Gniezno	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Inowroclaw	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Katowice	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Konin	0,5	ICE Berlin	Helsinki	Brest	
POL	Krakow Glowny	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Kutno	0,5	ICE Berlin	Helsinki	Brest	
POL	Laskowice Pomorskie	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Legnica	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Lubin Gorniczy	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Mogilno	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Opole Glowne	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Poznan	0,5	ICE Berlin	Helsinki	Brest	FV 34b
POL	Rzepin	0,5	FV 34b	Krakow	Gdynia	
POL	Siedice	enkele	ICE Berlin	Brest		
POL	Sopot	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Swiebodzin	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Tczew	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Warschau	0,5	ICE Berlin	Helsinki	Brest	
POL	Wroclaw Glowny	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Zabreze	0,25	FV 34b	Krakow		
POL	Zbasnek	0,25	FV 34b	Gdynia		
POL	Zielona Gora Gl.	0,25	FV 34b	Krakow		
POR	Lissabon	1 per dag	TGV A	(Indien HSL)		

SLO	Celje	1 per dag	FV 94	Zagreb
SLO	Dobova	1 per dag	FV 94	Zagreb
SLO	Krko	1 per dag	FV 94	Zagreb
SLO	Maribor	1 per dag	FV 94	Zagreb
SLO	Poljcane	1 per dag	FV 94	Zagreb
SLO	Pragersko	1 per dag	FV 94	Zagreb
SLO	Sevnica	1 per dag	FV 94	Zagreb
SPA	Badajoz	1 per dag	TGV A	
SPA	Barcelona Sants	2 per dag	TGV B	
SPA	Burgos	2 per dag	TGV A	
SPA	Cordoba	1 per dag	TGV B	
SPA	Figueres Vilafant	2 per dag	TGV B	
SPA	Girona	2 per dag	TGV B	
SPA	Lleida	2 per dag	TGV B	
SPA	Madrid	2 per dag	TGV A	
SPA	Madrid Puerta de Atocha	2 per dag	TGV B	
SPA	Malaga	1 per dag	TGV B	
SPA	San Sebastian	2 per dag	TGV A	
SPA	Tarragonna	2 per dag	TGV B	
SPA	Valladdolid	2 per dag	TGV A	
SPA	Vitoria	2 per dag	TGV A	
SPA	Zaragoza	2 per dag	TGV B	
WRUS	Brest	enkele	ICE Berlin	Brest
ZWE	Falun	0,5	ICE Stockholm	
ZWE	Gävle	1	ICE Stockholm	
ZWE	Göteborg	enkele	ICE Stockholm 2de stel Oslo	
ZWE	Halmstad	enkele	ICE Stockholm 2de stel Oslo	
ZWE	Helsingborg	enkele	ICE Stockholm 2de stel Oslo	
ZWE	Jönköping	1	ICE Stockholm	
ZWE	Linköping	1	ICE Stockholm	

ZWE	Luleå		0,25	ICE Stockholm		
ZWE	Norrköping		1	ICE Stockholm		
ZWE	Örnsköldsvik		0,25	ICE Stockholm		
ZWE	Östersund		0,25	ICE Stockholm		
ZWE	Piteå		0,25	ICE Stockholm		
ZWE	Skellefteå		0,25	ICE Stockholm		
ZWE	Stockholm C		1	ICE Stockholm		
ZWE	Sundsvall		0,5	ICE Stockholm		
ZWE	Trollhättan		enkele	ICE Stockholm 2de stel Oslo		
ZWE	Umeå		0,25	ICE Stockholm		
ZWE	Uppsala		1	ICE Stockholm		
ZWI	Basel	NU	0,5	FV 18	Genua	Napels
ZWI	Bern		0,5	FV 18	Genua	Napels
ZWI	Brig		0,5	FV 18	Genua	Napels
ZWI	Olten		0,5	FV 18	Genua	Napels
ZWI	Spiez		0,5	FV 18	Genua	Napels
ZWI	Thun		0,5	FV 18	Genua	Napels
ZWI	Visp		0,5	FV 18	Genua	Napels

Directe bereikbaarheid naar het buitenland bij Totaalplan Spoor

frequentie is het aantal treinen naar het buitenland dat per uur op de borden staat.

Dat betekend dat een trein van buitenland via Nederland naar buitenland in beide richtingen telt

* Nu = Nu rechtstreeks
Nieuw = Nieuw te openen station

station	*	frequentie	series				
Alkmaar		1,5	IC Benelux	IC Dresden			
Alkmaar Noord		1	IC Benelux				
Almelo	NU	1	E13 NW				
Almere Centrum		4,5	ICE Stockholm	ICE Berlijn	IC 9200	IC 9600	
Alphen	Nieuw	1	IC 34				
Amersfoort	NU	1	F34a	F34b			
Amsterdam Bijlmer		2	IC 9200	IC 9600			
Amsterdam Centraal	NU	8	ICE Stockholm	ICE Berlijn	IC Benelux	IC Köln	IC Dresden
			FV94	FV18	THA9300	EST9100	TGV A
			TGV B	TGV C	TGV D		
Amsterdam Sloterdijk		1	IC Benelux				
Anna Paulowna		1	IC Benelux				
Apeldoorn	NU	1	E14aNW				
Arnhem Centraal	NU	4	E19aNW	FV94	FV18	IC Dresden	IC Köln
Baarle	Nieuw	1	IC 34				
Bergen op Zoom		1	Spoor 11				
Breda	NU	4	IC 9200	IC 9600	FR1NL	IC Aken	
Budel	Nieuw	1	IC 43				
Buitenpost		1	N93				
Coevorden		1	N95				
De Lutte	Nieuw	1	N61 NW				
Delft		2	FR1NL	IC Aken			
Den Bosch		2	IC 9200	IC 9600			

Den Haag Centraal	NU	3,5	ICE Stockholm	F34a	F34b	FR1NL	IC Aken
Den Haag HS		2	FR1NL	IC Aken			
Den Helder		1,5	IC Benelux	IC Dresden			
Den Helder Zuid		1	IC Benelux				
Deurne		1	FR1NL				
Deventer	NU	1	F34a	F34b			
Eijsden	NU	4,5	E18aNW	E18bNW	Stop Eupen		
Eindhoven Centraal		3	FR1NL	IC Aken	IC Benelux		
Emmeloord	Nieuw	2	IC 9200	IC 9600			
Enschede	NU	3	E13 NW	SM4aNW	E51NW		
Enschede de Eschmarke	NU	2	SM4aNW	E51NW			
Eygelshoven Markt	NU	4	E18aNW	E18bNW			
Glanerbrug	NU	2	SM4aNW	E51NW			
Goes		0,5	IC Antwerpen				
Groesbeek		2	E10NW	E10NW			
Groningen	NU	5	ICE Stockholm	ICE Berlijn	E98	N93	FR34
Gronsveld	Nieuw	4	E18aNW	E18bNW			
Haarlem		0,5	IC Köln				
Heerenveen		2	IC 9200	IC 9600			
Heerhugowaard		1	IC Benelux				
Heerlen	NU	5	IC Aken	E18aNW	E18bNW		
Helmond		1	FR1NL				
Hengelo	NU	3	F34a	F34b	E13 NW	N61 NW	
Herkenbosch		1	N39NW				
Hindeloopen		1	E 98				
IJlst		1	E 98				
Kaatsheuvel	Nieuw	2	IC 9200	IC 9600			
Koudum-Molkwerum		1	E 98				
Landgraaf	NU	4	E18aNW	E18bNW			
Leeuwarden		2	E 98	N93			

Lelystad		2	IC 9200	IC 9600			
Lichtenvoorde -Groenlo		1	E14aNW				
Maastricht	NU	8,5	E18aNW	E18bNW	Stop Eupen	IC Benelux	stop Hasselt
			IC 72				
Maastricht Noordwest	Nieuw	2	stop Hasselt				
Maastricht Randwijck	NU	4	E18aNW	E18bNW			
Meersen	NU	4	E18aNW	E18bNW			
Middelburg		0,5	IC Antwerpen				
Nieuweschans	NU	1	N93				
Nijmegen		3	E10NW	E10NW	N31aNW		
Nijmegen Heyendaal		3	E10NW	E10NW	N31aNW		
Nijverdal		1	E13 NW				
Oldenzaal	NU	1	N61 NW				
Ossendrecht	Nieuw	1	Spoor 11				
Riel	Nieuw	1	IC 34				
Roermond		2	N39NW	RE RM			
Roermond Oost / Melick		1	N39NW				
Roosendaal	NU	2	R400	IC45			
Roosendaal Zuid	Nieuw	1	R400				
Rotterdam Centraal	NU	5,5	ICE Stockholm	FR1NL	IC Aken	THA9300	EST9100
			TGV A	TGV B	TGV C	TGV D	
Ruurlo		1	E14aNW				
Sas van Gent	Nieuw	1	Stop Gent				
Schagen		1,5	IC Benelux	IC Dresden			
Schiphol	NU	2,5	ICE Stockholm	THA9300			
Sittard		2	IC Aken	IC Benelux			
Sluiskil	Nieuw	1	Stop Gent				
Sneek		2	E 98	N93			
Stavoren		1	E 98				
Terneuzen	Nieuw	1	Stop Gent				

Tilburg		2	FR1NL	IC Aken			
Utrecht Centraal	NU	5	IC 9200	IC 9600	IC Benelux	FV94	FV18
			IC Dresden	IC Köln			
Utrecht Overvecht		1	F34a	F34b			
Valkenburg	NU	4	E18aNW	E18bNW			
Venlo	NU	3	E8NW	Stop Kempen	FR1NL		
Vlissingen		0,5	IC Antwerpen				
Voorden		1	E14aNW				
Weert		1	IC 43				
Winschoten	NU	2,5	E 98	N93	FR34		
Winterswijk		1	E14aNW				
Winterswijk West		1	E14aNW				
Woensdrecht	Nieuw	1	Spoor 11				
Woensdrecht Zuid	Nieuw	1	Spoor 11				
Workum		1	E 98				
Zandvoort aan Zee		0,5	IC Köln				
Zevenaar	NU	2	E19aNW				
Zutphen		1	E14aNW				
Zwolle		1	E13 NW				

Grensovergang Bad Nieuweschans						**ICE Stockholm**						
Brussel											05:45	
Antwerpen											06:20	
Rotterdam											06:50	
Den Haag										05:45		07:45
Schiphol										06:10	07:10	08:10
Amsterdam C									05:30	06:30	07:30	08:30
Almere									05:45	06:45	07:45	08:45
Groningen									06:30	07:30	08:30	09:30
Oldenburg							05:00	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00
Bremen							05:20	06:20	07:20	08:20	09:20	10:20
Hamburg						05:00	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00
Lübeck						05:30	06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30
Kopenhagen				05:00	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00
Jönköping			05:15	06:15	07:15	08:15	09:15	10:15	11:15	12:15	13:15	14:15
Linköping			05:40	06:40	07:40	08:40	09:40	10:40	11:40	12:40	13:40	14:40
Norrköping		05:00	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00
Stockholm	04:45	05:45	06:45	07:45	08:45	09:45	10:45	11:45	12:45	13:45	14:45	15:45
Uppsala	05:10	06:10	07:10	08:10	09:10	10:10	11:10	12:10	13:10	14:10	15:10	16:10
Gävle	05:40	06:40	07:40	08:40	09:40	10:40	11:40	12:40	13:40	14:40	15:40	16:40
Falun		07:20		09:20		11:20		13:20		15:20		17:20
Sundsvall	06:55		08:55		10:55		12:55		14:55		16:55	
Östersund	08:15				12:15				16:15			
Örnsköldsvik			09:45				13:45				17:45	
Umeå			10:30				14:30				18:30	
Skellefteå			11:30				15:30				19:30	
Piteå			12:05				16:05				20:05	
Luleå			12:30				16:30				20:30	

Tijden bij benadering op uur dat de ICE Stockholm niet doorrijdt richting Brussel rijden treinen Amsterdam - Zuid Frankrijk / Spanje
Deze rijdt of vlak voor of vlak na de ICE richting Den Haag.
Op de tijden dat ICE naar Brussel rijdt kan een losse snelle pendel Amsterdam - Den Haag rijden. (evt koppel met andere serie)
De laatste trein vertrek Brussel 21:45 is ander type TGV met rit Malaga – Groningen

Grensovergang Bad Nieuweschan												
ICE Stockholm												
Brussel	07:45		09:45		11:45		13:45		15:45		17:45	
Antwerpen	08:20		10:20		12:20		14:20		16:20		18:20	
Rotterdam	08:50		10:50		12:50		14:50		16:50		18:50	
Den Haag		09:45		11:45		13:45		15:45		17:45		19:45
Schiphol	09:10	10:10	11:10	12:10	13:10	14:10	15:10	16:10	17:10	18:10	19:10	20:10
Amsterdam C	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30	17:30	18:30	19:30	20:30
Almere	09:45	10:45	11:45	12:45	13:45	14:45	15:45	16:45	17:45	18:45	19:45	20:45
Groningen	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30
Oldenburg	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00
Bremen	11:20	12:20	13:20	14:20	15:20	16:20	17:20	18:20	19:20	20:20	21:20	22:20
Hamburg	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00
Lübeck	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30	22:30	23:30
Kopenhagen	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00	00:00	
Jönköping	15:15	16:15	17:15	18:15	19:15	20:15	21:15	22:15	23:15			
Linköping	15:40	16:40	17:40	18:40	19:40	20:40	21:40	22:40	23:40			
Norrköping	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00	00:00			
Stockholm	16:45	17:45	18:45	19:45	20:45	21:45	22:45	23:45	00:45			
Uppsala	17:10	18:10	19:10	20:10	21:10	22:10	23:10	00:10				
Gävle	17:40	18:40	19:40	20:40	21:40	22:40	23:40					
Falun		19:20		21:20		23:20						
Sundsvall	18:55		20:55		22:55							
Östersund	20:15				00:15							
Örnsköldsvik			21:45									
Umeå			22:30									
Skellefteå			23:30									
Piteå			00:05									
Luleå			00:30									

Tweede stel naar Århus mogelijk op de oneven uren in Hamburg vermoedelijk 7:00, 11:00, 15:00 en 19:00

Reistijd ca 4:00 vanaf Hamburg afhankelijk van stops en versnellingen.

Tweede stel naar Göteborg / Oslo mogelijk op oneven uren in Kopenhagen vermoedelijk 7:00, 11:00, 15:00 en 19:00

Reistijd max 2:20 (Göteborg) en max ca 6:00 (Oslo) vanaf Kopenhagen

Bij ontwikkeling HSL richting Oslo versnelling en andere stops mogelijk

Grensovergang Bad Nieuweschans				**ICE Stockholm**
Brussel	19:45		21:45	
Antwerpen	20:20		22:20	
Rotterdam	20:50		22:50	
Den Haag		21:45		
Schiphol	21:10	22:10	23:10	
Amsterdam C	21:30	22:30	23:30	
Almere	21:45	22:45	23:45	
Groningen	22:30	23:30	00:30	
Oldenburg	23:00			
Bremen	23:20			
Hamburg	00:00			
Lübeck	00:30			
Kopenhagen				
Jönköping				
Linköping				
Norrköping				
Stockholm				
Uppsala				
Gävle				
Falun				
Sundsvall				
Östersund				
Örnsköldsvik				
Umeå				
Skellefteå				
Piteå				
Luleå				

Grensovergang Bad Nieuweschans							**ICE Stockholm**					
Luleå											05:45	
Piteå											07:05	
Skellefteå										06:40		08:40
Umeå									06:20	07:20	08:20	09:20
Örnsköldsvik								05:50	06:50	07:50	08:50	09:50
Östersund							05:15	06:15	07:15	08:15	09:15	10:15
Sundsvall							06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00
Falun							06:20	07:20	08:20	09:20	10:20	11:20
Gävle						05:45	06:45	07:45	08:45	09:45	10:45	11:45
Uppsala					05:00	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00
Stockholm				05:30	06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30
Norrköping			05:00	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00
Linköping			05:40	06:40	07:40	08:40	09:40	10:40	11:40	12:40	13:40	14:40	15:40
Jönköping			06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00
Kopenhagen		05:30	06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30
Lübeck		06:15	07:15	08:15	09:15	10:15	11:15	12:15	13:15	14:15	15:15	16:15	17:15
Hamburg		06:35	07:35	08:35	09:35	10:35	11:35	12:35	13:35	14:35	15:35	16:35	17:35
Bremen		06:50	07:50	08:50	09:50	10:50	11:50	12:50	13:50	14:50	15:50	16:50	17:50
Oldenburg			08:15		10:15		12:15		14:15		16:15		18:15
Groningen		07:10		09:10		11:10		13:10		15:10		17:10	
Almere		07:40		09:40		11:40		13:40		15:40		17:40	
Amsterdam C		08:15		10:15		12:15		14:15		16:15		18:15	
Schiphol													
Den Haag													
Rotterdam													
Antwerpen													
Brussel													

Op de tijden dat de ICE richting Stockholm niet uit richting Brussel komt rijden treinen Zuid Frankrijk / Spanje - Amsterdam
Deze rijdt of vlak voor of vlak na de ICE uit Den Haag.
Op de tijden dat ICE uit Brussel komt kan een losse snelle pendel Den Haag - Amsterdam rijden. (evt koppel met andere serie)
De eerste trein vertrek Groningen 5:30 is ander type TGV met rit: Groningen - Malaga

Grensovergang Bad Nieuweschans					**ICE Stockholm**							
Luleå	05:30				09:30				13:30			
Piteå	05:55				09:55				13:55			
Skellefteå	06:30				10:30				14:30			
Umeå	07:30				11:30				15:30			
Örnsköldsvik	08:15				12:15				16:15			
Östersund			09:45				13:45				17:45	
Sundsvall	09:05		11:05		13:05		15:05		17:05		19:05	
Falun		10:40		12:40		14:40		16:40		18:40		20:40
Gävle	10:20	11:20	12:20	13:20	14:20	15:20	16:20	17:20	18:20	19:20	20:20	21:20
Uppsala	10:50	11:50	12:50	13:50	14:50	15:50	16:50	17:50	18:50	19:50	20:50	21:50
Stockholm	11:15	12:15	13:15	14:15	15:15	16:15	17:15	18:15	19:15	20:15	21:15	22:15
Norrköping	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00
Linköping	12:20	13:20	14:20	15:20	16:20	17:20	18:20	19:20	20:20	21:20	22:20	23:20
Jönköping	12:45	13:45	14:45	15:45	16:45	17:45	18:45	19:45	20:45	21:45	22:45	23:45
Kopenhagen	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00	00:00	01:00
Lübeck	15:30	16:30	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30	22:30	23:30	00:30		
Hamburg	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00	00:00	01:00		
Bremen	16:40	17:40	18:40	19:40	20:40	21:40	22:40	23:40	00:40			
Oldenburg	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00	00:00	01:00			
Groningen	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30	22:30	23:30					
Almere	18:15	19:15	20:15	21:15	22:15	23:15	00:15					
Amsterdam C	18:35	19:35	20:35	21:35	22:35	23:35	00:35					
Schiphol	18:50	19:50	20:50	21:50	22:50	23:50						
Den Haag		20:15		22:15		00:15						
Rotterdam	19:10		21:10		23:10							
Antwerpen	19:40		21:40		23:40							
Brussel	20:15		22:15		00:15							

Tweede stel uit Århus mogelijk op de oneven uren in Hamburg vermoedelijk 7:00, 11:00, 15:00 en 19:00

Reistijd ca 4:00 vanaf Hamburg afhankelijk van stops en versnellingen.

Tweede stel uit Göteborg / Oslo mogelijk op oneven uren in Kopenhagen vermoedelijk 7:00, 11:00, 15:00 en 19:00

Reistijd max 2:20 (Göteborg) en max ca 6:00 (Oslo) vanaf Kopenhagen

Bij ontwikkeling HSL richting Oslo versnelling en andere stops mogelijk

Grensovergang Bad Nieuweschans				**ICE Stockholm**
Luleå	17:30			
Piteå	17:55			
Skellefteå	18:30			
Umeå	19:30			
Örnsköldsvik	20:15			
Östersund			21:45	
Sundsvall	21:05		23:05	
Falun		22:40		
Gävle	22:20	23:20	00:20	
Uppsala	22:50	23:50	00:50	
Stockholm	23:15	00:15	01:15	
Norrköping	00:00			
Linköping	00:20			
Jönköping	00:45			
Kopenhagen				
Lübeck				
Hamburg				
Bremen				
Oldenburg				
Groningen				
Almere				
Amsterdam C				
Schiphol				
Den Haag				
Rotterdam				
Antwerpen				
Brussel				

Grensovergang Bad Nieuweschans				**ICE Berlijn**		**(alles in lokale tijden Tallinn, Helsinki en Brest + 1 uur t.o.v. Nederland)**						
Amsterdam C					05:00	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00
Almere					05:15	06:15	07:15	08:15	09:15	10:15	11:15	12:15
Groningen					06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00
Oldenburg				05:30	06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30
Bremen				05:50	06:50	07:50	08:50	09:50	10:50	11:50	12:50	13:50
Hamburg			05:30	06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30
Berlin	05:10	06:10	07:10	08:10	09:10	10:10	11:10	12:10	13:10	14:10	15:10	16:10
meerdere stops niet alles weergeven												
Warschau		09:15		11:15		13:15		15:15		17:15		19:15
Tallinn		17:00				21:00				01:00		
Helsinki		18:15				22:15				02:15		
Brest				16:00				20:00				0:00
Brest indien HST				13:30				17:30				21:30
Dresden	06:30		08:30		10:30		12:30		14:30		16:30	
Praag	07:30		09:30		11:30		13:30		15:30		17:30	

Grensovergang Bad Nieuweschans				**ICE Berlijn**		**(alles in lokale tijden Tallinn, Helsinki en Brest + 1 uur t.o.v. Nederland)**						
Praag							06:30		08:30		10:30	
Dresden					05:30		07:30		09:30		11:30	
Brest indien HST												10:15
Brest												09:00
Helsinki												
Tallinn												
Warschau								06:30		08:30		10:30
meerdere stops												
Berlin			04:50	05:50	06:50	07:50	08:50	09:50	10:50	11:50	12:50	13:50
Hamburg		05:30	06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30	15:30
Bremen		06:10	07:10	08:10	09:10	10:10	11:10	12:10	13:10	14:10	15:10	16:10
Oldenburg		06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30
Groningen	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00
Almere	06:30	07:45	08:45	09:45	10:45	11:45	12:45	13:45	14:45	15:45	16:45	17:45
Amsterdam C	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00

Grensovergang Bad Nieuweschans				**ICE Berlijn**					**(alles in lokale tijden Tallinn, Helsinki en Brest + 1 uur t.o.v. Nederland)**		
Amsterdam	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00
Almere	13:15	14:15	15:15	16:15	17:15	18:15	19:15	20:15	21:15	22:15	23:15
Groningen	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00	00:00
Oldenburg	14:30	15:30	16:30	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30	22:30	23:30	
Bremen	14:50	15:50	16:50	17:50	18:50	19:50	20:50	21:50	22:50	23:50	
Hamburg	15:30	16:30	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30	22:30	23:30	00:30	
Berlin	17:10	18:10	19:10	20:10	21:10	22:10	23:10	00:10			
meerdere stops niet alles weergeven											
Warschau		21:15		23:15		01:15					
Tallinn											
Helsinki											
Brest											
Brest indien HST											
Dresden	18:30		20:30		22:30		00:30				
Praag	19:30		21:30		23:30						

Grensovergang Bad Nieuweschans				**ICE Berlijn**					**(alles in lokale tijden Tallinn, Helsinki en Brest + 1 uur t.o.v. Nederland)**		
Praag	12:30		14:30		16:30		18:30		20:30		22:30
Dresden	13:30		15:30		17:30		19:30		21:30		23:30
Brest				14:15				18:15			
Brest indien HST				12:00				16:00			
Helsinki		05:30				09:30				13:30	
Tallinn		06:45				10:45				14:45	
Warschau		12:30		14:30		16:30		18:30		20:30	
meerdere stops											
Berlin	14:50	15:50	16:50	17:50	18:50	19:50	20:50	21:50	22:50	23:50	00:50
Hamburg	16:30	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30	22:30	23:30			
Bremen	17:10	18:10	19:10	20:10	21:10	22:10	23:10				
Oldenburg	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30	22:30	23:30				
Groningen	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00					
Almere	18:45	19:45	20:45	21:45	22:45	23:45					
Amsterdam C	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00	00:00					

Grensovergang Bad Nieuweschans			**FR34 IC Groningen - Frankfurt am Main**							
Groningen			05:33	07:33	09:33	11:33	13:33	15:33	17:33	19:33	21:45
Winschoten			05:48	07:48	09:48	11:48	13:48	15:48	17:48	19:48	22:00
Papenburg			06:05	08:05	10:05	12:05	14:05	16:05	18:05	20:05	22:20
Meppen			06:31	08:31	10:31	12:31	14:31	16:31	18:31	20:31	
Lingen			06:44	08:44	10:44	12:44	14:44	16:44	18:44	20:44	
Rheine			07:04	09:04	11:04	13:04	15:04	17:04	19:04	21:04	
Münster		05:32	07:32	09:32	11:32	13:32	15:32	17:32	19:32	21:32	
Niet alle stations weergeven:											
Dortmund Hbf		06:04	08:04	10:04	12:04	14:04	16:04	18:04	20:04	22:04	
Siegen Hbf	05:55	07:55	09:55	11:55	13:55	15:55	17:55	19:55			
Wetzlar	06:42	08:42	10:42	12:42	14:42	16:42	18:42	20:42			
Frankfurt	07:32	09:32	11:32	13:32	15:32	17:32	19:32	21:32			

Grensovergang Bad Nieuweschans			**FR34 IC Groningen - Frankfurt am Main**							
Frankfurt			06:29	08:29	10:29	12:29	14:29	16:29	18:29	20:29
Wetzlar			07:18	09:18	11:18	13:18	15:18	17:18	19:18	21:18
Siegen Hbf			08:06	10:06	12:06	14:06	16:06	18:06	20:06	22:06
Dortmund Hbf		05:57	07:57	09:57	11:57	13:57	15:57	17:57	19:57	21:57	
hierboven niet alle stations										
Münster		06:30	08:30	10:30	12:30	14:30	16:30	18:30	20:30	22:30	
Rheine		06:55	08:55	10:55	12:55	14:55	16:55	18:55	20:55		
Lingen		07:14	09:14	11:14	13:14	15:14	17:14	19:14	21:14		
Meppen		07:28	09:28	11:28	13:28	15:28	17:28	19:28	21:28		
Papenburg	06:41	07:55	09:55	11:55	13:55	15:55	17:55	19:55	21:55		
Winschoten	07:00	08:10	10:10	12:10	14:10	16:10	18:10	20:10	22:10		
Groningen	07:15	08:27	10:27	12:27	14:27	16:27	18:27	20:27	22:27		

Grensovergang Bad Nieuweschans **E98 IC/RE Stavoren-Bremen**

Niet alle stations weergeven

Stavoren	09:37	Bremen	06:26
Sneek	10:00	Oldenburg	06:59
Leeuwarden	10:12	Leer	07:47
Groningen	10:42	Winschoten	08:03
Winschoten	10:57	Groningen	08:18
Leer	11:16	Leeuwarden	08:48
Oldenburg	12:05	Sneek	09:00
Bremen	12:32	Stavoren	09:23

Patroontijden alle treinen rijden elk uur

Tijden zijn indicatie (Duitse stations Deutschlandtakt),

versnelling rond Oldenburg mogelijk bij meer ruimte op spoor in combinatie met HSL

Reistijd Groningen - Leer afhankelijk van precies tracé en materieel, dit is grove indicatie

Met bovenstaande optimalisering goede inpassing kruising in Sneek, waarbij elektrisch daarna ca 23 min naar Stavoren

Grensovergang Bad Nieuweschans **N93 RE Sneek-Leer**

Niet alle stations weergeven

Winschoten	10:10	Leer	10:20
Nieuweschans	10:19	Ihrhove	10:25
Bunde	10:24	Weener	10:30
Weener	10:30	Bunde	10:36
Ihrhove	10:36	Nieuweschans	10:41
Leer	10:42	Winschoten	10:50

Patroontijden alle treinen rijden elk uur

Voor combinatie in half uur frequentie N93 op Sneek - Winschoten met E98 zou tijden moeten verschuiven

in combinatie met kruising tussen Winschoten en Nieuweschans

Dan korte kering in Leer, wel iets langer aangezien elektrisch tijdwinst gaat geven.

In richting Leer ca 17 min later in richting Sneek 17 min eerder

Grensovergang Coevorden **N95 RB Coevorden - Bad Bentheim**

Niet alle stations weergeven

Coevorden	06:50	Bad Bentheim	07:09
Emlichheim	07:00	Nordhorn	07:30
Neuenhaus	07:18	Neuenhaus	07:39
Nordhorn	07:30	Emlichheim	08:00
Bad Bentheim	07:49	Coevorden	08:10

Patroontijden alle treinen rijden elk uur

In Coevorden ca. 5 min overstap op ICD Emmen - Amsterdam Centraal en op IC Almelo - Groningen

In Coevorden ca. 5 min overstap van ICD Amsterdam Centraal - Emmen en op IC Groningen - Almelo

Grensovergang Oldenzaal

IC34A Den Haag - Berlijn

IC34B Den Haag - Berlijn - Gdynia / Krakow

Den Haag C					05:32	06:32	07:32	08:32	09:32	10:32	11:32	12:32
Utrecht O					06:01	07:01	08:01	09:01	10:01	11:01	12:01	13:01
Amersfoort					06:13	07:13	08:13	09:13	10:13	11:13	12:13	13:13
Deventer					06:43	07:43	08:43	09:43	10:43	11:43	12:43	13:43
Hengelo					07:13	08:13	09:13	10:13	11:13	12:13	13:13	14:13
Bad Bentheim					07:33		09:33		11:33		13:33	
Rheine			05:44		07:47	08:44	09:47	10:44	11:47	12:44	13:47	14:44
Osnabrück			06:11	07:11	08:14	09:11	10:14	11:11	12:14	13:11	14:14	15:11
Minden			06:57		08:57		10:57		12:57		14:57	
Hannover		06:15	07:26	08:15	09:26	10:15	11:26	12:15	13:26	14:15	15:26	16:15
Berlin Spandau		06:33	08:47	09:33	10:47	11:33	12:47	13:33	14:47	15:33	15:47	17:33
Berlin Zoo			08:59		10:59		12:59		14:59		16:59	
Berlin Hbf	05:42	07:42	09:02	09:42	11:02	11:42	13:02	13:42	15:02	15:42	17:02	17:42
niet alle stations weergeven												
Wroclaw		11:50				15:50				19:50		
Krakow		14:42				18:42				22:42		
Poznan	08:30			12:30				16:30				20:30
Gdansk Glowny	11:42			15:42				19:42				23:42
Gdynia Glowna	12:05			16:05				20:05				00:05

Berlijn - Krakow en Berlijn - Gdynia op basis van huidige rijtijden.
Met HSL tussen Berlijn en Warschau zouden beide verbindingen sneller worden
In het andere half uur rijdt een snelle IC Den Haag - Enschede

Grensovergang Oldenzaal

IC34A Den Haag - Berlijn

IC34B Den Haag - Berlijn - Gdynia / Krakow

Den Haag C	13:32	14:32	15:32	16:32	17:32	18:32	19:32	20:32
Utrecht O	14:01	15:01	16:01	17:01	18:01	19:01	20:01	21:01
Amersfoort	14:13	15:13	16:13	17:13	18:13	19:13	20:13	21:13
Deventer	14:43	15:43	16:43	17:43	18:43	19:43	20:43	21:43
Hengelo	15:13	16:13	17:13	18:13	19:13	20:13	21:13	22:13
Bad Bentheim	15:33		17:33		19:33		21:33	
Rheine	15:47	16:44	17:47	18:44	19:47	20:44	21:47	
Osnabrück	16:14	17:11	18:14	19:11	20:14	21:11	22:14	
Minden	16:57		18:57		20:57		22:57	
Hannover	17:26	18:15	19:26	20:15	21:26	22:15	23:23	
Berlin Spandau	17:47	19:33	19:47	21:33	21:47	23:33		
Berlin Zoo	18:59		20:59		22:59			
Berlin Hbf	19:02	19:42	21:02	21:42	23:02	23:42		
niet alle stations weergeven								
Wroclaw		23:50						
Krakow								
Poznan								
Gdansk Glowny								
Gdynia Glowna								

Berlijn - Krakow en Berlijn - Gdynia op basis van huidige rijtijden.
Met HSL tussen Berlijn en Warschau zouden beide verbindingen sneller worden
In het andere half uur rijdt een snelle IC Den Haag - Enschede

Grensovergang Oldenzaal

IC34A Den Haag - Berlijn

IC34B Den Haag - Berlijn - Gdynia / Krakow

Gdynia Glowna										05:55		
Gdansk Glowny										06:18		
Poznan										09:30		
Krakow												07:18
Wroclaw								06:10				10:10
hier boven niet alle stations weergeven												
Berlin Hbf			04:57	06:18	06:57	08:18	08:57	10:18	10:57	12:18	12:57	14:18
Berlin Zoo			05:03		07:03		09:03		11:03		13:03	
Berlin Spandau			05:15	06:29	07:15	08:29	09:15	10:29	11:15	12:29	13:15	14:29
Hannover		05:48	06:37	07:48	08:37	09:48	10:37	11:48	12:37	13:48	14:37	15:48
Minden			07:05		09:05		11:05		13:05		15:05	
Osnabrück		06:51	07:48	08:51	09:48	10:51	11:48	12:51	13:48	14:51	15:48	16:51
Rheine		07:16	08:15	09:16	10:15	11:16	12:15	13:16	14:15	15:16	16:15	17:16
Bad Bentheim			08:30		10:30		12:30		14:30		16:30	
Hengelo	06:49	07:49	08:49	09:49	10:49	11:49	12:49	13:49	14:49	15:49	16:49	17:49
Deventer	07:18	08:18	09:18	10:18	11:18	12:18	13:18	14:18	15:18	16:18	17:18	18:18
Amersfoort	07:48	08:48	09:48	10:48	11:48	12:48	13:48	14:48	15:48	16:48	17:48	18:48
Utrecht O	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00
Den Haag C	08:29	09:29	10:29	11:29	12:29	13:29	14:29	15:29	16:29	17:29	18:29	19:29

Krakow - Berlijn en Gdynia - Berlijn op basis van huidige rijtijden.

Met HSL tussen Warschau en Berlijn zouden beide verbindingen sneller worden

In het andere half uur rijdt een snelle IC Enschede - Den Haag

Grensovergang Oldenzaal

IC34A Den Haag - Berlijn

IC34B Den Haag - Berlijn - Gdynia / Krakow

Gdynia Glowna		09:55				13:55			17:55
Gdansk Glowny		10:18				14:18			18:18
Poznan		13:30				17:30			21:30
Krakow				11:18				15:18	
Wroclaw				14:10				18:10	
hier boven niet alle stations weergeven									
Berlin Hbf	14:57	16:18	16:57	18:18	18:57	20:18	20:57	22:18	00:18
Berlin Zoo	15:03		17:03		19:03		21:03		
Berlin Spandau	15:15	16:29	17:15	18:29	19:15	20:29	21:15		
Hannover	16:37	17:48	18:37	19:48	20:37	21:48	22:37		
Minden	17:05		19:05		21:05				
Osnabrück	17:48	18:51	19:48	20:51	21:48	22:51			
Rheine	18:15	19:16	20:15	21:16		23:16			
Bad Bentheim	18:30		20:30						
Hengelo	18:49	19:49	20:49	21:49					
Deventer	19:18	20:18	21:18	22:18					
Amersfoort	19:48	20:48	21:48	22:48					
Utrecht O	20:00	21:00	22:00	23:00					
Den Haag C	20:29	21:29	22:29	23:29					

Krakow - Berlijn en Gdynia - Berlijn op basis van huidige rijtijden.
Met HSL tussen Warschau en Berlijn zouden beide verbindingen sneller worden
In het andere half uur rijdt een snelle IC Enschede - Den Haag

Grensovergang Oldenzaal **N61 NW RB Hengelo - Bielefeld**

Niet alle stations weergeven

Hengelo	08:35	Bielefeld	08:12
Bad Bentheim	08:56	Osnabrück	09:12
Osnabrück	09:47	Bad Bentheim	10:06
Bielefeld	10:48	Hengelo	10:23

Patroontijden alle treinen rijden elk uur

Grensovergang Glanerbrug

E13 NW IC/RE Zwolle - Venlo
SM4aNW RB Enschede - Münster
E51NW Enschede - Dortmund

Niet alle stations weergeven

Zwolle	06:09			Venlo	06:05		
Almelo	06:41			Düsseldorf	07:12		
Enschede	07:02	07:12	07:33	Hamm	08:31		
Gronau	07:10	07:24	07:50	Münster	09:00	09:11	
Dortmund		08:51		Dortmund			09:08
Münster	08:05		08:49	Gronau	09:51	10:15	10:36
Hamm	08:28			Enschede	10:01	10:26	10:47
Düsseldorf	09:49			Almelo	10:20		
Venlo	10:56			Zwolle	10:51		

Patroontijden alle treinen rijden elk uur
Tijden Deutschlandtakt, tijden andere half uur IC Zwolle - Enschede
reistijd zal nog wat korter worden tussen Zwolle en Almelo door dubbelspoor en minder stops

Grensovergang Winterswijk **E14a NW RE Apeldoorn - Essen**

Niet alle stations weergeven

Apeldoorn		06:23	Essen		06:25
Zutphen		06:40	Borken	A	07:24
Winterswijk	A	07:10	Borken	V	07:29
Winterswijk	V	07:14	Barlo		07:36
Barlo		07:22	Winterswijk	A	07:44
Borken	A	07:29	Winterswijk	V	07:50
Borken	V	07:33	Zutphen		08:23
Essen Seele		08:35	Apeldoorn		08:40

Patroontijden alle treinen rijden elk uur

Reistijden kunnen nog korter worden door elektrificatie en optimalisering

Grensovergang Zevenaar **ICE** **FV18 Amsterdam - Basel en verder**

FV94 Amsterdam - München en verder

	FV18	FV94	F94 stel 2	FV18	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94	FV18
Amsterdam C	05:51	06:51	06:51	07:51	08:51	09:51	10:51	11:51	12:51	13:51	14:51	15:51
Utrecht C	06:13	07:13	07:13	08:13	09:13	10:13	11:13	12:13	13:13	14:13	15:13	16:13
Arnhem	06:37	07:37	07:37	08:37	09:37	10:37	11:37	12:37	13:37	14:37	15:37	16:37
Oberhausen	07:19	08:19	08:19	09:19	10:19	11:19	12:19	13:19	14:19	15:19	16:19	17:19
Duisburg	07:27	08:27	08:27	09:27	10:27	11:27	12:27	13:27	14:27	15:27	16:27	17:27
Düsseldorf	07:40	08:40	08:40	09:40	10:40	11:40	12:40	13:40	14:40	15:40	16:40	17:40
Köln Messe	08:03	09:03	09:03	10:03	11:03	12:03	13:03	14:03	15:03	16:03	17:03	18:03
Frankfurt Flughaven	08:57	09:57	09:57	10:57	11:57	12:57	13:57	14:57	15:57	16:57	17:57	18:57
Frankfurt Hbf A		10:08	10:08		12:08		14:08		16:08		18:08	
V		10:10	10:10		12:23		14:10		16:10		18:10	
Niet alle stops weergeven												
München Hbf A		12:40	12:40				16:40		18:40		20:40	
V		13:02	12:46				17:02		19:02		21:02	
Innsbruck		14:25					18:25		20:25		22:25	
Verona		17:30					21:30		23:30			
Bologna		18:20							00:20			
Venetië							22:45					
Salzburg			14:12									
Graz			18:15									
Zagreb			22:30									
Wenen					18:45							
Boedapest					21:30							
Basel	11:16			13:16		15:16		17:16		19:16		21:16
Bern	12:30			14:30		16:30		18:30		20:30		22:30
Milaan	15:45			17:45		19:45		21:45		23:45		
Genua	17:00					21:00						
Rome				21:30								
Napels				23:00								

Schatting van versnelling door Brennerbasistunnel op route München - Verona

Grensovergang Zevenaar **ICE** **FV18 Amsterdam - Basel en verder**

FV94 Amsterdam - München en verder

	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94
Amsterdam C	16:51	17:51	18:51	19:51	20:51	21:51	22:51
Utrecht C	17:13	18:13	19:13	20:13	21:13	22:13	23:13
Arnhem	17:37	18:37	19:37	20:37	21:37	22:37	23:37
Oberhausen	18:19	19:19	20:19	21:19	22:19	23:19	
Duisburg	18:27	19:27	20:27	21:27	22:27	23:27	
Düsseldorf	18:40	19:40	20:40	21:40	22:40	23:40	
Köln Messe	19:03	20:03	21:03	22:03	23:03	00:03	
Frankfurt Flughaven	19:57	20:57	21:57	22:57	23:57		
Frankfurt Hbf A	20:08		22:08	23:08	00:08		
V	20:10						
Niet alle stops weergeven							
München Hbf A	22:40						
V							
Innsbruck							
Verona							
Bologna							
Venetië							
Salzburg							
Graz							
Zagreb							
Wenen							
Boedapest							
Basel		23:16					
Bern		00:30					
Milaan							
Genua							
Rome							
Napels							

Grensovergang Zevenaar **ICE** **FV18 Amsterdam - Basel en verder**

FV94 Amsterdam - München en verder

	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94	FV18
Napels												
Rome												
Genua												
Milaan										06:30		08:30
Bern						05:45		07:45		09:45		11:45
Basel						07:00		09:00		11:00		13:00
Boedapest												
Wenen												
Zagreb												
Graz												
Salzburg												
Venetië												
Bologna											06:40	
Verona											07:30	
Innsbruck									07:35		09:35	
München Hbf A							06:57		08:57		10:57	
V							07:21		09:21		11:21	
Hierboven niet alle stations weergeven												
Frankfurt Hbf A												
V			05:52	06:52	07:52		09:52		11:52		13:52	
Frankfurt Flughaven			06:04	07:04	08:04	09:04	10:04	11:04	12:04	13:04	14:04	15:04
Köln Messe Deutz		05:58	06:58	07:58	08:58	09:58	10:58	11:58	12:58	13:58	14:58	15:58
Düsseldorf		06:21	07:21	08:21	09:21	10:21	11:21	12:21	13:21	14:21	15:21	16:21
Duisburg		06:34	07:34	08:34	09:34	10:34	11:34	12:34	13:34	14:34	15:34	16:34
Oberhausen		06:42	07:42	08:42	09:42	10:42	11:42	12:42	13:42	14:42	15:42	16:42
Arnhem	06:22	07:22	08:22	09:22	10:22	11:22	12:22	13:22	14:22	15:22	16:22	17:22
Utrecht C	06:48	07:48	08:48	09:48	10:48	11:48	12:48	13:48	14:48	15:48	16:48	17:48
Amsterdam C	07:08	08:08	09:08	10:08	11:08	12:08	13:08	14:08	15:08	16:08	17:08	18:08

Schatting van versnelling door Brennerbasistunnel op route München - Verona

Grensovergang Zevenaar **ICE** **FV18 Amsterdam - Basel en verder**

FV94 Amsterdam - München en verder

	FV94	FV18	FV94	FV18	FV94	FV94	FV18
Napels				07:15			
Rome				08:45			
Genua		09:15					13:15
Milaan		10:30		12:30			14:30
Bern		13:45		15:45			17:45
Basel		15:00		17:00			19:00
Boedapest			08:30				
Wenen			11:15				
Zagreb					07:30		
Graz					11:45		
Salzburg					16:00		
Venetië	08:15						
Bologna						12:40	
Verona	09:30					13:30	
Innsbruck	11:35					15:35	
München Hbf A	12:57				17:16	16:57	
V	13:21				17:21	17:21	
Hierboven niet alle stations weergeven							
Frankfurt Hbf A			17:36				
V	15:52		17:52		19:52	19:52	
Frankfurt Flughaven	16:04	17:04	18:04	19:04	20:04	20:04	21:04
Köln Messe Deutz	16:58	17:58	18:58	19:58	20:58	20:58	21:58
Düsseldorf	17:21	18:21	19:21	20:21	21:21	21:21	22:21
Duisburg	17:34	18:34	19:34	20:34	21:34	21:34	22:34
Oberhausen	17:42	18:42	19:42	20:42	21:42	21:42	22:42
Arnhem	18:22	19:22	20:22	21:22	22:22	22:22	23:22
Utrecht C	18:48	19:48	20:48	21:48	22:48	22:48	23:48
Amsterdam C	19:08	20:08	21:08	22:08	23:08	23:08	00:08

Grensovergang Zevenaar

IC Zandvoort aan Zee - Köln

IC Den Helder - Dresden

	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D
Den Helder				07:26		09:26		11:26		13:26		15:26
Schagen				07:38		09:38		11:38		13:38		15:38
Alkmaar				07:54		09:54		11:54		13:54		15:54
Zandvoort			06:56		08:56		10:56		12:56		14:56	
Haarlem			07:06		09:06		11:06		13:06		15:06	
Amsterdam	05:21	06:21	07:21	08:21	09:21	10:21	11:21	12:21	13:21	14:21	15:21	16:21
Utrecht	05:43	06:43	07:43	08:43	09:43	10:43	11:43	12:43	13:43	14:43	15:43	16:43
Arnhem	06:07	07:07	08:07	09:07	10:07	11:07	12:07	13:07	14:07	15:07	16:07	17:07
Emmerich		07:21		09:21		11:21		13:21		15:21		17:21
Wesel	06:37		08:37		10:37		12:37		14:37		16:37	
Oberhausen	06:51	07:51	08:51	09:51	10:51	11:51	12:51	13:51	14:51	15:51	16:51	17:51
Duisburg	06:59		08:59		10:59		12:59		14:59		16:59	
Düsseldorf	07:11		09:11		11:11		13:11		15:11		17:11	
Köln Hbf	07:36		09:36		11:36		13:36		15:36		17:36	
Niet alle stations weergeven												
Dortmund		08:25		10:25		12:25		14:25		16:25		18:25
Hamm		08:43		10:43		12:43		14:43		16:43		18:43
Paderborn		09:17		11:17		13:17		15:17		17:17		19:17
Kassel		10:16		12:16		14:16		16:16		18:16		20:16
Erfurt		11:30		13:30		15:30		17:30		19:30		21:30
Jena		12:05				16:05				20:05		
Gera		12:30				16:30				20:30		
Chemnitz		13:27				17:27				21:27		
Dresden		14:20				18:20				22:20		

Vanaf Oberhausen / Dortmund vermoedelijk nog vroegere ritten wenselijk

Grensovergang Zevenaar			**IC Zandvoort aan Zee - Köln** **IC Den Helder - Dresden**		
	K	D	K	D	K
Den Helder		17:26		19:26	
Schagen		17:38		19:38	
Alkmaar		17:54		19:54	
Zandvoort	16:56		18:56		20:56
Haarlem	17:06		19:06		21:06
Amsterdam	17:21	18:21	19:21	20:21	21:21
Utrecht	17:43	18:43	19:43	20:43	21:43
Arnhem	18:07	19:07	20:07	21:07	22:07
Emmerich		19:21		21:21	
Wesel	18:37		20:37		22:37
Oberhausen	18:51	19:51	20:51	21:51	22:51
Duisburg	18:59		20:59		22:59
Düsseldorf	19:11		21:11		23:11
Köln Hbf	19:36		21:36		23:36
Niet alle stations weergeven					
Dortmund		20:25		22:25	
Hamm		20:43		22:43	
Paderborn		21:17			
Kassel		22:16			
Erfurt		23:30			
Jena					
Gera					
Chemnitz					
Dresden					

Grensovergang Zevenaar

IC Zandvoort aan Zee - Köln

IC Den Helder - Dresden

	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K	D
Dresden								06:40				10:40
Chemnitz								07:33				11:33
Gera								08:30				12:30
Jena								08:55				12:55
Erfurt				05:30		07:30		09:30		11:30		13:30
Kassel				06:46		08:46		10:46		12:46		14:46
Paderborn				07:45		09:45		11:45		13:45		15:45
Hamm		06:18		08:18		10:18		12:18		14:18		16:18
Dortmund		06:35		08:35		10:35		12:35		14:35		16:35
Hierboven niet alle stations weergeven												
Köln Hbf	05:24		07:24		09:24		11:24		13:24		15:24	
Düsseldorf	05:48		07:48		09:48		11:48		13:48		15:48	
Duisburg	06:00		08:00		10:00		12:00		14:00		16:00	
Oberhausen	06:08	07:08	08:08	09:08	10:08	11:08	12:08	13:08	14:08	15:08	16:08	17:08
Wesel	06:22		08:22		10:22		12:22		14:22		16:22	
Emmerich		07:37		09:37		11:37		13:37		15:37		17:37
Arnhem	06:52	07:52	08:52	09:52	10:52	11:52	12:52	13:52	14:52	15:52	16:52	17:52
Utrecht	07:18	08:18	09:18	10:18	11:18	12:18	13:18	14:18	15:18	16:18	17:18	18:18
Amsterdam	07:38	08:38	09:38	10:38	11:38	12:38	13:38	14:38	15:38	16:38	17:38	18:38
Haarlem	07:53		09:53		11:53		13:53		15:53		17:53	
Zandvoort	08:03		10:03		12:03		14:03		16:03		18:03	
Alkmaar		09:06		11:06		13:06		15:06		17:06		19:06
Schagen		09:21		11:21		13:21		15:21		17:21		19:21
Den Helder		09:33		11:33		13:33		15:33		17:33		19:33

Grensovergang Zevenaar			**IC Zandvoort aan Zee - Köln** **IC Den Helder - Dresden**		
	K	D	K	D	K
Dresden				14:40	
Chemnitz				15:33	
Gera				16:30	
Jena				16:55	
Erfurt		15:30		17:30	
Kassel		16:46		18:46	
Paderborn		17:45		19:45	
Hamm		18:18		20:18	
Dortmund		18:35		20:35	
Hierboven niet alle stations weergeven					
Köln Hbf	17:24		19:24		21:24
Düsseldorf	17:48		19:48		21:48
Duisburg	18:00		20:00		22:00
Oberhausen	18:08	19:08	20:08	21:08	22:08
Wesel	18:22		20:22		22:22
Emmerich		19:37		21:37	
Arnhem	18:52	19:52	20:52	21:52	22:52
Utrecht	19:18	20:18	21:18	22:18	23:18
Amsterdam	19:38	20:38	21:38	22:38	23:38
Haarlem	19:53		21:53		
Zandvoort	20:03		22:03		
Alkmaar		21:06			
Schagen		21:21			
Den Helder		21:33			

Tot Dortmund / Oberhausen vermoedelijk nog een latere rit wenselijk

Grensovergang Zevenaar **E19a NW RE Arnhem - Düsseldorf**

Niet alle stations weergeven

Arnhem	05:41	06:11	Düsseldorf	05:25	05:55
Emmerich	06:12	06:42	Oberhausen	05:50	06:20
Oberhausen	07:10	07:40	Emmerich	06:48	07:18
Düsseldorf	07:35	08:05	Arnhem	07:15	08:45

Patroontijden elk uur

Mogelijk versnelling door snellere infra

Grensovergang Groesbeek

E10NW RE Nijmegen - Düsseldorf
N31aNW RB/RE Nijmegen - Duisburg

Niet alle stations weergeven

Nijmegen	06:56	07:08	07:26	Duisburg		08:10	
Nijmegen Heyendaal	07:00	07:12	07:30	Xanten		08:55	
Groesbeek	07:07		07:37	Düsseldorf	07:38		08:08
Kranenburg	07:12		07:42	Krefeld	08:06		08:36
Nütterden	07:17		07:47	Kleve	09:05	09:25	09:35
Kleve	07:24	07:30	07:54	Nütterden	09:11		09:41
Krefeld	08:26		08:56	Kranenburg	09:16		09:46
Düsseldorf	08:53		09:23	Groesbeek	09:21		09:51
Xanten		08:01		Nijmegen Heyendaal	09:28	09:43	09:58
Duisburg		08:46		Nijmegen	09:32	09:47	10:02

Patroontijden alle treinen rijden elk uur
Kruisingen nog bestuderen vermoedelijk sneltrein - stoptrein in Groesbeek.
Kruisingen stoptrein - stoptrein komt nu uit tussen Kranenburg en Nütterden.
Met elektrificatie Kleve - Krefeld waarschijnlijk mogelijk om in Kranenburg te doen
Kruising sneltrein - sneltrein zou beste in Kleve kunnen.
Globale tijdsindicatie tussen Nijmegen en Kleve

Grensovergang Venlo / Landgraaf				**IC Den Haag - Düsseldorf**								
				IC Den Haag - Aachen								
Den Haag		05:04	05:34	06:04	06:34	07:04	07:34	08:04	08:34	09:04	09:34	10:04
Rotterdam		05:31	06:01	06:31	07:01	07:31	08:01	08:31	09:01	09:31	10:01	10:31
Breda	05:20	05:50	06:20	06:50	07:20	07:50	08:20	08:50	09:20	09:50	10:20	10:50
Tilburg	05:35	06:05	06:35	07:05	07:35	08:05	08:35	09:05	09:35	10:05	10:35	11:05
Eindhoven	05:58	06:28	06:58	07:28	07:58	08:28	08:58	09:28	09:58	10:28	10:58	11:28
Helmond	06:07		07:07		08:07		09:07		10:07		11:07	
Deurne	06:13		07:13		08:13		09:13		10:13		11:13	
Venlo	06:32		07:32		08:32		09:32		10:32		11:32	
Mönchengladbach	07:02		08:02		09:02		10:02		11:02		12:02	
Düsseldorf	07:27		08:27		09:27		10:27		11:27		12:27	
Sittard		06:58		07:58		08:58		09:58		10:58		11:58
Heerlen		07:15		08:15		09:15		10:15		11:15		12:15
Aachen		07:33		08:33		09:33		10:33		11:33		12:33

Grensovergang Venlo / Landgraaf				**IC Den Haag - Düsseldorf**								
				IC Den Haag - Aachen								
Aachen			05:29		06:29		07:29		08:29		09:29	
Heerlen			05:49		06:49		07:49		08:49		09:49	
Sittard			06:04		07:04		08:04		09:04		10:04	
Düsseldorf				05:33		06:33		07:33		08:33		09:33
Mönchengladbach				06:04		07:04		08:04		09:04		10:04
Venlo		05:30		06:30		07:30		08:30		09:30		10:30
Deurne												
Helmond												
Eindhoven	05:34	06:04	06:34	07:04	07:34	08:04	08:34	09:04	09:34	10:04	10:34	11:04
Tilburg	05:57	06:27	06:57	07:27	07:57	08:27	08:57	09:27	09:57	10:27	10:57	11:27
Breda	06:12	06:42	07:12	07:42	08:12	08:42	09:12	09:42	10:12	10:42	11:12	11:42
Rotterdam	06:31	07:01	07:31	08:01	08:31	09:01	09:31	10:01	10:31	11:01	11:31	12:01
Den Haag	06:58	07:28	07:58	08:28	08:58	09:28	09:58	10:28	10:58	11:28	11:58	12:28

Grensovergang Venlo / Landgraaf

Den Haag	10:34	11:04	11:34	12:04	12:34	13:04	13:34	14:04	14:34	15:04	15:34	16:04
Rotterdam	11:01	11:31	12:01	12:31	13:01	13:31	14:01	14:31	15:01	15:31	16:01	16:31
Breda	11:20	11:50	12:20	12:50	13:20	13:50	14:20	14:50	15:20	15:50	16:20	16:50
Tilburg	11:35	12:05	12:35	13:05	13:35	14:05	14:35	15:05	15:35	16:05	16:35	17:05
Eindhoven	11:58	12:28	12:58	13:28	13:58	14:28	14:58	15:28	15:58	16:28	16:58	17:28
Helmond	12:07		13:07		14:07		15:07		16:07		17:07	
Deurne	12:13		13:13		14:13		15:13		16:13		17:13	
Venlo	12:32		13:32		14:32		15:32		16:32		17:32	
Mönchengladbach	13:02		14:02		15:02		16:02		17:02		18:02	
Düsseldorf	13:27		14:27		15:27		16:27		17:27		18:27	
Sittard		12:58		13:58		14:58		15:58		16:58		17:58
Heerlen		13:15		14:15		15:15		16:15		17:15		18:15
Aachen		13:33		14:33		15:33		16:33		17:33		18:33

Grensovergang Venlo / Landgraaf

Aachen	10:29		11:29		12:29		13:29		14:29		15:29	
Heerlen	10:49		11:49		12:49		13:49		14:49		15:49	
Sittard	11:04		12:04		13:04		14:04		15:04		16:04	
Düsseldorf		10:33		11:33		12:33		13:33		14:33		15:33
Mönchengladbach		11:04		12:04		13:04		14:04		15:04		16:04
Venlo		11:30		12:30		13:30		14:30		15:30		16:30
Deurne												
Helmond												
Eindhoven	11:34	12:04	12:34	13:04	13:34	14:04	14:34	15:04	15:34	16:04	16:34	17:04
Tilburg	11:57	12:27	12:57	13:27	13:57	14:27	14:57	15:27	15:57	16:27	16:57	17:27
Breda	12:12	12:42	13:12	13:42	14:12	14:42	15:12	15:42	16:12	16:42	17:12	17:42
Rotterdam	12:31	13:01	13:31	14:01	14:31	15:01	15:31	16:01	16:31	17:01	17:31	18:01
Den Haag	12:58	13:28	13:58	14:28	14:58	15:28	15:58	16:28	16:58	17:28	17:58	18:28

Grensovergang Venlo / Landgraaf

Den Haag	16:34	17:04	17:34	18:04	18:34	19:04	19:34	20:04	20:34	21:04	21:34	22:04
Rotterdam	17:01	17:31	18:01	18:31	19:01	19:31	20:01	20:31	21:01	21:31	22:01	22:31
Breda	17:20	17:50	18:20	18:50	19:20	19:50	20:20	20:50	21:20	21:50	22:20	22:50
Tilburg	17:35	18:05	18:35	19:05	19:35	20:05	20:35	21:05	21:35	22:05	22:35	23:05
Eindhoven	17:58	18:28	18:58	19:28	19:58	20:28	20:58	21:28	21:58	22:28	22:58	23:28
Helmond	18:07		19:07		20:07		21:07		22:07		23:07	
Deurne	18:13		19:13		20:13		21:13		22:13		23:13	
Venlo	18:32		19:32		20:32		21:32		22:32		23:32	
Mönchengladbach	19:02		20:02		21:02		22:02		23:02		00:02	
Düsseldorf	19:27		20:27		21:27		22:27		23:27		00:27	
Sittard		18:58		19:58		20:58		21:58		22:58		23:58
Heerlen		19:15		20:15		21:15		22:15		23:15		00:15
Aachen		19:33		20:33		21:33		22:33		23:33		00:33

Grensovergang Venlo / Landgraaf

Aachen	16:29		17:29		18:29		19:29		20:29		21:29	
Heerlen	16:49		17:49		18:49		19:49		20:49		21:49	
Sittard	17:04		18:04		19:04		20:04		21:04		22:04	
Düsseldorf		16:33		17:33		18:33		19:33		20:33		21:33
Mönchengladbach		17:04		18:04		19:04		20:04		21:04		22:04
Venlo		17:30		18:30		19:30		20:30		21:30		22:30
Deurne												
Helmond												
Eindhoven	17:34	18:04	18:34	19:04	19:34	20:04	20:34	21:04	21:34	22:04	22:34	23:04
Tilburg	17:57	18:27	18:57	19:27	19:57	20:27	20:57	21:27	21:57	22:27	22:57	23:27
Breda	18:12	18:42	19:12	19:42	20:12	20:42	21:12	21:42	22:12	22:42	23:12	23:42
Rotterdam	18:31	19:01	19:31	20:01	20:31	21:01	21:31	22:01	22:31	23:01	23:31	00:01
Den Haag	18:58	19:28	19:58	20:28	20:58	21:28	21:58	22:28	22:58	23:28	23:58	00:28

Grensovergang Venlo / Landgraaf

Den Haag	22:34	23:04
Rotterdam	23:01	23:31
Breda	23:20	23:50
Tilburg	23:35	00:05
Eindhoven	23:58	00:28
Helmond	00:07	
Deurne	00:13	
Venlo	00:32	
Mönchengladbach		
Düsseldorf		
Sittard		
Heerlen		
Aachen		

Grensovergang Venlo / Landgraaf

Aachen	22:29	
Heerlen	22:49	
Sittard	23:04	
Düsseldorf		22:33
Mönchengladbach		23:04
Venlo		23:30
Deurne		
Helmond		
Eindhoven	23:34	00:04
Tilburg	23:57	
Breda	00:12	
Rotterdam	00:31	
Den Haag	00:58	

Grensovergang Venlo

E13NW IC/RE Venlo - Zwolle
E8NW RE Venlo - Koblenz
Stop Venlo - Kempen

	E13	Stop	E8		E13	Stop	E8
Niet alle stations weergeven							
Venlo	06:05	06:20	06:35	Koblenz			08:22
Kaldenkirchen	06:09	06:24	06:39	Köln			09:59
Kempen		06:40		Zwolle	06:09		
Mönchengladbach	06:36		07:09	Almelo	06:41		
Düsseldorf	07:12			Enschede	07:02		
Hamm	08:31			Münster	08:05		
Münster	09:00			Hamm	08:28		
Enschede	10:01			Düsseldorf	09:49		
Almelo	10:20			Mönchengladbach	10:25		10:50
Zwolle	10:51			Kempen		10:50	
Köln			08:06	Kaldenkirchen	10:51	11:06	10:22
Koblenz			09:37	Venlo	10:56	11:10	11:26

Patroontijden elk uur

Grensovergang Vlodorp

niet alle stations weergeven

N39 NW

Roermond	08:45	09:25		Mönchengladbach	08:32	09:03
Dalheim	08:59			Dalheim	08:55	
Mönchengladbach	09:25	09:55		Roermond	09:12	09:33

Patroontijden alle treinen rijden elk uur

N39NW RB Roermond - Mönchengladbach

RE RM Roermond - Mönchengladbach

omloop met 3 stellen

Grensovergang Landgraaf / Eijsden

E18a NW **Hasselt - Montzen**
E18b NW **Liège - Aachen**

Niet alle stations weergeven

	a	b
Hasselt	05:53	
Liège	06:53	07:23
Maastricht	07:25	07:55
Heerlen	07:49	08:19
Landgraaf	07:54	
Hertzogenrath	08:02	08:30
Aachen West	08:10	08:38
Aachen Hbf		08:42
Vaalserstraße	08:14	
Vaalserberg (B)	08:18	
Kelmis	08:21	
Montzen	08:24	

	a	b
Montzen	08:39	
Kelmis	08:42	
Vaalserberg (B)	08:45	
Vaalserstraße	08:49	
Aachen Hbf		09:19
Aachen West	08:53	09:24
Hertzogenrath	09:02	09:33
Landgraaf	09:10	09:40
Heerlen	09:14	09:44
Maastricht	09:38	10:08
Liège	10:06	10:36
Hasselt	11:06	

Aankomst	06:24	t/m	22:24
Vertrek	06:39	t/m	22:39

Patroontijden elk uur

Grensovergang Eijsden

Maastricht	07:08
Eijsden	07:15
Sint Gravenvoeren Weerst	07:22
Sint Martensvoeren	07:26
Montzen	07:35
Henri Chapelle	07:39
Welkenraat	07:43
Eupen	07:51

Stop Eupen

Eupen	06:12
Welkenraat	06:20
Henri Chapelle	06:24
Montzen	06:28
Sint Martensvoeren	06:37
Sint Gravenvoeren Weerst	06:41
Eijsden	06:48
Maastricht	06:55

vertrek:			
Eupen	06:12	t/m	20:12
Maastricht	07:08	t/m	21:08

Patroontijden elke 2 uur

Reistijd Maastricht - Vaalserberg ca -18 met overstap t.o.v. E18aNW

tussen Maastricht en Eijsden geen stops

Grensovergang Eijsden **IC Benelux Den Helder - Luxemburg**

niet alle stations weergeven tussen Den Helder en Alkmaar en Liège en Luxemburg

Den Helder				05:00	06:00	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00
Alkmaar				05:34	06:34	07:34	08:34	09:34	10:34	11:34	12:34	13:34
Amsterdam S				05:58	06:58	07:58	08:58	09:58	10:58	11:58	12:58	13:58
Amsterdam C			05:06	06:06	07:06	08:06	09:06	10:06	11:06	12:06	13:06	14:06
Utrecht C			05:28	06:28	07:28	08:28	09:28	10:28	11:28	12:28	13:28	14:28
Eindhoven		05:06	06:06	07:06	08:06	09:06	10:06	11:06	12:06	13:06	14:06	15:06
Sittard		05:36	06:36	07:36	08:36	09:36	10:36	11:36	12:36	13:36	14:36	15:36
Maastricht		05:49	06:49	07:49	08:49	09:49	10:49	11:49	12:49	13:49	14:49	15:49
Liège	05:10	06:10	07:10	08:10	09:10	10:10	11:10	12:10	13:10	14:10	15:10	16:10
Luxemburg	07:46	08:46	09:46	10:46	11:46	12:46	13:46	14:46	15:46	16:46	17:46	18:46

ICD Den Helder - Maastricht in het andere halfuur

Late avond maatwerk, door uitdunning dienstregeling.

Stopt tussen Alkmaar en Den Helder op alle tussengelegen stations

Grensovergang Eijsden **IC Benelux Den Helder - Luxemburg**

niet alle stations weergeven tussen Den Helder en Alkmaar en Liège en Luxemburg

Luxemburg				05:16	06:16	07:16	08:16	09:16	10:16	11:16	12:16	13:16
Liège			06:50	07:50	08:50	09:50	10:50	11:50	12:50	13:50	14:50	15:50
Maastricht	05:10	06:10	07:10	08:10	09:10	10:10	11:10	12:10	13:10	14:10	15:10	16:10
Sittard	05:25	06:25	07:25	08:25	09:25	10:25	11:25	12:25	13:25	14:25	15:25	16:25
Eindhoven	05:55	06:55	07:55	08:55	09:55	10:55	11:55	12:55	13:55	14:55	15:55	16:55
Utrecht C	06:33	07:33	08:33	09:33	10:33	11:33	12:33	13:33	14:33	15:33	16:33	17:33
Amsterdam C	06:55	07:55	08:55	09:55	10:55	11:55	12:55	13:55	14:55	15:55	16:55	17:55
Amsterdam S	07:01	08:01	09:01	10:01	11:01	12:01	13:01	14:01	15:01	16:01	17:01	18:01
Alkmaar	07:26	08:26	09:26	10:26	11:26	12:26	13:26	14:26	15:26	16:26	17:26	18:26
Den Helder	07:58	08:58	09:58	10:58	11:58	12:58	13:58	14:58	15:58	16:58	17:58	18:58

ICD Maastricht - Den Helder in het andere halfuur

Late avond maatwerk, door uitdunning dienstregeling.

Stopt tussen Den Helder en Alkmaar op alle tussengelegen stations

Grensovergang Eijsden **IC Benelux Den Helder - Luxemburg**

niet alle stations weergeven tussen Den Helder en Alkmaar en Liège en Luxemburg

Den Helder	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00
Alkmaar	14:34	15:34	16:34	17:34	18:34	19:34	20:34	21:34	22:34
Amsterdam S	14:58	15:58	16:58	17:58	18:58	19:58	20:58	21:58	22:58
Amsterdam C	15:06	16:06	17:06	18:06	19:06	20:06	21:06	22:06	23:06
Utrecht C	15:28	16:28	17:28	18:28	19:28	20:28	21:28	22:28	23:28
Eindhoven	16:06	17:06	18:06	19:06	20:06	21:06	22:06	23:06	0:06
Sittard	16:36	17:36	18:36	19:36	20:36	21:36	22:36	23:36	0:36
Maastricht	16:49	17:49	18:49	19:49	20:49	21:49	22:49	23:49	0:49
Liège	17:10	18:10	19:10	20:10	21:10	22:10	23:10		
Luxemburg	19:46	20:46	21:46	22:46	23:46	00:46			

Grensovergang Eijsden **IC Benelux Den Helder - Luxemburg**

niet alle stations weergeven tussen Den Helder en Alkmaar en Liège en Luxemburg

Luxemburg	14:16	15:16	16:16	17:16	18:16	19:16	20:16	21:16	22:16
Liège	16:50	17:50	18:50	19:50	20:50	21:50	22:50	23:50	0:50
Maastricht	17:10	18:10	19:10	20:10	21:10	22:10	23:10	0:10	
Sittard	17:25	18:25	19:25	20:25	21:25	22:25	23:25	0:25	
Eindhoven	17:55	18:55	19:55	20:55	21:55	22:55	23:55	0:55	
Utrecht C	18:33	19:33	20:33	21:33	22:33	23:33	0:33		
Amsterdam C	18:55	19:55	20:55	21:55	22:55	23:55	0:55		
Amsterdam S	19:01	20:01	21:01	22:01	23:01	0:01			
Alkmaar	19:26	20:26	21:26	22:26	23:26	0:26			
Den Helder	19:58	20:58	21:58	22:58	23:58	0:58			

Grensovergang Maastricht West			**IC Maastricht - Antwerpen Centraal**			
Maastricht	05:45	t/m	21:45	Antwerpen Centraal	05:51 t/m	21:51
Hasselt	06:07		22:07	Antwerpen Berchem	05:56	21:56
Diest	06:23		22:23	Lier	06:07	22:07
Heist-op-den-Berg	06:42		22:42	Heist-op-den Berg	06:18	22:18
Lier	06:53		22:53	Diest	06:38	22:38
Antwerpen Berchem	07:04		23:04	Hasselt	06:53	22:53
Antwerpen Centraal	07:08		23:08	Maastricht	07:15	23:15

1 keer per uur

Daarnaast 2x een sprinter Maastricht - Hasselt toevoegen met een reistijd van ongeveer 30-32 minuten.

Grensovergang Budel **IC 43 Weert - Antwerpen**

Niet alle stations weergeven

Weert	09:07	Antwerpen	07:09
Budel	09:14	Hamont	08:38
Hamont	09:19	Budel	08:41
Antwerpen	10:51	Weert	08:48

Patroontijden elk uur
Op basis huidige tijden reistijd kan korter worden:
Nu tijden met diesel, wordt elektrisch
In Mol is lange wachttijd (8 a 9 min)
Daarmee mogelijk Weert - Antwerpen 80-90 minuten

Grensovergang Baarle Nassau **IC 43 Tilburg - Binche**

Niet alle stations weergeven

Tilburg	06:35	Binche	06:20
Riel	06:40	Brussel Zuid	07:33
Alphen	06:46	Mechelen	08:04
Baarle	06:50	Turnhout A	08:54
Turnhout A	06:59	Turnhout V	08:59
Turnhout V	07:04	Baarle	09:08
Mechelen	07:58	Alphen	09:12
Brussel Zuid	08:30	Riel	09:18
Binche	09:39	Tilburg	09:23

Patroontijden elk uur
Eventueel 2de trein per uur op Tilburg - Turnhout, dan kruising in Alphen.

Grensovergang HSL Zuid

TGV B: Groningen - Malaga
TGV C: Amsterdam- Marseille
TGV D: Amsterdam - Strasbourg

	B	C	B	C	B	C	D		
Groningen	05:30								
Almere	06:15								
Amsterdam C	06:35	07:35	09:35	11:35	13:35	15:35	17:35	19:35	21:35
Schiphol	06:50	07:50	09:50	11:50	13:50	15:50	17:50	19:50	21:50
Rotterdam	07:10	08:10	10:10	12:10	14:10	16:10	18:10	20:10	22:10
Antwerpen	07:40	08:40	10:40	12:40	14:40	16:40	18:40	20:40	22:40
Brussel	08:15	09:15	11:15	13:15	15:15	17:15	19:15	21:15	23:15
Parijs CDC	09:45	10:45	12:45	14:45	16:45	18:45	20:45	22:45	
Lyon	11:40	12:40	14:40	16:40	18:40	20:40			
Barcelona	17:00		20:00		00:00				
Madrid	19:30		22:30						
Malaga	22:15								
Marseille		14:25		18:25		22:25			
Strasbourg							22:45		

Huidige snelheid Valance - Barcelona, kan nog sneller worden.
vormt op Amsterdam - Brussel samen met ICE Stockholm een uurdienst

Grensovergang HSL Zuid

TGV B: Groningen - Malaga
TGV C: Amsterdam - Marseille
TGV D: Amsterdam - Strasbourg

			D	C	B	C	B	C	B
Strasbourg			05:20						
Marseille				07:35		11:35		15:35	
Malaga									07:45
Madrid							07:30		10:30
Barcelona					06:00		10:00		13:00
Lyon			07:20	09:20	11:20	13:20	15:20	17:20	18:20
Parijs CDC		07:15	09:15	11:15	13:15	15:15	17:15	19:15	20:15
Brussel	06:45	08:45	10:45	12:45	14:45	16:45	18:45	20:45	21:45
Antwerpen	07:20	09:20	11:20	13:20	15:20	17:20	19:20	21:20	22:20
Rotterdam	07:50	09:50	11:50	13:50	15:50	17:50	19:50	21:50	22:50
Schiphol	08:10	10:10	12:10	14:10	16:10	18:10	20:10	22:10	23:10
Amsterdam C	08:30	10:30	12:30	14:30	16:30	18:30	20:30	22:30	23:30
Almere									23:45
Groningen									00:30

Huidige snelheid Valance - Barcelona, kan nog sneller worden.
vormt op Brussel - Amsterdam samen met ICE Stockholm een uurdienst

Grensovergang HSL Zuid

TGV B: Groningen - Malaga
TGV C: Amsterdam - Marseille
TGV D: Amsterdam - Strasbourg

			D	C	B	C	B	C	B
Strasbourg			05:20						
Marseille				07:35		11:35		15:35	
Malaga									07:45
Madrid							07:30		10:30
Barcelona					06:00		10:00		13:00
Lyon			07:20	09:20	11:20	13:20	15:20	17:20	18:20
Parijs CDC		07:15	09:15	11:15	13:15	15:15	17:15	19:15	20:15
Brussel	06:45	08:45	10:45	12:45	14:45	16:45	18:45	20:45	21:45
Antwerpen	07:20	09:20	11:20	13:20	15:20	17:20	19:20	21:20	22:20
Rotterdam	07:50	09:50	11:50	13:50	15:50	17:50	19:50	21:50	22:50
Schiphol	08:10	10:10	12:10	14:10	16:10	18:10	20:10	22:10	23:10
Amsterdam C	08:30	10:30	12:30	14:30	16:30	18:30	20:30	22:30	23:30
Almere									23:45
Groningen									00:30

Huidige snelheid Valance - Barcelona, kan nog sneller worden.
vormt op Brussel - Amsterdam samen met ICE Stockholm een uurdienst

Grensovergang HSL Zuid **EST 9100 Eurostar Amsterdam - Londen e.v.**

TGV A: Amsterdam - Lissabon

	ESTM	ESTD	ESTW	TGV A	ESTM	ESTS	EST	TGV A	ESTM	ESTS	EST	ESTW
Amsterdam C	05:30	06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30
Rotterdam	06:05	07:05	08:05	09:05	10:05	11:05	12:05	13:05	14:05	15:05	16:05	17:05
Brussel	07:06	08:06	09:06	10:06	11:06	12:06	13:06	14:06	15:06	16:06	17:06	18:06
Lille	07:43	08:43	09:43		11:43	12:43	13:43		15:43	16:43	17:43	18:43
Londen	08:09	09:09	10:09		12:09	13:09	14:09		16:09	17:09	18:09	19:09
Niet alle stations weergeven:												
Bristol			11:25									20:25
Cardiff			12:05									21:05
Swansea			12:55									21:55
Birmingham I C	09:00				13:00				17:00			
Manchester	09:40				13:40				17:40			
Crewe		10:10										
Holyhead		12:15										
Newcastle						15:10				19:10		
Edinburgh						16:40				20:40		
Glasgow						17:20				21:20		
Bordeaux				15:20				19:20				
Madrid				19:30				23:30				
Lissabon				21:30								

Groot-Brittannië en Lissabon zijn in plaatselijke tijd (1 uur vroeger dan Nederland)

Vertrekt vlak voor de ICE Stockholm / TGV BCD ritten uit Amsterdam

Tijd Bordeaux - Madrid en Madrid - Lissabon een schatting, mij nog geen exacte tijd bekend. Eerste is zekerder dat komt, dan tweede

Grensovergang HSL Zuid **EST 9100 Eurostar Amsterdam - Londen e.v.**

TGV A: Amsterdam - Lissabon

	EST	EST	ESTM	EST	EST
Amsterdam C	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30
Rotterdam	18:05	19:05	20:05	leeg	22:05
Brussel	19:06	20:06	21:06		23:06
Lille	19:43	20:43	21:43		23:43
Londen	20:09	21:09	22:09		00:09
Niet alle stations weergeven:					
Bristol					
Cardiff					
Swansea					
Birmingham I C			23:00		
Manchester			23:40		
Crewe					
Holyhead					
Newcastle					
Edinburgh					
Glasgow					
Bordeaux					
Madrid					
Lissabon					

Grensovergang HSL Zuid **EST 9100 Eurostar Amsterdam - Londen e.v.**

TGV A: Amsterdam - Lissabon

	EST	ESTM	EST	EST	ESTW	ESTM	ESTS	EST	TGV A	ESTM	ESTS	ESTD
Lissabon												
Madrid									06:40			
Bordeaux									10:50			
Glasgow							06:50				10:50	
Edinburgh							07:30				11:30	
Newcastle							09:00				13:00	
Holyhead												13:00
Crewe												15:05
Manchester		04:40				08:40				12:40		
Birmingham N S		05:20				09:20				13:20		
Swansea					06:20							
Cardiff					07:10							
Bristol					07:50							
Hierboven niet alle stations weergeven												
Londen	05:04	06:04	07:04	08:04	09:04	10:04	11:04	12:04		14:04	15:04	16:04
Lille	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30		16:30	17:30	18:30
Brussel	08:05	09:05	10:05	11:05	12:05	13:05	14:05	15:05	16:05	17:05	18:05	19:05
Rotterdam	09:00	10:00	11:00	12:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00
Amsterdam C	09:33	10:33	11:33	12:33	13:33	14:33	15:33	16:33	17:33	18:33	19:33	20:33

Groot-Brittannië en Lissabon zijn in plaatselijke tijd (1 uur vroeger dan Nederland)

Komt vlak na de ICE Stockholm / TGV BCD ritten aan in Amsterdam

Tijd Bordeaux - Madrid en Madrid - Lissabon een schatting, mij nog geen exacte tijd bekend. Eerste is zekerder dat komt, dan tweede

Grensovergang HSL Zuid

EST 9100 Eurostar Amsterdam - Londen e.v.

TGV A: Amsterdam - Lissabon

	TGV A	ESTM	EST	ESTW
Lissabon	06:40			
Madrid	10:40			
Bordeaux	14:50			
Glasgow				
Edinburgh				
Newcastle				
Holyhead				
Crewe				
Manchester		16:40		
Birmingham N S		17:20		
Swansea				17:20
Cardiff				18:10
Bristol				18:50
Hierboven niet alle stations weergeven				
Londen		18:04	19:04	20:04
Lille		20:30	21:30	22:30
Brussel	20:05	21:05	22:05	23:05
Rotterdam	21:00	22:00	23:00	00:00
Amsterdam C	21:33	22:33	23:33	00:33

Grensovergang HSL Zuid **THA 9300 Thalys Amsterdam C - Paris Nord**

Met sneller spoor Antwerpen - Brussel ongeveer 5 - 10 min sneller dan nu (3:21)
Mogelijk nog enkele kleine optimaliseringen
Daarnaast volledig elk uur daarmee 16 of 17x per dag
Tijdspad afhankelijk van ander treinen bij voor keur om xx.05 uit Amsterdam en xx.55 aankomend
Op traject Amsterdam - Brussel een snelle half uurdienst samen met ICE Stockholm / TGV BCD

IC Leeuwarden - Brussel Zuid
IC Leeuwarden - Oostende

Tijdpad zeer afhankelijk van veel factoren.
Op Leeuwarden - Antwerpen vormen de series naar Brussel Zuid en Oostende een halfuur dienst
Stops in Nederland: Heerenveen, Emmeloord, Lelystad C, Almere C, Amsterdam B, Utrecht C, Den Bosch, Kaatsheuvel, Breda

Reistijd: Leeuwarden - Brussel ca 4:00
Reistijd: Leeuwarden - Oostende ca 4:30

Grensovergang Roosendaal

IC45 Roosendaal - Charleroi Sud

R400 Roosendaal Puurs

Niet alle stations weergeven

	R400	IC45		IC 45	R400
Roosendaal	06:52	07:10	Charleroi S	05:25	
Essen	07:00	07:18	Puurs		06:35
Antwerpen C	07:43	07:51	Antwerpen C	07:08	07:20
Puurs	08:23		Essen	07:42	08:01
Charleroi S		09:35	Roosendaal	07:49	08:08

Grensovergang Ossendrecht

Reistijd stoptrein ca 40 min 1x per uur
Reistijd IC ca 45-50 min 1x per 2 uur
Patroontijden afhankelijk aansluitingen

Stoptrein Bergen op Zoom -Antwerpen
IC Vlissingen - Antwerpen Centraal

Grensovergang Sas van Gent
Reistijd ca 40 min 1x per uur
Patroontijden afhankelijk aansluitingen

Stoptrein Terneuzen Gent

Besluitenlijst 1 B&W vergadering

Datum	18-05-2021
Tijd	9:00 - 12:00
Locatie	B&W kamer
Voorzitter	E. Weststeijn
Aanwezigen	B. Boelens, A. Logemann (wethouder), S.P. Warmerdam (wethouder) en E. Weststeijn (Burgemeester/voorzitter van de raad)

Toelichting

1	**Opening openbare B&W vergadering**
2	**Besluitenlijst openbare B&W d.d. 11 mei 2021** *Besluit* Vaststellen
3	**Niet openbare notulen B&W d.d. 11 mei 2021** *Besluit* Vaststellen
4	**Verkeersveiligheid Berg en Heideweg** *Besluit* 1. Voor kennisgeving aannemen 2. Het laten opstellen van een plan van aanpak
5	**Sluiting openbare B&W vergadering**

Besluitenlijst 1 B&W vergadering

Datum	25-05-2021
Tijd	9:00 - 12:00
Locatie	B&W kamer
Voorzitter	E. Weststeijn
Aanwezigen	B. Boelens, A. Logemann (wethouder), S.P. Warmerdam (wethouder) en E. Weststeijn (Burgemeester/voorzitter van de raad)
Toelichting	

1	**Opening openbare B&W vergadering**
2	**Besluitenlijst openbare B&W d.d. 18 mei 2021** *Besluit* Vaststellen *Toelichting* Vaststellen
3	**Niet openbare notulen B&W d.d. 18 mei 2021** *Besluit* Vaststellen
4	**Plan van Aanpak Transitievisie Warmte gemeente Rozendaal** *Besluit* Het plan van aanpak voor uitwerking van de Transitievisie Warmte voor gemeente Rozendaal vast te stellen.
5	**Procesvoorstel behandeling concept regionale opgavenagenda en concept begroting Groene Metropool Regio** *Besluit* Instemmen met het procesvoorstel
6	**Sluiting openbare B&W vergadering**

Beste fractievoorzitters van de gemeente Rozendaal,

Sinds 1 mei ben ik werkzaam op de redactie van Studio Rheden en RTV Arnhem als regioverslaggever Rozendaal en Rheden. Deze functie komt voort uit het project versterking lokale journalistiek dat opgezet is door de NOS en het Ministerie van OC&W. In eerste instantie is de functie voor een jaar.

Het komende jaar zullen we elkaar dus best regelmatig tegenkomen. Daarom lijkt het me goed om elkaar onder het genot van een kop koffie op korte termijn te spreken om kennis te maken. Natuurlijk met de inachtneming van de coronamaatregelen. We kunnen afspreken op de redactie in Arnhem, maar ook bijvoorbeeld op het gemeentehuis of ergens tussenin op een bankje. Dan kan ik u ook wat uitgebreider uitleggen wat het project inhoudt.

U kunt mij bereiken via een reactie op deze mail of door te bellen of appen naar onderstaand telefoonnummer. Ik hoop spoedig van u te horen.

Met vriendelijke groet,

Adriënne Huizer

Redacteur/verslaggever RTV Arnhem en Studio Rheden

06-18935312

Geachte mevrouw/heer,

Wij willen met onderstaande bericht aandacht vragen voor een interessante sessie. We vragen u vriendelijk het bericht naar de volksvertegenwoordigers van uw gemeente te mailen.

Met vriendelijke groet

Team Klimaatadaptatie
Provincie Gelderland

Het klimaat verandert en dat gaat gepaard met extreem weer. Het wordt natter, droger en heter. Het is zaak om daar tijdig op in te spelen. Om aandacht te genereren voor een deel van deze problematiek, namelijk de maatschappelijke gevolgen van hitte(stress), organiseren we als provincie in de week van 14-18 juni de Week van de Hitte.

Gedurende deze week bieden we diverse partijen een podium om aspecten van en oplossingen voor de aanpak van hittestress te delen. Het programma bestaat uit talrijke (interactieve) sessies die verschillende invalshoeken belichten en diverse doelgroepen aanspreken. Zo hebben we een sessie geprogrammeerd gericht op woningcorporaties en wordt een sessie over lokale hitteplannen voor gemeenteambtenaren voorzien.

U bent welkom op alle sessies, maar wij willen u in het bijzonder uitnodigen voor een sessie voor Statenleden en Raadsleden om het thema stevig op de politieke agenda te zetten. Aan de hand van verschillende bijdragen van experts van het Klimaatverbond en de WUR gaan we in gesprek over wat nodig is om de opgave hitte te tackelen en wie welke stappen kan zetten. Het gesprek wordt gemodereerd door Edwin Verdurmen (Studio Earth).
Tijdstip: woensdag 16 juni rond lunchtijd: 11:15 - 12:45.

Als u geïnteresseerd bent in deze sessie dan bent u van harte welkom! Stuur dan een email naar Karin van der Meer: k.vander.meer@gelderland.nl Dan ontvangt u z.s.m. de link.

Hier vindt u het overzicht van hele het programma (www.gelderland.nl/Week-van-de-Hitte).

Raadsfracties gemeente Maasgouw

AANVAARD
Voor: 10 (LB, NLM, PWM/50PLUS)
Tegen: 9 (CDA, VVD, LVM)

MOTIE VREEMD AAN DE ORDE VAN DE DAG
'Voor 14'

De raad van de gemeente Maasgouw in vergadering bijeen op 1 juni 2021;

Constaterende dat;
- Nederland een van de rijkste landen ter wereld is, maar een groep inwoners binnen Maasgouw achterblijft: iemand met minimumloon kan hier nu 20% minder van betalen dan 40 jaar geleden;
- Ons minimumloon veel lager is dan de Europese norm van 60% van het mediane inkomen;
- 220.000 Nederlanders kunnen worden gekwalificeerd als "werkende armen"
- Honderdduizenden mensen ervoor zorgen dat onze samenleving blijft functioneren in moeilijke tijden, terwijl ze zelf rond moeten komen van minder dan 14 euro per uur;
- Op steeds meer plekken in Nederland mensen opstaan voor een eerlijke verdeling van de welvaart, te beginnen met een minimumloon van 14 euro;
- Steeds meer economen de voordelen zien van een verhoging van het minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen;
- Toen het minimumloon werd ingevoerd, werd de hoogte daarvan vastgesteld op 65% van het gemiddelde inkomen. Omdat dát mínimaal nodig was om van te kunnen leven. In het begin werd dit niveau gehandhaafd. In de jaren 80 is (i.v.m. bezuinigingen) het minimumloon verlaagd en meerder malen bevroren. Vervolgens is er niets meer gedaan om deze achterstand in te halen. Daardoor is het minimumloon nu nog maar 43% van het gemiddelde inkomen.

Overwegende dat;
- Wij als gemeente een sociale zorgplicht hebben voor alle inwoners van Maasgouw
- Wij ons daar voor inzetten met de middelen die we hebben;
- We tegelijk ook afhankelijk zijn van het landelijke beleid;

SPREEKT UIT:

Van mening te zijn dat het minimumloon naar 14 euro per uur verhoogd moet worden.

VERZOEKT DE GRIFFIE OM:

Deze motie namens Maasgouw ter kennis te brengen bij de gemeenteraden in Nederlandse gemeenten.

VERZOEKT HET COLLEGE VAN B&W OM:

Om middels een brief de mening van de gemeenteraad van Maasgouw over te brengen aan de landelijke regering om het minimumloon te verhogen naar 14 euro per uur en de raad te informeren over de resultaten.

en gaat over tot de orde van de dag.

Raadsleden Lokaal Belang:
S. Blomen, A. van Dam, M. van Herten, G. Hilbrink, B. Impelmans, S. Oosterwaal, G. Vervoort, E. Vrinzen.
Raadslid Nieuw Links Maasgouw:
P. Kaal
Raadslid PWM/50PLUS:
M. Richter

Motie confetti en serpentine

De Gemeenteraad van Vaals, in vergadering bijeen op maandag 26 april 2021, gelezen het raadsvoorstel inzake de APV, gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

1. De meeste confetti tegenwoordig van kunststof is, vaak met een metallic coating, en de meeste papieren confetti een glanzende plastic coating heeft;
2. Bij papieren confetti vaak gebruikt wordt gemaakt van inkt die schadelijk is voor de natuur;
3. In de buitenlucht gebruikte en/of verspreide confetti op de grond en in het water terechtkomt en daarmee uiteindelijk valt onder zwerfafval;

Overwegende dat:

1. De verspreide confetti schadelijk is voor stadsnatuur en de dieren;
2. Dat er snel afbreekbare alternatieven op basis van organisch materiaal (zelfs van bladeren) beschikbaar zijn;
3. Handhaving tegen het 'verkeerde' confetti schier onmogelijk is;
4. Het probleem bij de oorsprong zou aangepakt zouden moeten worden;
5. De Rijksoverheid hier een verbod zou kunnen uitvaardigen overeenkomstig het verbod op wegwerpproducten, zoals plastic bordjes plastic roerstaafjes en rietjes;

Verzoekt het college

De Rijksoverheid, zo mogelijk door tussenkomst van de VNG, op te roepen wetgeving door te voeren strekkende tot een verbod op de verkoop van niet-afbreekbaar feestmateriaal zoals confetti en serpentine;

En gaat over tot de orde van de dag.

Aldus aangenomen in de openbare raadsvergadering van 26 april 2021.

mr. B.G.P. Hoevenagel
Griffier

mr. H.M.H. Leunessen
Voorzitter

PvdA Vaals V&O Vrij & Onafhankelijk Het Alternatief! lokaal! CDA Vaals

Motie Huishoudelijke hulp WMO

De Gemeenteraad van Vaals, in vergadering bijeen op maandag 26 april 2021, gehoord de beraadslaging,

Vaststellende dat:

- Gemeenteraden meer grip willen krijgen op uitgaven in het sociaal domein;
- De uitgaven in het sociaal domein een belangrijk onderdeel uitmaken van de begroting van gemeenten.

Gehoord hebbende:

- De zorgen, geuit door de VNG, om de structurele financiën van gemeenten op orde te krijgen richting kabinetsformatie;
- Dat de slechte financiële positie van gemeenten mede wordt veroorzaakt door de aanzuigende werking van het abonnementstarief voor de huishoudelijke hulp;
- Dat het kabinet niet van plan is om gemeenten te compenseren voor de aanzuigende werking van het abonnementstarief;
- Dat vrijwel alle gemeenten het abonnementstarief een slechte maatregel vinden;
- Dat vrijwel alle gemeenten een stijging zien van de kosten voor huishoudelijke hulp.

Overwegende dat:

- Huishoudelijke hulp op dit moment is ondergebracht binnen de WMO;
- Gemeenten verplicht zijn het abonnementstarief te hanteren;
- Dat dit verplicht abonnementstarief heeft geleid tot een grote toestroom van aanvragen voor huishoudelijke hulp, door mensen die dit in financieel opzicht zelf zouden kunnen bekostigen;
- Gemeenten binnen de WMO niet de mogelijkheid hebben om een inkomens- of vermogenstoets te doen op de ondersteuningsmaatregelen die worden toegekend in het kader van de WMO; of iemand in de bijstand zit of een half miljoen op de bank heeft staan, iedereen komt voor huishoudelijke hulp in aanmerking;
- Het moeilijk te verkroppen is dat de gemeentelijke financiën extra worden belast ter dekking van deze (onnodige) uitgaven binnen de WMO.

Roept het college op:

- Het Rijk te bewegen tot verbetering van de systematiek omtrent de voorziening huishoudelijke hulp in de WMO, bijv. door de implementatie van een eenvoudige doch effectieve inkomens- en vermogenstoets;
- De VNG te verzoeken deze materie mede inzet te maken van de gesprekken voor de Kabinetsformatie.

En gaat over tot de orde van de dag.

Aldus aangenomen in de openbare raadsvergadering van 26 april 2021.

mr. B.G.P. Hoevenagel
Griffier

mr. H.M.H. Leunessen Griffier
Voorzitter

RAAD VOOR HET OPENBAAR BESTUUR

NIEUWE POLITIEK, NIEUWE AKKOORDEN

NIEUWE POLITIEK, NIEUWE AKKOORDEN

RAAD VOOR HET OPENBAAR BESTUUR

Vormgeving: Studio Tint, Den Haag
Druk: Xerox OBT
© 2018 Raad voor het Openbaar Bestuur

ISBN/EAN 978-90-5991-108-6
NUR 823

Inhoud

Voorwoord 5

Inleiding 7
- Tien gemeenten 8
- Verschillende typen akkoorden 10
- Context 12
- Communicatie met de samenleving 13
- Tien tips 15

Tien gemeenten over hun ervaringen met akkoorden nieuwe stijl 18
- **Almelo** 19
- **Etten-Leur** 23
- **Kaag en Braassem** 27
- **Leiden** 31
- **Oude IJsselstreek** 35
- **Utrechtse Heuvelrug** 39
- **Zwijndrecht** 43
- **Alblasserdam** 47
- **Deventer** 51
- **Cranendonck** 55

Samenstelling leesgroep 59
Lijst gesprekspartners tien gemeenten 60

Voorwoord

In februari 2017 bracht de Raad voor het Openbaar Bestuur het signalement *Het regeerakkoord als startdocument**uit. Daarin pleit de ROB voor een regeerakkoord op hoofdlijnen dat vervolgens met de samenleving verder wordt uitgewerkt. We hebben inmiddels kunnen zien dat de Haagse politieke partijen hun regeerakkoord op hun vertrouwde wijze hebben gesloten, namelijk: achter gesloten deuren en met als resultaat een dichtgetimmerd akkoord.

Jornt van Zuylen van het Actieprogramma *Democratic Challenge* van de VNG maakte ons erop attent dat op lokaal niveau al tal van voorbeelden bestaan van hoe het anders kan, in de geest van *Het regeerakkoord als startdocument*. In 2014 is immers in tal van gemeenten gekozen voor een andere aanpak waarbij actief gebruik is gemaakt van de kennis, kunde en kracht van de samenleving. De VNG vroeg daarom de ROB een bundel samen te stellen met mooie voorbeelden van gemeenten die na de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 op een andere dan de gebruikelijke wijze hun akkoorden sloten.

Deze bundel is tot stand gekomen in samenwerking met de VNG en *Code Oranje*, een beweging van burgemeesters, wethouders, raadsleden, actieve inwoners, wetenschappers en ondernemers die vergaande vernieuwing van het openbaar bestuur nastreeft. Het doel van deze bundel is om de hoofdrolspelers bij het sluiten van akkoorden te informeren, motiveren en inspireren de samenleving actief te betrekken bij de totstandkoming van hun akkoorden na de verkiezingen van 2018.

In deze bundel leest u over de ervaringen van 10 gemeenten die er na de verkiezingen van 2014 voor kozen hun burgers actief te betrekken bij het opstellen en/of uitvoeren van hun bestuurs- en of beleidsakkoorden. U leest over de lessen, dilemma's, de valkuilen en de succesfactoren. En u krijgt tips en suggesties hoe u in uw eigen gemeente te werk kunt gaan.

* www.raadopenbaarbestuur.nl

Deze bundel is geschreven door Yolanda Adel, adviseur bij de ROB. Haar collega's Pieter de Jong en Bart Leurs ondersteunden haar daarbij. Wij danken de geïnterviewden voor hun enthousiaste medewerking aan deze bundel. Verder zijn wij erg blij met het nuttige commentaar van de leesgroep op eerdere versies van de tekst.

Wij wensen u veel wijsheid en succes bij het formeren van uw akkoord na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018.

drs. Han Polman
Voorzitter Raad voor het Openbaar Bestuur

drs. Rien Fraanje
Secretaris-directeur

Inleiding

In januari 2017 bracht de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) het signalement *Het regeerakkoord als startdocument* uit. Daarin pleit de ROB voor een nieuw soort regeerakkoord; benoem daarin de kernvraagstukken waarvoor het land staat, geef de richting aan waarin de oplossingen zullen worden gezocht en beschrijf hoe voor de gekozen aanpak draagvlak zal worden bevorderd in de samenleving. De ROB stelt dat een regeerakkoord een startdocument moet zijn, waarin richting en gezindheid belangrijker zijn dan gedetailleerde afspraken over een reeks van onderwerpen.

In de praktijk van de lokale politiek en lokale democratie blijkt deze bepleite werkwijze al te worden toegepast. Tal van gemeenten hebben er na de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 voor gekozen hun akkoord op hoofdlijnen vast te stellen en de samenleving te betrekken bij de invulling daarvan. Gemeenten vinden het namelijk steeds belangrijker het draagvlak voor hun bestuur en beleid te verbeteren en willen daartoe constructief samenwerken met hun inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen.

Democratic Challenge (een experimenteer- en leerprogramma van BZK en VNG gericht op vernieuwing van de lokale democratie) en de beweging *Code Oranje* (een verbond van burgemeesters, wethouders, raadsleden, actieve inwoners, wetenschappers en ondernemers die vergaande vernieuwing van het bestuur bepleit) zijn enthousiast over deze ontwikkeling op lokaal niveau. De VNG heeft de ROB gevraagd mooie voorbeelden van gemeenten, die werken op de wijze zoals in het signalement van de ROB beschreven, in kaart te brengen. De ROB doet dit in de vorm van deze bundel waarin de ervaringen van 10 gemeenten met het actief betrekken van de samenleving bij de totstandkoming van hun bestuurs- en beleidsakkoorden centraal staan.

Deze bundel heeft een tweeledig doel. In de eerste plaats om te laten zien aan Haagse politici dat formeren en het sluiten van akkoorden ook op een andere wijze kan dan via vertrouwelijke onderhandelingen achter gesloten deuren. Als tal van gemeenten bewijzen dat het mogelijk is om er een meer open proces van te maken waar inwoners, organisaties en ondernemers bij betrokken worden, dan zou dat toch ook mogelijk moeten zijn in de Haagse realiteit van de nationale politiek.

Het tweede doel van deze bundel is om lokale partijen, griffiers, burgemeesters en anderen die na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018 voor de opdracht staan een nieuwe coalitie te sluiten in hun gemeente te inspireren en motiveren van het geëigende pad af te wijken. De verhalen in deze bundel laten zien dat het niet altijd hoeft op de manier waarop we het al zo lang gewend zijn. Er zijn alterna-

tieven mogelijk. Daarmee is deze bundel ook een handreiking met lessen van de geïnterviewde gemeenten, randvoorwaarden en suggesties voor concrete acties, die behulpzaam kunnen zijn voor gemeentes die overwegen de kennis, kracht en kunde van hun inwoners te gebruiken bij het maken van hun akkoorden.

Hieronder gaan we eerst in op de selectie van de 10 gemeenten die geïnterviewd zijn, de typen akkoorden die er blijken te zijn, de context die nodig lijkt te zijn voor het succesvol opstellen van bestuursakkoorden nieuwe stijl en de communicatie met de samenleving hierin. Daarna volgen de interviews met de gemeenten.

Tien gemeenten

Voor de samenstelling van de bundel *Nieuwe politiek, nieuwe akkoorden* hebben we in totaal 20 gemeenten nader bekeken, waarvan 14 zijn aangedragen door de VNG en *Code Oranje*. De selectie van de 10 gemeenten die we hebben gesproken, is niet gebaseerd op een wetenschappelijke methode maar is een pragmatische exercitie geweest op basis van criteria als geografische spreiding, samenstelling gemeenteraad (verhouding landelijk/lokaal) en gemeentegrootte (20.000 – 124.000).

Dat heeft geleid tot de keuze om de volgende tien gemeenten in deze bundel uit te lichten:

Gemeente + Inwonertal	Provincie	Samenstelling gemeenteraad	Soort akkoord
Almelo 72.000 inwoners	Overijssel	14 fracties, waarvan 7 uit landelijke en 7 uit lokale partijen; raadsprogramma opgesteld en vastgesteld door voltallige gemeenteraad.	Raadsbreed programma + college uitvoerings-programma
Alblasserdam 20.000 inwoners	Zuid-Holland	7 fracties, afkomstig uit 6 landelijke partijen en uit 1 lokale partij; SGP, PvdA en CDA hebben coalitieakkoord opgesteld.	Coalitieakkoord dat raadsbreed tot stand is gekomen + samenlevingsagenda
Cranendonck 21.000 inwoners	Noord-Brabant	5 fracties, waarvan 3 uit landelijke en 2 uit lokale partijen; 2 lokale fracties hebben een meerderheid in de raad. Bestuursprogramma door voltallige gemeenteraad vastgesteld.	Raadsbreed programma

Gemeente + Inwonertal	Provincie	Samenstelling gemeenteraad	Soort akkoord
Deventer 99.000 inwoners	Overijssel	11 fracties, waarvan 6 uit landelijke en 5 uit lokale partijen; Bestuursakkoord is opgemaakt door PvdA, CDA, D66 en Gemeentebelang.	Bestuursakkoord vastgesteld door de coalitie
Etten-Leur 43.000 inwoners	Noord-Brabant	8 fracties, waarvan 4 uit landelijke en 4 uit lokale partijen. Naast het raadsprogramma is er een collegewerkplan.	Raadsbreed programma en raadsbreed beleids-kader + collegewerkplan
Kaag en Braassem 25.000 inwoners	Zuid-Holland	6 fracties, waarvan 3 uit landelijke en 3 uit lokale partijen; 3 lokale fracties hebben een meerderheid in de raad Raadsbreed akkoord van alle 6 partijen.	Raadsbreed akkoord
Leiden 124.000 inwoners	Zuid-Holland	9 fracties, afkomstig uit 8 landelijke partijen en 1 lokale partij. Bestuursakkoord gesloten door alle partijen. Daarnaast een raadsbreed voorbereid beleidsakkoord gesloten door coalitiepartners D66, SP, VVD en PvdA.	Raadsbreed bestuurs-akkoord + raadsbreed collegeakkoord
Oude IJsselstreek 39.500 inwoners	Gelderland	1 zelfstandig raadslid en 6 fracties, afkomstig uit 5 landelijke partijen en 1 lokale partij; lokale fractie heeft grootste aantal zetels. Procesakkoord is ondertekend door alle partijen.	Raadsbreed proces-akkoord + collegewerk-akkoord + raadswerkplan
Utrechtse Heuvelrug 50.000 inwoners	Utrecht	8 fracties, afkomstig uit 7 landelijke partijen en 1 lokale partij. Raadsprogramma door alle 8 partijen vastgesteld.	Raadsbreed programma
Zwijndrecht 44.000 inwoners	Zuid-Holland	8 fracties, waarvan 6 uit landelijke en 2 uit lokale partijen; raadsakkoord is door een meerderheid van de raad vastgesteld, maar raadsbreed tot stand gekomen.	Raadsbreed programma + college uitvoerings-programma + PALT-afspraken (Prestatie Afspraken Lange Termijn)

Verschillende typen akkoorden

Bestuurs- en beleidsakkoorden blijken in verschillende vormen voor te komen, waarbij 3 hoofdvormen te onderscheiden zijn:

- raadsbrede akkoorden;
- coalitieakkoorden en
- samenlevingsakkoorden.

Een **raadsbreed akkoord** is een akkoord, waaraan alle fracties hebben meegewerkt en dat door alle fracties is vastgesteld. Gemeenten met een dergelijk akkoord zijn:

- **Almelo** met een raadsprogramma dat is opgesteld en vastgesteld door alle fracties en dat door het college verder is uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma.

- **Etten-Leur** met 2 richtinggevende documenten die raadsbreed zijn opgesteld en vastgesteld: het raadsprogramma en het beleidskader. In het eerste bepaalt de raad welke maatschappelijke effecten bereikt moeten worden, hoe de effecten hiervan gemeten moeten worden en wat de kosten mogen zijn voor het bereiken van deze effecten. In het tweede document heeft de raad uitgewerkt hoe het wensbeeld dat in 2012 is vastgesteld in de toekomstvisie 2020 *Etten-Leur doet het gewoon* binnen de raadsperiode gerealiseerd gaat worden. Het collegewerkprogramma waarin het raadsprogramma en het beleidskader verder zijn geconcretiseerd, wil Etten-Leur in de toekomst uitbouwen naar een samenlevingsagenda.

- **Kaag en Braassem** met een raadsbreed akkoord, waar bij de totstandkoming van het akkoord de verbinding werd gezocht op de overeenkomsten die bleken uit de verkiezingsprogramma's. Over de enkele politiek gevoelige onderwerpen waar een geen eenduidige koers over kon worden bepaald, is afgesproken dat daarover in wisselende meerderheden zou worden beslist. De fracties konden dus vaststellen dat zij zich aan de beloftes in hun verkiezingsprogramma's hebben gehouden. In het raadsakkoord is de *wat-vraag* geformuleerd. Voor de uitvoering van dit raadsakkoord gaat de gemeenteraad in gesprek met inwoners, maatschappelijke organisaties, dorps- en wijkraden, bedrijven, verenigingen en andere groepen in de samenleving.

- **Leiden** waar zowel het bestuursakkoord als het collegeakkoord is vastgesteld door alle fracties. Het Leidse bestuursakkoord bevatte een set van afspraken hoe met elkaar om te gaan en in het collegeakkoord waren naast *harde* afspraken ook onderwerpen aangewezen die nader uitgewerkt moesten worden door het nieuwe college.

- **Oude IJsselstreek** waar een puur procesakkoord door de griffier is gemaakt in opdracht van de lijsttrekkers. Op basis van een eerder verschenen rapport *Naar een nieuwe gemeente Oude IJsselstreek, maatschappelijke bouwstenen voor een nieuwe gemeente* en op basis van de verkiezingsprogramma's werd het procesakkoord opgesteld. Dit akkoord bevatte uitgangspunten voor een aantal

specifieke maatschappelijke thema's en een gereedschapskist om deze met de samenleving te bespreken en aan te pakken. Ter aanvulling op het procesakkoord kwamen er een werkakkoord van het college en een raadswerkplan ter verdere concretisering van het procesakkoord. In het raadswerkplan is onder andere afgesproken hoe de overgang van transitie naar transformatie in het Sociaal Domein gerealiseerd kon worden en met wie. Het procesakkoord is een jaar lang in uitvoering geweest en werd als gevolg van een bestuurscrisis medio 2015 stopgezet.

- **Utrechtse Heuvelrug** met een raadsprogramma waar alle fracties aan hebben meegewerkt en waar 3 van de 4 wethouders bij betrokken zijn geweest. Het raadsprogramma is leidraad geweest voor het college. De uiteindelijke tekst van het raadsprogramma is met de inwoners besproken.

- **Zwijndrecht** waar het raadsbreed programma volledig in de openbaarheid tot stand is gebracht en door een grote meerderheid van de raad is vastgesteld, met de opdracht aan het college een uitvoeringsprogramma op te stellen en de inwoners daarbij te betrekken.

De tweede vorm is het van oudsher veel voorkomende **coalitieakkoord**. Dit is meestal het product van de raadsfracties die in de meerderheid zijn, maar die wel op een verschillende manier tot stand kan komen.

- **Alblasserdam** spreekt van een coalitieakkoord, wat de indruk wekt dat de inhoud door de coalitie is bepaald; echter in de praktijk is bij de totstandkoming van dit akkoord aan alle fracties gevraagd welke zaken/thema's zij hierin terug zouden willen zien. Daarnaast heeft Alblasserdam een *maatschappelijk gesprek* georganiseerd, waarbij per beleidsterrein met de belangrijkste actoren is geïnventariseerd wat deze actoren in het akkoord verwachten te zien. Het resultaat hiervan was de zgn. samenlevingsagenda, waarin beide partijen (maatschappelijke gesprekspartners en de gemeente) een gedeelde verantwoordelijkheid hebben.

- **Deventer** waar de coalitie van Gemeentebelang, PvdA, D66 en CDA het bestuursakkoord op hoofdlijnen hebben gesloten. De uitvoering van dit bestuursakkoord gaat via de begroting en niet via een apart college-werkprogramma.

Het **samenlevingsakkoord** komt tot stand met de inbreng van de samenleving in al haar geledingen. Dit laatste akkoord kan ook worden onderscheiden naar een akkoord waar de voltallige raad of een akkoord waar alleen de coalitie aan meedoet.

- **Cranendonck** had conform een van de 3 pijlers van de nieuwe bestuursaanpak een raadsbreed programma met input van de samenleving tot stand willen brengen, maar dat is door tijdgebrek niet gelukt. Dus zijn de inwoners bij de uitvoering van het raadsprogramma actief betrokken. In de toekomst wil de raad de budgetten voor burgerinitiatieven uitbreiden naar burgerbudgetten, omdat dat beter past bij een verdere ontwikkeling van de burgerparticipatie.

In al deze akkoorden kan de focus gericht zijn op het proces of de inhoud of een combinatie van proces en inhoud. Over de thema's waar partijen geen overeenstemming over kunnen bereiken, worden er in het algemeen procesafspraken gemaakt. Afspraken op inhoud doen zich voor bij thema's die niet controversieel zijn.

Uit de gesprekken die in deze bundel zijn weergegeven, is af te leiden binnen welke

context oftewel samenstel van voorwaarden de totstandkoming van bestuursakkoorden nieuwe stijl succesvol kan zijn. Bovendien zijn uit de interviews vele tips te destilleren, waaruit een top tien is samengesteld.

Context

Het proces om te komen tot bestuursakkoorden nieuwe stijl hangt af van de instelling, positie en samenwerking van de bestuurders (raad en college) en van de relatie tussen het bestuur en de ambtelijke organisatie. Tevens is de relatie tussen de gemeente en de samenleving van doorslaggevende betekenis.

Bestuurders (raad en college) moeten de noodzaak zien van en voelen voor het actief betrekken van de samenleving bij de totstandkoming van bestuursakkoorden. De noodzaak kan worden ingegeven door:

- bestuursproblemen, weinig of geen vertrouwen van de samenleving in het bestuur, onvoldoende afstemming tussen bestuur en ambtelijke organisatie (Leiden, Alblasserdam, Utrechtse Heuvelrug);
- de introductie van het dualisme (Etten-Leur);
- versterken burgerparticipatie en ideeën over nieuwe politiek (Almelo, Cranendonck);
- de roep van de samenleving om meer openheid en duidelijkheid (Zwijndrecht);
- ad hoc besturen, de zoektocht naar een optimale bestuursschaal en bestuursstijl en een op handen zijnde fusie (Oude IJsselstreek);
- wantrouwen tegen zittend bestuur en de organisatie (Deventer);
- de decentralisaties in het sociale domein (Kaag en Braassem).

(Kandidaat-)wethouders en/of lijsttrekkers betrekken bij de totstandkoming van het bestuursakkoord kan bijdragen aan een constructieve relatie tussen de raad en het college. Na het sluiten van het akkoord pakken raad en college ieder hun wettelijke bevoegdheden/rollen weer op, maar dan op basis van een agenda waar ook de partners uit de samenleving op ieder terrein verantwoordelijkheid in dragen.

Een flexibel ingestelde, goed samenwerkende driehoek van burgemeester, griffier en gemeentesecretaris die oog heeft voor de kennis, kracht en kunde van de samenleving en voor een effectieve en efficiënte samenwerking tussen raad en college kan helpen de continuïteit van bestuursakkoorden nieuwe stijl te waarborgen.

De ambtelijke organisatie moet net als het bestuur meegaan met de ontwikkeling van de nieuwe bestuursstijl. Alle gemeenten hebben speciale trainingen en workshops voor hun ambtenaren georganiseerd om niet meer alleen vanachter hun bureau nota's te schrijven, maar vooral de samenwerking met de samenleving op te

zoeken. Op deze manier komt het beleid gezamenlijk tot stand waardoor de kennis en energie van de samenleving en de ambtenaar optimaal worden benut. Discussies en meningsverschillen kunnen al in een vroeg stadium aan het licht komen en opgelost worden. Ook tussen het bestuur en de ambtelijke organisatie is een open en transparante relatie nodig voor constructief beleid.

Het actief betrekken van de samenleving kan de gemeente extra geld, tijd en capaciteit kosten, maar komt tegelijkertijd de kwaliteit van en het draagvlak voor besluitvormingsprocessen en de genomen besluiten ten goede. Betrokken inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen voelen zich medeverantwoordelijk en mede-eigenaar voor het eindresultaat. Op langere termijn is de nieuwe aanpak wellicht zelfs voordeliger.

Communicatie met de samenleving

Gemeenten beseffen de toegevoegde waarde die de samenleving heeft voor het beleid. Zij vinden het dan ook zeker de moeite waard te investeren in de communicatie met de inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties en ze serieus te nemen. Dat betekent onder meer: de burger/inwoner vooraf in de agenderings- of ontwerpfase te betrekken, hen vertellen wat met de input is gedaan en waarom en duidelijk zijn waarover zij wel of niet mogen meepraten.

Alle gemeenten besteden in hun raadsprogramma apart aandacht aan het betrekken van de samenleving bij de totstandkoming en de uitvoering van beleid en maken daartoe in min of meerder mate gebruik van social media en internet.

Veel gemeenten wijzen op het belang om naar de inwoners toe te gaan en de onderwerpen te bespreken waar zij door geraakt worden (over *hun* straat, buurt of school) en hierbij duidelijk maken dat bij strijd tussen voor- en tegenstanders de gemeenteraad de knoop doorhakt.

> Cranendonck heeft bijvoorbeeld bij de komst van een AZC naar Budel met burgerpanels en een aselect gekozen aantal burgers geprobeerd het draagvlak voor dit AZC te peilen. De raad heeft ten aanzien van dit onderwerp uiteindelijk een getrapt besluit genomen: het eerste besluit (opening van het AZC voor één jaar) zonder raadpleging van de bevolking vanwege de urgentie van de asielinstroom in 2015; het tweede besluit voor het langer openhouden van het AZC na raadpleging van de bevolking.

Om de samenleving actief of actiever te betrekken bij de voorbereiding en de uitvoering van het gemeentelijk beleid zetten de gemeenten verschillende instrumenten in. Bijvoorbeeld het aanstellen van wijkmanagers die de inwoners actief opzoeken, het organiseren van bewonersavonden, trainingen aan burgers over het raadswerk, presentaties op scholen over het raadswerk.

Etten-Leur organiseert 2x per jaar bijsturingsmomenten met de vijf O's (Onze inwoners, Ondernemers, Onderwijs, maatschappelijke Organisaties en andere Overheden) om te horen of de gemeente nog goed op koers ligt, wat de vijf O's van de samenwerking vinden en om de toekomst te bespreken. Daarnaast zijn wijkmanagers aangesteld die de inwoners actief opzoeken door onder andere het organiseren van bewonersavonden.

Het betrekken van de samenleving bij de totstandkoming van de akkoorden, vindt op verschillende momenten plaats: bij de voorbereiding, ontwikkeling en uitvoering van het beleid.

In Alblasserdam bijvoorbeeld is halverwege het opstellen van het coalitieakkoord een *maatschappelijk gesprek* georganiseerd. De gemeente Etten-Leur heeft het concept-raadsakkoord eerst voorgelegd aan de samenleving alvorens dit vast te stellen. Leiden heeft voorafgaand aan het formatie- en akkoordenproces de samenleving gesproken, terwijl in Zwijndrecht de samenleving pas bij de totstandkoming van het uitvoeringsprogramma betrokken is geweest.

Tien Tips

1 Begin zo vroeg mogelijk voor de raadsverkiezingen met de voorbereidingen van het bestuursakkoord. Dat scheelt tijd in het tot stand brengen van bestuursakkoorden nieuwe stijl.

In Almelo bijvoorbeeld was het proces om te komen tot een raadsbreed akkoord een initiatief van de zittende raad in 2013. Voor de verkiezingen van 2018 is de griffier, in opdracht van de zittende raad, al meteen nadat de verkiezingsprogramma's bekend waren, begonnen met het leggen van verbindingen tussen deze programma's en daarmee met het benoemen van overeenkomsten en verschillen.

2 Benader niet alleen de *usual suspects,* maar ook de moeilijk bereikbare groepen en niet georganiseerde bewoners.

Alblasserdam heeft t.b.v. het jeugdbeleid geprobeerd jongeren die het bestuur op straat tegenkomt, uit te nodigen voor een bijeenkomst in een café. Dankzij veel inspanning van de jongerenwerkers is het gelukt. Een ander voorbeeld van Alblasserdam is de inspiratie-agenda waarvoor de burgemeester iedere inwoner heeft uitgenodigd goede ideeën hiervoor aan te dragen. Deze input wordt aangeboden aan politieke partijen om in hun programma's te verwerken. Op deze manier worden inwoners betrokken bij de agendering. Cranendonck doet mee aan het zgn *Citizen Lab*, een digitaal platform ván en vóór burgers, dat vergelijkbaar is met de inspiratieagenda van Alblasserdam.

3 Betrek de driehoek burgemeester, griffier, gemeentesecretaris intensief bij het akkoordenproces.

Vóór de verkiezingen heeft de raad in Almelo alle personen op de kieslijst uitgenodigd om te vragen of ze mee zouden willen werken aan een raadsprogramma. Meteen na de samenstelling van de raad in 2014, zijn samen met de burgemeester 4 bijeenkomsten georganiseerd over de thema's die in het akkoord moesten komen. In de laatste bijeenkomst is het raadsprogramma in een raadsvergadering geamendeerd vastgesteld. Externe notulisten hebben de verslagen gemaakt en het akkoord is door de griffier met ambtelijke ondersteuning opgesteld. Het proces was openbaar en de griffier had een belangrijke rol in het gehele proces, van initiatief, tot en met vaststelling, uitvoering en monitoring. Na vaststelling van het raadsprogramma kwam de gemeentesecretaris in beeld voor het proces t.a.v. het uitvoeringsprogramma.

4 Wees duidelijk over de competenties en rollen van de informateur en andere betrokkenen, zoals de burgemeester, de griffier en bestuursondersteuners.

In Utrechtse Heuvelrug is de burgemeester duidelijk over zijn rol tijdens de raadsvergaderingen; hij is dan in functie bij de raad en niet bij het college.

5 Creëer een ontspannen, open en constructieve sfeer tijdens de onderhandelingen.

In Leiden is besloten de gesprekken niet op het gemeentehuis te voeren, maar op een externe locatie die los staat van de politieke cultuur en setting. Er is gezorgd voor een goede ondersteuning voor onder andere de logistiek, catering en verslaglegging. Er werd geen onderscheid gemaakt naar omvang van de fracties en de fracties werden al met elkaar verbonden bij de uitwerking van de thema's die in het akkoord moeten komen. Belangrijk hierbij was om zoveel mogelijk van de standpunten van minderheden mee te nemen in het akkoord en in meerderheidsbesluiten. Vooraf zijn de spelregels met elkaar afgesproken, spelregels die niet politiek maar professioneel ingegeven moeten zijn. Al deze stappen zijn belangrijk voor de samenwerking en het draagvlak niet alleen tijdens de onderhandelingen, maar ook daarna, bij de uitvoering van de akkoorden.

6 Zorg voor een sterke proces- en gespreksleider, die goed kan luisteren, partijen kan verbinden zowel op relatie als op inhoud en die zich niet laat leiden door politieke voorkeuren.

De ervaring van Zwijndrecht en andere gemeenten is dat de totstandkoming van een raadsbreed akkoord gebaat is bij een goede procesbegeleider, sturing en een basistekst.

7 Het proces moet niet te lang duren, beperk daarom het raadsprogramma tot de hoofdlijnen. Tegelijkertijd moet worden voorkomen dat het raadsprogramma op een te hoog abstractieniveau zit, waardoor in het uitvoeringsprogramma van het college een andere uitleg of uitwerking komt dan de raad voor ogen had. Door de (kandidaat-)wethouders al vanaf het begin bij de totstandkoming van het raadsprogramma te betrekken kan dit probleem worden voorkomen. Het college kan met de kennis opgedaan tijdens de totstandkoming van het raadsprogramma een goede verbinding maken tussen dit programma en het uitvoeringsprogramma.

In Kaag en Braassem heeft blijkbaar het hoge abstractieniveau er uiteindelijk toe geleid dat het gezamenlijk beleid verschoof naar het denken in termen van oppositie versus coalitie. Er ontstond in de raad verschil van mening over wie verantwoordelijk is voor de *hoe-vraag*.

8 Neem het raadsprogramma op in de meerjarenbegroting en in de Planning & Control-cyclus. Er wordt hierdoor een duidelijke verbinding gemaakt tussen de in het programma geformuleerde maatschappelijke effecten en het beschikbare geld.

In Etten-Leur is in 2013 deze cyclus vereenvoudigd, zodat deze toegankelijker werd voor de raad en de vijf O's (Onze inwoners, Ondernemers, Onderwijs, maatschappelijke Organisaties en andere Overheden). Etten-Leur heeft zijn raadsprogramma op dezelfde wijze opgebouwd als de gemeentelijke begroting, waardoor de relatie met het geld duidelijker kan worden gelegd.

9 Zorg dat er altijd een raadsbesluit wordt genomen over het akkoord dat wordt afgesloten.

In Oude IJsselstreek is het akkoord weliswaar in een raadsvergadering ondertekend door de fractievoorzitters, maar er is geen formeel raadsbesluit over genomen. Het ontbreken van dit raadsbesluit maakte het mogelijk het procesakkoord stop te zetten.

10 Het is belangrijk dat alle partijen de noodzaak voor een bestuursakkoord nieuwe stijl inzien en voelen.

In Leiden is de raad het proces bewust ingegaan met fracties/personen die dezelfde bestuurscultuur (van rust, continuïteit, open houding, besluitkracht, bereidheid tot samenwerken) dragen. De bestuurskracht en de professionaliteit van de organisatie werden ook vergroot door de politieke cultuur waarin de gemeenteraad en het college elkaar iets gunnen.

Tien gemeenten over hun ervaringen met akkoorden nieuwe stijl

Almelo

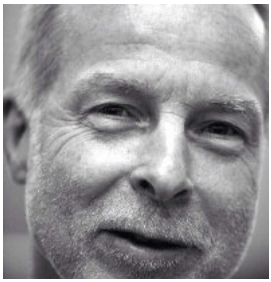
‘Een raadsbreed programma verbindt raadsleden met elkaar én met de samenleving’

Almelo is een gemeente met ruim 72.000 inwoners en omvat naast de stad Almelo ook de kleine kernen Aadorp en Bornerbroek. De gemeente maakt tevens deel uit van de regio Twente. Het aantal leden in de gemeenteraad bedraagt 35 verdeeld over 14 fracties, waarvan 7 uit lokale en 7 uit landelijke partijen. Het college heeft op dit moment 3 wethouders afkomstig van een politieke partij (CDA als grootste, SP en CU) en 1 partijloze wethouder.

In 2013 opperde de gemeenteraad van Almelo het idee om direct na de verkiezingen van 2014 te gaan werken aan een raadsbreed gedragen programma. De nieuwe raad pakte dit op en organiseerde bijeenkomsten en debatten, voorgezeten door de burgemeester en gefaciliteerd door de griffier, over thema’s die in een raadsprogramma zouden moeten komen. Uiteindelijk is een raadsprogramma vastgesteld. Op basis daarvan hebben de coalitiepartijen een uitvoeringsprogramma opgesteld.

Bert Hümmels (l), fractievoorzitter van Leefbaar Almelo, Corrie Steenbergen (m), raadsgriffier, en Dörte Jürgensen (r), strategisch raadsadviseur, vertellen over hun ervaringen in Almelo met het tot stand komen van een raadsprogramma voor de periode 2014 – 2018 en over hun lessen en ideeën voor de periode 2018 – 2022.

Aanleiding en aanpak

Bert Hümmels was voorstander van een raadsprogramma en heeft in 2013 samen met een ander raadslid, die inmiddels wethouder is, én op voorhand geen voorstander van een raadsprogramma was, een workshop voor de gemeenteraad georganiseerd over de plussen en minnen van een raadsprogramma. Tijdens deze workshop bleek de animo voor deze ontwikkeling groter dan verwacht.

Hümmels: ‘Ondanks het feit dat meteen na de verkiezingen van 2014 er toch een politieke partij was die als vanouds de touwtjes in handen wilde nemen, is er een raadsprogramma gekomen met overeenkomsten en verkenningspunten. Nadat dit

raadsprogramma is vastgesteld met een raadsbesluit heeft het college een uitvoeringsprogramma getiteld *Voortvarend te werk* gemaakt.'

Steenbergen licht toe: 'Het proces om te komen tot een raadsprogramma was een initiatief van de zittende raad in 2013. De raad heeft vóór de verkiezingen alle personen op de kieslijst uitgenodigd (potentiële raadsleden) om te vragen of ze mee zouden willen werken aan een raadsprogramma. Meteen na de samenstelling van de raad in 2014, zijn 4 bijeenkomsten georganiseerd. Deze bijeenkomsten vonden plaats op 4 opeenvolgende dinsdagavonden en werden voorgezeten door de burgemeester. Tijdens de eerste bijeenkomst mocht iedere fractie benoemen en onderbouwen welke 5 thema's uit hun verkiezingsprogramma zij in het raadsprogramma zouden willen opnemen. In de vorm van debatten is daarover gesproken. Dat werkte verbindend en zorgde ervoor dat raadsleden elkaar leerden kennen op de inhoud. In de 4e en laatste bijeenkomst is het raadsprogramma in een raadsvergadering geamendeerd vastgesteld. Externe notulisten hebben de verslagen gemaakt en het raadsprogramma is door de griffier met ambtelijke ondersteuning opgesteld."

Het raadsprogramma sluit aan bij de beleving en begrippen die de raadsleden hanteren voor de vraagstelling uit de samenleving, zoals in verkiezingsprogramma's verwoord. Het proces was openbaar en de griffier had een belangrijke rol in het gehele proces, van initiatief, tot en met vaststelling, uitvoering en monitoring. Na vaststelling van het raadsprogramma kwam de gemeentesecretaris in beeld voor het proces dat zou uitmonden in het uitvoeringsprogramma van het college.

Het uitvoeringsprogramma *Voortvarend te werk* is in 2014 gemaakt door de fracties van CDA, D66, PvdA en SP, een coalitie met de kleinst mogelijke meerderheid (18 zetels).

Betrekken samenleving

Steenbergen: 'Een mooi neveneffect van het werken aan en met een raadsprogramma is dat dit heel goed past bij het werk van een raadslid; door de verbindende werking van het samenspel kon de raad in de nieuwe samenstelling meteen aan de slag en in debat over inhoudelijke zaken en over wat de raad verbindt met de Almelose samenleving. Een goede voorbereiding is gericht op de rol van de raad voor de samenleving en is bepalend voor de behandeling van onderwerpen door de raad.'

Om de samenleving te betrekken bij de uitvoering van het raads- en uitvoeringsprogramma beschikt het gemeentebestuur over meerdere mogelijkheden. Burgers kunnen onder andere politieke beraden (voorportaal van raadsvergaderingen) en/of raadsvergaderingen bijwonen en deze volgen via digitale stukken en web-uitzendingen. Burgers kunnen ook een politiek beraad aanvragen. Inwoners worden nadrukkelijk en gericht uitgenodigd (bijvoorbeeld via FaceBook) om mee te denken en praten. De raadsleden bezoeken scholen (ook basisscholen), debatwedstrijden, democratiespelen en geven gastlessen op scholen. Naast het organiseren van meerdere stadsbezoeken per jaar kent Almelo sinds 2017 ook een Jongerenraad.

Stadhuis Almelo

Raadsprogramma als bindmiddel

Na de verkiezingscampagne waarin de verschillen tussen de politieke partijen en lijsten voorop staan om de kiezersgunst te veroveren, biedt het samenwerken aan het Raadsprogramma in de raad de zojuist gekozen raadsleden de gelegenheid om met elkaar in debat te gaan op wat je verbindt met de stad of gemeente. Met de vijf belangrijkste punten uit jouw verkiezingsprogramma voer je met collega's het debat om elkaar te vinden en overtuigen op de inhoudelijke thema's die ertoe doen voor de samenleving, zo concreet mogelijk te formuleren en vast te leggen in het Raadsprogramma voor de komende 4 jaar. Zo leer je elkaar kennen op de inhoud waarvoor je in de raad bent gegaan en ontstaat het Raadsprogramma als verkiezingsprogramma extract. [Corrie Steenbergen]

Een blik in de toekomst

In 2017 heeft de raad weer een workshop georganiseerd over het raadsprogramma, waarin werd teruggekeken en vooruitgekeken. Tijdens deze workshop gaven veel mensen aan op dezelfde manier te willen doorgaan. Een open houding, durven experimenteren, het hoog leggen van de lat, luisterend vermogen en intensief contact met de samenleving zijn daarbij voor de raad van groot belang, aldus Steenbergen.

Hümmels: 'Om een raadsprogramma goed op orde te hebben, kunnen de voorbereidingen niet vroeg genoeg beginnen. Zodra de verkiezingsprogramma's bekend zijn, kunnen er al verbindingen worden gelegd en daarmee overeenkomsten en verschillen worden benoemd. De zittende raad zou daartoe de opdracht moeten geven.'

Steenbergen: 'Er is nu rekening gehouden met de mogelijkheden tot het ontwikkelen van een raadsprogramma of een strategische agenda en het mogelijk werken met een informateur en formateur. De daadwerkelijke invulling is aan de nieuwe raadsleden. Ook is op 23 maart 2018, direct na de verkiezingen, een *duidingsdebat* gepland.'

Drie lessen

1. Meer concrete zaken opnemen in het raadsprogramma waardoor het college duidelijkere opdrachten krijgt. Vage onderdelen van het raadsprogramma krijgen in het uitvoeringsprogramma nogal eens een andere uitleg of uitwerking dan de raad voor ogen had. Als de *wat-vraag* op een hoog abstractieniveau zit, kan discussie ontstaan over wie verantwoordelijke is voor de *wat* en wie voor de *hoe-vraag*.
2. Kritischer periodiek evalueren van de nieuwe aanpak.
3. Het opnemen van het raadsprogramma in de meerjarenbegroting en in de Planning & Control-cyclus; daarmee verbind je het raadsprogramma met de te bereiken maatschappelijke effecten en financiële middelen; ook zou de verbinding tussen raadsprogramma en uitvoeringsprogramma op elk onderwerp expliciet(er) moeten worden gemaakt.

Etten-Leur

‘Ambtenaren gericht getraind op samenwerken’

Etten-Leur is een gemeente in Noord-Brabant met ruim 43.000 inwoners en bestaat uit 13 wijken. In de gemeenteraad zijn 27 raadszetels verdeeld over 8 fracties, waarbij de fracties van het CDA en van de lokale partij Algemeen Plaatselijk Belang (APB) met 6 zetels de grootste zijn. Naast het APB zijn er nog drie lokale partijen vertegenwoordigd in de raad: Ons Etten-Leur, Leefbaar Etten-Leur en fractie De Regt. De overige 4 partijen zijn de traditionele partijen CDA, D66, VVD en PvdA.

Het tot stand brengen van slimme verbanden tussen diverse partners is een speerpunt voor de gemeenteraad van Etten-Leur. Het raadsprogramma biedt dan ook ruimte voor de vijf O’s (Onze inwoners, Ondernemers, Onderwijs, maatschappelijke Organisaties en andere Overheden) om initiatieven te nemen waarin de gemeente kan en in veel gevallen zal participeren.

Wim Voeten (l), raadsgriffier en Saskia de Smet (r), adviseur Bestuur en Directie, geven een interessante kijk in de ontwikkeling van het raadsprogramma waar Etten-Leur voor het eerst in 2003 mee begon te experimenteren.

Intensieve samenwerking tussen raad, college en ambtelijke organisatie

Voeten: ‘Etten-Leur begon in 2002, het jaar van de introductie van het dualisme, te experimenteren met een programmabegroting, waarbij intensief werd samengewerkt tussen raad, college en ambtelijke organisatie.’

Met het raadsprogramma zou er meer duidelijkheid komen over de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de raad tegenover die van het college en daarmee een constructieve(r) samenwerking tussen de raad, het college en de ambtelijke organisatie.

Voeten: ‘Om een duidelijke relatie met het geld te leggen is de structuur van de gemeentelijke begroting leidend geweest voor het raadsprogramma 2014-2018 *Actief en Betrokken in een Veranderende Samenleving*.’ Dit raadsprogramma bestaat

uit een programma op hoofdlijnen en een bijlage, waarin deze hoofdlijnen verder worden geconcretiseerd. De Raad heeft het college opdracht gegeven het raadsprogramma verder uit te werken in een collegewerkplan. Voeten: 'In de toekomst wil Etten-Leur het collegewerkplan uitbouwen naar een samenlevingsagenda, die gezamenlijk door de gemeente en de vijf O's wordt ingevuld.'

Voeten en De Smet wijzen ook op de vereenvoudiging van de Planning & Control-cyclus in 2013, zodat deze toegankelijker werd voor de raad en ook de ontmoetingen met de vijf O's hierin konden worden verwerkt.
De Smet: 'Naast het raadsprogramma moet de gemeenteraad ook een integraal beleidskader vaststellen, waarin wordt aangegeven hoe gedurende de raadsperiode het nieuwe beleid uit het raadsprogramma gecombineerd met het bestaande beleid bijdraagt aan de hoofdlijnen die geschetst zijn in de toekomstvisie 2020 *Etten-Leur doet het gewoon*.'

De visie geeft richting aan de ambities van Etten-Leur voor de komende jaren en vormt de stip op de horizon die als leidraad dient voor de keuzes die de komende jaren moeten worden gemaakt als het gaat om onder meer dienstverlening, samenwerking en duurzame ontwikkeling.

De Smet: 'De ambtenaren zijn gericht getraind op samenwerking met de samenleving. Zij moesten leren minder vanachter hun bureau beleidsnota's te schrijven, maar meer op zoek te gaan naar samenwerking met de vijf O's.'

Relatie met de samenleving

Voeten en De Smet benadrukken dat de vijf O's (Onze inwoners, Ondernemers, Onderwijs, maatschappelijke Organisaties en andere Overheden) ieder vanuit hun eigen rol en taak worden ingezet om de samenwerking te versterken. Zo is het concept-raadsprogramma in een bijeenkomst besproken met de vijf O's, waarna het beleidskader en het collegewerkplan zijn opgesteld.

Het concept-raadsprogramma werd zelfs besproken met middelbare scholieren op een speciaal hiervoor georganiseerde middag. Naar aanleiding van deze middag heeft de gemeenteraad besloten structureel twee keer per jaar een open gesprek met jongeren/scholieren te organiseren. Een speciale raadswerkgroep *Jeugd en Politiek* gaat dan met scholieren in gesprek over specifieke thema's, zoals bijvoorbeeld de bestrijding van winkelleegstand.

De gemeente investeert ook op andere manieren in de relatie met haar inwoners. Voeten: 'We kennen bewonersavonden die door de wijkmanagers worden georganiseerd. En tweemaal per jaar hebben we zogenoemde bijsturingsmomenten met de vijf O's. Dan peilt de gemeente of zij nog goed op koers ligt, wat de vijf O's vinden van de samenwerking en wordt er een blik in de toekomst geworpen. Verder beschikt Etten-Leur over een vergadersysteem met een cyclus van 6 weken, waarbij de raad op 3 maandagavonden vergadert en op de andere 3 maandagavonden op bezoek gaat bij een van de vijf O's. Dit bezoek is een open dialoog en voorafgaand hieraan wordt gevraagd waar de te bezoeken partij over wil spreken.'

Moeierboom en Oude Raadhuis Etten-Leur

De samenleving organiseert zich steeds meer horizontaal en in flexibele netwerken. Als gemeente wil je aansluiten bij de samenleving en denken vanuit mogelijkheden en behoeften van inwoners, ondernemers, onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties. Daarvoor is het nodig dat gemeenteraad, college en ambtelijke organisatie werken op basis van overheidsparticipatie. De gemeenteraad bepaalt dan samen met alle partners wat de komende vier jaar moet worden bereikt. Het college en de ambtelijke organisatie werken dit vervolgens samen met die partners uit. Niet tegenover elkaar, maar naast elkaar bundelen we de krachten. Samen maken we Etten-Leur. [Wim Voeten]

Het succes van het raadsprogramma

Voeten: 'Voor mij is het zo min mogelijk denken in termen van *oppositie/coalitie*, een van de succesfactoren. De fracties hebben namelijk in het raadsprogramma gezamenlijk bepaald welke maatschappelijke effecten gerealiseerd moeten worden. Over de enkele politiek gevoelige onderwerpen waar geen eenduidige koers over kan worden bepaald, wordt in wisselende meerderheden beslist.

Het succes wordt verder verklaard door de samenhang tussen het raads- en collegeprogramma waardoor transparantie en tijdige communicatie tussen raad en college over de uitvoering van het beleid goed mogelijk is.'

De Smet: 'De bewuste en gerichte investering in de ontwikkeling van de organisatie en in de relatie tussen de gemeente en haar inwoners.'

Drie lessen

1. Niet alle groepen in de samenleving zijn op dezelfde manier te bereiken: maatschappelijke organisaties en ondernemers zijn over het algemeen heel goed te bereiken. Voor het contact met inwoners en particulieren moet meer inspanning worden geleverd. Je moet hun taal spreken en met hen in gesprek gaan over onderwerpen die hen bezighoudt, over *hun* straat, buurt of school.
2. Inventariseer ruim voor de gemeenteraadsverkiezingen welke zaken belangrijk zijn voor de verschillende groepen in de samenleving. Daardoor kunnen het raadsprogramma en het collegeprogramma al heel snel na de verkiezingen gereed zijn.
3. De leden van de gemeenteraad zouden nog meer in gesprek met de samenleving moeten willen gaan; de productie van stukken en de frequentie van de vergaderingen moeten dus omlaag. De introductie van een raadskalender zou meer ruimte kunnen bieden voor het gesprek met de samenleving in plaats van alleen maar voor vergaderen. De Raad voor het Openbaar Bestuur adviseerde medio 2016 hierover in zijn advies *15,9. De verbindende rol van het raadslid in een vitale democratie* het volgende: **Maak afspraken over samenwerking tussen en binnen fracties**. Door goede afspraken te maken kunnen de beraadslaging en besluitvorming in de gemeenteraad effectiever plaatsvinden, waardoor meer ruimte ontstaat voor interactie met burgers. Raadsleden hoeven dus niet méér tijd te krijgen, maar kunnen hun tijdbesteding aan het raadswerk anders indelen. Waardoor ongeveer 50% van de tijd aan besluitvorming en beraadslaging kan worden besteed, en 50% van de beschikbare tijd aan interactie met de lokale samenleving.*

* www.raadopenbaarbestuur.nl

Kaag en Braassem

‘Overeenkomsten in partijprogramma's bepalen gezamenlijke koers’

De Zuid-Hollandse gemeente **Kaag en Braassem** bestaat sinds 1 januari 2009 en is ontstaan uit een fusie tussen de gemeenten Alkemade en Jacobswoude. De gemeente bestaat uit 11 kernen en telt ruim 25.000 inwoners. De 21 raadszetels zijn verdeeld over 3 lokale partijen en 3 traditionele partijen. De lokale partij PRO Kaag en Braassem is met 7 zetels de grootste fractie. De huidige wethouders zijn afkomstig van PRO Kaag en Braassem, VVD, CDA en D66.

Rond 2014 kwamen er grote uitdagingen af op de gemeente Kaag en Braassem. Om die uitdagingen het hoofd te kunnen bieden was volgens vele betrokkenen een breed politiek en maatschappelijk draagvlak voor oplossingsrichtingen gewenst. Daarom heeft de gemeenteraad na de verkiezingen in 2014 gewerkt aan een raadsbreed akkoord. Dat was eigenlijk vrij eenvoudig omdat er maar een paar onderwerpen waren waarover de meningen wezenlijk verschilden, maar bij de concretisering van het akkoord ontstond wrijving tussen het college en de raad.

Petra van der Wereld (r), fractievoorzitter van Samen voor Kaag en Braassem, *Floris Schoonderwoerd (m), wethouder namens* PRO Kaag en Braassem, *en Karin van der Pas (l), griffier sinds 1,5 jaar, vertellen over hun ervaringen met het raadsbreed akkoord* Anders Denken, Anders Doen *en over de lessen die zij daaruit trekken voor een volgende raadsperiode.*

Aanleiding

Er waren in 2014 meerdere redenen om te kiezen voor een raadsbreed gedragen akkoord en verbinding met burgers te zoeken. Schoonderwoerd: ‘Decentralisaties op het sociaal domein riepen de vraag op wat de gemeenschap op dit gebied zelf kan doen en waar ondersteuning van de lokale overheid gewenst is. Meer in het algemeen is het van belang dat burgers zich eigenaar voelen van de lokale overheid en dat zij hun betrokkenheid bij de politiek vergroten: veel burgers zijn bereid de

handen uit de mouwen te steken, maar hebben niets met de traditionele politiek. Dat is niet verwonderlijk want gewoonlijk schuiven de dag na de verkiezingen de beoogde coalitiepartijen de overige partijen opzij en maken een in beton gegoten coalitieakkoord op basis van politieke verschillen. Veel burgers zitten daar niet op te wachten: zij voelen meer voor coalitieakkoorden die worden opgesteld op basis van overeenkomsten tussen partijen en een richtinggevende koers aangeven op basis van de wensen van *àlle* partijen.'

Aanpak

Het akkoord *Anders Denken, Anders Doen* is raadsbreed tot stand gekomen. In het akkoord is op hoofdlijnen aangegeven *wat* de partijen willen bereiken. Over de *hoe-vraag* wil de gemeenteraad met inwoners, maatschappelijke organisaties, dorps- en wijkraden, bedrijven, verenigingen en andere groepen in de samenleving het gesprek aan gaan. Schoonderwoerd: 'In deze nieuwe manier van besluitvorming gaat de raad dus uit van invloed aan de voorkant, in plaats van inspraak aan de achterkant. De raad zet hiertoe het instrument van burgerparticipatie in.'

De verbinding tijdens de totstandkoming van het akkoord werd gezocht op overeenkomsten, die uit de verkiezingsprogramma's bleken. Over de enkele politiek gevoelige onderwerpen waar geen eenduidige koers over kon worden bepaald, is afgesproken dat daarover in wisselende meerderheden zou worden beslist. Schoonderwoerd: 'Bij de opstelling van het raadsbreed akkoord hoefde niemand iets anders te zeggen dan hij of zij beloofd had in zijn of haar verkiezingsprogramma.'

Van der Wereld plaatst hierbij als kanttekening: 'Er is een grote overlap tussen de verschillende verkiezingsprogramma's. Dat maakt het mogelijk om overeenkomsten te vinden. In het raadsakkoord zijn die overeenkomsten benoemd, maar vaak in vrij algemene bewoordingen, waardoor het college veel ruimte heeft en de gemeenteraad soms de regie lijkt te verliezen.'

De samenleving betrekken

Van der Wereld: 'Wil de gemeenteraad echt zijn taak als volksvertegenwoordiger kunnen vervullen, dan moet dat werk beter worden gefaciliteerd en beloond. Als volksvertegenwoordiger, raadslid, heb je vooral tijd nodig om bij en met inwoners in gesprek te gaan over toekomstige beslissingen. Wethouders besturen en geven, ondersteund door ambtenaren, uitvoering aan de genomen besluiten. Raadsleden doen dit in hun vrije tijd meestal naast een fulltime/parttime baan. De vergoeding voor raadsleden is zodanig samengesteld dat als je in een grote stad raadslid bent er een aardig inkomen tegenover staat en je minder kan gaan werken of zelfs kunt stoppen met je reguliere baan. In een kleine gemeente is dat niet mogelijk omdat de vergoeding – voor hetzelfde werk – veel lager is. Deze is gebaseerd op inwonersaantallen. Daar moet de VNG mee aan de slag, zeker met de verschuiving van taken van de Rijksoverheid naar de gemeente.'

Glas vanaf bootje in Kaag en Braassem

Met het raadsakkoord en meepraten aan de voorkant hebben we de kennis en kunde van onze inwoners binnengehaald. Wat achterblijft is de blijvende betrokkenheid van inwoners bij het politieke proces in het algemeen. Mensen praten mee over projecten in hun eigen buurt, maar de raadsvergaderingen worden niet beter bezocht. Het nieuwe systeem sluit dus niet aan op het oude systeem van gemeenteraad met raadsvergaderingen. Dat wil mijn partij veranderen, dus nu bezinnen we ons op een andere invulling van de gemeenteraad. Denk aan een informatiemarkt in plaats van een raadsvergadering. Dat is laagdrempeliger voor bezoekers en ook makkelijker inspreken dan achter een microfoon in een raadsvergadering waar alle ogen op je gericht zijn. [Floris Schoonderwoerd]

Kaag en Braassem

Het werken met een raadsbreed akkoord vraagt ook iets van de ambtenaren. Van der Wereld: 'De functieprofielen van ambtenaren zijn veranderd: zij zijn nu meer procesbegeleiders dan opstellers van beleidsnota's; zij moeten de buitenwereld prikkelen om de samenlevingsagenda in te vullen en uit te voeren; zij moeten verbinden, samenbrengen en op locatie gaan.'

30 Schoonderwoerd: 'De nieuwe aanpak werd geholpen door het aantreden van veel nieuwe raadsleden en partijen die de buitenwereld bij het bestuur en de politiek wilden betrekken en het lef hadden om de nieuwe aanpak toe te passen, met alle *voors* en *tegens* en valkuilen. De centrale boodschap is: begin met het in kaart brengen wat de gemeenschap wenst en nodig heeft, neem je inwoners serieus en maak meer gebruik van de kennis, kracht en energie in de dorpen/wijken. Denk vanuit overeenkomsten en niet vanuit verschillen en straal een uitnodigende houding uit naar de samenleving.'

Schoonderwoerd merkt op dat volgens hem het de gemeente goed lukt om de samenleving te betrekken bij de *beleidsvorming*, maar onvoldoende bij de *besluitvorming*: 'De meeste burgers raken alleen geïnteresseerd in het politieke systeem als het gaat om concrete thema's die hen direct raken. Het werken met een raadsbreed programma brengt *dáár* helaas geen verandering in.'

Drie lessen

1 Er was vrees bij de fracties om zich al aan de voorkant te committeren aan een koers, terwijl nog niet bekend is of je in het college komt. Deze vrees kan weggenomen worden door over politiek gevoelige onderwerpen procesmatige afspraken te maken.
2 Onduidelijkheid over rollen moet worden voorkomen. De raad en het college zijn elkaar onderweg een beetje kwijtgeraakt als gevolg van onduidelijkheid over rollen. De raad is er in principe vooral voor vertegenwoordiging, controle en sturing en niet zozeer voor de beantwoording van de *hoe-vraag*, dat is vooral aan het college.
3 Geleidelijk aan is in de raad een verschuiving opgetreden van gezamenlijk beleid naar het denken in termen van oppositie versus coalitie. Deze verschuiving was waarschijnlijk het gevolg van de nadere invulling van het raadsbreed akkoord, dat op strategisch niveau was geformuleerd. Op strategisch niveau is het vaak betrekkelijk eenvoudig om overeenstemming te bereiken, maar wanneer zaken concreter worden kunnen meningsverschillen ontstaan. Aansluiting van het raadsakkoord op de Planning & Control-cyclus – die er nu niet was – kan hier behulpzaam zijn, evenals een periodieke evaluatie van het werken met het raadsakkoord.

Leiden

‘Als eerste klaar met de formatie’

De gemeente **Leiden** telt ongeveer 124.000 inwoners. Leiden is een universiteitsstad met een grote historische binnenstad, een hoogopgeleide bevolking en florerend Bio Science Park. In de gemeenteraad zitten 39 leden uit 9 fracties, waaronder één lokale partij (Leefbaar Leiden, 2 zetels). D66 is de grootste fractie en vormt samen met de SP, VVD en PvdA het college.

Bij de raadsverkiezingen van 2010 groeide D66 spectaculair van 2 naar 10 zetels. D66-lijsttrekker Paul van Meenen greep deze machtspositie aan om een radicale verandering in de bestuursstijl te bewerkstelligen. Hij wilde meer ruimte creëren voor constructief debat in de raad, met een heel kort collegeakkoord (twee A4’tjes) en met verbetering van de samenwerking binnen het college, tussen college en raad en tussen stadsbestuur en stad.

Frank de Wit en Pieter van der Straaten zijn vanaf het eerste uur betrokken bij de veranderingen in de bestuursstijl van Leiden. Frank de Wit (l) werd in 2010 namens D66 wethouder en heeft na de verkiezingen van 2014 de rol van informateur en formateur vervuld. Vervolgens is hij weer wethouder geworden tot 2016 toen hij bestuursvoorzitter werd in het Voortgezet Onderwijs. Pieter van der Straaten (r) is nu 9 jaar werkzaam bij de gemeente Leiden, waarvan de laatste drie jaar als strateeg. Daarvoor heeft hij als beleidsadviseur gewerkt bij een ministerie en een Tweede Kamerfractie.

Veranderde bestuursstijl: krachtig bestuur

Tot 2010 stond Leiden bekend als een bestuurlijke probleemgemeente, met gespannen verhoudingen tussen oppositie en coalitie, dichtgetimmerde collegeakkoorden en veel vallende wethouders. Mede dankzij de verandering van bestuursstijl slaagde het nieuwe college erin om krachtig de raadsperiode te voltooien zonder vallende wethouders. In Leiden was dat al meer dan 20 jaar niet voorgekomen. Bij de raadsverkiezingen van 2014 groeide D66 verder, van 10 naar 12 zetels en wilde voortbouwen op de weg die in 2010 was ingeslagen met de veranderde bestuursstijl.

Totstandkoming nieuw bestuurs- en collegeakkoord: ver doorgevoerde samenwerking

De Wit: 'Bij de totstandkoming van het collegeakkoord uit 2010 waren geen ambtenaren betrokken, alleen de griffier. De spelregels voor de nieuwe bestuursstijl werden opgenomen in een bestuursakkoord, dat door alle raadsfracties werd ondertekend. Dit bestuursakkoord bevatte een set van afspraken hoe met elkaar om te gaan. Na vaststelling van het collegeakkoord kreeg D66 twee wethoudersposten, die werden vervuld door partijleden die niet *besmet* waren met de oude politieke cultuur.'

De totstandkoming van het bestuurs- en collegeakkoord 2014-2018 werd ondersteund door 3 personen: Frank de Wit als informateur en begeleider van de besprekingen, griffier Noor van der Vlist voor praktische ondersteuning en Pieter van der Straaten als penvoerder en verbinder met de ambtelijke organisatie. Het onderhandelingsproces bestond uit 2 fasen: een informatiefase en een formatiefase met onderhandelingen over een collegeakkoord.

Informatiefase

Van der Straaten: 'In deze fase werd naast het verkennen van mogelijke coalitieverbanden en van onderwerpen die het collegeakkoord zou moeten bevatten ook een nieuw bestuursakkoord opgesteld dat draagvlak zou hebben bij alle raadsfracties.'

Ter voorbereiding op de informatiegesprekken kregen alle fracties op de vrijdag na de verkiezingen een vragenlijst toegestuurd met vragen over onder meer inhoud en proces, samenwerking, blokkades in partijpolitieke programma's en over de wenselijkheid van een nieuw bestuursakkoord. In de week na de verkiezingen heeft de informateur alle fractievoorzitters afzonderlijk ontvangen, met hun secondant, voor een gesprek over de vragenlijst. Dit gebeurde niet in het stadhuis, maar op een externe locatie weg van de politieke cultuur en los van de politieke setting. In deze gesprekken is geen onderscheid gemaakt naar omvang van de fracties, alle fracties zijn op dezelfde manier bevraagd. De vragenronde leverde 8 thema's op die in het collegeakkoord zouden passen, die richting aan de ambtelijke organisatie moesten geven en waarvoor samenwerking moest worden gezocht. Ook bleek dat er behoefte was aan onderscheid tussen *harde* afspraken en punten die het nieuwe college verder zou moeten uitwerken. Het collegeakkoord moest vooral einddoelen en richtingen bevatten, en zich zo min mogelijk uitspraken over de *hoe-vraag*.

De Wit: 'Tijdens de informatiegesprekken bleek dat er ook veel enthousiasme was om de verandering in bestuursstijl in de gemeenteraad voort te zetten. De uitgangspunten daarvoor zijn net als in 2010 in een bestuursakkoord vastgelegd, waarmee alle raadsfracties hebben ingestemd.'

Formatiefase met onderhandelingen over een collegeakkoord

Van der Straaten: 'In de formatiefase kregen de onderhandelaars van de coalitiepartijen (D66, VVD, PvdA en SP) de opdracht om in tweetallen voor telkens twee thema's te bespreken wat het gezamenlijke verhaal van deze vier coalitiepartijen

Catharinabrug in Leiden

Het mooiste compliment dat ik na de collegeonderhandelingen heb gekregen, kwam van een van de onderhandelaars: ‘Je hebt alles opgeschreven zoals ik het eigenlijk had willen zeggen.’ Doordat ik van begin tot eind bij alle inhoudelijke besprekingen heb gezeten, kon ik snel de bedoeling van alle afspraken in de juiste woorden vatten. Dat lukt alleen als er vertrouwen is tussen onderhandelaars en ambtelijke ondersteuning, en als je je inhoudelijk goed hebt voorbereid.
[Pieter van der Straaten]

Als inwoner van Leiden vond ik het treurig dat er voor 2010 nauwelijks besluiten werden genomen door het openbaar bestuur. Ik herkende de politieke onderwerpen en thema’s ook niet. Bestuurskracht vraagt om bestuurders die het publiek belang willen dienen. Die niet als een klein kind lopen te drammen over hun politieke kleur of hun eigen agenda. Op lange termijn profiteert iedereen -ook politiek- van een goed openbaar bestuur. Ik ben ervanuit gegaan dat een veel grotere taart met meer besluiten – ook al moet je die taart verdelen – leidt tot grotere stukken taart voor alle partijen. [Frank de Wit]

zou kunnen zijn. Het ging om thema's als *kennisstad*, *ondernemende stad*, *duurzame stad* en *sociale stad*. Vooraf waren tweetallen bedacht aan wie de acht thema's werden toebedeeld. Alle onderhandelaars moesten andere onderwerpen dan hun eigen specialisme bespreken en de uitkomsten van deze tweegesprekken werden direct aansluitend in de hele groep uitgewisseld. Deze aanpak bevorderde niet alleen de gezamenlijkheid maar zette ook de toon voor de inhoud van het collegeakkoord. Alle afspraken uit het collegeakkoord zijn binnen 2 weken gedurende 4 onderhandelingssessies afgerond. Net als in de informatiefase zijn de gesprekken niet op het gemeentehuis gevoerd.'

De Wit: 'Voordat de onderhandelaars naar buiten gingen met het collegeakkoord, is de burgemeester geïnformeerd over het verloop van de formatie en de inhoud van het akkoord.'

Met dit onderhandelingsproces was Leiden als eerste gemeente in Nederland klaar met de formatie en met het bestuurs- en collegeakkoord dat breed werd gedragen. Dit brede draagvlak blijkt bijvoorbeeld uit het compliment van de fractievoorzitter van de grootste oppositiepartij bij de behandeling van de perspectievennota in juli 2017. Hij constateerde dat het collegeakkoord volledig was uitgevoerd, en dat ook zijn fractie daar heel blij mee was. Hij waardeerde het dat de samenwerkingsgerichte bestuursstijl de oppositiefracties ook veel invloed gaf op de uitvoering van het collegeakkoord. De burgemeester merkte bovendien op dat sinds 2010 geen enkele wethouder onvrijwillig is vertrokken – een Leids unicum.

Drie lessen

1. Het formatie- en akkoordenproces mag niet afhankelijk zijn van personen. Benoem de burgemeester niet als informateur, want het proces is een politiek proces. Laat de burgemeester wel samen met de gemeentesecretaris en de griffier de voorbereidingen voor dit proces goed organiseren. Vraag je voorafgaand aan het proces goed af wat hiervoor nodig is en wees het met elkaar eens over welke spelregels moeten gelden. De spelregels moeten professioneel zijn en niet politiek gekleurd. Na de verkiezingen nemen de fracties het stokje over, waarbij professionaliteit i.p.v. politieke kleur leidend moet zijn.
2. Het proces moet niet te lang duren, dus probeer niet alle punten gedetailleerd uit te werken. Een gedetailleerde uitwerking doet geen recht aan het karakter van het bestuursakkoord.
3. Het is belangrijk dat de bestuurskracht op orde is, zodat er besluiten genomen kunnen worden. Daarom bewust het proces ingaan met fracties/mensen die dezelfde bestuurscultuur (van rust, continuïteit, open, besluitkracht, samenwerken) dragen. De politieke cultuur van elkaar iets gunnen in de gemeenteraad en in het college vergroot de bestuurskracht en de professionaliteit van de organisatie.

‘De totstandkoming van een procesakkoord is géén kunstje’

Oude IJsselstreek is een gemeente in Gelderland met circa 39.500 inwoners in 15 kernen. De gemeenteraad bestaat uit 25 leden, in de loop der jaren verdeeld over 4 tot 6 fracties. De fractie Lokaal Belang heeft het grootste aantal zetels en is in de colleges vanaf 2005 de vaste factor, in wisselende samenstellingen met PvdA, VVD, CDA en SP.

Met een procesakkoord kan een gemeenteraad thema’s benoemen voor dialoog met de samenleving en die met samenlevingspartners aanpakken. Het leidt tot meer draagkracht voor besluiten, meer daadkracht bij de inwoners en tot meer stabiliteit en verankering in de gemeente. Maar om een procesakkoord in die zin succesvol te laten zijn, is het van belang dat dit akkoord met een formeel raadsbesluit wordt beklonken en dat het niet alleen een akkoord is van raadsfracties, maar óók van en met de samenleving: dat kost tijd.

In de gemeente Oude IJsselstreek is stapsgewijs, vanaf 2008, toegewerkt naar een lokaal procesakkoord. Griffier Jeroen van Urk stelde na de verkiezingen in 2014 op verzoek van de lijsttrekkers een concept op voor dat akkoord, dat werd ondertekend door alle fractievoorzitters. Als aanvulling op het procesakkoord kwamen er een werkakkoord voor het college en – ter concretisering – een raadswerkplan. Een bestuurscrisis medio 2015 maakte een einde aan het werken met het procesakkoord. Jeroen van Urk, tot en met 2015 griffier van Oude IJsselstreek, vertelt over zijn ervaringen en lessen voor de toekomst. Volgens Van Urk is er geen algemeen model te schetsen voor het opstellen van procesakkoorden: iedere gemeente moet haar eigen aanpak kiezen.

Van *adhocratie* naar procesakkoord

Van Urk: ‘Oude IJsselstreek werd gekenmerkt door een ad hoc-bestuursstijl, een *adhocratie*. In deze cultuur ontwikkelde ook het functioneren van de gemeenteraad zich stap voor stap. In 2012 werd onderzoek gedaan naar een fusie met Doetinchem; de gemeenteraad was niet principieel tegen een herindeling maar wilde

eerst weten wat de optimale bestuursschaal en bestuursstijl zouden zijn voor de inwoners van Oude IJsselstreek.'

Om voor de wenselijke bestuursstijl een soort *programma van eisen* te maken, organiseerde de gemeenteraad een gespreksronde met inwoners en professionals. Er kwamen 7 gespreksavonden, waarvan 6 gericht op een specifiek beleidsonderwerp en 1 op de integrale afronding.

Van Urk: 'Gemeenteraadsleden leidden dankzij externe begeleiding goed voorbereid en in wisselende duo's zelf de dialoogtafels – een nieuwe aanpak en ervaring die de meeste raadsleden beviel: je inzicht als raadslid vragenderwijs aan de orde stellen. Ook inwoners waren positief (*Zo moeten we dat vaker doen!*). Zo ontstond er een ontspannen relatie tussen bestuur en burgers.'

Eind 2013 werd de gespreksronde vervat in het rapport *Naar een nieuwe gemeente Oude IJsselstreek* waarin de vermaatschappelijking van de politieke rol van de gemeenteraad werd benoemd. De 2 grootste raadsfracties (CDA en Lokaal Belang) namen toen het initiatief om na de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 een nieuwe bestuursstijl in te voeren. Dit gebeurde via een motie waarin de oude gemeenteraad aan de nieuwe gemeenteraad adviseerde om geen traditioneel coalitieakkoord te sluiten, maar een procesakkoord om met de samenleving maatschappelijke vragen te beantwoorden en aan te pakken.

Verandertraject

Van Urk: 'Het vernieuwend proces ten aanzien van de formatie en het raadsakkoord begon eigenlijk al in 2008. Toen werd mij als interim-griffier gevraagd een plan te helpen maken voor het functioneren van de raad in deze tijd. Hiervoor werd een denktank ingericht waaraan behalve alle gemeentelijke geledingen ook burgers meededen. Dat heeft toen – met een knipoog naar de renovatie van de vermaarde DRU-fabriek in de gemeente – het veranderplan *De Duale Fabriek* opgeleverd met 30 tot 40 verschillende ontwikkelpunten.'

Dit veranderplan werd in 2009 aangenomen en vastgesteld door de raad, het college en de directie – elk voor de eigen ontwikkelpunten. Vanuit dit plan zijn allerlei maatregelen ontwikkeld die te maken hadden met kwaliteit van de besluitvorming en samenspraak aan de voorkant.

Van Urk: 'Vroegtijdige samenspraak werd als uitgangspunt opgenomen in het reglement van orde van de gemeenteraad, net als een flexibele vergaderwijze zonder raadscommissies: bij elk agendapunt bepaalde het raadspresidium de beste manier om het voor te bereiden, inclusief flexibiliteit in zaalindeling, variërend van interactief tot klassiek. Dit gebeurde op een virtuele *Raadsrotonde* om als politiek en publiek met elkaar te verkeren.'

Op de avond na de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 is aan de lijsttrekkers van de gekozen partijen gevraagd hoe zij om wilden gaan met het advies van de oude gemeenteraad om te werken aan een procesakkoord. De bestuurlijke driehoek

De gemeenteraad van Oude IJsselstreek in 2014; tekening Pia Sprong

De kunst van gemeentepolitiek is steeds meer om je achterban in het spel te brengen, en minder om die te vertegenwoordigen. De kunst om inwoners uit hun bubbels te halen, elkaar te laten spreken en aanspreken, en met hen tegenstellingen te overbruggen. Zo kunnen gemeenten hun problemen oplossen onder aanmoediging van raadsleden, die daartoe hun visie verbinden met die van betrokkenen. Dat is gemeentebestuur in de gemeenschap. Het leidt ook tot andere bestuursverhoudingen, voorbij het dualisme. Na de raadsverkiezingen van 2018 kun je daar als gemeenteraad opnieuw een impuls aan geven.

[Jeroen van Urk]

(burgemeester, gemeentesecretaris en raadsgriffier) reikte de mogelijkheid aan dit op een startwerkdag uit te lijnen met alle raadsleden en programmamanagers. De lijsttrekkers vonden dit na alles wat besproken en beschreven was niet nodig en vroegen de raadsgriffier een concept-procesakkoord op te stellen op basis van de nota *Naar een nieuwe gemeente Oude IJsselstreek* en de verkiezingsprogramma's. Dit concept-procesakkoord bevatte de uitgangspunten voor een aantal specifieke maatschappelijke thema's en een gereedschapskist om deze met de samenleving te bespreken en aan te pakken.

Van Urk: 'Alle fractievoorzitters ondertekenden het procesakkoord in de installatieraadsvergadering, waarmee werd aangesloten op de termijn van tien dagen die de oude raad had geadviseerd om een procesakkoord te sluiten, om daarna een college te kunnen vormen'.

Ter aanvulling op het procesakkoord kwamen er een summier werkakkoord voor het college en een raadswerkplan ter verdere concretisering van het procesakkoord.

Afloop

Het procesakkoord is een jaar lang in uitvoering geweest maar werd als gevolg van een bestuurscrisis medio 2015 stopgezet. Gedurende 9 maanden was het zittende college demissionair, met een waarnemend burgemeester. Na het aantreden van een nieuw college had de gemeente in 2016 afscheid genomen van de hele bestuurlijke driehoek.

Drie lessen

1. Neem de tijd voor de totstandkoming van het akkoord, wil je de samenleving hierbij betrekken. Een echt procesakkoord is een akkoord waar politiek en samenleving bij betrokken zijn. Het procesakkoord van Oude IJsselstreek was te veel *een akkoord van de raad met zichzelf* met als afbreukrisico dat het in de politieke arena sneuvelt.
2. Zorg dat er altijd een formeel raadsbesluit wordt genomen over het akkoord dat wordt afgesloten. In Oude IJsselstreek is het akkoord weliswaar in een raadsvergadering ondertekend door de fractievoorzitters, maar er is geen echt raadsbesluit over genomen. Het ontbreken van dit raadsbesluit werd in de bestuurscrisis uitgemunt en het procesakkoord werd stopgezet.
3. Het inruilen van oude manieren van werken (zoals vaste commissies, vaste afspraken tussen coalitiepartijen) voor een open aanpak kan problemen opleveren bij het ontstaan van verschillen van mening. Er zijn namelijk dan niet of nauwelijks vaste ankers om aan vast te grijpen. Mogelijk dat een gemengde groep van politici, bestuurders, ambtenaren en inwoners de invoering van een nieuwe werkwijze kan volgen en voeden.

Utrechtse Heuvelrug

‘Probeer ingewikkelde zaken leuk te maken’

Utrechtse Heuvelrug telt ongeveer 50.000 inwoners en is op 1 januari 2006 ontstaan door de samenvoeging van de voormalige gemeenten Amerongen, Doorn, Driebergen-Rijsenburg, Leersum en Maarn. De gemeente telt zeven kernen (de vijf hierboven genoemde gelijknamige kernen, Overberg en Maarsbergen) en nog eens vijftien buurtschappen. De gemeenteraad telt 29 zetels, verdeeld over 8 fracties die afkomstig zijn van 7 traditionele partijen D66, VVD, CDA (5), GL-PvdA (4), SGP, SP (3), CU (1) en de lokale partij BVH (3)

Na een historie van wantrouwen en incidenten, is het niet eenvoudig het vertrouwen van burgers in de lokale politiek te herstellen. In Utrechtse Heuvelrug is burgerparticipatie gebruikt als katalysator voor het herstellen van dit vertrouwen, ook tussen raadsleden onderling. *Bruggenbouwers,* bestaande uit inwoners van de gemeente, hebben verkend hoe het gemeentebestuur beter kon functioneren. Hun rol was prominent en hun adviezen niet vrijblijvend.

De fusie van 5 gemeenten tot de gemeente Utrechtse Heuvelrug in 2006 en daaropvolgende incidenten hebben het vertrouwen van de inwoners in het gemeentebestuur op de proef gesteld. Dit begon al met de bouw van een nieuw gemeentehuis: doelmatiger dan de vijf oude locaties, maar nieuwbouw kost veel geld en het bestuur kwam ‘ver weg’ te zitten. Coalities kwamen en gingen, samenstellingen wisselden, verhoudingen werden met het jaar slechter. Niet alleen binnen de raad, maar ook met de lokale bevolking. Burgemeester Frits Naafs, benoemd in 2006, vond in de aanloop naar de verkiezingen van 2014 dat het zo niet langer kon. Daarom nodigde hij in 2012 de inwoners uit om te verkennen hoe het lokaal bestuur effectiever kon functioneren. De burgemeester (l), griffier Walter Hooghiemstra (m) en D66-fractievoorzitter Hugo Prakke (r) vertellen over de grote omslag die hierdoor heeft plaatsgevonden.

Bruggenbouwers

'We hebben in 2012 een groep van 15 inwoners gevormd, de *Bruggenbouwers*,' zo vertelt burgemeester Naafs, 'en die hebben de politiek uiteindelijk verleid anders aan de slag te gaan, om meer vanuit burgerparticipatie en samenwerking te besturen.' Bij de verkiezingen van 2014 werd D66 de grootste partij, die pakte naar voorbeeld van Leusden de handschoen op en ging met alle acht partijen aan de slag om een raadsprogramma op te stellen. 'Alle acht fracties hebben het lef gehad om deze aanpak te proberen', zo kijkt Prakke terug. 'Er zijn intensieve sessies geweest om tot een gedragen tekst voor het raadsprogramma te komen. Drie van de vier wethouders waren als fractievoorzitters hierbij betrokken en dat raadsprogramma is leidraad geweest voor het college.'

Hooghiemstra benadrukt dat de *Bruggenbouwers* dit onafhankelijke proces bewaakten: 'De betrokkenheid van de inwoners bij dit proces was groot, en de griffie heeft bij de vorming van het raadsprogramma intensief ondersteund. De uiteindelijke tekst is uiteraard met de inwoners besproken.' Ook toen de nieuwe raad geïnstalleerd was, hebben inwoners een prominente positie gekregen doordat ze zich al aan het begin van de nieuwe beleidsvorming konden uitspreken.

Rust

Maar daarmee ben je er nog niet, want het gaat er ook om hoe je dit in de werkwijze van het bestuur vertaalt. Dat begint met procedurele ingrepen. Prakke: 'We zijn de raadsvergaderingen gaan inrichten volgens het BOB-principe: eerst Beeldvorming, dan Oordeel, dan Besluit. Op maandagen en donderdagen zijn afwisselend beeld- en oordeelvormende besprekingen. Het is de bedoeling dat mensen zich uitgenodigd voelen daaraan mee te doen. Besluitvorming vindt plaats in de raadsvergaderingen op een donderdagavond.' Dit heeft veel rust gebracht. 'Mede daardoor gaat de discussie nu over de inhoud en niet over het proces en is het gesprek in de raad politiek interessanter geworden.' Rolvastheid is belangrijk: zo is de rol van de burgemeester bij raadsvergaderingen die van voorzitter van de vergadering, niet die van collegelid. 'Essentieel is dat de burgemeester een goede verbinder is,' geeft Naafs aan.

Wisselende meerderheden zijn mogelijk en er is volgens Prakke geen sprake meer van coalitie tegenover oppositie, waardoor de verhouding tussen college en raad veel beter en relaxter is. Bij belangrijke thema's gaat het raadsdebat meer dan in het verleden over de inhoud. 'Gesprek over eventuele grote bezwaren leidt soms alsnog tot overeenstemming', zo zegt Naafs.

De evaluatie die na twee jaar plaatsvond, toonde een duidelijke verbetering aan. 'Uit de evaluatie bleek dat er een goede samenwerking is tussen de burgemeester, het college, de raad en de ambtenaren, waardoor de raad niet wordt verrast door zaken uit het college,' zo vat Hooghiemstra de belangrijkste conclusie samen.

'Alle raadsfracties hebben een herkenbare bijdrage geleverd aan het raadsprogramma en de doelen zijn gehaald. Bij moties en amendementen adviseert

Raadzaal Utrechtse Heuvelrug

> Inwoners zitten niet te wachten op gehakketak en politiek gedoe. Zoek als politieke partijen naar wat je bindt, niet naar wat je verdeelt. [Hugo Prakke]

> De democratie leeft in Utrechtse Heuvelrug. [Frits Naafs]

het college de raad zakelijk over de gevolgen voor de uitvoering van het raadsprogramma en kiest niet voor politiek powerplay.' Die open samenwerking tussen burgemeester, college, raad en ambtenaren is cruciaal.

Blijvende betrokkenheid

Ook aan het behoud van het hernieuwde vertrouwen bij de inwoners blijft gewerkt worden. 'Je moet de inwoners serieus nemen,' benadrukt Prakke. 'Zo heeft de gemeente een Jeugd-gemeenteraad die besluiten mag nemen tot maximaal € 1500,- en die worden ook uitgevoerd'.

'Durf gebruik te maken van de kennis en knowhow van de inwoners,' vult Naafs aan. 'Neem nou bijvoorbeeld het beleid rond Openbare Orde en Veiligheid. We hebben 100 mensen geloot om daarover mee te denken, en de 23 mensen die toen reageerden doen nog steeds mee.'

'Voor het maken van een actieplan voor nieuwkomers is aan 10 ex-vluchtelingen gevraagd hun verhaal te vertellen en toen de gemeente aan het experimenteren was met een verlichtingsplan kwamen inwoners zelf met de suggestie om 's avonds te gaan meten.'

De voorbeelden houden hiermee niet op: 'Probeer ingewikkelde zaken leuk te maken,' raadt burgemeester Naafs aan. 'Voor het onderwerp koopzondag heeft de burgemeester via de spelregel van *Ren je Rot* voor- en tegenstanders in kaart gebracht en daarmee begrip teweeggebracht voor elkaars standpunten.'

'Kortom, wij hopen dat de raad na de verkiezingen in 2018 het proces van een raadsprogramma, ingezet door de *Bruggenbouwers*, voortzet en geen partijen uitsluit. En dat er geluisterd blijft worden naar minderheden,' zo sluiten ze in koor af.

Drie lessen

1. Burgerparticipatie is waardevol: Blijf voortdurend gebruik maken van de kennis van de inwoners. De kwaliteit van besluitvorming wordt hierdoor beter en het is een blijvende investering in het vertrouwen tussen burgers en hun (lokaal) bestuur.
2. Procedurele afspraken die rust brengen bevorderen de kwaliteit van het debat. De raad moet niet verrast worden door zaken uit het college, daarom is een open samenwerking tussen burgemeester, college, raad en ambtenaren cruciaal. En de burgemeester moet een goede verbinder zijn tussen de raad en het college.
3. Als raadsfracties na de verkiezingen beginnen met te benoemen wat ze met elkaar delen en waar ze het over eens zijn, geeft dat op die terreinen rust aan het college en de uitvoering. Partijen kunnen de discussie in de raad dan richten op de thema's waar een relevant meningsverschil over leeft.

Zwijndrecht

‘Waar de samenleving zelf kracht kan maken, moet de gemeente zoveel mogelijk faciliteren’

In de gemeente **Zwijndrecht** wonen ongeveer 44.000 inwoners. Zwijndrecht werkt samen met 7 buurgemeenten in het regioverband Drechtsteden. De gemeenteraad telt 27 leden afkomstig uit 8 fracties, waarvan 2 verbonden aan een lokale partij.

De lokale partij Algemeen Belang Zwijndrecht (ABZ) werd in 2014 de grootste partij en nam het initiatief voor een raadsbreed programma. Alle fracties hebben aangegeven welke thema’s zij in het raadsprogramma opgenomen wilden zien. Het raadsprogramma voor de periode 2014 – 2018 is volledig in de openbaarheid, in vier bijeenkomsten, tot stand gekomen en is door een grote meerderheid van de raad op 15 mei 2014 vastgesteld.

Raadsgriffier Noor Kanters, die ongeveer 4 weken voor de verkiezingen van 2014 in Zwijndrecht startte, vertelt dat uit recente onderzoeken naar het oordeel van de inwoners over het gemeentebestuur en de communicatie bleek dat Zwijndrechtenaren hechten aan meer openheid en duidelijkheid. Het uitgangspunt van de raad werd dan ook dat waar de samenleving zelf kracht kan maken, de gemeente moet faciliteren voor zover het kan.

Kunt u wat meer vertellen over de totstandkoming van het raadsakkoord?
‘Alle raadsleden mochten meepraten, wat geleid heeft tot een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het programma en de uitvoering daarvan. Over de thema’s die de fracties opgenomen wilden zien in het programma, gaf de ambtelijke organisatie in korte presentaties aan welke ontwikkelingen spelen en over welke beleidsruimte en beïnvloedingsmogelijkheden de raad beschikt. Twee partijen hebben het raadsprogramma niet ondertekend, omdat zij zich waarschijnlijk toch niet helemaal *senang* voelden bij de nieuwe aanpak. Het raadsprogramma werd vastgesteld met het verzoek aan het nieuwe college om een Uitvoeringsprogramma op te stellen waarbij de inwoners, bedrijven, en instellingen in de gemeente worden

betrokken. Dit college werd ingevuld toen het proces van het raadsprogramma voor ¾ gereed was.'

Gelijk met de keuze voor een raadsakkoord is er ook gekozen voor een *gekozen* college. Elke fractie heeft daarbij kandidaten aangedragen. Deze kandidaten, waaronder ook de zittende wethouders, hebben gesolliciteerd naar de baan van wethouder vanuit de gedachte dat zo de beste kandidaten naar boven kwamen. De raad heeft dit middels een sollicitatiecommissie opgezet.

Hoe betrekt de gemeenteraad de samenleving?
'Het college organiseerde een inloopavond voor de bewoners om het concept-Uitvoeringsprogramma te bespreken. Iedereen kon zijn mening geven over alle onderwerpen en taken waarde gemeente verantwoordelijk voor is. Daarnaast werd een bijeenkomst georganiseerd voor het bedrijfsleven. Het definitieve Uitvoeringsprogramma is vervolgens verwerkt in de Begroting.'

'Naast het raadsprogramma en het uitvoeringsprogramma kennen wij ook *Prestatie Afspraken Lange Termijn* (PALT-afspraken), waarbij de raadsleden en de collegeleden op een gelijkwaardig niveau het gesprek aangaan met betrokken partijen, bijvoorbeeld met huurders en corporaties als het gaat over huisvesting.'

Hoe is de communicatie binnen de gemeente en tussen de gemeente en de samenleving vormgegeven?
'Participatie is een speerpunt van Zwijndrecht. De raad heeft dan ook een communicatie- en participatievisie vastgesteld, bedoeld om het beleid beter te maken en te laten aansluiten bij de ideeën en initiatieven die leven bij de inwoners. Per onderwerp wordt geregeld hoe de participatie moet plaatsvinden en op welke momenten. Daarnaast bezoekt het gemeentebestuur de wijkplatforms en de dorpsraad regelmatig, vinden in toenemende mate ontmoetingen op locatie plaats, adopteren collegeleden wijken of buurten en worden initiatieven uit de samenleving expliciet belegd bij een portefeuillehouder."

'Om de samenleving meer te betrekken bij de voorbereiding van de besluitvorming over en de uitvoering van het beleid, maakt de gemeente gebruik van verschillende mogelijkheden, van social media tot de balie. De gemeente informeert de samenleving op tijd en op maat, onder andere via onafhankelijke verslaglegging van de vergaderingen, die onder verantwoordelijkheid van de gemeente wordt verspreid. Het uitgangspunt van de gemeente bij het beschikbaar stellen van informatie is "openbaar, tenzij..."'

'Daarnaast probeert de gemeente inwoners vertrouwd te maken met het raadswerk, door jaarlijks middelbare scholieren en basisscholen te ontvangen en door cursussen en trainingen te geven aan burgers.'

Rijk verenigingsleven in Zwijndrecht

Wat ik het belangrijkste pluspunt vind van een *coalitieloos* college is dat bij discussies in de raad de kaarten niet bij voorbaat al geschud zijn. Dit maakt de raadsvergaderingen interessanter. Terwijl vroeger een motie of amendement van de oppositie bij voorbaat kansloos was wordt nu gestemd vanuit eigen politieke overtuiging en dat wat goed is voor Zwijndrecht! [Noor Kanters]

Wat betekent de nieuwe raadsbrede aanpak voor de gemeentelijke organisatie?
'In vergelijking met het werken met een vaste coalitie is de nieuwe aanpak, met een *coalitieloze* gemeenteraad, tijdrovender. Gezien het uitgangspunt dat de kwaliteit van de wethouders boven de politieke kleur staat moeten de wethouders namelijk bij meerdere raadsfracties draagvlak zien te vinden voor hun moties en ideeën. Met name de wethouders Financiën en Sociaal Domein zijn veel tijd kwijt aan klankborden en afstemmen met alle fracties.'

De relatie tussen bestuur en ambtenaren is in Zwijndrecht volgens Kanters heel plat georganiseerd. Zo worden bijvoorbeeld in de laatste periode van deze gemeenteraad tafeltjesavonden georganiseerd waarin de begroting en de kadernota worden besproken. De fracties mogen dan alle vragen direct aan de ambtenaren stellen.

Welke factoren hebben bijgedragen aan het succes?
'Bij ons in Zwijndrecht heeft het veelvuldig met elkaar aan tafel zitten vertrouwen gegeven in elkaar en het open karakter vergroot. Vanwege het open karakter van de nieuwe aanpak worden bijna alle besluiten met een grote meerderheid aangenomen, en hebben ook kleine fracties reële invloed: ook hun ideeën en moties worden in de raad op inhoud beoordeeld. Er is als het ware *meer democratie en minder politiek* vergeleken met de oude situatie. Daarnaast is belangrijk geweest de ruimte die ik als raadsgriffier heb gekregen en genomen in mijn rol als ondersteuner en inspirator voor de raad. Als raadsgriffier moet je bereid zijn veel tijd te investeren in de relatie met de raadsleden. Het succes van de aanpak is denk ik ook te danken aan de omvang van de gemeenten: met zo'n 44.000 inwoners is de gemeente Zwijndrecht behoorlijk overzichtelijk voor bestuur en burgers.'

Drie lessen

1 De totstandkoming van het raadsprogramma is gebaat bij een goede procesbegeleider, sturing en een basistekst. In 2014 was nog sprake van een blanco start.
2 Men moet zich realiseren dat in vergelijking met het werken met een vaste coalitie de nieuwe aanpak, met een *coalitieloze* gemeenteraad, tijdrovender is. De wethouders moeten namelijk bij meerdere raadsfracties draagvlak zien te vinden voor hun moties en ideeën. Met name de wethouders Financiën en Sociaal Domein zijn veel tijd kwijt aan klankborden en afstemmen met alle fracties.
3 De relatie tussen bestuur en ambtenaren zo plat mogelijk organiseren. Zo zijn in Zwijndrecht in de laatste periode van deze gemeenteraad tafeltjesavonden georganiseerd waarin de begroting/kadernota wordt besproken. De fracties mogen dan alle vragen direct aan de ambtenaren stellen.

Alblasserdam

‘Betrokken inwoners voelen zich mede-eigenaar van het eindresultaat’

Alblasserdam telt ongeveer 20.000 inwoners en de raad bestaat uit 17 leden van 7 fracties, waarvan 1 lokale partij Leefbaar Alblasserdam. De overige fracties zijn van de SGP, PvdA, CDA, D66, VVD en Christen Unie. Het coalitieakkoord *Alblasserdam: dorp met karakter* is opgesteld door SGP, PvdA en CDA.

Een bestuurscrisis, een penibele financiële situatie en een organisatie met veel achterstallig onderhoud maakten duidelijk dat het roer om moest. Wethouder Peter Verheij was zich daarvan ten zeerste bewust toen hij in 2010 wethouder werd. ‘Inwoners vroeg in het proces betrekken bij beleid kost misschien geld en capaciteit, maar zorgt wel voor meer kwaliteit.’

Na de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2014 mocht Peter Verheij als lijsttrekker van de grootste partij (SGP) de leiding nemen in de vorming van een coalitieakkoord. Hij koos ervoor om daarbij zoveel mogelijk partijen, zowel binnen als buiten de raad te betrekken. Verheij: ‘Ik heb alle partijen, ongeacht of zij in de coalitie zouden komen, gevraagd welke thema’s zij in een akkoord wilden zien en hoe zij een nieuwe coalitie voor zich zagen. Bovendien hebben we halverwege het opstellen van het coalitieakkoord een maatschappelijk gesprek *georganiseerd. Voor dit gesprek zijn per beleidsterrein de belangrijkste actoren benaderd, zoals ouderenbonden, sportverenigingen, sociale ondernemers en belangenbehartigers onderwijs, welzijn en zorg.*
Het coalitieakkoord is als resultaat van het maatschappelijk gesprek vertaald in een zgn. samenlevingsagenda, die jaarlijks in het begrotingsproces wordt geactualiseerd. Na het sluiten van het coalitieakkoord pakten de raad en het college ieder hun wettelijke bevoegdheden en rollen weer op, maar dan op basis van een agenda waar ook de partners uit de samenleving op ieder terrein verantwoordelijkheid in dragen.’

Hoe kijken de oppositiepartijen tegen deze aanpak aan?
'De nieuwe aanpak wordt raadsbreed gedragen. In principe hadden de CU en de VVD het coalitieakkoord ook willen ondertekenen. D66 zat hier om haar moverende redenen anders in; Deze partij hanteerde ook lange tijd de stelling dat als niet iedereen van de betrokken partijen het eens is met te maken keuzes het proces niet goed is georganiseerd. De andere partijen zagen dat anders: er moet immers ruimte blijven voor een afweging van de raad.'

Kan deze aanpak voor iedere gemeente werken?
'Wat bij ons heeft geholpen is dat drie wethouders van eenzelfde generatie elkaar vonden. Zij hebben de visie en bestuursstijl doorleefd en dragen die met verve uit omdat zij vanaf het begin bij de formatie betrokken waren. Verder denk ik ook dat de overzichtelijke schaal van Alblasserdam een inwonergerichte aanpak wel eenvoudiger maakt.'

Tegen welke belemmeringen liep de coalitie aan?
'We zijn verschillende hobbels tegengekomen. Ten eerste: hoe bereik je de niet-georganiseerde inwoners? Zo hebben we erg ons best moeten doen om met jongeren in gesprek te komen over het jeugdbeleid. Dankzij veel inspanning van de jongerenwerkers is het gelukt om hen bijeen te krijgen in een café. Het is steeds de uitdaging buiten de *usual suspects* te denken en die te benaderen. Een tweede uitdaging is om de gedetailleerde partijprogramma's van de fracties met een nieuw mandaat van de kiezer te laten aansluiten op de ideeën en wensen van maatschappelijke partners die een onduidelijk en soms maar beperkt mandaat hebben.'

Zijn er nog verbeteringen mogelijk in de nieuwe aanpak?
'Ik denk dat we de volgende keer het *maatschappelijk gesprek* nog meer naar voren kunnen halen in het formatieproces. Dan moeten we een visiedocument opstellen dat dan de basis kan vormen voor een maatschappelijk gesprek waaruit dan het programma kan ontstaan. De inspiratieagenda die onze burgemeester ongeveer een jaar voor de aankomende verkiezingen heeft gelanceerd heeft ook geholpen. De inwoners van Alblasserdam hebben voor die agenda goede ideeën kunnen aandragen. Daarmee betrekken we inwoners ook bij de agendering. Hun inbreng is aangeboden aan politieke partijen om deze in hun partijpolitieke programma's te verwerken.'

'De beweging die wordt ingezet is onmiskenbaar: van achteraf inspraak voor de burger naar betrokkenheid vooraf in de agenderings- of ontwerpfase. Vroeger werd bijvoorbeeld een aanpassing in de openbare ruimte op het gemeentehuis ontworpen en waren rond de inspraak slechts minimale aanpassingen mogelijk. Nu klopt een actieve buurtbeweging zelf aan bij de gemeente om te vragen wanneer een bepaald gebied wordt heringericht en daarbij geven zij meteen hun wensen en behoeften aan. Het betrekken van inwoners kost de gemeente extra geld en capaciteit. Maar dit komt de kwaliteit en het draagvlak voor besluitvormingsprocessen en de genomen besluiten ten goede. Betrokken inwoners voelen zich medeverantwoordelijk en mede-eigenaar voor het eindresultaat. Op langere termijn is de nieuwe aanpak daarmee wellicht zelfs voordeliger.'

Samen doen in de praktijk in Alblasserdam

Samenspel met inwoners is onmisbaar voor een succesvol gemeentebestuur. De gemeente is niet van de bestuurders maar van de inwoners. In Alblasserdam ontwikkelen we ons vanuit dit besef steeds door. De inhoudelijke agenda, de organisatieontwikkeling en de bestuursstijl lopen gelijk op. In 2014 ontwikkelden we met de samenleving onze *Samenlevingsagenda*. Gepassioneerde wethouders die dat in nauwe samenwerking met de raad consistent en met verve uitdragen en uitvoeren zijn cruciaal. Helderheid over waar wel en waar geen samenspraak mogelijk is en heldere transparante communicatie ook. Ik wens u veel inspiratie en goed bestuur toe samen met uw inwoners! [Peter Verheij]

Drie lessen

1 Wees duidelijk over de rollen en bevoegdheden van de raad enerzijds en het college anderzijds. Pas als zij samen weten waar zij voor staan, kan een nieuw samenspel ontstaan met daarbij een zelfstandige rol voor de samenleving.
2 De politiek moet duidelijk maken waar wel en geen discussie over mogelijk is. Bijvoorbeeld: over de vraag of er ondergrondse containers komen is geen inspraak mogelijk, wel over de locaties.
3 Onderwerpen waar tegenstrijdige belangen spelen, moeten worden beslecht in de gemeenteraad. Zo woedde in Alblasserdam een fel debat over de aanleg van een fietspad om twee wijken met elkaar te verbinden. De bewoners van de aanliggende straat waar het fietspad zou moeten komen, waren in meerderheid tegen, veel wijkbewoners voor. Daar ga je kortom met de bewoners niet uitkomen en daar heb je dan precies de gemeenteraad voor.

Deventer

‘Een vernieuwende aanpak moet niet het ding van één fractie zijn’

Deventer telt ongeveer 99.000 inwoners, waarvan bijna 25% jonger is dan 20. De gemeente is opgedeeld in 6 wijken, waarvan 5 stadswijken zijn en 1 het buitengebied van Deventer beslaat. Dat omvat een aantal dorpen en buurtschappen. De raad bestaat uit 10 fracties met een totaal van 37 leden. Gemeentebelang, een van de 5 lokale partijen, is met 7 zetels de grootste fractie in de raad. De 6 traditionele partijen zijn qua aantal raadszetels in de meerderheid.

Een partij zonder bestuurs- en onderhandelingservaring mocht in 2014 in Deventer het initiatief nemen voor het formatieproces. Zij wilde het anders gaan doen, maar vergat de andere partijen daarbij mee te nemen. Draagvlak en gedeeld eigenaarschap zijn echter cruciaal voor het succes van vernieuwingen.

Om met succes een ingrijpende verandering in te zetten, is meestal een ingrijpende verandering van de omstandigheden nodig. Die kreeg de Deventerse politiek met de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 in de schoot geworpen: de lokale partij Gemeentebelang, die tot dan altijd in de oppositie had verkeerd, won de verkiezingen en werd met 7 zetels de grootste fractie in de gemeenteraad van Deventer (totaal 37 zetels). Gemeentebelang mocht dus als grootste partij het initiatief nemen bij de vorming van een nieuw college en deze partij wilde met haar debuut in het bestuur van Deventer dingen helemaal anders gaan doen. Adjunct-secretaris Jeroen Teesink (r) en bestuursadviseur Henk-Martijn Schuldink (l) zaten vier jaar geleden dicht bij het vuur en kijken met plezier terug.

Een openbare informatieronde versus een gesloten formatieproces

‘Gemeentebelang wantrouwde het zittende bestuur, met name op het gebied van de financiële huishouding. De aanpak van de formatie moest anders en de inwoners moesten bij het opstellen van een bestuursakkoord worden betrokken’, vertelt Teesink. Niet alles werd een succes, maar alleen al de poging tot een andere werkwijze heeft de Deventerse politiek goed gedaan.

De eerste wijziging die Gemeentebelang inzette was een andere aanpak van het informatie- en formatieproces. Teesink: 'Het wantrouwen naar het bestuur bracht de partij ertoe om vooral externen te betrekken bij dit proces. Zowel de informateur als later de formateur waren mensen van buiten. De informateur werd ondersteund door medewerkers van de griffie, terwijl de formateur werd ondersteund door medewerkers van de concernstaf.'

'Het moest ook opener en transparanter en dus heeft de informateur in de eerste fase van de informatieronde met alle raadsfracties gesprekken gevoerd over hoe zij de verkiezingsuitslag voor zichzelf duidden en welke coalitie(s) verder verkend zouden moeten worden. Deze fase werd afgesloten met een openbaar debat waarin het advies van de informateur over de te vormen coalitie werd voorgelegd. Op basis van dit advies zijn in de tweede fase van de informatieronde gesprekken gevoerd met de meest kansrijke partijen voor een coalitie: Gemeentebelang, PvdA, D66 en CDA. In de hierop volgende formatieronde zijn alle fracties uitgenodigd om achter gesloten deuren aan te geven wat zij graag in een bestuursakkoord terug zouden willen zien komen. De partijen die niet als kansrijk waren aangemerkt voor de beoogde coalitie hebben niet gereageerd op de uitnodiging om gehoord te worden. Een aantal daarvan reageerde wel schriftelijk.'

De coalitiepartijen Gemeentebelang, PvdA, D66 en CDA hebben besloten dat het door hen gesloten bestuursakkoord *Voor Elkaar* moest worden uitgevoerd via de begroting in plaats van via een apart collegewerkprogramma.

Inwoners horen

Een tweede wijziging van Gemeentebelang was om de inwoners bij het opstellen van het Bestuursakkoord te betrekken met een open vraag aan de Deventenaren om input te leveren. Schuldink: 'De oproep van Gemeentebelang aan de bevolking bleek een moeilijk te sturen proces. De open vraag van Gemeentebelang aan de samenleving leverde honderdvijftig nogal verschillende reacties op van zowel bewoners als ook organisaties. Het duiden van deze reacties was moeilijk en tijdrovend. De onderhandelaars - de fractievoorzitters, beoogd wethouders, formateur en wij als ambtelijke ondersteuning – hebben alle reacties gerubriceerd. De werkgroepen van fractieonderhandelaars hebben de gerubriceerde input gebruikt voor het aanleveren van thema's voor het bestuursakkoord. Het inpassen van de concrete vragen uit de samenleving in het akkoord op hoofdlijnen bleek voor alle werkgroepen een worsteling.'

'Om te voorkomen dat er verwachtingen bij de samenleving zouden worden gewekt die de gemeente niet zou kunnen waarmaken, is door de coalitiepartijen besloten niet nog meer contact te organiseren met de inwoners. Alle mensen die hebben gereageerd op de oproep werden teruggemaild om te berichten wat er met hun reactie is gedaan.'

Skyline Deventer

> De afspraken met de samenleving maak je niet alleen in het stemhokje. [Jeroen Teesink en Henk-Martijn Schuldink]

Draagvlak en eigenaarschap

‘Zowel het organiseren van een openbare zitting om de onderhandelingen voor een nieuwe coalitie te starten als ook de oproep voor input vanuit de samenleving kwam eenzijdig uit de koker van de winnende partij bij de raadsverkiezingen. Andere partijen voelden zich daarom weinig gebonden aan het proces én de uitkomst. Om dergelijke vernieuwingen een kans te geven, moeten er draagvlak en gedeeld eigenaarschap bestaan’, benadrukken Teesink en Schuldink.

‘De winnende partij moet zich daarom inzetten om draagvlak te creëren voor de aanpak van het formatieproces. Daarvoor is het gewenst, zo niet noodzakelijk dat samenwerking tussen politieke partijen meteen na de verkiezingen begint, aldus Teesink.

Drie lessen

1 De open oproep van Gemeentebelang aan de samenleving was niet afgestemd met de andere fracties, maar een actie van Gemeentebelang alleen. De beoogde coalitiepartijen vroegen zich dan ook af of deze reacties onderdeel moesten zijn van de onderhandelingen en welke verwachtingen je als bestuur wekt bij verder contact over de reacties op de oproep. Ook is vooraf niet goed nagedacht over hoe met de reacties op de oproep zou moeten worden omgegaan. Het was raadzaam geweest als alle partijen betrokken waren bij de oproep en zich daarvan dus ook eigenaar konden voelen.
2 Veel gehoorde kritiek op het bestuursakkoord op hoofdlijnen is dat het zo algemeen is en daarmee weinig concreet wordt. Het is belangrijk dat een bestuursakkoord ook enkele duidelijke actiepunten bevat.
3 De concernstaf geeft in een overdrachtsdocument een evaluatie van het formatie- en akkoordenproces na de verkiezingen van 2014, waar in de komende collegevorming de partijen hun voordeel mee kunnen doen.

Cranendonck

‘Informatieavonden in het gemeentehuis afgeschaft’

De gemeente **Cranendonck** gelegen in de Noord Brabantse Peel, aan de grens met de provincie Limburg, is in 1997 ontstaan na een fusie van de gemeenten Budel en Maarheeze. Cranendonck telt ongeveer 21.000 inwoners en omvat 6 dorpskernen. In de gemeenteraad zitten 19 leden, waarvan de lokale partijen Cranendonck Actief! en Echte Lokale Aandacht Nu (ELAN), met respectievelijk 6 en 5 zetels de grootste fracties zijn. De overige 8 zetels zijn verdeeld over de traditionele partijen van CDA (4), PvdA (2) en VVD (2). De wethouders zijn van de partijen Cranendonck Actief!, CDA en PvdA.

Hoe ver wil je gaan met burgerparticipatie? Die vraag stond centraal in de coalitieonderhandelingen van 2014. Je kunt niet om de burger heen voor het verkrijgen van draagvlak voor je beleid en de uitvoering hiervan. Het bereiken van de burger is wel een proces van lange adem waar continu in geïnvesteerd moet worden.

‘Toen Cranendonck Actief! (CrA!) in 2014 de grootste partij werd, ontstond de mogelijkheid om vanuit het principe van burgerparticipatie tot een raadsbreed programma te komen,’ aldus Karel Boonen, fractievoorzitter CrA!. Frans Kuppens, CDA-wethouder Economie en Financiën met burgerparticipatie in zijn portefeuille, voegt hieraan toe dat burgerparticipatie niet nieuw is in Cranendonck. Karel Boonen (l) en Frans Kuppens (r) die als onderhandelaars betrokken zijn geweest bij de vernieuwde aanpak van het raadsakkoord 2014-2018 vertellen enthousiast over de wijze waarop het raadsakkoord in Cranendonck tot stand is gekomen.

Open bestuur

De nieuwe aanpak werd gekenmerkt door drie pijlers: een raadsbreed programma, kwaliteit van de bestuurders en écht resultaat voor de inwoners bereiken.

Boonen: 'Tot onze verrassing werd CrA! de grootste fractie na de verkiezingen van 2014. De ideeën die in onze partij leefden over nieuwe politiek, zoals burgerparticipatie en een raadsprogramma in plaats van een coalitieakkoord konden wij gaan uitvoeren.'

Doorslaggevend voor deelname aan de onderhandelingen was de vraag 'hoe ver wil je gaan met burgerparticipatie?' Elke partij werd vertegenwoordigd door 2 onderhandelaars. Het streven was zo min mogelijk in termen van oppositie/coalitie te denken, maar te komen tot een raadsbreed gedragen programma. Wat hierbij zeker hielp was dat er na de verkiezingen van 2014 veel nieuw bloed kwam in de raad, waardoor inhoud en niet politieke standpunten leidend waren, aldus Boonen.

Boonen: 'Vanwege tijdgebrek is het bij de totstandkoming van het raadsprogramma *Samen Vooruit* niet gelukt de burgers om input te vragen. Door het programma, dat is vastgesteld door CrA!, CDA en VVD te beperken tot de hoofdlijnen is er wel ruimte om burgerparticipatie te realiseren en om met wisselende meerderheden in de raad te werken.'

De openheid van het bestuur kwam ook tot uitdrukking in de selectie van bestuurders. Boonen: 'De wethouders moesten vooral op kwaliteit worden geselecteerd via onder andere een assessment en de resultaten van dit assessment moesten worden gedeeld met de andere wethouders.'

Ook de ambtelijke organisatie ging mee in de zoektocht naar werken als een open bestuur. Kuppens: 'De gemeentesecretaris heeft onder andere de medewerkers laten trainen om de voorbereiding van bestuur en beleid met de bril van burgerparticipatie te doen.' Vanuit de organisatie wordt nu meer naar de raad gecommuniceerd en er is een voortdurende afstemming tussen raad en college hoe burgerparticipatie bij de verschillende onderwerpen ingezet kan worden.

Burgerparticipatie 2.0

Kuppens: 'Zowel voor CrA! als voor het CDA is burgerparticipatie een centraal thema; in de vorige raadsperiode werd het CDA-initiatief om burgerparticipatie te versterken door alle fracties aangenomen.'

Al voor 2014 waren er bewoners- en dorpsplatforms. Maar de kanalen naar de gemeente toe waren sterk gereguleerd met uitvoerige convenanten. Bovendien was er geen sprake van burgerparticipatie bij de vorming van nieuw beleid.

Kuppens: 'Deze platforms zijn niet langer het enige aanspreekpunt. Ook anderen buiten het platform worden nu door de gemeente actief uitgenodigd en gehoord. Zo heeft de raad bij de komst van een AZC naar Budel met burgerpanels en een aselect gekozen aantal burgers het draagvlak hiervoor gepeild en vervolgens een besluit genomen.'

Dr. Ant. Mathijsenstraat, rotonde Budel

Inwoners doen het graag zelf, geef ze de ruimte. Er zit onwaarschijnlijk veel kennis bij inwoners, door scholing of ervaring gekregen. Betrek inwoners daarom aan de voorzijde van alle plannenmakerij in een gemeente en je zult zien dat dit resulteert in breed gedragen besluiten en een beter eindresultaat! [Frans Kuppens]

Er zit heel veel kennis en kunde bij je inwoners. Gebruik die en je leven als raadslid wordt een stuk makkelijker. [Karel Boonen]

Een speciaal vrijgemaakte communicatiemedewerker ondersteunt de raad, het college en de ambtenaren in het communiceren vanuit het burgerparticipatie-uitgangspunt.

Informatieavonden in het gemeentehuis bijvoorbeeld zijn afgeschaft omdat deze avonden vooral op het zenden van informatie waren gericht. Deze informatie- of klankbordavonden vinden nu plaats op locatie, op de plek waar het te bespreken onderwerp leeft. Cranendonck doet daarnaast mee aan het zogenaamde *CitizenLab*, een digitaal platform ván en vóór burgers: ONS Cranendonck, dat vergelijkbaar is met de digitale inspiratieagenda van Alblasserdam. Burgers kunnen elkaar vinden op dit platform, ze kunnen projecten ontwerpen en realiseren – soms zonder tussenkomst van de gemeente, soms gefaciliteerd en gefinancierd door de gemeente.

Om burgerparticipatie aan de voorkant van het beleidsproces mogelijk te maken heeft een medewerker de taak gekregen om landelijk de ontwikkelingen ten aanzien van burgerparticipatie te volgen zodat de gemeente hiervan kan leren.

Boonen: 'Om de rol van de burger in het beleidsproces te helpen vergroten heeft het raadspresidium een ProDemos cursus aan de inwoners van Cranendonck aangeboden om ze te interesseren voor de lokale politiek. Een onverwacht grote belangstelling (40 tot 50 inwoners) was het resultaat.'

Kuppens: 'Met behulp van deze inspanningen blijken politieke partijen in Cranendonck in vergelijking met vroeger veel gerichter op zoek te gaan naar input uit de samenleving bij het nemen van besluiten of het samenstellen van verkiezingsprogramma's.'

Drie lessen

1. Er zit heel veel kennis en kunde bij inwoners. Als je daar gebruik van maakt, dan wordt je taak als raadslid eenvoudiger, de besluitvorming beter en het resultaat ook. Een goed instrument hiervoor is een raadsbreed akkoord waarin de verhouding van de raad tot de burger wordt vormgegeven.
2. Betrokkenheid van de burger komt niet vanzelf: er moet blijvend geïnvesteerd worden in de relatie met de inwoners om tot een gedragen akkoord te komen. Hanteer hierbij meerdere kanalen, digitaal en klassiek, omdat je anders de representativiteit kwijtraakt. En ga naar ze toe, naar de kernen waar de vraagstukken spelen.
3. Het raadplegen van burgers aan de voorkant van het beleidsproces kost tijd, hierdoor kan de totstandkoming en/of de uitvoering van het akkoord meer tijd kosten dan in de klassieke situatie.

Deelnemers leesgroep

Miranda de Vries, *burgemeester Etten-Leur en lid Raad voor het Openbaar Bestuur*

Huri Sahin, *projectleider bij ProDemos en lid Raad voor het Openbaar Bestuur*

Rien Fraanje, *Secretaris-directeur Raad voor het Openbaar Bestuur*

Jornt van Zuylen, *VNG, projectleider Democratic Challenge*

Bert Blase, *Code Oranje*

Ellen Steijvers, *Senvy Consulting*

Lijst gesprekspartners tien gemeenten

Almelo
- Corrie Steenbergen, *raadsgriffier*
- Bert Hümmels, *fractievoorzitter Leefbaar Almelo*
- Dörte Jürgensen, *strategisch raadsadviseur*

Etten-Leur
- Wim Voeten, *raadsgriffier*
- Saskia de Smet, *adviseur bestuur en directie*

Kaag en Braassem
- Karin van der Pas, *raadsgriffier*
- Floris Schoonderwoerd, *wethouder*
- Petra van der Wereld, *fractievoorzitter Samen voor Kaag en Braassem*

Leiden
- Frank de Wit, *oud-wethouder*
- Pieter van der Straaten, *strateeg*

Oude IJsselstreek
- Jeroen van Urk, *oud-griffier*

Utrechtse Heuvelrug
- Walter Hooghiemstra, *raadsgriffier*
- Frits Naafs, *burgemeester*
- Hugo Prakke, *fractievoorzitter D66*

Zwijndrecht
- Noor Kanters, *raadsgriffier*

Alblasserdam
- Peter Verheij, *wethouder*

Deventer
- Jeroen Teesink, *adjunct-secretaris en manager Concernstaf*
- Henk-Martijn Schuldink, *bestuursadviseur*

Cranendonck
- Karel Boonen, *fractievoorzitter Cranendonck Actief!*
- Frans Kuppens, *wethouder*

Uitnodiging raadsleden
Neem deel aan een digitale rondetafelsessie met Leonard Geluk, algemeen directeur VNG op 4 juni van 15.30 - 17.00 uur

Graag nodigt Leonard Geluk, algemeen directeur van de VNG, u als raadslid uit voor een digitale rondetafelsessie op 4 juni van 15.30 -17.00. Leonard praat u in de aanloop naar de ALV van 16 juni graag bij over de actuele stand van zaken van de VNG inzet voor de kabinetsformatie. Ook hoort hij graag van u wat er speelt in uw gemeente en wat u wilt meegeven aan de VNG.

De uitnodiging om in gesprek te gaan met Leonard Geluk is ook via het actiecomité Raden in Verzet aangekondigd, zie hier. De volledige motie van Raden in Verzet voor de ALV van 16 juni is hier te vinden. U vindt alle stukken voor de algemene VNG ledenvergadering via: https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/alv-jaarcongres-en-bestuurdersdag

U kunt zich aanmelden voor het rondetafelgesprek op 4 juni door een e-mail te sturen met uw naam, gemeente en e-mailadres aan lisa.brakband@vng.nl. We zien ernaar uit u te treffen op 4 juni.

Met vriendelijke groet,

Amy Magnée
Secretariaat bureau VNG Gelderland

VNG Gelderland
Vereniging van Gelderse Gemeenten

Secretariaat:
Postbus 1, 6658 ZG Beneden-Leeuwen
026-669 01 96

UITNODIGING

Gemeente ROZENDAAL

Aan	De leden van de raadsadviescommissie en de gemeenteraad van Rozendaal
Van	College van B&W
Datum	3 juni 2021
Betreft	Uitnodiging raadsbijeenkomst GMRAN en verzoek ter voorbereiding

---

Geachte commissie- en raadsleden,
Graag nodigen we u uit voor een raadsbijeenkomst over de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (GMRAN) op dinsdag 15 juni vanaf 20.00 uur. De bijeenkomst is openbaar en vindt digitaal plaats via iBabsConnect. In deze uitnodiging leest u meer informatie over doel en opzet van de bijeenkomst én vragen we om uw medewerking ter voorbereiding van deze sessie. We ontvangen uw input voor de bijeenkomst graag uiterlijk donderdag 10 juni a.s.

Wat wordt u gevraagd voor de zomer?
In de raadsvergadering van 6 juli a.s. krijgt u voorstellen voorgelegd op twee onderwerpen die de (nieuwe) GMRAN betreffen:
1. de conceptversie van de Regionale agenda 2022;
2. de ontwerpbegroting van de GMRAN voor 2022.

In april heeft het AB van de GMRAN concepten van de regionale agenda, de ontwerpbegroting en het bestuursakkoord beschikbaar gesteld aan de 18 gemeenten. Gevraagd wordt nu:
1. om uw reactie op de concept Regionale agenda 2022: beoordeling van en waar nodig aanscherping van de opgaven; de reactie kan zowel afzonderlijke opgaven betreffen, als het totaal;
2. om uw zienswijze op de ontwerpbegroting 2022: zienswijzeprocedure zoals gebruikelijk bij gemeenschappelijke regelingen.

Doel van de bijeenkomst 15 juni: beeldvorming en voorlopige oordeelsvorming
Ter voorbereiding van de besluitvorming in de raad van 6 juli gaan we graag met u in gesprek over de plannen van de GMRAN voor het jaar 2022, zoals neergelegd in de concept Regionale agenda en ontwerpbegroting. Er is volop gelegenheid tot het stellen van vragen, zowel aan de portefeuillehouders als aan elkaar, om uw beeld op zowel de inhoud van de opgaven als het samenwerkingsproces te completeren. Namens de GMR schuift ook Carol van Eert (gedeeltelijk) aan, de bestuurlijk trekker van de opgave Groene Groei en de Verstedelijkingsstrategie.

We vragen u om ook uw eerste indrukken en een voorlopig oordeel/standpunt op de opgaven naar elkaar en naar het college uit te spreken. Formeel is uw oordeels- en besluitvorming voorzien voor de commissie- en raadsvergadering van 6 juli. Dit is echter ná 3 juli, het moment waarop de reacties van alle 18 gemeenten bij het bestuur van GMRAN binnen dienen te zijn, ten behoeve van de vergadering van het AB van de GMRAN op 7 juli. Met de GMRAN is afgesproken dat onze formele reactie direct na onze raadvergadering van 6 juli is te verwachten. Wel is het om die reden goed dat u zich op 15 juni voorlopig uitspreekt over de stukken, zodat de reactie tijdig kan worden meegenomen naar het AB van de GMRAN.

Hoe verder na de zomer?
Regionale agenda 2022
Met de ontvangen reacties op de concept Regionale agenda 2022 stelt het AB kort na de zomer een gedragen Regionale agenda 2022 vast. In het najaar van 2021 wordt deze definitieve Regionale

agenda aangeboden aan de 18 gemeenten. Op dat moment en op basis van deze definitieve agenda wordt gemeenten gevraagd om al dan niet in te tekenen op de vijf opgaven.

Begroting 2022
De vijf opgaven uit de Regionale agenda zijn financieel vertaald in de begroting 2022. De benodigde middelen voor de opgaven worden in het najaar definitief aan de gemeenten gevraagd, nadat duidelijk is op welke opgaven van de definitieve Regionale agenda 2022 de gemeenten hebben ingetekend.

Voorbereiding: ophalen van vragen
In de vergadering van 25 mei jl. heeft u aangegeven graag vooraf uw vragen neer te leggen, zodat we de bijeenkomst zo veel mogelijk kunnen richten op uw informatiebehoefte. Een verzoek waar we graag aan voldoen. Voor de voorbereiding van de sessie vragen we u om uw vragen, aandachtspunten etc. vóór vrijdag 11 juni a.s. te mailen aan griffie@rozendaal.nl.

Vanzelfsprekend staat het u vrij hoe u uw vragen stelt: concreet of op een hoger abstractieniveau, over de inhoud of over het proces, per fractie of per commissie-/raadslid. In de voorbereidingen bundelen wij de vragen tot een aantal thema's. Op deze thema's zullen we het gesprek aangaan en uiteraard is er tijdens de avond zelf ruimte om aanvullende vragen te stellen en uw mening te geven.

Het merendeel van de stukken heeft u reeds ontvangen via de digitale leesmap in iBabs. Voor de volledigheid voegen we de stukken in iBabs toe, bij de vergaderlink naar 15 juni. Meer informatie vindt u ook op www.groenemetropoolregio.nl.

Praktische zaken
- Dinsdag 15 juni 2021
- Start 20.00uur, einde ca. 22.00uur
- Digitaal, via iBabsConnect
- Openbaar, te volgen en terug te zien via de gemeentelijke website

We hopen zo veel mogelijk van u digitaal te zien op 15 juni a.s. en kijken uit naar een constructieve gedachtenwisseling.

Met vriendelijke groet,

Boele Boelens,
secretaris

Ester Weststeijn,
burgemeester

Collegevoorstel

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Lokaal preventieakkoord 2021 - 2023

Adviseur	: M. Jansma	**Behandeldatum**	: 8 juni 2021
Programma	: Sociaal domein	**Kenmerk**	: MJ-21-17
Programmanummer	: 6.	**Openbaar**	: **ja**
Portefeuillehouder	: A. Logemann		

Advies
1. Instemmen met het Lokaal Preventieakkoord 2021- 2023 Rheden-Rozendaal
2. Instemmen met de aanvraag van het Uitvoeringsbudget 2021 ad € 10.000

Aanleiding
In november 2018 heeft de VNG, namens de gemeenten, met circa 70 andere landelijke partijen in de publieke en private sector het Nationaal Preventieakkoord ondertekend. Dit akkoord bevat een uitgebreid pakket aan afspraken en maatregelen over het terugdringen van roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik.
Vergelijkbaar met de aanpak bij sport, is het de bedoeling dat gemeenten dit nationaal preventieakkoord gaan omzetten in een regionaal of lokaal preventieakkoord. Evenals bij de lokale sport- en beweegakkoorden, stelt VWS hiervoor een ondersteuningsbudget beschikbaar. Dit moet worden aangevraagd met een formulier dat identiek is aan dat van het Sportakkoord[1]. Bijgevoegd treft u aan het Lokaal Preventieakkoord Rheden-Rozendaal~~,~~ dat, na een voorbereidingsperiode in 2020, in de eerste maanden van 2021 is opgesteld (* bijlage 1). (Dit preventieakkoord wordt definitief gemaakt nadat de mening van de inwoners van onze gemeenten bekend is, zie blz. 11.)
* De aanvraag, een korte samenvatting van het Preventieakkoord, is bijgevoegd als bijlage 2.

Beoogd effect
Doelstelling is in de eerste plaats kennisnemen van het Lokaal Preventieakkoord ‘Samen Sterker Gezond in Rheden & Rozendaal’. En in de tweede plaats, om op basis van dit akkoord het uitvoeringsbudget 2021 aan te vragen. Omdat dit uitvoeringsbudget, € 10.000 per jaar, uiterlijk 7 juni moest worden aangevraagd, wordt dit met terugwerkende kracht aan uw college gemeld.

Argumenten
Belang van het Preventieakkoord
Het aanpakken van gezondheidsknelpunten is ook in het belang van onze gemeente. Van de drie nationale speerpunten worden er twee aangepakt: roken en overgewicht. Daarnaast is er een aantal specifiek lokale speerpunten benoemd (* zie kortheidshalve bijlage 2).

[1] In B&W d.d. 2 juni 2020 heeft uw college ingestemd met het ondertekenen van de Intentieverklaring 2021 Lokaal Sport- en beweegakkoord Rheden-Rozendaal. Deze moest worden bijgevoegd bij de aanvraag voor het Uitvoeringsbudget 2021 ad € 10.000. Bij het Lokaal Preventieakkoord is zo’n Intentieverklaring niet nodig. Een aanvraag voor het Uitvoeringsbudget, eveneens € 10.000~~,~~ volstaat.

Belang deelname Rozendaal
Er nemen partijen deel aan de lokale Werkgroep die ook van belang zijn voor onze gemeente, zoals Incluzio en Stichting Een Plus Samenwerking (zie bijlage 1, blz. 22.)
Wij zijn als gemeente Rozendaal door de VNG benaderd om een lokaal Preventieakkoord op te stellen[2]. Dit is een indicatie van het belang van een Lokaal Preventieakkoord, ook voor onze gemeente.

Kanttekeningen
Rechtmatigheid
Onze gemeente kan gedurende drie jaar (2021, 2022 en 2023) jaarlijks een uitvoeringsbudget ad € 10.000 aanvragen. Deze middelen dienen te worden verantwoord via SiSa en direct of indirect ten goede te komen aan de inwoners van onze gemeente. De gemeente Rheden kan jaarlijks € 30.000 aanvragen. De uitvoeringsbudgetten (1:3) staan niet in verhouding tot de inwoneraantallen (1:26) en het aantal initiatieven in beide gemeenten. Als niet kan worden aangetoond dat de € 10.000 direct of indirect ten goede komt aan onze gemeente, dan bestaat het risico dat middelen moeten worden terugbetaald.
Wij zullen hier goed op moeten letten. Zeker in de opstartfase zijn hiervoor mogelijkheden en dan kan een goede basis worden gelegd voor de resterende projectperiode. Zie verder bij personele gevolgen.

Toelichting procedure
De VNG heeft een positieve beslissing genomen op het Preventieakkoord (* zie bijlage 3). Deze beslissing is begin mei alleen ter kennis gebracht van de eerste contactpersoon (gemeente Rheden). Pas op 31 mei werd duidelijk dat onze gemeente de beslissing niet had ontvangen. De aanvraag voor het uitvoeringsbudget moet uiterlijk 7 juni bij VWS worden ingediend. Dat gebeurt op tijd, maar hierdoor is dit vooraf gegaan aan bespreking in uw college.
Dit verdient geen schoonheidsprijs. Inhoudelijk gaat het echter bijna om een formaliteit: het aanvraagformulier is gelijk aan dat van het Sport- en beweegakkoord en wordt door de secretaris ondertekend.

Personele gevolgen
Mede om ervoor te zorgen dat de activiteiten in het belang zijn van Rozendaal en haar inwoners, is ambtelijke inzet gewenst. De beleidsadviseur Sociaal domein is nu agenda-lid van de lokale kerngroep die de middelen verdeelt. Dit is een minimale invulling.
In overleg met de (tijdelijke) senior adviseur kan hier, zeker in de opstartfase, een actievere invulling aan gegeven worden.

[2] De VNG heeft met VWS afgesproken zich in te zetten voor het tot stand komen van lokale of regionale afspraken. De VNG vindt het van belang dat gemeenten zich richten op de achterliggende problematiek: een ongezonde leefstijl als oorzaak of als gevolg van een meer complexe problematiek. De VNG speelt een actieve rol in de totstandkoming van lokale of regionale plannen. Zij biedt niet alleen ondersteuning: de plannen moeten ook bij de VNG worden ingediend, die ze vervolgens beoordeelt.

Financiën
Inkomsten: € 10.000 in 2021, 2022 en 2023. Het gaat om middelen in het kader van de Uitvoering Lokale Preventieakkoorden. Dit is, net zoals bij het Sportakkoord, het uitvoeringsbudget voor gemeenten tot 20.000 inwoners.

Vervolg
1. In relatie tot de tijdelijke uitbreiding formatie Sociaal domein is, in elk geval in de opstartfase, een actievere betrokkenheid in de lokale kerngroep mogelijk
2. Zie bij Communicatie

Communicatie
1. Aanvraag Uitvoeringsbudget 2021 bij VWS: reeds ingediend
2. Kerngroep lokaal Preventieakkoord t.a.v. beleidsadviseur gemeente Rheden
3. Gemeenteraad d.d. 6 juli 2021 tkn op de lijst van ingekomen stukken.

Bijlagen
1. Preventieakkoord Rheden- Rozendaal 2021- 2023 ‘Samen Sterker Gezond in Rheden & Rozendaal’
2. Adviesaanvraag uitvoeringsbudget Lokale Preventieakkoorden/Preventieaanpak
3. Beslissing VNG op Aanvraag Rheden - Rozendaal

Samen Sterker Gezond in Rheden & Rozendaal

Preventieakkoord Rheden - Rozendaal 2021-2023
Rheden, april 2021

Inleiding

Rheden en Rozendaal: twee Gelderse buurgemeenten aan de zuidkant van de Veluwe. Met bossen, heide, rivieren en oude landgoederen. Een prachtige woonomgeving! Hebben we daar altijd oog voor? Sommige dorpsgenoten, buren of vrienden hebben misschien andere zaken aan hun hoofd; ze voelen zich somber of eenzaam. Ze hebben geen werk of een laag inkomen, ontwikkelen mogelijk gewoontes die lastig af te leren zijn zoals roken of te veel drinken. De verschillen tussen groepen mensen zijn soms groot. De gemeenten Rheden en Rozendaal hebben, samen met zorg- en welzijnsorganisaties en vrijwilligersorganisaties, het voortouw genomen om hier wat aan te doen.

In dit Preventieakkoord Rheden - Rozendaal beschrijven we die stappen om te komen tot allerlei acties in de dorpen zodat steeds meer inwoners zich lekker(der) in hun vel voelen, meer energie krijgen en ook anderen kunnen helpen. Door meer samen te werken, open te staan voor vragen en ideeën van inwoners, door vroegtijdig signalen te zien en vrolijke en laagdrempelige activiteiten te ondernemen die mensen verder helpen. Iedereen met een goed idee kan zich aansluiten. De komende twee jaar komen kansrijke ideeën in aanmerking voor een subsidie en ondersteuning. Zo gaan we op weg naar meer gezonde en gelukkige inwoners; Samen Sterker en Gezond in Rheden en Rozendaal!

Het lokale Preventieakkoord Rheden - Rozendaal is een lokale doorvertaling van het Nationaal Preventieakkoord, waarin 70 landelijke organisaties de handtekening hebben gezet om overgewicht, roken en te veel alcoholgebruik aan te pakken. Ons lokale Preventieakkoord Rheden - Rozendaal sluit aan op twee van deze landelijke hoofdthema’s voor een gezonde leefstijl: overgewicht en roken. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat veel mensen in onze gemeenten zich eenzaam voelen; dat is daarom ons derde thema. Tot slot zetten we in op activiteiten die mensen helpen om wijzer om te gaan met hun geld; hun financiële gezondheid.

Er gebeurt in onze gemeenten al heel veel op bovengenoemde thema’s, zoals het programma JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht), Stoppen met roken programma's of bijvoorbeeld het platform voor bewonersinitiatieven Ik buurt mee. Die initiatieven en programma’s gaan we versterken de komende jaren met een aantal aanvullende initiatieven uit het preventieakkoord.

Wij werken samen met een groot aantal partners uit onze gemeenten, van grote bedrijven, zoals Koninklijke Gazelle N.V., tot eenpitters. Van vrijwilliger tot directeur. Een bloemlezing: zorgorganisaties (Een Plus samenwerking), welzijn (Incluzio), vrijwilligersorganisatie Humanitas, vluchtelingenwerk, het onderwijs, maatschappelijke organisaties als Stichting Vitesse Betrokken, Sportbedrijf Rheden, de bibliotheek, de eerstelijnszorg, cultuurbedrijf RIQQ en private partners als Koninklijke Gazelle Rijwielfabriek N.V., Rabobank. De lijst is eindeloos; ieder die wil bijdragen meldt zich aan en doet mee!

Leeswijzer

In dit document gaan we eerst in op het preventieakkoord; zowel het nationale akkoord als onze lokale invulling (hoofdstuk 1). Vervolgens geven we een beeld van de gezondheid van inwoners uit Rheden en Rozendaal (hoofdstuk twee). In hoofdstuk drie kiezen we onze lokale preventiethema's, lichten we deze toe en worden de activiteiten beschreven die in 2021 in gang worden gezet.

In de laatste hoofdstukken komen de lokale organisatie van de uitvoering van het preventieakkoord (hoofdstuk 4) aan bod, de financiën (hoofdstuk 5) en de uitnodiging aan partners (hoofdstuk 6; zowel organisaties als personen) om zich aan te sluiten bij dit mooie gezonde akkoord.

INHOUD

Inleiding
Leeswijzer

1. Van Nationaal naar lokaal Preventieakkoord

2. Beeld van gemeenten Rheden en Rozendaal
   2.1 Inleiding
   2.2 Gemeente Rheden
   2.3 Gemeente Rozendaal
   2.4 Inwoners van Rheden en Rozendaal

3. Samen Sterker Gezond in Rheden & Rozendaal
   3.1 Toekomstvisie ‘Samen Sterker Gezond in Rheden & Rozendaal’
   3.2 Uitwerking van de thema’s
   3.2 Samenwerken aan preventie

4. Vervolgstappen; hoe gaan we verder

5. Financiën

6. Partners Preventieakkoord Rheden - Rozendaal

Hoofdstuk 1 Van Nationaal naar lokaal Preventie Akkoord

In 2018 is het Nationaal Preventieakkoord afgesloten, waarin grote maatschappelijke organisaties, zorgbedrijven en ondernemingen beloven om samen te werken op het voorkomen van ziekte en zorg in Nederland. Door roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik aan te pakken kan de gezondheid van heel veel Nederlanders verbeteren.

Het Nationaal akkoord is afgesloten met ruim 70 partijen zoals patiëntenorganisaties, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, gemeenten, sportbonden, bedrijven, fondsen, onderwijs, maatschappelijke organisaties en de Rijksoverheid. Het is gericht op het terugdringen van roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik. Voor deze thema´s zijn de ambities, doelen en maatregelen vastgelegd in een akkoord. Daarin staan meer dan 200 afspraken om Nederland gezonder te maken [zie link].

Een onderdeel van de nationale afspraken is dat elke gemeente wordt gevraagd een lokaal akkoord af te sluiten. Wij mogen in Rheden en Rozendaal daar onze eigen invulling aan geven de komende jaren. Dit is ons lokale preventieakkoord, met aandachtspunten en projecten die passen bij ons, onze inwoners en onze wensen.

In januari 2020 is een kerngroep samengesteld met vertegenwoordigers uit de eerstelijnszorg (Een Plus samenwerking), de nieuwe overkoepelende welzijnsorganisatie Incluzio, met vrijwilligersorganisatie Humanitas en vertegenwoordigers uit de gemeente Rheden. Regionaal Ondersteuningsstructuur Proscoop is gevraagd om op basis van beschikbare data en een bewoners consultatie een regiobeeld van de gezondheid in Rheden en Rozendaal te maken. Op basis van dit onderzoek heeft de kerngroep gekeken welke preventiethema's de meeste aandacht vragen in de gemeenten Rheden en Rozendaal.

Een onafhankelijk formateur, Juul van Rijn, heeft de kerngroep begeleid om te komen tot het preventieakkoord met concrete initiatieven en een goede werkwijze voor de komende jaren. In 2021, 2022 en 2023 zijn er vanuit het rijk financiële middelen beschikbaar om de plannen uit te voeren.

Na akkoord van Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) op de ingediende plannen zal een kerngroep Preventieakkoord Rheden - Rozendaal borg staan voor de uitvoering van de activiteiten die zijn beschreven. Nieuwe partners en organisaties worden uitgenodigd aan te sluiten en voor deelactiviteiten worden eigenaars gezocht. De kerngroep zorgt voor het aanvragen van de jaarlijkse subsidie (via de gemeente) en de verantwoording naar de VNG die dient te worden afgelegd.

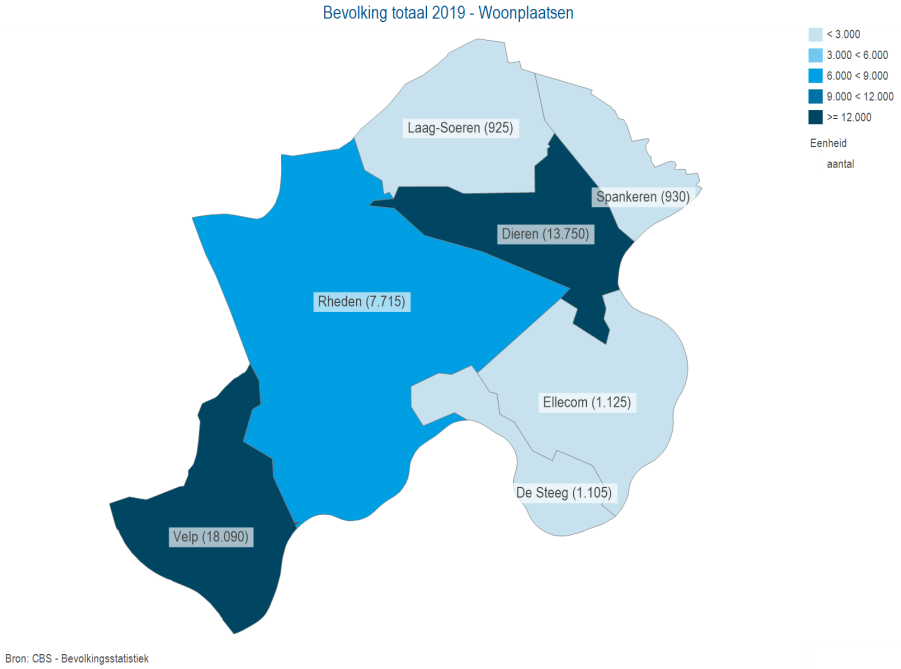
In 2020 sloten zo'n 75 partners uit Rheden en Rozendaal al een Sport- en beweegakkoord, met plannen om zoveel mogelijk inwoners te stimuleren om te sporten en bewegen. Dit preventieakkoord borduurt voort op de beweging die het Sportakkoord in gang heeft gezet. Het preventieakkoord richt zich daarbij op een aantal andere gezondheidsthema's (zie hoofdstuk 3).

Hoofdstuk 2 Beeld van gemeenten Rheden en Rozendaal

2.1 Inleiding

Midden in de provincie Gelderland, aan de zuidkant van de Veluwe, liggen de gemeenten Rheden en Rozendaal. Rheden is met 43.640 inwoners een middelgrote gemeente. En Rozendaal is, met 1.726 inwoners de winnaar van de verkiezing kleinste gemeente op het vasteland van Nederland. Rozendaal en de zeven Rhedense dorpen liggen als een lang lint aan de rand van Nationaal park de Veluwezoom. De gemeente Rheden bestaat uit de dorpskernen Velp, Rheden, De Steeg, Ellecom, Dieren, Spankeren en Laag-Soeren. Rozendaal bestaat uit de kern Rozendaal en twee buurtschappen in het Nationaal Park Veluwezoom (Terlet en Imbosch).

De bevolking groeit in absolute aantallen licht, maar de beroepsbevolking neemt duidelijk af en de groep ouderen groeit in de twee samenwerkende gemeenten. De ‘groene en blauwe omgeving’; de openbare toegang tot zowel het nationaal park als het rivierengebied en de uiterwaarden biedt voldoende mogelijkheden tot recreëren. De inwoners doen, vanwege de bovengemiddelde leeftijd en de relatief grote groep met een lage SES (sociaaleconomische status) in de gemeente Rheden, bovengemiddeld aanspraak op de gezondheidszorg en voorzieningen.

Hoe staan we er voor in Rheden en Rozendaal? In het Regiobeeld wordt de gemeente Rheden vergeleken met het gemiddelde van Nederland. In 2.2 van dit hoofdstuk geven we aan de hand van de uitkomsten van het Regiobeeld een inkijk in de gezondheid en welbevinden van de bewoners van Rheden. Voor Rozendaal in geen regiobeeld gemaakt. In paragraaf 2.3

beschrijven we de situatie in Rozendaal op basis van gegevens die bekend zijn. In 2.4 tenslotte beschrijven we de bewonersenquête die is uitgezet en waarvan na medio mei 2021 de resultaten bekend zijn.

2.2 Gemeente Rheden

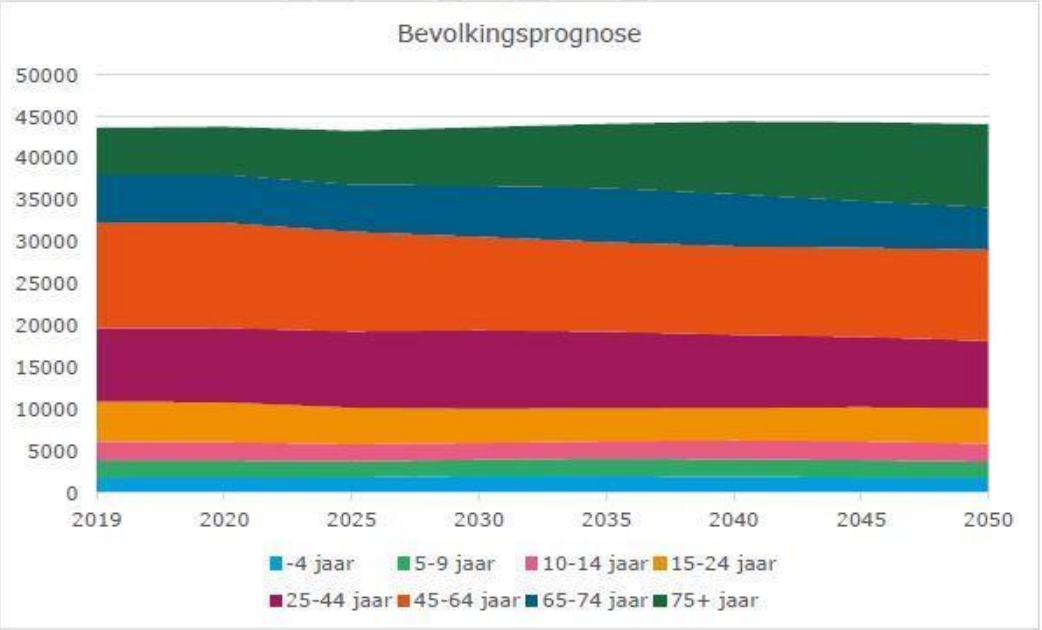
De sociaaleconomische verschillen binnen de gemeente Rheden zijn groot. De demografische veranderingen in de regio leiden tot een hogere vergrijzing dan gemiddeld in Nederland. Reden te meer om niet alleen in te zetten op preventie van ziekte, maar ook het bevorderen van gezondheid; een gezonde en gelukkige gemeente dus!

Bronnen Regiobeeld
Regionale Ondersteuningsstructuur Proscoop heeft in opdracht van de gemeente Rheden het Regiobeeld samengesteld . Zij raadpleegde daarbij zowel openbare bronnen (Gezondheidsmonitor GGD, RIVM, CBS, Vektis, UWV, NOC*NSF, Verwey Jonker instituut en Integrale Jeugdmonitor) en besloten bronnen (zoals Primos prognoses op het gebied van gezondheidsvraagstukken en demografische ontwikkelingen). In de volgende alinea's beschrijven we de belangrijkste bevindingen.

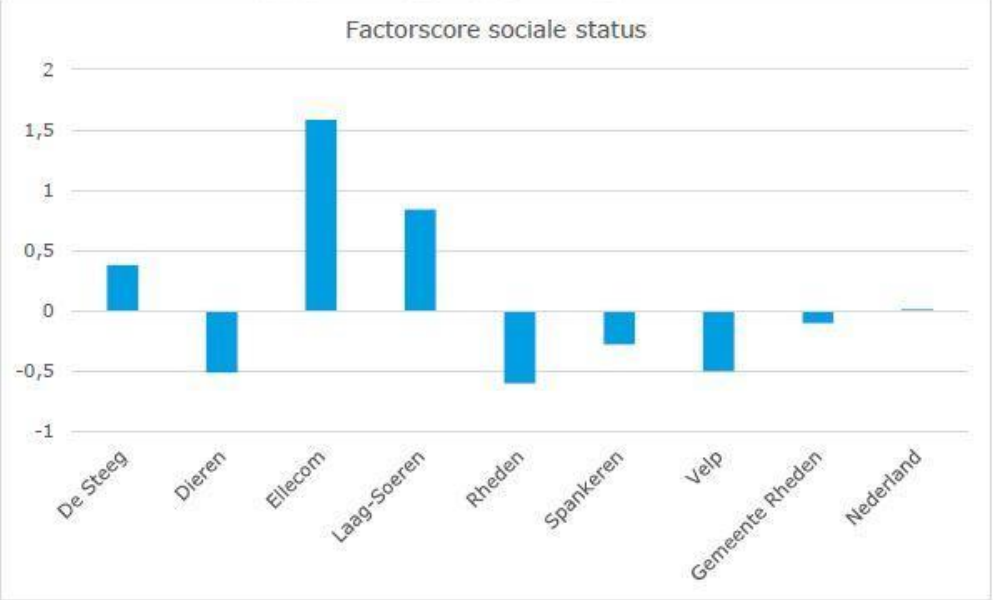
Samenstelling bevolking
De bevolking van Rheden groeit in absolute aantallen licht, maar de beroepsbevolking neemt duidelijk af en de groep ouderen groeit. Zo ook het aantal kwetsbare ouderen, en met name in Rheden, Velp en Dieren. Dit brengt ook meer comorbiditeit en ouderdomsziekten met zich mee. Dit leidt tot een grotere druk op de beroepsbevolking en op de zorg.Rozendaal is stabiel gebleven.

Voor wat betreft het aantal huishoudens is Rheden is gemiddeld qua samenstelling in huishoudens. In de afzonderlijke dorpen zijn er wel verschillen. Veel alleenstaanden in Velp en veel gezinnen met kinderen in Spankeren en Rheden. De verschillen in sociaal economische status (SES) zijn groot. De dorpskernen Dieren, Rheden, Spankeren en Velp scoren lager dan landelijk gemiddeld, De Steeg hoger en Ellecom, Rozendaal en Laag- Soeren fors hoger.

Bevolkingsprognose

Factorscore sociale status

Leefstijl

Het landelijk preventieakkoord is gericht op het terugdringen van roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik. Hoe staat het er voor in de gemeente Rheden?

Roken

Als we kijken naar het aantal rokers zien we dat er minder rokers zijn in Rheden dan gemiddeld in Nederland. Bijzondere aandacht moet er zijn voor de groep jongeren. Het

percentage jongeren dat rookt is gemiddeld voor Nederland met een klein verschil: op het VMBO wordt meer gerookt dan op MAVO/HAVO/VWO. Blowen komt echter vaker dan landelijk gemiddeld voor, met name op MAVO/HAVO/VWO wordt veel geblowd.

Overgewicht
Van de groep 19-65 jarigen voldoen minder mensen dan gemiddeld aan de beweegnorm (150 minuten bewegen per week), terwijl de groep 65-plussers er juist meer dan gemiddeld aan voldoet. Ernstig overgewicht komt vaker voor dan gemiddeld bij de groep 19-65 jarigen. 65+ scoort hier juist beter. Het voldoen aan de beweegnorm is voor mensen met een lichamelijke beperking lastiger. In Rheden hebben mensen meer dan gemiddeld in Nederland last van een of meer langdurige lichamelijke beperkingen. De 19-65 jarigen zijn vaker beperkt bij activiteiten vanwege problemen met hun gezondheid. Er zijn minder mensen dan landelijk gemiddeld die een of meer lichamelijke beperkingen hebben. Met name de groep 65-plussers scoort hoog.

Kinderen van 0-12 jaar in de gemeente Rheden bewegen ook minder dan gemiddeld in Nederland. Ook op het VMBO wordt minder bewogen. Er zit een groot verschil in het bewegen tussen de leeftijd 0-12 jarigen en 12-19 jarigen. Met name kinderen in klas 1 en 2 van het voortgezet onderwijs hebben vaker (ernstig) overgewicht. Jongere kinderen tussen 0-12 jaar scoren gemiddeld of beter dan het landelijk gemiddelde. Overgewicht is wel gedaald de laatste vijf jaar.

Alcoholgebruik
Vergelijkbaar met roken is het alcoholgebruik in Rheden. Dit ligt bijna gelijk met het Nederlands gemiddelde. Onder de jongeren zien we een ander beeld. Het alcoholgebruik ligt lager dan gemiddeld in Nederland. Door jongeren op MAVO/HAVO/VWO wordt wel meer alcohol gebruikt dan op het VMBO.

Gezonde geest
'Mens sana in corpore sano', het Latijnse gezegde vertaalt in 'een gezonde geest in een gezond lichaam' valt op in de analyse van Rheden. Werken aan de mentale gezondheid is belangrijk. De mentale druk en stress bij jongeren lijkt meer toe te nemen. Om te zorgen dat je lekker in je vel blijft, is het belangrijk om veerkrachtig te zijn, te leren omgaan met uiteenlopende verwachtingen en zorgen dat er balans blijft tussen stress en ontspanning. Hoe belangrijk het is om vriendschappen te onderhouden en in contact te blijven, voelt iedereen in deze periode van sociale onthouding tijdens de corona pandemie. Juist de onderlinge verbinding met elkaar wordt ontzettend gemist door mensen en helemaal door jongeren. Dit zien we terug in de risicocijfers op geestelijke ongezondheid van de Rhedense jongeren. Leerlingen op het VMBO hebben een iets hoger risico op geestelijke ongezondheid, terwijl leerlingen op MAVO/HAVO/VWO juist een lager risico hebben dan gemiddeld. In de gemeente Rheden is er een groot verschil tussen VMBO en MAVO/HAVO/VWO.

Werk en vrije tijd
Het hebben van (prettig) werk draagt bij aan de gezondheid en welbevinden van mensen. Het percentage mensen dat arbeidsongeschikt is verklaard, ligt hoger dan gemiddeld en de arbeidsparticipatie ligt lager, zowel bij mensen met als zonder migratieachtergrond. Er zijn

iets minder huishoudens met een bijstandsuitkering dan landelijk gemiddeld. Ook zien we dat meer dan gemiddeld in Nederland mensen in Rheden zijn aangesloten bij een sportclub, doen aan vrijwilligerswerk en/of mantelzorger zijn.

Zorg
Mede door bovengeschetst beeld zien we dat Rheden en Rozendaal meer dan gemiddeld kwetsbare ouderen hebben, meer mensen beperkt zijn in hun activiteiten, dat meer mensen dan gemiddeld in Nederland hulp krijgen bij het huishouden. Meer huishoudens maken aanspraak op een WMO voorziening en/of een voorziening via de Participatiewet. Een van de gevolgen is dat met name in Rheden de zorgkosten op iedere sector, behalve op de GGZ, hoger liggen dan gemiddeld in Nederland. En dat de kosten per financieringsbron ook hoger liggen dan gemiddeld.

Velp en Rozendaal behoren tot de meest vergrijsde dorpen van Nederland, het dorp Rheden is bovengemiddeld vergrijsd.

2.3 Gemeente Rozendaal

Rozendaal is met ruim 1.700 inwoners qua inwonertal de kleinste gemeente op het vasteland. Rozendaal ligt ten noordoosten van Arnhem, aan de zuidelijke Veluwezoom. De bebouwde kom grenst direct aan de gemeente Arnhem en de kern Velp (gemeente Rheden), deze vormen samen een aaneengesloten bebouwde omgeving. Het is een zelfstandige gemeente met een goede werkrelatie met ‘de buren’: de ambtelijke organisatie wordt grotendeels uitgevoerd door de gemeente Rheden.

De gemeente wordt gevormd door de kern Rozendaal en twee buurtschappen in het Nationaal Park Veluwezoom (Terlet en Imbosch). Het grootste gedeelte van het grondgebied bestaat uit bos en heide. Het natuurgebied is voor voetgangers en fietsers goed toegankelijk en door het natuurgebied lopen enkele goed bewegwijzerde fietsroutes.

Typering van de gemeente
Rozendaal heeft een dorpskern met een open en royaal opgezet karakter en ook de latere uitbreidingen zijn ruim van opzet. De gemeente kent weinig eigen voorzieningen. Inwoners maken vaak gebruik van voorzieningen in Arnhem en Velp. Rozendaal huisvest twee scholen: een voor primair onderwijs en een voor voortgezet onderwijs. Ook kinderen uit naburige gemeenten bezoeken deze scholen, vooral uit Velp en Arnhem.

De gemeente kent relatief veel kinderen in de basisschoolleeftijd. Van de Rozendaalse bevolking is 10,2 % tussen 4-11 jaar, in vergelijking met 8,5% in Nederland als geheel (cijfers uit 2019). Daarnaast zijn er relatief veel ouderen. Het aantal inwoners dat in 2020 50 jaar is of wordt, tot en met degenen die op 1-1-2020 74 jaar zijn of worden, bedraagt 534. Het aantal inwoners dat in 2020 75 jaar is of wordt en ouder, bedraagt per 1-1-2020: 177.

Trends en ontwikkelingen
Rozendaal herkent de landelijke trends van vergrijzing, individualisering, digitalisering en flexibilisering. Dit werkt ook door in de aanpak van gezondheidsproblemen. Ook de trends op het gebied van roken, overgewicht en alcoholgebruik worden herkend. In die zin is Rozendaal vergelijkbaar met de gemeente Rheden.

2.4 Mening van de Inwoners van Rheden en Rozendaal

Wat vinden de inwoners van Rheden en Rozendaal van preventie? Hoe denken zij over hun eigen gezondheid na en wat vinden zij wat de gemeente zou kunnen doen om gezondheid te verbeteren? In een enquête die open staat voor alle bewoners wordt in april/mei een antwoord gevraagd op deze hoofdvragen. De vragen zijn verdeeld naar de onderwerpen die ook in het Regiobeeld worden behandeld. De enquête is per 14 april 2021 verspreid via lokale media (Regiobode, Rheden Nieuws, In de Roos) en via de communicatiemiddelen van partners uit de kerngroep. Sluitingsdatum is 15 mei 2021 en daarna worden de resultaten verwerkt in het definitieve Preventieakkoord Rheden-Rozendaal (dat uiterlijk 7 juni 2021 wordt ingediend).

Hoofdstuk 3 Samen Sterker Gezond in Rheden & Rozendaal

3.1 Toekomstvisie en keuze voor de thema's

Met de plannen, activiteiten en oproepen uit dit akkoord willen we in alle dorpskernen van de gemeenten Rheden en Rozendaal het netwerk opbouwen of versterken waarin maatschappelijke organisaties, zorgorganisaties, welzijn, gemeenten, onderwijs, bedrijfsleven én alle inwoners zich samen sterk voor maken voor gezondheidswinst -dus minder behoefte hebben aan zorg-.

Preventiethema's zijn complexe vraagstukken die met meerdere partijen samen aangepakt moeten worden, met inbreng vanuit ieders eigen deskundigheid en ervaring. Zo bundelen we de krachten. We willen dit versterken door meer te gaan samenwerken tussen de verschillende organisaties gericht op zorg, welzijn en vrijwilligers, maatschappelijke 'aanbieders' als het onderwijs en private partners, door actief bewoners en buurtverenigingen te betrekken bij preventie thema's en door open te communiceren over activiteiten en behaalde resultaten. Hoe gaan we dit doen? In paragraaf 3.4 lees je er meer over.

Keuze voor de thema's
We zaten niet stil, afgelopen jaren. We kunnen constateren dat er al veel wordt gedaan in onze gemeenten gericht op gezondheid en preventie van alle inwoners. Met de kerngroep is gekeken waar we extra initiatieven kunnen ontwikkelen; waar een extra duwtje een grote stap in de goede richting kan zijn. Gekozen is voor drie overkoepelende thema's van het lokale Preventieakkoord Rheden - Rozendaal.

De thema's zijn:
- ★ Lekker in je vel (gezonde leefstijl);
- ★ Wijs met geld (financiële gezondheid);
- ★ Samen sterker (eenzaamheid).

De thema's worden in tabel 1 nader toegelicht.

Gezonde samenleving
Daarmee komen we tot het doel van het voorliggende preventieakkoord: Samen Sterker Gezond in Rheden & Rozendaal door het verbeteren van de gezondheid en het voorkomen van zorgvraag van onze inwoners.We willen dit doel bereiken door samen preventieprojecten binnen de drie hoofdthema's te stimuleren, op te zetten en uit te voeren.

Vouchers voor kansrijke preventie-initiatieven 2022 en 2023
Voor het lopende kalenderjaar zijn door de kerngroep ideeën geselecteerd die passen bij bovenstaande thema's. Voor 2022 en 2023 is de aanpak anders: wij gaan inwoners blijvend betrekken met behulp van het verstrekken van vouchers voor de preventie-ideeën. Jaarlijks kunnen inwoners hun -kleinschalige, praktische, originele en wijkgerichte- ideeën indienen. Via gerichte communicatie worden de gekozen preventie thema's onder de aandacht

gebracht bij de inwoners. Inwoners zijn zelf aan zet en worden gestimuleerd om de gezondheid van Rheden en Rozendaal te bevorderen. Daarvoor worden ze ook beloond: de meest kansrijke initiatieven krijgen een uitkering van de vouchers. De geselecteerde projecten voor 2021 worden in paragraaf 3.2 beschreven.

Tabel 1: Thema's Preventieakkoord Rheden & Rozendaal

THEMA	**Lekker in je vel (leefstijl)**	
	Een gezonde leefstijl bestaat uit vele aspecten. In dit akkoord is gekozen voor de thema's roken en overgewicht. Speciale aandacht is er voor de jongeren, omdat op die aspecten we in Rheden 'hoger scoren' dan het landelijk gemiddelde. Door de grote populatie ouderen treden ook meer 'ouderdomsziekten' op zoals Diabetes, COPD en CVRMen wordt in toenemende mate beroep gedaan op de zorg. NB Voldoende sporten en bewegen dragen ook bij aan een gezonde leefstijl. Voor doelen en activiteiten verwijzen we naar het Sportakkoord Rheden-Rozendaal, met daarin ruim 70 initiatieven waarmee inwoners meer in aanraking komen met en gaan Sporten en bewegen [Naar de website sport- en beweegakkoord].	
THEMA	**Wijs met geld (financiële gezondheid)**	
	Omdat er een verband is tussen gezondheidsproblemen en geldproblemen, gaan we binnen het lokale preventieakkoord aandacht geven aan de financiële gezondheid van de Rhedense inwoner met speciale aandacht voor de jongeren.	
THEMA	**Samen Sterker (eenzaamheid)**	
	Vrijwilligers worden ingezet voor dit thema en hebben speciale aandacht voor inwoners en problematiek van de kleinere dorpskernen en de wijken met gezondheidsachterstanden, en hebben aandacht voor eenzaamheid in het bijzonder.	

3.2 Uitwerking van de thema's

Thema Leefstijl: Lekker in je vel

Een gezonde leefstijl bestaat uit veel delen. Voor 2021 is onder dit thema gekozen voor minder roken, een gezond lichaamsgewicht en therapeutisch aanbod in het nieuwe zwembad van Rheden.

Welke activiteiten gaan we doen?
In 2021 bieden we met stichting Vitesse Betrokken op drie basisscholen een 'gezonde leefstijl programma' aan. Dit wordt toegelicht in onderstaande tabel.

Fietsen, fietsen fietsen!
Daarnaast is regelmatig fietsen een goede (en heel Hollandse) manier om lekker fit bezig te zijn én om op gewicht te blijven. Toch daalt het aantal kinderen dat naar school fietst. Veel (ook middelbare) scholen zouden graag een ommekeer zien: meer fietsers en minder auto's en/of openbaar vervoer. Jongeren meer laten bewegen door te fietsen leidt bovendien tot het voorkomen en verminderen van overgewicht. Als je aan fietsen denkt, dan denken wij in Rheden al snel aan Gazelle: de rijwielfabriek die meer dan 100 jaar in Dieren haar hoofdkantoor en emballage heeft. Leerlingen van groep 8 staan vaak voor de keuze wel of niet met de fiets naar de middelbare school. In samenwerking met de stichting Fietsop1 en Gazelle bieden we leerlingen van groep 8, of net in de brugklas een bijzondere fietsroute: de Global Goals Fietsroute.

Rookvrije omgeving
We willen graag dat onze kinderen rookvrij kunnen opgroeien en willen bijdragen aan een omgeving waarin rookvrij normaal is. Dat geldt overigens niet alleen voor onze kinderen, maar voor ons allemaal. Hiervoor willen we het aantal rookvrije plekken in de gemeenten Rheden en Rozendaal uitbreiden. Denk aan locaties zoals speeltuinen, sportclubs en andere openbare locaties. We stimuleren inwoners en organisaties om met initiatieven voor een rookvrije omgeving te komen en helpen hun plannen te realiseren. We sluiten aan bij de landelijke campagne Stoptober waarmee mensen worden gestimuleerd om de stoppen met roken, te beginnen in de maand oktober. Zo werken we samen aan een rookvrije omgeving.

Van therapie naar bewegen in het Biljoenbad
In Rheden en Rozendaal wonen relatief veel oudere mensen die met het klimmen der jaren ook last krijgen van (chronische) aandoeningen en ziekten. Ook voor mensen met een ziekte of beperking kan bewegen - mits op verantwoorde manier- heilzaam zijn. Het gloednieuwe Biljoenbad (overdekt zwembad in Rheden) heeft een speciaal 'doelgroepenbad' en biedt therapeutisch aanbod voor mensen met bepaalde aandoeningen zoals reuma of diabetes. Gewerkt wordt aan een dekkend therapeutisch aanbod voor alle relevante doelgroepen; hydrotherapie heeft bijvoorbeeld aantoonbare pijnreducerende werking bij patiënten met gewrichtsproblemen (RadboudUMC, 2020).

In de tabel op de volgende pagina lees je welke activiteiten we in 2021 gaan opzetten en met wie.

	Activiteit/ interventie/ idee	Partners
1	**Gezonde leefstijl op scholen i.s.m. Vitesse betrokken** Inzet van het programma *Vitesse Goals* van Stichting Vitesse Betrokken, de maatschappelijke tak van de Arnhemse profvoetbalclub. Rolmodellen (spelers en trainers van Vitesse) worden ingezet om een gezonde leefstijl te promoten onder basisschoolleerlingen. Verschillende thema's worden behandeld zoals 'eten', 'bewegen' en 'middelengebruik'. Het programma van 16 weken bestaat uit een theoriedeel dat wordt aangeboden door Vitesse-spelers en -trainers en een beweegdeel dat wordt afgestemd op het bestaande beweegonderwijs. Met het programma dragen we bij aan de doelstellingen van het Gezonde School-programma van het ministerie van VWS, waarmee basisscholen onder meer een leefstijlcoördinator kunnen financieren. Drie basisscholen zijn zeer enthousiast en willen starten: De Wensvogel (Dieren), de Kameleon (Velp) en Rheder Enk (Rheden). Vitesse, hier is het aandeel kinderen met een lage sociaaleconomische status en de leefstijlproblematiek relatief hoog, waardoor het programma voor een grote impact kan zorgen. Incluzio en het Sportbedrijf Rheden hebben afgesproken dat het Vitesse Goals-programma wordt aangepast aan de Rhedense context. Dit betekent dat er goed wordt aangesloten op het leefstijlaanbod dat er nog meer is, zowel op school als in de wijk.	Stichting Vitesse Betrokken, Sportbedrijf Rheden, Incluzio, gemeente Rheden, scholen De Wensvogel (Dieren), de Kameleon (Velp) en Rheder Enk (Rheden).
2	**Rookvrije omgeving** Een rookvrije omgeving creëren voor kinderen/jongeren en hun ouders. (Onderdeel van landelijk programma 'De Rookvrije Generatie') Onze omgeving wordt steeds meer rookvrij. In de gemeenten Rheden en Rozendaal hebben diverse sportclubs de sportaccommodatie al rookvrij gemaakt. Sinds augustus 2020 zijn alle schoolterreinen rookvrij en vorig jaar maakte een buurt in Velp de speeltuin in hun wijk rookvrij. Met het preventieakkoord gaan we meer plekken rookvrij maken. We helpen initiatieven voor een rookvrije omgeving te realiseren! Deze initiatieven kunnen worden versterkt door mee te doen met de jaarlijkse landelijke campagne Stoptober, dat tot doel heeft om zoveel mogelijk mensen te motiveren om in de maand oktober niet te roken en dit daarna ook vol te houden. De campagne biedt kant en klare filmpjes, posters, folders en ideeën die we in Rheden en Rozendaal op diverse plekken zouden kunnen inzetten.	Mogelijke partners: GGD Gelderland-Midden, Iriszorg

	Activiteit/ interventie/ idee	Partners
3	**Global Goal Fietsroute** Doelgroep: basisschooljeugd groep 8/ starters middelbare school De Stichting Fietsop1! heeft het initiatief genomen om kinderen meer te laten bewegen door te fietsen. Om dit te stimuleren heeft zij een educatieve Global Goal fietsroute uitgezet in Dieren waar de kinderen gebruik van kunnen maken. Zij fietsen ook langs het door de Stichting geïnitieerde PopUp Fietsmuseum. Daarnaast wordt een bezoek gebracht aan de Koninklijke Gazelle Rijwielfabriek NV. Zodat zij kunnen zien en ervaren hoe fietsen worden gemaakt. Zodra Gazelle Experience Center is geopend (opening verwacht in 2022) wordt ook dit innovatieve parcours betrokken in het bezoek aan Gazelle. Gestart wordt in 2021 met een eerste school met groep 8 leerlingen uit een relatieve achterstandswijk. Volgende scholen in 2022 en 2023 kunnen zich aanmelden via een voucher.	Stichting Fietsop1, Koninklijke Gazelle Rijwielfabriek N.V., Gazelle Experience Center, 3 scholen
4	**Doelgroepenbad patiëntenverenigingen** Het consortium heeft het voornemen een mobilisatieplan uit te rollen om de deelnamegraad van de genoemde doelgroepen te vergroten. Daarvoor wordt een actieplan ontwikkeld door de HAN (Hogeschool Arnhem Nijmegen). Het project levert lessen op voor de mobilisatie van andere doelgroepen in de gemeente en ook elders in het land.	Een consortium van zeven partners wil van het doelgroepenbad een preventieve zorgvoorziening maken. De partners zijn: Sportbedrijf Rheden, Eén Plus Samenwerking (eerstelijnszorg), Busser Tjoonk Fysiotherapie (zorgondernemer) en Reumapatiënten-vereniging Arnhem e.o..

Thema financiële gezondheid: Wijs met geld

"In een steeds complexer wordende samenleving is de financiële opvoeding niet meer alleen een taak voor ouders. Financiële problemen zijn immers ook een maatschappelijk probleem." (Arjan Vliegenthart, directeur NIBUD)

Het NIBUD geeft in het scholierenonderzoek aan (2020) het zorgelijk te vinden dat kinderen niet goed leren rond te komen met een bepaald budget en het ‘op=op’-gevoel in mindere mate ervaren. Ook al zijn de inkomens van scholieren gestegen, toch komt meer dan de helft van de scholieren geld tekort. Verder laat het BKR (Bureau Krediet registratie) weten dat jongeren met schulden in de afgelopen vijf jaar is verdubbeld.

In 2020 kwam huisarts, onderzoeker en hoogleraar Van den Muijsenbergh met haar stelling ‘armoede maakt ziek.’ Zij bevestigde eerdere onderzoeken over groeiende ongelijkheid en de relatie met gezondheid. Lager opgeleiden hebben gemiddeld een zeven jaar kortere levensverwachting dan hoogopgeleiden en krijgen gemiddeld 18 jaar eerder te maken met een chronische ziekte. Maatschappelijke ongelijkheid neemt toe, ook door de zorg. We zien dat nieuwe digitale toepassingen vooral hoger opgeleiden bereiken, waardoor verschillen groter worden.

Vaak zijn ook taalproblemen en laaggeletterdheid oorzaken van financiële problematiek. Stichting Lezen en Schrijven geeft aan dat 18% van de Nederlandse bevolking (16+), moeite heeft met lezen, schrijven en/of rekenen. Onder de groep mensen met financiële problemen is dit 50%. Het begrijpen van formulieren, inschatten van de gevolgen van financiële keuzes of communiceren daarover is dan moeilijk.

Kortom: er is een verband tussen gezondheidsproblemen en geldproblemen. Binnen ons lokale preventieakkoord willen we aandacht geven aan de financiële gezondheid van de Rhedense inwoner met speciale aandacht voor de jongeren. Want zoals we weten, de gezondheidsproblemen staan vaak niet op zichzelf, maar maken onderdeel uit van bredere problematiek. Belangrijk besef is dat we deze gezondheidsvraagstukken niet alleen vanuit de zorg kunnen oplossen. De oplossing vraagt ook commitment en inzet van allerlei andere (maatschappelijke) organisaties en bedrijven.

De inzet in 2021 is gericht op de volgende interventies.

	Activiteit/ interventie/ idee	**Partners**
5	**Financiële educatie op voortgezet onderwijs** (thema’s omgaan met geld, bijbaantjes, 18+ en dan?)	Gemeente Rheden, Rabobank Arnhem e.o., Incluzio school maatschappelijk werk, Humanitas, Schuldhulpmaatje Vluchtelingenwerk, bibliotheek
6	**Inzet van theaterproducties op voortgezet en middelbaar onderwijs (thema’s armoede, sociale uitsluiting, geld en schulden).** We zetten in op bewustwording en doorbreken het taboe rondom dit onderwerp. Er worden aan de hand van deze theaterproducties gastlessen verzorgd en reflectieverslagen en werkstukken gemaakt	Rhedense Instelling voor Qunst en Cultuur RIQQ, scholen, Humanitas, Incluzio

	(binnen curriculum van onderwijsinstelling). We kunnen hiervoor een fonds aanvragen.	
7	**Inzet interventie: 'Geld-fit'.** Een digitale zelfhulptool, waarbij inwoners overzicht krijgen van hun financiële situatie. Geld-Fit is onderdeel van de Nederlandse Schuldhulp Route, waar gemeenten, bedrijven en samenwerkingspartners werken aan één centrale schuldhulp route. We richten ons in 2021 op de Geld-fit tool. Vanaf 2022 kijken we of we de complete Schuldhulp Route in de gemeente kunnen inrichten.	Humanitas, gemeente Rheden

Thema mentale gezondheid: Samen Sterker

De gemeente Rheden heeft zich aangesloten bij het landelijke programma Een tegen Eenzaamheid. Eenzaamheid kan meerdere oorzaken hebben, zoals weinig contacten, verlies van een dierbare, slechte gezondheid met verminderde mobiliteit tot gevolg of verlies van werk. Uit de eerste verkenningen om te komen tot een goede samenwerking tussen het sociale domein (welzijn) en de eerstelijnszorg, is de ambitie uitgesproken eenzaamheid te willen aanpakken en te voorkomen door in een zo vroeg mogelijk stadium actie te ondernemen. Verschillende maatschappelijke (hulp) organisaties in zorg en welzijn, vrijwilligersorganisaties en bedrijfsleven zetten zich hiervoor in. Door samen te investeren voorkomen we erger. In het preventieakkoord nemen we daarom de activiteit Samen Sterker van Humanitas afdeling Rijn-IJssel op.

	Activiteit/ interventie/ idee	**Partners**
8	**Humanitas Samen Sterker** is voor iedereen die zich eenzaam voelt, ongeacht levensverhaal of leefomstandigheden. Humanitas Samen Sterker is vriendschappelijk en ondersteunend contact, bedoeld om sociaal isolement te voorkomen of te doorbreken. Het uitgangspunt van Samen Sterker is dat vrijwilligers op grond van hun eigen ervaring en scholing mensen ondersteunen bij het weer zelfstandig oppakken van hun leven. Samen Sterker heeft het doel om mensen die zich eenzaam voelen of een verlies hebben geleden een steuntje in de rug te geven. In de periode van maximaal een jaar ondersteunt de vrijwilliger door middel van 1-op-1 contact de deelnemer om de regie over zijn of haar leven weer zelf in handen te nemen. Daarnaast stimuleren we weer actief te worden en samen een sociaal netwerk op te bouwen. Alle activiteiten worden gecoördineerd door een vrijwillig coördinator en uitgevoerd door vrijwilligers.	Humanitas, Incluzio

	1. Inzet van maatjesprojecten ter voorkoming van sociaal isolement en eenzaamheid 2. Inzet van lotgenotencontacten ter voorkoming van sociaal isolement en eenzaamheid 3. Inzet van maatjesprojecten rouw- en verliesverwerking 4. Inzet van lotgenotencontacten rouw- en verliesverwerking	

3.3 Samenwerken aan preventie

Om te komen tot brede en passende preventie-aanpak in onze gemeenten is het van groot belang dat we een duurzame samenwerking opzetten tussen welzijn en eerstelijnszorg. Vroegsignalering, preventie en het bieden van de juiste zorg en begeleiding op de juiste plaats kan alleen als we meer en integraal samenwerken in de eerstelijnszorg en welzijn, sport en cultuur.

Samenwerken volgens model 'Positieve Gezondheid'
De aandacht voor 'positieve gezondheid' brengt een beweging op gang waarbij bevorderen van gezondheid belangrijker wordt ten opzichte van het bestrijden van ziekte. Wij passen ons daarop aan. We zijn actief in het verbeteren van de leefstijl van inwoners. In het voorkomen van zorg zien we een belangrijke toegevoegde waarde voor de eerstelijnszorg. We doen dat in actieve samenwerking met partners in het sociaal domein en voor alle inwoners, van jong tot oud.

Er liggen grote kansen om de verbinding nu in Rheden en Rozendaal te maken:

- Per 1 januari 2021 heeft de gemeente een brede opdracht bij Incluzio gelegd om de sociale basis te versterken. Het gaat dan om alle verbanden die er tussen inwoners, vrijwilligers, professionals en overheid bestaan. De opdracht aan Incluzio omvat het brede welzijnswerk, het schoolmaatschappelijke werk en basisbegeleiding voor kwetsbare inwoners. Incluzio is verantwoordelijk voor de toegang tot de voorzieningen en heeft in de dorpen Velp, Dieren en Rheden informatiepunten gerealiseerd waar alle inwoners met hun vragen op welzijn en ondersteuning terecht kunnen.
- Een Plus, het lokale samenwerkingsverband van 30 zorgverleners die met elkaar zorgen voor samenhangende en wijkgerichte eerstelijnszorg in Velp en Rozendaal, heeft de wens de samenwerking met het voorliggend veld te versterken. Dit past in de landelijke trend om meer in netwerken rondom mensen te gaan werken. Daarbij komt dat een deel van de vragen die bij de eerste lijn komen beter beantwoord kunnen worden door een professional in het sociaal domein dan door een zorgprofessional.
- Om de samenwerking tussen eerstelijnszorg en sociaal domein te verkennen, heeft op 8 april 2021 een bijeenkomst 'Veelbelovende zorg' plaatsgevonden. Hier waren zo'n 40 zorgverleners en professionals uit het sociaal domein aanwezig om aan de hand van een landelijk voorbeeld met elkaar te discussiëren over hoe we de

verbinding tussen organisaties en professionals kunnen verbeteren. Er is groot draagvlak en behoefte om dit nu concreet te maken in Velp en Rozendaal.

Verder bouwen
Een Plus Samenwerking en Incluzio nemen de regie om, samen met andere partners, een methode op te zetten om de verbinding te verdiepen. Daarbij maken we de landelijke aanpak 'Welzijn op recept' op maat voor de Rhedense en Rozendaalse situatie. We gebruiken de ingrediënten die landelijk goed werken en verbreden de aanpak naar ondersteuning, sport en cultuur. Binnen de aanpak richten we de focus op gezonde leefstijl, mentale gezondheid en financiële aanpak. We betrekken gemeente, zorgverzekeraars en andere relevante partners bij de uitwerking van onze plannen.

Doelen van de aanpak:
- Het bieden van de juiste zorg/ begeleiding op de juiste plek voor onze inwoners.
- Verhogen van het welbevinden van patiënten met psychosociale problematiek.
- Verlagen van het zorggebruik in de eerstelijnszorg bij niet medische problematiek.

Op basis van de ervaringen en situatie in Velp en Rheden gaan we kijken of uitvoering van onderstaand plan mogelijk is.
- In het buurthuis in Velp is een informatiepunt van Incluzio waarnaar de zorgverleners van Een Plus nu al kunnen doorverwijzen voor alle vragen. Dit informatiepunt wordt bemenst door het dorpsteam Velp (acht personen).
- Een van de dorpsteam medewerkers wordt de contactpersoon voor Een Plus, waardoor de praktijk ook een persoonlijk contact heeft waarmee overlegd en ontwikkeld kan worden.
- Deze contactpersoon (welzijnscoach) houdt een dagdeel in de week spreekuur bij Een Plus. Zo kunnen patiënten ook daar terecht en kan snel worden doorverwezen. Belangrijk neveneffect is dat er korte lijn is naar de eerstelijnszorg en casuïstiek besproken kan worden.
- Wanneer de zorgverlener wil doorverwijzen naar welzijns- beweeg of ondersteuningsactiviteiten, schrijft deze een "welzijnsrecept" voor.
- De welzijnscoach doet een intakegesprek op basis van hulpvraag en talent, interesse of passie. Op basis daarvan krijgt de inwoner een concreet aanbod. De activiteiten vanuit het preventieakkoord zijn onderdeel van dit concrete aanbod en hier wordt actief naar doorverwezen.
- inwoner gaat aan de slag; de welzijnscoach begeleidt en bespreekt hoe het gaat.
- De welzijnscoach zorgt voor terugkoppeling naar de arts en zorgverlener

In mei 2021 start een werkgroep met zorgverleners van Een Plus, Incluzio en een of twee partnerorganisaties om dit plan uit te werken. Vanuit de samenwerking wordt duidelijk wat de behoeften van inwoners zijn en kunnen we de activiteiten op maat maken.

Voorlichtingscampagne
We zien deze aanpak als de paraplu voor de samenwerking in het Preventieakkoord Rheden - Rozendaal. Met een voorlichtingscampagne wordt bekendheid gegegeven aan de preventie thema's en -activiteiten.

	Activiteit/ interventie/ idee	Partners
9	**Voorlichtingscampagne over preventie en de activiteiten in Rheden en Rozendaal, met onder meer:** Een folder of infographic met een handzaam overzicht van het aanbod in de gemeente. Verspreiding van die folder via zorgverleners en via huis-aan-huis- blad (doelgroep: algemeen; bezoekers huisarts). Online: dezelfde informatie is beschikbaar via de website van o.a. Een Plus, Incluzio en de Rhedense sociale kaart die eind 2021 beschikbaar komt. Advertenties en artikelen in de plaatselijke kranten en op sociale media.	Incluzio, Een PLus Samenwerking, Gemeenten, Sportbedrijf Rheden.

Hoofdstuk 4 Vervolgstappen; hoe gaan we verder

Levend akkoord met kickstart in 2021
Dit akkoord bevat ideeën die de eerste stappen zijn naar een goede gezondheid voor inwoners in Rheden. We gaan in 2021 starten met de genoemde plannen en partners in dit akkoord. Het akkoord blijft daarnaast een levend document. Het dient als leidraad voor de kerngroep en alle partners om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. En er kunnen nieuwe initiatieven aan worden toegevoegd.

Sluit je aan bij het preventieakkoord
Met dit preventieakkoord is de eerste stap gezet om de ambities waar te maken. Een partner van het akkoord werkt mee aan het realiseren van de ideeën. Ieder doet waar dit past, naar eigen kunnen. Samen zetten we de schouders er onder! Organisaties die niet betrokken waren in het proces en alsnog willen aansluiten, zijn op ieder moment van harte welkom. Meld je aan via preventieakkoord@rheden.nl

Kerngroep
De kerngroep zorgt ervoor dat de uitvoering van het preventieakkoord tot stand komt. In 2021 zet de kerngroep samen met de genoemde partners verschillende plannen in gang. Voor 2022 en 2023 helpt en adviseert de kerngroep initiatiefnemers waar nodig bij uitvoering van plannen en het vinden van cofinanciering of subsidie. De kerngroep toetst initiatieven en aanvragen voor het uitvoeringsbudget en geeft een advies aan de gemeente voor het verdelen van beschikbare middelen.

Ambassadeurs
In de kerngroep zitten deskundige enthousiaste en vrijwillige ambassadeurs, mensen met expertise op het thema en een breed netwerk dat zij graag inzetten om verbindingen te maken. De ambassadeurs worden ondersteund door beleidsadviseurs Gezondheid van beide gemeenten.

Naam	Organisatie	Functie
Ward Mariman	Stichting Een Plus samenwerking	Directeur
Biljana Markovic	Humanitas	Coördinator & Adviseur
Else Leih	Incluzio	Programmaleider Rheden
Koen Vosmeijer	Gemeente Rheden	Beleidsadviseur Gezondheid
Henk Doeleman	Gemeente Rheden	Strateeg
Mieke Jansma	Gemeente Rozendaal	Beleidsadviseur Gezondheid (agendalid)

Volgende stap
De kerngroep zet in 2021 de plannen uit dit akkoord in gang, samen met de genoemde partners bij het initiatief. Voor deze initiatieven zullen kleine werkgroepjes en samenwerking worden opgestart en wordt een plan met begroting uitgewerkt. Op basis van deze plannen en begrotingen geeft de kerngroep een advies voor verdeling van het uitvoeringsbudget aan de gemeente. In het najaar van 2021 krijgen partners, inwoners en andere partijen die werken

aan gezondheid bericht van de kerngroep over de vervolgstappen en mogelijkheid om nieuwe initiatieven in te dienen en uitvoeringsbudget aan te vragen voor 2022 en 2023. De kerngroep toetst de ingediende plannen aan een aantal (nog te bepalen) criteria en geeft opnieuw advies aan de gemeente voor het verdelen van de financiële middelen. De kerngroep stelt een formulier voor het indienen van plannen beschikbaar en communiceert aan alle partners, inwoners, andere organisaties in het veld, en via de media over de vervolgstappen voor het aandragen van initiatieven.

Rol van de gemeenten
Dit preventieakkoord is van de ondertekenaars in Rheden en Rozendaal (inclusief alle kernen). De gemeenten zijn als ondertekenaars twee van de partijen die willen bijdragen aan het succes en waardevolle initiatieven van partijen stimuleert en ondersteunt.

Hoofdstuk 5 Financiën

Uitvoeringsbudget Ministerie VWS
Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) stelt in de jaren 2021 t/m 2023 budget beschikbaar om uitvoering te geven aan het lokale preventieakkoord. Deze middelen zijn een impuls om initiatieven op gang te brengen die preventief werken aan het stimuleren van gezondheid en een impuls zijn voor samenwerking tussen partijen. Het bedrag is een mooie start om een aantal ideeën mogelijk te maken. Waar nodig en mogelijk is het verstandig te zoeken naar cofinanciering.

Beschikbaar budget	Rheden	Rozendaal
2021	€30.000	€10.000
2022	€30.000	€10.000
2023	€30.000	€10.000

Criteria voor financiering
Bij het beoordelen van aanvragen voor het uitvoeringsbudget hanteert de kerngroep een aantal criteria. De basis is dat een idee een eigenaar moet hebben. Zonder mensen die een idee of initiatief willen uitvoeren, gebeurt er niets. Niet altijd zal het volledige bedrag voor een idee kunnen worden gefinancierd vanuit dit akkoord. Gekeken wordt ook naar mogelijkheden voor cofinanciering. Het budget is niet bedoeld voor het financieren van structurele kosten.

Aanvullende financiering
Het uitvoeringsbudget van het ministerie van VWS is een stimuleringsbudget. Er zijn daarnaast diverse andere manieren om aanvullende financiering voor een initiatief te vinden. Een aantal mogelijkheden:

- ZonMW: verstrekt veel verschillende subsidies gericht op het bevorderen van een goede gezondheid. Zie www.zonmw.nl
- Ik Buurt Mee: een platform waarbij iedere inwoner een cheque t.w.v. €7,50 ontvangt en die kan doneren aan een lokaal initiatief van andere inwoners of een organisatie. Dien je initiatief in via www.ikbuurtmee.nl en maak andere inwoners warm om hun cheque aan jouw plan te doneren.
- Sport- en beweegakkoord Rheden & Rozendaal: in 2020 is er in Rheden en Rozendaal ook een sport- en beweegakkoord gesloten, met plannen om zoveel mogelijk inwoners te stimuleren om te sporten en bewegen. Ook voor het sportakkoord is uitvoeringsbudget beschikbaar. Zie www.sportbedrijfrheden.nl/sportakkoord

Cofinanciering van partners en inzet in natura
Iedereen kan bijdragen aan het waarmaken van de gezamenlijke ambities, in de vorm van tijd, energie, faciliteiten, deskundigheid, advies, materialen of financiële middelen. Waar het om gaat is dat iedereen bijdraagt naar vermogen, en dat we met elkaar de schouders eronder zetten en preventief werken aan een goede gezondheid van inwoners van Rheden en Rozendaal.

Hoofdstuk 6 Partners Preventieakkoord Rheden - Rozendaal

De namen in dit akkoord zijn de eerste stap om de beloftes waar te maken, je bent een actieve partner. Daarmee zeg je actief en naar vermogen bij te dragen aan het verwezenlijken van de plannen. De één doet dat met de uitvoering van een activiteit, de ander door mee te denken in het proces. Alle bijdragen, groot en klein in de vorm van persoonlijke inzet, beschikbaar stellen van faciliteiten, advies, materialen en middelen is welkom. En laten we vooral bij alles voorop stellen: hoe maken we het samen mogelijk? Creatief denken vanuit kansen en mogelijkheden en samenwerken met (nieuwe!) partners is misschien wel de belangrijkste sleutel voor succes.

Enthousiast geworden en ook aansluiten?
Dat kan. Nieuwe partijen en organisaties zijn altijd welkom. Je kunt aanhaken door het leveren van een concrete bijdrage, in welke vorm dan ook. Interesse? Neem dan contact op via preventieakkoord@rheden.nl.

Bijlage bij adviesaanvraag uitvoeringsbudget Lokale Preventieakkoorden/Preventieaanpak

Adviesaanvraag uitvoeringsbudget Lokale Preventieakkoorden	
Naam indiener	Koen Vosmeijer Mieke Jansma
Organisatie	Gemeente Rheden Gemeente Rozendaal
Contactgegevens	Eerste contactpersoon: Koen Vosmeijer k.vosmeijer@rheden.nl 06-21581012 Contactpersoon gemeente Rozendaal: m.jansma@rozendaal.nl 06-58702016
Uitvoeringsbudget	Het uitvoeringsbudget zetten we in 2021 voor de volgende acties en programma's in: **Thema Leefstijl – Lekker in je vel** ❖ Leefstijlprogramma's van Vitesse Betrokken voor basisschoolleerlingen van 3 basisscholen in de gemeente Rheden ❖ Rookvrij maken van de omgeving (o.a. speeltuinen, sportclubs) en deelname aan de campagne Stoptober. ❖ Starten met organiseren van een speciale educatieve fietsroute voor basisschoolleerlingen langs een Pop-Up fietsmuseum en het Experience Centre van Gazelle Dieren. ❖ Een promotie- en mobilisatieplan om specifieke doelgroepen in het doelgroepenbad van het nieuwe Biljoenbad te begeleiden van (hydro)therapie naar structureel bewegen. **Thema Financiële gezondheid – Wijs met geld** ❖ Organiseren van lessen over omgaan met geld op middelbare scholen. ❖ Organiseren van theaterproducties op middelbare scholen over thema's als armoede, sociale uitsluiting, geld en schulden. ❖ Inzet van de interventie Geld-Fit: een hulptool waarmee inwoners zicht krijgen op hun financiële situatie. **Thema Eenzaamheid – Samen Sterker!** ❖ Het programma Humanitas Samen Sterker opstarten: een vrijwilliger helpt gedurende een jaar lang inwoners via één-op-één contact om eenzaamheid te voorkomen of te doorbreken. ❖ Een voorlichtingscampagne over preventie en activiteiten in Rheden en Rozendaal.
Relatie met punten uit het nationaal preventieakkoord	Het preventieakkoord Rheden & Rozendaal richt zich op drie thema's: 1. Leefstijl – Lekker in je vel 2. Financiële gezondheid – Wijs met geld 3. Eenzaamheid – Samen Sterker Binnen het thema Leefstijl geven we in 2021 in ieder geval invulling aan de thema's roken en overgewicht, middels de gezonde leefstijlprogramma's op basisscholen, de rookvrije omgeving en het fietsproject. In 2022 en 2023 kunnen daar nieuwe initiatieven van (nieuwe) partners bij komen. Dat kan op diverse leefstijl gebieden zijn.

Betrokken partners/organisaties	De kerngroep van het Preventie akkoord bestaat uit: ❖ Ward Mariman // Directeur Stichting Een Plus samenwerking ❖ Else Leih // Programmaleider Sociale Basis bij Incluzio Rheden ❖ Biljana Markovic // Coördinator en adviseur bij Humanitas ❖ Koen Vosmeijer // Beleidsadviseur Volksgezondheid Gemeente Rheden ❖ Henk Doeleman // Strateeg bij Gemeente Rheden ❖ Mieke Jansma // Beleidsadviseur Sociaal Domein Gemeente Rozendaal Overige betrokken partners: ➔ Cultuurbedrijf RIQQ ➔ Gazelle Dieren ➔ GGD Gelderland-Midden ➔ Iriszorg ➔ Rabobank ➔ Stichting Vitesse Betrokken ➔ Sportbedrijf Rheden ➔ Basisschool De Kameleon ➔ Basisschool Rheder Enk ➔ Basisschool De Wensvogel ➔ Schuldhulpmaatje ➔ Bibliotheek Veluwezoom ➔ Vluchtelingenwerk Rheden
Aandacht voor inwoners / wijken met gezondheidsachterstanden	We richten ons met verschillende acties/programma's specifiek op wijken in de gemeenten met een lagere Sociaal Economische Status. Voorbeelden daarvan zijn de gezonde leefstijlprogramma's van Stichting Vitesse Betrokken, waarmee we starten op de scholen De Kameleon, De Wensvogel en Rheder Enk. Deze scholen liggen in wijken met relatief lage SES scores in de gemeenten. Ook met de educatieve fietsroute richten we ons op scholen in wijken waar de SES score relatief laag is. Daarnaast vinden wij de samenwerking tussen welzijn en eerstelijnszorg een hoogst belangrijk onderdeel om in onze gemeenten. We zien dat hulpvragen, met name van inwoners met een gezondheidsachterstand, complexer worden, en inzet en kennis van verschillende disciplines en professionals vraagt. Daarom willen we met dit preventieakkoord de samenwerking tussen professionals in de eerstelijnszorg en welzijn intensiveren. We gebruiken hiervoor de landelijke aanpak 'welzijn op recept' als handvat.
Betrokkenheid inwoners	In april 2021 is een online enquête uitgezet via lokale media en stakeholders in de gemeenten. Iedere inwoner wordt uitgenodigd deze in de vullen. De vragen betreffen enerzijds het persoonlijk welbevinden (fysieke gezondheid, mentale gezondheid, toegang tot de zorg en welzijn etc. en anderzijds vragen naar wat men vindt dat de gemeenten nog zouden kunnen verbeteren op het gebied van de preventiethema's. De input uit deze peiling nemen we mee bij de verdere uitvoering van het akkoord. Inwoners worden verder bij de uitvoering betrokken door middel van het uitreiken van vouchers voor kansrijke initiatieven. Inwoners kunnen een preventie-initiatief indienen bij de kerngroep. De plannen die door de kerngroep als kansrijk en goed doordacht worden beoordeeld, ontvangen een voucher met budget om aan de slag te gaan.

Concrete afspraken tussen de gemeente en private partners	Hierboven hebben we alle concrete plannen op een rij gezet (rij 4). We lichten er een paar uit, waaronder afspraken met private partners: 1. We organiseren in samenwerking met Vitesse Betrokken en drie basisscholen uit Rheden gezonde leefstijlprogramma's voor basisschoolleerlingen. In dit programma worden spelers van Vitesse ingezet als rolmodellen en wordt gedurende 16 weken extra aandacht besteedt aan onder meer eten, bewegen en middelengebruik. De betrokken scholen liggen in wijken met een lagere Sociaal Economische Status. 2. In samenwerking met Gazelle Dieren (private partner) en de Stichting Fietsop1 organiseren we een speciale educatieve fietsroute voor basisschoolleerlingen. De route gaat langs het Pop-Up fietsmuseum en het Experience Centre van Gazelle, en stimuleert kinderen om op de fiets naar school te gaan. We richten ons hierbij als eerst op kinderen uit wijken met een lagere Sociaal Economische Status. 3. We organiseren in samenwerking met Humanitas en middelbare scholen financiële educatie voor jongeren. Het gaat hierbij om lessen over omgaan met geld, schulden etc.
Voortgang & monitoring	De kerngroep van het Preventie akkoord zorgt ervoor dat de uitvoering van het akkoord tot stand komt. Zij zorgt ervoor dat er per actie/ programma een 'eigenaar' en aanspreekpunt is, beoordeelt nieuwe initiatieven en aanvragen voor het uitvoeringsbudget, en bevraagd de planeigenaren op de voortgang van de acties/programma's. De kerngroep komt hiervoor jaarlijks minimaal 4 keer per jaar bij elkaar. Zij communiceert regelmatig over de voortgang van plannen en moedigt partners en inwoners aan om met initiatieven te komen. De toekenning van uitvoeringsbudget verloopt via de gemeente. Daarin maakt de gemeente met de aanvrager afspraken over terugkoppeling van de resultaten en voortgang . In hoofdstukken 4 en 5 van het plan in de bijlage is de werkwijze verder beschreven.
Aandachtspunten / algemene opmerkingen	Dit preventieakkoord is een akkoord voor de gemeente Rheden en Rozendaal samen. Rheden en Rozendaal grenzen aan elkaar en werken op veel terreinen samen. Met name in het sociaal domein voeren we taken gezamenlijk uit en zetten we (preventie)programma's samen op. Veel van deze acties bereiken ook zowel inwoners uit Rheden als Rozendaal. Denk aan het gezondheidscentrum in Velp waar zowel inwoners als Velp en Rozendaal worden geholpen en combinatiefunctionarissen sport & cultuur die op zowel scholen in Rheden als Rozendaal actief zijn. Het is daarom ook logisch voor ons om gezamenlijk een akkoord te sluiten, met partners uit beide gemeenten. Deze adviesaanvraag is daarom een aanvraag voor zowel de gemeente Rheden als Rozendaal.

Beste gemeente Rheden en Rozendaal,

Op 29 april 2021 heeft u, de gemeente Rheden en Rozendaal, het lokale preventieakkoord ingestuurd ter beoordeling. Uw aanvraag is besproken in de kerngroep* van het ondersteuningsprogramma Lokale Preventieakkoorden VNG.

De conclusie van de kerngroep is dat wij een **positief advies** uitbrengen.

U kunt nu uitvoeringsbudget aanvragen bij de Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I). De aanvraag tot verlening van een uitkering voor het jaar 2021 kan worden ingediend van 18 januari 2021 tot en met 7 juni 2021. Voor de aanvraag wordt een aanvraagformulier gebruikt. Dit formulier is te vinden op de website van DUS-I (www.dus-i.nl). De aanvraag gaat vergezeld van dit document.

Met vriendelijke groet,
namens de kerngroep van het ondersteuningsprogramma Lokale Preventieakkoorden VNG,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Laura van Herpen
Projectleider ondersteuningsprogramma Lokale Preventieakkoorden

*De kerngroep van het ondersteuningsprogramma Lokale Preventieakkoorden VNG (kerngroep) is een samenwerkingsverband waarbinnen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht, Stichting Pharos, de GGD GHOR Nederland, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, de Vereniging Sport en Gemeenten, het netwerk Alles is Gezondheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zijn vertegenwoordigd.

Dienst Uitvoering
Subsidies aan Instellingen
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

SPUK Preventieakkoord 2021

Referentie	SPUKPA210178

Gemeente

Gemeente	Gemeente Rozendaal
KvK nummer	09214922
Bankrekeningnummer (IBAN)	NL65BNGH0285007300

Contactpersoon

Voorletter(s)	M.E.
Achternaam	Jansma
E-mailadres	m.jansma@rozendaal.nl
Telefoonnummer	+31(0) 263843664

Uitkering

Hoogte budget	€ 10.000,00

Verklaring

Ondergetekende verklaart:

- bevoegd of gemachtigd te zijn om deze aanvraag te ondertekenen;
- kennis te hebben genomen van de geldende wet- en regelgeving op basis waarvan de subsidie wordt aangevraagd, en deze regelgeving te hebben nageleefd;
- deze aanvraag (inclusief eventuele bijlagen) volledig, juist en naar waarheid te hebben ingevuld.

Akkoord	Dat verklaar ik.

Ondertekenaar

Voorletter(s)	B.

Achternaam	Boelens
Functie	Gemeentesecretaris
E-mailadres	b.boelens@rozendaal.nl
link_token	265cd960b8cff265cdb60b8cff265cdc

Toegevoegde bestanden

Bankafschrift:	spukpa210178_04_rekeningafschrift309339.pdf
Verklaring VNG:	spukpa210178_26_verklaring309339.pdf

Raadsinformatiebrief

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Woonagenda Subregio Arnhem e.o. 2021-2023

Adviseur : R. Berendsen
Portefeuillehouder : S. Warmerdam
Datum : 2 juni 2021

Aan de Raad

Inleiding
Ter kennisname treft u in de bijlage van deze notitie de 'Woonagenda Subregio Arnhem e.o. 2021-2023' aan, de Woonagenda is op 20 april 2021 door het college vastgesteld en op 25 mei 2021 door de provincie Gelderland.

In de subregio Arnhem e.o. werken de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, en Rozendaal op een praktische manier samen aan het thema wonen. Dat doen we op basis van vraagstukken die lokaal spelen en vraagstukken die bovenlokaal belangrijk zijn. Maar uiteraard doen we dat ook met het oog op afspraken met de provincie over afstemming van woningbouwplannen. Samen zoeken we meerwaarde op bovengemeentelijk niveau en informeren en inspireren we elkaar op thema's die ertoe doen.
Bijgevoegde woonagenda bevat de opgaven en acties die centraal staan binnen de subregionale samenwerking op het gebied van wonen.

Woonagenda Subregio Arnhem e.o. 2021-2023
De afgelopen jaren hebben er in de regio Arnhem-Nijmegen belangrijke ontwikkelingen afgespeeld in het kader van de Groene Metropoolregio en de Woondeal.
In de Woonagenda is uiteengezet hoe we ons als subregio tegenover deze ontwikkelingen verhouden en welke acties we willen uitvoeren om te werken aan de ambities die eerder op regionaal en/of lokaal niveau zijn vastgesteld. Door middel van de Woonagenda geven we verder uitvoering aan opgaven rondom 'versnelling', 'betaalbare woningen', toekomstbestendige voorraad', 'focus op doelgroepen'.

Tussentijds blijven we ontwikkelingen volgen en toetsen we of we goed genoeg aansluiten bij opgaven en knelpunten die we lokaal tegenkomen. Het woningmarktonderzoek en de regionale monitor zijn daarbij belangrijke ijkpunten.
In de Woonagenda is per thema de opgave geschetst en wordt aangegeven wat we als subregio kunnen bijdragen. De rol van Rozendaal binnen de (sub)regio is beperkt, omdat de woningmarkt regionaal functioneert is het wel van belang om de subregionale woonagenda vast te stellen.
In de Woonagenda zijn geen nieuwe beleidsuitgangspunten opgenomen. De agenda is vormgegeven als vervolg op regionale ontwikkelingen en stipt de thema's uit de Woondeal aan. De subregionale agenda bevat dan ook hoofdzakelijk een vertaalslag van deze thema's en beziet op welke inspanningen en thema's we elkaar in de subregio ondersteunen en aanspreken.

Eén onderdeel van de Woonagenda vraagt om een korte toelichting. Op pagina 4 en 5 is als richtsnoer de huishoudensgroei opgenomen zoals naar voren is gekomen in het Woningmarktonderzoek 2019 dat door Companen is uitgevoerd. Door de ontwikkeling van de wijk de Del en de nieuwbouw op de Steenhoek is de groei, welke als richtsnoer is opgenomen ingevuld.

Communicatie
De Woonagenda is vastgesteld door alle colleges in de subregio. Binnen de subregio is afgesproken dat na de vaststelling alle gemeenteraden worden geïnformeerd. Op 25 mei 2021 heeft de provincie de Woonagenda ook vastgesteld.

Het college van burgemeester en wethouders,

Boele Boelens,	Ester Weststeijn,
Secretaris	Burgemeester

Bijlage(n)
1. Woonagenda Subregio Arnhem e.o. 2021-2023

Woonagenda subregio Arnhem e.o.

2021 t/m 2023

26 maart 2021

1. Inleiding

In de subregio Arnhem e.o. werken de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Overbetuwe, Rheden, Renkum en Rozendaal op een praktische manier samen aan het thema wonen. Dat doen we op basis van vraagstukken die lokaal spelen en vraagstukken die bovenlokaal belangrijk zijn. Maar uiteraard doen we dat ook met het oog op afspraken met de provincie over afstemming van woningbouwplannen. Samen zoeken we meerwaarde op bovengemeentelijk niveau en informeren en inspireren we elkaar op thema's die er toe doen.

1.2 Regio in beweging

We starten niet vanuit een nulpunt. Er is veel in beweging op de woningmarkt en in onze regio. En we hebben best wat voor elkaar gekregen in samenwerking met elkaar. Een kort overzicht:

- In 2018 hebben we een regionale **Woonagenda** voor de subregio Arnhem e.o. opgesteld. Focus in die agenda lag op: betaalbaar, passend en goed, duurzaamheid en wonen-zorg, en 'verschil maken';
- We hebben op regionaal niveau een **woningmarktonderzoek** uitgevoerd en een **monitor** gemaakt. We hebben hiermee richting voor de toekomst én een achteruitkijkspiegel om de juiste keuzes te maken;
- De provincie Gelderland heeft een **Actieplan Wonen** opgesteld. Met betrekking tot de (sub)regionale agenda's stelt het Actieplan van de provincie dat het een belangrijk instrument blijft. Elke 3 jaar moet een actualisatie plaatsvinden.

Daarnaast vormen de Groene Metropoolregio en de Woondeal Arnhem-Nijmegen belangrijke kaders.

Groene Metropoolregio: visie en agenda

- **Verbonden** regio: snel, comfortabel, veilig, schoon en betrouwbaar
- **Productieve** regio: structuurversterking en innovatiekracht
- **Circulaire** regio: circulaire topregio met internationale zichtbaarheid
- **Groene** groeiregio: regie op groei, balans tussen stedelijke ontwikkeling en ontspannen leefkwaliteit
- **Ontspannen** regio: groei in balans met goede leefkwaliteit en aantrekkelijkheid

Woondeal

De gezamenlijke ambitie

- functioneren van de woningmarkt in de regio structureel verbeteren
- woningbouwproductie op niveau brengen, met oog voor circulariteit en duurzaamheid
- leefbaarheid verbeteren

De thema's

- Woningbouwopgave en versnelling
- Betaalbaarheid
- Groen en circulair
- Leefbaarheid
- Verstedelijking en gebiedsontwikkeling
- Specifieke doelgroepen en overige thema's

Relevant is daarnaast nog dat gewerkt wordt aan een **regionale Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley:** een ruimtelijke kader voor de langere termijn (2040). En voor een goede uitvoering van de mooie voornemens wordt met ingang van het 1e kwartaal van 2021 gewerkt volgens nieuwe principes van de versterkte regionale samenwerking.

1.3 Wat zien we in de subregio?

Wellicht belangrijker dan deze beleidsmatige context is wat er in de woningmarkt aan de hand is. Economie en woningmarkt hebben een stevig herstel doorgemaakt na de economische crisis van begin jaren 10. Betaalbaarheid staat voor veel mensen onder druk, schaarste is hard toegenomen. En de bouwproductie is vooralsnog niet groot genoeg om hierin verbetering aan te brengen. In het woningmarktonderzoek komt een aantal knelpunten naar voren dat aandacht vraagt in (sub)regionaal en lokaal woonbeleid.
In 2020 zijn we overvallen door een wereldwijde pandemie. Vooralsnog lijkt het effect op de woningmarkt nog beperkt: prijzen op de koopmarkt blijven stijgen, woningtekort blijft groot. Maar gevreesd wordt dat de consequenties voor de tweedeling in de samenleving groot zullen zijn (toename werkloosheid,

betalingsproblemen, sociale problematiek en woonoverlast in wijken en 'achter de voordeur'). En mogelijk heeft de pandemie impact op de woonwensen van mensen. De toekomst is vooralsnog onzeker.

1.3 Deze agenda: bod op de Woondeal, praktisch, flexibele koers, niet dubbel werk doen

De drukte en dynamiek in samenleving én de samenwerking op het gebied van het wonen in de regio is daarmee helder. Hoe kunnen we de subregionale Woonagenda dan plaatsen in deze dynamiek, zonder de complexiteit nog verder te vergroten? Een aantal principes staat centraal in onze subregionale samenwerking:

- we steken de agenda praktisch in, kort maar krachtig;
- we bouwen voort op de kracht van de subregionale samenwerking: dicht op de dagelijkse praktijk op lokaal niveau, elkaar informeren en inspireren, taken verdelen waar mogelijk en woningbouwontwikkelingen met elkaar afstemmen;
- lokaal wat lokaal kan, subregionaal wanneer toegevoegde waarde biedt;
- samen zorgen we er voor dat we geen dubbel werk doen.

Met deze woonagenda geven we verdere invulling aan de Groene Metropoolregio en de Woondeal. Daar zijn immers de belangrijkste opgaven en richtingen benoemd. Wij brengen de voornemens een stap verder door waar mogelijk concreet aan te geven waar en hoe we die verder brengen (welke gemeente draagt wát bij aan de voornemens uit de Woondeal?).
De agenda is niet in beton gegoten. Ontwikkelingen zijn immers niet altijd goed te voorzien. Tussentijds blijven we ontwikkelingen volgen en toetsen we of we goed genoeg aansluiten bij opgaven en knelpunten die we lokaal tegenkomen. Het woningmarktonderzoek en de monitor zijn daarbij belangrijke ijkpunten.

1.4 Leeswijzer

- In hoofdstuk 2 beschrijven we de subregionale opgaven, de bijdragen die wij in de subregio Arnhem e.o. leveren aan de Groene Metropoolregio en de Woondeal. Per thema maken we duidelijk wat we gaan doen;
- In hoofdstuk 3 gaan we in op de vraag hoe we het gaan doen (een beknopt uitvoeringsprogramma);
- In de bijlage gaan we kort in op de woningbehoefte en opgaven voor het wonen (op basis van het woningbehoefteonderzoek).

2. De subregionale opgaven

Wij zien voor de komende jaren de volgende opgaven op het gebied van het wonen in de subregio Arnhem e.o.. Deze thematiek sluit aan bij de opgaven uit de Woondeal en geven invulling aan de ontspannen, groene en circulaire regio:

	Thema's	**Opgaven**
	Sneller	Kwantitatieve opgave Adaptief programmeren Afstemming initiatieven
	Betaalbaar	Betaalbaarheid in huur en koop Betaalbare verduurzaming
	Toekomstbestendige voorraad	Flexibiliteit Groen en circulair Leefbaarheid, jaren 60/70 wijken
	Focus op doelgroepen	Arbeidsmigranten Woonwagenbewoners Wonen-zorg

2.1 Sneller

Onze aanpak: wat gaan we doen

In onze aanpak sluiten we aan bij de kaders uit de Woondeal en formuleren wij onze bijdrage daaraan:

- harde plannen realiseren
- zachte plannen hard maken
- versnellen
- adaptief programmeren
- monitoring

1. Kwantitatieve opgave

De huishoudensgroei tot 2030 conform tabel 1 is richtsnoer voor de woningbouwontwikkeling in onze subregio. Vanzelfsprekend landt een groot deel van de opgave in stad Arnhem, maar ook Lingewaard en Overbetuwe kennen een relatief forse opgave.

Tabel 1. Huishoudensgroei tot 2030 in subregio en gemeenten

	Inloop woningtekort tot 2%	Huishoudensgroei 2019-2025	Huishoudensgroei 2025-2030	Totaal 2019-2030
subregio Arnhem	**1.150**	**7.830**	**3.530**	**12.510**
Arnhem		4.500	2.370	**6.870**
Lingewaard		1.130	430	**1.560**
Overbetuwe		1.400	410	**1.810**
Renkum		420	130	**550**
Rheden		340	150	**490**
Rozendaal		40	40	**80**

Bron: Woningmarktonderzoek 2019, Companen

Zacht hard maken, projecten in beeld voor versnelling
Veel van de plancapaciteit is nog 'zacht'. Daarnaast is de totale plancapaciteit onvoldoende als we rekening houden met reguliere planuitval c.q. -vertraging. Op korte termijn zetten we in op het versneld benutten van de beschikbare planologische capaciteit. Iedere gemeente van de subregio Arnhem zet zich daarvoor in. Dat doen we in eerste instantie door locaties die nu nog 'zacht' en 'potentieel' zijn juridisch 'hard' te maken. In een aantal grotere projecten in de subregio Arnhem achten wij een versnelling mogelijk (zie schema).

Arnhem	**Rheden**	**Overbetuwe**	**Lingewaard**	**Renkum**
Stadsblokken - Meinerswijk	Velp-Zuid	De Pas (Elst)	Driegaarden	De HES
Centrum - Oost Arnhem	Rhederhof Rheden (Snelle 100)	Driel Zuid Oost	Vleumingen	Doorwerth - Centrum
Spoorknoop - Oost Arnhem	Bloemershof			
Arnhem - West	Imboslaan			
Presikhaaf III				
Malburgen - West				
Elderveld/Kronenburg-Vredenburg				

In de subregio houden we de voortgang in de gaten en delen we ervaringen. Doel is om de planvoorraad in 2021 op peil te hebben (130% van de te halen productie). In het tweede kwartaal van 2021 maken we op basis van de dan geactualiseerde monitor de stand van zaken op en trekken we conclusies voor eventuele vervolgstappen. Duidelijk is dat meer nodig is om de versnelling te realiseren (waaronder in ieder geval menskracht). Per locatie brengen we in beeld wat er nodig is om te versnellen. Dat agenderen we in de subregio en bij de provincie. Het thema staat verder prominent op de agenda van de versnellingstafel van de Woondeal. Wij volgen dat nauwlettend.

Middellange termijn: aanvullende bouwlocaties nodig
Daarnaast zijn op middellange termijn aanvullende nieuwbouwlocaties nodig. We zetten daarbij in op het benutten van kansen op inbreidings- en transformatielocaties. Daarbij maken we gebruik van het provinciale programma SteenGoed Benutten. Daarnaast agenderen we uitbreidingslocaties, als inbreiding onvoldoende soelaas biedt voor voldoende en snelle nieuwbouw. Op dit moment wordt ook gewerkt aan een verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Deze richt zich op de *middellange en lange termijn.* In deze strategie worden ontwikkelprincipes voor nieuwe locaties in beeld gebracht: spelregels en kaders (dus nog

geen concrete locaties). We volgen de voortgang en leveren per gemeente input. Resultaten (ook tussentijds) bespreken we op subregionaal niveau en we beoordelen het in het kader van deze Woonagenda. Waar het aan de orde is, vormen keuzes input voor de lokale Omgevingsvisies.

Knelpunt is de beperkte ambtelijke capaciteit. In de Woondeal hebben Rijk en provincie aangeboden aanvullende expertise en waar mogelijk ambtelijke capaciteit ter beschikking te stellen om de regio te ondersteunen. Ook uitwisseling van ambtelijke capaciteit tussen gemeenten behoort tot de mogelijkheden. De gemeenten van de subregio Arnhem benaderen de provincie/Rijk actief als aanvullende ambtelijke capaciteit nodig is. Dit doen we op basis van cofinanciering, waarbij de subregionale gemeenten ook zoeken naar mogelijkheden die zij zelf hebben. Samen houden we in de gaten of bestaande regelingen voldoende soelaas bieden en tot resultaat leiden.

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Stand van zaken planvoorraad in beeld brengen, op basis van monitor	Procesregisseur
Inventarisatie versnellingslocaties: wat is nodig om echt te versnellen?	Procesregisseur trekt
Aansluiten bij tempotafel versnelling (inclusief terugkoppeling in subregio)	Overbetuwe, Renkum en Arnhem
Input leveren en kritisch volgen verstedelijkingsstrategie	Iedere gemeente voor zich
Agenderen verstedelijkingsstrategie in subregionaal overleg	Procesregisseur

2. Adaptief programmeren

Conform Woondeal zien wij de werkwijze van adaptief programmeren als instrument om te borgen dat er steeds voldoende potentiële bouwplannen klaarliggen om vertraging en uitval zoveel mogelijk te beperken. Voor de gewenste continue bouwproductie op de lange termijn is het nodig tijdig zicht te hebben op de toekomstige potentiële locaties. Daarom zorgen we in de subregio voor een totale planvoorraad tot en met 2030. Daarbij houden we rekening met planuitval (planvoorraad richten op 130% van de woningbehoefte). Deze bestaat uit zowel voldoende “harde” plannen als voldoende zachte plannen waarvoor de planvorming nog plaatsvindt.
We zetten onze werkwijze die we sinds de vorige Woonagenda hebben georganiseerd voort. Zoals eerder met elkaar besloten, is een goede sturing op projecten (voortgang, kwantitatief en kwalitatief programma) de verantwoordelijkheid van gemeenten. Gemeenten gebruiken hiervoor onder andere de Handreiking Voorzienbare Bouwplicht (indien van toegevoegde waarde). We delen ervaringen en goede voorbeelden. Daarnaast spreken we af dat we 2 keer per jaar de stand van zaken van de voortgang van de bouwproductie en werking van de sturing op programmering opmaken en evalueren. Waar nodig schakelen we provincie of Rijk in voor ondersteuning bij adaptief programmeren (bijvoorbeeld voor contractvorming).

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Werkwijze voortzetten	Iedere gemeente
Optimale sturing op bouwprogramma’s	Iedere gemeente
2 x per jaar stand van zaken en voortgang toetsen (op basis van monitor en planmonitor provincie Gelderland)	Procesregisseur

3. Afstemming initiatieven

De bovengemeentelijke afstemming van woningbouwinitiatieven is een belangrijke stap in het kader van de planbeoordeling door de provincie. We zetten onze werkwijze met betrekking tot afstemming van initiatieven door in aangepaste vorm:

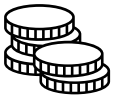
- Plannen zijn in principe akkoord als ze voldoen aan kwaliteitscriteria uit de subregionale Woonagenda (zie kader hieronder). We zien het als een verantwoordelijkheid van de gemeenten om deze criteria op basis van lokaal maatwerk uit te werken en toe te passen;
- Plannen waar sprake is van uitbreiding buiten bestaand stedelijk gebied worden altijd in ambtelijk en bestuurlijk overleg afgestemd;
- 2x per jaar delen we met elkaar het overzicht van nieuwe plannen en de voortgang van de bouwproductie kwantitatief en kwalitatief, mede op basis van de monitor: liggen we kwantitatief op koers, spelen we voldoende in op de kwalitatieve woningbehoefte?

Kwaliteitscriteria nieuwe bouwplannen

- Behoefte (inspelen op mismatch Woningmarktonderzoek, juiste woning op de juiste plek)
- Betaalbaarheid, minimaal 50% van nieuwe initiatieven
- Ambities duurzaamheid, levensloopbestendigheid
- Nieuwe woonvormen (waaronder flexibele, tijdelijke concepten) en innovatieve woonmilieus
- Bijdrage aan gevarieerde wijkopbouw (kwetsbare wijken)
- Inbreiding voor uitbreiding, tenzij …
- Circulaire leefomgeving, natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen
- Eventueel: beoordeling financieel/juridische gevolgen

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Werkwijze afstemming in aangepaste vorm voortzetten	Iedere gemeente
2 x per jaar stand van zaken en voortgang toetsen (op basis van monitor en planmonitor provincie Gelderland)	Procesregisseur

2.2 Betaalbaar

Onze aanpak

In onze aanpak sluiten we aan bij de kaders uit de Woondeal en formuleren wij onze bijdrage daaraan:

- 50% van de zachte plannen worden gerealiseerd in de betaalbare categorie, iedere gemeente neemt eigen verantwoordelijkheid;
- betaalbare verduurzaming;
- kwalitatieve mismatch (doorstroming ouderen, kleine huishoudens, inclusieve wijken).

1. Betaalbaarheid in huur en koop

Er is een grote behoefte aan betaalbare woningen. De sociale huur is goed te borgen in afspraken met de woningcorporaties. Maar voor middenhuur en goedkope/middeldure koop is dit lastiger. Bij realisatie lopen gemeenten aan tegen de gestegen marktprijzen en ontwikkelaars die aangeven geen goedkope woningen meer te kunnen realiseren. Toevoegingen in deze segmenten vragen creativiteit in te realiseren producten en aanvullende instrumenten.

Belangrijk is inspanningen te richten op borgen dat de woningen gebouwd worden, betaalbaar zijn, bij de juiste doelgroep terecht komen én op termijn voor hen beschikbaar blijven. De gemeenten van de subregio Arnhem e.o. zetten daarvoor verschillende instrumenten in, waaronder bijvoorbeeld:

- borgen van een goed programma door vroegtijdig wensen en eisen duidelijk te maken en te communiceren met initiatiefnemers. Op basis daarvan anterieure- c.q. ontwikkelovereenkomsten sluiten;
- publiekrechtelijk instrumentarium: doelgroepenverordening en bestemmingsplannen;
- kleinere woningen met passende prijs/kwaliteitverhouding (bijvoorbeeld kleine eengezinswoningen, tiny- of skinny-houses;
- verkoop van sociale huurwoningen in deze segmenten;
- meer ruimte in sociale huur bieden aan mensen die in de goedkope koop onvoldoende aan een passende woning kunnen komen (prestatieafspraken met corporaties of afspraken met bouwers);
- grondbeleid, erfpacht, terugkoopregelingen, anti-speculatiebedingen etc.;
- tijdelijke woonvormen.

In de subregio Arnhem gaan we uit van bouwen conform de lokale behoefte uit het woningmarktonderzoek. Hierbij houden we rekening met eventuele tegenvallende welvaartsscenario's, de mismatch in de sociale voorraad en de huidige grote druk op de sociale huursector. We hebben eveneens aandacht voor de huisvesting van bijzondere doelgroepen, die niet allen in het woonbehoefte-onderzoek zijn meegenomen. Wel houden we de opgave voor sociale huur in overleg met de corporaties opnieuw tegen het licht: is de opgave uit het woningmarktonderzoek nog steeds voldoende, of is de druk als gevolg van de Coronacrisis inmiddels een stuk hoger?
Iedere gemeente in de regio draagt naar behoefte bij aan de opgave voor de realisatie van sociale huurwoningen in de periode tot 2030. Daarnaast vraagt realisatie van middeldure huur en goedkope/betaalbare koop specifieke aandacht. Doel is om per gemeente minimaal 50% van de nieuwbouw van nieuwe plannen te realiseren in de betaalbare categorie (conform Woondeal)[1]. Daarbij is het ook van belang om aan te sturen op een goede differentiatie van nieuwbouw koop onder de NHG-grens (dus indien mogelijk ook sociale koop en bijvoorbeeld rond 2,5 ton). Onze gemeenten hebben vooralsnog de volgende inzet. Op subregionaal niveau toetsen we de plannen op deze doelstelling en monitoren we de voortgang hiervan.

Arnhem	Rheden	Overbetuwe*	Lingewaard	Renkum
Minimaal 30% van de nieuwe plancapaciteit in de sociale huur (differentiatie tussen wijken)	• Transformatie: +100 woningen in draagkrachtige wijken, -100 woningen in kwetsbare wijken • voornemen om 70% van het bouwprogramma in betaalbaar te realiseren	• +300 nieuwe sociale huurwoningen • 300 sociale huur voor compensatie transformatie, verkoop e.d. • +150 middenhuur • +700 koop tot NHG-grens	• +250 sociale huurwoningen • totale opgave ruim 480 (inclusief vervanging sloop/verkoop) • circa 100 middeldure huur • 250-300 goedkope koop tot € 230.000 • +150-200 tussen € 230.000 en NHG-grens	+ 70 sociale huur woningen

** onder voorbehoud nieuwe Woonagenda*

We verkennen de rol die woningcorporaties en/of marktpartijen kunnen spelen bij een aantal van bovengenoemde instrumenten. Daarnaast vragen wij van de provincie snelle ontwikkeling van ondersteunende instrumenten, zoals subsidieregeling betaalbare woningen, doorstroomregeling sociale huur, verkenning naar KoopGarantfonds en Starterslening (medefinanciering door de provincie). In de subregio maken we hierover nadere afspraken.
Aanvullend zetten de gemeenten Arnhem en Lingewaard doorstroommakelaars in. Vanuit de onze subregio sluit de gemeente Lingewaard aan bij de uitwerking van actie 10 uit het Actieplan Wonen van de provincie (uitwerking doorstroommakelaar). Ervaringen hiermee worden in de subregio gedeeld. De overige regiogemeenten overwegen ook met doorstroommakelaars te werken.

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
50% van plannen in betaalbare categorie	Iedere gemeente
Set afspraken over inzet instrumenten opstellen	Procesregisseur
Ervaringen delen over doorstroommakelaar	Gemeenten Arnhem en Lingewaard
Aansluiten bij actie doorstroommakelaar provincie	Gemeente Lingewaard
Beknopte update analyse druk op sociale huursector	Procesregisseur
Discussie met corporaties/marktpartijen over toekomst sociale huur en instrumentarium (op basis van update analyse)	Procesregisseur i.s.m. gemeente Arnhem
Aansluiten bij tempotafel betaalbaarheid/conceptueel bouwen	Gemeente Renkum en/of Rheden

[1] De provincie Gelderland hanteert in haar Actieplan Wonen 2020-2025 afwijkende prijsgrenzen voor de betaalbare categorie.

2.3 Toekomstbestendige voorraad

Onze aanpak

In onze aanpak sluiten we aan bij de kaders uit de Woondeal en formuleren wij onze bijdrage daaraan:

- Sterke, toekomstgerichte, gedifferentieerde wijken
- Jaren 60-70-wijken: oplossen mismatch in combi met energietransitie en klimaatadaptatie
- Verstedelijking en gebiedsontwikkeling
- Vormgeven circulaire leefomgeving
- Natuurinclusief bouwen
- Klimaatadaptief bouwen
- Betaalbare verduurzaming

1. Betaalbare verduurzaming

Gemeenten in de subregio zijn volop aan de slag met de energietransitie. Alle gemeenten hebben zich gecommitteerd aan de landelijke doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. Zoals de Woondeal stelt, is over de haalbaarheid en betaalbaarheid van de energietransitie veel te doen en nog veel onduidelijk. Uitgangspunt is, dat het verduurzamen van de woningvoorraad moet leiden tot betaalbare woningen en niet mag leiden tot hogere woonlasten. Iedere gemeente is bezig met een Transitievisie Warmte. Extra aandacht daarbij verdient het tegengaan van energiearmoede. Rijk, provincie en regio bespreken aan de hand van dit inzicht welke gerichte ondersteuning nodig is. We delen ervaringen die gemeenten opdoen met verduurzaming van de woningvoorraad.

Zo gaat Vivare in de **gemeente Rheden** aan de slag met het verduurzamen van honderden woningen. Woningen die voorlopig niet worden verduurzaamd, krijgen zonnepanelen. Door particulieren wordt flink gebruikt gemaakt van de duurzaamheidslening, waardoor zij hun woningen kunnen verduurzamen. In de wijk Stenfert maakt verduurzaming onderdeel van een integrale wijkaanpak (fysiek en sociaal).

De **gemeente Lingewaard** heeft haar Warmtevisie begin 2021 vastgesteld. In de wijk Zilverkamp werken partijen samen in de projectgroep Wijk van de Toekomst (werkgroep duurzaam Zilverkamp, gemeente Lingewaard, platform Zilverkamp, woningbouwcorporatie Waardwonen, netbeheerder Alliander, Waterschap Rivierenland en energiecoöperatie Lingewaard Energie). Lingewaard heeft 4,2 miljoen euro van het Rijk ontvangen. Hiermee wil de gemeente 600 tot 700 woningen in de Zilverkamp van het gas af krijgen door het maken van een duurzaam warmtenet. Daarmee blijft Zilverkamp een mooi voorbeeld en proeftuin voor ontwikkelingen elders in de subregio.

In de **gemeente Overbetuwe** is de Warmtevisie ook al vastgesteld. Deze is gezamenlijk met o.a. corporaties tot stand gekomen en de corporaties hebben zich hieraan gecommitteerd. Bepaald is welke gebieden binnen de gemeente kansrijk lijken om de eerste stappen in te zetten, wat die stappen kunnen zijn en wat er voor nodig is om ze te zetten. Er zijn nog geen keuzes gemaakt voor de overgang naar aardgasvrij. Een kwartiermaker gaat het proces nader vormgeven (wijze van samenwerking, rolverdeling, intentieovereenkomst/ startdocument).

De **gemeente Arnhem** experimenteert met het combineren van de energieopgave in de wijken met de aanpak van de sociaaleconomische opgave. De Arnhemse aanpak kenmerkt zich door het nadrukkelijk betrekken van hun bewoners bij de opgave. Verduurzaming maakt integraal onderdeel uit van de aanpak van Arnhem-Oost (Samenwerkingstafel Woondeal, zie ook hieronder bij punt 4).

De **gemeente Renkum** is momenteel bezig met het opstellen van haar Transitie Visie Warmte. Daarnaast heeft zij in Heveadorp een Wijk van de Toekomst, die op het moment de voorkeursalternatieven voor aardgas aan het bekijken is. Vanuit het dorp zelf is het initiatief genomen om te onderzoeken wat de mogelijkheden hiervoor zijn. Bewonersinitiatieven zijn er ook in een vijftal wijken, verspreidt over de gemeente, waar buurtbewoners elkaar enthousiasmeren over het verduurzamen van hun huizen. En er is een Toekomstbestendig Wonen Lening die particuliere woningeigenaren helpt in het financieren van de verduurzaming van hun woning.

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Gemeenten maken uiterlijk 2021 Transitievisies Warmte	Iedere gemeente
Gemeenten maken vervolgens wijkuitvoeringsplannen	Iedere gemeente
Themasessie goede voorbeelden wijkaanpak	Gemeente Arnhem
Ervaringen delen	Iedere gemeente

2. Flexibiliteit

Flexibiliteit in de woningbouwprogrammering is van belang om goed in te blijven spelen op de behoeften. Maar flexibiliteit kan zich ook uiten in flexibele of tijdelijke woonvormen. Deze woningen (nieuwbouw of transformatie van bestaand vastgoed) kunnen een belangrijke rol spelen bij het verminderen van de krapte op de woningmarkt op korte termijn. We verkennen samen met de provincie op welke locaties flexibele woonvormen in de subregio gerealiseerd kunnen worden. Tevens maken we gebruik van het door de provincie in te richten digitale platform met relevante informatie.

De **gemeente Rheden** levert haar bijdrage door kleinschalig in te zetten op het toevoegen van tijdelijke tiny houses. Hiervoor wordt nog een tijdelijke locatie gezocht.

Ook de **gemeente Lingewaard** experimenteert met tijdelijke woningbouw. Op dit moment is een locatie met 8 tijdelijke woningen in beeld. Naar andere locaties wordt nog gezocht, maar de gemeente constateert dat het een lastige opgave blijft.

De **gemeente Renkum** is met verschillende partijen in gesprek om een project met tiny houses van de grond te krijgen. Er is een locatie in beeld waar zo'n 10 tijdelijke huizen toegevoegd kunnen worden. Ondanks de wens blijft locatie een lastig vraagstuk rondom alternatieve woonvormen.

De **gemeente Overbetuwe** heeft in 2019 samen met Vivare 20 tijdelijke woningen in Elst gerealiseerd. Dit project wordt eind 2020 geëvalueerd, resultaten worden vertaald in de nieuwe Woonagenda Overbetuwe. In de raad is een motie aangenomen om een locatiestudie uit te voeren voor flexwonen. De gemeente Overbetuwe pakt dit op regionaal niveau op in het kader van de Woondeal.

Gemeente Arnhem past een subsidieregeling flexwonen toe in Presikhaaf.

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Verkenning locaties, mogelijk in samenwerking met provincie	Gemeenten Lingewaard en Overbetuwe
Ervaringen delen	Iedere gemeente, accent bij voornoemde gemeenten
Agenderen voor Ambtelijk en Bestuurlijk Overleg subregio Arnhem e.o.	Procesregisseur

3. Groen en circulair

In 2018 werd de regio uitgeroepen tot de beste circulaire regio van Nederland. "De regio Arnhem-Nijmegen is een échte voorloper op het gebied van de circulaire economie. Verduurzaming lijkt de regio in het DNA te zitten", oordeelde de jury. Deze positie brengt de verantwoordelijkheid met zich mee om dit thema als leidend motief voor de woningbouwopgave te hanteren. Het behouden en versterken van het groene profiel vertaalt zich in de Woondeal in stevige ambities op het gebied van circulariteit en duurzaamheid. Eén van de afspraken is, dat partijen zich inspannen om in nieuwe woningbouwplannen minimaal 25% circulair te laten ontwikkelen. Vanaf 2030 wil de regio Arnhem Nijmegen minimaal 50% circulair bouwen om uiteindelijk in 2050 te komen tot een circulaire leefomgeving.

De thema's groen en circulair staan nog in de kinderschoenen. In de komende jaren zal beleid en uitvoering moeten intensiveren. De gemeenten van de subregio werken het thema uit in de (actualisatie van) lokale woonvisies. Daarbij wordt ook klimaatadaptatie en voorkomen van hittestress meegenomen. Daarnaast besteden gemeenten van de subregio op projectniveau aandacht aan groen, circulair en klimaatadaptatie: kaders en uitgangspunten richting initiatiefnemers. Dit is een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Hoe dat gaat gebeuren en hoe ver we daar in gaan zal zich in de komende tijd uitkristalliseren. We zien dit in eerste instantie als een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Daarbij gaat ook aandacht uit naar het risico van stapeling van eisen op verschillende vlakken, dat haalbaarheid en snelle realisering van projecten in de weg kan staan. We

delen ervaringen met elkaar, toetsen de voortgang en volgen ervaringen in het kader van de Woondeal nauwlettend (werkgroep).

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Ervaringen delen (1x per jaar agendapunt AO en BO)	Iedere gemeente
Deelname aan tempotafel Circulair bouwen	Gemeente Overbetuwe
Agenderen voor AO en BO	Procesregisseur

4. Leefbaarheid, jaren 50/60/70 wijken

De wijken uit de jaren ’50, ’60 en ’70 zijn de aandachtwijken voor de toekomst in onze subregio. In het Woningmarktonderzoek is een globale risicoanalyse gemaakt. En in de Woondeal worden specifieke afspraken in het kader van *Stadsvernieuwing 3.0* gemaakt voor **Arnhem Oost**, als onderdeel van kernafspraak 4 (leefbaarheid). Stadsvernieuwing 3.0 gaat over wijken met een stapeling van sociaal-maatschappelijke problematiek, waar een integrale brede stadsvernieuwingsaanpak nodig is om het perspectief van deze gebieden te veranderen. Daarbij moet ook uitdrukkelijk de verbinding gemaakt worden met de verduurzamingsopgave.
Vanzelfsprekend is de omvang van de problematiek in Arnhem Oost niet vergelijkbaar met andere wijken in de regio. Maar toch zijn er lessen te trekken uit analyses en aanpak, net zoals we afgelopen jaar hebben geproefd van de aanpak in Zilverkamp in de gemeente Lingewaard. We spreken af dat we Arnhem Oost zien als een leerproject voor eventuele aanpak elders. Daarbij maken we gebruik van instrumentarium van bijvoorbeeld de provincie met betrekking tot toekomstbestendige wijken en dorpen (Wijk van de Toekomst, programma’s Leefbaarheid en Steengoed Benutten).
In de **gemeente Rheden** wordt de wijk Stenfert (jaren 50/60/70) in Dieren integraal aangepakt. De fysieke aanpak (renovatie, verduurzaming, meer differentiatie) gaat samen met de sociale aanpak: sociale cohesie, veiligheid, schuldenproblematiek, overlast.
In de **gemeente Lingewaard** wordt naast Zilverkamp ingezet op vernieuwing van de wijk Klappenburg in Bemmel (sloop, nieuwbouw, renovatie) en de Staatsliedenbuurt in Gendt (92 sloop, 100-120 nieuwbouw). Het betreft projecten van corporaties, waarbij de gemeente nauw betrokken is.

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Periodiek kennisdelen, wijkexcursie organiseren	Gemeenten Arnhem, Rheden, Lingewaard en Renkum
Agenderen voor AO en BO	Procesregisseur

2.4 Focus op doelgroepen

Onze aanpak

In onze aanpak sluiten we aan bij de kaders uit de Woondeal en formuleren wij onze bijdrage daaraan:

- Verkenning huisvesting kwetsbare doelgroepen (spoedzoekers, uitstroom MO/BW)
- Dak- en thuislozen aandacht in Arnhem en Nijmegen
- Verder aandacht en afspraken over: ouderen/wonen-zorg, arbeidsmigranten, woonwagenbewoners, studenten/ jongeren

1. Arbeidsmigranten: op regionaalniveau

Huisvesting van arbeidsmigranten vraagt steeds meer aandacht. Zo vinden in **Arnhem** voorbereidingen plaats om te komen tot passende huisvesting van arbeidsmigranten. Ook de **gemeente Rheden** heeft onlangs een visie opgesteld die ingaat op de huisvesting van arbeidsmigranten. En de **gemeente Overbetuwe** heeft onlangs een onderzoek uitgevoerd, de verdere aanpak wordt nu voorbereid. De **gemeente Lingewaard** is gestart met het

opstellen van lokaal beleid, zij brengt dat in in de regio. De **gemeente Renkum** is onderdeel van het regionale overleg over arbeidsmigranten, en zal kijken wat er lokaal nodig is.
Dit thema wordt regionaal opgepakt in een aparte werkgroep (onderdeel Woondeal). Inmiddels is een procesregisseur bij de provincie aangesteld. Deze is op dit moment bezig met de verkenning om te komen tot beleid op regionaal niveau. We delen relevante informatie, kennis en ervaringen en haken aan bij de actie op regionaal niveau. In de subregio koppelen we dit naar elkaar terug en zetten we indien nodig vervolgstappen.

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Informatie, kennis en ervaringen delen	Gemeenten Arnhem, Rheden en Overbetuwe
Deelnemen aan tempotafel arbeidsmigranten regio, terugkoppelen in subregio	Renkum, Lingewaard, Rheden, Arnhem, Overbetuwe

2. Woonwagenbewoners: op regionaal niveau
Het Rijk heeft een kader gemeentelijke woonwagen- en standplaatsenbeleid opgesteld. Daarin staat dat gemeenten het beleid voor woonwagens en standplaatsen vaststelt als onderdeel van het volkshuisvestings-beleid. Het beleid moet voldoende rekening houden met en ruimte geven voor het woonwagenleven van woonwagenbewoners. Dit thema wordt regionaal opgepakt in een aparte werkgroep (onderdeel Woondeal). Verder ligt de primaire verantwoordelijkheid bij de gemeenten. Het Rijk ondersteunt de partijen via het programma bij Platform 31 zowel met de ontwikkeling van het beleid, zoals het in beeld brengen van de behoefte, alsook bij de implementatie ervan door middel van een kennis- en leerprogramma voor gemeenten. In de subregio beperken we ons tot het delen van kennis en ervaringen rond huisvesting van woonwagenbewoners.

Wat gaan we doen	Wie is eigenaar
Iedere gemeente inventariseert vraag en aanbod. Op basis daarvan stemmen we af op subregionaal niveau	Iedere gemeente, procesregisseur stuurt aan

3. Wonen en zorg
In de Woondeal wordt aandacht besteed aan de vergrijzing en ontwikkelingen op het gebied van wonen en zorg. Daarbij gaat het om huisvesting voor ouderen, dementerenden, diverse groepen met een beperking (handicap) en bijvoorbeeld cliënten in de geestelijke gezondheidszorg (beschermd wonen). Met de Woondeal spannen partijen zich in om beter inzicht te krijgen in deze doelgroep, haar woonwensen en voldoende passende woonruimte. Hiervoor is in de Woondeal een aantal afspraken gemaakt:

- Aansluitend op de doelstellingen van de Taskforce Wonen en Zorg, brengen gemeenten in 2020 de opgaven op het gebied van ouderenhuisvesting in beeld. Vanaf 2021 zijn hierover prestatieafspraken gesloten met woningcorporaties en zorgaanbieders.
- Voor ouderen, en breder, mensen met een zorg- en/of ondersteuningsbehoefte, zetten partijen in op voldoende geschikte woningen en voorzieningen zodat mensen die dat willen hun woon- en leefcarrière in de eigen wijk (sociale omgeving) voort kunnen zetten of, voor jongeren met een beperking, kunnen starten.
- Partijen zetten in op realisatie van voldoende beschermde en beschutte woonvormen, op het levensloopgeschikter maken van de woningvoorraad en op het vergroten van doorstromings-mogelijkheden voor ouderen.
- Het Rijk ondersteunt de regio door de regio te betrekken bij het Kennisprogramma Langer Thuis vanuit Platform 31 en door samen met de regio te kijken of het ondersteuningsteam of de stimuleringsregeling wonen en zorg kunnen worden ingezet.
- De provincie zet de toekomstbestendig wonen lening in, heeft een subsidieregeling voor CPO, ook voor ouderen in een coöperatieve woonvorm, en onderzoekt of zij doorstroommakelaars kan inzetten.

Op regionaal niveau wordt in de Tempotafel specifieke doelgroepen gewerkt aan een eerste inzicht in vraag en aanbod per doelgroep: welke gemeenten hebben een actueel inzicht, welke niet? Kunnen we analyses op elkaar

afstemmen? In de Tempotafel wordt dit proces gemonitord, en worden ervaringen, kennis en goede voorbeelden gedeeld.
In de subregio maken we op basis hiervan nadere uitvoeringsafspraken (nieuwbouw, taakstelling, afspraken over woningtoewijzing, etc.). Daarbij hebben wij oog voor dilemma's volgend uit de gemeentelijk zorgkosten en de aantrekkende werking op de doelgroep die we als (sub)regio hebben. Gemeenten in de subregio zetten zich in om de huisvesting van spoedzoekers te verbeteren. Daarbij gaat het ook zeker om kwetsbare groepen die uitstromen uit de maatschappelijke opvang of uit beschermd wonen (MO/BW). Voor uitstroom uit MO/BW ligt er een opgave voor de in de regio Centraal Gelderland samenwerkende gemeenten (rond centrumgemeente Arnhem)[2]. Op subregionaal niveau kunnen nader afspraken worden gemaakt over voldoende woningen voor deze doelgroepen, in afstemming met de regio Centraal Gelderland. Daarbij is ook aandacht nodig voor de samenhang met een goede leefbaarheid in de buurten.

Wat gaan we doen	**Wie is eigenaar**
Opgaven in beeld brengen in 2020/1 (regionaal), door Regionale Tempotafel specifieke doelgroepen	Gemeente Lingewaard en Rheden nemen deel aan tafel en koppelen terug
Uitvoeringsafspraken opstellen (subregionaal)	Subregio: procesregisseur trekt proces
Agenderen voor AO en BO	Procesregisseur

[2] Met de komst van de Wmo 2015 zijn alle gemeenten in Nederland verantwoordelijk geworden voor opvang en bescherming voor diegenen die niet in staat zijn zelfstandig te wonen. De onderdelen die de wet hierin benoemt zijn maatschappelijke opvang en beschermd wonen. De middelen om deze taken uit te voeren zijn over 43 centrumgemeenten verdeeld, met de opdracht aan de regio's om deze taak in gezamenlijkheid uit te voeren. De gemeenten Rheden, Renkum, Lingewaard, Westervoort, Duiven, Zevenaar, Doesburg, Rozendaal, Overbetuwe en Arnhem vormen samen de regio Centraal Gelderland (centrumgemeente Arnhem)

3. Uitvoering

3.1. Organisatie: hoe we samenwerken

Tussen de gemeenten
We zetten de periodieke ambtelijke overleggen op subregionaal niveau voort. Ook de bestuurlijke overleggen op subregionaal niveau blijven vooralsnog nuttig. In het eerste kwartaal van 2021 bepalen we op basis van de vernieuwde samenwerking in de Regio Arnhem-Nijmegen of onze werkwijze verder wordt voortgezet.

Met de corporaties
De corporaties zijn belangrijke partners bij onze opgaven (denk aan betaalbaarheid, opgave sociale huur, verduurzamen van de woningvoorraad, leefbaarheid in wijken en dorpen). We gaan het gesprek gemeenten en woningcorporaties oppakken. Samen verdiepen we onze gedachten over de opgaven, leren we van elkaar en verkennen we kansen die de gemeentegrenzen overstijgen. In Q2 organiseren we een discussiesessie over de toekomst van de sociale huursector.

3.2. Actueel houden: monitoring en bijstelling

De inhoudelijke monitor van ontwikkelingen op de woningmarkt vindt op regionaal niveau plaats. Op subregionaal niveau doen we het volgende:

- Periodieke monitoring voortgang uitvoering Woonagenda: juni en december ieder jaar;
- Periodieke monitoring voortgang bouwproductie: juni en december ieder jaar;
- Bijstelling indien nodig eerste kwartaal van ieder jaar (vanaf 2022).

3.3. Planning: wanneer we wát doen

In onderstaand schema staan de acties en maatregelen uit deze Woonagenda samengevat. Voor alle thema's geldt dat regelmatig terugkoppeling van de stand van zaken in Ambtelijk en Bestuurlijk Overleg plaatsvindt. De procesregisseur zorgt samen met de beleidsadviseurs voor agendering.

Wat gaan we doen	Wanneer
Inventarisatie versnellingslocaties: wat is nodig om echt te versnellen?	Q3
Aansluiten bij tempotafel versnelling (inclusief terugkoppeling in subregio)	Doorlopend
Input leveren en kritisch volgen verstedelijkingsstrategie	Doorlopend
Agenderen verstedelijkingsstrategie in subregionaal overleg	Q2 2021
Werkwijze adaptief programmeren voortzetten	Doorlopend
Afstemming bouwplannen conform werkwijze	Doorlopend
Optimale sturing op bouwprogramma's	Doorlopend
Voortgang bouwproductie toetsen kwantitatief en kwalitatief	Juni en december ieder jaar
50% van plannen in betaalbare categorie	Doorlopend
Set afspraken over inzet instrumenten opstellen	Q3 2021
Ervaringen delen over doorstroommakelaar	Q4 2021
Aansluiten bij actie Doorstroommakelaar provincie	Doorlopend
Beknopte update analyse druk op sociale huursector	Q2
Discussie met corporaties over toekomst sociale huur en instrumentarium	Q3 2021
Aansluiten bij tempotafel betaalbaarheid/conceptueel bouwen	Doorlopend
Gemeenten maken uiterlijk 2021 Transitievisies Warmte	2021
Gemeenten maken vervolgens wijkuitvoeringsplannen	2022 e.v.
Themasessie goede voorbeelden verduurzaming	Q4 2021

Verkenning locaties flexwonen, mogelijk in samenwerking met provincie	1e helft 2021
Ervaringen groen en circulair delen (1x per jaar agendapunt AO en BO)	Q4 2021
Deelname aan regionale tempotafel Circulair bouwen	Doorlopend
Periodiek kennisdelen wijkaanpak, wijkexcursie organiseren	Q3 2021
Deelname aan regionale tempotafel arbeidsmigranten	Doorlopend
Inventarisatie vraag/aanbod woonwagenbewoners door gemeenten, terugkoppeling in regio	Q4 2021
Opgaven wonen en zorg in beeld brengen (regionaal), deelname aan regionale tempotafel specifieke doelgroepen	2021
Uitvoeringsafspraken wonen en zorg opstellen	2e helft 2021

3.4. Budget: wat is nodig

Voor de uitvoering van de acties uit deze Woonagenda is ambtelijke inzet nodig. We gaan er van uit dat iedere gemeente daarvoor voldoende tijd vrijmaakt in de eigen formatie.
Voor de uitvoering van de (sub)regionale samenwerking is echter aanvullend budget benodigd voor:

- een nieuw Woningbehoefteonderzoek in 2022 (op regionaal niveau);
- monitoring op regionaal niveau (subregionaal bedraagt dit circa € 11.000 ex BTW);
- goede regie op de voortgang van de uitvoering van de Woonagenda. We willen daarvoor de inzet van een procesregisseur voortzetten. Indicatie tijdsbesteding: ca 1 dagdeel per week, gedurende 45 werkweken per jaar. Benodigd budget: € 15.000 exclusief BTW per jaar. Het budget dat ten tijde van de vorige subregionale beschikbaar is gesteld, is nog niet uitgeput. Het resterende budget volstaat voor nog in ieder geval één jaar. Er is dus vooralsnog geen aanvullend budget nodig.

Voor het benodigde budget maken we nadere afspraken met de provincie over cofinanciering.

Bijlage: Analyse opgave woningvoorraad

Kwantitatief: versnelling en meer plannen nodig

De woningmarkt van Arnhem-Nijmegen staat onder druk, de woningbehoefte is groot. De ambitie uit de Woondeal ligt op + 35.000 woningen in de periode 2020-2030 voor de Regio Arnhem-Nijmegen. De woningbehoefte is dermate groot dat een tempoversnelling in productie nodig is: op regionaal niveau van 3.100 woningen per jaar (realisatie 2015-2018) naar 3.400 tot 3.900 woningen per jaar. Dit is inclusief het inlopen van een groot deel van het actuele woningtekort (circa 5.800 woningen tot 2030).

In onze subregio is de opgave voor de periode 2019-2030 + 12.510 woningen. De groei is het grootst in de komende vijf jaar: een kleine 1.800 woningen gemiddeld per jaar (inclusief het huidige tekort). In de periode 2025 tot 2030 ligt dit op circa 700 woningen gemiddeld per jaar.

In de huidige plancapaciteit van gemeenten staan ca 12.000 woningen opgenomen, waarvan ruim 6.300 harde plannen en ruim 5.700 zachte plannen. Er zijn nog onvoldoende plannen om te voorzien in de restopgave tot 2025. Op de langere termijn - tot 2030 - zijn er wel voldoende plannen, maar een aanzienlijk deel van de plannen zijn zacht. Er is weinig ruimte voor planuitval, terwijl de praktijk leert dat hiermee wel rekening moet worden gehouden. Bij goed adaptief programmeren is het nodig dat er steeds voldoende potentiële bouwplannen klaarliggen om vertraging en uitval zoveel mogelijk te beperken. Ook is het voor de gewenste continue bouwproductie op de lange termijn nodig om tijdig zicht te hebben op de toekomstige potentiële locaties.

Tabel 1. Huishoudensgroei tot 2030 in subregio en gemeenten

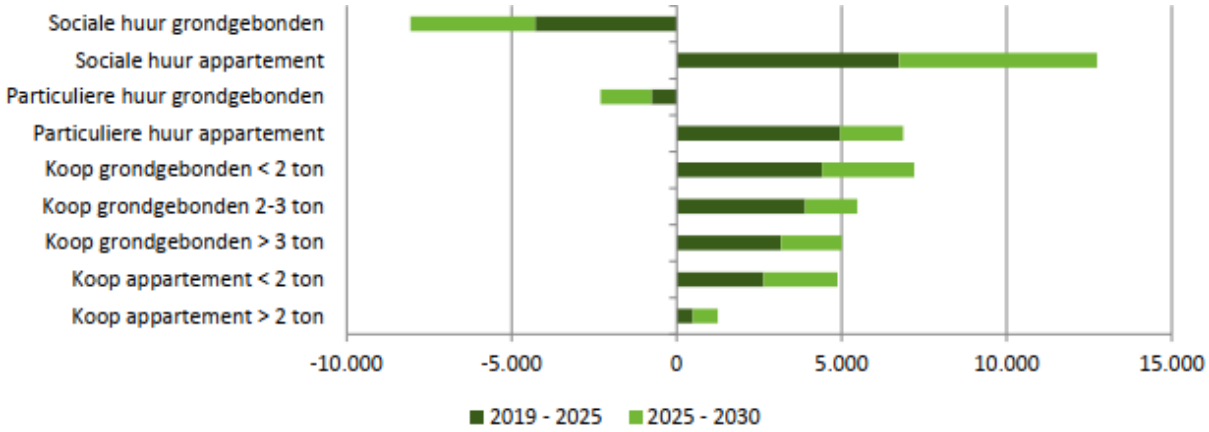
	Inloop woningtekort 2%	Huishoudensgroei 2019-2025	Huishoudensgroei 2025-2030	Totaal 2019-2030
subregio Arnhem	**1.150**	**7.830**	**3.530**	**12.510**
Arnhem		4.500	2.370	**6.870**
Lingewaard		1.130	430	**1.560**
Overbetuwe		1.400	410	**1.810**
Renkum		420	130	**550**
Rheden		340	150	**490**
Rozendaal		40	40	**80**

Bron: Woningmarktonderzoek 2019, Companen

Kwalitatief: focus op betaalbaarheid

Uit het Woningmarktonderzoek blijkt, dat er in de subregio Arnhem een behoefte is aan extra woningen in alle segmenten van huur en koop. Dit concentreert zich dit sterker dan voorheen in de betaalbare categorie (sociale- en middeldure huur en betaalbare koop tot de NHG-grens, conform landelijke definities). Circa 50% van de nieuwbouw zal in deze categorie moeten worden ontwikkeld. Er is in de subregio een grote behoefte aan goedkope koopwoningen (tot 2 ton). In 2019 is in de aanvullende behoefte in dit segment niet tegemoet gekomen; er zijn geen goedkope koopwoningen aan de subregionale woningvoorraad toegevoegd.

Figuur 1 Kwalitatieve behoefte naar segmenten (2019-2030)

Bron: Woningmarktonderzoek 2019, Companen

Bij sociale huur, middenhuur en goedkope koop is inzet van aanvullend instrumentarium nodig om realisatie van woningen te borgen. We zoomen daar kort op in (we citeren uit het Woningmarktonderzoek 2019).

Sociale huur: meer en anders
In de sociale huursector ligt er een opgave in de periode 2019-2030 voor uitbreiding van de voorraad met 1.080 (beperkte welvaartsgroei) tot 2.600 woningen (zonder welvaartsgroei). Gelet op de economische crisis als gevolg van COVID-19 is de aanname reëel dat de behoefte aan sociale huurwoningen wellicht nog verder toeneemt. Bovendien ervaren gemeenten een toenemende druk op de sociale huursector vanuit bijzondere doelgroepen. Vinger aan de pols houden is cruciaal, want de duur van de huidige crisis en de consequenties voor de woningmarkt zijn vooralsnog ongewis.
In de sociale huur zien we een belangrijke veranderopgave van traditionele rijwoningen naar kleinere, multifunctionele woningen. Dit hangt samen met het groeiend aantal kleine huishoudens (eenverdieners) dat zich op de sociale huur richt. Het gaat daarbij overigens niet alleen om appartementen. Het is goed om te constateren, dat de corporaties deze beweging maken en bereid zijn meer dan in het recente verleden te investeren in nieuwbouw.
In de regio hebben vooral de steden Arnhem en Nijmegen een relatief groot aandeel sociale huurwoningen. Hier wonen doorgaans ook veel huishoudens uit de doelgroep. Buiten de steden zijn er doorgaans minder sociale huurwoningen, maar is ook het aandeel huishoudens in de doelgroep voor sociale huur beperkter. Dit is door de jaren heen zo gegroeid. Veel woningzoekenden in sociale huur zoeken lokaal of hoogstens subregionaal.

Middenhuur: tot circa € 900
In de middenhuur zien we een groeiende behoefte, vooral aan appartementen tot circa € 900. Het segment voorziet in een behoefte onder huishoudens die een te hoog inkomen hebben voor een sociale huurwoning en een te laag inkomen voor een koopwoning. Door prijsstijgingen zijn er steeds minder woningen in deze prijsklasse beschikbaar. De behoefte aan grondgebonden woningen in de middenhuur is relatief beperkt.

Koopsector: betaalbaar!
In de koopsector is de behoefte verspreid over de verschillende segmenten naar typologie en prijsklasse. Bij goedkope koop (tot 2 ton) is er vraag, maar door prijsstijging steeds minder aanbod. Bovendien wordt een deel van deze woningen opgekocht als belegging en verhuurd. Bij het invullen van de behoefte aan goedkope rijwoningen is het belangrijk om enerzijds voldoende toekomstkwaliteit te realiseren en anderzijds een kwaliteit die passend is bij de prijs. Dit betekent doorgaans een kleinere woning. Voor het beleid is het dan ook belangrijk hiervoor goede strategieën te ontwikkelen. Denkbaar is om (rekening houdend met de uiteindelijke woonlasten) iets meer financiële ruimte te creëren om kwalitatief goede woningen te realiseren: grens circa € 230.000.

Een alternatief voor een deel van de mensen die een goedkope woning willen kopen, ligt in de huursector. Om te komen tot vergelijkbare (betaalbare) woonlasten als bij de goedkope koop, zou het dan gaan om (sociale) huurwoningen van rond € 600 tot € 650. De ruimte die de minister biedt om 15% van de sociale huurvoorraad toe te wijzen aan deze middeninkomens, vast te leggen in prestatieafspraken, biedt hiervoor mogelijkheden. Beide segmenten (sociale huur en goedkope koop) moeten aandacht hebben in de programmering.

Toekomstbestendige voorraad
Meer dan 90% van de benodigde woningvoorraad in 2030 staat er nu al. Het grootste deel van de woningmarktopgaven zullen in de bestaande voorraad opgevangen worden. En daar ligt een belangrijke opgave:

- transitieopgave van traditionele gezinswoningen naar woningen voor kleine huishoudens;
- opgave voor meer kwaliteit in energetisch opzicht;
- opgave voor meer kwaliteit qua toegankelijkheid en toekomstbestendigheid.

In het Woningmarktonderzoek van 2019 zijn op basis van een aantal indicatoren wijken met potentiële risico's in kaart gebracht (indicatoren: bouwjaar, energielabel, fysieke factoren leefbaarometer, koopkracht, aantal 75-plussers). In de regio zijn hot-spots aan te wijzen waar de toekomstkwaliteit onder druk staat: in Arnhem bijvoorbeeld Presikhaaf, Malburgen, Geitenkamp en Alteveer, delen van de kernen Oosterbeek, Doorwerth, Velp en Dieren.

Digitaal VNG Jaarcongres en Algemene Ledenvergadering

16 juni 2021

Geachte gemeenteraad en college,

Op woensdag 16 juni vinden online het VNG Jaarcongres en de Algemene Ledenvergadering plaats. In deze mail vindt u alle informatie hierover. De dag bestaat uit verschillende onderdelen: we beginnen met een talkshow, gevolgd door de jaarrede van onze voorzitter **Jan van Zanen** en een toespraak van de demissionair minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties **Kajsa Ollongren** gevolgd door de Algemene Ledenvergadering.

Livestream
U kunt het VNG Jaarcongres en de ALV live volgen via www.VNG.nl. U hoeft hiervoor niet in te loggen. De livestream start om 09.15 uur.

Programma Jaarcongres
Het programma duurt van 09.30 tot 13.00 uur.

Door de pandemie organiseert de VNG voor het eerst in de 109-jarige geschiedenis het Jaarcongres online. Vanuit het VNG-kantoor *'De Willemshof'* in Den Haag presenteert journalist **Marcia Luyten** een talkshow, met VNG-algemeen directeur **Leonard Geluk** als tafelheer. Actueel, digitaal en onmisbaar voor gemeentebestuurders en raadsleden. Marcia Luyten kijkt met Leonard Geluk en onderstaande gasten terug op het ongekende 'coronajaar', maar ook vooruit.

- **Hubert Bruls**: burgemeester van Nijmegen en vice-voorzitter van het VNG-bestuur
  In zijn rol als voorzitter van het Veiligheidsberaad werd hij een 'bekende' Nederlander. Hoe kijkt hij terug op het afgelopen jaar waarin voor de openbare orde en veiligheid een groot beroep op gemeenten werd gedaan?
- **Mathijs Bouman:** econoom en journalist
  Met journalist Bouman worden de economische gevolgen van corona voor gemeenten besproken. Hoe komen we beter uit de crisis?
- **Femke Halsema:** burgemeester van Amsterdam
  Als burgemeester van Amsterdam nam ze vorig jaar het initiatief aandacht te vragen voor de sociale gevolgen van de pandemie voor de meest kwetsbaren. Hoe staan we er nu voor en hoe zorgen we dat het herstel ook voelbaar wordt voor deze mensen?

Tijdens de talkshow wordt een column voorgedragen door AD-columnist **Özcan Akyol** en brengt Eurocommissaris **Frans Timmermans** een videoboodschap. Ook worden de winnaars van de Gemeentedelers bekend gemaakt.

Na de talkshow houdt VNG-voorzitter **Jan van Zanen** zijn jaarrede, gevolgd door de toespraak van de demissionair Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties **Kajsa Ollongren**.

Algemene Ledenvergadering (ALV)
Om 11.05 uur start de ALV, ook dit is live en openbaar te volgen via www.VNG.nl.

De agenda en de vergaderstukken vindt u op de website van de VNG.

Deelnemen als stemgerechtigde voor uw gemeente
Per gemeente is er één vertegenwoordiger die is gemachtigd om de stemmen van de gemeente uit te brengen en via de chatfunctie vragen te stellen of opmerkingen te maken. Dit gebeurt digitaal.

Alle gemeentesecretarissen ontvangen op donderdag 10 juni a.s. per e-mail een code, waarmee de vertegenwoordiger van de gemeente de stemmen uit kan brengen en gebruik kan maken van de chatfunctie. Wij vragen de gemeentesecretarissen om deze code door te sturen aan de vertegenwoordiger van de gemeente.

Als inspreker in de ALV
Alleen deelnemers die zich vooraf hebben aangemeld, kunnen het woord voeren. Het uitgangspunt is dat insprekers vanuit *'De Willemshof'* het woord voeren. In verband met de coronamaatregelen kunnen wij maar een beperkt aantal bezoekers ontvangen in *'De Willemshof'*. Als u wilt inspreken, vragen wij u dit tijdig kenbaar te maken via e-mail: motiealv@vng.nl

We kijken uit naar een mooi VNG Jaarcongres!

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

mr L.K. Geluk
Algemeen directeur

Aan de leden

Datum
10 juni 2021
Kenmerk
COS/U202100511
Lbr. 21/050
Telefoonnummer
070 3738393
Bijlage(n)
-

Onderwerp
Moties en preadviezen voor ALV 16 juni 2021

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Voor de ALV van 16 juni a.s. ontvangt u hierbij een eerste zending met ingediende moties en preadviezen daarop van het VNG-bestuur. Begin volgende week stelt het VNG-bestuur nog een aantal preadviezen vast en ontvangt u zo spoedig mogelijk nog een tweede zending met moties en preadviezen. Wij beseffen dat deze voorstellen u pas kort voor de ALV bereiken en zijn u bij voorbaat dankbaar voor uw inspanningen om de standpuntbepaling in uw gemeente voor te bereiden.

Ingediende moties en preadviezen VNG bestuur
De volledige moties en preadviezen van het bestuur vindt u hier: https://vng.nl/artikelen/agenda-en-stukken-alv-16-juni-2021. In het onderstaande overzicht van ingediende moties met preadviezen volgen wij de volgorde op de ALV-agenda.

Agendapunt 8a. Stand van zaken uitvoering Klimaatakkoord
- Motie Velsen e.a.: “Nu als één overheid aan de slag met ruimtelijke inpassing energietransitie in de ondergrond”
  Preadvies: overnemen.

Agendapunt 9. Verantwoording over uitvoering moties uit eerdere ledenvergaderingen
(*hier behandelen we ook de nieuwe moties die niet onder een ander agendapunt vallen*)
- Motie Boxmeer e.a.: “Bezwaarschriften WOZ via no-cure-no-pay kosten de gemeenten veel tijd en geld!”
  Preadvies: overnemen.
- Motie Hilversum: “Stop met sturen aan de achterkant”.
  Preadvies: overnemen.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12 Den Haag | Postbus 30435 | 2500 GK Den Haag
070 - 373 83 93 | info@vng.nl

- Motie Gooise Meren en Blaricum: “Stel circulariteit centraal, niet de inzameling van PMD!”
  Preadvies: ontraden.
- Motie Wierden en Losser: motie “Voorkomen massale afkeur van verpakkingsmateriaal”.
  Preadvies: aanhouden.
- Motie Moerdijk: “Betrouwbaarheid datum inwerkingtreding en compensatie kosten uitstel Omgevingswet”.
  Preadvies: overnemen.
- Motie Leusden: “Geen (duurzaamheids-) doelen bereiken met dwangarbeid of kinderarbeid”
  Preadvies: overnemen.

10b. VNG-inzet voor de kabinetsformatie: motie Zoetermeer “Zonder geld geen gemeenten”

- Motie Zoetermeer: “Zonder geld geen gemeenten” (motie en preadvies reeds eerder verspreid) met geactualiseerde toelichting in het preadvies
  Preadvies: overnemen.

Tot slot

Voor de goede orde wijzen wij erop dat alle gemeentesecretarissen inmiddels een code hebben ontvangen, waarmee de vertegenwoordiger van de gemeente de stemmen uit kan brengen en gebruik kan maken van de chatfunctie. Wij hebben de gemeentesecretarissen gevraagd om deze code door te sturen aan de beoogde vertegenwoordiger van de gemeente. Mocht u hierover vragen hebben dan kunt u die stellen via vngconnectcongressen@vng.nl

Wij hopen dat u op 16 juni a.s. fysiek of digitaal opnieuw in groten getale van de partij bent als stemgerechtigde, inspreker of toehoorder.

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

L.K. Geluk
Algemeen directeur

Wie behandelt mijn schade?

Commissie Mijnbouwschade

We winnen in Nederland gas en olie. Denkt u dat u hierdoor schade heeft? Kijk dan op commissiemijnbouwschade.nl. Hier staat waar u uw schade kunt melden.

Schade melden bij de Commissie Mijnbouwschade

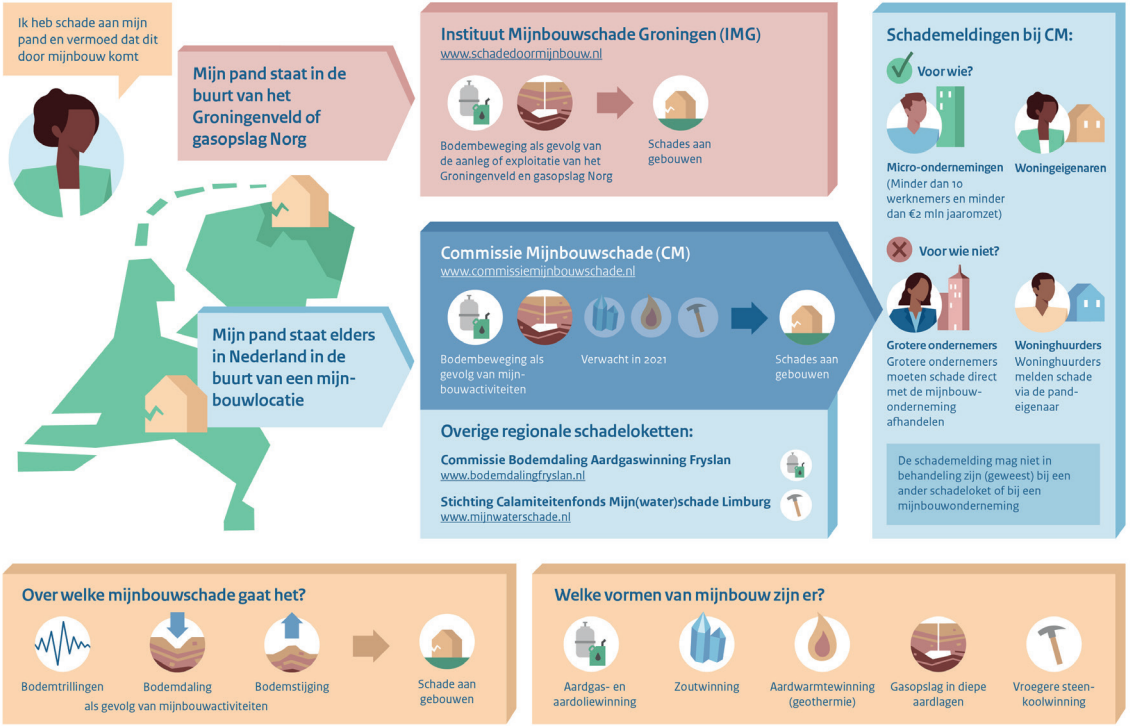
Bij de Commissie Mijnbouwschade kunt u als particulier of micro-onderneming schade aan uw gebouw melden. Dit kan als u denkt dat de schade komt door opslag of winning van gas of olie uit kleine gasvelden. De Commissie Mijnbouwschade onderzoekt uw schade.

Komt de schade door gas- of oliewinning? Dan adviseert de Commissie het verantwoordelijke mijnbouwbedrijf om de schade aan u te vergoeden. Alle gas- en oliewinnings-bedrijven hebben afgesproken dat zij het advies van de Commissie Mijnbouwschade volgen.

Hulp bij vinden goede schadeloket

Heeft u schade, maar weet u niet of dit door gas- of oliewinning komt? Bel of mail de Commissie Mijnbouwschade. Wij helpen u op weg. Bijvoorbeeld door u te vertellen bij welke organisatie u uw schade het beste kunt melden. Dat kan bij de Commissie Mijnbouwschade zijn, maar bijvoorbeeld ook bij een regionaal loket.

Waar meld ik schade aan mijn pand door mijnbouw?

Meer weten?

- Kijk op commissiemijnbouwschade.nl
- Stuur een e-mail: algemeen@commissiemijnbouwschade.nl
- Bel naar: 088 042 42 70

Over de Commissie Mijnbouwschade

De Commissie Mijnbouwschade is het landelijke loket voor mijnbouwschade. We helpen u om schade vergoed te krijgen die is ontstaan door mijnbouw. Dit doen we op een onafhankelijke manier vanuit onze deskundigheid.

Geachte raadsleden, fractievolgers, commissieleden, burgerleden en griffiers,
Onderstaand de eerste nieuwsbrief van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Om er zeker van te zijn dat de raadsleden, fractievolgers, commissie- en/of burgerleden kennis kunnen nemen van de nieuwsbrief is er met de meeste griffies contact opgenomen door de Groene Metropoolregio en afgesproken dat de nieuwsbrief toegezonden mag worden. Onderaan deze nieuwsbrief kun je je aanmelden voor de nieuwsbrief.

Lees alles over de ontwikkelingen van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen: dé samenwerking tussen 18 gemeenten. De regio waar het goed wonen, goed ondernemen, goed recreëren en vooral goed leven is. Waar we samen werken aan een gezonde groei van onze regio en waar de 18 colleges ervoor gekozen hebben om de regionale samenwerking te versterken.

Prijsvraag
Wat nog ontbreekt, is een treffende naam voor deze nieuwsbrief. Heb jij een goed idee? Laat het de redactie weten via info@regioan.nl o.v.v. prijsvraag 'naam nieuwsbrief'. Graag vóór 25 juni a.s. Uit alle inzendingen kiezen we de meest passende naam. De winnaar wordt natuurlijk in het zonnetje gezet: de nieuwsbrief krijgt de door jou verzonnen naam en je ontvangt een leuke attentie.

Maarten Haverkamp van NS: ‘Fantastische kansen voor de regio’

Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen werkt nauw samen met NS. Dat heeft al tot mooie successen geleid. Bijvoorbeeld een minder drukke spits in Nijmegen Heijendaal doordat onderwijsinstellingen hun roostertijden meer spreiden. Maarten Haverkamp, regiodirecteur Noord-Oost Nederland bij NS, ziet bovendien mooie kansen voor de toekomst. Zoals een sterkere spoorcorridor Randstad-Arnhem-Ruhrgebied.

Lees verder

Jaarverslag The Economic Board

The Economic Board Arnhem-Nijmegen had grote plannen voor 2020. Uiteindelijk stond het merendeel, net als bij andere organisaties, in het teken van COVID-19 en de gevolgen daarvan. Tegelijkertijd liepen de processen rondom The Economic Board 3.0, de Investeringsagenda en de intensivering van de samenwerking van de regiogemeenten als Groene Metropoolregio Arnhem – Nijmegen gewoon door.

 Jaarverslag 2020 van The Economic Board

Even voorstellen

Beste allen,

Mijn naam is Marte Smits-Jansen en ik ben sinds 1 april de griffier van de Regioagendacommissie van de Groene Metropool voor één dag in de week. Daarnaast ben ik griffier van de gemeente Westervoort. Dat ben ik sinds ongeveer 2 jaar en daarvoor werkte ik als 8 jaar raadsadviseur en plaatsvervangend griffier van de gemeente Renkum. Door de afwisseling in de werkzaamheden en de altijd weer onverwachte wendingen die mijn dagen nemen vindt ik het vak van griffier het mooiste vak dat er is. Door de griffier te zijn voor 2 verschillende werkgevers is mijn werk nog dynamischer geworden. Het blijft een uitdaging om te schakelen tussen alle verschillende personen, gremia, belangen en onderwerpen, advies te geven waar nodig en te zorgen dat alle processen soepel verlopen. Ik woon met mijn gezin in Oosterbeek, maar kom oorspronkelijk uit Groningen en heb rechten gestudeerd in Nijmegen. Mijn kinderen beginnen inmiddels uit te vliegen, wat mij (met een vleugje weemoed) ruimte en tijd geeft om leuke nieuwe uitdagingen aan te gaan.

Graag tot ziens!
Marte

M.Smits-Jansen@westervoort.nl
06 158 588 89

RVMT gaat een stap verder

Het Regionaal VerkeersManagement Team Arnhem-Nijmegen (RVMT AN) managet in onze opdracht het verkeer in de regio Arnhem-Nijmegen. In het team werken de wegbeheerders van gemeenten, provincie en Rijkswaterstaat intensief samen, om bijvoorbeeld wegwerkzaamheden af te stemmen. Het RVMT AN heeft zijn nieuwe werkplan voor 2022-2023 vastgesteld.

Inwoners, bezoekers, forenzen en bedrijven die veilig en snel van A naar B kunnen reizen; dat is in hun belang én in het belang van onze regio. Hiervoor zorgt het RVMT AN op de volgende manieren:

- afstemmen van wegwerkzaamheden en evenementen;
- voorbereiden van de inzet van verkeersmanagement tijdens reguliere situaties, calamiteiten en evenementen.

Werkplan RVMT voor 2022-2023

Meer woningen, meer landschap

De Gelderlander interviewde op donderdag 20 mei jl. burgemeester Carol van Eert (als bestuurlijk opdrachtgever Groene groeiregio) over de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen/Foodvalley.

De regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley, samen 'de Groene Metropool', dragen met de bouw van 100.000 extra woningen bij aan de woningbouwopgave van Nederland. We combineren dat met het toevoegen van meer landschap. Dat lijkt tegenstrijdig maar volgens ons kan het. Hoe? Door slim om te gaan met de ruimte door verschillende functies aan elkaar te koppelen. De komende weken wordt deze strategie besproken in de raden van de regiogemeenten. Later dit jaar wordt over de inhoud ervan een akkoord met het Rijk gesloten. Daarmee slaan we als Rijk, provincies, regio’s en gemeenten de handen ineen.

Logistieke hotspot Arnhem- Nijmegen in de top 10!

De logistieke hotspot Arnhem Nijmegen is in 2021 gestegen naar plek 9 in de favoriete top tien van logistieke hotspot regio's van Nederland. De hoogste notering van de afgelopen 5 jaar!

Op initiatief van logistiek.nl is er in april jl. een enquête voorgelegd aan 32 logistieke vastgoedexperts. Deze op basis van de tien belangrijkste criteria zoals o.a. beschikbaarheid personeel, beschikbaarheid bouwgrond en medewerking overheid. De logistieke hotspot Arnhem – Nijmegen "scoorde" de afgelopen jaren wisselend: 2017: 11e, 2018: 13e, 2019: 10e, 2020 14e.

De inzet van de verschillende bedrijven, overheden, onderwijs en belangenverenigingen waaronder Logistics Valley Regio Nijmegen hebben bijgedragen aan deze top 10 notering.

Logistieke hotspots 2021 (PDF)

INNOVATE is op zoek naar meest innovatieve student van Nederland

Het on- en offline innovatieplatform INNOVATE, in de Groene Metropoolregio, is op zoek naar de meest innovatieve student van Nederland. INNOVATE voert in de regio een stevige campagne om studenten (maakt niet uit met welk opleidingsniveau) met een innovatief idee of bedrijf mee te laten doen. Ken jij zo'n student? Laat het m|v|x weten. Aanmelden kan tot 14 juni aanstaande.

INNOVATE organiseert jaarlijks een festival voor innovatie in Arnhem. Honderden deelnemers uit Arnhem en omgeving presenteren op dit festival hun creatieve innovaties, bijzondere ideeën en nieuwe werkwijzen.

INNOVATE wordt gezamenlijk ondersteund door provincie, The Economic Board en gemeente Arnhem en Nijmegen.

Aanmelden

Update vanuit het Algemeen Bestuur

Tijdens het AB van 19 mei jl. werd het reglement van orde van de regioagendacommissie goedgekeurd. Daarbij is de waardering uitgesproken voor de manier waarop de RAC momenteel te werk gaat. De focus ligt vooral op de processen. Deze worden door de voorzitter goed bewaakt.

Betere samenwerking met partners van het Rijk
Een belangrijk onderdeel van de versterkte samenwerking in de Groene Metropoolregio is het beter samenwerken met partners van het Rijk, de EU en Duitsland. Na eerder de inzet richting Brussel te hebben besproken, hebben de regiogemeenten tijdens het AB van 19 mei de Groene Metropoolregio inzet voor het Rijk onderstreept. We willen met het Rijk werken aan toepassingen voor de toekomst op circulair bouwen, betaalbaar woningen in een groene omgeving, meer landschap, betere (internationale trein)verbindingen, energie-innovaties en AI in gezondheid. Zowel bij het huidige demissionaire kabinet, als bij de informateur van een aankomend kabinet, wordt de samenwerking gezocht en aandacht gevraagd voor onze regio. Bijvoorbeeld door de oproep voor investeringen in de Randstad-Arnhem-Ruhr spoorverbindingen, in het verstedelijkingsconcept 'meer landschap, meer stad' en, in Oost-Nederland verband, in de campagne NL Slim Benutten.

Zoeken naar balans van groei in verstedelijking en prettige leefomgeving

De opgave Ontspannen regio vormt een belangrijke schakel in het realiseren van onze visie: het in balans brengen van groei in verstedelijking en mobiliteit aan de ene kant en een prettige leefomgeving aan de andere kant. In de opgave Ontspannen regio gaat het juist om dat

prettige en ontspannen leefklimaat. Daarom maken we, in afwachting van de besluitvorming van gemeenten, alvast een begin met de acties uit de regionale agenda.

Lees verder

Op excursie voor beter beeld en meer gevoel bij de RES 1.0

Over de plannen voor windturbines en zonnevelden uit de RES 1.0 is al veel gesproken, maar hoe zou het er in werkelijkheid uit kunnen zien? Niks werkt beter dan het met eigen ogen zien. Pak daarvoor de RES excursiegids erbij en maak een rondje langs bestaande projecten binnen en net buiten onze regio.

Vanuit de RES is men altijd benieuwd welke locaties in deze gids nog ontbreken. Heb je een voorstel? Laat het dan weten via res@regioan.nl.

Investeer in sterkere spoorcorridor tussen Randstad, Arnhem en Ruhrgebied

De treinverbinding tussen Randstad, Arnhem en metropoolregio Rhein-Ruhr moet sneller, betrouwbaarder en frequenter. Dat schrijft een brede coalitie van metropoolregio's (Amsterdam en Arnhem-Nijmegen), provincies (Utrecht en Gelderland), Regio Foodvalley, Euregio Rijn-Waal, NS en reizigersvereniging Rover in een brief aan de informateur Tjeenk Willink van het nieuwe kabinet. De coalitie roept daarom op tot investeringen om onder andere de capaciteit op het spoor en de maximale snelheid te verhogen. Deze investeringen verbeteren de economische samenwerking van en verbinding tussen ijzersterke Europese regio's én dragen bij aan de Nederlandse en Europese klimaatdoelstellingen.

Lees meer

Nieuwe invulling RegioOverleg(t)

Het GO regio Arnhem-Nijmegen organiseerde jaarlijks een aantal RegioOverleg(t)-dagen. De 4 portefeuillehoudersoverleggen vonden op die dag plaats. Ook door de Groene Metropoolregio worden er weer een aantal Regio Overleg(t)- momenten georganiseerd. De samenwerking binnen de Groene Metropool is georganiseerd in vijf opgaven. Bij iedere opgave zijn, naast de bestuurlijk opdrachtgever, een aantal bestuurders intensief betrokken. Als bestuurlijk opgaveteam komen zij regelmatig bij elkaar. Daarnaast is het belangrijk om met regelmaat alle portefeuillehouders te ontmoeten. Hiervoor worden de gereserveerde data voor de Regio Overleg(t) benut. De eerste bijeenkomst is op 9 juni aanstaande. Meer informatie over het programma en de uitnodigingen voor de overleggen aan de bestuurders volgen binnenkort.

 Actueel overzicht van de vijf bestuurlijke opgaveteams (PDF)

Wist je dat……..

……de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen in mei 2021 als eerste Nederlandse regio de Europese "Circular Cities Declaration" heeft ondertekend en daarmee het voorbeeld van steden als Kopenhagen, Florence en Ljubljana volgt?

……de werving en selectie voor de functie directeur Groene Metropoolregio Arnhem- Nijmegen in volle gang is. We verwachten rond juli een geschikte kandidaat te kunnen voorstellen.

……in het regionale hart Elst, er momenteel gezocht wordt naar huisvesting voor het regiobureau van de Groene Metropoolregio.

……ontwikkelaars die voortaan in Arnhem gaan bouwen verplicht worden natuur in en rond de woning meer te betrekken bij hun ontwerp? Daardoor komt er meer ruimte voor vleermuis, huismus en egel.

Heb jij een interessant regio-gerelateerd 'Wist-je-dat-je' voor de volgende nieuwsbrief? Laat het weten via info@regioan.nl

Meer informatie?

Wil je je abonneren op deze nieuwsbrief? Ga naar onze website. Heb je vragen naar aanleiding van deze nieuwsbrief? Laat ze weten via info@regioan.nl. Meer informatie is te vinden op onze website.

Groene Metropool Regio Arnhem-Nijmegen
Eusebiusbuitensingel 53, Postbus 9029, 6800 EL Arnhem
Tel: 06-31102119, info@regioan.nl

UITNODIGING

Gemeente ROZENDAAL

Aan	De leden van de raadsadviescommissie en de gemeenteraad van Rozendaal
Van	College van B&W
Datum	10 juni 2021
Betreft	Uitnodiging raadsbijeenkomst organisatieontwikkeling 17 juni 2021

Geachte commissie- en raadsleden,

Graag nodigen wij u uit voor de besloten raadsbijeenkomst over de organisatieontwikkeling van onze gemeente.

Plaats:	Het Rhedens, Kleiberglaan 1, 6891 DK Rozendaal
Datum:	17 juni 2021
Tijd:	20 u – 22 u

Het doel van de bijeenkomst is wat ons betreft tweeërlei:

- een beeld geven van de ontwikkelingen in de organisatie, de stappen die we hebben gezet en die we willen gaan zetten;
- een open dialoog met u voeren over het geschetste beeld.

Onze gemeentesecretaris Boele Boelens zal de avond aftrappen met zijn bevindingen en de acties die ingezet zijn om:

1. de basis op orde te brengen (én te houden) in de organisatie;
2. organisatie en medewerkers verder te ontwikkelen (het traject met Hiemstra & De Vries).

Boele wordt in zijn verhaal aangevuld door Bas Pelgrum, adviseur bedrijfsvoering en locosecretaris. Namens Hiemstra & De Vries is adviseur Marc Buiks aanwezig.

De afsluiting van de avond verzorgt onze burgemeester Ester Weststeijn namens het college, waarbij de conclusies en de vervolgacties van de bijeenkomst aan bod komen.

Als u op voorhand vragen heeft over de organisatieontwikkeling, dan kunt u die alvast naar Boele sturen (b.boelens@rozendaal.nl). Mede door het besloten karakter van de bijeenkomst biedt de avond zelf ook alle ruimte om uw vragen, suggesties en opmerkingen in te brengen.

We hopen zo veel mogelijk van u te zien op 17 juni a.s. en kijken uit naar een goede en open dialoog.

Met vriendelijke groet,
College van B&W

Nationaal Programma RES Regionale Energie Strategie

UITNODIGING

De relatie tussen de RES en het Omgevingsbeleid

Praktische informatie

Datum: maandag 14 juni en 21 juni 2021
Tijd: 19:30 – 21:00 uur
Locatie: Online

Beide webinars hebben dezelfde opzet en programma. Aanmelden voor een van de webinars kan via webinargeek:

- maandag 14 juni
- maandag 21 juni

Programma

Energietransitie heeft grote impact op de inrichting van onze leefomgeving en ons landschap. De ambities uit de regionale energiestrategieën worden na vaststelling door u als raadslid, statenlid en AB-lid, na 1 juli 2021 verankerd en vertaald in het ruimtelijk beleid van uw gemeente, provincie of waterschap. Dat betekent dat de opgave vertaald in windmolens, zonnevelden en bijbehorende infrastructuur wordt afgewogen ten opzichte van andere opgaven en belangen in uw regio. En u als volksvertegenwoordiger heeft hierbij een belangrijke rol. Uit gesprekken met volksvertegenwoordigers blijkt dat er behoefte bestaat aan meer kennis op dit gebied.

In de webinars **'De relatie tussen de RES en het omgevingsbeleid'** informeren we u over de relatie tussen de ambities en opgaven uit de RES, wat dit kan betekenen voor de leefomgeving maar ook welke kansen er benut kunnen worden. En welke instrumenten gemeenten en provincies hebben om belangen en opgaven af te wegen in verordening, omgevingsvisie en programma voordat tot verstrekking van omgevingsvergunningen kan worden overgegaan. Hierbij krijgt u inzicht in de instrumenten die de huidige wetgeving,

maar vooral de komende Omgevingswet hierbij biedt en wanneer, in welke situatie, voor welk instrument kan worden gekozen.

Om u als volksvertegenwoordiger zo goed mogelijk te informeren, vragen wij u na aanmelding om een leervraag met ons te delen.

Doelgroep

Raadsleden, statenleden en AB-leden waterschappen (met name relevant voor hen die woordvoerder energietransitie en/of ruimtelijke ordening zijn) en griffiers/adviseurs

Sprekers

Gerrie Fenten, Thema-expert ruimte NPRES, Maarten Engelberts (VNG) en Peter Jasperse (IPO).

KONINKLIJKE
INRETAIL

KIES
RETAIL
KIES
DICHTBIJ

Gemeenteraadsverkiezingen 2022: Kies retail, kies dichtbij!

De winkelgebieden in uw gemeente maken onderdeel uit van een bijzondere, fijnmazige structuur van in totaal 2.500 Nederlandse winkelgebieden. Dat is uniek in Europa. Andere landen kijken er met jaloezie naar en het is een verworvenheid die we moeten koesteren. De retail heeft grote meerwaarde voor de maatschappij. Niet alleen werkt één op de tien mensen in de retail, maar winkeliers staan ook dichtbij de bewoners in uw gemeente. Zij zorgen door hun aanwezigheid en activiteiten voor veilige, vitale en leefbare gemeenschappen.

Een lokale aanpak van de uitdagingen waar de retail voor staat, is meer dan ooit noodzakelijk. Corona had veel impact op winkels en juist op lokaal niveau vraagt dat om aandacht voor wat nodig is, zowel in het verkiezingsprogramma van uw partij als ook als agendapunt bij de coalitie-onderhandelingen die na de verkiezingsuitslag volgen.

Leefbaarheid onder druk

De leefbaarheid in dorpen en steden staat onder druk. Winkels dreigen door corona massaal te verdwijnen en daarmee gaan ook banen verloren, is de lokale economie in gevaar en verliezen dorpen en steden hun kloppende hart.

De retail is tegelijkertijd al jaren sterk in verandering door onder meer de forse groei van online winkelen, het verschuiven van consumentenuitgaven, vergrijzing en bewuster consumeren. Dat leidde afgelopen jaren tot het verdwijnen van landelijk bekende ketens, de opkomst van webwinkels, de groeiende populariteit van tweedehands en tot ontwikkelingen als van ‘kopen’ naar ‘leasen’. Ondernemers hebben te maken met deze nieuwe werkelijkheid en moeten meer dan ooit inspelen op de veranderende wensen van consumenten.

Stroomversnelling in ontwikkelingen

De coronacrisis zorgt hierbij voor een stroomversnelling in ontwikkelingen en dat vergroot de urgentie voor meer aandacht voor de retail. De ontwikkelingen die waren voorzien tussen 2020 en 2030 voltrekken zich in een veel korter tijdsbestek. Dit gegeven, gecombineerd met het al bestaande overaanbod aan winkels, vraagt om aandacht van iedere lokale politieke partij. Zonder aandacht en een actiegerichte aanpak zal de leegstand verder toenemen en dreigt het aanbod van retail, horeca, cultuur en evenementen te verschralen. Aantasting van de vitaliteit en leefbaarheid plus verlies van werkgelegenheid zijn dan het gevolg. Ook verpaupering ligt dan op de loer.

De gemeenteraadsverkiezingen in het voorjaar van 2022 worden bepalend voor de toekomst na corona en juist daarom benaderen wij u. Winkels zijn cruciaal voor uw bewoners en ook voor bezoekers. Maar een compleet winkelaanbod en een vitaal, levendig centrum met logische looproutes is geen vanzelfsprekendheid. Dat vraagt om aandacht, onder meer in de verkiezingsprogramma’s die met oog op de gemeenteraadsverkiezingen worden ontwikkeld. Met dit document willen wij een constructieve bijdrage leveren aan het opstellen van het verkiezingsprogramma van uw politieke partij.

Indien gewenst, sluit de retail graag een keer aan bij een (online) vergadering van uw fractie om de ontwikkelingen in de retail te schetsen. We delen dan zowel succesvolle voorbeelden van lokale initiatieven die bijdragen aan leefbaarheid en vitaliteit in dorpen en steden als ook een aantal (beleids)instrumenten die behulpzaam kunnen zijn bij de transitie van de retail. Via David Lansen (dlansen@inretail.nl) kan dit geregeld worden.

Jan Meerman
Algemeen directeur INretail

Bekijk hier een aantal inspirerende voorbeelden

Suggesties verkiezingsprogramma

Er staat grote druk op de leefbaarheid van wijkwinkelcentra, dorpskernen, binnensteden en perifere plekken, zoals woonboulevards. Tegelijk zijn er juist nu ook veel kansen om versneld te transformeren en aantrekkelijke gebieden die niet alléén leunen op winkels en juist veelzijdigheid bieden mogelijk te maken. Ondernemerschap in brede zin dient daarbij ook gefaciliteerd en gestimuleerd te worden. Wij doen u onderstaande suggesties om mee te nemen in uw verkiezingsprogramma.

1. De financiën van veel gemeenten staan onder druk. De gevolgen van de coronacrisis versterken dit. Ook ondernemers ondervinden in hun eigen bedrijf en privésituatie de druk van een tekort aan middelen. Ondernemers in de retail hebben een grote belastingschuld opgebouwd die zij de komende vijf jaren moeten aflossen. Dit betekent dat een groot deel van de winst naar afbetaling gaat. Een korting op lokale lasten zal retailers lucht geven om te kunnen investeren in de eigen toekomst en daarmee in die van het winkelgebied. Houd bovendien de lokale lasten laag en laat ze nooit sterker stijgen dan het inflatiepercentage. Dit geldt ook voor de parkeertarieven en kosten van vergunningen.

2. Ondernemers in de retail werken elke dag hard aan de toekomst. Zij steken tijd en energie in hun zaak én in hun winkelgebied, zodat bezoekers gastvrij verwelkomd worden. Daarmee leveren ondernemers een belangrijke maatschappelijke bijdrage aan een leefbare omgeving. Van de gemeente verwachten wij dat zij dit op haar beurt versterkt met actueel en regionaal afgestemd detailhandelsbeleid op basis van veranderingen in de retail. Maak keuzes tussen kansrijke en kansarme winkelgebieden. Ieder winkelgebied heeft zijn eigen plan. Dit beleid vormt de basis voor duidelijke keuzes in de gemeentelijke omgevingsvisie en omgevingsplannen. Kies daarbij nadrukkelijk voor concentratie van winkels.

3. Beschikbare ruimte is schaars en de behoefte aan mogelijkheden voor wonen is groot. Zicht op nieuwe functies van kansarme winkelgebieden bieden hier versneld kansen. Zorg bij ieder kansarm winkelgebied voor een transformatieplan.

4. In tegenstelling tot een woonwijk (één functie), kent een binnenstad méérdere functies. De binnenstad is complex. Stel een wethouder centrum/binnenstad aan voor overkoepelende verantwoordelijkheid en regie op de verschillende functies die in de binnenstad samen komen.

5. Stel een lokale samenwerkingsagenda op om (retail) uitdagingen aan te pakken. Organiseer, stimuleer en faciliteer als gemeente samenwerking tussen ondernemers en vastgoedpartijen en vorm zo gezamenlijk de bestuurlijke ‘gouden driehoek’. Bepaal samen de concrete actiepunten en wie welke actie uitvoert. Dit geldt voor elk winkelgebied. Zijn in uw gemeente meerdere winkelgebieden, zorg dan ook voor overkoepelende samenwerking tussen deze gebieden met een overleg, waarbij niet het gebied maar de lokale economie centraal staat.

6. Stimuleer dat gezamenlijk geïnvesteerd wordt. Jaag bijvoorbeeld de komst van een Bedrijven Investeringszone (BIZ) aan (ondernemersgeld). Verdubbel dat budget vanuit de gemeente (publiek geld).

7. Gemeenten moeten lokale ondernemers stimuleren mee te gaan met de verdere digitalisering. Dat kan bijvoorbeeld door middel van vouchers waarmee ondernemers ondersteuning krijgen.

8. Een winkelgebied moet uitnodigen tot een bezoek. Schone straten, groen en goede online bereikbaarheid alsook bereikbaarheid met auto, fiets en openbaar vervoer zijn onmisbaar. Binnensteden dreigen steeds verder op slot te gaan door middel van zero emissie zones, autoluwe zones, strenge venstertijden en door minder en duurdere parkeerplekken. Slim, veilig en schoon gaat volgens INretail hand in hand met toegang tot de binnenstad voor bevoorrading, pakketbezorging en winkelbezoek. Stimuleer en ondersteun als overheid lokaal kopen, slimme distributie en hubs voor bevoorrading met elektrisch vervoer.

9. Maak de verduurzaming van uw gemeente voorspelbaar en betaalbaar voor ondernemers. Zo kunnen zij inspelen op veranderingen en de beste keuzes maken voor hun investeringen. Zo zal een ondernemer in de retail niet én zijn pand kunnen verduurzamen en zijn bestelbusje. Door duidelijke plannen en prioriteiten van de gemeente, worden ondernemers geholpen.

10. De retail is de grootste werkgever en biedt aan veel mensen hun eerste baan en de mogelijkheid om lokaal een stage te lopen. Door goed samen te werken tussen ondernemers en gemeente, zorgen we ervoor dat werkzoekenden aan de slag kunnen en de retail vacatures kan vullen.

Collegevoorstel

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Evaluatie Transformatieplan 2.0 Sociaal domein gemeente Rheden

Adviseur	: T. van den Boom ism M. Jansma	**Behandeldatum**	: 15 juni 2021
Programma	: Sociaal domein	**Kenmerk**	: MJ-21-18
Programmanummer	: 6.	**Openbaar**	: **ja**
Portefeuillehouder	: A. Logemann		

Advies
1. Kennisnemen van de evaluatie van het Transformatieplan 2.0 Sociaal domein gemeente Rheden
2. Vaststellen: de begeleidende raadsinformatiebrief 'Evaluatie Transformatieplan 2.0 Rheden'
3. De raadsinformatiebrief plus bijlagen op de lijst van ingekomen stukken zetten voor de gemeenteraad van 6 juli 2021

Aanleiding
Bij de vaststelling van het Transformatieplan 2.0 Sociaal domein (mei 2019), heeft de Rhedense raad besloten om medio 2021 een evaluatie te laten plaatsvinden. Deze wordt nu met een informatiebrief aangeboden aan de Rhedense raad.
Deze informatiebrief, met enkele Rozendaalse aanvullingen, vindt u in bijlage 1. De Evaluatie zelf vindt u in bijlage 2, voor de volledigheid is het Transformatieplan bijgevoegd als bijlage 3.

Beoogd effect
Doelstelling is om de Rozendaalse raad te betrekken bij de evaluatie van het Transformatieplan 2.0, waarvan de maatregelen ook hun doorwerking hebben naar de inwoners van onze gemeente.

Argumenten
Belang van informatievoorziening
Met bijgevoegde Evaluatie wordt de raad geïnformeerd over de stand van zaken van de transformatie. Dit biedt een goed aanknopingspunt voor een gesprek in onze gemeente.

Kanttekeningen
N.v.t.

Personele gevolgen
N.v.t.

Financiën
De beoogde transformatie dient te leiden tot bezuinigingen. De evaluatie zelf heeft geen concrete financiële gevolgen. In dit stadium gaat het om informatievoorziening.

Vervolg
1. De raadsinformatiebrief wordt op 17 juni besproken in een raadsbijeenkomst gemeente Rheden. Deze bijeenkomst is online te volgen en later terug te zien.
2. Na bespreking in onze raad van 6 juli zullen wij na de zomervakantie een aparte raadsinformatiebijeenkomst organiseren, waarbij de mogelijkheid wordt geboden tot verdere verdieping.
3. Zie verder bij communicatie.

Communicatie
1. Evaluatie plus begeleidende raadsinformatiebrief en, voor de volledigheid, het Transformatieplan 2.0 uit 2019, op de lijst van ingekomen stukken van de raad van 6 juli

Bijlage(n)
1. Raadsinformatiebrief 'Evaluatie Transformatieplan 2.0 Rheden'
2. Evaluatie (bijlage 1 bij de raadsinformatiebrief)
3. Transformatieplan 2.0 (bijlage 2 bij de raadsinformatiebrief)

Raadsinformatiebrief

Onderwerp
Evaluatie Transformatieplan 2.0 Rheden

Adviseur : T. van den Boom
Portefeuillehouder : A. Logemann
Datum : 15- 6- 2021

Aan de Raad

Inleiding

De gemeente Rozendaal werkt op het gebied van het Sociaal Domein intensief samen met de gemeente Rheden. Beide gemeenten voeren op hoofdlijnen hetzelfde beleid en de uitvoering wordt door de gemeente Rheden verzorgd. Daarom informeert het college u graag over de onlangs uitgevoerde evaluatie van het Transformatieplan 2.0 van de gemeente Rheden.

In 2019 heeft binnen de gemeente Rheden, mede vanuit een sterk groeiende vraag naar zorg en sterk stijgende uitgaven, een heroriëntatie plaatsgevonden op haar Transformatieplan uit 2015. Daarbij is geconstateerd dat de transitie is gelukt maar de beoogde transformatie nog niet. In het door de gemeenteraad vastgestelde Transformatieplan 2.0 (mei 2019) zijn maatregelen opgenomen om de gewenste transformatie alsnog te effectueren. Grosso modo gaat het om (a) maatregelen die het Rhedens model operationaliseren en (b) organisatorische maatregelen die de gemeente meer “in control” brengen. Uiteraard met inachtneming van de zorgplicht voor onze inwoners en binnen de sturingsmogelijkheden van het stelsel. In uw vergadering van 10 september 2019 heeft u kennisgenomen van dit Transformatieplan 2.0 en heeft u uw steun uitgesprokenvoor de koers die er in is aangegeven en ingestemd met de door de gemeente Rheden beoogde verkenning van de aangegeven maatregelen.

Bij de vaststelling van het Transformatieplan 2.0 heeft de Rhedense raad besloten om medio 2021 een evaluatie te laten plaatsvinden. Bijgaande rapportage bevat deze eerste evaluatie van de uitvoering van het Transformatieplan 2.0 (* bijlage 1); * het Transformatieplan is bijgevoegd als bijlage 2. De activiteiten stonden voor een belangrijk deel in het teken van voorbereidingen, pilots en de aanbestedingen “versterken sociale basis” en “lokale maatwerkvoorzieningen Jeugd”. Anno mei 2021 zijn door de korte tijdsduur de effecten van een aantal ingrijpende maatregelen nog onvoldoende zichtbaar. Deze evaluatie is derhalve primair op hoofdlijnen en heeft dan ook vooral een kwalitatief, beschrijvend karakter.

Op 17 juni spreekt de gemeenteraad van Rheden over bijgevoegde evaluatie. Deze bijeenkomst is online te volgen. In dit verband is ook van belang dat de bijeenkomst later is terug te zien. Dezelfde avond vindt immers in onze gemeente een bijeenkomst plaats over de Organisatieontwikkeling.

Na de zomervakantie zullen wij weer een raadsinformatiebijeenkomst Sociaal domein beleggen. Dat biedt u de gelegenheid om de evaluatie van het Transformatieplan 2.0, inclusief de mogelijke gevolgen daarvan voor onze gemeente, te bespreken.

Het college van burgemeester en wethouders,

Boele Boelens,
Secretaris

Ester Weststeijn,
Burgemeester

Bijlagen
1. Evaluatie Transformatieplan 2.0
2. Transformatieplan 2.0

gemeente Rheden

Transformatieplan 2.0

EVALUATIE

25 mei 2021

Voorwoord

In juni 2019 heeft de raad het transformatieplan 2.0 vastgesteld. Aan de hand van de door raad vastgestelde kaders is het college aan de slag gegaan. Het jaar 2020 werd niet alleen gedomineerd door Corona; het was ook een belangrijk jaar voor het college in de uitvoering van het transformatieplan.

De afgelopen twee jaar stonden begrippen als kaders, aanbesteding, wachtlijsten, transformatie centraal, maar alle inspanningen waren erop gericht dat de inwoners van de gemeente Rheden kunnen meedoen in de samenleving. Dat onze jonge inwoners goed en zo normaal mogelijk kunnen opgroeien, met soms een steuntje in de rug. Wanneer inwoners niet zelf aan werk kunnen komen, moeten ze op passende ondersteuning kunnen rekenen. En als zij een dagje ouder worden, kunnenzij zo lang en zo zelfstandig mogelijk blijven deelnemen aan de samenleving.

De transformatie is erop gericht om hulp zo laagdrempelig en zo dichtbij mogelijk bij onze inwoners te organiseren. Het doel is dat mensen (weer) kunnen meedoen in de Rhedense samenleving. Het college denkt daarbij niet meteen aan zorg die geregeld wordt via officiële beschikkingen. Juist via ondersteuning van de inwoners, toegankelijkheid, laagdrempeligheid en zorg dichtbij huis kan veel bereikt worden. Hulp uit de buurt betekent vaak meer dan een helpende hand: het is ook het versterken van iemands netwerk. En passend werk zorgt er voor dat iemand weer een doel in zijn leven heeft. Daar is de hele transformatie op gericht. Is dat niet meer voldoende, dan zijn er professionele partijen die de inwoners daarbij ondersteunen. Niet meer dan nodig, maar ook niet minder dan nodig.

We zitten midden in die transformatie. Deze evaluatie laat zien wat er in de afgelopen periode is opgepakt en op welke wijze dit zich vanaf 2021 verder vertaalt. Deze evaluatie gaat over de start van de transformatie, die de komende jaren nog meer initiatieven vanuit de samenleving moet opleveren. Voor de inwoner moeten die toegankelijk en dichtbij zijn.
Wij willen en moeten de komende jaren dan ook de tijd krijgen en nemen om met zijn allen hieraan te werken.

De Steeg, 25 mei 2021

College gemeente Rheden

Inhoud

Voorwoord 2
1. Inleiding 4
2. Krijgt de transformatie gestalte? 5
2.1 Transformatie in chronologisch perspectief 5
2.2 financiële context 6
2.3 Wat merkt de inwoner van de transformatie? 6
2.4 Meten van tevredenheid 8
3. Sociale basis en maatwerk dat goed aansluit 8
4. Maatregelen Organisatie & Financiën 10
4.1 Organisatieontwikkeling 10
4.2 Communicatie 10
4.3 Financiële sturing en beheersing 11
4.4 3D-Financieel 11
5 Stand maatregelen per wet 14
5.1 Jeugdwet 14
5.2 Participatiewet 15
5.3 Wet maatschappelijke ondersteuning 16
6 Tot slot 18
6.1 Voornemens en Aanbevelingen 18
BIJLAGE I: UITWERKING VAN CONCRETE MAATREGELEN 19
BIJLAGE II: Trendmatige ontwikkeling aantal cliënten per Wet 24

1. Inleiding

Sinds januari 2015 is een groot aantal taken en budgetten op het terrein van de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Jeugdwet naar gemeenten gedecentraliseerd. Deze decentralisaties gingen gepaard met substantiële kortingen op de betreffende budgetten.

De wijze waarop Rheden vanaf 2015 vorm en inhoud gaf aan de gedecentraliseerde taken is vastgesteld met de nota "Transformatieplan Sociaal Domein Rheden 2015-2016". Voor de beoogde transformatie is destijds in het kader van de Sociale Visie het Rhedens Model ontwikkeld met als belangrijkste uitgangspunten:

- de "eigen kracht" van de inwoner
- de samenredzaamheid vanuit sociale en maatschappelijke netwerken
- de rol van de gemeente is die van "vangnet" voor met name complexere ondersteuningsvragen.

Met de decentralisatie en transformatie werden onder andere de volgende effecten beoogd:

- verschuivingen van betaalde zorg naar informele hulp
- minder gebruik van maatwerk voorzieningen en meer van algemene voorzieningen
- minder gebruik van specialistisch zorg en ondersteuning en meer van standaard zorg en ondersteuning.
- minder gebruik van individuele behandeling en meer groepsbehandeling
- minder intramuraal en meer ambulant
- van curatieve naar preventieve ondersteuning.

Na vier jaar transformeren ontstond er, mede in het licht van sterk stijgende uitgaven, een behoefte aan een heroriëntatie. Bij deze heroriëntatie is geconstateerd dat de transitie op zich gelukt is maar de beoogde transformatie nog niet.
Daarom heeft de gemeenteraad in juni 2019 is het Transformatieplan 2.0 "Begrenzen van de zorg" vastgesteld.

*De **hoofdconclusie** is dat de transitie geslaagd is; cliënten zijn naar de gemeente overgedragen, de organisatie en administratie (berichtenverkeer) waren ingericht en de regionale inkoop had vorm gekregen. De zorg was geborgd maar de transformatie kwam nog niet goed uit de verf. Met het Rhedens model en de daaruit voortvloeiende beleidsregels was en is in de kern weinig mis. De praktische uitwerking/invulling van het Rhedens model vertoonde echter omissies. Daarnaast moesten we concluderen dat onze interne organisatie kwetsbaar en onvoldoende zakelijk en gestroomlijnd is.*

De aanbevelingen en maatregelen van het Transformatieplan 2.0 richten zich met name op deze 2 hoofdelementen:

a) **Versterk het voorliggend veld** (sociale basis)
Hierbij gaat het om het verbinden en ontwikkelen van samenwerkende maatschappelijke netwerken en ondersteuningsproducten voor kwetsbare inwoners. Met een focus op de zelfredzaamheid en ondersteuning vanuit de eigen sociale netwerken. En het optimaal benutten van de informele, vrijwillige ondersteuning dicht bij de inwoner. Dit doen we door het creëren en toegankelijk maken van algemene voorzieningen zodat voorliggende voorzieningen maximaal gebruikt worden. Het aanbod van lokaal maatwerk en het regionale maatwerk (bij complexe, specialistische zorgbehoeften) vormen daarbij het sluitstuk.

b) **Een sterkere regie- en opdrachtgeversrol voor de gemeente**.
Hierbij gaat het primair om een versterking van de regierol van de gemeente als opdrachtgever. En open-einden zoveel mogelijk oplossen of beperken. Maar ook beter en sneller inzicht krijgen in afzet- en omzetontwikkelingen, meer integraal werken, een sterkere controlefunctie, vergaande automatisering en stroomlijning van werkprocessen.

*Het **hoofddoel** van de Transformatie is het realiseren van zorg en ondersteuning aan inwoners die dat nodig hebben. Daarbij het is belangrijk dat die zorg en ondersteuning aansluit op de hulpvraag en zorgt voor de gewenste verbeteringen. En die hulp en ondersteuning moet goed toegankelijk (1 front-office) en waar mogelijk dicht bij huis zijn. Waar nodig, denk aan complexe casussen (1 huishouden – 1 plan – 1 regisseur), wordt deze integraal opgepakt.*

Hier hebben we een eerste stap in gezet met de aanpak van een tiental complexe casussen middels de Doorbraakmethode[1].

Voor een effectmeting is het nog te vroeg. De activiteiten in het jaar 2020 stonden voor een belangrijk deel in het teken van voorbereidingen, pilots en de aanbestedingen "versterken sociale basis" en "lokale maatwerkvoorzieningen Jeugd". Anno mei 2021 zijn door de korte tijdsduur de effecten van een aantal ingrijpende maatregelen nog onvoldoende zichtbaar. Deze evaluatie is daarom primair op hoofdlijnen en heeft dan ook vooral een kwalitatief, beschrijvend karakter.

2. Krijgt de transformatie gestalte?

2.1 Transformatie in chronologisch perspectief

2020

Het jaar 2020 was een jaar van experimenteren met pilots, de basis op orde brengen in de organisatie en het voorbereiden van maatregelen, waarbij de aanbestedingen 'Versterken en verbreden van de sociale basis' en de 'Lokale maatwerkdiensten Jeugd' twee belangrijke pilaren zijn om het Rhedens Model echt te laten werken. Beide aanbestedingen zijn succesvol ingevoerd. We beschikken bij de sociale basis over een professionele partij met goede ervaringen op soortgelijke opdrachten. Dit is het begin van een gefaseerd groeimodel gebaseerd op partnerschap. Ook de lokale aanbesteding jeugdzorg is geslaagd. We hebben zoals gewenst een beperkt aantal aanbieders kunnen contracteren die gezamenlijk toewerken naar dekkend aanbod bieden.

2021

We kunnen slechts over het eerste kwartaal van 2021 spreken. De eerste resultaten zijn bemoedigend, maar om echt conclusies te kunnen verbinden aan de acties is meer tijd nodig. Uiteraard heeft ook de Corona-crisis impact op de zorgvraag, maar op een aantal speerpunten zien we een trendbreuk. Het aantal unieke cliënten Jeugdzorg daalt sinds eind 2019 en deze trend zet zich door in het 1e kwartaal van 2021. Ook het aantal cliënten WMO-begeleiding daalt, mede doordat een groot deel van de lichte begeleiding binnen de sociale basis wordt opgevangen. Ook zien we in het 1e kwartaal een sterke reductie van de Wmo-individuele specialistische begeleiding. De Coronamaatregelen hebben geleid tot zwaardere zorg en langduriger (verblijfs)zorg bij de Jeugdzorg. Ook waren er nauwelijks mogelijkheden voor groepsbegeleiding vanuit de sociale basis. Binnen de Participatiewet zien we, na een lichte groei en krimp in 2020, vanaf januari 2021 een stijging van het aantal uitkeringsgerechtigden. Dit is sterk Corona-gerelateerd. Met de afbouw van de steunpakketten lijkt het waarschijnlijk dat het aantal nog verder zal stijgen.

De transformatie overtreft op sommige aspecten de verwachtingen. Een boven verwachting groot aantal lopende trajecten bleek, in samenspraak tussen zorgaanbieders en cliënten, op korte termijn te kunnen worden afgerond. Ook is binnen de sociale basis, al in korte tijd en aansluitend op de behoeften van inwoners, een groot aantal nieuwe initiatieven tot stand gekomen.

De tijd om de aanbestedingen te implementeren, was kort. Om dit te bereiken binnen de gestelde termijnen is er hard gewerkt. Daarnaast heeft het tempo in combinatie met de Corona-crisis ervoor gezorgd dat sommige stakeholders zich overvallen hebben gevoeld. Uiteraard heeft iedere verandering gewenningstijd nodig. Juist voor deze transformatie is het dan ook belangrijk dat we de tijd nemen en krijgen. Niet alleen om 'te wennen' aan, maar ook om continue verbeterslagen te kunnen maken.

[1] creatief en vindingrijk toepassen van maatwerk (in afwijken van vaste gewoonten en de regels) bij huishoudens met een opeenstapeling van problemen op verschillende leefgebieden, zoals: wonen, gezondheid en hun financiële situatie.

De komende jaren
De praktijk zal de komende twee jaar moeten aantonen of de maatregelen inderdaad leiden tot samenredzaamheid, normalisatie[2] en dekkend aanbod en matched care[3].
De maatregelen die vanuit het Transformatieplan 2.0 zijn genomen richten zich met name op de Wmo en de Jeugdwet. Op deze terreinen was naast een inhoudelijke transformatie ook een financieel grote opgave te realiseren. Bij de Participatiewet was deze urgentie er in mindere mate. De komende jaren gaan we ook voor deze en andere beleidsvelden na of en hoe aangesloten kan worden bij de in gang gezette bewegingen.

2.2 financiële context

De stevige inzet op de transformatie is naast inhoudelijk ook financieel gedreven. De sterk stijgende lokale zorguitgaven voor de 3D-taken legden een steeds groter beslag op de financiële middelen. Een aantal jaren met exploitatietekorten hebben de financiële positie van de gemeente aangetast. Preventief financieel toezicht door de Provincie dreigde. Fundamentele systeem-ingrepen en uitgaven-reducerende maatregelen waren noodzakelijk.

In dat licht is het college voortvarend gestart met de uitvoering van het Transformatieplan 2.0. Het college heeft zich daarbij met name gericht op de terreinen waar de beïnvloedingsruimte het grootst is. Dit betrof met name de versterking van de Rhedense sociale basis en de grip op onze lokale maatwerkdiensten Jeugd. Helaas vonden we in de regio geen steun voor een soortgelijke aanpak voor de regionale maatwerkdiensten. In de regio bleef het systeem van Open House aanbesteding en verrekening op basis van P X Q gehandhaafd. Inmiddels wordt in de regio met veel belangstelling naar onze aanpak voor de lokale maatwerkdiensten Jeugd (en sociale basis) gekeken en worden lumpsum-pilots uitgevoerd. In de Achterhoek heeft een aantal samenwerkende gemeenten het Rhedens voorbeeld dit jaar gevolgd.

In de afgelopen 2 jaar is, in een weerbarstige en complicerende context, veel in gang gezet. We hebben de regie gepakt. Twee grote aanbestedingen, sociale basis en lokale maatwerkdiensten jeugd, zijn in een korte tijd geïmplementeerd en per 1 januari jongstleden operationeel. De eerste resultaten zijn bemoedigend. Er is een stap in de goede richting gezet en voorzichtig zien we daar nu de eerste resultaten van, zowel inhoudelijk als financieel. De focus lag op de beide aanbestedingen waardoor andere aanpassingen en maatregelen nog niet aan bod zijn gekomen. Deze pakken we nu in de vervolgfase op, zie bijlage 1. Verder zien we mogelijkheden om de sociale basis verder te verbreden en te versterken onder andere met diensten vanuit de Participatiewet en Schulddienstverlening.

2.3 Wat merkt de inwoner van de transformatie?

In 2020 is met name ingezet op de voorbereidingen van de transformatie. Toch is een aantal maatregelen al merkbaar voor de inwoners.

- **Informatiepunten Incluzio**
  Incluzio is in Dieren, Rheden en Velp in januari jongstleden gestart met Informatiepunten. De grote toeloop van inwoners naar de punten zowel fysiek als digitaal toont aan dat dit logische punten zijn voor inwoners om bij aan te kloppen. Hierdoor transformeren de informatiepunten zich organisch naar de frontoffice in het sociaal domein. De gemeentelijke Toegang ontwikkelt zich steeds meer naar een (2e lijns) Midoffice. Ons team Toegang komt in actie als de hulp en ondersteuning niet in de sociale basis kan worden gerealiseerd en maatwerk noodzakelijk is.
- **Meer aanbod algemene voorzieningen**
  Inwoners merken dat er steeds meer aanbod aan algemene voorzieningen is waarvoor

2 Normalisatie: tegengaan van de gedachte dat de ondersteuning plaats moet vinden vanuit geïndiceerd aanbod. Toewerken naar een mechanisme waarbij eerst naar andere oplossingen wordt gekeken allereerst vanuit de directe omgeving.
3 Matched care: indien nodig wordt snel en slagvaardig de inzet van individuele maatwerkvoorzieningen geboden. Zo kort en licht als mogelijk en zo intensief als nodig.

geen indicatie vanuit de gemeente nodig is. Denk aan huiswerkbegeleiding, steunouders, sportactiviteiten of persoonlijke begeleiding. Het verbreden van het aanbod aan algemene voorzieningen vindt nu vooral plaats op het terrein van de Wmo en de Jeugdwet. Helaas vindt door de Corona-maatregelen ondersteuning/begeleiding in groepsverband nog te weinig plaats en heeft het veelal nog een individueel karakter.
Met de aanbestedingen Sociale Basis en lokale maatwerkvoorzieningen Jeugd ontwikkelt zich sinds 1 januari 2021 een aanbod van algemene voorzieningen voor individuele basis begeleiding en groepsbegeleiding voor zowel jeugd als volwassenen. Daarnaast wordt op basis van behoeften vanuit inwoners het aanbod van algemene voorzieningen uitgebreid. Incluzio initieert en coördineert deze ontwikkeling in partnerschap met lokale organisaties en onze Dorpshuizen. Inwoners betalen voor deze algemene voorzieningen geen eigen bijdrage.

- **Andere ondersteuning**
  De ontwikkeling van meer algemene voorzieningen heeft ook gevolgen voor de bestaande cliënten voor lichte vormen van individuele begeleiding en dagbesteding. Voor deze cliënten verandert namelijk de manier waarop en door wie ze worden ondersteund. Ca 250 cliënten zijn van maatwerk-begeleiding overgegaan naar dienstverlening vanuit de sociale basis. Met iedere inwoner die een aflopende indicatie had voor basis begeleiding of groepsbegeleiding stabiel is voor afloop van de indicatie door een consulent van de Toegang en een medewerker van Incluzio gesproken. De huidige aanbieder is altijd verzocht om bij dit gesprek aanwezig te zijn. Soms werd in dat gesprek duidelijk dat de inwoner op een ander wijze (specialistische begeleiding of WLZ etc.) ondersteuning nodig had. Met de overige inwoners is in samenspraak met Incluzio en de huidige aanbieder een plan opgesteld voor ondersteuning vanuit de sociale basis professioneel en/of vanuit vrijwilligers. Met daarbij een realistisch tijdspad.
- **Minder zorgaanbieders jeugd**
  Met de aanbesteding "Lokale maatwerkvoorzieningen Jeugd" is het aantal gecontracteerde zorgaanbieders sterk verkleind. De nieuwe contracten zijn per 1 januari 2021 in werking getreden. Het beperken van het aantal aanbieders voor de lokale maatwerkdiensten Jeugd heeft tot gevolg dat een deel van de cliënten overgaat (of is gegaan) naar een andere aanbieder. Voor "overgangscliënten" is een zorgvuldige procedure gevolgd. In veel gevallen geven we de cliënten en aanbieders de tijd om de behandeling en/of begeleidingstrajecten af te ronden.
  Circa 660 cliënten hadden in december 2020 een indicatie voor een product dat over is gegaan naar lokale maatwerkdiensten Jeugd. De betreffende inwoners hebben vanuit de gemeente Rheden een brief ontvangen over de veranderingen in de Jeugdzorg in Rheden en welke gevolgen dit (mogelijk) voor hen had.
  Om de nieuw gecontracteerde aanbieders zo snel mogelijk te positioneren is de overgangstermijn bepaald op 1 maart 2021. Wanneer de huidige zorgaanbieder voor 1 mei het traject kan afronden dan vindt er geen overdracht plaats. De noodzaak tot overdracht is via het inhoudelijke gesprek tussen zorgprofessionals en met de inwoner besproken. Daar waar geen afronding voor 1 mei kan plaatsvinden en overdracht ook niet in het belang van het kind is hebben wij maatwerk toegepast. Bij de overgang zijn er geen kinderen tussen wal en schip beland.
  Door deze samenspraak met aanbieders en inwoners kon 65 % van de casussen worden afgerond bij de huidige zorgaanbieder. Voor 15 % van de cliënten is maatwerk toegepast, dat betekent dat het traject bij aanbieder wordt gecontinueerd met een cliëntgebonden overeenkomst. Ca 20 % van de cliënten is overgedragen naar de nieuwe aanbieder.

Voor sommige inwoners (en ook andere stakeholders) kwam de verandering onverwacht en snel. Het is dan ook begrijpelijk dat er soms zorgen waren en er weerstand ontstond. Bovendien ontstond er in sommige dossiers onduidelijkheid voor de inwoner en duurde het (in hun ogen) lang voordat er duidelijkheid kwam. Dat kwam onder andere doordat de aanbieders op casus-niveau honderden dossiers hebben doorgesproken.
Inwoners hebben tijd nodig om begrip op te kunnen brengen voor de noodzakelijke veranderingen en te wennen aan een nieuwe of andere situatie. Niet alleen de gemeente maar ook de gecontracteerde partijen doen hun uiterste best om hierover in gesprek te gaan en te blijven. Inwoners moeten vertrouwen krijgen.

2.4 Meten van tevredenheid

De tevredenheid van de inwoners meten we jaarlijks door een algemeen klanttevredenheidsonderzoek (KTO) uit te voeren, zoals voorgeschreven vanuit de wet. Deze metingen zijn breder dan alleen de ervaringen van inwoners met de maatregelen vanuit het transformatieplan.

Voor de pilot "algemene voorziening hulp bij het huishouden" hebben we in november 2020 een KTO door Moventem laten uitvoeren. De tevredenheid van inwoners over de ondersteuning door het schoonmaakbedrijf was voldoende.
Moventem voert ook het onderzoek uit naar de ervaringen van inwoners die deel hebben genomen aan de pilot "sociale basis – begeleiding". Tijdens het schrijven van deze evaluatie waren de uitkomsten hiervan nog niet bekend.
In mei 2021 heeft de gemeenteraad een aantal Ronde-Tafel-Gesprekken gepland om kennis te nemen van ervaringen van inwoners en externe partijen met de Transformatie.

Zoals ook geschreven in de inleiding is het op dit moment nog te vroeg om over effecten te rapporteren, zoals bijvoorbeeld over de ontwikkeling van de eigen kracht, normalisatie en matched care.
In het tweede deel van dit jaar staan de onafhankelijke representatieve ervaringsonderzoeken gepland over de overdracht van cliënten naar aanbod vanuit de algemene voorzieningen en de lokale maatwerkdiensten Jeugd en over de tevredenheid over de ondersteuning. Beide onderzoeken worden uitgevoerd door een onafhankelijk onderzoeksbureau.

3. Sociale basis en maatwerk dat goed aansluit

Met een stevige sociale basis lukt het om de zorg te normaliseren, dichtbij te organiseren en passende ondersteuning te bieden die aansluit bij de behoefte en werkt richting een oplossing. Dit gebeurt enerzijds door het bestaande aanbod te verstevigen en anderzijds ook het aanbod aan algemene voorzieningen te vergroten. Hulp wordt zo dicht mogelijk bij de inwoner zelf georganiseerd. Met eventueel aanvullend maatwerk dat niet meer doet dan nodig is (matched care).

Vanaf 2015 is het ontwikkelen hiervan de belangrijkste uitdaging geweest. De afgelopen jaren is deze transformatie beperkt van de grond gekomen. Zoals bij veel andere gemeenten in Nederland heeft de transitie ook in onze gemeente veel aandacht en energie gevraagd. Vooral het zorgen voor goede en zorgvuldige maatwerkvoorzieningen zodat geen cliënten tussen wal en schip zouden vallen hebben wij veel aandacht gegeven.
Ook het oprichten van een MGR, het in regionaal verband inkopen van nieuwe zorgvormen en het inrichten van het berichtenverkeer waren noodzakelijke stappen.

De eerste tekenen van een goed werkende sociale basis worden zichtbaar, maar we zijn er nog niet. Alleen met een sterke sociale basis zal het Rhedens Model voor inwoners gaan werken. We zien dat partijen elkaar weten te vinden en zich verbinden, er worden meer algemene voorzieningen ontwikkeld en veel inwoners weten de weg al te vinden naar de informatiepunten in de dorpen.
De sociale basis beslaat het gehele sociale domein. Op dit moment is het nog met name gericht op de Wmo en de Jeugdwet.

Naast de opdracht 'versterken en verbreden van de sociale basis' is de lokale aanbesteding maatwerkdiensten Jeugd een belangrijke pilaar voor het 'Rhedens model in uitvoering'.
De opdrachten zijn zo ingericht dat het elkaar juist versterkt en niet tegenwerkt en arrangementen mogelijk worden. Het is niet langer lonend om inwoners langer dan nodig in het professionele circuit te ondersteunen. Het loont juist om gezamenlijk toe te werken naar een op Rheden toegesneden infrastructuur van zorg en ondersteuning. Beide opdrachten zijn op 1 januari jongstleden gestart.

De keuze voor een beperkt aantal aanbieders op maatwerkdiensten Jeugd maakt het mogelijk om goede afspraken te maken en de samenwerking in Rheden en voor Rheden voortvarend op te

pakken. We kunnen over de resultaten van het eerste kwartaal 2021 spreken. De eerste resultaten zijn bemoedigend.

In de triage bespreken de aanbieders Jeugd, Incluzio en de gemeente welke arrangementen mogelijk zijn. Onder andere op basis van de input uit deze triage en de ondersteuningsbehoefte in de gemeente ontwikkelen Incluzio en de 8 (combinaties van) aanbieders Jeugd hun aanbod door. Zowel afzonderlijk als in gezamenlijkheid. De praktijk zal de komende jaren moeten aantonen of de maatregelen inderdaad leiden tot vergroten van de eigen kracht, bevorderen van de samenredzaamheid, ondersteuning op basis van arrangementen en matched care.

Bij het slechten van de schotten tussen de wettelijke kaders hebben we nog grote stappen te zetten. Zowel inhoudelijk als op het gebied van onze eigen organisatie. De maatregelen die vanuit het Transformatieplan 2.0 zijn genomen richten zich met name op de Wmo en de Jeugdwet. Op deze terreinen was naast een inhoudelijke transformatie ook een financieel grote opgave te realiseren. Bij de Participatiewet was deze urgentie er in mindere mate. De samenloop tussen Wmo en Jeugd vindt door de sociale basis al meer plaats. Ook binnen onze eigen organisatie zijn we er nog niet in geslaagd om integraal te werken daar waar de cliënt ondersteuning nodig heeft vanuit verschillende (gemeentelijke) wetten. We zetten hier voorzichtige stappen in via het project Kind Centraal waarbij we de doorbraakmethode toepassen.

In bijlage I is een verdere uitwerking van een aantal concrete maatregelen te vinden.

4. Maatregelen Organisatie & Financiën

Het afgelopen jaar is veel geïnvesteerd in noodzakelijke maatregelen in de organisatie om de nieuwe werkwijze organisatorisch goed uit voeren. De maatregelen waren zowel gericht op een betere sturing als op het professionaliseren van processen en sturings- en verantwoordingslijnen.

4.1 Organisatieontwikkeling

De ambtelijke organisatie ondergaat momenteel een ontwikkeling waarbij verwante werkvelden of onderdelen uit werkvelden dichtbij elkaar gepositioneerd worden. Ook de sturingslijnen worden logischer en helderder belegd en is het topmanagement en de financiële functie versterkt.

Binnen de (toekomstige) afdeling Samenleving (het Sociaal Domein) wordt de hele keten van beleid, uitvoering (o.a. Toegang), ondersteuning (o.a. bedrijfsbureau) en de inzet van middelen (Financiën) bij elkaar gebracht en versterkt. De "taskforce" als tijdelijke organisatieconstructie voor de transformatie zal per juli 2021 dan ook belegd worden in de lijnorganisatie van de afdeling Samenleving.

Naast deze structuuraanpassing en kwaliteitsimpuls blijft aandacht voor medewerkers onverminderd nodig. Zij zijn onze belangrijkste dragers voor de ingezette beweging.

De versterking van de sociale basis (inclusief front-office) en de beperking van de gemeentelijke rol tot "vangnet" zal in combinatie met vergaande automatisering op termijn mogelijk verdere consequenties hebben voor de benodigde formatie.
Opgemerkt moet worden dat er in 2020 sprake is geweest van een groot verloop en uitval bij medewerkers in de interne organisatie (beleid-toegang-bedrijfsbureau). Dit is uiteraard van invloed geweest op de uitvoering van het transformatieplan. Mede om die reden moesten wij een aantal vacatures tijdelijk invullen om zo tot een flexibele schil te komen om de continuïteit in de dienstverlening te blijven borgen.

4.2 Communicatie

In het kader van de uitvoering van het Transformatieplan 2.0 is veelvuldig gecommuniceerd met zowel interne als externe stakeholders. In velerlei vormen zoals presentaties, informatieavonden, raadsinformatie-brieven, nieuwsbrieven, voortgangsrapportages (al dan niet in P&C-documenten), beantwoording van raadsvragen, afstemming met de MGR, gesprekken met zorgaanbieders en verwijzers, gesprekken met inwoners/cliënten, etc. Daarnaast hebben wij ook via formele kanalen gecommuniceerd over onze aanpak zoals bij de aanbestedingen. Over het algemeen genomen is deze communicatie goed verlopen en zijn wij in staat gebleken om in korte tijd veel partijen en inwoners te informeren over de belangrijke nieuwe ontwikkelingen.

Helaas is het soms ook minder goed gegaan, bijvoorbeeld in het contact met de lokale huisartspraktijken of de brieven naar inwoners inzake de Powerfull-aging. Bij de algemene voorziening hulp bij het huishouden zijn inwoners met een herindicatie in eerste instantie meegenomen.
De communicatie en het contact tussen consulenten en inwoners heeft aandacht nodig en verdient verbetering. We bekijken opnieuw of onze werkprocessen logisch zijn ingericht.
In het licht van de maatschappelijke impact zijn wij ons er van bewust dat een zorgvuldige communicatie enorm belangrijk is. Door de korte tijdsspanne en de corona maatregelen was de uitdaging extra groot en zijn er toch al goede voorbeelden te noemen:

Enkele goede voorbeelden:

- Folder van Incluzio over de frontoffices in de drie kernen.
- Vanuit oogpunt van preventie in de Jeugdzorg, is er een campagne ontwikkeld met 10 filmpjes (waarvan er nu 10 gereed zijn) gebaseerd op de 10 beschermende factoren van het Nederlands Jeugdinstituut. Hiermee willen we wijzen op de preventieve rol die de omgeving kan hebben bij de ontwikkeling van kinderen en jeugdigen.
- Bijeenkomst met Incluzio en huisartsen en andere zorgverleners uit de eerste lijn in het kader van "veelbelovende zorg'.
- Bijeenkomsten voor de Wmo-aanbieders begeleiding en dagbesteding door de gemeente en Incluzio.

4.3 Financiële sturing en beheersing

Een meer zakelijke en resultaatgerichte bedrijfsvoering begint steeds meer vorm te krijgen. Besluitvorming op basis van businesscases en sturing op kpi's wordt steeds meer gangbaar zoals toegepast bij de aanbestedingen, de inzet van OJG's (Ondersteuners Jeugd GGZ) bij huisartsen en de pilot met de algemene voorziening hulp bij het huishouden.

Met de lumpsum bekostiging van de lokale maatwerkvoorzieningen Jeugd en de algemene voorzieningen begeleiding individueel en groepsbegeleiding is er meer grip en inzicht op dat deel van de uitgaven in het sociaal domein. Binnen de Participatiewet zijn prestatieafspraken gemaakt met o.a. WSP en Scalabor (no cure, no pay).
Dit geldt in mindere mate voor het regionaal ingekochte zorgaanbod (MGR) via het systeem van Open House en verrekend op basis van P X Q. Er is nog te weinig inzicht in de aangegane verplichtingen (beschikkingen) bij de producten die niet zijn ingekocht via de lumpsummethodiek. De fluctuerende verzilvering door de aanbieders bij die zorgvormen zorgt ervoor dat de uitgaven moeilijk voorspelbaar zijn. De rapportages zijn in de afgelopen maanden sterk verbeterd. Er is een start gemaakt met een project "Data-gericht werken" waarin de verdere automatisering en afstemming van datasystemen wordt aangepakt voor nog beter inzicht. De automatisering is ook toegepast bij het maximaal benutten van voorliggende voorzieningen en wetgeving (Wet langdurige zorg, Zorgverzekeringswet en woonplaatsbeginsel) en daarmee het verleggen van kosten.

De afstemming met externe verwijzers (zoals Raad voor de Kinderbescherming, rechters, jeugdartsen, huisartsen, Gecertificeerde instellingen) over Jeugdzorginzet is nog steeds beperkt.

4.4 3D-Financieel

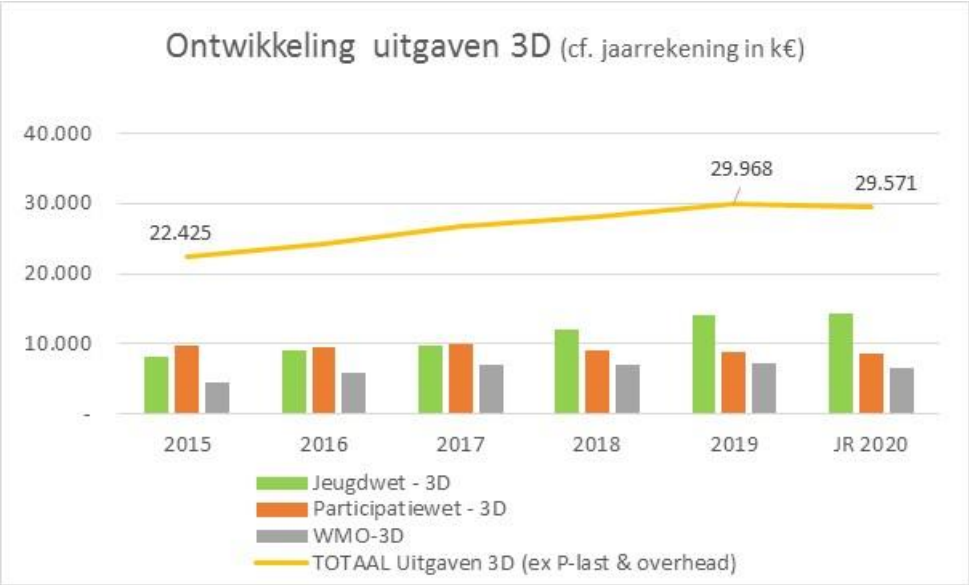
Een belangrijke aanleiding voor de herijking van het Transformatieplan waren de sterk stijgende uitgaven en de discrepantie met de ontvangen specifieke Rijksbijdragen (in 2020 onderdeel geworden van de algemene uitkering).
Op basis van de jaarrekeningen (voorlopige cijfers 2020) ontstaat voor de getotaliseerde 3D-uitgaven het volgende beeld:

TP2.0 - 3D	Uitgaven (in k€)	2015	2016	2017	2018	2019	JR 2020
TOTAAL Uitgaven 3D (ex P-last & overhead)		22.425	24.256	26.706	28.092	29.968	29.571
	mutatie tov t-1		*108%*	*110%*	*105%*	*107%*	*99%*

De trend van sterk groeiende 3D-uitgaven is doorbroken. In 2020 heeft geen stijging van de totale 3D-uitgaven meer plaatsgevonden en is sprake van een lichte daling. De verklaring hiervoor is meerduidig. De ombuigingsmaatregelen (RFS) zullen hieraan hebben bijgedragen. Maar vooral de Corona-crisis heeft een sterke en wisselende impact (enerzijds vraaguitval, anderzijds duurdere zorg). [4]

Per wet ziet het beeld er verschillend uit. Zichtbaar is dat met name de uitgaven voor de Jeugdwet nog steeds een stijging vertonen. (zie ook verklaring in de toelichting bij de Jaarrekening 2020).

[4] (NB: uitgaven ToZo en Tonk zijn niet in de tabel opgenomen, maar wel de meerkosten voor zorgaanbieders en de uitgaven voor de continuiteitsgarantie).

Uitgaven Jeugdzorg
Bij de analyse en toelichting op de jaarrekening 2020 is geconstateerd dat de Corona-pandemie een ingrijpend effect heeft gehad op de jeugdzorg. Hoewel het aantal cliënten licht gedaald is zijn de uitgaven voor de Jeugdzorg (Zorg in Natura) gestegen van M€ 13,4 in 2019 naar M€ 14,7 in 2020.
Voor een substantieel deel van onze jeugd is door de Corona-maatregelen de problematiek verscherpt. De Coronamaatregelen hebben geleid tot zwaardere zorg en langduriger (verblijfs)zorg. Ook waren er nauwelijks mogelijkheden voor groepsbegeleiding.
Dit heeft geresulteerd in substantieel hogere uitgaven. De analyse geeft aan dat met name de uitgaven voor de regionale maatwerkvoorzieningen, in tegenstelling tot de lokale maatwerkvoorzieningen, fors gestegen zijn (van ca M€ 6,3 in 2019 naar ca M€ 8,3 in 2020).
De Corona-pandemie geeft een sterke incidentele vertekening die ook in de uitgaven voor 2021 zal optreden. In 2021 dient bovendien rekening te worden gehouden met eenmalige uitgaven voor de overgangscliënten. We hebben uit oogpunt van zorgvuldigheid en een "zachte landing" meer overgangscliënten gefaciliteerd bij de bestaande contractpartner dan voorzien. Anderzijds zal een groot deel hiervan volgens de zorgaanbieders geen herindicering meer nodig hebben.
In de Zomerrapportage zijn de uitgaven Jeugdzorg-ZiN geraamd op M€ 13,2. Dit is hoger dan primitief begroot (M€12,6). Echter staat daar tegenover dat extra (geoormerkte, dat wil zeggen passend binnen de door het Rijk en VNG gemaakte afspraken) middelen voor de Jeugdzorg zijn toegezegd ter grootte van ca M€ 1.6. Gelet op de huidige cijfers ontstaat er mogelijke ruimte binnen de lumpsumafspraken lokale maatwerkdiensten jeugd door het afronden van 65% van de bestaande indicaties op korte termijn. Het is nog te vroeg om dit te kwantificeren.
Er bestaat een risico dat er een verschuiving komt van Zorg-in-Natura naar Pgb doordat inwoners niet over willen stappen naar de Lumpsum-aanbieders. Dit zou voor de gemeente kostenverhogend kunnen uitwerken. Wij gaan ervan uit dat dit risico kan worden beperkt door de Pgb-aanvragen extra scherp te beoordelen en de uitputting streng te bewaken.

Uitgaven Wmo-Begeleiding
Sinds 01 januari 2021 is de versterkte sociale basis operationeel en is de lichte Wmo-begeleiding hierin ondergebracht. Het aantal cliënten in de sociale basis groeit, terwijl het aantal maatwerk-cliënten daalt. Ook zijn de uitgaven voor de specialistische individuele begeleiding sterk gedaald in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar. Anderzijds is zichtbaar dat met name door de Corona-maatregelen de groepsbegeleiding noodzakelijkerwijs volledig vervangen is door (de duurdere) individuele begeleiding. Bij de modelwijziging is tevens voor een groot aantal overgangscliënten een "zachte landing" gecreëerd met behoud van de zorgaanbieder. Deze overgangssituatie bouwt in de komende maanden af, maar resulteert in 2021 in incidentele extra uitgaven.
De totale uitgaven in het 1e kwartaal van 2021 liggen op hetzelfde niveau als in 2020. Op basis van dit beeld wordt verwacht dat de totale uitgaven voor Wmo-begeleiding (excl PGB) op het niveau van 2020 (k€ 4.600) dat lager ligt dan 2019 (k€ 5.100) zullen uitkomen. Dit impliceert een afwijking tov de primitieve begroting 2021 van ca k€ 500.

Voor de Pgb wordt een onderschrijding voorzien van k€ 200.

Uitgaven Wmo-Hulp bij het Huishouden (zgn. "oude Wmo", geen onderdeel van de 3D-operatie)
Voor de Wmo-HH is in 2020 de pilot Algemene Voorziening HH gestart. Deze is eind 2020 geëvalueerd en op basis daarvan gecontinueerd.
De uitgaven voor Hulp bij het Huishouden (HH) en Dagelijkse Ondersteuning (DO) bedroegen in 2020 ruim M€ 4.4 (in 2019 ca M€ 4.1). Daarbij is sprake van een toenemend aantal cliënten. Enerzijds hangt dit samen met de autonome demografische ontwikkeling (vergrijzing), anderzijds wordt dit veroorzaakt door de aanzuigende werking van het abonnementstarief.
De realisatie van de Algemene Voorziening HH heeft een beperkt reducerend effect op de hoogte van de uitgaven. Deze algemene voorziening beperkt zich uitsluitend tot de nieuwe cliënten en daarvan komt ca 50% in aanmerking voor deze voorziening (op jaarbasis ca 250 indicaties).
Per saldo wordt verwacht dat de uitgaven in 2021 ca M€ 4.7 zullen bedragen. Derhalve een negatieve afwijking tov de primitieve begroting 2021 van M€ 1.0.

Baten
Naast beheersing van uitgaven is het maximaliseren van extra inkomsten positief voor de exploitatie. In 2020 zijn verschillende bronnen voor extra baten aangesproken. De belangrijkste daarin waren: ESF-subsidie (Participatiewet), het compensatiefonds 18+ (Jeugdwet), OCO (Wmo). Daarnaast zijn voor verschillende projecten externe subsidies verkregen o.a. via Goede Doelen Stichtingen. Ook voor het lokale preventie-akkoord is in 2020 een subsidie ontvangen en inmiddels vervolgsubsidies aangevraagd.

De financiële onhoudbaarheid van het jeugdzorgstelsel is inmiddels breed onderkend. De lobby richting het Rijk heeft ertoe geleid dat incidenteel (2019, 2020, 2021) extra middelen beschikbaar zijn gesteld. Tevens zijn in 2020 (geringe) compensatiebudgetten ontvangen voor de extra zorguitgaven (Jw en Wmo) door Corona.
Recent (april 2021) is een additionele extra Rijksbijdrage voor 2021 toegezegd voor acute knelpunten in de jeugdzorg. Ook is een stelselherziening, voor met name de bovenlokale jeugdzorg, aangekondigd.

In 2021 zullen wij nog sterker inzetten op de verwerving van additionele middelen.
Voorvloeiend uit de Corona-crisis zijn ook substantiële budgetten op regionaal niveau beschikbaar gekomen om de re-integratie van werklozen door om- en bijscholing een extra impuls te geven.

5 Stand maatregelen per wet

In het Transformatieplan 2.0 is per wet een (niet limitatieve) opsomming opgenomen van te nemen maatregelen. Deze zijn hieronder opgenomen. In het blauw is de stand van uitvoering kort vermeld.

5.1 Jeugdwet

- **Stijgende kosten**
  De grootste financiële knelpunten doen zich voor in de Jeugdzorg. Niet alleen in Rheden maar in heel Nederland. Het tempo van stijging is verontrustend alsook de onvoorspelbaarheid van uitgaven en de geringe gemeentelijke invloed.
  Het aantal cliënten vertoont sinds eind 2019 een lichte daling. In 2020 was er desalniettemin sprake van een verdere stijging van de uitgaven Jeugdzorg. Deze stijging is voor een belangrijk deel Corona-gerelateerd (zie toelichting bij de jaarrekening 2020). Continuïteit van de zorg had de hoogste prioriteit.
- **Meer inzetten op preventie**
  Grootste knelpunten vormen het systeem van aanbesteding en contractering, het systeem van onbeperkt beschikken en de onvoorspelbaarheid van de mate en het tempo van verzilvering en de facturering. Hier liggen belangrijke sleutels tot meer grip en control.
  Om escalatie van kosten te voorkomen zetten wij in op preventie en dus waar mogelijk op inzet van het voorliggend veld (o.a. onderwijs en School-Maatschappelijk-Werk).
  Incluzio zet met de maatschappelijke partners binnen de sociale basis sterk in op preventie. Parallel is met externe subsidie een lokaal Preventie-akkoord ontwikkeld met name vanuit het thema gezondheid.
- **Lumpsum financiering**
  Overgaan tot prestatiegerichte lumpsum financiering met een beperkt aantal grote zorgaanbieders. Gekoppeld aan strak contractmanagement en relatiemanagement. Alleen zorgaanbieders die onze visie onderschrijven en zichtbaar actief daar inhoud aan geven.
  Gerealiseerd voor lokaal maatwerk.
- **Beschikkingen**
  Verstrekking beschikkingen alleen met beperkte houdbaarheid en binnen begroting. Strak en zakelijk regime van facturering (betalingscondities).
  Limitering beschikkingen niet gelukt (prioriteit lag in 2020 bij de zorgplicht). Betalingscondities zijn aangescherpt.
- **Saneren of beperken**
  Overwegen sommige producten te saneren of te beperken (dyslexie-toets en behandeling)
  Bij de MGR-aanbesteding zomer 2020 is het aantal zorgaanbieders en producten gereduceerd. Een dekkend zorgaanbod is gehandhaafd.
- **Strenger aan de poort**
  Strenger aan de poort, hogere toegangsdrempels voor afnemers
  Poortwachter ingezet.
- **Beperken tot 18**
  Jeugdzorg beperken tot 18 jaar, daarna doorstroming naar Wlz of Wmo
  Inmiddels beperkt tot verplichte verlengde jeugdzorg. Hiervoor ontvangen wij een vergoeding (en compensatie)
- **Afschalen waar mogelijk**
  Starten met lichte behandelingen. Afschalen waar mogelijk.
  Via triage (2x per week) en sturen op matched care.
- **Sturing via gebiedsteams**
  Sturing op doorverwijzers (o.a. huisartsen) door regie via gebiedsteam; huisarts beslist "dat ……. Gemeente bepaalt in samenspraak met zorgaanbieder "wat".
  - Per 1 juni beschikken we over 2 ondersteuners Jeugd GGZ.
  - In 2020 is er een regionaal Perspectiefoverleg voor complexe jeugdcasuïstiek opgezet wat leidt tot snellere en beter passende hulp en afschaling naar ambulante ondersteuning (in plaats van verblijf) waar mogelijk. Ook Rhedense Jeugdigen hebben gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.
  - De samenwerking met de instellingen voor jeugdbescherming wordt geïntensiveerd, om de bescherming van jeugdigen samen te laten gaan met de best passende inzet van

hulp binnen de kaders van de nieuwe opdracht maatwerkdiensten jeugdhulp. Daarbij maken de jeugdbeschermers gebruik van de mogelijkheid om casussen in te brengen in het lokale triage-overleg en wordt hun expertise benut om opschaling van zorg te voorkomen.
    - Sinds medio 2020 hebben wij een Gedragsdeskundige in dienst bij de Toegang om nog beter de noodzaak van specialistische ondersteuning te kunnen beoordelen. Zij neemt ook deel aan de triage.
- **Ambulant naar algemeen**
  Onderzoek vervanging ambulante jeugdzorg door algemene voorziening.
  Lichte ambulante begeleiding is opgenomen in aanbesteding Sociale Basis. Een voorbeeld van een nieuwe algemene voorziening is het Scheidingsloket.
- **Regionale transformatietafels**
  Benutting regionale transformatietafels voor besparingen of resultaatverbetering.
  Enkele complexe Rhedense casussen zijn ingebracht.
- **Verbetering bedrijfsvoering**
  Verbetering bedrijfsvoering door o.a. reductie administratieve lasten (bij eenvoudige beschikkingen beschikkingsloos werken), sterke monitoring van resultaten, ed.
  Er is een systeem van monitoring ontwikkeld. De voorspelbaarheid van uitgaven blijft een aandachtspunt.
- **Extra geldstromen benutten**
  Waar mogelijk derde geldstroom ontwikkelen (o.a. charitatieve instellingen) en compensatie-regelingen maximaal benutten.
  Enkele subsidies zijn verworven. De compensatieregeling voogdij/18+ is in 2020 maximaal benut.

5.2 Participatiewet

"Door een aantal maatregelen verwachten wij de uitgaven in het kader van de Participatiewet te kunnen reduceren:

- Een strengere aanpak en handhaving o.a. door een ruime definitie van passend werk, strengere controle en aanpak van misbruik/fraude.
  De gunstige economische ontwikkeling en vruchtbare reintegratie-aanpak gaven geen directe aanleiding hierop extra in te zetten.
- Een reductie op het re-integratie budget door meer focus op succesvolle formules en kansrijke doelgroepen, beëindiging van nauwelijks renderende projecten.
  Een aantal projecten is gestaakt (o.a. Sociale Ruimte). Wel hebben wij de reintegratietrajecten Doorslag 1 en 2 doorgezet. De nieuwe Corona-instroom wordt met voorrang begeleid naar nieuw werk.
- Conform onze ambitie verwachten wij een verlaging van onze BUIG-uitgaven en een overschot t.o.v. de rijksuitkering. Het gerealiseerde overschot zal als "revolving fund" ingezet worden voor re-integratie trajecten.
  Door de Corona-crisis is er een stijging van aantal bijstandsuitkeringen. Onze uitgaven zullen daardoor stijgen in plaats van dalen. In 2020 ontvingen wij nog een sterk verhoogde Rijksbijdrage. In 2021 zal het saldo naar verwachting negatief zijn. Een herijking van onze re-integratie aanpak is gewenst. Het gerealiseerd overschot valit in eerste instantie vrij ten behoeve van het resultaat.
- Een vereenvoudiging van de participatie-opgave door een focus op de kansrijken en "the willing".
  Deze focus is niet gelegd. We stimuleren nog steeds iedereen tot Meedoen.
- Realisatie van Beschut Werk naar behoefte maar met een voorkeur voor de inzet op activerend werk / dagbesteding.
  Conform uitgevoerd. De behoefte aan Beschut Werkplekken is gering. Het Rijk overweegt de Rijksbijdrage voor niet-gerealiseerde werkplekken te korten. In regionaal verband vindt momenteel een heroriëntatie plaats op de aanpak van het Beschut Werken.
- Wij verwachten kostenbesparende danwel uitstroom-verhogende effecten van het Regionaal Aanvalsplan i.o.
  Moeilijk te kwantificeren. Op regionaal niveau komen steeds meer substantiële budgetten beschikbaar voor om en bijscholing. Wij willen hier meer op aansluiten.
  In het kader van het regionaal programma Perspectief op Werk zijn verschillende projecten opgestart. We hebben in verband met Corona in de Arbeidsmarktregio middelen ontvangen voor een regionaal mobiliteitscentrum dat in 2021 wordt ingericht.

- Wij zetten in op een grotere bijdrage (subsidies) van derden zoals projecten met bijdragen vanuit Provincie, charitatieve instellingen, werkgevers en onderwijs (triple helix), SROI, Social Impact Bonds, vrijwilligersinitiatieven, ed.
  Wij slagen erin steeds meer financiële bijdragen van derden de verwerven (ESF, Provincie, Regio, Goede Doelen Stichtingen).

Ook in onze interne organisatie en bedrijfsvoering zien we verbeterpotentie door effectieve prestatieafspraken met keten-partners (o.a. WSP en Scalabor) en een doelmatige personele inzet (inhuur omgezet naar dienstverband), de administratieve lasten te verminderen (datasystemen worden verder geautomatiseerd en geoptimaliseerd via regionale projecten), de decentrale huisvesting (wijkteams) af te bouwen (afbouw is uitgesteld in verband met lopende huurcontracten), de monitoring en controle te versterken (maandelijkse maraps ingevoerd, sturing op workload consulenten). We hanteren een integrale aanpak waarbij werk-consulenten bij bijstandsuitkeringen met een zorgbehoefte (en/of schuldenproblematiek), het voortouw in de regie nemen. (nog te realiseren)

5.3 Wet maatschappelijke ondersteuning

Het Wmo-veld kent van oudsher met haar charitatieve in vrijwilligersinstellingen een rijk aanbod in het voorliggend veld. We willen dit veld vooral beter positioneren. Daarnaast willen we een groter deel van onze maatwerkvoorzieningen transformeren naar algemene voorzieningen.
Daarbij zien we ook mogelijkheden om algemene voorzieningen zoals een dorpshuis in te zetten als locatie voor lichte dagbesteding en de inzet van inwoners met afstand tot de arbeidsmarkt.

Hier tegenover staat dat rekening moet worden gehouden met:

- **Het ingevoerde Wmo abonnementstarief**
  We verwachten daardoor lagere inkomsten en een hoger gebruik van voorzieningen.
  Verwachting is uitgekomen.
- **Een uitgaven verhoging Wmo door substitutie van Beschut Werk**
  voor Beschut Werk zetten we, indien mogelijk, activerend werk in. De budgetten van BW zetten we in een bestemmingsreserve, zodat we daar in 2021 extra inzet op kunnen plegen.
- **Mogelijk hogere uitgaven voor bijzondere bijstand ter compensatie van minima.**
  Uitgevoerd onderzoek maakt duidelijk dat het dermate ingewikkeld is om aanpassingen in huis door inwoners zelf te laten bekostigen en hen daarvoor te compenseren. Vandaar dat dit nog niet is toegepast.

We verwachten met onderstaande maatregelen een transformatie te kunnen realiseren:

- **Begeleiding**
  In principe altijd start-indicering met de lichtste vorm. Waar mogelijk afschalen van de specialistische begeleiding. Onderzoek naar de mogelijkheden om Begeleiding in te richten als algemene voorziening.
  Door de inzet van de poortwachter betere toets op noodzaak specialistische begeleiding. Aangestelde poortwachter in 2020 stuurde hierop. In combinatie met een verscherpte aandacht voor de Wlz-check.
- **Dagbesteding**
  De lichte dagbesteding organiseren als voorliggende algemene voorziening.
  Onderdeel van de opdracht sociale basis.
- **Hulp bij het Huishouden.**
  Strenger indiceren en afschalen waar mogelijk. Onderzoek naar mogelijkheden om hiervoor een algemene voorziening te creëren (schoonmaakbedrijf). Idem in de vorm een algemene voorziening Was en Strijkservice en een boodschappenservice.
  De autonome stijging door de vergrijzing en de maatregelen die we bedacht hebben brengen nog niet de verwachtte effecten. We beschikken over een algemene voorziening Hulp bij het Huishouden. De pilot uitgevoerd in 2020 is onder gelijkblijvende condities door het college voortgezet. Op dit moment maken zo'n 200 inwoners gebruik van deze algemene voorziening. Dit is conform verwachting. De was- en strijkservice staat op de

planning. Pilot powerfull ageing is vertraagd door Corona en loopt nu door tot 1 augustus. 13 inwoners zijn geselecteerd, nog geen resultaat op versterken eigen kracht.

- **Dagelijkse Ondersteuning (HbH + coaching)**
  Naar analogie van HbH specifieke taken in de vorm van een algemene voorziening en met meer inzet van informele hulp en ondersteuning.
  De huidige indicaties lopen door, de nieuwe indicaties zijn veelal HbH met ondersteuning van Incluzio.
- **Woningaanpassing**
  Verleggen verantwoordelijkheid naar primair huurder en verhuurder. Meer sturen naar (promoten van) voorliggende algemene mogelijkheden zoals Blijverslening en Mijn Huis Mijn Toekomst.
  Gesprekken met woningbouwcorporaties gestart.
- **Hulpmiddelen en rolstoelen**
  In principe te bestempelen als een algemeen gebruikelijke (commerciële) voorziening (winkel). Eventueel elektrische rolstoelen met subsidie gemeente indien zorgverzekeraar daar onvoldoende in voorziet.
  Aanbesteed in 2020, contract van max 8 jaar. Uitstaande bestand is verkocht. In het contract is opgenomen dat de ondernemer in de gemeente mimimaal 1 pool voor scootmobiels en rolstoelen (incidenteel gebruik) inricht. Inwoners kunnen hier zonder tussenkomst van de gemeente gebruik van maken. Dit is nog in voorbereiding.
- **Vervoer**
  Beperken tot noodzakelijk vervoer voor medische doeleinden.
  Regionaal onderzoek uitgevoerd in 2020 naar kostenbesparende mogelijkheden collectief vraagafhankelijk vervoer en routevervoer.
- **Verbetering bedrijfsvoering** bijvoorbeeld in de vorm van aanbesteding zorgproducten (specialistische begeleiding) op basis van lumpsum met budgetplafonds en een beperkt aantal leveranciers. Opheffing decentrale huisvesting (Wmo/Jeugdzorg).
  Aanbestedingen jeugd en sociale basis op basis van lumpsum.

6 Tot slot

Met de decentralisaties van de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Jeugdwet werd beoogd om de zorg dichter bij de inwoner te organiseren. Dit zou moeten resulteren in beter passende zorgarrangementen en lagere uitgaven. Met name omdat gemeenten beter integraal maatwerk zouden kunnen leveren en beter in staat zouden zijn om ondersteuning te verleggen naar de zelfredzaamheid van inwoners, de informele ondersteuning en de inzet van algemene voorzieningen. In onze gemeente conform het "Rhedens model".

Het Transformatieplan 2.0 beoogt vooral een impuls te geven aan het Rhedens Model door een versterking van de sociale basis. Daarbij zijn partnerschap en de samenhang binnen het ondersteuningsaanbod essentieel. Daarnaast formuleert het Transformatieplan 2.0 maatregelen voor meer sturing op de zorgbehoefte en het zorgaanbod (met behoud van dekkende zorg) en maatregelen voor een efficiënte organisatie.

6.1 Voornemens en Aanbevelingen

1. De uitvoering van het Transformatieplan 2.0 heeft zich sterk gefocust op de Wmo en de Jeugdwet. De integrale aanpak in combinatie met de Participatiewet volgt. Hier liggen kansen. Onder andere in het kader van re-integratie (vrijwilligerswerk, activerend werk, dagbesteding).
   Dat geldt ook voor Schuldhulpverlening. In veel probleemhuishoudens speelt vaak ook schuldenproblematiek. In de sociale basis kan een integrale aanpak tot stand komen.
2. De versterking en verbreding van de sociale basis (gestart op 01-01-2021) toont waardevolle initiatieven tot samenredzaamheid. Het partnerschap begint steeds meer vorm te krijgen, zowel binnen het maatschappelijk veld als met zorgaanbieders en verwijzende instanties. Dit is een groeiproces.
3. Met het creëren van algemene voorzieningen is een perspectiefvolle start gemaakt. Dit kan nog verder verbreed worden.
4. De aanbesteding voor de lokale maatwerkdiensten Jeugd heeft geresulteerd in sterk gereduceerd aantal zorgaanbieders bij een dekkend aanbod. Deze reductie in combinatie met lumpsum afspraken (met bandbreedte) maken, in partnerschap, een betere sturing en beheersing mogelijk.
5. In financiële zin zijn de uitgaven voor de 3D-taken in totaliteit, na jarenlange stijgingen, in 2020 gestabiliseerd. Ook zijn substantieel extra middelen verworven. De boven-verwachting hogere uitgaven jeugdzorg zijn sterk corona-gerelateerd en incidenteel van aard.
6. De maatregelen gericht op een efficiënte organisatie zijn deels toegepast en nog beperkt geborgd. Versterking van het management en de financiële functie, herordening van logisch samenhangende functies, automatisering en datagericht werken en borging van recht- en doelmatigheid moeten de komende periode bijdragen aan een slagvaardige efficiënte ambtelijke organisatie.
7. In de communicatie en contact met de inwoner zijn nog grote verbeteringen nodig. Het opstellen van een verbeterplan is hierin de eerste stap.
8. De voornemens en aanbevelingen bespreekt het college met de Adviesraad Sociaal Domein.

Deze evaluatie van het Transformatieplan markeert ook een natuurlijk moment om de programma-organisatie te beëindigen en de opdrachten, maatregelen en acties te borgen in de lijnorganisatie (afdeling Samenleving).

BIJLAGE I: UITWERKING VAN CONCRETE MAATREGELEN

I. Eigen kracht en zelfregie

Doel: vergroten van de zelfregie en eigen kracht van inwoners.
Doel: initiatieven om de zelfredzaamheid en zelfregie van inwoners te vergroten.
Maatregel: pilot Powerful Aging om de fysieke zelfredzaamheid van ouderen te verbeteren door spiervermogen te trainen.
Gericht op: inwoners van 60 jaar en ouder.
Resultaat: de groepslessen kunnen door de coronamaatregelen niet plaatsvinden. Vandaar dat de pilot is verlengd tot 1 augustus. Op dit moment zijn al wel 13 inwoners geselecteerd die bereid zijn om mee te werken aan de pilot en ook passen binnen de doelgroep.

II. Pilot sociale basis

Doel: Vormen van dagbestedings- en individuele begeleidingsvraagstukken meer organiseren in de samenleving. Vanuit inwoners en hun netwerk, meer passend bij de behoefte.
Maatregel: pilot sociale basis.
Gericht op: inwoners met ondersteuningsbehoefte gericht op dagbesteding en individuele begeleiding.
Resultaat: In 2020 heeft Incluzio 38 inwoners via de pilot Sociale Basis samen met inwoners gezocht naar passende inzet in plaats van een indicatie voor maatwerkvoorziening individuele dan wel groepsbegeleiding. Aan de pilot deden inwoners mee waarvan de indicatie voor een maatwerkvoorziening afliep en deden inwoners mee die zich voor het eerst bij de gemeente hadden gemeld. De pilot heeft naast ondersteuning voor de inwoners ook kennis opgeleverd over een goede aanpak na de pilot. Corona heeft de pilot niet alleen vertraagd maar er ook voor gezorgd dat de ondersteuning in groepsverband lastig kon worden ingezet.

III. Versterken en verbreden sociale basis

Doel: de transformatie een impuls geven en dit proces stimuleren door de sociale basis opnieuw en integraal aan te besteden. Deze aanbesteding is gericht op een tweetal bewegingen:
1. Versterken: het versterken van de sociale basis door de herkenbaarheid en toegankelijkheid te vergroten, initiatieven en voorzieningen te verbinden en stimuleren en faciliteren van nieuwe collectieve voorzieningen (innovatie);
2. Verbreden: het verbreden van de sociale basis door (onderdelen van) maatwerkvoorzieningen op het gebied van de Wmo en Jeugd op een logische wijze in te bedden in de sociale basis.

Maatregel: Opdracht versterken en verbreden sociale basis.
Gericht op: De opdracht richt zich op zowel inwoners die een ondersteuningsvraag hebben als op inwoners(initiatieven) die zich in willen zetten voor de samenleving. De scope is bij de start van de opdracht de Jeugdwet en de Wmo.
In de volgende periode gaan we ook de versterking zoeken met het ondersteuningsaanbod vanuit de Participatiewet.
Resultaat:

1. Sinds 1 januari 2021 is Incluzio de opdrachtnemer voor de opdracht Sociale basis.
2. We beschikken over 3 laagdrempelige informatiepunten

   Er zijn 3 informatiepunten ingericht: Dorpshuis Rheden, Buurthuis De Poort in Velp en Bibliotheek Dieren. Ondanks de beperkingen door Corona weten veel inwoners deze front-office al te vinden, vooral telefonisch. Onderstaand een overzicht van de toeloop van inwoners naar Incluzio-Rheden.

Instroom Incluzio in beeld:	
	Cijfers per 19-4-2021
Totaal aantal inwoners gemeld bij Incluzio per 19-4-2021	**817 inwoners**
Wijze van aanmelding	
Via de Gemeente (mensen die al basis begeleiding hadden)	259
Via overname casussen Rijnstad	51
Rechtstreekse aanmelding bij Incluzio (inwoners)	239
NB: van bovenstaande 549 ondersteuningstrajecten zijn er inmiddels 105 afgerond	
Korte Contacten (via sociaal Raadsvrouw/inloopspreekuur)	268
Leeftijd verdeling van de casussen (exclusief korte contacten)	
Volwassenen	440
Jeugd t/m 18 jaar	109

3. De samenwerking met (vrijwilligers)organisaties krijgt vorm

Vanuit het Rhedens model zoekt Incluzio de samenwerking: wat doen de organisaties, wat willen ze graag doen, welke ondersteuning willen ze van Incluzio en hoe zien ze de samenwerking. Dit proces van verbinding en ontwikkeling is in volle gang. Voorbeelden van samenwerking die in ontwikkeling zijn:

- In Velp wordt aan een netwerk gewerkt rond de problematiek van eenzaamheid onder ouderen. De uitvoering wordt snel na Corona opgestart.
- Door de informatiepunten in De Poort en Dorpshuis Rheden is er een nauwe samenwerking met deze buurthuizen en worden activiteiten afgestemd.
- Inloophuis Dieren analyseert met Incluzio welke vragen en behoeften er zijn bij inwoners uit de wijk die om begeleiding vragen, om vervolgens gezamenlijk nieuwe activiteiten te ontwikkelen die daarop aansluiten.
- Per 1 januari 2021 is de nieuwe vacaturebank vrijwilligerswerk gestart: www.geldersehanden/rheden.
- Samen met het NIO wordt een Sociale Kaart ontwikkeld
- Er worden verkennende gesprekken met De Magneet gevoerd.

4. We maken de slag van individuele begeleiding naar groepsactiviteiten - daar waar de Corona-maatregelen dit toelaten.

Door de Corona-maatregelen worden strikte regels m.b.t. groepsactiviteiten gehanteerd. Dit zorgt ervoor dat we nog niet sterk kunnen uitbreiden met deze activiteiten.
Toch is er al een aantal nieuwe groepsactiviteiten opgezet in de afgelopen maanden:

- De dorpscoaches Jeugd hebben samen met het Sportbedrijf en Alles voor Sport een groot aantal buitenactiviteiten voor kinderen en jongeren opgezet op de sportvelden en in voetbalkooien.
- Er kwamen veel signalen binnen over behoeften van jeugd aan huiswerkbegeleiding; de dorpscoaches en schoolmaatschappelijk werkers hebben gezamenlijk ingezet om kinderen/jongeren te bereiken en huiswerkbegeleiding op te zetten.
- Voor jongeren van 18-27 jaar is een campagne gestart: "dien je idee in om Coronatijd beter door te komen". De beste ideeën krijgen een voucher om het idee uit te voeren.
- Maatjesprojecten voor jongeren met psychiatrische achtergrond.

5. Er zijn vormen van digitale begeleiding ontwikkeld

Vanaf 1 januari 2021 is Incluzio gestart met digitale trainingen die inwoners zelf kunnen volgen, aanvullend aan de begeleiding. Er zijn 104 e-learnings beschikbaar over bijv. autisme voor mensen met autisme, hun ouders en hun partners, somberheid in coronatijd, alcoholverslaving, slaapproblemen etc.

6. Het aanbod van algemene voorzieningen voor Wmo en jeugdzorg is uitgebreid.

- Incluzio biedt vormen van ondersteuning voor inwoners waarvoor tot 1 januari jongsleden de maatwerkvoorziening individuele begeleiding basis en groepsbegeleiding stabiel geïndiceerd werd.
- In maart 2021 heeft Incluzio een contract getekend met Steunouder. Steunouder is een landelijke methodiek waarbij kinderen uit een gezin met problemen 1 of 2 dagdelen in de week bij een ondersteunden gezin zijn. Hierdoor wordt het gezin ontlast.
- Op 16 maart 2021 is een pilot met 3 jeugdhulppartijen gestart om nauw samen te werken rond casuïstiek, nl. op- en afschalen en het delen van expertise. Dit naast de triage die tweewekelijks plaatsvindt
- Met EenPlus is een eerste verkenning geweest om Welzijn op Recept in te voeren; huisartsen verwijzen naar Incluzio voor patiënten die geen medische maar psychosociale problemen hebben.
- Incluzio heeft in samenwerking met Spectrum en de gemeente een subsidie gekregen voor de Maatschappelijke Diensttijd (MDT) voor 100 jongeren. Een voorbeeld: Jongeren hebben inmiddels een plan om een dagstart te organiseren voor jongeren die door corona moeite hebben om op te staan en somber zijn. De dorpscoaches jeugd ondersteunen hen om dit binnenkort te gaan doen. De activiteit kan uitgevoerd worden als MDT.

IV. Maatwerk dat aansluit op de sociale basis.

Doel: Als de ondersteuning en zorg vanuit de sociale basis niet passend is, wordt er hulp en ondersteuning vanuit geïndiceerd maatwerk geleverd. Deze hulp is zo licht als mogelijk en zo intensief als nodig. Maatwerkdiensten worden altijd ingezet in verbinding met de sociale basis want we willen inwoners niet langer dan nodig koppelen aan professionele ondersteuners. Tijdige inzet van maatwerkdiensten draagt daarnaast bij aan een snelle terugkeer naar de ondersteuning uit de sociale basis (normaliseren). De ondersteuning is er immers op gericht om draagkracht en zelf- of samenredzaamheid te vergroten. Dit vraagt om aanbod dat op elkaar aansluit en om kennis van elkaar en elkaars aanbod en mogelijkheden.

a) Maatregel: Algemene voorziening hulp bij het huishouden

Gericht op: schoon en leefbaar huis voor onze inwoners die wegens fysieke beperkingen zelf de woning niet meer schoon en leefbaar kunnen houden en zelf nog regie kunnen voeren.
Resultaat: We beschikken over een algemene voorziening Hulp bij het Huishouden wat een goede aanvulling is op het ondersteuningspakket voor inwoners met als doel "een schoon en leefbaar huis'. De pilot uitgevoerd in 2020 is onder gelijkblijvende condities door het college voortgezet. Op dit moment maken ca 200 inwoners gebruik van deze algemene voorziening. Dit is conform verwachting.

b) Maatregel: Aanbesteding lokale maatwerkdiensten Jeugd en gunning aan 8 jeugdzorgaanbieders. **Gericht op:** De tweedelijns hulp en ondersteuning (professioneel aanbod) richt zich op vraagstukken waarvoor een maatwerkvoorziening absoluut noodzakelijk is en nooit langer dan noodzakelijk.

Resultaat:

1. Dekkend lokaal jeugdzorgaanbod met het contracteren van de 8 (combinaties) van partijen. In december 2020 heeft de gemeente 8 (combinaties) aanbieders gecontracteerd om voor de komende 6 jaar (3 plus 3 jaar) dekkend aanbod te verzorgen op het gebied van begeleiding en behandeling.
2. De aanbieders ontwikkelen het aanbod door op basis van de uitkomsten van de (vooralsnog) wekelijkse Triage. Hiertoe zijn de 8 aanbieders het aanbod aan het doorontwikkelen.
3. Alle partijen hebben een vestiging in de gemeente Rheden, verspreid over de verschillende dorpen.
4. De Overgang van cliënten naar de gecontracteerde partijen is afgerond. De noodzaak tot overdracht is via het inhoudelijke gesprek tussen professionals en met de inwoner besproken. Bij de overgang zijn er geen kinderen tussen wal en schip beland.

V. Samenwerking in de keten

Doel: de inwoner ervaart geen schotten tussen de ondersteuning vanuit de sociale basis, de gemeente en de maatwerkdiensten.

a) **Maatregel:** Project Kind Centraal (=doorbraak-methode)
Dit houdt in creatief en vindingrijk toepassen van maatwerk (in afwijken van vaste gewoonten en de regels) bij huishoudens met een opeenstapeling van problemen op verschillende leefgebieden, zoals: wonen, gezondheid en hun financiële situatie.

Gericht op: Inwoners en gezinnen die veel problemen tegelijkertijd hebben. Hulpverleners die werken volgens het basisprincipe '1 gezin, 1 plan, 1 coördinator' lopen vast in een wirwar van wetten en regelgeving en verschillende financiers van zorg die allemaal eigen criteria hanteren. De gezinnen gebruiken meer voorzieningen dan ze kunnen overzien, zonder dat ze daar echt mee geholpen zijn.
Resultaat: Onder begeleiding van het Instituut voor Publieke Waarden zijn er 10 zijn casussen behandeld volgens de doorbraakmethode. Rapportage over conclusies en aanbevelingen volgt in de 2e helft van 2021.

b) **Maatregel**: Triage

Gericht op: casussen waar maatwerkdiensten in verbinding moeten worden ingezet met ondersteuning vanuit de sociale basis. Op dit moment gericht op Wmo begeleiding en dagbesteding en Jeugdwet.
Resultaat: Op basis van de wekelijkse triage-overleggen tussen de gemeentelijke Toegang, Incluzio en de 8 jeugdzorgaanbieders wordt invulling gegeven aan matched care voor de inwoner en worden de doorgaande lijnen van algemene voorzieningen en geïndiceerd maatwerk mogelijk gemaakt.

c) **Maatregel**: Onafhankelijke cliëntondersteuning (formeel en informeel) beter bekend bij onze inwoners.

Gericht op: het versterken van de eigen kracht van onze inwoners.
Resultaat: Om de cliëntondersteuning beter bekend te maken bij mensen die er mogelijk baat bij hebben, om de samenwerking tussen (formele en informele) cliëntondersteuners te verbeteren en om cliëntondersteuning levensbreed aan te bieden zet het Rijk in op koplopergemeenten. De gemeente Rheden heeft hiervoor een subsidie hiervoor ontvangen van K€ 315 voor 2 jaar. Project is in voorbereiding.

d) **Maatregel:** afstemming met doorverwijzers

Gericht op: onze belangrijkste verwijzers, de huisartsen en de Gecertificeerde Instellingen.
Resultaat:

1. Per 1 juni 2021 beschikken we over 2 ondersteuners Jeugd GGZ.
2. In 2020 is een regionaal Perspectiefoverleg voor complexe jeugdcasuïstiek opgezet. Dit resulteert in snellere en beter passende hulp en afschaling naar ambulante ondersteuning (in plaats van verblijf) waar mogelijk. Ook Rhedense casuïstiek is ingebracht.
3. De samenwerking met de instellingen voor jeugdbescherming is geïntensiveerd, om de bescherming van jeugdigen samen te laten gaan met de best passende inzet van hulp binnen de kaders van de nieuwe opdracht maatwerkdiensten jeugdhulp. Daarbij maken de jeugdbeschermers gebruik van de mogelijkheid om casussen in te brengen in het lokale triage-overleg.
4. Sinds medio 2020 hebben wij een Gedragsdeskundige in dienst bij de Toegang om nog beter de noodzaak van specialistische ondersteuning te kunnen beoordelen. Deze expert neemt ook deel aan de triage.

e) Maatregel: Ondersteuner Jeugd GGZ (OJG/POH)

Gericht op: De huisarts is voor veel bewoners een laagdrempelige plek voor hulpvragen op het gebied van jeugd GGZ. Inwoners kunnen hier vaak snel terecht en kunnen hier snel door verwezen worden naar basis of specialistische GGZ zorg. In steeds meer gemeenten wordt aan deze samenwerking invulling gegeven door de inzet van een Ondersteuner Jeugd GGZ (hierna OJG). De OJG is gespecialiseerd in jeugd ggz problematiek en heeft tijd om een goed beeld te vormen van de hulpvraag van een jongere/het gezin. In veel gevallen kan de OJG in een aantal gesprekken de hulpvraag oplossen of het gezin helpen hiermee om te gaan. Een verwijzing naar geïndiceerde jeugdzorg is veel minder vaak nodig.

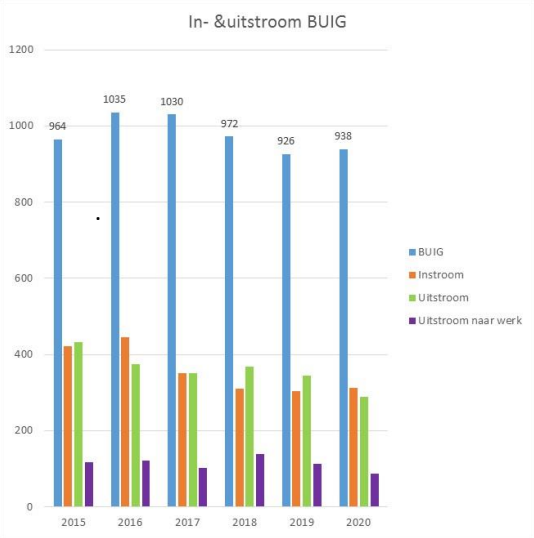
Resultaat: De implementatie is helaas vertraagd door het voortraject met de GGD en huisartsen en de Corona-crisis die andere prioriteiten vergde. Oorspronkelijk is de uitvraag gedaan bij de GGD om het werkgeverschap te vervullen voor de OJG-ers. Dit had de voorkeur van de huisartsen in Rheden. De GGD heeft na bedenktijd aangegeven deze rol niet te willen vervullen. Vervolgens is de gemeente op basis van het samen met de huisartsen geformuleerde profiel 2 kandidaten gaan werven. Deze twee medewerkers starten in juni 2021. In Dieren is de ondersteuner Jeugd in dienst van de huisartsenpraktijk en werkzaam vanuit de huisartsenpraktijk en in Velp en Rheden is de OJG-er werkzaam vanuit de dorpslocaties van de informatiepunten (Incluzio).

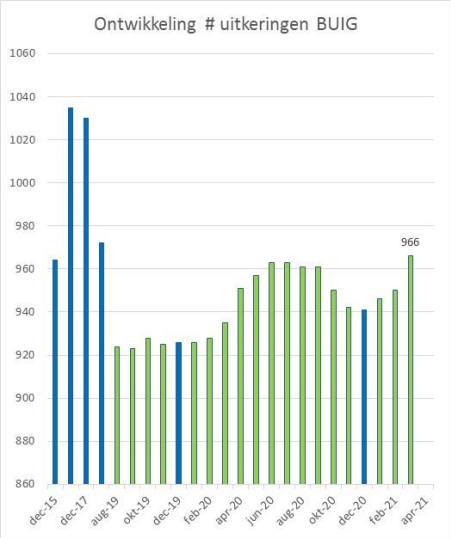
VI. Enkele specifieke organisatorische maatregelen toegelicht.

- **Expertise-teams**
  De eerder beoogde stroomlijning van de Toegang naar klantroutes is omgevormd naar een mid-office model (aansluitend op de front-office van de sociale basis) met expertise-teams. Deze werken gebiedsgericht maar zijn niet meer gebiedsgebonden.
- **Kwaliteitsimpuls**
  Er is (binnen de normatieve formatie) een inhoudelijke kwaliteitsimpuls gegeven aan de Toegang door:
  (a) de aanstelling van een gedragsdeskundige
  (b) de recente toevoeging van een 2-tal Ondersteuners Jeugd-GGZ (POH'ers) aan het team.
  (c) begin 2020 is de rol van Poortwachter ingericht ter screening van ondersteuningsaanvragen.
- **Wachtlijsten**
  Door de inhuur van extra capaciteit zijn er geen wachtlijsten meer bij de Toegang. Dit heeft vervolgens echter geleid tot opstoppingen in de administratieve verwerking (berichtenverkeer). De afstemming in deze keten zal nader worden gestroomlijnd.
- **Borging van programma in de lijn**
  Voor de realisatie van het Transformatieplan zijn we op cruciale functies sterk afhankelijk van externe experts. Inmiddels zijn we gestart met een verdere borging van het TP2.0 programma in de "lijn" (afdeling Samenleving).
- **Contract- en Accountmanagement**
  In het verlengde van de lokale aanbestedingen Jeugd en Wmo zijn de rollen van Contractmanager en Accountmanager ingericht voor een adequate sturing op doelen en resultaten bij de gecontracteerde aanbieders.
- **Toezicht**
  De korte pilot met de extra Toezichthouder Jeugdwet en Wmo is wegens het geringe rendement gestaakt. Het toezicht op de lokale aanbieders (in aantal sterk gereduceerd) is nu via het contractmanagement en accountmanagement geborgd. Voor wat betreft de regionale producten is het toezicht op de aanbieders binnen de MGR geborgd.

BIJLAGE II: Trendmatige ontwikkeling aantal cliënten per Wet

Participatiewet / BUIG

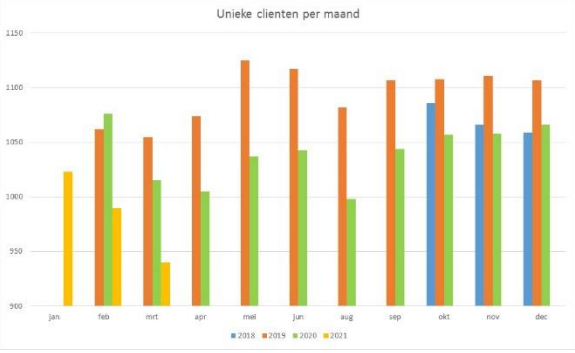

Wet maatschappelijke ondersteuning

Jeugdwet

Transformatieplan 2.0 & Ombuigingen

“Begrenzen van de Zorg”

“In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister”

Stuurgroep Transformatieplan 2.0

Rheden, 05 mei 2019

SAMENVATTING

Met de 3D operatie per 01 januari 2015 is een groot aantal taken en budgetten op het terrein van de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Jeugdwet naar gemeenten gedecentraliseerd. Hiervoor hebben wij het Rhedens Model ontwikkeld met als belangrijkste uitgangspunten de “eigen kracht” van de inwoner en de samenredzaamheid middels informele ondersteuning. De rol van de gemeente is die van “vangnet”.
De transitie, met een zachte landing waarbij geen inwoners tussen de wal en het schip zijn beland, is gelukt. De beoogde transformatie is echter nog onvoldoende gerealiseerd.
Het onderliggende systeem kent veel “open einden” en de regie & control-rol van de gemeente moet versterkt worden. De gemeente heeft als opdrachtgever en betaler weinig invloed. Het is derhalve noodzakelijk om de gemeentelijke rol enerzijds te beperken tot die van vangnet en meer aan de samenleving over te laten en deze sociale basis te versterken , en om anderzijds de sturing en controle (monitoring) te verbeteren en de uitgaven om te buigen.

Vier jaar na dato constateren we dat onze uitgaven (€ 30 miljoen in 2018) de oorspronkelijk gedecentraliseerde budgetten (€ 25 miljoen in 2018) aanzienlijk overstijgen. Dit gaat ten koste van andere taken danwel de algemene reserve van de gemeente. De hoogte van de uitgaven en vooral de onbeheersbaarheid daarvan brengt de financiële positie van de gemeente, en daarmee haar onafhankelijkheid, in gevaar.
Met name de zeer sterk gestegen uitgaven voor de Jeugdzorg, gekoppeld aan een sterk gegroeide zorgvraag, is een punt van grote zorg. Daarbij kent het systeem van inkoop, indicering, beschikken, behandelen en facturering veel “open einden”. Er kleven grote (financiële) risico’s aan het systeem waarbij een groot deel van de verwijzingen door derden geschiedt, de totale beschikte omzet sterk afwijkt van onze begroting, de facturen van zorgaanbieders na-ijlen en zorgaanbieders behandelingen starten zonder beschikking. Het systeem bevat ook onvoldoende prikkels tot “afschaling”. Er is nauwelijks zicht op de effectiviteit of het rendement van de zorgverlening.
De gemeente moet haar rol als opdrachtgever en betaler strakker invullen. Daarbovenop kenmerkt de jeugdwet zich als een wet met een open einde, terwijl de toegekende budgetten vanuit het Rijk begrensd zijn. De sleutel voor verbetering van dit systeem ligt niet alleen bij de gemeenten, maar deels ook bij extra middelen vanuit het Rijk en deels door transformatie met het maatschappelijk veld.

De met de transformatie beoogde uitgaven verlagende substituties van betaalde zorg naar informele hulp, van individueel maatwerk naar algemene voorziening, van specialistisch naar standaard, van individueel naar groepsbehandeling, van intramuraal naar ambulant zijn nog onvoldoende tot stand gekomen. Ook de integrale benadering van inwoners met een hulpvraag verdient verbetering. Daarnaast moeten we concluderen dat onze interne organisatie kwetsbaar en onvoldoende zakelijk en gestroomlijnd is.

Met het Rhedens model en de daaruit voortvloeiende beleidsregels is in de kern weinig mis. De organisatorische vormgeving vertoont echter “gaten” door het ontbreken van voldoende en heldere grenzen. Hoeveel energie stoppen we als samenleving in een casus en wat levert het op? En hoe houden de grip op de resultaten en uitgaven?
Begrenzing is een essentiële voorwaarde voor grip op uitgaven, volumes en rolverdelingen.

Veel gemeenten in Nederland kampen met een soortgelijke problematiek. Mede op basis van ervaringen elders komen wij tot de volgende hoofdzaken voor verbetering:

I. Versterk het voorliggend veld met name door een goede positionering (en bekendheid). Oplossingen worden in 1e instantie in en door de samenleving gerealiseerd. De rol van de gemeente beperkt zich tot “vangnet”. Aanvullend hierop creëren we, ter vervanging van maatwerk, zoveel mogelijk algemene voorzieningen. Dorpshuizen bijvoorbeeld krijgen een brede functie met o.a. lichte dagbesteding en de inzet van inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt.
II. Een sterkere regie- en opdrachtgeversrol voor de gemeente.
Met als belangrijkste elementen; (a) sturing op doorverwijzers, (b) aanbesteding en contractering op basis van lumpsum (budgetplafonds) en (c) intensieve focus op groot-verbruikers en groot-aanbieders.
Wij streven naar aanbesteding op basis van lumpsum (budgetplafond), met enkele grote zorgaanbieders (hoofd-aannemers met commitment aan het Rhedens Model), strakke betalingsvoorwaarden, intensief periodiek overleg met zorgaanbieders op basis van resultaten (benadrukken zelf-oplossend vermogen).
III. Een integraal opererende organisatie, lean en zakelijk.
Integratie van uitvoeringsteams. Team-plus voor complexe gevallen. Stroomlijning en vereenvoudiging aan de hand van de klantvraag. Verzakelijking van de cultuur vanuit maatschappelijk rendement, versterking toetsing en controle. Accurate financiële sturing en beheersing.
IV. Verbetering informatievoorziening en monitoring. Periodieke monitoring op kritische prestatie indicatoren (geld, volume, doorstroming, kwaliteit). Data-gestuurd besluiten en acteren. Versnipperde data-systemen moderniseren.
V. Rheden Sterker. Visie-ontwikkeling gericht op duurzame versterking van de samenredzaamheid en een duurzame demografische en sociaal-economische ontwikkeling.

De verslechterende financiële positie van de gemeente heeft ertoe geleid dat begrotingsbreed een ombuigingsoperatie is gestart. Uitgangspunt hierbij is dat ombuigingen in 1e instantie worden gezocht bij de uitgaven waar de tekorten worden veroorzaakt.
Het referentiekader voor de ombuigingen is de vastgestelde Begroting 2019. Het verschil tussen onze 3D-uitgaven, cf. jaarrekening 2018, en de Begroting 2019 bedraagt ca € 3,9 miljoen.
Ter vergelijking: het verschil met de in 2018 ontvangen Integratie Uitkeringen bedraagt ca € 5,3 miljoen.

Het grootste verschil doet zich voor bij de Jeugdzorg. Om meer grip op de uitgaven te krijgen en om een reductie in uitgaven te realiseren is een pakket van maatregelen noodzakelijk waarvan een deel al op korte termijn operationeel moet zijn. Tot de urgente beheersmaatregelen behoren:

- Het beperken van financiële risico’s door het limiteren van het aantal beschikkingen gerelateerd aan de begrotingsraming (met uitzondering van nood-gevallen).
- Het markt-conform maken van de lopende betalingsvoorwaarden (m.n. facturatie-condities).
- Voorbereidingen nieuwe aanbesteding op basis van lumpsum (begrensd budget).
- Afstemming met, en instructie van, door-verwijzers.

De ombuigingsmogelijkheden binnen de Participatiewet liggen voornamelijk binnen het re-integratiebudget en de inverdien-effecten op de BUIG. Succesvolle re-integratietrajecten dragen bij aan een hogere uitstroom uit de BUIG. Door sanering van minder effectieve projecten en focus op kansvolle doelgroepen en werkfit-trajecten is desalniettemin een besparing mogelijk. Door de invoering van het “revolving fund” principe kunnen bij een hoge uitstroom besparingen op de BUIG-uitgaven terugvloeien naar het re-integratiebudget. De omvang van de besparing op re-integratie

heeft mogelijk consequenties voor de uitstroom uit de bijstand.
Beschut Werken realiseren wij naar behoefte en bij voorkeur in de vorm van dagbesteding.

De Wmo kent van oudsher al een sterk ontwikkeld maatschappelijk veld. Door deze nog uitdrukkelijker te positioneren kan de informele hulp versterkt worden. Daarnaast kan het aantal individuele maatwerkproducten geminimaliseerd worden door deze als algemene voorziening aan te bieden. Minima ontvangen indien nodig een passende bijdrage in de kosten vanuit de bijzondere Bijstand.
Gesubsidieerde maatschappelijke partners (onderwijs, verenigingen, dorpshuizen, ed.) zullen uitdrukkelijk gevraagd worden hun bijdrage te leveren aan inclusie en de inzet van inwoners met afstand tot de arbeidsmarkt of in een zorgtraject (lichte dagbesteding).

Actie-programma.

Wij hebben een veelheid aan potentiële verbeteringsmaatregelen geïnventariseerd. Deze zullen verder getoetst, uitgewerkt en gerealiseerd moeten worden. Wij zullen dit doen in de vorm van een samenhangend actie-programma.

De tekorten in de Jeugdzorg nopen tot urgent ingrijpen. Inmiddels is een directie-opdracht verstrekt om een versnellingsteam Jeugdzorg in te stellen. Dit team zal voor 01 juni met concrete korte termijn maatregelen komen.

Rheden Sterker! Voorkomen is beter dan genezen.

Wij merken op dat een deel van de verklaring voor de hoge uitgaven ligt in de Rhedense context. In onze samenleving bevinden zich relatief veel kwetsbare inwoners, zowel qua leeftijd en gezondheid als qua sociaal-economische status. Dat vormt ook een beperking in de mogelijkheden om op eigen kracht tot oplossingen te komen. Daarnaast kent onze regio van oudsher relatief veel zorginstellingen en tehuizen. Ook dat trekt, mede in het licht van de extramuralisering, een extra wissel op de maatschappelijke draagkracht en de gemeentelijke lasten.
In het licht van deze context is het raadzaam aandacht te besteden aan lange termijn duurzame ontwikkelingsdoelen voor onze gemeente ter versterking van de **samenredzaamheid**. Een duurzame demografische en sociaal-economische ontwikkeling is dé sleutel ter voorkoming van de huidige tekorten. De Global Goals en onderzoeken naar factoren die de samenredzaamheid versterken zijn daarbij het uitgangspunt.

Wij stellen voor:

1. Om kennis te nemen van de inhoud van deze rapportage
2. Een aantal maatregelen met beleidsmatige consequenties nader te verkennen zoals
    a. een meer gesloten wijze van aanbesteding en contractering, bijvoorbeeld in de vorm van lumpsum-bekostiging van zorgaanbieders;
    b. het limiteren van het aantal beschikkingen binnen de begrotingskaders;
    c. een versterking van de regierol van de gemeente met name ten opzichte van derden-verwijzers (huisartsen, jeugdartsen, ed.) en zorgaanbieders;
    d. extra inzet op preventie en versterking van het voorliggend veld;
    e. het verder ontwikkelen van algemene voorzieningen ter vervanging van maatwerk;
    f. het waar mogelijk vervangen van nieuw Beschut Werk door Activerend Werk.
3. Op de lange termijn is het raadzaam om maatregelen te treffen om meer sociaal-economisch balans te krijgen in de populatie. Bijvoorbeeld via de woonvisie of het economisch beleid.

Daarnaast worden inmiddels maatregelen genomen ter bevordering van een meer zakelijke en resultaatgerichte bedrijfsvoering. Deze zijn o.a. gericht op:

- het verbeteren van de monitoring van resultaten, uitgaven en ontwikkelingen;
- een verscherping van de betalingscondities;
- een meer integrale werkwijze door uitvoerende teams ;
- een stroomlijning van de organisatie op basis van de klantvraag. De organisatie verder te stroomlijnen op basis van een zakelijke, resultaatgerichte aanpak. Daarbij gaat het o.a. om een meer efficiënte routing van hulpvragen. Maar ook om een verzwaring van de functie van contractmanager en de invoering van resultaat gericht relatie-management, afstoting van operationele uitvoerende werkzaamheden. De vorming van een plus-team met specialisten voor complexe casuïstiek.
- een reductie van de administratieve lasten.

De eerder ontwikkelde verbeterlijnen in de Toegang zijn hier onderdeel van.

Het totale pakket aan verbeter- en ombuigingsmaatregelen voor de 3D-taken wordt geïntegreerd in het project voor de “begrotingsbrede ombuigingsoperatie”.

1. INLEIDING

Vanaf 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning, de Jeugdwet en de Participatiewet. Deze decentralisatie van taken is gepaard gegaan met substantiële kortingen (gemiddeld ca 20%) op de betreffende budgetten.

De wijze waarop wij vorm en inhoud geven aan de gedecentraliseerde taken is vastgesteld met de nota “Transformatieplan Sociaal Domein Rheden 2015-2016”. Bij de Voorjaarsnota 2017 is een stand van zaken gepresenteerd “Twee jaar transformeren in Rheden”. In het eerste kwartaal van 2019 zijn raadsleden in een 2-tal bijeenkomsten nader geïnformeerd over de belangrijkste ontwikkelingen en knelpunten in de 3D-transformatie.

Sinds de decentralisatie in 2015 zijn door de gemeente grote stappen gemaakt in het opzetten van de informatievoorziening voor de Jeugdhulp binnen het sociaal domein. Daarbij is de focus geweest het leveren van zorg en het borgen van de zorgcontinuïteit. De 1e prioriteit was het voorkomen dat inwoners tussen wal en schip zouden belanden.
Gemeenten, lokale teams, vrijwilligersorganisaties, verwijzers en zorgaanbieders werken actief samen om de gewenste transformatie tot stand te brengen. De gemeente scoort hoge cijfers als het gaat om klanttevredenheid.

Na 4 jaar transitie en transformatie constateren wij:

- een groeiende vraag naar zorg;
- sterk oplopende uitgaven;
- onvoldoende gerealiseerde uitgaven-verlagende substitutie-effecten en besparingen;
- een gemis aan periodieke sturingsinformatie en monitoring;
- knelpunten in de uitvoeringsorganisatie.

De uitgavenstijging binnen de 3D-opgave is in belangrijke mate debet aan de grote tekorten in de jaarrekeningen van 2017 en 2018 en brengt de financiële positie van de gemeente in het geding.
De 3D-uitgaven bedroegen in 2018 bijna € 30,5 miljoen, terwijl de uitkering van het Rijk slechts €25,2 miljoen bedroeg. Ook staan de uitgaven in schril contrast tot de voor 2019 begrote uitgaven a € 26,6 miljoen. Het zijn met name de explosief stijgende uitgaven voor Jeugdzorg die zorgen baren.
Wat ook niet helpt is dat we vaak laat zicht hebben op de omvang van uitgaven en verplichtingen.

Wij staan hierin overigens niet alleen. Uit onderzoek (2018[1]) blijkt dat gemeenten in 2017 ruim 20% (€ 605 miljoen) meer uitgaven een hulp aan jongeren dan begroot met als verwachting dat de uitgaven verder blijven stijgen. Veel gemeenten kampen daardoor met substantiële tekorten.

Tegen deze achtergrond ontstond behoefte aan een herijking van de invulling van de transformatie.

[1] https://nos.nl/artikel/2258047-jeugdzorg-opnieuw-duurder-deel-gemeenten-wil-minder-jongeren-doorverwijzen.html

2. CONTEXT 3D

Decentralisatie van taken en budgetten is sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw een constante in het overheidsbeleid van Nederland. Het hoofdargument daarbij is dat decentrale, integrale bepaling en uitvoering van het beleid effectiever en doelmatiger is, doordat die dichterbij de burger plaatsvindt.
De grote decentralisaties in het sociaal domein 2015 (Jeugdwet, Wmo 2015, Participatiewet) zijn gekoppeld aan een grote bezuinigingsopgave. Voor de overgehevelde taken is een miljarden-bezuiniging ingeboekt. Omdat de budgetten met een 'gesloten einde' naar het gemeentefonds overgaan, maar de kosten als 'open einde' bij de gemeenten komen te liggen, ligt het financiële risico in beginsel bij gemeenten.
Het financiële risico voor gemeenten wordt beperkt doordat de wetgever heeft bepaald dat er geen sprake meer is van rechten, maar van voorzieningen waarvan de hoogte en beschikbaarheid worden bepaald door de lokale democratie. Daardoor hebben gemeenten de ruimte om afwegingen te maken; omdat er geen rechten[2] meer bestaan zijn ze niet zonder meer verplicht een hulpmiddel of dienst te leveren. Anders dan verzekerde rechten kunnen voorzieningen '**op**' raken. Het aanbod en budget zijn leidend geworden, niet langer de aanspraak.
Daarnaast is een andere verantwoordelijkheidsverdeling tussen burger en overheid geïntroduceerd: er wordt een groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van mensen en hun netwerk, in plaats van op het collectief.
Van "Verzorgingstaat" naar 'Participatiesamenleving'.

> *De landelijke politiek heeft ervoor gekozen om op een andere manier naar publieke zorgtaken te kijken: "wat kan een hulpbehoevende burger nog wel en zelf?" in plaats van "voor welk gebrek moet hij gecompenseerd worden?" Dit vraagt om meer eigen verantwoordelijkheid van mensen. Daar hoort bij dat rechten in toenemende mate worden omgezet in voorzieningen. Dit laatste betekent dat het 'op=op'-principe gaat gelden.*

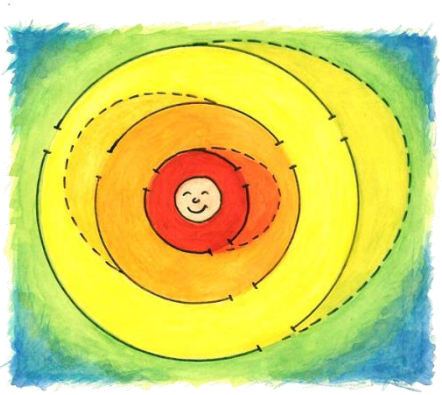
[2] Jurisprudentie! uitspraak van de Centrale Raad van Beroep (CRvB) medio mei 2018. Die hoogste bestuursrechter stelde dat huishoudelijke hulp een prestatie is die onder de Wmo 2015 valt. Verder sloeg de CRvB piketpalen rondom het indiceren op een 'schoon en leefbaar' huis en het aanbieden van de 'hh' als algemene voorziening. Zie ook recente Kamerbrief over resultaatgericht werken in de Wmo 2015 dd 12-04-2019

3. TRANSFORMATIE: Het Rhedens Model

Onze beleidsvisie is vastgelegd in een aantal beleidsnota's zoals "Transformatieplan Sociaal Domein Rheden 2015-2016", de Preventie-nota 2015 "Voorkomen is beter dan genezen" en "het Meerjarenbeleidskader Meedoen". De kern hiervan is nog steeds actueel.

Het is voor inwoners van belang om te kunnen "meedoen" en niet in een isolement te raken. Meedoen draagt bij aan de eigenwaarde en versterkt de eigen draagkracht en zelfredzaamheid. Het biedt naast zingeving ook contacten in sociale netwerken die bijdragen aan de samenredzaamheid. Participatie, in de vorm van loonvormende arbeid, vrijwilligerswerk of dagbesteding, draagt bij aan de zelfstandigheid van inwoners en zijn sociale netwerken en kan daarmee zorgvragen op andere levensterreinen beperken of voorkomen.

De hoofdlijnen van het "Rhedens Model" zijn:

- Nadruk op "eigen kracht", zelf-regie en samenredzaamheid.
- Inzetten op informele sociale netwerken. Gemeente als "vangnet". Professionele Zorg als sluitstuk.
- Preventief voor curatief
- Algemene voorziening voor maatwerk
- Standaard voorziening voor specialistisch
- Collectieve voorziening voor individueel
- Ambulante zorg heeft voorkeur boven residentieel
- Maatwerk: met unieke oplossingen sturen op resultaat
- Focus op kwetsbare groepen & meervoudige zorgvraag
- Integraal werken vanuit de directe leefwereld van de burger
- In de uitvoering is de rol van de gemeente die van regisseur met als uitgangspunt: 1 huishouden – 1 plan – 1 (coördinerend) regisseur.

De nadruk ligt bij de eigen kracht, zelfregie van de inwoner en vervolgens bij de samenredzaamheid door de inzet van informele netwerken, de zogenaamde "sociale basis". Hulp wordt zoveel mogelijk dichtbij de inwoner zelf georganiseerd en zo min mogelijk door het professionele circuit. Daartoe is veel energie gestoken in het ontwikkelen en positioneren van het *"voorliggend veld"*. Het gaat hier om alle maatschappelijke initiatieven ter ondersteuning van inwoners, zowel op vrijwillige als op professionele basis. In dit model is de gemeente uitdrukkelijk een "vangnet". Overigens is hierbij mogelijk sprake van de interventieparadox: er wordt een groter beroep op de zelfredzaamheid van mensen gedaan, maar dit kan leiden tot uitstel en op zijn beurt – is de redenering – tot juist hogere zorgkosten.

De gemeente Rheden beschikt over een uitgebreid voorliggend veld met o.a. het MVT, Stichting Stoer, Humanitas, Sociale Raadslieden, School-maatschappelijk Werk, wijkverpleegkundigen, case-managers dementie, maar ook het UWV, Rijnstad, schuldhulpmaatjes, jeugdcoaches, zorgteams op scholen, etc.
Daarnaast zetten we in op preventie en vroeg-signalering teneinde dure, curatieve zorg te voorkomen. De paradox hiervan is dat in 1e instantie juist meer "probleemgevallen" worden opgespoord, zeker bij een actieve marktbenadering. Bovendien zijn de baten van preventief beleid, als zij zich voordoen, pas op termijn zichtbaar en vallen zij niet altijd toe aan degene die de preventiekosten maakt.
Als netwerkorganisatie en onderdeel van de zorgketen positioneren wij ons steeds meer in de

haarvaten van de samenleving door intensivering van de (keten-) samenwerking met maatschappelijke partners en door gebiedsgericht werken. In het wijkgericht werken ligt de focus op het versterken van de “sociale basis” op dorpsniveau en de samenhang binnen het voorliggend veld. Ook hier dreigt een zelfde paradox. Recent onderzoek van het Centraal Planbureau[3] constateert een versterkte groei van de zorgvraag bij gemeenten die wijkgericht werken (“wijkteams leiden niet tot minder, maar tot meer dure zorg”).

Transformatieplan 2.0: Belang van een samenhangende aanpak

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan de inrichting van de nieuwe gedecentraliseerde 3d-taken. Er zijn nieuwe vormen van hulp en ondersteuning ingekocht, de toegang is ingericht en netwerken met vrijwilligers en professionals zijn opgezet. Ook is de het accent nadrukkelijker op gebiedsgericht werken komen te liggen. Hoewel er veel resultaten zijn geboekt op deze thema’s zien we ook een aantal knelpunten:

- De samenhang tussen de onderdelen ontbreekt. De kennis van de populatie wordt onvoldoende vertaald naar passend ondersteuningsaanbod, de brede vraagverheldering leidt niet tot andere arrangementen, de wijze van financiering daagt niet uit tot zuinig gedrag. Door de huidige manier van organiseren versterken maatregelen elkaar niet of zitten ze elkaar in de weg.
- De schotten tussen de wettelijke kaders zijn nog onvoldoende geslecht.
- Er is een forse overschrijding van de kosten; met name op het gebied van jeugdhulp.

Het is in algemene zin nog onvoldoende gelukt om het “Rhedens model” te vertalen naar concrete uitvoeringspraktijk.
Wij willen vanuit de visie van het Rhedens Model een samenhangende aanpak creëren waarbij activiteiten elkaar versterken om inhoudelijke en financiële doelen te bereiken.

Adequate kennis over de samenstelling van, en behoeftenontwikkeling in, de populatie vormt de basis voor effectief beleid en hulpverlening. Een goede “triage” ligt ten grondslag aan een efficiënte routing van de hulpvragen naar:

- Informatie & advies en verwijzing naar informele ondersteuning
- Beschikbare algemene voorzieningen
- Maatwerk-ondersteuning op basis van een ondersteuningsplan.

Vanuit haar zuivere rol als regisseur en opdrachtgever dient de gemeente toe te zien op de juistheid van de toegang, de effectiviteit van de ondersteuning en scherp te zijn bij de contractering van het zorg-aanbod. Als bekostiger dient zij ook de ontwikkeling en voortgang te monitoren, prestaties te verantwoorden en middels evaluaties verbeteringen aan te brengen.

In de samenhangende aanpak vormen 4 principes de basis:

1. Het ordeningsprincipe van “trechtering” en “afschaling”; vanuit de eigen kracht en zelf-redzaamheid en via samenredzaamheid met informele netwerken, naar algemene voorzieningen en uiteindelijk professionele maatwerk ondersteuning.

[3] CPb “De wijkteambenadering nader bekeken” 2018.

2. Het dynamisch principe van “instroom – doorstroom – uitstroom” gericht op het minimaliseren van de instroom door preventie en terug-verwijzing, optimaliseren van de doorstroom door een integrale effectieve aanpak en stimulering van de uitstroom naar zelfredzaamheid.
3. Het coherentie-principe van optimaal samenwerkende ketenpartners gericht op versterking van alle schakels en de verbindingen daartussen.
4. Het control-principe van sturing en beheersing; vanuit de gemeentelijke rol regisserend waar vraag en aanbod samenkomen, partners elkaar kunnen versterken. En de inrichting van een systeem met eigenaarschap en prikkels op de juiste plaats en periodieke (bij voorkeur real time) monitoring van effectiviteit en efficiëntie (PDCA-cyclus).

In een separaat implementatieplan (“actie-programma”) worden de thema’s nader uitgewerkt en vertaald naar concrete acties.

Transformatie & Rhedense context

De transformatie, beoogde resultaten en de daarvoor benodigde energie moeten beoordeeld worden in de context van de Rhedense samenleving en haar kenmerken. Rheden beschikt over een relatief grote groep van kwetsbare inwoners en inwoners met afstand tot de arbeidsmarkt. Dit maakt dat de ondersteuningsbehoefte boven gemiddeld is.

Rheden kent o.a. relatief veel:

- inwoners met aan lage sociaal economische status (lage opleiding, laag inkomen);
- ouderen (er is sprake van een zeer sterke vergrijzing);
- alleenstaanden;
- beschermd wonen (vml. intramuraal);
- complexe (vecht)scheidingen;

Daarnaast heeft Rheden een aantal typische structuurkenmerken zoals de aanwezigheid van relatief veel zorginstellingen en tehuizen, een beperkte lokale arbeidsmarkt en de aanwezigheid van relatief veel goedkope huurwoningen die nauwelijks levensloop geschikt zijn.

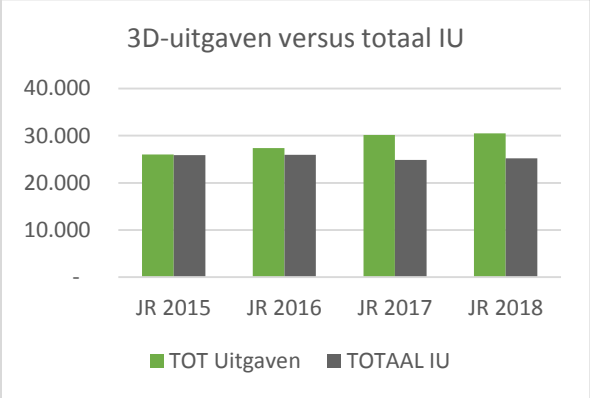
Deze kenmerken dragen bij aan een relatief groot bestand aan uitkeringsgerechtigden, een grote ondersteuningsbehoefte bij ouderen en een relatief hoge zorgvraag bij de jeugd.

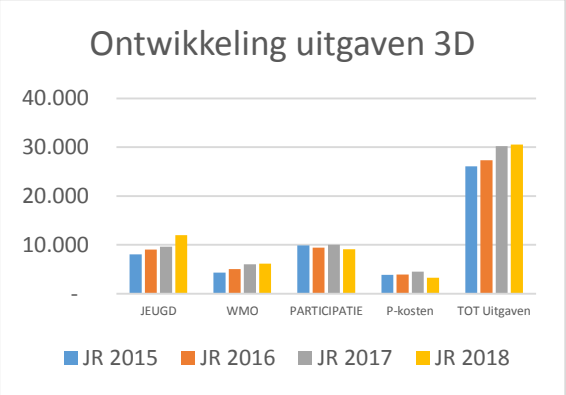
4. 3D FINANCIEEL

De 3D-decentralisatie heeft als doel om integrale passende en doelmatige oplossingen te realiseren voor de ondersteuningsbehoefte van inwoners. De integratie van de rijksuitkeringen in het gemeentefonds, en daarmee het ontschotten van budgetten, is er mede op gericht om de gemeentelijke beleidsvrijheid en de integrale afwegingsruimte te maximaliseren.

Ontwikkeling 3D-uitgaven

Ongeveer de helft van de gemeentelijke uitgaven besteden wij aan het Sociaal Domein. Hier weer de helft van betreft uitgaven voor de 3D. Onze werkelijke 3D-uitgaven vertonen een stijgende lijn van ca € 26 miljoen in 2015 naar bijna € 30,5 in 2018.[4] Met name de explosieve groei van de uitgaven voor Jeugdzorg zijn hier debet aan.
Tegenover deze uitgaven staat een van het Rijk ontvangen Integratie Uitkering van in totaal ca € 25 miljoen (*per 01-01-2019 geïntegreerd in de algemene uitkering in het gemeentefonds*).

De werkelijke totale 3D-uitgaven in 2017 en 2018 weken ook sterk af van de respectievelijke begrotingen. Mede hierdoor sloten de jaarrekeningen af met een aanzienlijk tekort dat gedekt moest worden uit de reserves. Ook de Begroting 2019 met een geraamd uitgavenniveau van €26,5 miljoen zal bij ongewijzigd beleid en uitvoering tot een forse uitgavenoverschrijding leiden. Met name de enorme reductie in personeelslasten is op korte termijn onhaalbaar.

De financiële positie van de gemeente komt daarmee in het geding. Ombuigingen zijn noodzakelijk. Uitgangspunt daarbij is dat ombuigingen in 1e instantie gezocht worden op de terreinen waar zij zijn ontstaan.

Als we terug gaan naar de bron, de Integratie Uitkering, dan is er ten opzichte van de gerealiseerde uitgaven 2018 sprake van een verschil van ca € 5,3 miljoen. Indien toegespitst op de wetten dan liggen de grootste afwijkingen met name bij de Jeugdzorg (€ 3 miljoen) en Participatie (€ 1,8 miljoen).
Indien we de opgave refereren aan de Begroting 2019 dan bedraagt de discrepantie ca € 3,9 miljoen. Ook dan ligt het zwaartepunt van het verschil met name bij de Jeugdzorg, maar ook bij de Wmo.

[4] Inclusief toegerekende P-lasten, exclusief incidentele onttrekkingen reserves.

Opmerkingen:

- De uitgavenoverschrijdingen in de Jeugdzorg zijn een landelijk probleem. Het is niet ondenkbaar dat hiervoor (structureel) extra middelen van het Rijk beschikbaar komen.
- De uitstroom uit de BUIG, mede dankzij succesvolle re-integratie trajecten, kunnen resulteren in een overschot op de uitkering van het Rijk. Bij toepassing van het “revolving fund” principe kan dit benut worden als compensatie voor besparingen op re-integratie.

5. DE OPGAVE

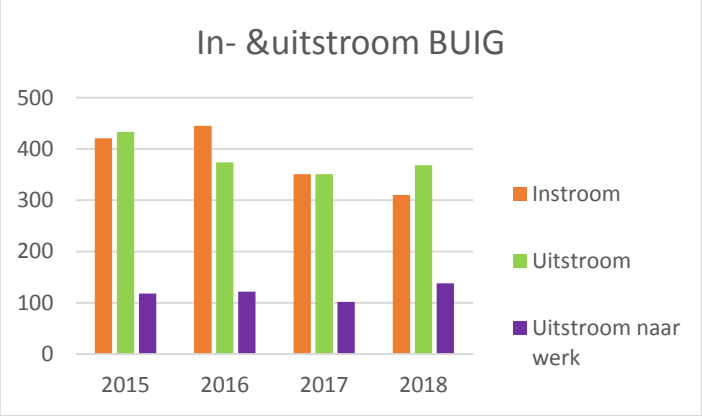
Participatiewet.

Meedoen is van groot belang. We willen dat iedere inwoner mee kan doen aan economische of maatschappelijke activiteiten. Uitgangspunt is en blijft dat wie een bijdrage kan leveren dat ook doet.

De uitgaven in het kader van de Participatiewet bestaan uit 2 categorieën:

- Uitgaven voor Wsw en Beschut Werk;
- Uitgaven voor Re-integratie en Inburgering.

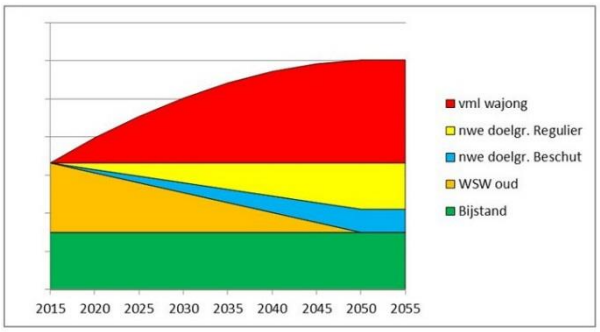
De uitgaven voor de Wsw'ers, in voormalig Presikhaaf Bedrijven, worden op basis van natuurlijk verloop afgebouwd. Realisatie van werkplekken voor Beschut Werk vindt plaats op basis van behoefte, waar mogelijk ook ingevuld met Activerend Werk / Dagbesteding (Wmo).
Onze re-integratie-inspanningen zijn er op gericht om inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt (al dan niet met een arbeidsbeperking) zoveel mogelijk werkfit te maken zodat zij naar vermogen in hun eigen onderhoud kunnen voorzien en een bijdrage leveren aan de samenleving. We streven naar een duurzame uitstroom uit de Bijstand bij voorkeur naar loonvormende arbeid (eventueel met loonkostensubsidie) en anders naar vrijwilligerswerk of dagbesteding/activerend werk (Wmo).

Met de afbouw van de Wsw, de realisatie van Beschut Werk en de instroom van Wajongers in de bijstand wordt de opgave om het bijstandsbestand te minimaliseren in de komende jaren aanzienlijk omvangrijker en complexer.

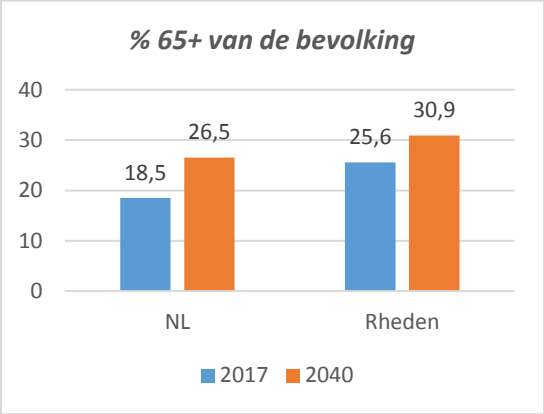
Vanuit de Participatiewet zien we een gunstige ontwikkeling. Het aantal inwoners met een bijstandsuitkering is na een periode van stagnatie in 2018 gedaald naar ca 970 uitkeringen. Deze daling lijkt zich ook in de eerste maanden van 2019 door te zetten. Voor het eerst in jaren sluit 2018 met een positief financieel resultaat (overschot) op de BUIG-uitkering van het Rijk.
We zien ook dat een aantal van onze re-integratie-projecten tot duurzame uitstroom leidt. De economische conjunctuur werkt hierbij momenteel in ons voordeel. Werkgevers en maatschappelijke partners blijken graag bereid mee te investeren in mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

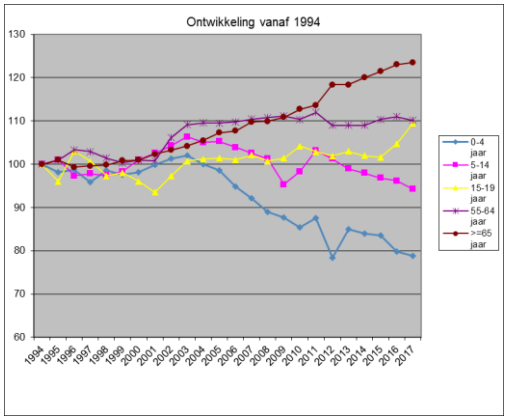
Het is onze ambitie om het aantal bijstandsuitkeringen verder te reduceren met als target maximaal 850 bijstandsuitkeringen per ultimo 2021 (dit is exclusief de instroom van nieuwe doelgroepers, zoals Wajongers en nieuwe Wsw'ers, die over het algemeen moeilijk bemiddelbaar zijn). Hiervoor is het wel noodzakelijk dat de instroom van nieuwe kwetsbare burgers in de toekomst waar mogelijk beperkt wordt.

Wet maatschappelijke ondersteuning

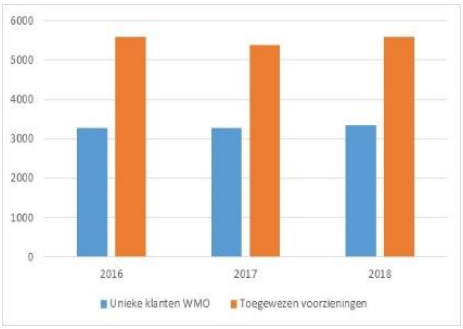
Het doel van de wet is inwoners te helpen om zo lang mogelijk zelfstandig thuis te kunnen blijven wonen en deel te kunnen blijven nemen aan de maatschappij.
Niet iedere beperking leidt tot verminderde zelfredzaamheid of een participatieprobleem zoals bedoeld in de Wmo. En niet elke beperking van de zelfredzaamheid of participatie vraagt om overheidsondersteuning. Door eigen oplossingen en hulp van naasten en vrijwilligers in te zetten, de sociale basis, kan in veel gevallen een levenspatroon voortgezet worden dat als aanvaardbaar gezien kan worden. Voor ondersteuning komen met name ouderen in aanmerking maar ook chronisch zieken en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking.

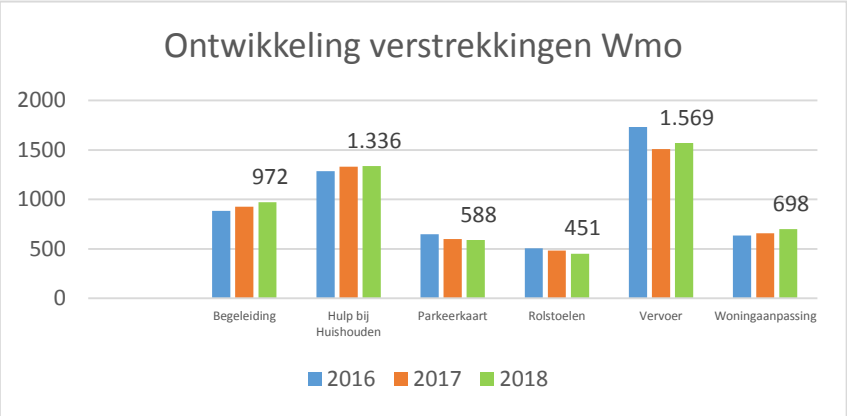

Onze inwonerpopulatie is zeer sterk vergrijsd. Het aantal ouderen neemt toe, de ouderen worden ouder en het landelijk beleid stimuleert oudere mensen om langer zelfstandig te wonen. Verwacht mag worden dat de vraag naar WMO-voorzieningen daardoor zal stijgen.
We bevinden ons in een regio met een rijke zorg-infrastructuur (zorginstellingen, tehuizen, ed.). De in gang gezette extra-muralisering geeft de vraag naar Wmo-ondersteuning een extra impuls.

Voor de Wmo geldt dat het aantal klanten en toegewezen voorzieningen in de afgelopen jaren min of meer constant blijven.

Van de totale Wmo uitgaven 2018 wordt ca 70% (€ 4,8 miljoen) besteed aan het product Begeleiding, waarvan ruim de helft aan specialistische begeleiding. Ca 15% van de totale uitgaven wordt besteed aan Hulp bij het Huishouden.
Opvallend is de grote variatie in de toekenningen van vergoedingen voor woningaanpassing. De uitgaven hieraan variëren van €500 tot € 50.000.

De mutaties over de afgelopen jaren in het aantal verstrekkingen zijn beperkt. De verstrekkingen "Hulp bij het Huishouden", "Begeleiding" en "Woningaanpassingen" vertonen een stijgende trend.

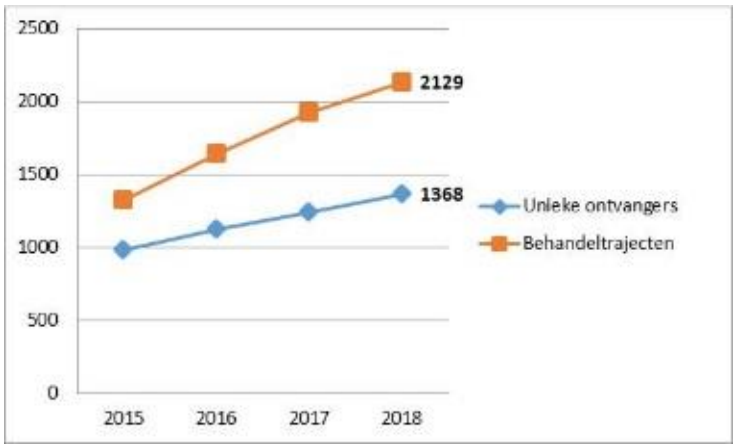
Ook voor de Wmo-voorzieningen geldt het principe van "trechtering". Het maximaal benutten van de eigen mogelijkheden van de inwoner is het uitgangspunt. Indien mogelijk aangevuld met ondersteuning door mantelzorgers en/of vrijwilligers.
Als formele voorzieningen nodig zijn wordt waar mogelijk eerst een beroep gedaan op voorliggende voorzieningen zoals een andere wettelijke regeling (Zorgverzekeringswet, Wet Langdurige zorg). De Wmo kent van oudsher een sterk ontwikkeld voorliggend veld met charitatieve instellingen, vrijwilligerswerk en welzijnsorganisaties.
Indien een ondersteuningsbehoefte resteert wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van algemene voorzieningen. Vervolgens komen eventuele maatwerk-oplossingen aan bod.
Uitgangspunt blijft de inwoner passend te ondersteunen daar waar dat nodig is en waar het voorliggend veld en algemene voorzieningen niet in kunnen voorzien.

Het systeem bevat een bijzondere contradictie. Het model focust enerzijds op "eigen kracht", zelf-redzaamheid en samenredzaamheid met de inzet van familie, buurtgenoten en vrijwilligers. Maar anderzijds mag de eigen financiële draagkracht in de toewijzing van voorzieningen geen rol spelen. Bovendien mag ook geen vanzelfsprekend beroep worden gedaan op kinderen/familie als mantelzorger.

Jeugdzorg

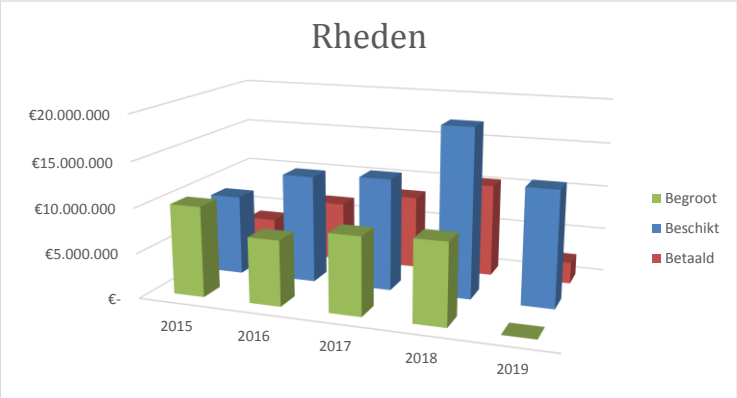
Gemeente Rheden kent al jaren een relatief hoog aantal jongeren met jeugdzorg. Ook de regio kent een bovengemiddeld aantal jeugdigen met jeugdzorg. Negen van de 11 regiogemeenten scoort bovengemiddeld (CBS 2018). Hier lijkt een relatie te liggen met het aantal jeugdverblijven (o.a. gezinsvervangende tehuizen).
Zowel landelijk als lokaal zien we een stijging van het aantal jeugdigen met jeugdzorg en daaraan gekoppeld stijgende zorg-uitgaven. De oorzaak hiervoor ligt o.a. in de toegenomen complexiteit van problematieken van jeugdigen binnen gezinnen, de toename van het aantal complexe (vecht-)scheidingen waar kinderen “het kind van de rekening” zijn.

Het aantal unieke cliënten met jeugdzorg in onze gemeente vertoont een stijgende lijn. Het aantal behandeltrajecten stijgt nog harder. De duur van behandeltrajecten neemt licht toe en we zien een groei van de specialistische ambulante hulp. Ook zien we een groei van het aantal jeugdigen in een specialistisch verblijf. Het resultaat hiervan is dat onze uitgaven voor de Jeugdzorg sterk zijn toegenomen.

Een belangrijke factor hierbij is dat wij als gemeente een beperkte invloed op de indiceringen hebben en de mogelijkheid tot afschaling. Veel indiceringen, in 2018 ruim 50%, worden door derden-verwijzers (huisartsen, jeugdartsen, medisch specialist, Gecertificeerde Instellingen, rechters) verstrekt. Het aantal door-verwijzingen door huisartsen is in 4 jaar gestegen van 223 in 2015 naar ruim 1.100 in 2018!

Daarnaast moet de gemeente wennen aan de rol van opdrachtgever en de zakelijke houding die daarbij hoort. Het systeem van beschikkingen en facturatie heeft teveel open en losse einden. De verplichtingen vanuit de beschikkingen overtreft onze begroting. In 2018 zelfs met een factor 2. Hoewel de praktijk leert dat deze tot op heden nooit voor 100% verzilverd worden levert dit toch een aanzienlijk financieel risico op! Daarnaast is de facturering onvoorspelbaar. Met regelmaat is er sprake van na-ijlende facturen over voorgaande jaren en komt het voor dat zorgaanbieders zonder beschikking een behandeling starten.

In de indicering en het financieel-administratieve proces is er nauwelijks toetsing (*is de indicering correct, is de zorg geleverd, kan de zorg worden afgeschaald, kan de zorg worden verlegd naar bijv. Wlz, is er sprake van fraude/misbruik?*). De beheersbaarheid van de uitgaven wordt bovendien bemoeilijkt door het grote aantal gecontracteerde zorgaanbieders (>700!).

Ruim 50% van onze uitgaven voor de jeugdzorg gaat naar een 6-tal grote zorgaanbieders. De 20 duurste zorg-afnemers in 2018 ontvingen gezamenlijk voor meer dan € 2 miljoen aan jeugdzorgtrajecten. Focus en sturing op groot-verbruikers en groot-leveranciers is dus essentieel.

De stijgende uitgaven voor de jeugd treft veel gemeenten. Inmiddels is er op landelijk niveau herkenning voor. Mogelijk zal dat resulteren in extra budgetten of een herverdeling. Daarnaast zijn medio 2018 binnen de regionale samenwerking 4 transformatie-tafels ingesteld. Hiervoor is een regionaal budget van € 2 miljoen beschikbaar.

We zijn geen voorstander van medicalisering. Niet iedere afwijking is een probleem. Uitgangspunt blijft natuurlijk “passende zorg zo vroegtijdig, licht en dichtbij mogelijk, en niet zwaarder dan nodig”.

Bij de voorbereiding van de nieuwe aanbesteding “Inkoop 2020” sturen wij aan op een lumpsum-bekostiging gekoppeld aan meer stringente leverings- en betalingscondities.

6. Organisatie

De principes van het Rhedens model hebben ten grondslag gelegen aan de huidige organisatie van de uitvoering en de samenwerking met netwerkpartners. Achtergrond van dit model is om de oplossing van hulpvragen zoveel mogelijk in en aan de samenleving te laten. De gemeente komt pas in beeld als formele voorzieningen nodig zijn die niet door de samenleving kunnen worden opgepakt.

Wij werken van uit de doelen en sturen op resultaat binnen de beschikbare middelen. Wij kiezen daarbij op een integrale aanpak waarin medewerkers van “beleid”, “uitvoering” en “ondersteuning” samenwerken op de belangrijkste speerpunten.
Voor de uitvoering blijft het uitgangspunt: 1 huishouden – 1 plan – 1 (coördinerend) regisseur.

In de uitvoering is dit ingevuld met het Sociaal Meldpunt (SMP) als centrale toegang voor advies en informatie en het doorverwijzen naar het voorliggend veld. Daarnaast zijn er in de Toegang 3 sociale gebiedsteams opgezet voor Wmo en Jeugd. Daar waar de consulententeams voor Jeugd en Wmo geïntegreerd zijn heeft dit niet plaatsgevonden met de teams van de Participatiewet en Schulddienstverlening.

Deze uitvoeringsorganisatie kende, vanuit de onzekerheden voortvloeiend uit de decentralisaties en de formatieve structurele taakstelling, een hoog aandeel van flexibele arbeidscontracten. Bovendien waren er veel signalen over een te hoge werkdruk, een hoog ziekteverzuim en een hoog verloop. Dit heeft ongewenste consequenties voor de kwaliteit en efficiëntie van onze dienstverlening.

Aan BMC Management Consultants is gevraagd een onderzoek te doen naar de workload en benodigde formatie voor consulenten. In haar analyses van de vraag-ontwikkeling en de workload per consulent, gekoppeld aan benchmark-gegevens, komt BMC tot de conclusie dat, gegeven de bestaande manier van werken,

(a) er vanuit de vraagontwikkeling geen aanleiding meer is voor het hoge aantal flex-contracten;
(b) de case-load per fte vergelijkbaar is met andere (vergelijkbare) gemeenten.

Wij streven voortdurend naar een vereenvoudiging en stroomlijning van de klantprocessen.
Helzelfde geldt voor de optimale afstemming en integratie van werkprocessen.
We zien in de organisatie nog voldoende verbeterpotentie:

- verbetering control door aanbesteding op basis van lumpsum met een beperkt aantal (grote) zorgaanbieders (met eventuele specialistische onderaannemers). Waar mogelijk binnen de MGR, maar eventueel ook daarnaast;
- invoering relatiemanagement en periodiek intensief overleg met grote zorgaanbieders;
- meer samenhang, afstemming en uitwisseling tussen gebiedsteams in aanpak en bij stapeling van hulpvragen. We willen de uitvoeringsteams voor Re-integratie, Wmo, Jeugd, Schulddienstverlening verder integreren, aangevuld met een “team+” voor zeer complexe en vaak meervoudige specialistische casuïstiek;
- we focussen op de regiefunctie en geen uitvoering (lichte hulpverlening / budgetbeheer);
- explicitering rollen en eigenaarschap netwerkpartners, versterking positie informele circuit (de Sociale Basis);
- verscherping contractmanagement en verzakelijking van verhoudingen; scherp op de toegang, op de kwaliteit van de zorg en de inkoop bij zorgaanbieders. Ook scherp op misbruik/fraude.

- sturing op resultaat en afschaling: bewaak voortgang en budget, terugverwijzen naar voorliggend veld en afschaling van zorg . We overwegen de invoering van de rol van “opgave-manager” als aanjager van resultaten;
- steeksproefgewijze toetsing van strengheid toegang, correctheid indicering en soberheid zorg-aanbod door extern bureau;
- focus op groot-verbruikers en groot-leveranciers (in geld en aantallen/complexiteit);
- SMP integreren in KCC;
- stroomlijning van klantprocessen op basis van:
    - eigen mogelijkheden inwoner
    - inzet informele hulp en ondersteuning
    - verwijzing naar algemene voorzieningen
    - levering standaard producten
    - enkelvoudig specialistische hulp (met voorwerk door voorliggend veld)
    - complexe, meervoudige hulpvragen die door gebiedsregisseurs worden behandeld
- stroomlijning van informatieve en administratieve processen. Verbeterde monitoring op kpi’s en financiële bewaking, verbeterd proces van indiceren, beschikken en factureren, integreer versnipperde informatiesystemen. Breng de Basis op Orde.

De verwachting is dat deze keuzes ook consequenties zullen hebben voor de samenstelling (competenties) en omvang van de formatie in de uitvoering en ondersteuning.

7. OMBUIGINGEN

De transitie van de 3 decentralisaties heeft weliswaar plaatsgevonden, maar de transformatie is nog niet voltooid. De preventieve maatregelen en de aanwezigheid van een stevig voorliggend veld hebben nog nauwelijks geleid tot een reductie in de uitgaven aan professionele zorgaanbieders. Ook de beoogde substituties van maatwerk naar algemene voorzieningen en van zware (dure) zorg door lichte (minder dure) zorg komt nog onvoldoende tot uiting in de praktijk. Desalniettemin achten wij het Rhedens Model valide, maar is vooral het effectueren van de transformatie noodzakelijk. Essentieel blijft het benutten van de eigen kracht van inwoners en de sociale netwerken. De nadruk ligt op het zelf-oplossend vermogen van de samenleving. Daarbij geldt dat niet iedere afwijking een "probleem" is.
De functie van de lokale overheid is die van "vangnet", daar waar noodzakelijk, en regievoerder bij het vinden en realiseren van oplossingen. Vanwege de vele "open einden" in de huidige systematiek is begrenzing en het aanscherpen van grenzen noodzakelijk. Ondersteund door een bedrijfsmatige aanpak en een zakelijke op rendement gerichte cultuur.

De in het eerdere Transformatieplan geraamde besparingen zijn onvoldoende gerealiseerd. Ergo, de uitgaven voor de 3D-taken zijn sterk gestegen en zijn door de vele "open einden" niet beheersbaar. De financiële positie van de gemeente komt daarmee onder grote druk. Ombuigingen en bezuinigingen zijn noodzakelijk. Het door-transformeren en steviger begrenzen is daar ondersteunend aan.

In het kader van de noodzakelijke bezuinigingen is binnen het 3D-takenpakket een inventarisatie gemaakt van mogelijke bezuinigingsmaatregelen.
De niet-limitatieve weergave van maatregelen zullen nog verder geconcretiseerd worden en maken uiteindelijk onderdeel uit van de begrotingsbrede afweging van bezuinigingsopties.
In onderstaand pakket worden ombuigingsmaatregelen voorgesteld die tot substantiële reducties in de uitgaven resulteren.

Participatie

Meedoen is belangrijk en waardevol voor de individuele inwoners en voor de samenleving als collectief. We blijven dit stimuleren en indien nodig afdwingen. Daarbij zullen wij ook meer dan ooit oog houden voor het rendement van onze re-integratie inspanningen. De kosten moeten opwegen tegen de (maatschappelijke) baten.
Er is een logische relatie tussen re-integratie inspanningen (werkfit maken) en de uitstroom uit de BUIG. Succesvolle re-integratie trajecten resulteren in besparingen op de BUIG en mogelijke overschotten op de rijkskuitkering.

Door een aantal maatregelen verwachten wij de uitgaven in het kader van de Participatiewet te kunnen reduceren:

- Een strengere aanpak en handhaving o.a. door een ruime definitie van passend werk, strengere controle en aanpak van misbruik/fraude.
- Een reductie op het re-integratie budget door meer focus op succesvolle formules en kansrijke doelgroepen, beëindiging van nauwelijks renderende projecten.
- Conform onze ambitie verwachten wij een verlaging van onze BUIG-uitgaven en een overschot t.o.v. de rijksuitkering. Het gerealiseerde overschot zal als "revolving fund" ingezet worden voor re-integratie trajecten.
- Een vereenvoudiging van de participatie-opgave door een focus op de kansrijken en "the willing".

- Realisatie van Beschut Werk naar behoefte maar met een voorkeur voor de inzet op activerend werk / dagbesteding.
- Wij verwachten kostenbesparende danwel uitstroom-verhogende effecten van het Regionaal Aanvalsplan i.o.
- Wij zetten in op een grotere bijdrage (subsidies) van derden zoals projecten met bijdragen vanuit Provincie, charitatieve instellingen, werkgevers en onderwijs (triple helix), SROI, Social Impact Bonds, vrijwilligersinitiatieven, ed.
- Ook in onze interne organisatie en bedrijfsvoering zien we verbeterpotentie door strakkere prestatie-afspraken met keten-partners, efficiëntere personele inzet, de administratieve lasten te verminderen, de decentrale huisvesting af te bouwen, de monitoring en controle te versterken. We hanteren een integrale aanpak waarbij werk-consulenten bij bijstandsuitkeringen met een zorgbehoefte, het voortouw in de regie nemen.

Wet maatschappelijke ondersteuning

Het Wmo-veld kent van oudsher met haar charitatieve in vrijwilligersinstellingen een rijk aanbod in het voorliggend veld. We willen dit veld vooral beter positioneren. Daarnaast willen we een groter deel van onze maatwerkvoorzieningen transformeren naar algemene voorzieningen.
Daarbij zien we ook mogelijkheden om algemene voorzieningen zoals een dorpshuis in te zetten als locatie voor lichte dagbesteding en de inzet van inwoners met afstand tot de arbeidsmarkt.
Hier tegenover staat dat rekening moet worden gehouden met:

- Het ingevoerde Wmo abonnementstarief. We verwachten daardoor lagere inkomsten en een hoger gebruik van voorzieningen.
- Een uitgaven verhoging Wmo door substitutie van Beschut Werk
- Mogelijk hogere uitgaven voor bijzondere bijstand ter compensatie van minima.

We verwachten met onderstaande maatregelen een substantiële bezuiniging te kunnen realiseren:

- Begeleiding. In principe altijd start-indicering met de lichtste vorm. Waar mogelijk afschalen van de specialistische begeleiding. Onderzoek naar de mogelijkheden om Begeleiding in te richten als algemene voorziening.
- Dagbesteding. De lichte dagbesteding organiseren als voorliggende algemene voorziening.
- Hulp bij Huishouden. Strenger indiceren en afschalen waar mogelijk. Onderzoek naar mogelijkheden om hiervoor een algemene voorziening te creëren (schoonmaakbedrijf). Idem in de vorm een algemene voorziening Was en Strijkservice en een boodschappenservice.
- Dagelijkse Ondersteuning (HbH + coaching). Naar analogie van HbH specifieke taken in de vorm van een algemene voorziening en met meer inzet van informele hulp en ondersteuning.
- Woningaanpassing. Verleggen verantwoordelijkheid naar primair huurder en verhuurder. Meer sturen naar (promoten van) voorliggende algemene mogelijkheden zoals Blijverslening en Mijn Huis Mijn Toekomst.
- Hulpmiddelen en rolstoelen. In principe te bestempelen als een algemeen gebruikelijke (commerciële) voorziening (winkel). Eventueel elektrische rolstoelen met subsidie gemeente indien zorgverzekeraar daar onvoldoende in voorziet.
- Vervoer. Beperken tot noodzakelijk vervoer voor medische doeleinden
- Verbetering bedrijfsvoering bijvoorbeeld in de vorm van aanbesteding zorgproducten (specialistische begeleiding) op basis van lumpsum met budgetplafonds en een beperkt aantal leveranciers. Opheffing decentrale huisvesting (WMO/Jeugdzorg).

Jeugdzorg

De grootste financiële knelpunten doen zich voor in de Jeugdzorg. Niet alleen in Rheden maar in heel Nederland.
Het tempo van stijging is verontrustend alsook de onvoorspelbaarheid van uitgaven en de geringe gemeentelijke invloed. Grootste knelpunten vormen het systeem van aanbesteding en contractering, het systeem van onbeperkt beschikken en de onvoorspelbaarheid van de mate en het tempo van verzilvering en de facturing. Hier liggen belangrijke sleutels tot meer grip en control.
Om escalatie van kosten te voorkomen zetten wij in op preventie en dus waar mogelijk op inzet van het voorliggend veld (o.a. onderwijs en SMW).

Voorstellen voor ombuigingen en bezuinigingen:

- Overgaan tot prestatiegerichte lumpsum financiering met een beperkt aantal grote zorgaanbieders. Gekoppeld aan strak contractmanagement en relatiemanagement. Alleen zorgaanbieders die onze visie onderschrijven en zichtbaar actief daar inhoud aan geven.
- Verstrekking beschikkingen alleen met beperkte houdbaarheid en binnen begroting. Strak en zakelijk regime van facturering (betalingscondities).
- Overwegen sommige producten te saneren of te beperken (dyslexie-toets en behandeling)
- Strenger aan de poort, hogere toegangsdrempels voor afnemers
- Jeugdzorg beperken tot 18 jaar, daarna doorstroming naar Wlz of Wmo
- Starten met lichte behandelingen. Afschalen waar mogelijk.
- Sturing op doorverwijzers (o.a. huisartsen) door regie via gebiedsteam; huisarts beslist “dat ……. Gemeente bepaalt in samenspraak met zorgaanbieder “wat”.
- Onderzoek vervanging ambulante jeugdzorg door algemene voorziening
- Benutting regionale transformatietafels voor besparingen of resultaatverbetering.
- Verbetering bedrijfsvoering door o.a. reductie administratieve lasten (bij eenvoudige beschikkingen beschikkingsloos werken), sterke monitoring van resultaten, ed.
- Waar mogelijk derde geldstroom ontwikkelen (o.a. charitatieve instellingen) en compensatieregelingen maximaal benutten.

Motie Borstonderzoek

De gemeenteraad van Krimpen aan den IJssel in vergadering bijeen op 3 juni 2021, gelet op artikel 35 van het Reglement van orde,

Constaterende:

- Dat de staatssecretaris voor Volksgezondheid heeft besloten het tijdsinterval voor het periodiek borstonderzoek voor vrouwen tijdelijk te verlengen van tweejaarlijks naar driejaarlijks;
- Dat als reden hiervoor is vermeld dat het momenteel en de komende drie jaar niet mogelijk is landelijk consequent aan de termijn van twee jaar te kunnen voldoen;
- Wenselijk zou zijn om ook de leeftijdsgrens voor het borstonderzoek te verlagen van 50 naar 35 jaar;
- Dat het hier weliswaar gaat om landelijk beleid, maar dat ook de raden als primaire volksvertegenwoordiging op het terrein van volksgezondheid een belangrijke politieke signaalfunctie hebben.

Overwegende:

- Dat deze maatregel op korte en langere termijn leidt tot verslechtering van deze uiterst belangrijke preventieve voorziening;
- Dat ongeveer 1 miljoen vrouwen vanaf vijftig jaar in Nederland van deze preventieve voorziening gebruik maken;
- In Nederland krijgt 1 op de 7 vrouwen borstkanker. Het bevolkingsonderzoek is bedoeld om borstkanker zo vroeg mogelijk te ontdekken. De kans op een succesvolle behandeling is dan groter. Ook is vaak een minder ingrijpende behandeling nodig.

Spreekt uit:

- Dat de genomen maatregel ongewenst en onverantwoord is en moet worden gestopt;
- Overwogen moet worden om de leeftijdsgrens te verlagen van 50 naar 35 jaar;
- Dat dit signaal vanuit de volksvertegenwoordigingen in ons land zo breed mogelijk moet worden overgebracht naar de staatssecretaris.

Verzoekt de raad in samenspraak met het college:

- Er bij de demissionair en toekomstige staatssecretarissen, door toezending van deze motie, op aan te dringen dat hij zijn maatregel intrekt en er alles aan doet om te realiseren dat de tweejarentermijn zo consequent mogelijk wordt toegepast;
- Deze motie bij de gemeenteraden in Nederland en de leden van de Tweede Kamer bekend te maken.

En gaat over tot de orde van de dag.

Wilma Lingen, Stem van Krimpen

Zonder stemming aangenomen

Motie: vreemd aan de orde van de dag

Onderwerp: Borstonderzoek vrouwen

De raad van de gemeente Nederweert, in vergadering bijeen op 08 juni 2021;

Constaterende dat:

- De staatssecretaris voor Volksgezondheid heeft besloten de tijdsinterval voor het periodiek borstonderzoek voor vrouwen tijdelijk te verlengen van tweejaarlijks naar driejaarlijks;
- Als reden hiervoor is vermeld dat het momenteel en de komende drie jaar niet mogelijk is landelijk consequent aan de termijn van twee jaar te kunnen voldoen;
- Het hier weliswaar gaat om landelijk beleid, maar dat ook de raden als primaire volksvertegenwoordiging op het terrein van volksgezondheid een belangrijke politiek signaalfunctie hebben.
-

Overwegende dat:

- deze maatregel op korte en lange termijn leidt tot verslechtering van deze uiterst belangrijke preventieve voorziening;
- ongeveer 1 miljoen vrouwen vanaf vijftig jaar in Nederland van deze preventieve voorziening gebruik maken;
- in Nederland 1 op de 7 vrouwen borstkanker krijgen. H et bevolkingsonderzoek is bedoeld om borstkanker zo vroeg mogelijk te ontdekken, zodat de kans op een succesvolle behandeling groter en wellicht minder ingrijpend is.

Verzoekt het college:

- bij de demissionair en toekomstige staatssecretarissen, door toezending van deze motie, kenbaar te maken dat wij van mening zijn dat de genomen maatregel ongewenst en onverantwoord is, en er op aandringt de maatregel in te trekken en er alles aan doet te realiseren dat de tweejarentermijn zo consequent mogelijk wordt toegepast.
- deze motie bij de gemeenteraden in Nederland en de leden van de 2e Kamer bekend te maken.

en gaat over tot de orde van de dag.

Namens de fractie JAN

Carin Sieben

Uitkomst raad	
Wel / niet in stemming	Wel
Voor	17
Tegen	0
Resultaat	Aangenomen

Het is ons, Stichtingen Leven met de Aarde, en Behoud Kemnade en Waalse Water veel waard om dit bericht uit Winterswijk met nog meer nadruk onder de aandacht te brengen van Colleges en Raadsleden.

Wij vragen u daarom dit krantenbericht door te zenden naar onze bestuurders, maar ook naar ambtenaren, die veelal zo overtuigd zijn van het gelijk van de gangbare orde, gestoeld op vooral (oude) economische belangen.

Laat men zich realiseren hoe we een duurzame circulaire economie kunnen combineren met een veel lagere energievraag. Eén van de avonden in onze jubileummaand gaat over dit onderwerp. zie daartoe de publicaties, straks op www.levenmetdeaarde.nl

Mensen betrekken en inspireren samen meer energie op te wekken op daken, kan verbeteren door het financieringssysteem/subsidiesysteem aan te pakken en te komen tot een andere organisatie. Door de particuliere en kleinere bedrijven opgewekte Kwh 's mee te tellen bij het halen van de doelstellingen, en vooral de kleine locale coöperaties te ondersteunen en de wijze waarop de geleverde energie wordt vergoed eerlijk, naar geldende kostprijs bij de huidige werkelijke kosten te garanderen (energie is een common good waar niet aan verdiend zou moeten worden). Zekerheid en helderheid is geboden voor allen die hun best doen energie te leveren, klein en groot, juist als dit op daken en wanden en andere verharde oppervlakten gebeurt. Communiceert u hiertoe a.u.b. met de mensen van de energietafels en geef de RESSEN en totaal andere opdracht.

Hoeveel energie hebben wij waar nodig? Hoe kunnen we zo dicht mogelijk bij die vraag het nodige opwekken? Hoe kunnen we energie delen en beter verdelen. Niet iedereen hoeft altijd overal veel energie beschikbaar te hebben.

Een voorbeeld: Veel mensen schaffen nu airco's aan. Dit zou alleen moeten mogen als mensen aantonen deze airco's te voeden met energie uit zonnepanelen van eigen dak. De Gemeente kan erop sturen dat men eerder bomen poot, de tuin onttegeld en bijvoorbeeld extra luiken aanschaft als zonwering. Energievretende apparaten moeten we niet meer willen. Vrijheid is niet "U vraagt en wij draaen" Vrijheid en democratie zijn o.a. kennis toepassen en open staan voor verantwoordelijkheid. Wereld overshootday MOET naar achteren

Wij nodigen u uit bij onze energie bijeenkomsten en de oproep vanuit Winterswijk zeer serieus te nemen.

Met hartelijke groet

St Leven met de aarde

Behoud Kemnade en Waalse Water

Geachte heer, mevrouw,

Verkiezing Meest Toegankelijke Gemeente van Nederland in volle gang. Op basis van het VN-verdrag Handicap moet iedereen in Nederland mee kunnen doen. Daarom is het niet meer dan logisch dat iedere gemeente in Nederland automatisch meedoet aan de verkiezing Meest Toegankelijke Gemeente van Nederland. Natuurlijk om een kans te maken op de titel 'Meest Toegankelijke Gemeente van Nederland'! Maar ook om elkaar te inspireren en motiveren op weg naar meer toegankelijkheid.

Sinds 17 mei is de verkiezing in volle gang. Gemeenten en belangenorganisaties delen op sociale media en in (nieuws)brieven de verkiezing met hun inwoners en achterban en in verschillende media wordt er aandacht aan besteed. En het allerbelangrijkste: veel mensen hebben al hun gemeente beoordeeld op de website www.meesttoegankelijkegemeente.nl

Iedereen doet mee, dus elke gemeenten verdient een beoordeling
Ons doel is om voor alle gemeenten beoordelingen op te halen. Op die manier krijgen we echt in heel Nederland het thema toegankelijkheid op de kaart. We delen de eigen resultaten ook met iedere gemeente. Deze resultaten geven u een goed beeld waar uw gemeente staat qua toegankelijkheid. Op die manier kan elke gemeente actief en gericht werken aan het eigen toegankelijkheidsbeleid.

Actief promoten van de verkiezing
Deborah Cameron is lid van het Superteam dat verslag doet van de verkiezing. In deze videoboodschap doet ze een oproep aan gemeenten, dus ook aan u, om de verkiezing actief te promoten. Dit is de eerste stap op weg naar de titel Meest Toegankelijke Gemeente van Nederland. En we zien dat het helpt! Gemeenten die zelf aandacht besteden aan de verkiezing via hun sociale media kanalen, ontvangen direct meer waardevolle beoordelingen.

Toolkit
Op onze website staat een toolkit met allerlei content. Deel deze vooral via sociale media-kanalen met uw inwoners. Hoe meer beoordelingen u ontvangt, hoe waardevoller de resultaten zijn.

In deze mail vindt u een banner. Deze kunt u ook op sociale media of de website plaatsen, maar ook bijvoorbeeld toevoegen aan uw mail als handtekening.

We wensen u veel succes, namens het VNG projectteam 'Iedereen doet mee!',

Projectleider VNG 'Iedereen doet mee!'

Besluitenlijst 1 B&W vergadering

Datum	08-06-2021
Tijd	9:00 - 12:00
Locatie	B&W kamer
Voorzitter	E. Weststeijn
Aanwezigen	B. Boelens, A. Logemann (wethouder), S.P. Warmerdam (wethouder) en E. Weststeijn (Burgemeester/voorzitter van de raad)
Afwezigen	R.B. Pelgrum
Toelichting	

1	**Opening openbare B&W vergadering**
2	**Besluitenlijst openbare B&W d.d. 1 juni 2021** *Besluit* Vaststellen
3	**Niet openbare notulen B&W d.d. 1 juni 2021** *Besluit* Vaststellen
4	**Raadsinformatiebrief subregionale Woonagenda Arnhem e.o. 2021 - 2023** *Besluit* Bijgevoegde raadsinformatiebrief ter kennisname aan de gemeenteraad aanbieden
5	**Raadsinformatiebrief stand van zaken voorbereidingen invoering Omgevingswet** *Besluit* Aanhouden
6	**Indienstneming buitengewoon ambtenaren burgerlijke stand (babs)** *Besluit*

1. Een arbeidsovereenkomst af te sluiten met de buitengewoon ambtenaren burgerlijke stand (Babs) die voldoet aan de Wnra, volgens het model in de bijlage, en het jaar 2020 te repareren, door de arbeidsovereenkomsten met terugwerkende kracht te laten ingaan;
2. De Babs de keuze te geven om een oproepovereenkomst of een jaarurenovereenkomst aan te gaan;
3. De bezoldigde en onbezoldigde Babsen door middel van bijgaand aanwijsbesluit aan te wijzen zolang de benoeming duurt, of tot het moment dat de wet bepaalt dat de aanwijzing eindigt;
4. Vast te leggen dat voor de “bescheiden huwelijken” de helft van de gebruikelijke vergoeding per huwelijksvoltrekking wordt gerekend.

7 Managementrapportages zelfevaluatie 2020 BRP en PNIK (verplicht onderzoek kwaliteit en beveiliging basisregistratie personen en basisregistratie reisdocumenten)

Besluit

Het college:

Neemt kennis van de resultaten van de zelfevaluatie BRP 2020.

1. Neemt kennis van de resultaten van de zelfevaluatie PNIK 2020.
2. Stelt het uittreksel van de zelfevaluatie BRP 2020 vast.

De burgemeester:

3. Stelt het uittreksel van de zelfevaluatie PNIK 2020 vast.

8 Beslissen op bezwaarschrift tegen het buiten behandeling stellen van een verzoek over de verwerking van persoonsgegevens

Besluit

1. Besluiten het bezwaarschrift van bezwaarmaker op het buiten behandeling stellen van een verzoek over de verwerking van persoonsgegevens ontvankelijk en ongegrond te verklaren.

9 Beslissing op bezwaar inzake omgevingsvergunning Flugi van Aspermontlaan 37

Besluit

1. Kennisnemen van het advies van de commissie bezwaarschriften gemeente Rozendaal.
2. Conform het advies het bezwaarschrift ontvankelijk en ongegrond te verklaren
3. Geen vergoeding van de kosten in verband met bezwaar toe te kennen.
4. Vergunninghouder, bezwaarmaker en de commissie op de hoogte brengen van uw beslissing.

10 Lokaal preventieakkoord 2021 - 2023

Besluit

1. Instemmen met het Lokaal Preventieakkoord 2021- 2023 Rheden-Rozendaal
2. Instemmen met de aanvraag van het Uitvoeringsbudget 2021 ad € 10.000

11 Jaarrekening 2020 in concept

Besluit

Aanhouden

12 Kadernota 2022 in concept

Besluit

Aanhouden

13 Sluiting openbare B&W vergadering

gemeente Rheden

Datum	zaaknummer	uw brief/kenmerk
15 juni 2021		Uitnodigingsbrief
behandeld door	**doorkiesnummer**	**bijlage(n)**
R. Vanistendael	(06) 52 16 98 60	-

onderwerp

Uitnodiging: Wandeling en presentatie eerste bevindingen Veluwezoom

Beste raadsleden van gemeenten Rheden en Rozendaal,

Graag informeren wij u over het proces dat in gang is gezet om tot een koersnotitie en een masterplan te komen voor de Veluwezoom en dan in het bijzonder voor de Posbank en omgeving. Tevens willen wij u uitnodigen voor een wandeling op de Posbank met aansluitend een presentatie over onze eerste bevindingen.
Dit zal plaatsvinden op zaterdag 3 juli om 10.00 uur.

Aanleiding
De Posbank en omgeving in Rheden en Rozendaal vormen een prachtig natuurgebied dat op sommige dagen door duizenden mensen uit heel Nederland, en ook het buitenland, wordt bezocht. Soms wordt het te druk en dat is schadelijk voor mens en natuur. Om ook in de toekomst optimaal te kunnen genieten van de Veluwezoom, werken de gemeenten Rheden, Rozendaal en Natuurmonumenten aan een toekomstplan. Hierin komen onderwerpen als verkeerdrukte, leefbaarheid en natuurwaarden aan de orde.
Wing en BureauBuiten ondersteunen de gemeenten en Natuurmonumenten bij het opstellen en uitwerken van dit plan. Hiervoor gaan zij met verschillende belanghebbenden in gesprek.

De stappen in het traject
We starten met het ophalen van visies en aandachtspunten in twee 'ophaalsessies', waarvoor wij de belangengroepen uitnodigen. Individuele betrokkenen en geïnteresseerden kunnen input leveren via een vragenlijst op internet.
Daarna worden ongeveer vier scenario's voor de toekomst opgesteld. Om deze scenario's zo goed mogelijk te voeden met ideeën en wensen, doen we dit samen met een klankbordgroep. In de klankbordgroep krijgt een selectie van de belangengroepen zitting.
De verschillende scenario's worden vertaald in een koersnotitie die in september ter besluitvorming zal worden voorgelegd aan de gemeenteraden van Rheden en Rozendaal.
Het gekozen scenario wordt vervolgens in het najaar uitgewerkt tot een masterplan met een uitvoeringsprogramma.
De planning ziet er als volgt uit:

1. Ophalen ideeën in werksessies en met behulp van een vragenlijst (juni)
2. Ideeën bundelen in scenario's, uitwerken en reacties hierop vragen van de klankbordgroep en het bredere publiek (juli)
3. Keuze van een scenario (september)
4. Van scenario tot masterplan (najaar)
5. Masterplan en uitvoeringsprogramma afronden en vaststellen (eind 2021)

Vanaf vrijdag 18 juni is op www.rheden.nl/masterplanveluwezoom meer informatie te vinden. Dit is ook de plek waar we nieuwe ontwikkelingen gaan communiceren.

Uitnodiging
Graag nodigen wij u uit om op informele wijze kennis te nemen van de voortgang en de eerste inzichten. Dit doen we gedurende een wandeling met afsluitend een korte presentatie en gesprek op **zaterdag 3 juli van 10.00 tot 12.00 uur.** U kunt zich hiervoor aanmelden door op deze mail te antwoorden (r.vanistendael@rheden.nl).

Na uw aanmelding ontvangt u in de week voor 3 juli meer informatie over de exacte locatie en het programma.
Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Namens de stuurgroep masterplan Veluwezoom Rheden/Rozendaal,

Wethouder Ronald Haverkamp

Collegevoorstel

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Herbenoeming lid raad van Toezicht stg. Scholengroep Veluwezoom

Adviseur	: M. Jansma	**Behandeldatum**	: 22 juni 2021
Programma	: 4.	**Kenmerk**	: 21-00155
Programmanummer	: Onderwijs	**Openbaar**	: **ja**
Portefeuillehouder	: A. Logemann		

Advies
1. Mevrouw Wilms met ingang van 1 september 2021 opnieuw benoemen in de Raad van Toezicht van Scholengroep Veluwezoom, op grond van het mandaatbesluit van de raad d.d. 11 september 2018

Aanleiding
De Raad van Toezicht van stichting Scholengroep Veluwezoom bestaat uit vijf personen. Zij treden af volgens een rooster van aftreden. Scholengroep Veluwezoom heeft laten weten dat een lid van het bestuur volgens het rooster van aftreden aftredend is per 1 september 2021 maar voor herbenoeming voorgedragen wil worden. Op 11 september 2018 heeft de gemeenteraad besloten dat een dergelijk besluit in mandaat genomen kan worden door uw college.

Beoogd effect
Doelstelling is om de Raad van Toezicht van Scholengroep Veluwezoom voltallig te houden door herbenoeming van een lid.

Argumenten
De leden van de Raad van Toezicht treden af na het verstrijken van hun zittingstermijn, zoals bepaald bij het vastgestelde rooster van aftreden. Zij zijn ingevolge artikel 12, lid 9 van de statuten herbenoembaar voor een periode van 4 jaar. De Raad van Toezicht heeft, gebruik makend van zijn recht tot voordracht, besloten mevrouw Wilms, lid van de Raad van Toezicht, voor te dragen voor herbenoeming.

Kanttekeningen
N.v.t.

Personele gevolgen
Geen.

Financiën
N.v.t.

Vervolg
Zie bij Communicatie.

Communicatie

Geïnformeerd worden:

1. Raad van Toezicht Stichting Scholengroep Veluwezoom;
2. Gemeenteraad: ter kennisname op de lijst van ingekomen stukken van de raad van 6 juli 2021.

Bijlagen:

1. Brief van RvT scholengroep Veluwezoom betreffende herbenoeming mevrouw Wilms
2. Bijlage bij deze brief (vertrouwelijk)

Aan de gemeenteraad van de gemeente
Rozendaal
Postbus 9106
6880 HH Velp

Postbus 18
6990 AA Rheden

Doesburgsedijk 7
6953 AK Dieren

026 497 93 33
info@scholengroepveluwezoom.nl
www.scholengroepveluwezoom.nl
KvK 09161451

datum
11-5-2021

onderwerp
Herbenoeming I. Wilms

Geachte raad,

Hierbij vraag ik uw aandacht voor het volgende.

Mevrouw I. Wilms, lid van de Raad van Toezicht van Stichting Scholengroep Veluwezoom, is volgens het rooster van aftreden per 01-09-2021 aftredend. Mevrouw Wilms is vier jaar geleden benoemd als lid van de Raad van Toezicht.

Zij is ingevolge het bepaalde in artikel 12 lid 9 van de statuten herbenoembaar voor een periode van 4 jaar. In de bijlage een korte blik op haar achtergrond, haar profiel en toegevoegde waarde voor de Raad van Toezicht, en haar visie op de maatschappelijke ontwikkelingen die relevant zijn voor het onderwijs.

In de vergadering van de GMR van 21 april 2021 heeft de oudergeleding unaniem ingestemd met de herbenoeming van mevrouw Wilms, met ingang van 1 september 2021.

Wij verzoeken u conform deze bindende voordracht, zoals bepaald in lid 4 van voornoemd artikel, over te gaan tot herbenoeming en zien de bevestiging in deze graag tegemoet.

Namens de Raad van Toezicht

Hoogachtend,

Mevrouw drs. B.T.M. van Waesberghe
Voorzitter Raad van Toezicht
Scholengroep Veluwezoom

GEMEENTE ROZENDAAL

Kerklaan 1, 6891 CL Rozendaal

Aan de Raad van Toezicht Scholengroep Veluwezoom
t.a.v. mevrouw drs. B.T.M. van Waesberghe,
voorzitter
Via e-mail:
m.jansen@scholengroepveluwezoom.nl

Briefnr.:	21-00155
Behandeld door:	Mw. M. Jansma
Doorkiesnr:	026-3843664; m.jansma@rozendaal.nl
Uw brief/kenmerk:	E-mail d.d. 17 mei 2021 met als bijlage: Brief d.d. 11 mei 2021
Bijlage(n):	-
Datum:	23 juni 2021
Onderwerp:	Herbenoeming I. Wilms

Geachte mevrouw Van Waesberghe,

Naar aanleiding van uw e-mail d.d. 17 mei 2021 met uw voordracht van mevrouw Wilms om haar opnieuw te benoemen als lid van de Raad van Toezicht van Scholengroep Veluwezoom, delen wij u het volgende mee.

Op grond van een raadsbesluit d.d. 1 september 2018, waarin onze raad ons college heeft gemandateerd, is ons college bevoegd om een besluit te nemen over (her)benoeming van leden van de Raad van Toezicht van Scholengroep Veluwzoom.

In onze vergadering van 22 juni 2021 hebben wij mevrouw Wilms, conform uw voordracht, herbenoemd. Wij zullen dit besluit ter kennis brengen van onze raad.

Wij vertrouwen er op, u hiermee naar genoegen te hebben geïnformeerd en wensen mevrouw Wilms en u als Raad van Toezicht in zijn geheel, veel succes met uw werkzaamheden.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Rozendaal,

de secretaris
Boele Boelens

de burgemeester
Ester Weststeijn

I.a.a. Gemeente Rheden, t.a.v. mevrouw O. van Keulen (o.vankeulen@rheden.nl)

Collegevoorstel

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Raadsinformatiebrief lokaal preventieakkoord

Adviseur	: M. Jansma	**Behandeldatum**	:22 juni 2021
Programma	: Volksgezondheid en milieu	**Kenmerk**	:MJ-21-20
Programmanummer	: 7.	**Openbaar**	: **ja**
Portefeuillehouder	: A. Logemann		

Advies
1. Kennisnemen van de raadsinformatiebrief Lokaal preventieakkoord Rheden- Rozendaal
2. De raadsinformatiebrief op de lijst van ingekomen stukken zetten voor de raad van 6 juli 2021

Aanleiding
Op 15 juni ontvingen wij van de gemeente Rheden een raadsinformatiebrief over het Lokaal preventieakkoord Rheden-Rozendaal, bestemd voor de Rhedense raadsleden en raadsvolgers. Deze raadsinformatiebrief bevat een overzicht van de ontwikkelingen en vormt een goede aanvulling op het Lokaal preventieakkoord, waar u op 8 juni jl. mee heeft ingestemd en dat eveneens voor 6 juli op de lijst van ingekomen stukken is gezet.

Beoogd effect
Doelstelling is om de raad te informeren over de ontwikkelingen bij het Lokaal preventieakkoord, in samenhang met het Preventieakkoord zelf.

Argumenten
Het is van belang de gemeenteraad te informeren.

Kanttekeningen
N.v.t.

Personele gevolgen
Mede om ervoor te zorgen dat de activiteiten in het belang zijn van Rozendaal en haar inwoners, is ambtelijke inzet gewenst. Het thema ‘Eenzaamheid’ raakt beide gemeenten. In overleg met de (tijdelijke) senior adviseur kan, zeker in de opstartfase, een actievere invulling gegeven worden aan onze deelname aan de kerngroep, waarvan we nu agenda-lid zijn.

Financiën
N.v.t.

Vervolg
Zie bij communicatie.

Communicatie
1. Kerngroep Lokaal preventieakkoord

2. Op de lijst van ingekomen stukken voor de raad van 6 juli 2021

Bijlage
Raadsinformatiebrief Lokaal preventieakkoord

Raadsinformatiebrief

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Raadsinformatiebrief Lokaal preventieakkoord

Adviseur : M. Jansma ism K. Vosmeijer (gemeente Rheden)
Portefeuillehouder : A. Logemann
Datum : 22 juni 2021

Aan de Raad

Inleiding
De afgelopen maand hebben wij gewerkt aan een lokaal Preventie akkoord voor de gemeenten Rheden en Rozendaal. Het Preventie akkoord is een plan met concrete afspraken en acties voor een gezonder Rheden en Rozendaal! Met dit akkoord zetten we een beweging in gang waarbij betrokken partijen en inwoners gezamenlijk aan de slag gaan met verschillende acties voor gezondere gemeenten, onder het motto: 'Samen Sterker Gezond in Rheden & Rozendaal!' Via deze informatiebrief praten wij u bij over de inhoud van het akkoord en vervolgstappen.

Van Landelijk naar Lokaal akkoord
Het Preventie akkoord Rheden & Rozendaal is een vertaling van het Nationaal Preventie akkoord. Dit landelijke preventie akkoord richt zich op het aanpakken van drie thema's voor een gezonde leefstijl: overgewicht, roken en overmatig alcoholgebruik. Het lokale Preventieakkoord sluit aan op twee van deze landelijke thema's: overgewicht en roken (rookvrije generatie).
Daarnaast blijkt uit onderzoek dat veel mensen in onze gemeenten zich eenzaam voelen; daarom is eenzaamheid ook een thema in ons lokale akkoord.
Tot slot zetten we in op activiteiten die mensen helpen om wijzer om te gaan met hun geld: financiële gezondheid.

Akkoord van en voor de samenleving
Het Preventie akkoord is een plan van en voor de Rhedense en Rozendaalse samenleving. Verschillende organisaties en inwoners hebben al bijgedragen aan het opstellen van het akkoord en gaan de komende tijd aan de slag met de uitvoering. Reeds betrokken organisaties zijn onder meer: Koninklijke Gazelle, vrijwilligersorganisatie Humanitas, vluchtelingenwerk, het onderwijs, maatschappelijke organisaties zoals Stichting Vitesse Betrokken, Sportbedrijf Rheden, de bibliotheek, cultuurbedrijf RIQQ, de Rabobank, zorgorganisaties (Stichting EenPlus samenwerking, uit Velp) en welzijn (Incluzio). De gemeenten zijn ook partners van het akkoord. Iedereen kan meedoen, aanmeldingen zijn welkom.

De gemeenten, Stichting EenPlus, Humanitas en Incluzio vormen een kerngroep die zich met de planvorming en de coördinatie van de uitvoering bezig houdt.

Proces
De kerngroep aanvankelijk bestaande uit gemeente Rheden, EenPlus, Incluzio en Humanitas, is in 2020 begonnen. Stichting Proscoop heeft als start een zogenoemde 'scan' (het in kaart brengen van de lokale situatie aan de hand van beschikbare data) van Rheden gemaakt en een inwonersconsultatie opgezet.
Met een subsidie van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) is een onafhankelijk formateur ingeschakeld, die het proces om te komen tot een Preventie akkoord begeleidt.

Onze gemeente is in april 2021 'aangehaakt' en maakte geen onderdeel uit van de scan van Proscoop. Op dit moment vindt een inwonersconsultatie plaats en hierin wordt onze gemeente meegenomen. Deze inwonersconsultatie is bedoeld om de lokale aanpak aan te scherpen en eventuele nieuwe initiatieven toe te voegen. Met behulp van de consultatie worden de eerste contouren van het akkoord getoetst: zitten we op de juiste route of moet er meer gebeuren? De uitkomsten van deze inwonersconsulatie worden toegevoegd aan de definitieve versie van het Preventieakkoord, dat wij na de zomer aan uw raad verwachten te presenteren.

Inhoud
In ons lokale akkoord staan drie thema's centraal:

- ★ Lekker in je vel - gezonde leefstijl
- ★ Wijs met geld - financiële gezondheid
- ★ Samen sterker - eenzaamheid

Deze thema's dragen bij aan de centrale doelstellingen: het verbeteren van de gezondheid van onze inwoners en het voorkómen van nieuwe zorgvragen door het stimuleren van preventie-projecten binnen de verschillende thema's.

Uitvoering
Voor 2021 zijn er concrete plannen waar verschillende partijen aan gaan werken:

★ <u>Leefstijl: Lekker in je vel</u>
- Overgewicht: Uitvoeren van gezonde leefstijl programma's op scholen i.s.m. Vitesse Betrokken
- Rookvrije generatie: creëren van rookvrije locaties en omgevingen
- Bewegen voor jongeren: realiseren van een Global Goal Fietsroute
- Bewegen voor ouderen: enthousiasmeren en mobiliseren van doelgroepen om te bewegen in het doelgroepenbad (Biljoenbad) via patiëntenverenigingen

★ <u>Financiële gezondheid: Wijs met geld</u>
- Organiseren van financiële educatie op voortgezet onderwijs en MBO
- Uitvoeren van theaterproducties op voortgezet onderwijs en MBO over thema's armoede, sociale uitsluiting, geld en schulden
- Inzet van de interventie 'Geld-fit', een tool om grip te krijgen op je geldzaken.

★ <u>Eenzaamheid: Samen Sterker</u>
- Uitvoering van het programma 'Humanitas Samen Sterker': een project voor iedereen die zich eenzaam voelt.

Naast de thema-specifieke acties, is er aandacht voor de samenwerking tussen organisaties onderling, zoals samenwerking tussen eerstelijns zorgverleners en welzijnsorganisaties. Gezondheid is namelijk een verzameling van verschillende factoren, die om gezamenlijke aandacht vanuit verschillende perspectieven vraagt.

Vouchers voor kansrijke preventie-initiatieven 2022 en 2023
Voor het lopende kalenderjaar zijn door de kerngroep ideeën geselecteerd die passen bij de drie thema's. In 2022 en 2023 kunnen inwoners en organisaties ook initiatieven indienen. De meest kansrijke ideeën krijgen een financiële vergoeding in de vorm van vouchers. Inwoners worden zo gestimuleerd om de gezondheid van Rheden en Rozendaal te bevorderen.

Het Preventieakkoord is een plan van en voor de Rhedense en Rozendaalse samenleving. De

kerngroepleden en andere betrokkenen werken momenteel intensief samen aan dit akkoord. Voor de zomer 2021 ronden we het akkoord af. Inmiddels hebben al 15 organisaties en betrokkenen zich als officieel partner aangemeld voor deelname aan het akkoord. De gemeenten Rheden en Rozendaal zijn één van de partners van het akkoord.

Uitvoeringsbudget
Het rijk stelt voor de uitvoering van het akkoord geld beschikbaar. In de jaren 2021, 2022 en 2023 kan Rheden per jaar €30.000 per jaar aanvragen en Rozendaal €10.000. Gedurende drie jaar is dus jaarlijks €40.000 in totaal beschikbaar. Inmiddels heeft de VNG een positief advies uitgebracht op de eerste versie van ons akkoord, daarmee komen we in aanmerking voor uitvoeringsbudget.

Stappen voor de komende tijd
De kerngroep legt op dit moment de laatste hand aan het akkoord, waarna de uitvoering van plannen start. Na de zomer zal de kerngroep meer bekend maken over het indienen van initiatieven voor 2022 en aanvragen van uitvoeringsbudget daarvoor. Er volgt dan ook volop communicatie en een persmoment met ondertekening van het akkoord. De kerngroep begeleidt de partners de komende jaren daarbij. Ze geven advies over uitvoeringsplannen, verbinden betrokken mensen en organisaties met elkaar en geven advies over het verdelen van het beschikbare uitvoeringsbudget.

Het college van burgemeester en wethouders,

Boele Boelens,
Secretaris

Ester Weststeijn,
Burgemeester

Datum	:	15 april 2021
Bijlage	:	De verstedelijkingsstrategie ANF
Contactpersoon	:	M. Lenis
Telefoonnummer	:	0652751546

Onderwerp: Verstedelijkingsstrategie en concept-Regionale agenda 2022

Geachte Colleges van B&W
t.a.v. de portefeuillehouder Groene Metropoolregio

Inleiding

Op 10 maart jl. bent u tijdens het Regio-overleg bijgepraat over de stand van zaken van de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Tijdens die bijeenkomst is toegelicht waarom de Verstedelijkingsstrategie wordt gemaakt en hoe het ontwerpend onderzoek plaats vindt. In die bijeenkomst is ook verteld dat de Verstedelijkingsstrategie een onderdeel is van de opgave 'Groene groeiregio' en dat de strategie een (logisch) en integraal vervolg is op de afspraken die zijn gemaakt in de uitwerking van de Woondeal.

De Verstedelijkingsstrategie levert inzichten op over de lange termijn woon- en werklocaties, voortkomend uit een integrale blik op de (groene) leefomgeving van onze regio. Het biedt u bouwstenen voor uw lokale omgevingsbeleid. Eind april wordt de concept-Verstedelijkingsstrategie afgerond. Dan ligt er een schets waar op de middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon- en werklocaties voor de komende jaren een plek kunnen krijgen. De strategie reikt ontwerpprincipes en een afwegingskader aan en doet voorstellen over hoe we in de regio kunnen gaan werken met de strategie met richtlijnen en spelregels. Het schetst een zogenaamd 'adaptief ontwikkelpad': het geeft inzicht in welke keuzes nu en op een later moment genomen worden. Daarmee staat nog niet alles vast en is er voldoende flexibiliteit om veranderingen op te vangen.

Proces

Deze stand van zaken betekent dat in de maanden mei en juni de periode aanbreekt om een consulterende ronde langs de colleges van B&W en de gemeenteraden te maken. Als regio kunnen én willen we hierin geen mandaten overnemen. De consultatie is bedoeld om de Verstedelijkingsstrategie aan te scherpen. Een vergelijkbaar traject vindt tegelijkertijd plaats in de regio Foodvalley. Definitieve gemeentelijke besluitvorming is voorzien in september/oktober van dit jaar. Er wordt in deze consulterende ronde dus geen besluit gevraagd.

Wij nodigen u uit met uw gemeenteraad in gesprek te gaan over de concept-Verstedelijkingsstrategie. De gemeenteraden hebben in het najaar 2020 via uw college de Contourennotitie toegestuurd gekregen ter informatie. Nu is het moment om de gemeenteraad bij te praten over de Verstedelijkingsstrategie. Als eerste wordt op 21 april aanstaande een webinar georganiseerd voor alle

raadsleden in onze regio. De tweede stap is om per gemeente, samen met uw college, met de gemeenteraad in gesprek te gaan over de koppeling van de Verstedelijkingsstrategie aan het lokale omgevingsbeleid. Vragen die dan aan de orde komen zijn: waar zit de koppeling met de Woondeal? Hoe sluit dit aan op (het traject van) de Omgevingsvisie en op andere lopende plannen en visietrajecten? En waar liggen kansen en/of knelpunten? Ter voorbereiding op dit gesprek ontvangt uw college een notitie met daarin een beknopte hoofdlijn van de (concept) Verstedelijkingsstrategie.

Koppeling concept-Regionale agenda Groene Metropoolregio 2022

De afgelopen weken is door de vijf opgaventeams van de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen gewerkt aan de concretisering van de opgaven, resulterend in een concept-Regionale agenda 2022. Ook deze agenda wordt u binnenkort aangeboden. U ontvangt hierover een aparte brief.

Ik denk dat beide trajecten goed in samenhang met elkaar behandeld kunnen worden in uw gemeenteraad. De Verstedelijkingsstrategie biedt namelijk de lange termijn ‘stip op de horizon’ en is opgebouwd uit bouwstenen die goed overeenkomen met de vijf opgaven van de Groene Metropoolregio. De concept-Regionale agenda laat zien welke concrete acties er voorzien zijn.

Verzoek

Het verzoek dat ik u doe is om de Verstedelijkingsstrategie voor de zomer te laten agenderen op de agenda van uw gemeenteraad en dit, zo mogelijk, te koppelen aan de behandeling van de concept-Regionale agenda 2022. Het is belangrijk dat dit traject zorgvuldig wordt gedaan en dat betekent dat het Regiobureau samen met u en met mensen uit uw organisatie deze bijeenkomst graag helpen voorbereiden. Het goede gesprek kunnen voeren met de gemeenteraad vraagt ook inhoudelijke voorbereiding intern. Vanuit ons team is daarvoor materiaal (kaarten en een presentatie) en ook mens- en bestuurskracht beschikbaar. Mocht u kiezen voor aparte behandeling van Verstedelijkingsstrategie en concept-Regionale agenda 2022, dan staan we uiteraard ook klaar om u te ondersteunen.

Graag hoor ik van u of het lukt om dit onderwerp op korte termijn te agenderen of u deze wenst te koppelen aan de Regionale agenda 2022 en welke hulpvraag u heeft.

Met vriendelijke groet,

Carol van Eert;
Bestuurlijk trekker Verstedelijkingsstrategie AN-FV en Opgave Groene Groeiregio

Raadsinformatiebrief

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp:
Verstedelijkingsstrategie regio Arnhem-Nijmegen en Foodvalley

Adviseur : R. Berendsen
Portefeuillehouder : S. Warmerdam
Datum : 29 juni 2021

Aan de Raad

Inleiding
In de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley (gezamenlijk de Groene Metropool) ligt, op basis van bevolkingsprognoses, een enorme bouwopgave voor de komende jaren. Hierbij heeft de regio zichzelf als doel gesteld om de invulling van deze opgave zó vorm te geven dat het meerwaarde oplevert voor alle inwoners. Om deze opgave in goede banen te leiden is de verstedelijkingsstrategie opgesteld. Deze verstedelijkingsstrategie is onderdeel van de Groene Groei opgave van de agenda van de Groene Metropoolregio. Daar wordt de samenhang met de andere opgaven geborgd. Vooruitlopend op de definitieve besluitvorming die is voorzien in de periode september/oktober van 2021 wordt er voor de zomerperiode een consultatieronde gemaakt, waarin de verschillende colleges en gemeenteraden de gelegenheid krijgen om te reageren op de concept verstedelijkingsvisie en deze eventueel verder aan te scherpen.

Basis voor de verstedelijkingstrategie is de contourennotitie die in september 2020 door alle colleges in de regio is vastgelegd (en die ter informatie aan de gemeenteraden is aangeboden). Hierin is te lezen hoe de opdracht van de verstedelijkingsstrategie voor de groene metropool eruitziet. Het begint ermee dat de regio een nadrukkelijke plek wil innemen in het stedelijk netwerk van Nederland.

De Verstedelijkingsstrategie is van een hoog abstractieniveau en raakt Rozendaal in dit stadium nauwelijks. De verdere ontwikkeling en uitwerking zal nauwgezet in de gaten worden gehouden, maar het college ziet in deze consultatiefase geen aanleiding om inhoudelijk te reageren. We bieden de stukken daarom aan uw raad aan via een raadsinformatiebrief. Vanzelfsprekend staat het uw raad vrij om desgewenst wel een reactie (zienswijze) te formuleren.

De verstedelijkingsstrategie voor de regio Arnhem-Nijmegen en Foodvalley
De verstedelijkingsstrategie is opgebouwd langs vier bouwstenen: leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. Voor al die bouwstenen zijn ambities meegegeven. De focus van de verstedelijkingsstrategie ligt hierbij vooral voor de opgaven die over tien jaar ingevuld moeten worden. De opgaven voor de periode daarvoor ligt veelal al vast in plannen en overeenkomsten.
In de verstedelijkingsstrategie wordt globaal een beeld geschetst waar op de middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon-en werklocaties voor de komende jaren een plek kunnen krijgen. De strategie schetst een zogenaamd 'adaptief ontwikkelpad': het geeft inzicht in welke keuzes nu en op een later moment genomen worden. Daarmee staat nog niet alles vast en is er voldoende flexibiliteit om veranderingen op te vangen.

De strategie die is ontwikkeld laat zien wat het kostbare groene raamwerk van de regio is: de landschappen, de fijne uitloopgebieden en de groene dorpen en steden. De versterking (en waar nodig bescherming) daarvan staat voorop. Over die 'groene laag' heen zijn de lagen van economie en economische ontwikkeling gelegd, van de mobiliteitsstructuur zowel bestaand als gewenst en tot slot de laag van het woonprogramma. Met elkaar vormt dat een overzicht met kaarten waarop 'vlekken' te zien zijn die aangeven waar bij voorkeur in de periode vanaf 2025 – 2040 nieuwe gebieden voor wonen en werken ontstaan.

Deze strategie moet verder uitgewerkt gaan worden. Om breed draagvlak te krijgen worden de samenwerkingspartners in het veld zoals de waterschappen, de woningcorporaties, projectontwikkelaars en economic boards voor de zomer meegenomen in de strategie en worden zij gevraagd om een steunverklaring af te geven bij deze strategie.

Hieronder is kort weergegeven wat enkele voorgestelde ontwerpprincipes zijn per bouwsteen. Als voorbeeld om te schetsen hoe de uitwerking per bouwsteen plaatsvindt. En tevens om te laten zien hoe dat bijdraagt aan het totaalbeeld van de opgave. Voor de bouwsteen economie (en de daarbij behorende ontwerpprincipes) geldt dat daar nog een verdieping op gemaakt wordt.

1. Leefomgeving: meer landschap!

- Niet bouwen in beschermde natuurgebieden. In eerste instantie niet bouwen in de natste delen van het gebied. Maar die plekken maken wel een belangrijk onderdeel uit van onze integrale ontwerpen omdat ze belangrijk zijn voor biodiversiteit en klimaatadaptatie. We zetten in op natuur- en klimaatadaptief verstedelijken.
- We sluiten aan op de Regionale Energie Strategie (RES 1.0).
- In onze regio is er voldoende publiek toegankelijk groen voor dagelijks gebruik en zijn er dagrecreatieve voorzieningen op nabije afstand van nieuwe woningen.
- Onze planvorming is stikstofinclusief: we lossen het stikstofvraagstuk voor de verstedelijking zoveel mogelijk in het gebied zelf op. Waar nodig faseren we in ruimte en tijd.

2. Slimme en schone mobiliteit

- Nieuwe woningen worden zoveel mogelijk geprogrammeerd bij (H)OV-trein en bus- en/of in verbinding met nabij gelegen (regionale/snel-) fietspaden. Waarbij in de eerste plaats bestaande capaciteit wordt benut en knooppuntvorming wordt gestimuleerd. Daarna wordt pas gekeken naar uitbreiding van bestaande mobiliteitsvoorzieningen en pas daarna naar de aanleg van nieuwe gebieden.
- Nieuwe woningen worden eerst binnen bestaand stedelijk gebied gebouwd, vervolgens aan de randen van steden en dorpen, nog steeds binnen bebouwd gebied. Daarna binnen of direct aan het bestaande bebouwde gebied binnen stedelijke agglomeraties/dorpen.
- Een locatie komt alleen in aanmerking voor een bestemmingswijziging als ook de mobiliteitsoplossing wordt opgenomen. Om mobiliteit te beperken wordt waar dat mogelijk is ingezet op het mengen van wonen en werken.

3. Economie: het werk van de toekomst

- Het versterken van de agglomeratiekracht van de regio door het creëren van een sterke stedelijke dichtheid in de aantrekkelijke context van de groene leefomgeving/ het regionale landschap + excellente bereikbaarheid via OV (internationaal en regionaal)!
- Inzet op de versterking van campussen en werklocaties en de verbindingen daartussen (ontwikkelen ecosysteem) met nadruk op de thema's Food, Health en Energy.

- Duurzaam omgaan met nieuwe en oude bedrijventerreinen door innovatief om te gaan met de ruimtevraag voor bedrijventerreinen (waar kan het beter en intensiever) en het anders categoriseren van werkmilieus.

4. Wonen: meer vitale stad en vitale kernen

- We werken vanuit een Groen raamwerk: ontwikkel groen (in en rond het stedelijk gebied), koppel dit aan een regionale netwerk van voet- en (snel) fietspaden en ov en zet daarmee ook in op het versterken van recreatie, biodiversiteit, klimaatadaptatie, enzovoort.
- We zetten in op variatie en complementariteit: nieuwe plannen zijn een aanvulling op bestaande voorraad én op de variëteit aan (groene) woonmilieus. Daarbinnen realiseren we verschillende prijssegmenten. De komende jaren is er vooral behoefte aan meer betaalbare woningen.
- We zetten in op een circulaire leefomgeving. Dat betekent dat we de 'bestaande voorraad' benutten met efficiënt gebruik van ruimte en grondstoffen. Deze strategie is een stimulans voor het verduurzamen en vitaal maken van bestaande wijken. We zetten vooral in op functiemenging, verdichten en inbreiden, op transformeren en herstructurering. We zorgen daarbij voor meer en beter handelingsperspectief.

Werken met de verstedelijkingsstrategie

De verstedelijkingsstrategie maken we met elkaar voor 20 tot 25 jaar. Dat is een lange periode waarvan we nu al weten dat er van alles gaat gebeuren. Er zullen zich veranderingen voordoen in de economie en in de politiek, maar ook in de woonbehoeften van inwoners, de manier waarop we reizen en waarop bedrijven zich organiseren. Wat er precies verandert kunnen we nu niet voorspellen, maar we weten wel dat het zal veranderen.

Door vooraf afspraken te maken over hoe we om (willen) gaan met die veranderingen en op welke manier we dan met elkaar bijsturen, zijn we met elkaar in staat om op tijd te reageren. We monitoren met elkaar en kijken steeds naar wat er op (middel)lange termijn nodig is om integrale doelen te halen. Dat gaat over de inhoud, maar ook over timing. Alleen als we zo dubbelhandig sturen kunnen we komen tot een aanpak die onze regio versterkt en vooral ook vergroent.
In de bijlage is de kaart met het verstedelijkingsconcept erop weergegeven.

De verstedelijkingsstrategie geeft uiteindelijk aan wat de randvoorwaarden zijn, hoe de fasering en rolverdeling is, welke investeringen nodig zijn en hoe in de komende jaren gewerkt gaat worden met de strategie. Over deze strategie wordt eind 2021 een verstedelijkingsakkoord gesloten. Het is vervolgens aan de gemeenten en de provincies om deze uitgangspunten over te nemen in het lokale omgevingsbeleid. In Rozendaal is dat de Omgevingsvisie.

Consultatie

In april jl. is aan raadsleden de gelegenheid geboden deel te nemen aan een webinar om bijgepraat te worden over de verstedelijkingsstrategie. Nu, voor de zomer, wordt een consultatieronde langs de colleges van B&W en de gemeenteraden gemaakt. De consultatie is bedoeld om de Verstedelijkingsstrategie aan te scherpen. Er wordt in deze consulterende ronde dus geen besluit gevraagd. Zoals gezegd ziet het college geen aanleiding om te reageren. Definitieve gemeentelijke besluitvorming (in college en raad) is voorzien in september/oktober van dit jaar, bij ons dus in de raadsvergadering van 21 september. Ter voorbereiding hierop stellen we voor medio september een raadsinformatiebijeenkomst te organiseren. U wordt daarin bijgepraat op de essentie van de

verstedelijkingsstrategie en er is gelegenheid om de laatste stand van zaken mee te nemen in uw besluit.

Nadere informatie

In de bijlage van deze raadsinformatiebrief is de brief gevoegd die vanuit de Groene Metropoolregio is verzonden. Een document waarop de hoofdlijnen van de concept verstedelijkingsstrategie zijn opgenomen en een kaart van de concept verstedelijkingsstrategie. Ook is een schematische weergave van het proces bijgevoegd.

Mocht u naar aanleiding van deze raadsinformatiebrief nog vragen of opmerkingen hebben, kunt u contact opnemen met de Griffier de heer Schaap, via 026 – 384 36 61 of griffie@rozendaal.nl.

Het college van burgemeester en wethouders,

Boele Boelens,	Ester Weststeijn,
Secretaris	Burgemeester

Bijlage(n)

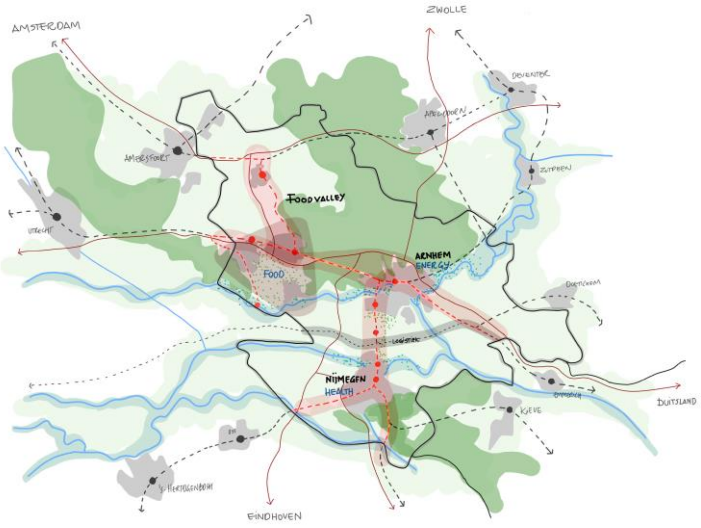
1. Brief verstedelijkingstrategie
2. Hoofdlijnen concept verstedelijkingsstrategie
3. Kaart concept verstedelijkingsstrategie (21 mei 2021)
4. Planning regionale verstedelijkingsstrategie (schematische weergave proces)

De verstedelijkingsstrategie voor de regio Arnhem-Nijmegen en Foodvalley

Waarom maken we een verstedelijkingsstrategie?
In de regio's Arnhem-Nijmegen en Foodvalley (die met elkaar de Groene Metropool vormen) wonen op dit moment al meer dan een miljoen inwoners. De bevolkingsprognoses geven aan dat dat aantal in de komende decennia nog flink zal groeien. Dat maakt dat er een enorme bouwopgave ligt om aan de vraag aan woningen te voldoen: als de prognoses uitkomen zijn er in de komende 20 jaar zo'n 100.000 woningen extra nodig in de regio. Dat is niet alleen een forse (bouw)opgave, dat heeft ook een ongekende impact op de regio die bekend staat om zijn groene en ontspannen karakter. Mensen wonen en werken graag in de groene metropool. De opgave die voorligt is dan ook hoe de verwachte groei zó opgevangen kan worden, dat de kwaliteit van de regio overeind blijft en als het even kan versterkt wordt. De opgave is dan ook veel breder dan alleen de vraag om woningen.

De regio heeft zichzelf als doel gesteld om de groei van woningen en werklocaties zó vorm te geven dat het meerwaarde oplevert voor alle inwoners. Om die opgave goed in te vullen zullen regiobreed keuzes gemaakt moeten worden: waar willen we dat er niet gebouwd wordt en waar kan ontwikkeling van een woon- of werklocatie een kern of stad juist helpen om een gebied te versterken en de vitaliteit te behouden? Wat is een logisch moment om te bouwen? Welke randvoorwaarden stellen we aan locaties bijvoorbeeld als het gaat om bereikbaarheid of om de kwaliteit van het programma? En: hoe faseren we deze ontwikkelingen? Om deze vragen te kunnen beantwoorden wordt de verstedelijkingsstrategie opgesteld.

De uitgangspunten
In de contourennotitie die in september 2020 door alle colleges in de regio is vastgelegd (en die ter informatie aan de gemeenteraden is aangeboden) is te lezen hoe de opdracht van de verstedelijkingsstrategie voor de groene metropool eruitziet. Het begint ermee dat de regio een nadrukkelijke plek wil innemen in het stedelijk netwerk van Nederland.
De regio ligt zeer centraal tussen de Randstad en Duitsland en die unieke ligging biedt kansen die we nog beter willen benutten. We zoomen uit naar het (inter)nationale niveau, maar vervolgens zoomen we uiteraard ook weer in om de opgave binnen de regio scherper te krijgen.

De verstedelijkingsstrategie wordt opgebouwd langs vier bouwstenen: leefomgeving, mobiliteit, economie en wonen. Voor al die bouwstenen zijn ambities meegegeven. De beschreven volgorde is niet toevallig. Het behoud en versterken van de leefomgeving staat voorop. Vervolgens kijken we naar plekken die goed bereikbaar (te maken) zijn, bij voorkeur met openbaar vervoer. Het versterken van de economie is belangrijk: het zou mooi zijn als iedere nieuwe woning ook een baan oplevert want daarmee houden we een goede woon-werkbalans in de regio. En natuurlijk is er de woonopgave. Die opgave is niet alleen kwantitatief: we willen vooral ook goede woningen maken die aansluiten op de behoefte die er is bij doelgroepen in

de verschillende gemeenten. Woningen die energieneutraal zijn en circulair gebouwd. Deze opgave moet ook de bestaande wijken en buurten versterken. In de afgelopen zes maanden zijn de bouwstenen verder uitgewerkt en verfijnd en is onderzocht in hoeverre er ontwerpprincipes te formuleren zijn vanuit deze bouwstenen.

Naast het onderzoek naar de bouwstenen is ook goed gekeken naar prognoses en cijfers over ruimtebehoefte. In de planmonitor zijn de woningbouwplannen voor de periode tot 2025-2027 opgenomen. Deze locaties en aantallen liggen al vast in bestemmingsplannen, in contracten met ontwikkelende partijen of ze zijn opgenomen in gebiedsvisies. Datzelfde geldt voor de plannen die er zijn voor werklocaties. Ook daarvan is voor de komende tien jaar al veel bekend. De verstedelijkingsstrategie legt hier niet de focus op. De meerwaarde wordt vooral geboden voor de periode daarna en naar hoe de ruimtevraag voor nieuwe plannen het beste een plek kan krijgen in de regio.

Wat leveren we op?
De verstedelijkingsstrategie beschrijft welke voorwaarden en principes (onder andere de versterking en verduurzaming van de economie, bereikbaarheid en de kwaliteit van de ontspannen leefomgeving) er zijn om te komen tot nieuwe locaties voor wonen en werken. Er wordt globaal een beeld geschetst waar op de middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon-en werklocaties voor de komende jaren een plek kunnen krijgen. De strategie schetst een zogenaamd ‘adaptief ontwikkelpad’: het geeft inzicht in welke keuzes nu en op een later moment genomen worden. Daarmee staat nog niet alles vast en is er voldoende flexibiliteit om veranderingen op te vangen.
De strategie reikt ontwerpprincipes en een afwegingskader aan. In de spreekt over het landschap en over aantallen, over vlekken voor wonen en werken, over bandbreedtes, over prioritaire gebieden, over randvoorwaarden en over investeringen die nodig zijn. En de strategie geeft aan hoe we in de regio gaan werken met de strategie met richtlijnen en spelregels.

Wat is onze werkwijze nu en straks?
In een intensieve samenwerking tussen de twee regio’s, de 26 gemeenten, het Rijk, de provincies Gelderland en Utrecht is ontwerpend onderzoek uitgevoerd en is een analyse gemaakt van prognoses voor wonen en werken. Op basis van de uitkomsten is een strategie ontwikkeld. Deze strategie laat zien wat het kostbare groene raamwerk van de regio is: de landschappen, de fijne uitloopgebieden en de groene dorpen en steden. De versterking (en waar nodig bescherming) daarvan staat voorop. Over die ‘groene laag’ heen zijn de lagen van economie en economische ontwikkeling gelegd, van de mobiliteitsstructuur zowel bestaand als gewenst en tot slot de laag van het woonprogramma. Met elkaar vormt dat een overzicht met kaarten waarop ‘vlekken’ te zien zijn die aangeven waar bij voorkeur in de periode vanaf 2025 – 2040 nieuwe gebieden voor wonen en werken ontstaan.

Wie heeft welke rol?
Deze strategie is opgesteld vanuit de intentie dat alle regiopartners en het rijk met elkaar van mening zijn dat dit de manier is waarop de groene metropool tot groei kan komen. De uitwerking daarvan begint hierna. Om breed draagvlak te krijgen worden de samenwerkingspartners in het veld zoals de waterschappen, de woningcorporaties, projectontwikkelaars en economic boards voor de zomer

meegenomen in de strategie en worden zij gevraagd om een steunverklaring af te geven bij deze strategie.
Aan het eind van het jaar wordt aanvullend op de verstedelijkingsstrategie een verstedelijkingsakkoord gesloten waarin rijk en regio (de eerder genoemde partijen) werk-, onderzoeks- en investeringsafspraken met elkaar maken. Dat akkoord wordt eind dit jaar getekend.

Het is vervolgens aan de gemeenten en de provincies om deze uitgangspunten te onderstrepen en vervolgens over te nemen in het lokale omgevingsbeleid. Dat is waar de rol van de raden ligt: beoordelen waar het lokale en regionale omgevingsbeleid aangepast kan of moet worden om als gemeente binnen deze regionale ambitie je eigen programma en ambities vorm te geven.
De opzet van deze strategie sluit zoveel mogelijk aan op staand beleid in de regio en op de visies die tegelijkertijd met deze verstedelijkingsstrategie ontwikkeld worden. Deze strategie helpt om in de komende dertig jaar de keuzes te maken bij het aanwijzen van nieuwe, duurzame plekken voor wonen en werken in de groene en ontspannen regio.

Waar staan we nu?
Het onderzoek naar de bouwstenen, de onderliggende cijfers en plannen hebben geleid tot de ruimtelijke uitgangspunten en ontwerpprincipes zoals net verteld. Die worden op dit moment omgezet in schetsen en een ruimtelijk raamwerk. Dat document kunnen we u nu nog niet toesturen omdat het in nog opbouw is. Voor het gereed maken van dit voorstel hebben we nog ongeveer een maand voor nodig. Toch nemen we u vast mee in waar we staan en welke afwegingen er ook voor u te maken zijn. In april wordt u eerst in een webinar bijgepraat over de verstedelijkingsstrategie. U krijgt dan een toelichting op de opdracht, de werkwijze en de principes. Maar we laten u ook de eerste schetsen zien en de hoofdkeuzes die voorgesteld worden. We horen graag uw reactie op de uitgangspunten en uw gedachten over uitwerkingen daarvan in de komende jaren. De opbrengsten van deze consulatie zullen worden gebruikt in de verdere ontwikkeling van de Verstedelijkingsstrategie.

‘Meer landschap, meer vitale stad en kernen’
De conclusie van het onderzoek naar de bouwstenen en locaties is kort samengevat dat als we het goed willen doen - de groei die op ons afkomt versterkt dat wat we graag willen zijn - dat we dan meer landschap moeten maken én meer vitale steden, regiokernen en dorpskernen.

Hieronder is kort weergegeven wat enkele voorgestelde eerste ontwerpprincipes zijn per bouwsteen. Als voorbeeld om te schetsen hoe de uitwerking per bouwsteen plaatsvindt. En tevens om te laten zien hoe dat bijdraagt aan het totaalbeeld van de opgave.

Leefomgeving: meer landschap!

→ Niet bouwen in beschermde natuurgebieden. In eerste instantie niet bouwen in de natste delen van het gebied. Maar die plekken maken wel een belangrijk onderdeel uit van onze integrale ontwerpen omdat ze belangrijk zijn voor biodiversiteit en klimaatadaptatie. We zetten in op natuur- en klimaatadaptief verstedelijken.
→ We sluiten aan op de Regionale Energie Strategie (RES 1.0).

→ In onze regio is er voldoende publiek toegankelijk groen voor dagelijks gebruik en zijn er dagrecreatieve voorzieningen op nabije afstand van nieuwe woningen.
→ Onze planvorming is stikstofinclusief: we lossen het stikstofvraagstuk voor de verstedelijking zoveel mogelijk in het gebied zelf op. Waar nodig faseren we in ruimte en tijd.

Mobiliteit: duurzaam en nabij

→ Er wordt gekozen voor laagdrempelige en efficiënte OV-verbindingen, waarbij woon- en werklocaties worden verbonden, maar waar ook economische clusters aan elkaar worden verbonden.
→ Nieuwe woningen worden zoveel mogelijk geprogrammeerd bij (H)OV-trein en bus- en/of in verbinding met nabij gelegen (regionale/snel-) fietspaden. Waarbij in de eerste plaats bestaande capaciteit wordt benut en knooppuntvorming wordt gestimuleerd. Daarna wordt pas gekeken naar uitbreiding van bestaande mobiliteitsvoorzieningen en pas daarna naar de aanleg van nieuwe gebieden.
→ Een locatie wordt alleen benoemd voor economie of wonen als de toekomstige mobiliteitsoplossing er al ligt of voorzien is. Dat geldt voor infrastructuur, maar ook voor regelgeving zoals de parkeernormen.

Economie: food, health & energy als aanjagers voor economische groei

→ Het versterken van de agglomeratiekracht van de regio door het creëren van een sterke stedelijke dichtheid in de aantrekkelijke context van de groene leefomgeving/ het regionale landschap + excellente bereikbaarheid via OV (internationaal en regionaal)!
→ Inzet op de versterking van campussen en werklocaties en de verbindingen daartussen (ontwikkelen ecosysteem).
→ Duurzaam omgaan met nieuwe en oude bedrijfsterreinen door innovatief om te gaan met de ruimtevraag voor bedrijventerreinen (waar kan het beter en intensiever) en het categoriseren van werkmilieus.

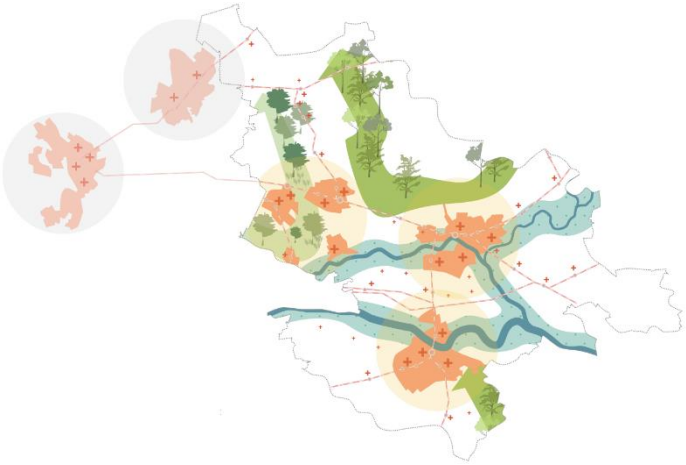
Wonen: meer vitale stad en vitale kernen

→ We werken vanuit een *Groen raamwerk: o*ntwikkel groen (in en rond het stedelijk gebied), koppel dit aan een regionale netwerk van voet- en (snel) fietspaden en ov en zet daarmee ook in op het versterken van recreatie, biodiversiteit, klimaatadaptatie, enzovoort.
→ Belangrijk is ook de inzet op variatie en complementariteit: nieuwe plannen zijn een aanvulling op bestaande voorraad én op de variëteit aan (groene) woonmilieus. Daarbinnen realiseren we verschillende prijssegmenten. De komende jaren is er vooral behoefte aan meer betaalbare woningen.
→ We zetten in op een circulaire leefomgeving. Dat betekent dat we de ‘bestaande voorraad’ benutten met efficiënt gebruik van ruimte en grondstoffen. Deze strategie is een stimulans voor het verduurzamen en vitaal maken van bestaande wijken. We zetten vooral in op functiemenging, verdichten en inbreiden, op transformeren en herstructering. We zorgen daarbij voor meer en beter handelingsperspectief.

Als we deze vier bouwstenen en de kaarten die daarvan te maken zijn over elkaar heen leggen, volgen daar een flink aantal verhaallijnen uit. Als je die lijnen volgt, kom je uit op locaties waar aantallen woningen en banen aan te verbinden zijn. We kunnen uitrekenen hoeveel ruimte er is – en welke randvoorwaarden er zijn – om hier woon- en werklocaties te maken. En we hebben getest of het past. We kunnen de vraag naar ruimte in onze regio oplossen op een versterkende manier, maar dat betekent dat we op tijd moeten beginnen om te zorgen dat de randvoorwaarden om te kunnen bouwen op orde zijn. Het is dus ook een belangrijk planningsvraagstuk. Tegelijkertijd hebben we nu de tijd om aan de slag te gaan met locaties die pas verder in de tijd nodig zijn.

De verhaallijnen die ontstaan zijn: IC-stations, onderbenutte stationslocaties, nieuwe stations of HOV-locaties, plekken op e-bike afstand van banen en van de steden, economische brandpunten,

transformatie en revitalisering van bedrijventerreinen, integrale wijkaanpak, verdichting van stads- of dorpsranden, vitale dorpskernen en stadsranden in combinatie met wijkaanpak.

Dat betekent niet dat we nu puntjes op de kaart zetten “hier moet het gebeuren”, maar wel dat we richting geven. Een belangrijke element hierin is (door)ontwikkeling van de polycentrische polen als onderdeel van Stedelijk Netwerk Nederland. De centra van iedere ‘pool’ worden goed met elkaar én met het omliggende gebied verbonden, zodat de netwerkkracht versterkt wordt. We gaan hierbij uit van drie belangrijke centra in het gebied: het ‘WERV-gebied’[1], Arnhem en Nijmegen. Op deze plekken kan een substantieel deel van de woon- en werkbehoefte een plek krijgen. Deze (stads)centra zijn nauw verbonden met het gebied eromheen. Verbinden van netwerkkracht betekent ook dat ook in deze verbonden gebieden de woon- en werkbehoefte geaccommodeerd wordt. In dit netwerk spelen ook opgaven op het gebied van leefkwaliteit en mobiliteit. Die gecombineerde opgaven hebben we samengevat onder de term vitaliteit.

Werken met de verstedelijkingsstrategie

De verstedelijkingsstrategie maken we met elkaar voor 20 tot 25 jaar. Dat is een lange periode waarvan we nu al weten dat er van alles gaat gebeuren. Er zullen zich veranderingen voordoen in de economie en in de politiek, maar ook in de woonbehoeften van inwoners, de manier waarop we reizen en waarop bedrijven zich organiseren. Wat er precies verandert kunnen we nu niet voorspellen, maar we weten wel dat het zal veranderen.

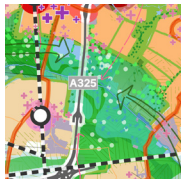
Door vooraf afspraken te maken over hoe we om (willen) gaan met die veranderingen en op welke manier we dan met elkaar bijsturen, zijn we met elkaar in staat om op tijd te reageren. We monitoren met elkaar en kijken steeds naar wat er op (middel)lange termijn nodig is om integrale doelen te halen. Dat gaat over de inhoud, maar ook over timing. Alleen als we zo dubbelhandig sturen kunnen we komen tot een aanpak die onze regio versterkt en vooral ook vergroent.

[1] Het gebied Wageningen, Ede, Rhenen, Veenendaal.

Groene Metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley

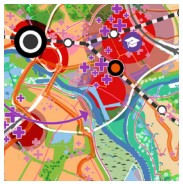
Meer landschap, meer stad

De ligging van Arnhem-Nijmegen-Foodvalley **midden in het Stedelijk Netwerk Nederland** met de combinatie van sterke steden en vitale kernen in een **aantrekkelijke groene leefomgeving** zorgt ervoor dat dit een regio is waar mensen graag **wonen en werken**. De groei die eraan komt, helpt ons om **de regio nog vitaler, groener en sterker** te maken. Wij ontwikkelen ons door tot een poly-centrische **Groene Metropool.** Dat is onze inzet!

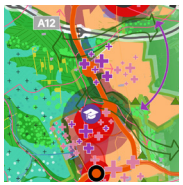
Leefomgeving: meer landschap!

- Groene ecologische buffers, uitloopgebieden;
- Natuurinclusief, klimaatadaptief verstedelijken;
- Voldoende toegankelijk groen op nabije afstand van (nieuwe) woningen;
- Stikstofinclusieve planvorming: vraagstuk in de regio oplossen en waar nodig faseren.

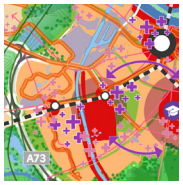
Mobiliteit: slim en schoon

- Laagdrempelige en efficiënte OV-verbindingen, voor woonlocaties en economische clusters;
- Nieuwe woningen zoveel mogelijk bij (H)OV-verbindingen en/of (snel)fietspaden;
- Locaties alleen benoemen voor economie en wonen met een (voorziene) mobiliteitsoplossing.

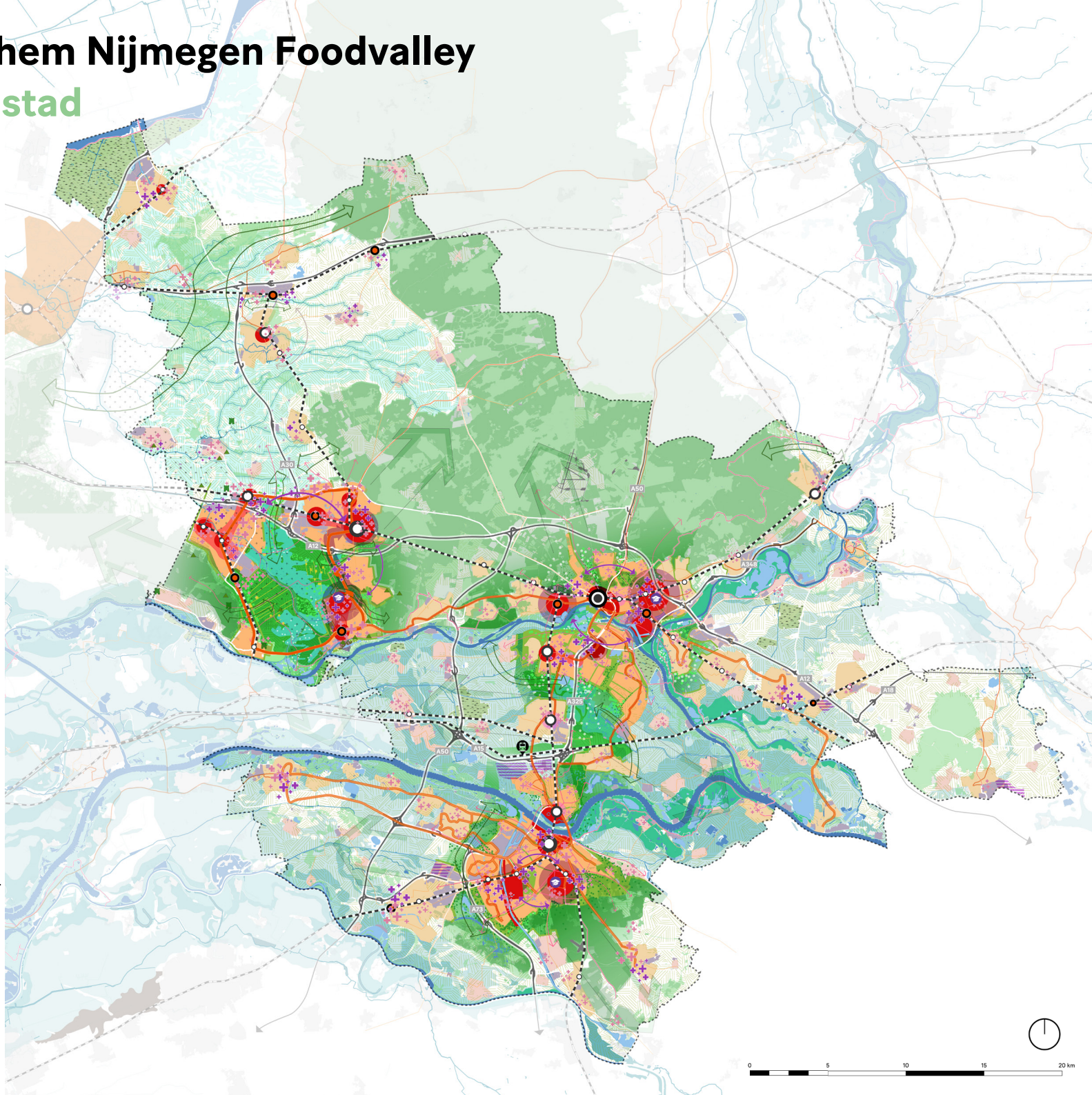
Economie: het werk van de toekomst

- Agglomeratiekracht door het creëren van stedelijke dichtheid met polycentrische kernen, aantrekkelijke groene leefomgeving en excellente OV-bereikbaarheid;
- Duurzaam en innovatief omgaan met de ruimtevraag voor bedrijven en de energietransitie.

Wonen: meer vitale stad en meer vitale kernen

- Compacte, dynamische woonmilieus met een combinatie van wonen, werken, voorzieningen;
- Inzet op variatie en complementariteit: nieuwe plannen als aanvulling op bestaande voorraad;
- Inzet op circulaire leefomgeving: stimulans voor verduurzamen van bestaande wijken.

Planning regionale verstedelijkingsstrategie

Ten behoeve van ambtelijk platform Groene Groei

De hoofdlijnen van de concept-verstedelijkingsstrategie zijn beschreven in een notitie die jullie in mei 2021 al ontvingen. Dit is nu uitgewerkt naar een compleet document. **Dit document ontvangen alle gemeenten op 1 juli 2021.** Wij vragen jullie dit in procedure te brengen.

De strategie bestaat uit drie pijlers: verstedelijkingsconcept, gebiedsuitwerkingen en (de opzet voor) een verstedelijkingsakkoord . Tijdens het ambtelijk platform Groene Groei op 15 juni hebben we het vooral gehad over de gebiedsuitwerkingen. In deze memo beschrijven we de relatie met de andere twee pijlers: Verstedelijkingsconcept en -akkoord. Omdat we nu vragen de strategie in procedure te brengen staan de relevante acties en momenten in een planning.

2021 ↓	**VERSTEDELIJKINGSCONCEPT:** bouwstenen, ontwerpprincipes voor regio én positionering in Stedelijk Netwerk Nederland (NOVI).	**GEBIEDSUITWERKINGEN:** Ruimtelijk toetsen ontwerpprincipes én komen tot gebiedsagenda.	**VERSTEDELIJKINGSAKKOORD:** Werk-, onderzoeks- en investeringsafspraken voor uitvoering strategie.
Juli	**Week 26:** Verstedelijkingsstrategie gereed, incl. voorzet voor B&W-advies en raadsvoorstel.	**Juni/juli:** Atelier 1 per deelgebied (testen of principes ook gebiedsgericht doen wat we beogen én formuleren positionering, kwesties en opgaven).	
Augustus	**Juli/aug :** instemmen B&W *		
September	**Sep./okt :** vaststellen raad **	**September:** Atelier 2 per deelgebied (concretiseren incl. afhankelijkheden en/of randvoorwaarden).	
Oktober	**Resultaat:** Positionering, bouwstenen, principes en vervolgproces in beeld.	**Resultaat:** Gebiedsagenda met daarin o.a. acties, samenwerking en gewenste afspraken in beeld.	**Resultaat:** Voorstel voor afspraken met het Rijk.
November	*Meeste gemeenten baseerden consultatie raad op hoofdlijnennotitie. Indien consultatie in september; dan kunnen o.b.v. complete document tips, vraag- en aandachtspunten voor vervolg meegegeven worden. Na consultatie is vaststelling door raad in oktober (of november) gewenst.*		**Week 47:** BO MIRT: bespreking 1e versie Verstedelijkingsakkoord en investeringsagenda.
December			
2022 ↓	**'Werken met':** Strategie biedt basis van proces van (adaptief) programmeren van verstedelijking. Reeds geprogrammeerde ontwikkelingen worden verder integraal uitgewerkt in gebiedsprocessen en projectuitwerkingen.		

* We vragen van colleges:

- In te stemmen met het verstedelijkingsconcept en de daarin uitgesproken ambitie, ontwerpprincipes en voorgestelde langjarige regionale samenwerking en werkwijze.
- Om het bestuurlijk kernteam het 'mandaat' te geven om afspraken te maken met partners van rijk, regio en provincie om te komen tot een concept-verstedelijkingsakkoord en investeringsagenda.
- De verstedelijkingsstrategie voor te leggen aan de gemeenteraad.

** We vragen van de raden:

- In te stemmen met het verstedelijkingsconcept en de daarin uitgesproken ambitie, ontwerpprincipes en voorgestelde langjarige regionale samenwerking en werkwijze.
- Om hun college het 'mandaat' te geven om afspraken te maken met het bestuurlijk kernteam over de afspraken inzake het concept-verstedelijkingsakkoord en investeringsagenda.

Collegevoorstel

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Vaststelling subsidie 2020 Bibliotheek

Adviseur	: M. Jansma	**Behandeldatum**	: 22 juni 2021
Programma	: Sociaal domein	**Kenmerk**	: 21-00116
Programmanummer	: 6.	**Openbaar**	: **ja**
Portefeuillehouder	: A. Logemann		

Advies
1. De hoogte van de subsidie 2020 aan Bibliotheek Veluwezoom vaststellen gelijk aan het verleende bedrag: € 34.704,-.

Aanleiding
Dit voorstel gaat over het vaststellen van een welzijnssubsidie 2020 die door uw college is verleend. Subsidies hoger dan € 5.000,- worden ter vaststelling aan uw college voorgelegd. Dat is hier het geval. In 2020 heeft u een subsidie ad € 34.704,- verstrekt aan bibliotheek Veluwezoom. De subsidie wordt vastgesteld op basis van de Jaarrekening, voor de financiële toelichting, en het Jaarverslag, met een overzicht van de activiteiten. De Jaarrekening 2020 is bijgevoegd (* bijlage 1). Zoals te lezen in het bestuurs-verslag bij deze Jaarrekening (blz. 4 en 5) was 2020 vanwege de coronapandemie een atypisch jaar. Veel activiteiten konden geen doorgang vinden, deels zijn hier andere voor in de plaats gekomen (* zie jaarverslag, bijlage 2).

Beoogd effect
Doelstelling is om de subsidie 2020 aan de bibliotheek Veluwezoom vast te stellen. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit dat de bibliotheek in 2020 door de coronamaatregelen een aantal activiteiten niet heeft kunnen uitvoeren. Tegelijkertijd is van belang dat de subsidie van onze gemeente (3,4% van de exploitatiesubsidie van de gemeente Rheden) als algemene doelsubsidie in de bibliotheekbegroting is opgenomen. Onze subsidie is niet gekoppeld aan activiteiten.

Argumenten
Rozendaals belang
Op grond van de WSOB (Wet Stelsel Openbare Bibliotheken) dient elke gemeente haar inwoners toegang te geven tot een bibliotheekvoorziening. Onze gemeente voldoet aan haar verplichting door het mede-financieren van de bibliotheek in Velp, naar rato van inwonertal van de gemeente Rheden. In dit verband is het voor onze gemeente een positieve ontwikkeling dat de bibliotheek na enkele jaren terug verhuist naar de locatie Den Heuvel in het centrum van Velp.
Dit is voor onze inwoners dichterbij dan het Astrum College in Velp-Zuid. De officiële opening was op 10 mei jl., de feitelijke openstelling op 1 juli.

Rechtmatigheid
Door een landelijke lockdown vanwege de coronapandemie is de bibliotheek in 2020 twee keer gesloten geweest. Een aantal activiteiten heeft geen doorgang kunnen vinden. Het niet doorgaan van activiteiten waarvoor subsidie is verleend, is zowel op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) als onze Algemene Subsidieverordening (ASV) een weigeringsgrond voor een subsidie.

De doelsubsidie van Rozendaal wordt ingezet als bijdrage, naar rato van inwonertal, aan de exploitatie van bibliotheek Velp. Hij heeft dus geen specifieke bestemming.
Zoals te lezen in het Jaarverslag 2020 (m.n. blz. 5 t/m 7) heeft de bibliotheek, toen door de sluiting geen 'gewone' uitleen mogelijk was, alternatieve dienstverlening ontwikkeld, zoals 'De Afhaalbieb'. Dus hier zijn wel prestaties geleverd. Wij hebben niet gewogen of deze alternatieve dienstverlening gelijk in omvang was aan de reguliere dienstverlening. Gezien de algemeen bekende moeilijke situatie waarin de bibliotheken verkeren, leek ons dit niet nodig. De vaste lasten van de bibliotheek zijn in 2020 doorgelopen terwijl inkomsten zoals uit te-laatgelden en verhuur van gemeenschapsaccommodatie De Klipper in Oosterbeek sterk terugliepen.
Andere activiteiten die niet doorgingen, zoals het bibliotheekwerk op scholen en projecten gericht op taalachterstanden en dergelijke, worden niet door onze gemeente gesubsidieerd.

Kanttekeningen
Rechtmatigheid
Zie bij Argumenten.

Personele gevolgen
N.v.t.

Financiën
N.v.t. De subsidie ad € 34.704 in 2020 is al verstrekt.

Vervolg
Zie bij Communicatie

Communicatie
1. Bestuur bibliotheek Veluwezoom
2. Gemeente Rheden tkn
3. Gemeenteraad d.d. 6 juli tkn op de lijst van ingekomen stukken

Bijlagen
1. Jaarrekening 2020
2. Jaarverslag 2020
3. Leden overzicht t/m Q1 2021

FLYNTH
adviseurs • accountants

Aan de directeur/bestuurder en
de leden van de raad van toezicht van
Stichting Bibliotheek Veluwezoom
t.a.v. mevrouw E.W.T. Busser
Ericaplein 5
6951 CP DIEREN

Meander 261
Postbus 9221
6800 KB ARNHEM
telefoon (088) 236 7261
e-mail Audit@Flynth.nl

kenmerk
902304100/RJ/301

behandeld door
L.A.L. Tiedink MSc RA

datum
8 maart 2021

onderwerp
Controleverklaring 2020

Geachte mevrouw Busser en leden van de raad van toezicht,

In de bijlage bij deze brief vindt u de controleverklaring behorende bij de jaarrekening 2020 van Stichting Bibliotheek Veluwzoom.

Eén exemplaar van de controleverklaring is voorzien van een persoonlijke handtekening en één exemplaar is voorzien van de naam van onze accountantspraktijk en de naam van de accountant, echter zonder persoonlijke handtekening.

Wij bevestigen u dat wij ermee akkoord gaan dat de controleverklaring zonder persoonlijke handtekening in de "Overige gegevens" van de jaarstukken wordt opgenomen. Deze jaarstukken dienen te worden uitgebracht (verstrekt aan de subsidiegevers) in overeenstemming met het aan ons voorgelegde definitieve concept. Wij hebben dit definitieve concept ter identificatie gewaarmerkt en de gewaarmerkte pagina's als bijlage opgenomen bij onze controleverklaring.

Wij verzoeken u deze tekst van de controleverklaring zonder persoonlijke handtekening op te nemen in de openbaar te maken jaarstukken. Dit is in lijn met het advies van onze beroepsorganisatie en bedoeld om fraude met handtekeningen van accountants te voorkomen. Eén exemplaar van de controleverklaring is wel voorzien van een persoonlijke handtekening, deze is bedoeld voor uw archief.

Tevens bevestigen wij dat wij ermee akkoord gaan dat de controleverklaring zonder persoonlijke handtekening openbaar wordt gemaakt, mits de opgemaakte jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door het bestuur en goedgekeurd door het intern toezichthoudend orgaan.

Indien u slechts delen van de jaarrekening openbaar maakt is vermelding van de aard van de controleverklaring niet toegestaan. Openbaarmaking van de controleverklaring is slechts toegestaan met de complete door ons gecontroleerde jaarstukken. Indien u de jaarstukken en de controleverklaring opneemt op internet dient u te waarborgen dat de jaarrekening goed is afgescheiden van andere informatie op de internetsite.

Afscheiding kan bijvoorbeeld plaatsvinden door de jaarrekening in niet-bewerkbare vorm als een afzonderlijk bestand op te nemen of door een waarschuwing op te nemen indien de lezer de jaarstukken verlaat ("u verlaat de beveiligde, door de accountant gecontroleerde jaarrekening").

Flynth Audit B.V. is lid van BKR International. Bankrekeningnummer IBAN NL67 RABO 0106 6642 20 - BIC: RABONL2U.
Handelsregister 09063021. www.flynth.nl.
Dienstverlening vindt plaats onder algemene voorwaarden, op aanvraag verkrijgbaar en gedeponeerd bij de KvK in Arnhem.

Een exemplaar van de jaarstukken dient te worden ondertekend door het voltallig statutair bevoegd orgaan. De jaarstukken dienen te worden vastgesteld en de vaststelling dient te worden genotuleerd.

Overigens wijzen wij erop dat, indien tot de vergadering waarin de jaarrekening wordt vastgesteld omstandigheden blijken die aanpassing van de jaarstukken noodzakelijk maken, een dergelijke aanpassing nog vóór de vergadering moet worden gemaakt op grond van het bepaalde in artikel 2:362 lid 6 BW en artikel 2:380a BW. Uiteraard vervalt in die situatie onze bovengenoemde toestemming.

Hoogachtend,
Flynth Audit B.V.

drs. R.M. Janssen RA

FLYNTH
adviseurs • accountants

Meander 261
Postbus 9221
6800 KB ARNHEM
telefoon (088) 236 72 61
e-mail Audit@Flynth.nl

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan de raad van toezicht van Stichting Bibliotheek Veluwezoom.

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2020 van Stichting Bibliotheek Veluwezoom te Rozendaal gecontroleerd.

Naar ons oordeel is de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2020 van Stichting Bibliotheek Veluwezoom in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de door de stichting gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet op bladzijde 11 tot en met 13 van de jaarrekening.

Voorts zijn wij van oordeel dat de jaarrekening 2020 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoet aan de WNT-eisen van financiële rechtmatigheid, zoals opgenomen in het Controleprotocol WNT van de Beleidsregels toepassing WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

1. balans per 31 december 2020 na resultaatverwerking;
2. staat van baten en lasten over 2020;
3. kasstroomoverzicht 2020;
4. grondslagen voor waardering en resultaatbepaling;
5. toelichting op de balans per 31 december 2020;
6. toelichting op de staat van baten en lasten over 2020;
7. overige informatie, verantwoording o.g.v. Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en de Beleidsregels toepassing WNT, inclusief het controleprotocol WNT vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bibliotheek Veluwezoom zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2020 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Flynth Audit B.V. is lid van BKR International. Bankrekeningnummer IBAN NL67 RABO 0106 6642 20 - BIC: RABONL2U.
Handelsregister 09063021. www.flynth.nl.
Dienstverlening vindt plaats onder algemene voorwaarden, op aanvraag verkrijgbaar en gedeponeerd bij de KvK in Arnhem.

Benadrukking van de basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring

Wij vestigen de aandacht op bladzijde 11 tot en met 13 van de jaarrekening waarin de basis voor financiële verslaggeving uiteen is gezet. De jaarrekening 2020 van Stichting Bibliotheek Veluwezoom is opgesteld voor de gemeenten Renkum en Rheden met als doel Stichting Bibliotheek Veluwezoom in staat te stellen te voldoen aan de statutaire verplichtingen. Hierdoor is de jaarrekening mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden.

Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor Stichting Bibliotheek Veluwezoom en de gemeenten Renkum en Rheden en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van bestuursverslag en de overige gegevens in de overeenstemming met de door stichting gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet op bladzijde 11 tot en met 13 van de jaarrekening.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directeur/ bestuurder en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De directeur/bestuurder is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening in overeenstemming met de door de stichting gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet op bladzijde 11 tot en met 13 van de jaarrekening en de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opstellen van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften, de onafhankelijkheidseisen en de toepassing Beleidsregels WNT, inclusief het controleprotocol WNT.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeeft;
- het evalueren van het getrouwe beeld van de jaarrekening, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Arnhem, 8 maart 2021
Flynth Audit B.V.

drs. R.M. Janssen RA

Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

FLYNTH
adviseurs • accountants

Meander 261
Postbus 9221
6800 KB ARNHEM
telefoon (088) 236 72 61
e-mail Audit@Flynth.nl

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan de raad van toezicht van Stichting Bibliotheek Veluwezoom.

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2020 van Stichting Bibliotheek Veluwezoom te Rozendaal gecontroleerd.

Naar ons oordeel is de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2020 van Stichting Bibliotheek Veluwezoom in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de door de stichting gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet op bladzijde 11 tot en met 13 van de jaarrekening.

Voorts zijn wij van oordeel dat de jaarrekening 2020 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoet aan de WNT-eisen van financiële rechtmatigheid, zoals opgenomen in het Controleprotocol WNT van de Beleidsregels toepassing WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

1. balans per 31 december 2020 na resultaatverwerking;
2. staat van baten en lasten over 2020;
3. kasstroomoverzicht 2020;
4. grondslagen voor waardering en resultaatbepaling;
5. toelichting op de balans per 31 december 2020;
6. toelichting op de staat van baten en lasten over 2020;
7. overige informatie, verantwoording o.g.v. Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en de Beleidsregels toepassing WNT, inclusief het controleprotocol WNT vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bibliotheek Veluwezoom zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2020 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Flynth Audit B.V. is lid van BKR International. Bankrekeningnummer IBAN NL67 RABO 0106 6642 20 - BIC: RABONL2U.
Handelsregister 09063021. www.flynth.nl.
Dienstverlening vindt plaats onder algemene voorwaarden, op aanvraag verkrijgbaar en gedeponeerd bij de KvK in Arnhem.

Benadrukking van de basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring

Wij vestigen de aandacht op bladzijde 11 tot en met 13 van de jaarrekening waarin de basis voor financiële verslaggeving uiteen is gezet. De jaarrekening 2020 van Stichting Bibliotheek Veluwezoom is opgesteld voor de gemeenten Renkum en Rheden met als doel Stichting Bibliotheek Veluwezoom in staat te stellen te voldoen aan de statutaire verplichtingen. Hierdoor is de jaarrekening mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden.

Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor Stichting Bibliotheek Veluwezoom en de gemeenten Renkum en Rheden en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van bestuursverslag en de overige gegevens in de overeenstemming met de door stichting gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet op bladzijde 11 tot en met 13 van de jaarrekening.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directeur/ bestuurder en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De directeur/bestuurder is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening in overeenstemming met de door de stichting gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet op bladzijde 11 tot en met 13 van de jaarrekening en de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opstellen van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften, de onafhankelijkheidseisen en de toepassing Beleidsregels WNT, inclusief het controleprotocol WNT.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeeft;
- het evalueren van het getrouwe beeld van de jaarrekening, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Arnhem, 8 maart 2021
Flynth Audit B.V.

Was getekend

drs. R.M. Janssen RA

Jaarrekening 2020
Stichting Bibliotheek Veluwezoom

de Bibliotheek Veluwezoom

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

INHOUDSOPGAVE

		Pagina
BESTUURSVERSLAG		
1	Bestuursverslag	4
JAARREKENING		
1	Balans per 31 december 2020 na resultaatverwerking	7
2	Staat van baten en lasten over 2020	9
3	Kasstroomoverzicht 2020	10
4	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	11
5	Toelichting op de balans per 31 december 2020	14
6	Toelichting op de staat van baten en lasten over 2020	22
7	Overige informatie (WNT)	26
OVERIGE GEGEVENS		
BIJLAGEN		
1	Baten en lasten per gemeente	

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

BESTUURSVERSLAG

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

Inleiding

De Stichting Bibliotheek Veluwezoom is statutair gevestigd in Rozendaal, en verzorgt het bibliotheekwerk voor de gemeenten Rheden, Renkum en Rozendaal.

De Raad van Toezicht bestond in 2020 uit de volgende personen:
- Paul van Roosmalen (voorzitter)
- Maarten Mookhoek
- Henriëtte de Groot
- Ellen Goossens
- Rob Hulstein

Mevrouw Lianne Busser is directeur-bestuurder van de stichting. Er wordt gewerkt conform de code Cultural Governance.

Bezuinigingen

In 2020 is nog een positief resultaat behaald en zijn het eigen vermogen en de liquiditeit van voldoende niveau. Er liggen echter zware bezuinigingen in het verschiet die op termijn de kwaliteit en de continuïteit van de dienstverlening bedreigen. En in het verlengde hiervan de financiële positie van de bibliotheek. In het transitieproces naar een lager financieringsniveau zal een beroep gedaan worden op de frictiereserves van de bibliotheek. En in dit proces zal de betrokkenheid en inspanning van - vanzelfsprekend - de bibliotheek maar ook de gemeente gevergd worden.

Resultaat

Over 2020 is een resultaat gerealiseerd van € 31.460. Dit betreft de gemeenten Rheden (€ 35.335) en Renkum (€ 3.875 -/-). Een deel van dit resultaat (€ 15.000) is bestemd voor de noodzakelijke aanvulling van de bestemmingsreserve Herinvestering automatisering. Het tekort van Renkum wordt verrekend met de bestemmingsreserve van De Klipper. Per saldo wordt een bedrag van € 20.335 toegevoegd aan de Algemene reserve.

Analyse van realisatie versus begroting

De werkbegroting die in deze jaarrekening is verwerkt, is op 25 november 2019 door de Raad van Toezicht goedgekeurd.

Begroot werd een resultaat van € 26.088. Het gerealiseerde resultaat is € 31.460 en is daarmee iets beter dan verwacht. Dit is toe te schrijven aan diverse kleinere verschillen ten opzichte van de begroting in zowel de kosten als de opbrengsten. Vanwege de Corona-pandemie is 2020 een atypisch jaar geworden. De bibliotheek is twee keer wegens een landelijke lockdown gesloten geweest. Tijdens de sluiting werd een aangepaste dienstverlening aangeboden. De directe gevolgen die zichtbaar zijn in de exploitatie zijn de teruggevallen huurinkomsten van De Klipper en lagere opbrengsten uit telaatgelden. Extra kosten die gemaakt zijn voor beschermingsmiddelen en aanpassingen in de inrichting van de vestigingen zijn deels vergoed met specifieke provinciale en landelijke subsidies.

De exploitatie van De Klipper is afgesloten met een verlies van € 36.437. Dit verlies is voor een bedrag van € 3.875 ten laste van de bestemmingsreserve gebracht omdat de rest van dit verlies binnen het totaalresultaat van de gemeente Renkum opgevangen kon worden.
De inkomsten uit contributies zijn, net als in 2019, ten opzichte van vorig jaar gedaald. In de begroting was reeds met een daling rekening gehouden.

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

Solvabiliteit

Het eigen vermogen van de stichting is ultimo 2020 60% van het balanstotaal. Eind 2019 was dat 59%. Per eind 2020 bedraagt het eigen vermogen € 787.979 en daarmee voldoet de stichting aan de door haar zelf opgelegde norm van een eigen vermogen van minimaal € 600.000.

Zoals eerder aangegeven staat de bibliotheek voor een forse bezuinigingsopdracht waarbij voor de financiering van flankerende maatregelen reserves ingezet moeten worden. De bezuinigingsopdracht bij de gemeente Rheden is deels ingevuld. In samenwerking met een extern adviesbureau is voor de invulling van de bezuiniging in de gemeente Renkum een aantal scenario's ontwikkeld. Daarover is het overleg met de gemeente nog gaande.

Liquiditeit

In 2020 zijn de liquide middelen met € 194.000 toegenomen. De liquiditeitsratio (de vlottende activa gedeeld door de kortlopende schulden) is in 2020 toegenomen, namelijk van 1,48 eind 2019 naar 1,89 eind 2020. Met deze ratio is de liquiditeitspositie - in relatie ook tot de eigen norm van 1,5 - van de stichting ruim voldoende.

Risico's/Toekomst/Begroting

De stichting spant zich doorlopend in om in goede verstandhouding en in samenwerking met de gemeenten te werken aan de optimale invulling van het bibliotheekwerk in die gemeenten. Daarnaast oriënteert de stichting zich voor toekomstige activiteiten in het sociale domein op het verwerven van meer subsidies.
De bedrijfsvoering van de stichting steunt in belangrijke mate op de reguliere exploitatiesubsidie van de gemeenten. De hoogte en continuïteit van deze subsidie worden voor een deel bepaald door het profiel van het politieke landschap in de gemeenten, en de keuzes die daarbinnen gemaakt worden.

Vanaf 2021 staat de bibliotheek voor een bezuinigingsopgave die in 2023 in totaal € 260.000 beloopt en inmiddels deels al is ingevuld. Besluitvorming over de verdere invulling van de bezuinigingen zal voor eind 2021 plaatsvinden.
Het is onduidelijk wat de langetermijngevolgen van de Corona-pandemie zijn voor de bibliotheek. Voor de korte termijn wordt, net als in 2020, rekening gehouden met lagere gebruikersinkomsten uit met name telaatgelden en lagere inkomsten in De Klipper. Het bibliotheekwerk op scholen wordt hervat als de scholen weer open zijn. De projecten gericht op taalachterstanden en dergelijke zullen ook weer opgepakt worden zodra dat binnen de regels van de anderhalvemetersamenleving mogelijk is. De financiële impact in 2020 op kosten en opbrengsten is bij de verschillende posten in de jaarrekening verder toegelicht. Het is nog bijzonder onzeker wat 2021 in dit verband gaat brengen. Net als in 2020 zal ook in 2021 de stand van zaken doorlopend en in samenspraak met de belangrijkste subsidiënten gemonitord worden en waar mogelijk op kansen ingespeeld worden.

De werkbegroting over 2021 laat een resultaat zien van € 21.581.

Investeringen

Naast de reguliere vervangingsinvesteringen van inventaris en dergelijke, zal in de loop van 2021 een bedrag van tussen de € 75.000 en € 100.000 geïnvesteerd worden in de nieuwe vestiging in Velp.

Personele ontwikkelingen

In 2021 en de jaren erna zal er veel natuurlijk verloop zijn. Mede daarom worden de medewerkers blijvend en waar nodig extra geschoold en getraind op nieuwe diensten, producten en ontwikkelingen. Vanwege het verloop zal ook extra inzet gevergd worden op werving en selectie.

Dieren, 15 februari 2021

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

JAARREKENING

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

1 BALANS PER 31 DECEMBER 2020 NA RESULTAATVERWERKING
(na winstbestemming)

		31 december 2020		31 december 2019	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Vaste activa					
Materiële vaste activa	(1)				
Gebouwen voor pand resp. verbouwing/ installaties		424.083		517.556	
Inventaris voor meubilair en verbouwing gehuurde panden		82.815		137.253	
Automatisering		14.912		24.722	
			521.810		679.531
Vlottende activa					
Vorderingen	(2)	97.664		112.940	
Liquide middelen	(3)	694.399		495.945	
			792.063		608.885
			1.313.873		1.288.416

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

		31 december 2020		31 december 2019	
		€	€	€	€
PASSIVA					
Eigen vermogen	(4)				
Algemene reserve		266.907		246.571	
Bestemmingsreserves		521.073		509.948	
			787.980		756.519
Voorzieningen	(5)		56.994		44.454
Langlopende schulden			60.000		75.000
Kortlopende schulden	(6)				
Aflossingsverplichtingen langlopende schulden		15.000		15.000	
Crediteuren		64.295		56.916	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		30.501		32.651	
Overlopende passiva		299.103		307.876	
			408.899		412.443
			1.313.873		1.288.416

Flyntin Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2020

		Realisatie 2020	Begroting 2020	Realisatie 2019
		€	€	€
Baten				
Exploitatiesubsidies	(7)	1.839.125	1.876.716	1.848.641
Doelsubsidies	(8)	181.838	145.842	240.497
Gebruikersinkomsten	(9)	285.895	298.500	309.658
Specifieke dienstverlening	(10)	68.718	67.050	81.181
Totaal baten		2.375.576	2.388.108	2.479.977
Lasten				
Bestuur en organisatie	(11)	51.885	44.910	57.347
Huisvesting	(12)	451.414	416.445	390.420
Personeel	(13)	1.311.668	1.369.003	1.353.423
Administratie	(14)	79.664	85.281	86.997
Transport	(15)	711	1.000	1.018
Automatisering	(16)	133.781	121.959	130.187
Collectie en media	(17)	272.994	285.050	296.628
Specifieke kosten	(18)	41.098	36.172	44.173
Totaal lasten		2.343.215	2.359.820	2.360.193
Rente langlopende leningen	(19)	-900	-2.200	-2.130
Saldo		31.461	26.088	117.654
Resultaatbestemming				
Algemene reserve		20.336	11.088	2.654
Bestemmingsreserves		11.125	15.000	115.000
Saldo		31.461	26.088	117.654

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

3 KASSTROOMOVERZICHT 2020

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

	2020		2019	
	€	€	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Resultaat	32.361		119.784	
Aanpassingen voor:				
Afschrijvingen	161.550		110.811	
Mutatie voorzieningen	12.540		-31.181	
Veranderingen in het werkkapitaal:				
Mutatie vorderingen	15.276		-25.308	
Mutatie kortlopende schulden (exclusief kortlopend deel van de langlopende schulden)	-3.544		-105.204	
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		218.183		68.902
Rentelasten		-900		-2.130
Kasstroom uit operationele activiteiten		217.283		66.772
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investeringen in materiële vaste activa		-3.829		-155.160
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Aflossingen leningen o/g		-15.000		-183.915
		198.454		-272.303

Samenstelling geldmiddelen

	2020		2019	
	€	€	€	€
Geldmiddelen per 1 januari		495.945		768.248
Mutatie liquide middelen		198.454		-272.303
Geldmiddelen per 31 december		694.399		495.945

Flyntn Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

4 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

ALGEMENE GRONDSLAGEN VOOR DE OPSTELLING VAN DE JAARREKENING

Onderstaand de grondslagen voor de jaarrekening van Stichting Bibliotheek Veluwezoom gevestigd te Dieren ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 09160352. De grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat zijn door de bibliotheek zelf gekozen en ten opzichte van het voorgaande jaar niet gewijzigd.

De jaarrekening is opgemaakt op basis van historische kostprijs. De waardering van activa en passiva geschiedt, voor zover niet anders is vermeld, tegen nominale waarde.
Baten worden toegerekend aan de periode waarin ze zijn gerealiseerd. Lasten worden verantwoord in het jaar waarin ze voorzienbaar zijn.

Vergelijkende cijfers
De in de jaarrekening opgenomen cijfers van het voorafgaande boekjaar zijn, indien noodzakelijk, voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

De verantwoording van de wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de jaarrekening is gebaseerd op de waarderingsgrondslagen van het normenkader van de wet normering topinkomens (WNT).

Gevolgen Corona-pandemie

Het is onduidelijk wat de lange termijngevolgen van de Corona-pandemie zijn voor de bibliotheek. Voor de korte termijn wordt, net als in 2020, rekening gehouden met lagere gebruikersinkomsten uit met name telaatgelden en lagere inkomsten in De Klipper. Het bibliotheekwerk op scholen wordt hervat als de scholen weer open zijn, en de projecten gericht op taalachterstanden en dergelijke zullen ook weer opgepakt worden zodra dat binnen de regels van de anderhalvemetersamenleving mogelijk is. De financiële impact in 2020 op kosten en opbrengsten is bij de verschillende posten in de jaarrekening verder toegelicht. Het is nog bijzonder onzeker wat 2021 in dit verband gaat brengen. Net als in 2020 zal ook in 2021 de stand van zaken doorlopend en in samenspraak met de belangrijkste subsidiënten gemonitord worden en waar mogelijk op kansen ingespeeld worden.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van Stichting Bibliotheek Veluwezoom zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met afschrijvingen bepaald op basis van de geschatte levensduur rekening houdend met een eventuele restwaarde. De afschrijvingen bedragen een vast percentage van de aanschaffingswaarde, zoals genoemd in de toelichting op de balans, onder het kopje Materiële vaste activa.
Ontvangen subsidies voor investeringen worden ten gunste van de verkrijgingsprijs van de investeringen gebracht.
Voor wat betreft de inrichting, de inventaris en de corresponderende vrijval van de subsidie voor de inrichting is voor 2020 uitgegaan van een andere inschatting. De vervroegde afschrijving en vrijval, én de vergoeding door de COG die met de voortijdige ontruiming samenhangen, zijn volledig in 2020 verwerkt.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig onder aftrek van voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de openstaande vorderingen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde en staan ter vrije beschikking.
Indien middelen niet ter vrije beschikking staan, dan wordt hiermee bij de waardering rekening gehouden.

Voorzieningen

Er wordt een onderhoudsvoorziening gevormd voor verwacht groot onderhoud. De jaarlijkse dotaties zijn vaste bedragen op basis van het geschatte toekomstig groot onderhoud. Indien in enig jaar de voorziening ontoereikend is, wordt het tekort als jaarlast verantwoord.
De voorziening voor jubileumverplichtingen wordt gevormd op basis van een sterfte- en vertrekkans van beide 5%.
De voorzieningen hebben een overwegend langlopend karakter.

Langlopende schulden

Opgenomen leningen en schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de nominale waarde.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden bij eerste verwerking gewaardeerd op de nominale waarde.

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

GRONDSLAGEN VOOR DE BEPALING VAN HET RESULTAAT

Resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengsten voor de geleverde diensten, subsidie- en overige opbrengsten en de exploitatiekosten.

Van de gebruikersinkomsten worden alleen de werkelijk ontvangen bedragen verantwoord, bij de contributies worden de vooruitontvangen bedragen doorgeschoven naar de periode waar ze betrekking op hebben.

Opbrengsten en kosten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum gerealiseerd zijn. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

De pensioenverplichtingen worden afgedragen op basis van pensioennota's die door het pensioenfonds Openbare Bibliotheken aan de bibliotheek in rekening worden gebracht. Daarbij worden de bedragen ten laste van de juiste periode ten laste van de staat van baten en lasten gebracht. De pensioenregeling is gebaseerd op middelloon.

Exploitatiesubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen en of waarin de opbrengsten zijn gederfd en of waarin het exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

GRONDSLAGEN VOOR DE OPSTELLING VAN HET KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

Flynth Audit b.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden

5 TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2020

ACTIVA

VASTE ACTIVA

1. Materiële vaste activa

	Gebouwen voor pand resp. verbouwing/ installaties	Inventaris voor meubilair en verbouwing gehuurde panden	Automatisering	Totaal
	€	€	€	€
Boekwaarde per 1 januari 2020				
Aanschaffingswaarde	1.224.365	1.211.607	352.537	2.788.509
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-706.809	-1.074.354	-327.815	-2.108.978
	517.556	137.253	24.722	679.531
Mutaties				
Investeringen	-	1.386	2.443	3.829
Afschrijvingen	-93.473	-55.824	-12.253	-161.550
	-93.473	-54.438	-9.810	-157.721
Boekwaarde per 31 december 2020				
Aanschaffingswaarde	1.224.365	1.212.993	354.980	2.792.338
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-800.282	-1.130.178	-340.068	-2.270.528
Boekwaarde per 31 december 2020	424.083	82.815	14.912	521.810

Afschrijvingspercentages

Gebouwen voor pand resp. verbouwing/ installaties	5%, 10%
Inventaris voor meubilair en verbouwing gehuurde panden	5%, 10%, 20%
Automatisering	20%

In verband met de verhuizing naar een andere locatie medio 2021 is de verbouwing en inrichting en inventaris van Velp vervroegd afgeschreven tot het bedrag van de normale afschrijving over een half jaar, zijnde de afschrijving over het eerste halfjaar van 2021. Het bedrag van de vervroegde afschrijving van de inrichting is € 33.333 en van de inventaris € 16.785. Tegenover deze vervroegde afschrijvingslast staan een vervroegde vrijval van de indertijd ontvangen doelsubsidie voor de inrichtingskosten en een vergoeding door de COG. De vervroegde vrijval van de doelsubsidie is € 13.500 en de vergoeding door de COG bedraagt € 32.500.

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

VLOTTENDE ACTIVA

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
2. Vorderingen		
Debiteuren	10.850	29.397
Belastingen en premies sociale verzekeringen	27.614	29.240
Overige vorderingen en overlopende activa	59.200	54.303
	97.664	112.940
Debiteuren		
Debiteuren	10.850	29.397
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Omzetbelasting	27.614	29.240
Overige vorderingen en overlopende activa		
Overlopende activa		
Nog te factureren omzet	-	4.200
Vooruitgefactureerde huur Renkum	11.915	11.267
Ziekengeld	5.324	-
Premie ziekteverzuimverzekering	-	19.878
Automatiseringskosten	1.680	3.493
Borgsommen	3.130	3.130
Nog te ontvangen subsidies	3.058	7.227
Te vorderen schadevergoeding COG	32.500	-
Overige	1.593	5.108
	59.200	54.303
3. Liquide middelen		
Rekening-courant bank	83.794	47.689
Spaarrekeningen	609.699	445.650
Kas	906	2.356
Gelden onderweg	-	250
	694.399	495.945

Flyntn Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

4. Eigen vermogen

	2020	2019
	€	€
Algemene reserve		
Stand per 1 januari	246.571	243.917
Resultaatbestemming	20.336	2.654
Stand per 31 december	266.907	246.571

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
Bestemmingsreserves		
Media, inventaris en inrichting	162.990	162.990
Bestemmingsreserve herinvestering automatisering	45.000	30.000
Projecten	47.500	47.500
Exploitatie de Klipper	165.583	169.458
Frictiekosten Renkum	40.000	40.000
Frictiekosten Rheden	60.000	60.000
	521.073	509.948

Flynth Audit B.V
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden

De bestemmingsreserve Media, inventaris en inrichting is enerzijds bestemd om op korte termijn alle vestigingen te laten voldoen aan de huisvestingsontwikkelingen, en anderzijds voor de ontwikkelingen van de Bibliotheek Op School.

Het saldo per 31 december 2020 van de bestemmingsreserve is bestemd voor:
de vestigingen in de gemeente Rheden € 120.621, de Bibliotheek op School € 12.369 en de vestigingen in de gemeente Renkum € 30.000. De reserve voor de gemeente Rheden zal in 2021 ingezet worden ten behoeve van de nieuwe locatie van de vestiging in Velp.

Gebaseerd op de aanschafprijzen uit het verleden wordt jaarlijks via de resultaatbestemming € 15.000 aan de bestemmingsreserve Herinvestering automatisering gedoteerd. De reserve wordt op termijn aangewend voor de herinvestering in hardware.

De bestemmingsreserve Projecten is gevormd omdat het aandeel van de eenmalige projectinkomsten toeneemt. Voor de organisatie leidt dit tot een hoger risicoprofiel door de verplichtingen die de uitvoering van deze projecten met zich meebrengen, en de potentiële onzekerheid over de ontvangst van de projectgelden. Deze reserve stelt de stichting in staat om projecten voort te zetten als de externe dekking lager uitvalt dan begroot, danwel de verplichtingen uit het project de dekking overschrijden. Daarnaast kan -als dat past binnen de beleidskaders en de opdracht van de bibliotheek- de reserve aangewend worden als bij de uitvoering van projecten een eigen bijdrage noodzakelijk is waar in de exploitatie geen ruimte voor is. Deze reserve is ingesteld in 2018 en wordt in 2021 geëvalueerd.

De bestemmingsreserve Exploitatie de Klipper is bestemd om verliezen in de exploitatie van de Klipper op te vangen voorzover die niet binnen het resultaat van de gemeente Renkum gedekt kunnen worden. Over 2020 was het resultaat van de gemeente Renkum voldoende om de verliezen op de Klipper grotendeels op te vangen. Het verlies van de Klipper bedroeg over 2020 € 36.437.

De bestemmingsreserves Frictiekosten Rheden en Renkum zijn gevormd om flankerende kosten te dekken die kunnen ontstaan als gevolg van de implementatie van de bezuinigingsopdracht van de gemeenten.

	2020	2019
	€	€
Media, inventaris en inrichting		
Stand per 1 januari	162.990	162.990
Stand per 31 december	162.990	162.990
Bestemmingsreserve herinvestering automatisering		
Stand per 1 januari	30.000	15.000
Resultaatbestemming	15.000	15.000
Stand per 31 december	45.000	30.000
Projecten		
Stand per 1 januari	47.500	47.500
Stand per 31 december	47.500	47.500

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d
08 MRT 2021
betrekking heeft
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

	2020	2019
	€	€
Exploitatie de Klipper		
Stand per 1 januari	169.458	169.458
Resultaatbestemming	-3.875	-
Stand per 31 december	165.583	169.458
Frictiekosten Renkum		
Stand per 1 januari	40.000	-
Resultaatbestemming	-	40.000
Stand per 31 december	40.000	40.000
Frictiekosten Rheden		
Stand per 1 januari	60.000	-
Resultaatbestemming	-	60.000
Stand per 31 december	60.000	60.000

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
5. Voorzieningen		
Overige voorzieningen	56.994	44.454

Overige voorzieningen

	Stand per 1 januari 2020	Dotatie	Onttrekking	Stand per 31 december 2020
	€	€	€	€
Groot onderhoud gebouwen	37.906	14.769	-	52.675
Voorziening voor jubileumverplichtingen	6.548	1.052	-3.281	4.319
	44.454	15.821	-3.281	56.994

De voorziening ter gelijkmatige verdeling van kosten voor groot onderhoud van gebouwen wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks van jaren. De voorziening wordt lineair opgebouwd. Het uitgevoerde onderhoud wordt ten laste van deze voorziening gebracht. De voorziening betreft De Klipper in Oosterbeek.

De voorzieningen hebben een overwegend langlopend karakter.

Flyntn Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

	2020	2019
	€	€
Groot onderhoud gebouwen		
Stand per 1 januari	37.906	193.455
Dotatie	14.769	14.769
Onttrekking	-	-170.318
Stand per 31 december	52.675	37.906
Voorziening voor jubileumverplichtingen		
Stand per 1 januari	6.548	6.904
Dotatie	1.052	580
Onttrekking	-3.281	-936
Stand per 31 december	4.319	6.548

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
Leningen o/g		
Duurzaamheidslening Renkum, 1%	60.000	75.000

De duurzaamheidslening van de gemeente Renkum, oorspronkelijk groot € 150.000, is opgenomen in 2015 ten behoeve van duurzaamheidsinvesteringen in het gebouw de Klipper te Oosterbeek.
De lening heeft een rente van 1% en een looptijd van 10 jaar. Aflossing geschiedt lineair met € 15.000 per jaar. Vervroegde aflossing is boetevrij toegestaan.

Terzake de leningen zijn geen financiële instrumenten of andere derivaten aangegaan met financiële instellingen.

	2020	2019
	€	€
Duurzaamheidslening Renkum, 1%		
Stand per 1 januari	90.000	105.000
Aflossing	-15.000	-15.000
Stand per 31 december	75.000	90.000
Aflossingsverplichting komend boekjaar	-15.000	-15.000
Langlopend deel per 31 december	60.000	75.000

Flyntin Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
6. Kortlopende schulden		
Aflossingsverplichtingen langlopende schulden	15.000	15.000
Crediteuren	64.295	56.916
Belastingen en premies sociale verzekeringen	30.501	32.651
Overige schulden en overlopende passiva	299.103	307.876
	408.899	412.443
Aflossingsverplichtingen langlopende schulden		
Onderhandse leningen	15.000	15.000
Crediteuren		
Crediteuren	64.295	56.916
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Loonheffing	30.501	32.651
Overige schulden en overlopende passiva		
Overlopende passiva		
Vakantiegeld	41.164	43.487
Vakantiedagen en te compenseren uren	23.317	26.746
Accountantskosten	6.242	3.750
Teveel ontvangen subsidie gemeente Renkum	-	10.000
Nettoloon	3.247	4.091
Vooruitontvangen contributie	123.020	127.512
Vooruitontvangen subsidies	19.844	43.310
Nog te betalen personele kosten	3.460	-
Vooruitgefactureerde bedragen	14.842	18.254
Nog te betalen pensioenpremie	17.096	9.169
Automatiseringskosten	12.789	3.297
Media in bestelling	7.817	6.402
Tegoed op passen leden	2.276	2.786
Saldo gemeenschappelijke kosten De Bundel	59	470
Nog te betalen contributie SGB	-	1.158
Nog aan partners te betalen inzake projecten	18.560	3.481
Overige kortlopende schulden	5.370	3.963
	299.103	307.876

Vanwege de maatregelen die verband houden met de pandemie, is een aantal projecten die met doelsubsidies gefinancierd waren en die normaal gesproken volledig in 2020 afgerond zouden zijn, verlengd c.q. doorgeschoven naar 2021. Dit gaat om een bedrag van € 16.414.

Flyntn Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Meerjarige financiële verplichtingen

Huur

Bibliotheekvestiging Renkum, huurprijs ca € 44.000 per jaar, looptijd tot 31 augustus 2026, onder voorwaarden opzegbaar.

De vestiging in Dieren is in 2019 volledig gerenoveerd en opnieuw ingericht. Er is een nieuwe tienjarige huurovereenkomst afgesloten met een ingangsdatum van 1 juni 2019. De jaarhuur bedraagt € 85.000.

Terzake de bibliotheekvestiging Velp wordt het gebruik op basis van servicekosten doorbelast. Deze afspraak liep tot 1 januari 2019 en is sedertdien stilzwijgend van jaar op jaar verlengd. Met ingang van 1 juli 2021 wordt de huidige vestiging verlaten en verhuist de bibliotheek naar een andere locatie in Velp. Voor die locatie zal een nieuwe tienjarige huurovereenkomst gesloten worden.

Bibliotheekvestiging Rheden, gebruiksovereenkomst op basis van servicekosten, circa € 3.150 per jaar, met een opzegtermijn van zes maanden.

Bibliotheekvestiging Doorwerth, huurprijs ruim € 6.200, huurcontract wordt van jaar op jaar verlengd. Als gevolg van gewijzigde eigendomsverhoudingen van het pand zal de huurovereenkomst te zijner tijd van de gemeente naar een nieuw op te richten stichting worden overgezet.

Claim:

De Stichting Leenrecht heeft een claim neergelegd inzake de mogelijke naheffing van leenrecht voor onder verantwoordelijkheid van de bibliotheek functionerende schoolbibliotheken. In deze claim wordt geen bedrag genoemd. De behandeling van deze claim vindt op centraal niveau door de VOB plaats. De bibliotheek volgt de adviezen terzake. Omdat de uitleningen waar het in de claim om gaat, altijd zijn opgegeven aan de Stichting Leenrecht, verwacht de bibliotheek dat deze claim geen gevolgen heeft.

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d
08 MRT 2021
betrekking heeft
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2020

	Realisatie 2020	Begroting 2020	Realisatie 2019
	€	€	€
Baten			
Exploitatiesubsidies	1.839.125	1.876.716	1.848.641
Doelsubsidies	181.838	145.842	240.497
Gebruikersinkomsten	285.895	298.500	309.658
Specifieke dienstverlening	68.718	67.050	81.181
	2.375.576	2.388.108	2.479.977

7. Exploitatiesubsidies

Exploitatiesubsidie	1.839.125	1.876.716	1.848.641

8. Doelsubsidies

Doelsubsidie	181.838	145.842	240.497

Onder de doelsubsidies worden onder meer de bijdrage van de gemeente Rozendaal (€ 34.704) en de vrijval van de subsidie voor de bibliotheekvernieuwing in Velp (€ 20.500) verantwoord. Daarnaast zijn subsidies ontvangen voor WEB-gelden (€ 42.663), provinciale subsidies (€ 18.073), combinatiefunctionaris (€ 20.636), Taalhuiscoördinator (€ 15.000), Voorleesexpress (€12.480), gevolgen COVID-19 € 9.000 en verschillende andere kleinere doelsubsidies.

9. Gebruikersinkomsten

Contributies	269.038	272.450	281.848
Telaatgelden/reserveringen	13.999	23.825	24.386
Schadevergoedingen	1.241	1.425	2.196
Overige gebruikersinkomsten	1.617	800	1.228
	285.895	298.500	309.658

In 2020 is de bibliotheek in totaal 12 weken gesloten is geweest vanwege de Corona-pandemie. Tijdens de sluiting zijn de telaatgelden opgeschort. Daarom vallen deze opbrengsten dit jaar fors lager uit dan vorig jaar.

10. Specifieke dienstverlening

Opbrengst kopieerapparaat	3.183	4.200	4.522
Lezingen en leesbevordering	8.428	4.300	5.701
Verhuur ruimtes De Klipper	19.499	30.000	35.421
Dienstverlening aan scholen	33.118	27.300	27.139
Overige specifieke dienstverlening	4.490	1.250	8.398
	68.718	67.050	81.181

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden

De post Verhuur ruimtes De Klipper is exclusief de waarde van het eigen gebruik wegens bijeenkomsten, cursussen, projecten enzovoort. Deze waarde bedraagt € 13.075. De omzet heeft veel geleden onder de sluiting tijdens de lockdown.

De post Overige specifieke dienstverlening bevat een bedrag van € 1.500 wegens doorbelasting van de uitvoeringskosten van het project Formulierenhulp.

	Realisatie 2020	Begroting 2020	Realisatie 2019
	€	€	€
Lasten			
Bestuur en organisatie	51.885	44.910	57.347
Huisvesting	451.414	416.445	390.420
Personeel	1.311.668	1.369.003	1.353.423
Administratie	79.664	85.281	86.997
Transport	711	1.000	1.018
Automatisering	133.781	121.959	130.187
Collectie en media	272.994	285.050	296.628
Specifieke kosten	41.098	36.172	44.173
	2.343.215	2.359.820	2.360.193

11. Bestuur en organisatie

Bestuurskosten	5.353	5.000	5.021
Publiciteit en voorlichting	8.659	15.750	14.830
Contributies	9.948	11.660	10.511
Accountantskosten	14.894	11.250	9.910
Documentatie en vakliteratuur	641	1.000	715
Overige kosten bestuur en organisatie	12.390	250	16.360
	51.885	44.910	57.347

Onder de Overige kosten van bestuur en organisatie zijn onder meer de kosten opgenomen die samenhangen met het onderzoek naar de bezuinigingsopties in Renkum en de samenwerking met Rozet.

12. Huisvesting

Huur gebouw en servicekosten	200.816	207.049	159.312
Afschrijving gebouwen	60.973	60.140	60.140
Energiekosten	17.338	17.500	20.142
Afschrijving inventaris	55.824	34.162	37.745
Schoonmaakkosten	46.490	40.850	42.305
Dotatie voorziening groot onderhoud	14.769	14.769	14.769
Belastingen	5.598	5.600	6.823
Verzekeringen	4.915	8.675	8.377
Kleine aanschaffingen	12.483	4.650	10.358
Beveiliging	6.669	6.300	6.211
Onderhoud gebouwen en inventaris	26.160	14.750	21.170
Overige huisvestingslasten	-621	2.000	3.068
	451.414	416.445	390.420

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden

In 2019 was de vestiging in Dieren in verband met de verbouwing tijdelijk elders gehuisvest. De service- en huisvestingslasten van die tijdelijke huisvesting waren lager dan die van De Bundel. Daarom zijn de lasten in 2020 ten opzichte van 2019 toegenomen.

Onder de afschrijvingslasten is een bedrag van € 17.618 verwerkt wegens vervroegde afschrijving van de vestiging Velp. Op dit bedrag is de schadevergoeding door de COG ten bedrage van € 32.500 in mindering gebracht.

Onder schoonmaakkosten, kleine aanschaffingen en onderhoud is circa € 10.000 verantwoord wegens uitgaven die samenhangen met de Corona-pandemie (beschermingsmiddelen medewerkers en klanten en de inrichting van de 1,5-meter-bibliotheek).

De Overige huisvestingslasten zijn negatief als gevolg van een doorbelasting van kosten aan medegebruikers van De Bundel in Dieren.

	Realisatie 2020	Begroting 2020	Realisatie 2019
	€	€	€
13. Personeel			
Salariskosten	904.936	908.825	925.015
Sociale lasten	150.373	155.000	167.819
Pensioenkosten	140.385	145.000	136.682
Ziekteverzuimverzekering	19.774	21.000	20.006
Reiskosten woon-werkverkeer	14.507	15.250	18.381
Reis- en onkosten	3.081	2.750	7.182
Jubilea en gratificaties	450	-	936
Extern personeel	83.177	77.800	60.048
Kosten vrijwilligers	10.345	4.900	5.939
Studiekosten en deskundigheidsbevordering	5.453	23.778	9.796
Ontvangen uitkeringen ziekteverzuimverzekering	-37.412	-	-14.280
Overige personeelskosten	16.599	14.700	15.899
	1.311.668	1.369.003	1.353.423

De onderbesteding op studiekosten en deskundigheidsbevordering wordt veroorzaakt door beperking van het cursusaanbod enerzijds en minder mogelijkheden voor training/opleiding anderzijds. Beide hangen samen met de Corona-pandemie.

Bij de stichting zijn in 2020 gemiddeld 20,9 fte in dienst (2019: 21,7 fte).

14. Administratie			
Reproductie	5.041	8.231	8.348
Kantoorbenodigdheden	3.405	2.750	2.829
Porti- en vrachtkosten	683	1.250	2.562
Telefoonkosten	7.476	8.250	8.104
Bankkosten	3.410	4.000	4.484
Financiële- en salarisadministratie	59.649	60.800	60.670
	79.664	85.281	86.997

Flynth Audit
Gewaarmerkt als stuk
verklaring d.d.
08 MRT
betrekking heeft
Paraaf voor waarmerking

	Realisatie 2020	Begroting 2020	Realisatie 2019
	€	€	€
15. Transport			
Transportkosten	711	1.000	1.018
16. Automatisering			
Afschrijving automatisering	12.253	6.974	12.926
Onderhoud bibliotheek automatisering	32.835	33.300	31.033
Kosten catalogiseren	12.153	12.600	12.093
Kosten ledenadministratie	2.614	4.080	4.456
Communicatiekosten	5.564	9.000	6.778
Licentiekosten	51.040	51.505	48.995
Overige automatiseringskosten	17.322	4.500	13.906
	133.781	121.959	130.187

Onder de Overige automatiseringskosten zijn kosten verwerkt in verband met de vervanging van de RFID-platen van de zelfservice. Deze waren niet begroot.

17. Collectie en media			
Aankoop boeken	162.954	161.300	178.276
Aankoop overige mediadragers	7.819	12.650	9.899
Leenrechtvergoedingen	59.006	63.000	62.081
Tijdschriften en dagbladen	27.237	32.800	30.284
Kosten aanschafinformatie	14.263	13.000	13.577
Bewerkingskosten media	935	750	2.063
Kosten huur en IBL	780	1.550	104
Overige kosten collectie en media	-	-	344
	272.994	285.050	296.628
18. Specifieke kosten			
Cursussen, workshops e.d.	1.947	4.000	5.296
Overige specifieke dienstverlening	39.151	32.172	38.877
	41.098	36.172	44.173

De post Overige specifieke dienstverlening bestaat grotendeels uit de kosten die door derde partijen bij de uitvoering van projecten aan de bibliotheek als penvoerder in rekening zijn gebracht. Deze kosten zijn gedekt door doelsubsidies.

19. Rente langlopende leningen			
Rente	-900	-2.200	-2.130

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d
08 MRT 2021
betrekking heeft
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden

7 OVERIGE INFORMATIE (WNT)

bedragen x € 1	L. Busser
Functiegegevens	directeur-bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01-01 tm 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	88102
Beloningen betaalbaar op termijn	11898
Subtotaal	*100000*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	0
Bezoldiging	100000
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2019	
Functiegegevens	directeur-bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01-01 tm 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	85453
Beloningen betaalbaar op termijn	11602
Subtotaal	*97055*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194000
Bezoldiging	97055

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

De bezoldiging van de Raad van Toezicht (toezichthoudende topfunctionarissen) bedraagt minder dan € 1.700 per lid. Dit is het grensbedrag in de WNT op grond waarvan alleen de namen van de leden vermeld behoeven te worden. In 2020 bestond de Raad van Toezicht uit de volgende leden:

De heer P.J.J. van Roosmalen, voorzitter
Mevrouw H. de Groot, lid
De heer M.L. Mookhoek, lid
Mevrouw E.C.M. Goossens, lid
De heer R.A. Hulstein, lid

Flyntin Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

Ondertekening directeur-bestuurder en Raad van Toezicht
Dieren, 15 februari 2021

E.W.T. Busser, directeur-bestuurder

M.L. Mookhoek

H. de Groot

E.C.M. Goossens

R.A. Hulstein

P.J.J. van Roosmalen

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
08 MRT 2021
betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

OVERIGE GEGEVENS

OVERIGE GEGEVENS

BIJLAGEN

Rekening van baten en lasten naar gemeente

	Backoffice		Rheden		Renkum	
	Begroting 2020	Rekening 2020	Begroting 2020	Rekening 2020	Begroting 2020	Rekening 2020
BATEN	€	€	€	€	€	€
Exploitatiesubsidies (88)	-	-	1.028.094	1.000.703	848.622	838.422
Doelsubsidies (88)	-	10.529	71.130	130.633	10.400	14.750
Gebruikersinkomsten (80)	-	430	157.900	149.355	133.600	130.043
Specifieke dienstverlening (82)	-	895	8.900	8.015	53.950	35.527
Diverse baten (85)	-	1	-	11	-	111
	-	**11.855**	**1.266.024**	**1.288.717**	**1.046.572**	**1.018.853**
LASTEN						
Bestuur en organisatie (40)	31.360	34.609	7.890	4.908	4.410	11.716
Huisvesting (41)	3.734	3.597	196.665	216.091	216.746	232.287
Personeel (42)	259.442	248.142	378.640	389.988	323.575	292.605
Administratie (43)	61.500	66.043	14.199	7.955	8.582	5.012
Transport (44))	-	-	-	309	-	197
Automatisering (45)	9.873	50.796	64.520	50.421	45.791	30.895
Collectie en media (46)	-	270	155.850	146.063	111.200	108.920
Specifieke kosten (47)	-	8.050	3.000	13.615	3.000	23.148
Aandeel kosten Educatie	-	-	203.722	184.240	145.926	158.088
Doorberekening front-offices	-365.909	-399.653	219.705	239.792	183.088	159.861
	-	**11.855**	**1.244.191**	**1.253.382**	**1.042.318**	**1.022.729**
RESULTAAT	**-**	**-**	**21.833**	**35.335**	**4.254**	**-3.875**
Bestemmingsreserve de Klipper						**-3.875**
Bestemmingsreserve herinv. Automatisering		**15.000**				
Naar algemene reserve 2020		**-15.000**		**35.335**		**-**

JAARVERSLAG 2020 DE BIBLIOTHEEK VELUWEZOOM

de Bibliotheek
Veluwezoom

Voorwoord

2020 is een vernieuwend jaar geworden. Een jaar van een nieuw virus, met - inmiddels - nieuwe varianten. Maar ook een jaar van nieuwe dienstverlening en een nieuwe manier van contact hebben en vergaderen. Een nieuwe interne corona-nieuwsbrief en een corona-appgroep, om iedereen snel van nieuwe maatregelen op de hoogte te stellen. Een nieuwe manier van werken, vanuit huis, in de baby-kamer, op zolder of in een hoekje in de woonkamer. Met nieuwe leerkrachten, vaders en moeders, die naast hun baan hun kinderen moeten helpen en motiveren om vanachter de laptop onderwijs te volgen. Collega's met jonge kinderen thuis bevonden zich ineens in een geheel nieuwe positie.

Ook heel veel nieuwe humor overigens. Ik heb mij verbaasd over de enorme hoeveelheid goede en minder goede grappen die - met name via social media - voorbij kwamen. De inventiviteit van mensen is enorm.
Er is ook veel nieuwe taal ontstaan, of liever, bepaalde woorden hebben nieuwe of andere betekenissen gekregen. We zitten in onze bubbel in de intelligente lockdown in de anderhalvemeter-samenleving, we zoomen, we hebben regelmatig onze microfoon nog uitstaan, en we vieren onze verjaardag in 'blokjes'.

Ook voor de Bibliotheek was het zo'n jaar: we gingen dicht, onze boeken moesten in quarantaine, in winkelwagentjes van de lokale supermarkt, we liepen allemaal met mondkapjes of faceshields rond in onze bibliotheken en klanten konden, toen het weer mocht, alleen naar binnen met een mandje in de hand. We bewogen mee met de maatregelen en pasten onze dienstverlening aan.

Je leest er meer over dan ons lief is, in dit jaarverslag. Want het was ook een pittig jaar, voor iedereen. Dus past ook hier weer een zeer gemeend woord van dank aan iedereen die voor en met ons dit jaar positief tegemoet is getreden, en zich steeds opnieuw heeft weten te verhouden tot steeds maar weer die nieuwe situaties: collega's, vrijwilligers, leden van de Raad van Toezicht, samenwerkingspartners, maar zeker ook de gemeenten, die ons – waar mogelijk – hebben gesteund en meedachten in oplos-singen voor wat kon en wat niet.

In die zin was 2020, naast een 'raar' jaar, ook best een vernieuwend jaar. Maar wat mij betreft een jaar dat net iets te lang heeft geduurd. Dus het nu ook wel mooi geweest met dat jaar.
Op naar het nieuwe jaar!

Lianne Busser, directeur-bestuurder
de Bibliotheek Veluwezoom

GA

Bibliotheken in Dieren en Oosterbeek onder strikte voorwaarden weer open

▲ Bibliotheekmedewerker Marieke Beerten (links) en -manager Astrid de Kleijn in de ruimte waar de teruggebrachte boeken 72 uur in quarantaine gaan. FOTO ERIK VAN 'T HULLENAAR

Ook boeken in quarantaine

De vestigingen van de Bibliotheek Veluwezoom in Dieren en Oosterbeek gaan maandag weer open. Voorlopig drie dagen per week: maandag, woensdag en vrijdag. Medewerkers zijn bezig de ruimtes zo coronaproof mogelijk te maken.

Henk Aalbers

Dieren/Oosterbeek/Arnhem

Het zal even wennen zijn. Wie vanaf maandag de bibliotheek in wil, moet bij de ingang zijn of haar bibliotheekkaart laten zien. „Zonder bibliotheekkaart mag je niet naar binnen", zegt medewerker Marieke Beerten.

De reden is simpel: je mag in de bibliotheek vanwege corona voorlopig alleen boeken terugbrengen en boeken lenen. Gewoon even binnenlopen om bij een kop koffie een krant, tijdschrift of boek te lezen, is niet toegestaan. „Wel jammer, want de bibliotheek is meer en meer ook een ontmoetingsplek geworden", vervolgt ze. Naar de wc gaan, mag evenmin.

Wie boeken komt terugbrengen, wordt naar een aparte ruimte geleid. Daar moeten de boeken door de klant in een winkelwagentje worden gelegd. Beerten: „Ik heb vijftien winkelwagentjes kunnen lenen van Albert Heijn, hier vlakbij."

Volgens voorschrift worden de boeken 72 uur in quarantaine geplaatst. Op de wagentjes wordt een briefje geplakt met de datum waarop de boeken zijn teruggebracht. Pas na 72 uur worden ze verwerkt.

Er mogen in de Dierense vestiging maximaal vijftien klanten tegelijkertijd in de bibliotheek zijn. Iedere klant moet bij de ingang een mandje meenemen. Zijn de vijftien mandjes op, dan moet je als klant wachten tot er weer iemand naar buiten komt.

Bij de desks van de medewerkers komen transparante schermen. Verder is een van de twee computers waarmee klanten de te lenen boeken moeten scannen buiten gebruik gesteld, want ze staan op minder dan 1,5 meter afstand van elkaar. Om het 1,5 meterregime te kunnen realiseren, zijn ook wat kasten weggehaald.

In de twee maanden dat de vestigingen van Bibliotheek Veluwezoom gesloten waren, is dankbaar gebruik gemaakt van de mogelijkheid een verrassingspakket aan te vragen. Leden van de bibliotheek konden telefonisch en online zo'n pakket boeken bestellen en bij de bibliotheek ophalen. Daarbij werd een aantal thema's gehanteerd, zoals romantisch, spannend en literatuur. In Dieren alleen al werden door medewerkers rond de achthonderd pakketten samengesteld.

> **Zonder bibliotheekkaart mag je niet naar binnen**
> – Marieke Beerten

De reacties waren heel positief. „Begrijpelijk, want als je je huis niet uit mag en je hebt ook niets om te lezen, dan is het helemaal moeilijk", zegt Beerten. Die service is nu gestopt. Het afhalen van bestelde boeken in de vestigingen in Velp en Renkum blijft. Rheden en Doorwerth zitten nog dicht.

De drie vestigingen van de openbare bibliotheek in Arnhem (Kronenburg, Centrum en Presikhaaf) zijn sinds afgelopen maandag al geopend. Ook daar uitsluitend voor het terugbrengen en lenen van boeken.

De Bibliotheek en het coronavirus

2020 werd een heel ander jaar dan andere jaren. De wereld verkeerde in de greep van het coronavirus. Net als alle andere bibliotheken in Nederland was de Bibliotheek Veluwezoom veel bezig met alle wisselende maatregelen, mogelijkheden en onmogelijkheden. Sluiten, gedeeltelijk open, beperkingen in aantallen bezoekers, activiteiten mochten wel doorgaan, met maximaal 100 deelnemers, toen 30, of helemaal niet (geplande activiteiten annuleren), vooraf reserveren, online bijeenkomsten, de vestigingen moesten coronaproof worden gemaakt, boeken in quarantaine, de afhaalbieb werd in het leven geroepen, we mochten in de zomer weer helemaal open, daarna weer 2 weken dicht, werden verplicht om mondkapjes te dragen, en aan het eind van het jaar ging eigenlijk heel Nederland op slot, met uitzondering van essentiele winkels.
Van normale bedrijfsvoering was in 2020 nauwelijks sprake. Maar: veiligheid en gezondheid van bezoekers, medewerkers en vrijwilligers stonden voorop.

In lijn met de coronamaatregelen viel ook het werk van ons team educatie regelmatig stil. De scholen en kinderopvang gingen immers ook dicht en (taal)groepen ontvangen in de bibliotheken was niet of nauwelijks mogelijk. Ook onze vrijwilligers, van wie een deel kwetsbaar is, aarzelden om met cursisten aan de slag te gaan of bij mensen thuis te komen om - bijvoorbeeld - voor te lezen. En de ruimtes in De Klipper konden niet verhuurd worden, of aan minder mensen, vanwege de anderhalvermeterregel.

Alternatieve dienstverlening

De omstandigheden gaven aanleiding voor nieuwe initiatieven: we keken vooral naar wat er wél mogelijk was. We begonnen halverwege maart met telefonische spreekuren, onder meer om mensen te helpen met het lenen van e-books via de online Bibliotheek, het enige alternatief dat we op dat moment konden bieden. Al vrij snel daarna startten we met de 'afhaalbieb'. Leden konden (telefonisch en later ook online) een boekenpakket naar keuze bestellen en op een afgesproken moment – coronaproof, in de hal van de Bibliotheek – komen afhalen. Daar is, gedurende de verschillende keren dat we ernaar overschakelden, dankbaar en veelvuldig gebruik van gemaakt.
Het team educatie stelde digitale nieuwsbrieven op, leverde boekenkisten af op scholen en kinderopvang, las buiten voor als dat binnen niet kon, mensen konden ons bellen voor ondersteuning bij problemen op digitaal gebied, we maakten serviceberichten om iedereen zo goed mogelijk te informeren over de steeds veranderende maatregelen, webpagina's voor de minder (digi)taalvaardigen, we boden extra luisterboeken en een gratis app met 100 e-books (de Thuisbieb) voor alle mensen in Nederland die zo veel mogelijk mogelijk thuis moesten blijven, digitale voorleestassen voor ouders met jonge kinderen, een podcast voor kinderen om creatief te leren schrijven, leverden boeken aan huis bij de meest kwetsbare inwoners en boden enkele activiteiten aan via livestream.

Thuis werken

Een groot deel van onze medewerkers, met name de lees/mediacoaches en de stafmedewerkers, werkte in 2020 heel veel vanuit huis. De medewerkers in de bibliotheken waren wel in de vestigingen aan het werk, voor de afhaalbieb en om telefonische vragen te beantwoorden. Voor hen was het vaak drukker dan ooit.
Niet iedereen vond thuis werken even makkelijk. Naarmate dat langer duurde, werd de behoefte om collega's 'live' te zien groter. Thuis werken vraagt om veel zelfdiscipline: de neiging om alle dagen een aantal uren te werken is groot, waardoor je in de praktijk nauwelijks meer los komt van je werk.
Digitaal overleggen werd de norm en zal, zo verwachten wij, zeker voor regionale of provinciale overleggen, gangbaar blijven.

Tijdlijn coronamaatregelen

16 maart:	sluiting bibliotheken
18 maart:	start telefonische spreekuren voor (onder meer) lenen van e-books en luisterboeken
6 april:	start afhaalbieb Dieren en Oosterbeek, teruggebrachte materialen in quarantaine
14 april:	Bibliotheken stellen 100 e-books beschikbaar via ThuisBieb
11 mei:	heropening bibliotheken als doorstroomlocaties en groepen tot 30 personen toegestaan
18 mei en verder:	stapsgewijze heropening. Renkum en Velp openen als afhaalbieb, Dieren en Oosterbeek met aangepaste tijden en toegangsitem open (de anderhalvemeterbibliotheek), reserveren van materialen is weer mogelijk, quarantaine van teruggebrachte materialen blijkt niet meer nodig
1 juli:	groepen (activiteiten) tot 100 personen toegestaan, wel vooraf reserveren
1 juli:	alle vestigingen weer open op gebruikelijke dagen en uren
28 september:	groepen tot 30 personen toegestaan, vooraf reserveren
30 september:	alle bibliotheken worden weer doorstroomlocatie - invoeren toegangsitems
1 oktober:	advies mondkapjes publieke ruimtes
5 november:	Bibliotheken moeten 2 weken sluiten > Dieren, Velp, Oosterbeek en Renkum worden weer afhaalbieb, Doorwerth en Rheden sluiten, geplande activiteiten worden geannuleerd
19 november:	heropening bibliotheken, groepen tot 30 personen toegestaan (met vooraf reserveren)
1 december:	mondkapjes verplicht in publieke ruimtes
15 december:	sluiting bibliotheken > Dieren, Velp, Oosterbeek en Renkum worden weer afhaalbieb. Doorwerth en Rheden volledig gesloten. Activiteiten niet toegestaan.

Gevolgen

De coronamaatregelen hadden in veel opzichten gevolgen voor onze bedrijfsvoering. De cijfers en resultaten in dit jaarverslag illustreren dat overduidelijk en moeten dan ook vanuit dat perspectief worden geïnterpreteerd.

De inkomsten van abonnementen en te-laat-gelden liepen flink terug en het aantal uitleningen daalde enorm. Immers, we verschoven de leentermijn van materialen vaak omdat de Bibliotheek gesloten of minder goed toegankelijk was en inden geen te-laat-gelden om leden in deze lastige tijd tegemoet te komen. Er was weinig aanwas van nieuwe leden. Scholen waren gesloten en konden met hun leerlingen niet langs gaan in de Bibliotheek en uitnodigingen voor BoekStartleden konden door coronadrukte bij de gemeente niet verstuurd worden. Inkomsten uit verhuur van ruimtes in De Klipper waren er door sluiting en aanpassingen nauwelijks. De kosten voor het coronaproof maken van onze vestigingen werden deels gefinancierd uit doelsubsidies van de rijksoverheid en de provincie Gelderland.
Landelijk gezien kreeg de Bibliotheek gelukkig wel veel – positieve – aandacht. Overheidsbesluiten om bibliotheken vanwege coronmaatregelen te sluiten werden door menigeen bekritiseerd, de functie van de Bibliotheek als essentiele voorziening in de samenleving en plek voor kwetsbare mensen in de samenleving werden duidelijk gezien. Ook het 'hamstereffect' voorafgaand aan een aangekondigde sluiting was steeds een unieke gebeurtenis.

Wat de langetermijneffecten van de coronacrisis zijn voor onze Bibliotheek, kunnen we moeilijk overzien. Immers, ook begin 2021 zitten we nog midden in een lockdown en zijn Bibliotheken gesloten. En of mensen het vertrouwen terugvinden om zich vrij te bewegen als corona minder impact krijgt (een scenario waar we natuurlijk op hopen), hun gang naar de Bibliotheek terugvinden en deel gaan nemen aan activiteiten en evenementen, valt nog te bezien. Ook is nog onduidelijk of we gemaakte prestatieafspraken van projecten alsnog kunnen nakomen. Daarover dus in een volgend jaarverslag meer.

Kengetallen de Bibliotheek Veluwezoom

Leden, uitleningen en bezoekers

Zoals ook genoemd in het vorige hoofdstuk, had de coronapandemie in 2020 grote gevolgen voor onze bedrijfsvoering. De cijfers en resultaten in dit jaarverslag moeten dan ook vanuit dat perspectief worden geïnterpreteerd. Waar mogelijk geven we een voorzichtige duiding en toelichting op de cijfers, maar we realiseren ons tegelijkertijd dat de betekenis van de duiding en een vergelijking van resultaten met vorige en volgende jaren eigenlijk niet te goed maken is.

Leden

De ledenaantallen van de Bibliotheek Veluwezoom lopen dit jaar in negatieve zin uit de pas, in vergelijking met voorgaande jaren.

Naast het effect van de coronacris heeft dat bij de jeugdleden te maken met een opschoning van inactieve leden, een exercitie die we eens in de zoveel tijd uitvoeren, vanuit de ervaring dat deze leners vaak niet meer terugkomen.

De daling van het aantal jeugdleden hangt daarnaast samen met het feit dat een aantal jonge ouders in 2020 geen bericht van de gemeente kregen om hun baby lid te maken van de Bibliotheek. Er was dus minder aanwas van nieuwe BoekStartleden.

Het aantal volwassen leden daalde met ruim 5%. We zien daarbij een geringe daling in de grotere vestigingen Dieren en Oosterbeek (rond de 1%) en een forsere daling, wederom, in de jeugdbibliotheken Rheden en Doorwerth (8% en 9,5%). In totaal is nog steeds bijna een kwart van de inwoners van ons werkgebied lid van de Bibliotheek.

Uitleningen

Via de in het leven geroepen 'afhaalbieb' konden we de uitleenfunctie van de Bibliotheek enigszins overeind houden, in tegenstelling tot onze meeste andere functies, die het grootste deel van het jaar niet of in aangepaste vorm door gingen.

Toch daalde het aantal uitleningen in 2020 flink, met ruim 25 procent. We denken dat dit vrijwel geheel te wijten is aan de coronamaatregelen. Onze Bibliotheken waren lange tijd geheel of deels gesloten, we konden een beperkt aantal bezoekers tegelijkertijd toelaten, reserveren van materialen was in de beginperiode van de coronamaatregelen niet mogelijk, op scholen konden we niet terecht om boeken uit te lenen, kwetsbare mensen brachten geen bezoek meer aan de bibliotheek, de uitleentermijn van materialen werd lockdown na lockdown opgeschoven, en zo meer.

De relatief grote stijging van 38% van het aantal uitgeleende e-books komt – ondanks de trend dat het aantal uitgeleende e-books de laatste jaren toch al toeneemt – waarschijnlijk ook door de coronamaatregelen. Toen Bibliotheken volledig gesloten waren, was dit het enige wat voorhanden was.

Deze uitleningen staan los van de uitleningen die gedaan zijn via de ThuisBieb-app, die halverwege het jaar in de lucht ging om alle mensen – leden en niet-leden – in coronatijd te gratis te voorzien van e-books. De ThuisBieb-app was een initiatief van de Koninklijke Bibliotheek.

Bezoekers

Het aantal bezoekers nam uiteraard ook af. In Dieren en Oosterbeek relatief het minst; deze vestigingen waren tijdens het coronajaar iets vaker geopend dan Renkum en Velp (vanwege onze stapsgewijze inzet van de afhaalbieb en de heropening) en Doorwerth en Rheden, waar we vanwege de zeer beperkte ruimte géén afhaalbieb konden en kunnen realiseren.

	2020	2019	%
Leden			
Totaal aantal leden	18.356[1]	19.655	93%
Per leeftijdscategorie			
0 t/m 17 jaar	12.119	13.047	93%
18 t/m 64 jaar	3.182	3.449	92%[2]
65 jaar en ouder	2.583	2.642	98%
Instellings- en educatieve abonnementen	472	517	91%
Per vestiging			
de Bibliotheek Dieren	4.153	4.449	93%
jeugdBibliotheek Rheden	1.333	1.415	94%
de Bibliotheek Velp	4.781	5.177	92%
de Bibliotheek Oosterbeek	4.508	4.740	95%
jeugdBibliotheek Doorwerth	788	870	91%
de Bibliotheek Renkum	2.793	3.004	93%
Totaal aantal inwoners werkgebied	76.845	76.644	100%
Percentage inwoners dat lid is van de Bibliotheek[3], totaal	23,3	25,0	93%
Per gemeente			
Rheden	22,1	23,8	93%
Renkum	25,2	26,9	94%
Rozendaal	20,5	21,4	96%
Uitleningen			
Boeken (fysiek)	416.096	564.617	74%
Dvd's	18.231	28.943	63%
Overige media	3.264	5.613	58%
E-books (via de online Bibliotheek)	25.716	18.600	138%
Luisterboeken (via de online Bibliotheek)	3.334[4]		
Totaal uitleningen (inclusief verlengingen)	466.641	617.773	76%
Per vestiging (exclusief e-books)			
de Bibliotheek Dieren	120.803	149.412	81%
jeugdBibliotheek Rheden	14.878	24.864	60%
de Bibliotheek Velp	99.148	150.163	66%
de Bibliotheek Oosterbeek	116.040	152.648	76%
jeugdBibliotheek Doorwerth	6.536	12.588	52%
de Bibliotheek Renkum	71.753	102.647	70%
educatie (uitleningen aan scholen en instellingen)	8.433	6.851	123%
Totaal aantal uitleenbare materialen (collectie)	101.828	102.067	100%
Aantal uitleningen per lener/abonnement[5]	25,4	31,4[6]	81%

(1) waaronder opschoning inactieve jeugdleden en corona

(2) waaronder 127 abonnementen voor vrijwillige medewerkers.

(3) exclusief instellingen en educatieve abonnementen.

(4) cijfers over via de online Bibliotheek uitgeleende luisterboeken zijn beschikbaar sinds 17 juli 2020.

(5) inclusief verlengingen.

(6) correctie.

	2020	2019	%
Openingsuren per week (totaal)	183/172	183	94%
Per vestiging			
de Bibliotheek Dieren	48/47	48	98%
jeugdBibliotheek Rheden	6	6	100%
de Bibliotheek Velp	37/34,5	37	93%
de Bibliotheek Oosterbeek	59/54	59	92%
jeugdBibliotheek Doorwerth	6	6	100%
de Bibliotheek Renkum	27/24,5	27	91%
Bezoekers			
Totaal	177.133	273.230	65%
Per vestiging			
de Bibliotheek Dieren	52.593	67.965[7]	77%
jeugdBibliotheek Rheden	4.458	7.459	60%
de Bibliotheek Velp	29.649	64.835	46%
de Bibliotheek Oosterbeek	67.479	94.220	72%
jeugdBibliotheek Doorwerth	1.934	3.776	51%
de Bibliotheek Renkum	21.020	34.975	60%
www.bibliotheekveluwezoom.nl			
aantal gebruikers	64.214	68.859	93%
aantal sessies	140.487	141.008	100%
Activiteitenshop Veluwezoom			
aantal gebruikers	2.538	3.103	82%
aantal sessies	12.209[8]	8.121	150%
www.klipper-oosterbeek.nl			
aantal gebruikers	515	1.885	27%
aantal sessies	2.341	2.665	88%
Twitter volgers	828	825	100%
aantal tweets	140	83	169%
Facebook volgers	309	160	193%
App de Bibliotheek (aantal actieve gebruikers)	751	923	81%
App de Bibliotheek (aantal sessies)	42.548	36.239	117%
verzonden digitale nieuwsbrieven	8	9	89%
aantal nieuwsbriefabonnees	5.856	5.710	103%
Abonnementen via GelrePas	146	171	85%
gemeente Rheden	54	66	82%
gemeente Rozendaal	1	2	50%
gemeente Renkum	91	103	88%
Geleende materialen afhaalpunten door jongeren en volwassenen			
jeugdBibliotheek Doorwerth	1.815	3.625	50%
jeugdBibliotheek Rheden	2.330	3.281	71%

(7) bezoekersaantallen de Bibliotheek Dieren in 2018 en 2019 lager door tijdelijke huisvesting op een andere locatie, zonder gemeenteloket en speel-o-theek.

(8) de stijging is mede gevolg van de alternatieve dienstverlening, de afhaalbieb

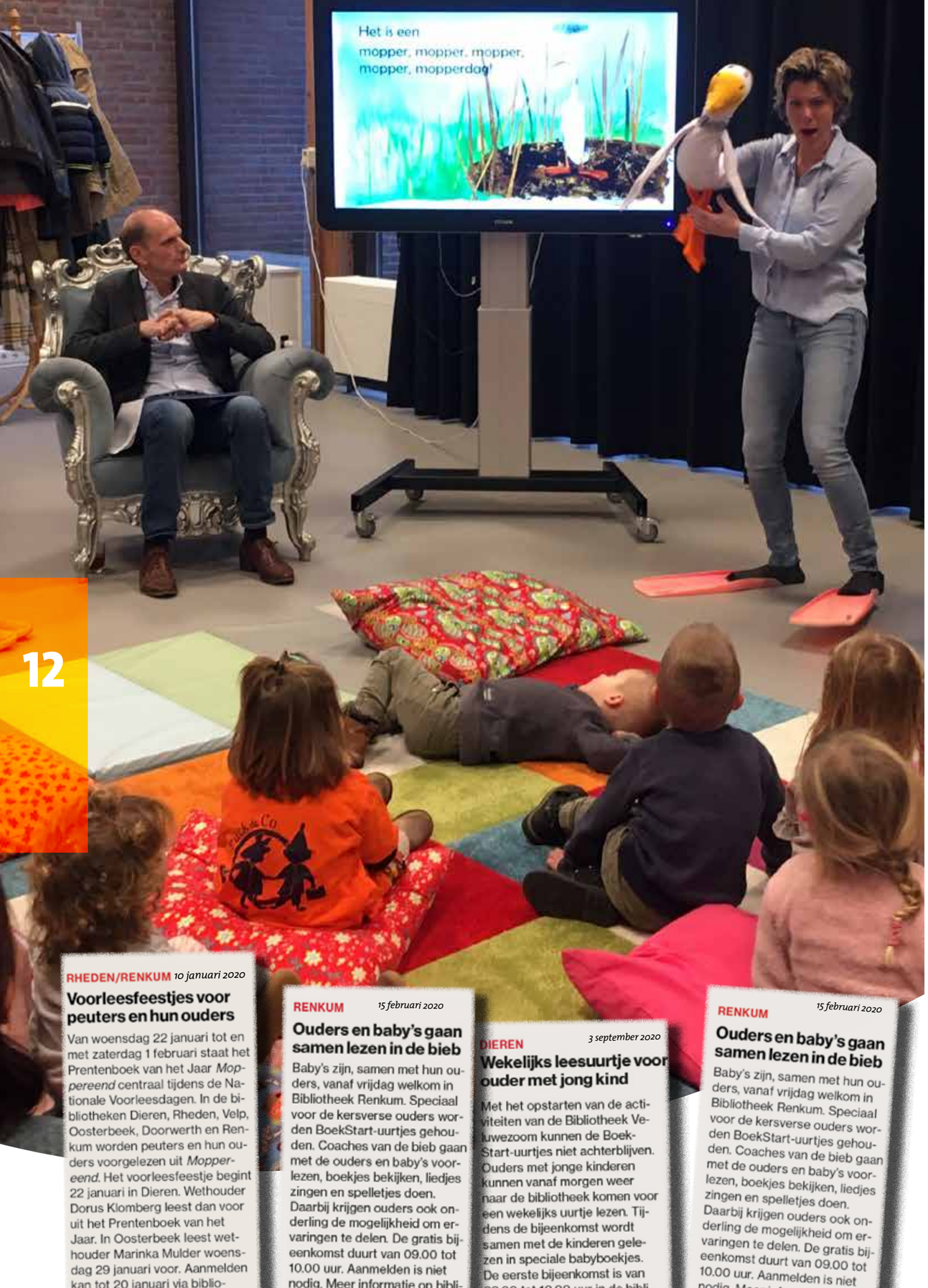
Educatie, wettelijke taken en gemeentelijk beleid

	2020	2019	%
0-4-jarigen: voor- en vroegschoolse educatie			
Deelnemende instellingen BoekStart in de kinderopvang	32	31	103%
Uitgeleende themacollecties voorschoolse instellingen	8	39[9]	21%
Uitgeleende projectkisten voorschoolse instellingen	63	50	126%
Voorleesactiviteiten op voorschoolse instellingen	43	4	1075%
BoekStartcoach: bezoeken aan consultatiebureaus	24	79	30%
BoekStart-uurtje, deelnemers	6	29	21%
Nieuwe BoekStartleden	178[10]	299	60%
Percentage BoekStartleden			
gemeente Rheden	48	51	94%
gemeente Renkum	43	68	63%
Aantal uitleningen BoekStartcollectie vestigingen	3.797	5.186	73%
Voorlezen op locatie	44	79	56%
Deelnemende peuters per keer (gemiddeld)	10	7	143%
Deelnemende peuters Nationale Voorleesdagen	157	189	83%
Training voorleescoördinator	-	-	-
Presentatie voor pedagogisch medewerkers	-	1	-
Aantal keren dat Voorleesteam Rheden heeft voorgelezen	195	770	25%
Aantal vrijwilligers van Voorleesteam Rheden	14	16	88%
4-12-jarigen: primair onderwijs			
de Bibliotheek op school	18	17	109%
Groepsbezoeken	42	66	64%
Leesbevorderingslessen	101	149	68%
Lessen over mediawijsheid	285	464	61%
Ouderavonden	2	5	40%
Uitgeleende themacollecties (leesbevordering)	18	22	82%
Uitgeleende projectkisten	153	188	81%
Schrijversbezoeken	1	18	6%
Deelnemers nascholing leescoördinatoren	-	14	-
Kinderboekenweek, deelnemers	80	120	67%
deelnemende leerkrachten workshops	32	26	123%
Deelnemers Nationale Voorleeswedstrijd	16	17	94%
Deelnemers Week van de Mediawijsheid	-	30	-
Deelnemers Samen-digitaal	40	20[9]	200%
Deelnemers Digiplay	25[11]	-	-
12 jaar en ouder: voortgezet onderwijs en mbo			
Lessen leesbevordering	16	19	84%
Groepspassen	41	51	80%

(9) sinds 2019 geeft de Bibliotheek Veluwezoom voorschoolse instellingen een collectie in bruikleen; daardoor wordt er minder gewerkt met themacollecties.

(10) door herverdeling van taken binnen de gemeente Renkum, kregen jonge ouders geen uitnodiging over het gratis BoekStartabonnement voor baby's, waardoor het aantal inschrijvingen (mede) afnam

(11) gestart in 2020.

RHEDEN/RENKUM *10 januari 2020*

Voorleesfeestjes voor peuters en hun ouders

Van woensdag 22 januari tot en met zaterdag 1 februari staat het Prentenboek van het Jaar *Mopereend* centraal tijdens de Nationale Voorleesdagen. In de bibliotheken Dieren, Rheden, Velp, Oosterbeek, Doorwerth en Renkum worden peuters en hun ouders voorgelezen uit *Mopereend*. Het voorleesfeestje begint 22 januari in Dieren. Wethouder Dorus Klomberg leest dan voor uit het Prentenboek van het Jaar. In Oosterbeek leest wethouder Marinka Mulder woensdag 29 januari voor. Aanmelden kan tot 20 januari via bibliotheekveluwezoom.nl/agenda.

RENKUM *15 februari 2020*

Ouders en baby's gaan samen lezen in de bieb

Baby's zijn, samen met hun ouders, vanaf vrijdag welkom in Bibliotheek Renkum. Speciaal voor de kersverse ouders worden BoekStart-uurtjes gehouden. Coaches van de bieb gaan met de ouders en baby's voorlezen, boekjes bekijken, liedjes zingen en spelletjes doen. Daarbij krijgen ouders ook onderling de mogelijkheid om ervaringen te delen. De gratis bijeenkomst duurt van 09.00 tot 10.00 uur. Aanmelden is niet nodig. Meer informatie op bibliotheekveluwezoom.nl.

DIEREN *3 september 2020*

Wekelijks leesuurtje voor ouder met jong kind

Met het opstarten van de activiteiten van de Bibliotheek Veluwezoom kunnen de BoekStart-uurtjes niet achterblijven. Ouders met jonge kinderen kunnen vanaf morgen weer naar de bibliotheek komen voor een wekelijks uurtje lezen. Tijdens de bijeenkomst wordt samen met de kinderen gelezen in speciale babyboekjes. De eerste bijeenkomst is van 09.00 tot 10.00 uur in de bibliotheek in Dieren.

RENKUM *15 februari 2020*

Ouders en baby's gaan samen lezen in de bieb

Baby's zijn, samen met hun ouders, vanaf vrijdag welkom in Bibliotheek Renkum. Speciaal voor de kersverse ouders worden BoekStart-uurtjes gehouden. Coaches van de bieb gaan met de ouders en baby's voorlezen, boekjes bekijken, liedjes zingen en spelletjes doen. Daarbij krijgen ouders ook onderling de mogelijkheid om ervaringen te delen. De gratis bijeenkomst duurt van 09.00 tot 10.00 uur. Aanmelden is niet nodig. Meer informatie op bibliotheekveluwezoom.nl.

Educatie jeugd en jongeren

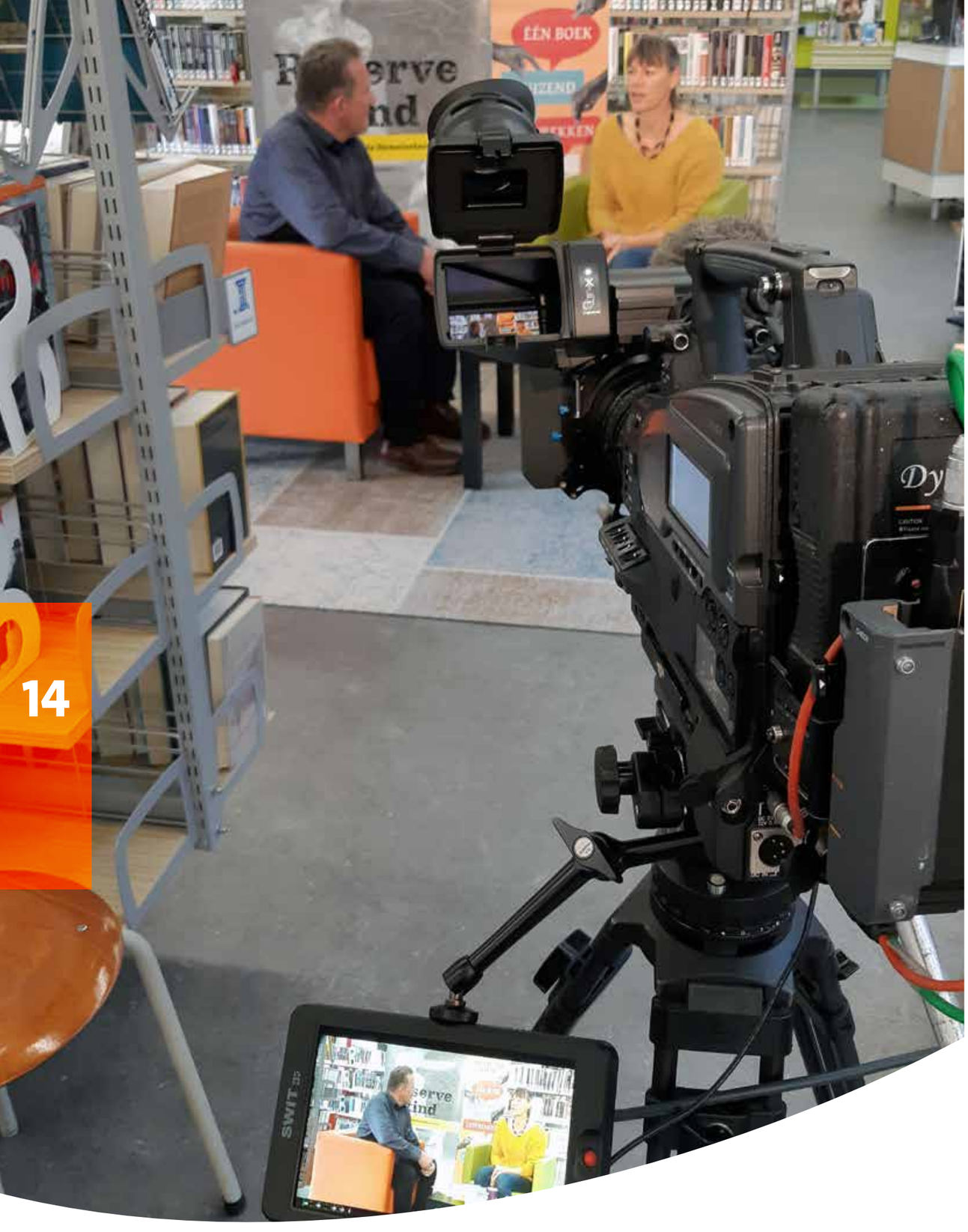
Kinderopvang en BoekStartcoach
In 2020 werkten we verder aan de veranderde manier van samenwerken met de voorschoolse instellingen: in plaats van themacollecties die we het hele jaar door selecteerden en langsbrachten, kregen alle BoekStart-instellingen een collectie boeken in bruikleen. Hierdoor beschikken ze het hele jaar door over boeken en kunnen de leescoaches meer (voorlees-)activiteiten op de kinderopvang organiseren. Ondanks de coronamaatregelen konden we hierdoor het contact met de kinderopvang intensiveren.
Door de coronamaatregelen moesten de Boekstartcoaches hun inspanningen op de consultatiebureaus staken en annuleerden we een groot deel van de geplande BoekStartuurtjes in de Bibliotheek.
We leverden wel een bijdrage aan de 'Digitale Voorleestas', een initiatief van Rijnbrink, dat in coronatijd is opgezet om voorleesplezier bij gezinnen met kinderen in de leeftijd van 2-6 jaar te stimuleren. De Digitale Voorleestassen bieden ouders kleine verwerkingsactiviteiten in de categorieën lezen, praten en doen, rondom een prentenboek.

Basisonderwijs
Samen met Cultuurbedrijf RIQQ organiseerden we – net als in 2019 – een bijeenkomst met inspiratieworkshops voor de Kinderboekenweek voor leerkrachten in de gemeente Rheden. In de gemeente Renkum deden we dit met cultuurcoach Judica Lookman en de buurtsportcoaches van het Sport- en beweegteam Renkum. Met de kant-en-klare werkvormen en lesmaterialen die ze aangereikt kregen, konden de scholen zelf een inhoudelijke en feestelijke invulling geven aan de Kinderboekenweek.
In Dieren is in januari de schoolbibliotheek van basisschool het LeerRijk ingericht en geopend. In Renkum is de gedeelde schoolbibliotheek van de Atlas en de Keijenberg tot stand gekomen. Ook zijn er contacten gelegd met scholen die – eerder niet, maar nu wel – zeer geïnteresseerd zijn in samenwerking met de Bibliotheek.

Tijdens de lockdowns kregen veel kinderen van hun scholen boeken mee naar huis, om ze daar te lezen. Dat zorgde voor meer waardering voor een eigen schoolbibliotheek en onze projectkisten. Via nieuwsbrieven deelden we lestips en werkvormen die geschikt zijn om thuis uit te voeren.

De mediacoaches ontwikkelden in 2020 een nieuwe serie activiteiten die in de Bibliotheek plaatsvonden: Digiplay. Prikkelende activiteiten waarbij kinderen van 6 tot 12 jaar verschillende nieuwe technieken kunnen ontdekken door er zélf mee te gaan spelen en ermee aan de slag te gaan. Zelf een robot programmeren, een green-screen film maken, een virtual reality-spel maken, bijvoorbeeld. De activiteiten bieden kinderen de mogelijkheid om de kennis en toepassingen die de mediacoaches op de scholen aanreiken en laten zien, zélf en in de praktijk te ervaren.
Er was veel belangstelling voor deze nieuwe activiteiten. Helaas gingen veel van de geplande middagen niet door vanwege de coronamaatregelen. We hopen ze in 2021 alsnog te kunnen organiseren.

Projecten
In 2020 rondden we het project Connecting Dots af. De lessenserie rond digitale geletterdheid, ontwikkeld met subsidie van de provincie, is goed ontvangen in het onderwijs en diverse mediacoaches van andere bibliotheken toonden interesse.
Vanuit het project Samen digi-taal gaven we 40 taalarme gezinnen met kinderen een iPad in bruikleen, waarmee ze via taalspelletjes hun taalvaardigheid konden verbeteren. We vroegen bovendien subsidie aan voor uitbreiding van dit project, wat resulteerde in een toekenning voor 10 iPads voor ouders van peuters.
We hebben ook subsidie toegezegd gekregen voor 'het Leesoffensief' een landelijk initiatief om het lezen door jongeren en het voorlezen aan kinderen te stimuleren. Hiermee kunnen we meer aandacht gaan geven aan doelgroepen die extra hulp nodig hebben: jongens, leerlingen op het vmbo en leerlingen met een meertalige achtergrond.

	2020	2019	%
Volwassenen			
Aantal leden de Bibliotheek aan huis	45	37	122%
Aantal vrijwilligers de Bibliotheek aan huis	19	19	100%
Aantal geleende boeken de Bibliotheek aan huis	3.922	3.098	127%
Informatieve bijeenkomsten	17	1[12]	1700%
Aantal deelnemers informatieve bijeenkomsten	222	9	2467%
Activiteiten landelijke boekpromotie en leesbevordering	19	4	475%
Aantal deelnemers boekpromotie en leesbevordering	390	71	549%
Bijeenkomsten inspiratie en ontmoeting	11	41	27%
Aantal deelnemers inspiratie en ontmoeting	210	597	35%
Lees- en poëziekringen	3	3	100%
Aantal deelnemers lees- en poëziekringen	18	36	50%
Studiekringen	2	1	200%
Aantal deelnemers studiekringen	17	11	155%
Activiteiten Kunst voor elkaar	24	35	69%
Aantal deelnemers Kunst voor elkaar	120	245	49%
Internetcafés	48	56	86%
Aantal deelnemers internetcafés	394	720	55%
Oefenuren Kik & Tik *gemeente Rheden*	10	49	20%
Oefenuren Kik & Tik *gemeente Renkum*	23	49	47%
Aantal deelnemers Klik & Tik	31	43	72%
Cursus Digisterker	6	10	60%
Aantal deelnemers Digisterker	42	67	63%
Digitale cursussen en workshops *gemeente Rheden*	19	3	633%
Digitale cursussen en workshops *gemeente Renkum*	1	-	-
Aantal deelnemers digitale cursussen en workshops	69	10	690%
Hulp bij de belastingaangifte, bijeenkomsten	3	10	30%
Hulp bij de belastingaangifte, deelnemers	34	48	71%
Gratis bibliotheekabonnementen NT1/NT2-cursisten	50	59	85%
Aantal deelnemers Week van Lezen en Schrijven	-	53	-
Aantal taalgroepen *gemeente Rheden*	7	6	117%
Aantal taalgroepen *gemeente Renkum*	5	6	83%
Aantal deelnemers Taalgroepen *totaal*	142	174	82%
Bijeenkomsten participatie en inburgering	2	1	200%
Deelnemers bijeenkomsten participatie en inburgering	22	10	220%
Online hulp over digitale zaken *(op verzoek, corona)*	23	-	-

(12) resultaten hulp bij belastingaangifte zijn in 2020 opgenomen als aparte vermelding, daarom is het cijfer anders dan in 2019

DE BIBLIOTHEEK MAG WEER OPEN!

Taalhuis Veluwezoom

Sinds de oprichting in 2017 biedt het Taalhuis Veluwezoom samen met veel enthousiaste en goed opgeleide vrijwilligers aan velen ondersteuning op het gebied van basisvaardigheden. Dit samenwerkingsverband van de gemeenten Rheden, Renkum en Rozendaal, ROC RijnIJssel, Vluchtelingenwerk Nederland, welzijnsorganisaties Renkum voor Elkaar en Incluzio (voorheen Radar Uitvoering Oost) en de Bibliotheek wil gezamenlijk laaggeletterdheid terugdringen en de taal-reken- en digitale vaardigheden van de inwoners uit de gemeenten versterken.

In 2020 zijn twee belangrijke ontwikkelingen van invloed geweest op het Taalhuis en de activiteiten.
Ten eerste zijn er ten gevolge van de coronamaatregelen minder bijeenkomsten geweest; de lessen konden niet altijd doorgaan, ook omdat de vrijwilligers veelal tot de risicogroep behoren. Daarnaast duurde het soms even voordat de deelnemers de taalgroepen weer bezochten.
Ten tweede besloot de gemeente Renkum de financiering voor de Taalhuiscoördinator en de VoorleesExpress niet verder voort te zetten. Hiermee kwamen het Taalspreekuur, de individuele taalbegeleiding, taalklas op de computer en de Voorlees-Express in deze gemeente te vervallen. Welzijnspartner Huis van Renkum en de Bibliotheek hebben gezamenlijk de bestaande taalgroepen in stand kunnen houden met financiële ondersteuning vanuit de arbeidsmarktregio.

Een overzicht van 2020:

- Taalgroepen: in 2020 bezochten in totaal 125 deelnemers wekelijks de 10 lees-, praat- en schrijfgroepen in de gemeenten Rheden, Renkum en Rozendaal. De taalgroepen vormen een non-formeel leertraject, naast het formele taalaanbod dat het ROC in de regio biedt. Tijdens de perioden van sluiting hielden de begeleiders contact met de deelnemers via whatsapp, ansichtkaarten, buitenlessen of al wandelend.
- Taalklas op de computer: Het door de Bibliotheek ontwikkelde traject Taalklas op de computer, een op maat gemaakte selectie van het programma oefenen.nl, werd in 2020 voornamelijk individueel gevolgd. In de gemeente Rheden gingen 8 deelnemers aan de slag met op hun leerwensen afgestemde onderwerpen. De begeleiding was in handen van getrainde vrijwilligers en een professional.
- Individuele begeleiding: In de gemeente Rheden bood het Taalhuis ook individuele begeleiding. In 2020 maakten daar 12 inwoners gebruik van. Hierbij fungeerde de Bibliotheek, wanneer mogelijk, als neutrale ontmoetingsplaats. Vermeldenswaardig is nog dat in dit bijzondere jaar er zich toch nieuwe taalvrijwilligers hebben aangemeld.
- VoorleesExpress (gemeente Rheden): In 2020 is bij 4 gezinnen een start gemaakt en kwamen 6 nieuwe aanvragen binnen. Alle inspanningen zijn echter gestaakt toen de pandemie begon, om risico op besmetting in de thuissituatie door zowel de gezinnen als door de vrijwillige voorlezers zo klein mogelijk te houden.
- Taalspreekuur: Het Taalhuis biedt een wekelijks inloopspreekuur in de Bibliotheek Dieren. Afgelopen jaar werd dit bezocht door 19 mensen die een taalvraag hadden en door 6 potentiële taalvrijwilligers. De meeste taalvragers hebben een plaats gevonden in een taalgroep, anderen zijn gekoppeld aan een individuele begeleider of doorverwezen naar het ROC.
- Week van Lezen en Schrijven: De Week van de Alfabetisering kreeg in 2020 een andere naam: de Week van lezen en schrijven. In september heeft het Taalhuis haar aanbod en het onderwerp laaggeletterdheid voor het voetlicht gebracht in de lokale kranten en via de provinciale campagne ‘Gelderland Geletterd’. Deze landelijk aandacht zorgt ieder jaar voor een lichte stijging van het aantal vragen dat we krijgen bij het spreekuur.
- Vrijwilligers: In dit bijzondere jaar meldden zich toch nieuwe taalvrijwilligers aan en gingen inspiratiebijeenkomsten en de basistraining voor de taalvrijwilligers door. Via een nieuwsbrief hielden we vrijwillige medewerkers van het Taalhuis op de hoogte van de mogelijkheden om hun deelnemers thuis aan hun taalvaardigheid te kunnen laten werken.

15 februari 2020

Einde aan reeks exposities in bibliotheek De Klipper Oosterbeek

Er komt een eind aan de samenwerking tussen Scarabee, stichting voor kunst en landschap, en de in het multifunctioneel centrum De Klipper gevestigde bibliotheek Oosterbeek.

Oosterbeek

Vijf jaar lang organiseerde en begeleidde Scarabee exposities van kunstenaars en hun cursisten in de bibliotheek aan de Generaal Urquhartlaan. De Arnhemse illustrator Anne Luchies heeft de eer om samen met haar cursisten de reeks af te sluiten.

De samenwerking tussen de bibliotheek en Scarabee kwam tot stand na de ingrijpende verbouwing van de bieb tot De Klipper. De bibliotheek wilde graag lokale kunstenaars een mogelijkheid bieden om te exposeren en Scarabee zocht ruimte daarvoor.

De samenwerking begon met een vijftal exposities over kunstenaars en hun kunstenaarsboeken. Daarna zijn er vijftien exposities geweest in de reeks 'De kunstenaar en cursisten'.

Omdat Scarabee een stichting voor 'kunst en landschap' is, wil de stichting in de toe… weer meer op het l… ten. De nadruk vers… naar de programm… projectruimte op d… beek.

De ruimte in D… echter zeer geschik… stellingen. Op korte… beeld *De liggende v…* van Beek een plaa… Klipper.

Inmiddels wordt… in welke vorm het… van de bibliotheek… 2021 vorm gaat krij…

„Zeker is dat we … kale kunstenaars … gen", zegt Astrid …

In de bibliotheek gaan we zeker ook lokale kunstenaars uitnodigen

10 maart 2020

RENKUM/DOORWERTH

Café voor vragen over tablet of smartphone

Iedereen met vragen over de tablet, iPad, iPhone of smartphone kan morgen om 10.00 uur langskomen in Bibliotheek Renkum. In het tablet- en smartphonecafé wordt informatie uitgewisseld. Er kunnen bijvoorbeeld vragen worden gesteld over het downloaden van apps, verbinding maken met internet of een route plannen. Net als in een gewoon café kan iedereen gewoon binnenlopen en aanschuiven bij de deskundige vrijwilligers. Donderdag 19 maart is er om 13.30 uur ook een smartphonecafé in de Poort van Doorwerth. De toegang is gratis.

24 oktober 2020

OOSTERBEEK

Straat van de arbeiders te zien in foto-expositie

Nog tot en met 31 oktober is in Bibliotheek Oosterbeek in de Klipper een foto-expositie te zien over de honderdjarige Van Deventerweg in Oosterbeek. De bouw en de bewonersgeschiedenis van deze straat wordt met zo'n 270 foto's, krantenberichtjes, documenten en plattegronden in beeld gebracht. Een groot deel is afkomstig uit privécollecties van huidige en vroegere bewoners van deze straat, waar de arbeiders van het dorp woonden. Bezoekers van de expositie kunnen ook een korte wandeling van zo'n 20 minuten maken langs de woningen, want de straat ligt vlakbij de bieb.

31 j…

OOSTERBEEK

Eerstejaarsstudenten hou… ontmoetingsmarkt in bieb

Vier eerstejaars studenten van de HAN/Social Work (Ömer Erkan, Dias Heitink, Ross Baars en Mick van Aalten) houden zaterdag 8 februari een activiteiten- en ontmoetingsmarkt in het gebouw van bibliotheek de Klipper in Oosterbeek. Tussen 10.00 en 13.00 uur kunnen inwoners kennismaken met een scala aan activiteiten. Er is een doorlopend programma. Gisteren waren de studenten op de weekmarkt in Oosterbeek om in gesprek te gaan en de ontmoetingsmarkt te promoten. De ontmoetingsmarkt is onder meer bedoeld om te horen welke behoeftes er onder Oosterbekers zijn voor activiteiten en ontmoeting. De bevindingen van de studenten worden gedeeld met All… een samenwe… voornamelijk… ligersorganisa… vrij toegankel… die belangstel…

8 januari 2020

OOSTERBEEK

Cursus leert omgaan met digitale overheid

Leren omgaan met de digitale overheid kan volgende maand in de bibliotheek van Oosterbeek. Daar start vanaf donderdag 6 februari de gratis cursus Digisterker. In vier bijeenkomsten van twee uur doen deelnemers stapsgewijs ervaring op met het regelen van hun officiële zaken via digitale kanalen van de overheid. Zo komen onder meer DigiD en het inloggen op overheidswebsites van bijvoorbeeld de gemeente, het pensioenfonds, het UWV en de Belastingdienst aan bod. Meer info op bibliotheekveluwezoom.nl/digisterker en 06-10139493.

27 februari 2020

DOORWERTH/RENKUM

Bibliotheken en rechtswinkel helpen bij belastingaangifte

De tijd van belastingaangifte komt eraan en de Bibliotheek Veluwezoom wil mensen hierbij helpen. Vanaf 10 maart kan iedereen terecht in Bibliotheek Oosterbeek, Renkum en Doorwerth. Samen met de Rechtswinkel Renkum worden hier gratis Belastingcafés gehouden.
Het eerste uur geven vrijwilligers praktische informatie over inkomstenbelasting, toeslagen, erfbelasting, eigen bijdrage Wet Langdurige Zorg, nieuwe tarieven, en andere onderwerpen. Het tweede uur kunnen mensen samen met een vrijwilliger de belastingaangifte invullen en/of een DigiD aanvragen.
Mensen zijn van 10.00 tot 12.00 uur welkom in de Poort van Doorwerth (10 maart), Bibliotheek Renkum (13 maart), De Klipper in Oosterbeek (24 maart). Laatstgenoemde ook op 26 maart van 19.00 tot 21.00 uur. Hulp is gratis. Aanmelden of lidmaatschap zijn niet nodig.

Bibliotheek en Taalhuis

Naast de organisatie van de lees-, praat, en schrijfgroepen 'Samen Nederlands praten', 'Nederlands lezen en schrijven met Succes!' en 'Taalklas op de computer' draagt de Bibliotheek Veluwezoom bij aan het Taalhuis met het ondersteuningsprogramma Klik & Tik, de cursus Digisterker, de collecties in de Taalpunten en de bijbehorende materialen. Dit aanbod helpt mensen om mee te kunnen doen aan de samenleving, aan volwaardig burgerschap, en draagt daarmee bij aan digitale inclusie. De Bibliotheek Veluwezoom is daarnaast ook penvoerder van het Taalhuis.

Klik & Tik
Het ondersteuningsprogramma Klik & Tik is erop gericht om mensen op een heel eenvoudig niveau digitale vaardigheden te laten verwerven, te leren omgaan met internet en ze te leren hoe ze informatie kunnen zoeken en vinden. In 2020 was het programma vooral gericht op e-mailen, videobellen, producten bestellen en op andere digitale toepassingen waarmee mensen contact met anderen kunnen hebben. Het aantal bijeenkomsten in de Bibliotheek Dieren en de Bibliotheek Oosterbeek was in 2020 33. Er waren 184 deelnemers. Daarnaast deden 15 mensen vanuit huis mee met het programma.

Digisterker
Met de vierdelige cursus Digisterker leert de Bibliotheek inwoners van de gemeenten Rheden, Renkum en Rozendaal hoe ze zaken met de overheid via internet snel en makkelijk kunnen regelen. Aan bod komen websites van bijvoorbeeld de gemeente, het UWV, de Regelhulp en Mijn Overheid. In 2020 bood de Bibliotheek 6 cursussen Digisterker, waaraan 42 volwassenen deelnamen.

Internetcafé
Met het internetcafé biedt de Bibliotheek Veluwezoom maandelijks een laagdrempelige mogelijkheid informatie en hulp te vragen over allerlei onderwerpen die met internet en digitale media te maken hebben. In 2020 organiseerden we 38 keer een internetcafé in fysieke vorm, die 347 belangstellenden trokken. Daarnaast gaven we het internetcafé 10 keer via livestream. Daar namen 47 mensen aan deel.

Workshops Digitale vaardigheden
De Bibliotheek Veluwezoom nam in januari deel aan de 'Computervraagdagen' van Seniorweb (Rheden). Samen met onze vrijwillige medewerkers digitale vaardigheden organiseerden we 19 workshops, waar 64 mensen aan deelnamen. Daarnaast organiseerden we op verzoek een workshop Digitale bestanden overzichtelijk ordenen aan 5 deelnemers.

De Bibliotheek en de Belastingdienst

Nederlandse bibliotheken werken al een aantal jaren samen met de Belastingdienst. Ze bieden de cursussen Digisterker en Klik & Tik, computer- en printergebruik en gratis hulp bij de belastingaangifte. De Bibliotheek Veluwezoom organiseert deze hulp samen met Rechtswinkel Renkum en Sociaal Raadslieden Rijnstad (Rheden). Drie geplande bijeenkomsten over de belastingaangifte konden doorgaan, net voor de lockdown. Hier hebben 34 mensen gebruik van gemaakt. Daarna hebben we via lokale pers en webberichten inwoners geattendeerd op het aanvragen van uitstel, zodat er meer tijd was om de aangifte te doen. Rechtswinkel Renkum en Sociaal Raadslieden Rijnstad hebben daarna de hulpvragen in behandeling genomen.

Persoonlijke ontwikkeling en inspiratie

Ondanks de coronacrisis organiseerde de Bibliotheek Veluwezoom een aantal activiteiten om lezen en leesplezier te stimuleren en om mensen inspireren zich persoonlijk te ontwikkelen. Het grootste deel van de geplande activiteiten moesten we echter annuleren, een ander deel vond plaats via livestreaming.

Boekenweek - Rebellen en dwarsdenkers
In de Bibliotheek Dieren organiseerden we in maart een muzikale theatervoorstelling over een Iers oorlogsdrama, gebaseerd op een boek van Edna O'Brien. Samen met de boekhandels Jansen & de Feijter uit Velp en Meijer & Siegers uit Oosterbeek stonden literaire avonden met Geert Mak en Annejet van der Zijl gepland. Helaas moesten we deze annuleren vanwege de eerste coronamaatregelen.

Nederland Leest: Kleine geschiedenis, grote verhalen
De jaarlijkse leesbevorderingscampagne Nederland Leest viel door corona behoorlijk in het water: Bibliotheken moesten in deze periode vrij plotseling twee weken dicht.
Het geschenkboek 'Het zwijgen van Maria Zachea' van Judith Koelemeijer gaven we daarom mee met de bestellingen voor de afhaalbieb. De twee geplande lezingen en vier workshops 'Schatgraven in Delpher' boden we op een alternatieve manier aan. De geschiedenis van Feikje Breimer, die het boek *Reservekind* schreef, over haar jeugd in Oosterbeek, werd een gefilmd interview, dat online te bekijken was, en een mini-expositie. De lezing van Barbara Sevenstern, die de thriller *Familiegeluk* scheef, over de geschiedenis van familiebedrijf Likeur- en Brandewijnstokerij Sevenstern uit Dieren, boden we aan als vlog en mini-expositie. Daarnaast maakten we wandelroutes langs markante plekken uit beide familiegeschiedenissen. De workshops 'Schatgraven in Delpher' boden we als alternatief online aan.

Studiekringen en leeskringen
In 2019 organiseerde de Bibliotheek een bijeenkomst om meer mensen te enthousiasmeren om deel te nemen aan een studiekring. Dat resulteerde inderdaad in meer deelnemers. Daarnaast werd in 2020 een nieuwe groep opgericht en gestart, in Rheden.
In de Bibliotheek Dieren en de Bibliotheek Velp deden in 2020 18 mensen mee aan een leeskring.
Vanwege corona konden deze bijeenkomsten echter vaak niet doorgaan.

Kunst voor elkaar
Met het programma Kunst voor Elkaar bieden actieve, door de Bibliotheek opgeleide vrijwillige medewerkers wekelijks creatieve bijeenkomsten in de Bibliotheek Oosterbeek/De Klipper. Deelnemers maken collagekunst, gedichten, werken met schildertechnieken. Door corona kwamen er minder deelnemers. Toch zorgde de inzet en persoonlijke begeleiding van de vrijwilligers van Kunst voor Elkaar ervoor dat een klein groepje bleef deelnemen.

Dit is mijn verhaal #2020
Vanuit de lezingenreeks 'Dit is mijn verhaal' werden begin 2020 nog twee bijeenkomsten georganiseerd. Toen kwam corona, en viel het stil. De groep vrijwillige medewerkers van het project gaat na corona kijken of en in welke vorm het project verder gaat. Een factor die daarbij meespeelt is dat het lastig blijkt om mensen te vinden die hun persoonlijke verhaal willen delen én om mensen te vinden die het project willen helpen organiseren.

Zomerschrijfwedstrijd met 'de Schrijfjuffers'
In de zomer organiseerde de Bibliotheek Veluwezoom een schrijfwedstrijd, een activiteit die in coronatijd wel kon plaatsvinden. De lokale schrijfsters Tamara Onos, Antoinette Kalkman en Barbara Sevenstern, alle drie met prijswinnende thrillers op hun naam, begeleidden de wedstrijd en deelden tips via het youtubekanaal van de Bibliotheek. Het leverde 21 mooie inzendingen op, waaruit 3 winnaars werden geselecteerd.

Cursus Levensverhalen schrijven
In een vierdelige workshop begeleidde journalist en tekstschrijver Marjon Weijzen 7 deelnemers om op een creatieve wijze hun levensverhaal te beschrijven.

Zilveren Zondag
Begin 2020 organiseerden Cultuurbedrijf RiQQ, Filmhuis Dieren, boekhandel Jansen & de Feijter en de Bibliotheek Veluwezoom twee keer een 'Zilveren Zondag': een literaire middag met Josha Zwaan en een lezing over 'langzamer leven', met Yvonne Mol. Daarna kwam ook dit stil te liggen door corona. De bedoeling van de 'zilveren zondagen' is om oudere volwassenen maandelijks een inspirerende lezing, film of voorstelling te bieden.

Workshopreeks Grip op je digitale leven
Gestart in 2019 met een lezing van Maxim Februari, kreeg de nieuwe workshopreeks 'Grip op je digitale leven' begin 2020 zijn beslag in de Bibliotheek Dieren. Vier cursisten werden zich bewust van de digitale sporen die je op internet achterlaat.
Later in het jaar zou de lezing van internetdeskundige Brenno de Winter de aftrap zijn van een volgende workshopreeks, maar deze is – wederom – door de coronamaatregelen niet doorgegaan.

Diverse lokale initiatieven
Daarnaast organiseerden we twee avonden over de schoonheid van het universum, bijeenkomsten over het nut en de noodzaak van het levenstestament, een middag over de geschiedenis van de fluit van dwarsfluitdocent Truus Sidré, een kerstconcert', een boekpresentatie van de Ellecomse schrijfster Tamara Onos 'Hoe zit dat nou, over zin en onzin van de wetenschap', een presentatie van het boek 'Terug naar huis' van Marjon Weijzen en Jikke Göbel en de boekpresentatie van de Dierense cartoonist Wytse Noordhoff 'Wasgetekend, Wytse N.'

zaterdag 22 februari 2020 GA

LEZING EERBETOON

‘Rouwen is écht heel hard w

Eerst keerde haar zus niet terug van een

ILLUSTRATOR BOEK

24 januari 2020 GA

Toch nog een droombaan voor Wytse (74)

Wytse Noordhof (74) uit Dieren maakt al 50 jaar tekeningen. Dat viert hij met een in eigen beheer uitgegeven boek: *Was getekend, Wytse N.*

Henk Aalbers
Dieren

Getekend en geschetst heeft hij eigenlijk altijd. Gewoon, omdat hij het niet kan laten. Belangrijke blijk van waardering voor zijn tekenkunsten kreeg Dierenaar Wytse Noordhof in 1976, toen hij in Amsterdam, na een mislukte loopbaan in het onderwijs, de opleiding tot bibliothecaris volgde. Hij deed toen mee aan een cartoonwedstrijd van dagblad Trouw: ‘De tekening van een lezer’. Opdracht was om een cartoon te maken die gebaseerd was op het nieuws. Noordhof kwam als een van de winnaars uit de bus. Toen ‘De tekening van een lezer’ een dagelijkse rubriek werd, kwam bij ontving hij dan een boekenbon van 25, later 30, gulden. „Alles bij elkaar heb ik in die tijd een boekenkast vol getekend.” Hij verkocht zijn boekenbonnen ook wel aan medestudenten. Als arme student kon hij het geld natuurlijk goed gebruiken. „Mijn record was drie cartoons in één week. In totaal hebben zo’n veertig tot vijftig tekeningen van mij in Trouw gestaan.”

Nevenactiviteiten

Beroepsmatig iets gaan doen met zijn tekentalent kwam toen niet bij hem op. Hij ging in 1977 in het bibliotheekvak aan de slag in Dieren, waar hij hoofd werd van de plaatselijke bibliotheek. Maar ook daar kroop het bloed waar het niet gaan kon. Hij kreeg de gelegenheid cartoons te maken voor het blad van de Provinciale Bibliotheekcentrale. En daaruit vloeiden meer illustratie-opdrachten voort, door hem omschreven als

‘creatieve nevenactivitei… dertussen bleek dat hij ook niet in de wieg was gelegd om hoofd van een bibliotheek te worden. In 1989 lukte het niet meer en haakte hij uitgeblust af.

Dat hij toch nog een droombaan zou krijgen, had hij niet verwacht. Maar het gebeurde. Hij kon na een paar jaar op de Provinciale Bibliotheekcentrale in Arnhem- Zuid als vormgever/illustrator aan de slag. ‘Per dag twee uur reizen voor een halftimejob, maar voor mij ging een wereld open. Nog niet eerder was ik met zo veel plezier naar mijn werk gegaan’, schrijft hij in het boek dat ter gelegenheid van zijn tekenju… bileum v… dus ook … de biblio… Zware th… ontlezing… hij in car… ten. Ook … voor het … blad.

Sinds z… nering is … eigen wel… Daarop p… cartoons, … tiek getin… ik mezelf … daarover. … ook een a… en model… schetsen …

■ Vanaf … de bibliot…

DIEREN

5 maart 2020

Ierse roman over IRA-man die onderduikt, opgevoerd in bieb

In de bibliotheek van Dieren wordt dinsdag, tijdens de Boekenweek, de voorstelling *Wanted, een Ierse geschiedenis* gespeeld. Het is een bewerking van een roman van de rebelse Ierse schrijfster Edna O’Brien (1930), getiteld *House of Splendid Isolation* (‘Huis van volmaakte eenzaamheid’). De vertelling, gespeeld door het Muzikaal VertelTheater, gaat over een oude Ierse vrouw die alleen in een groot, afgelegen landhuis woont. Opeens stapt een gewapende IRA-man, afkomstig uit Noord-Ierland, haar wereld binnen. Hij wordt gezocht en duikt daarom ongevraagd bij haar onder. Wat gaat er tussen hen gebeuren? En komt de politie hem op het spoor? Het verhaal wordt omlijst met Ierse vioolmuziek. De voorstelling is om 19.30 uur te zien in de Bibliotheek Dieren. Kaarten zijn te koop op bibliotheekveluwezoom.nl/agenda. Niet-leden betalen 7,50 euro.

8 oktober 2020

OOSTERBEEK

Sterrenwacht biedt een kijkje op de sterren en vooral nabije Mars

Sterrenwacht Presikheaven houdt dinsdag 20 en zaterdag 24 oktober sterrenkijkavonden. Belangstellenden kunnen die dinsdag van 19.30 tot 20.45 uur de hemel bekijken bij bibliotheek Oosterbeek aan de Generaal Urquhartlaan 1. Vier dagen later, tijdens de Nacht van de Nacht, staan de telescopen van 19.30 tot 22.15 uur klaar bij Multifunctioneel Centrum Presikhaven, aan de Laan van Presikhaaf 7 in Arnhem.
De sterrenkijkavonden vallen in dere maand. Want heel oktober staat de planeet Mars uitzonderlijk dicht bij de aarde, waardoor deze goed te bekijken is.
Tijdens de Nacht van de Nacht doven verschillende gemeentes, bedrijven en huishoudens de lichten om aandacht te vragen voor lichtvervuiling en energieverbruik.
Gratis aanmelden kan op de Facebookpagina van de sterrenwacht. De kijkavonden gaan niet door, als het te bewolkt is en de planeten en sterren daar-

8 februari 2020

DIEREN

Levensverhaal leren schrijven van journalist

Bibliotheek Dieren biedt vanaf dinsdag 18 februari een cursus levensverhalen schrijven aan. In drie lessen leren deelnemers hoe zij het verhaal van het leven van zichzelf of een ander op papier kunnen zetten. Belangstellenden worden begeleid door journalist en tekstschrijfster Marjon Weijzen. Schrijfervaring is niet nodig. De lessen zijn telkens van 15.00 tot 17.00 uur in de bieb. De andere cursusdata zijn 7 april en 16 juni. Deelname kost 37,50 euro. Aanmelden op bibliotheekveluwezoom.nl.

3 maart 2020

DIEREN

Verhalen Tweede Wereldoorlog worden gedeeld in bibliotheek

Dit jaar is het 75 jaar geleden dat Nederland werd bevrijd van de Duitse bezetter. Omroep Gelderland, Rijnbrink en Erfgoed Gelderland houden daarom WO2-cafés in bibliotheken door heel Gelderland. Hier kunnen mensen hun verhalen en herinneringen over de Tweede Wereldoorlog delen. Ook in de bibliotheek van Dieren wordt aandacht besteed aan het programma. Bezoe… kers zijn… kom tus… de Dierense bieb om hun verhaal te vertellen. Er zijn historici en oorlogskenners aanwezig. Zij beoordelen de verhalen en objecten en beantwoorden vragen.
De mooiste verhalen worden door Omroep Gelderland opgenomen en zijn terug te zien via verschillende kanalen. Ook worden ze opgeslagen op het platform MijnGelderland van Erfgoed Gelderland. Meer info: …landherdenkt.nl/…afes.

20 februari 2020

OOSTERBEEK

Privacy-expert vertelt over internetveiligheid

Brenno de Winter is maandag te gast in Bibliotheek Oosterbeek. De voormalig onderzoeksjournalist, specialist in cybersecurity en internetprivacy, gaat in op de ‘digitale jungle’ van het internet. Hij vertelt over de sporen die gebruikers achterlaten en wat hiervan de gevolgen kunnen zijn. Zijn lezing is ook de aftrap van een workshopreeks waarin mensen bewust worden gemaakt over hun digitale sporen. Het programma begint om 20.00 uur en kost 10 euro. Kaarten op bibliotheekveluwezoom.nl/agenda.

18 februari 2020

OOSTERBEEK

Cabaretvoorstelling in de bibliotheek

Henk Boogaard vertelt donderdag in zijn cabaretprogramma *Interne beslommeringen* in de Bibliotheek Oosterbeek dat alles wat gezegd en geschreven wordt, een op een bij hem binnenkomt. Door alles letterlijk te nemen, heeft hij vaak veel moeite te begrijpen wat de gebruikelijke clichés in onze dagelijkse communicatie betekenen. De voorstelling begint om 19.30 uur en duurt ongeveer twee uur. De toegangskaarten zijn gratis voor leden van de bibliotheek en 2,50 euro voor niet-leden.

18 januari 2020

DIEREN

Workshop helpt bij mediabewustzijn

Bibliotheek Veluwezoom begint dinsdag met workshops om het mediabewustzijn te vergroten. Hierbij wordt aandacht besteed aan het bewustzijn over de persoonlijke gegevens die vaak te vinden zijn op het internet. Daarnaast wordt gekeken naar het gebruik van deze gegevens door bedrijven en leren deelnemers kritisch te kijken naar het delen van privacygevoelige gegevens. De workshopreeks ‘Grip op je digitale leven’ bestaat uit vier bijeenkomsten in de Bibliotheek Dieren. Aanmelden voor 30 euro op b… …eekveluwezoom.nl.

29 september 2020

DIEREN/ELLECOM

Onos vertelt over ‘alledaags gevaar’

Hoe zit dat nou? Zin en onzin over alledaagse gevaren. Dat is de titel van het nieuwste boek van de Ellecomse thrillerschrijfster Tamara Onos (foto). Zij schreef afgelopen jaar met *Onder invloed* de beste vrouwenthriller van 2019 volgens de bezoekers van VrouwenThrillers.nl. Nu brengt ze een populair-wetenschappelijk boek uit over ‘het herkennen en negeren van alledaagse gevaren’. Onos presenteert het dinsdagavond 7 juli om 19.30 uur in de Bibliotheek Dieren. De toegang is gratis, maar aanmelden is verplicht. Dat kan op

30 oktober 2020

VELP/DIEREN

Leren zoeken in het verleden met een workshop van de bibliotheek

Bibliotheekbezoekers kunnen in Velp en Dieren op zoek naar verborgen verhalen. Belangstellenden leren tijdens de workshop Delpher onder meer naar de krant op hun geboortedag en de oorsprong van hun familie te zoeken. Via de website van Delpher kunnen bezoekers neuzen in onder andere miljoenen gedigitaliseerde historische Nederlandse kranten, boeken en tijdschriften. Delpher is onderdeel van de Nationale Bibliotheek. Deelnemers leren zoeken naar de artikelen die zij willen bereiken. Met de informatie kunnen zij hun zoektocht thuis zelfstandig voortzetten.
De workshop is woensdag 4 november van 10.00 tot 12.00 uur in Bibliotheek Velp en dinsdag 10 november van 14.00 tot 16.00 uur in Bibliotheek Dieren. Aanmelden voor 5 euro op bibliotheekveluwezoom.nl. Op de website is ook meer informatie te vinden.

Samenwerken met andere organisaties

Boekhandel Jansen & de Feijter
Boekhandel Jansen & de Feijter was in 2020 partner van de organisatie van de Zilveren Zondagen en de Boekenweek.

Boekhandel Meijer & Siegers
Boekhandel Meijer & Siegers uit Oosterbeek was mede-organisator van de activiteiten van de Boekenweek.

Cultuur in Renkum
De Bibliotheek Veluwezoom is partner van stichting Cultuur in Renkum. De stichting bestaat uit vertegenwoordigers van kunst- en cultuuraanbieders en -locaties in de gemeente Renkum, die via www.cultuurinrenkum.nl het culturele aanbod in de gemeente eenvoudig en breed toegankelijk wil maken voor het publiek.

Filmhuis Dieren
Filmhuis Dieren is partner van de Zilveren Zondagen.

Muziek- en Dansschool Oosterbeek
Muziek- en Dansschool Oosterbeek organiseerde activiteiten in De Klipper. In het coronajaar betekende dit dat veel lessen in de buitenruimte rond De Klipper plaatsvonden.

Incluzio Rheden
Incluzio Rheden (voorheen Radar Uitvoering Oost) is Taalhuispartner.

Rechtswinkel Renkum
De samenwerking tussen de Bibliotheek Veluwezoom en Rechtswinkel Renkum resulteerde ook in 2020 tot de gezamenlijke dienstverlening ‘Hulp bij belastingaangifte’. Daarnaast houdt Rechtswinkel Renkum wekelijks een spreekuur in de Bibliotheek Oosterbeek / De Klipper. Door corona is dit spreekuur alleen in het begin van 2020 aangeboden.

Renkum voor Elkaar/Huis van Renkum
Renkum voor Elkaar verzorgt als Taalhuispartner samen met de Bibliotheek Veluwezoom de conversatie- en schrijfgroepen.

Rijnstad
Rijnstad is de maatschappelijke organisatie op het gebied van welzijn en hulpverlening in onder meer de gemeenten Rheden en Arnhem. In 2020 ondersteunde Rijnstad ons bij de spreekuren ‘Hulp bij de belastingaangifte’.

RIQQ
Cultuurbedrijf RIQQ, de Bibliotheek Veluwezoom, boekhandel Jansen & de Feijter uit Velp en Filmhuis Dieren programmeren in de gemeente Rheden een gezamenlijk cultureel programma voor ouderen: Zilveren Zondagen. Dit aanbod, en andere activiteiten die in de gemeente Rheden worden aangeboden voor ouderen, bundelden we in een activiteitengids. RIQQ was mede-organisator van de Kinderboekenweek-workshops voor leerkrachten in de gemeente Rheden en werkt samen met de Bibliotheek Veluwezoom en Sportbedrijf Rheden aan het ontsluiten van het aanbod voor kinderen via de gids ‘Sjors Sportief’.

ROC Rijn IJssel
ROC Rijn IJssel verzorgt als Taalhuispartner de formele educatie voor NT1 en NT2, de inburgering en de scholing en inhoudelijke ondersteuning van de vrijwilligers die betrokken zijn bij de uitvoering van non-formele aanbod.

Scarabee en andere, lokale initiatieven
De Renkumse kunstorganisatie Stichting Scarabee verzorgde 5 jaar lang de programmering van de exposities in De Klipper. In 2020 werd de samenwerking beëindigd. Daarmee is er ruimte gekomen voor andere lokale initiatieven. In 2020 was er bijvoorbeeld een expositie van en over het 100-jarige bestaan van de Van Deventerweg in Oosterbeek

Sportbedrijf Rheden
Sportbedrijf Rheden was partner in de organisatie van Kinderboekenweek-workshops voor leerkrachten in de gemeente Rheden en werkt samen met de Bibliotheek en RIQQ aan het ontsluiten van het aanbod voor kinderen via de gids ‘Sjors Sportief’.

Vluchtelingenwerk Oost Nederland
Vluchtelingenwerk Oost Nederland verzorgt als partner van het Taalhuis de conversatiegroepen in de gemeenten Rheden en Renkum.

Volksuniversiteit Arnhem/Rozet
Volksuniversiteit Arnhem bood een aantal van hun activiteiten aan in de Bibliotheek Oosterbeek / De Klipper.

VVV Oosterbeek
Door verbouwing van Airborne Museum ‘Hartenstein’ was het VVV Agentschap Oosterbeek van november 2019 tot maart 2020 gehuisvest in de Bibliotheek Oosterbeek/De Klipper. Inwoners en bezoekers konden er terecht voor toeristische informatie en VVV Cadeaucards.

Klantonderzoek, leden werven, ledenbehoud en publiciteit

Klantonderzoek: BiebPanel en Mosaic

Naast de Biebpanel-onderzoeken, die de Bibliotheek Veluwezoom al enige jaren voorziet van actuele klantinformatie, geven data uit Mosaic ons ook meer inzicht in het gedrag en de behoeften van de inwoners van ons werkgebied. Deze data zijn in 2019 door de Koninklijke Bibliotheek en de marketing commissie van de VOB aangekocht voor de gehele bibliotheekbranche.
Aan de hand van een inwonersanalyse en een ledenanalyse formuleerden en toetsten we in 2020 ons beleid en de programmering van onze activiteiten. Als de coronamaatregelen het toelaten, zullen de inzichten die we uit de analyses kregen, vertaald worden naar concrete acties en activiteiten.

De onderzoeken die BiebPanel in 2020 deed leverden ons informatie op over behoeftes van jongeren ten aanzien van de Bibliotheek, over de dienstverlening die we boden in coronatijd (onze leden waren gelukkig heel tevreden met onze alternatieve dienstverlening) en over de redenen dat mensen wel de Bibliotheek bezoeken, maar geen lid zijn.
De opzet van BiebPanel is in 2020 wel wat veranderd. De onderzoeken worden niet meer uitgezet bij een vast panel, maar bij ál onze leden en bezoekers. Hiermee denken we genuanceerder beeld te krijgen én handvatten te krijgen om nieuwe doelgroepen te binden aan de Bibliotheek.

Leden, bezoekers en deelnemers werven en behouden

Om leden te werven en te behouden sluit de Bibliotheek Veluwezoom aan bij provinciale en landelijke campagnes. In 2020 deden we een wervingscampagne onder gebruikers van de Thuisbieb, een gratis app met 100 e-books die de Koninklijke Bibliotheek in het begin van de coronatijd gratis beschikbaar stelde aan alle inwoners van Nederland. Daarnaast verwachten we met de aanpassing van de abonnementstructuur leden beter van dienst te zijn (behoud) én nieuwe leden aan te trekken.

Publiciteit

Het belangrijkste communicatiekanaal van de Bibliotheek Veluwezoom is de website. Daarin geïntegreerd zijn de online catalogus, mijn Bibliotheek en de agenda/de activiteitenshop. Daarnaast is de Bibliotheek Veluwezoom actief op Facebook en twitter. Het gebruik van website , de social media-kanalen en de app van de Bibliotheek neemt steeds toe. Deze cijfers vind je op pagina 10.
In 2020 verschenen 8 digitale nieuwsbrieven, werden er 140 tweets gestuurd, ruim 300 facebook posts geplaatst en 44 persberichten verspreid, die in veel lokale dagbladen werden opgenomen.

Daarnaast hebben we in 2020 onze leden via serviceberichten op de hoogte gehouden van de steeds veranderende coronamaatregelen, en de gevolgen daarvan voor de Bibliotheek en voor hen, over de overstap naar digitaal factureren, de gewijzigde openingstijden per 1 september en over het nieuwe plusabonnement.

Organisatie

De Bibliotheek Veluwezoom is een middelgrote organisatie die het bibliotheekwerk verzorgt voor de gemeenten Rheden, Rozendaal en Renkum. Op 31-12-2020 werkten er 32 mensen voor de Bibliotheek Veluwezoom, van wie er 1 een afstand tot de arbeidsmarkt heeft.

	Aantal mensen
directeur-bestuurder	1
manager bibliotheken	1
bibliotheekmedewerkers in de vestigingen van Rheden	8
bibliotheekmedewerkers in de vestigingen van Renkum, inclusief beheer De Klipper	8
lees/mediacoaches, werkzaam voor en op voor- en vroegschoolse instellingen, basisscholen en het voortgezet onderwijs en voor volwassenen	7
(domein)specialisten, verantwoordelijk voor beleidsvoorbereiding, inhoudelijke (door)ontwikkeling en innovatie op de verschillende beleidsterreinen (voor- en vroegschoolse educatie, educatie jeugd en jongeren, educatie volwassenen en specialist collectie)	3
stafmedewerkers (secretariaat & financiële administratie, administratieve ondersteuning educatie, marketing en pr, ICT en functioneel beheer)	5
Vrijwilligers, werkzaam voor de Bibliotheek aan huis, internetcafés, taalgroepen, computercursussen, voor Voorleesteam Rheden en als gastvrouw in de Bibliotheek	127

	Aantal fte
Personeelsformatie in vaste dienst	18,6
Personeelsformatie tijdelijk	1,4
Totaal personeelsformatie	20,0

Vestigingen

Rheden: de Bibliotheek Dieren, de Bibliotheek Velp, jeugdBibliotheek Rheden
Renkum: de Bibliotheek Oosterbeek, de Bibliotheek Renkum, jeugdBibliotheek Doorwerth.

De Klipper

De Bibliotheek Oosterbeek / De Klipper neemt sinds de renovatie in 2015 een aparte positie in binnen onze organisatie. De Klipper beschikt over zes aparte ruimtes die door derden tegen vergoeding gereserveerd en gebruikt kunnen worden voor vergaderingen, cursussen en andere activiteiten. De inkomsten van dit gebruik dragen bij aan de exploitatie van het gebouw, dat eigendom is van de Bibliotheek Veluwezoom.
Wij positioneren De Klipper als centraal gemeenschapsgebouw in Oosterbeek, waar organisaties en lokale initiatieven terecht kunnen voor hun activiteiten. Wij zoeken daarbij ook nadrukkelijk de verbinding met eigen activiteiten van de Bibliotheek en onze partners, zoals het Taalhuis Veluwezoom.
De Klipper voorziet in toenemende mate duidelijk in een behoefte. Renkum voor Elkaar, Muziek- en Dansschool Oosterbeek, de gemeente Renkum en een aantal andere organisaties maken structureel gebruik van de beschikbare ruimtes.

Vanwege de coronamaatregelen was gebruik van ruimtes in De Klipper sinds 16 maart gedurende meerdere periodes niet toegestaan en/of werd het aantal personen dat per ruimte aanwezig mocht/mag zijn verlaagd vanwege de anderhalvemeterregel. Dezelfde maatregelen resulteerden daarentegen ook in aanvragen van organisaties die eerder geen gebruikmaakten van ruimtes in De Klipper. Vanwege de relatieve grote ruimtes zagen zij mogelijkheden om er – onder meer – fysiotherapie en gymlessen voor ouderen te organiseren.

De Bibliotheek Dieren in De Bundel

In het gerenoveerde gebouw van de Bibliotheek in Dieren, De Bundel, werken en 'wonen' verschillende partijen samen. 2020 zou het jaar worden waarin we stappen gingen zetten richting een verdere samenwerking met bijvoorbeeld gezamenlijke programmering van activiteiten. Daar is door corona weinig van terecht gekomen. Wij verwachten dat in de loop van 2021 in staat zijn de meerwaarde van de samenwerkende organisaties in dit mooie nieuwe gebouw duidelijk wordt.
Als gevolg van de coronacrisis besloot de Rabobank eind 2020 om haar servicepunt in De Bundel op te heffen. Eind 2020 werd bekend dat welzijnsorganisatie Incluzio Rheden per 2021 intrek zal nemen in De Bundel.

Bezuinigingen

In 2019 kondigden de gemeenten Rheden en Renkum forse bezuinigingen aan voor de komende jaren. In 2020 werkten we daarom verschillende bezuinigingsscenario's uit.
Voor de bezuinigingsopdracht in de gemeente Renkum (een korting van bijna 20%, te beginnen met een bedrag van € 10.000 in 2020) bracht een extern onderzoeksbureau de verschillende mogelijkheden in kaart. Daaruit werd duidelijk dat er met name op het gebied van huisvesting grote beslissingen moeten worden genomen om de taakstelling te kunnen behalen. De uitkomsten van het onderzoek zijn besproken met college en gemeenteraad. Op beleidsniveau wordt nu verder gekeken naar de meest wenselijke scenario's.
De gemeente Rheden, die aankondigde om 10% te bezuinigen op de Bibliotheek, besloot in 2020 een aantal onderdelen van het takenpakket van de Bibliotheek te financieren uit budgetten voor VVE, onderwijsachterstanden en participatie, vanuit het argument dan de Bibliotheek een bijdrage levert aan deze (educatieve) beleidsdoelstellingen van de gemeente.

Daarnaast namen we zelf een aantal maatregelen om een deel van de bezuinigingen binnen de eigen bedrijfsvoering op te vangen:

- Per 1 september 2020 brachten we het totaal aantal openingsuren per week terug van 183 naar 172 uur.
- We hebben het budget voor collecties boeken, kranten en tijdschriften verlaagd.
- Vanaf 1 januari 2021 schaffen we geen nieuwe dvd's meer aan.
- We hebben onze abonnementenstructuur aangepast. Het bestaande abonnement voor volwassenen werd duurder en reserveren buiten de eigen collectie is niet meer gratis. Daarnaast hebben we een plusabonnement toegevoegd, voor leden die een voorkeur hebben voor gemak en een langere leentermijn (én daarvoor meer willen betalen). Deze nieuwe structuur is gebaseerd op markt- en ledenonderzoek, om het in potentie dreigende risico op ledenverlies zo klein mogelijk te houden.
- In 2020 zijn we gestart met digitaal factureren.
- We hebben de tarieven voor het gebruik van ruimtes in De Klipper verhoogd.

Inwoners van het dorp Renkum zijn nog steeds nauw betrokken bij de ontwikkelingen. Zij strijden voor behoud van een volwaardige Bibliotheek in hun dorp.

Terug naar Den Heuvel

In 2020 gaf het Astrum College in Velp aan dat zij de ruimte van de Bibliotheek, onderdeel van hun gebouw, weer voor onderwijsdoeleinden wil inzetten. In nauwe samenwerking met de gemeente is gezocht naar andere huisvestingsmogelijkheden voor de Bibliotheek Velp. Die mochten, gezien de bezuinigingsopgave, ons niet voor hogere kosten stellen. Uitkomst van dit traject is dat, met steun van het college van de gemeente Rheden, de Bibliotheek Velp in 2021 terug verhuist naar de ruimte die zij 6 jaar eerder verliet: Den Heuvel 32. In dit gebouw zullen ook een aantal 'onderhuurders' hun intrek nemen, zoals Vluchtelingenwerk en waarschijnlijk een kunstuitleen.
De 'nieuwe' locatie is dichter bij het centrum, waardoor wij goede hoop hebben er meer bezoekers te zullen ontvangen.

Raad van Toezicht

De Bibliotheek Veluwezoom werkt volgens het Raad van Toezicht-model. Zij kent een Raad van Toezicht van 5 personen. De Raad van Toezicht werd in 2020 gevormd door:

- Paul van Roosmalen (lid en voorzitter). Directeur-bestuurder Stichting Woonwaarts in Nijmegen. Nevenfuncties: Lid Raad van Toezicht stichting Innoforte te Velp.
- Rob Hulstein. Directeur basisonderwijs Stichting PPO De Link Renkum.
- Ellen van Boxtel. Zelfstandig NLP Master coach en huiswerkbegeleider young adults. Nevenfuncties: vertrouwenspersoon Stichting Gym en Turnen Arnhem, ledenambassadeur Nive, lid klachtencommissie Rijnstad.
- Maarten Mookhoek. Principal consultant bij Improven BV. Nevenfuncties: lid Raad van advies stichting Possibilize, gastdocent Universiteit Twente.
- Henriette de Groot. Academiemanager Academie Educatie Hogeschool Arnhem Nijmegen. Nevenfuncties: lid OndersteuningsPlanraad (OPR) van het samenwerkingsverband VO scholen Arnhem e.o.

Directeur-bestuurder is Lianne Busser. Nevenfuncties: voorzitter bestuur Vereniging SAMBIS en secretaris bestuur Stichting Cultuur in Renkum.

Medewerkersvertegenwoordiging

Binnen de Bibliotheek Veluwezoom is een medewerkersvertegenwoordiging (MV) actief. Zes keer per jaar overleggen directeur en MV over de ontwikkelingen binnen de organisatie op financieel, beleidsmatig en personeel terrein. De MV heeft dezelfde bevoegdheden als een Ondernemingsraad.
Daarnaast heeft de Bibliotheek Veluwezoom een externe vertrouwenspersoon, bij wie medewerkers te rade kunnen bij ongewenst gedrag.

Scholing

De Bibliotheek Veluwezoom werkt als een lerende organisatie. Medewerkers voeren hun taken zoveel mogelijk naar eigen inzicht uit en werken zelfstandig en resultaatgericht. Jaarlijks wordt aandacht besteed aan scholing en inspiratie.
Naast vakspecifieke trainingen en studiedagen die een aantal medewerkers volgden, organiseerden we onder de noemer 'De Kennismakerij' een aantal personeelsbijeenkomsten. In een Kennismakerij wordt een thema uitgediept dat voor medewerkers van belang of interessant is.
In 2020 besteedden we aandacht aan:

- het Informatiepunt Digitale Overheid: voorbereiding op het opzetten van loketten in de Bibliotheek Oosterbeek en Dieren, waar bibliotheekmedewerkers mensen gaan helpen met vinden van digitale informatie van de overheid en ze doorverwijzen naar de juiste instanties.
- Grip op je digitale leven: een verkorte versie van de workshops over digitale bewustwording en digitale veiligheid die we voor onze inwoners organiseerden, en die zeker ook voor onszelf leerzaam en nuttig waren.
- Mosaic: presentatie van de resultaten van een grootschalig inwoners- en klantenonderzoek en hoe wij die resultaten gaan inzetten bij het opstellen en uitvoeren van ons beleid.

De Kennismakerij fungeert voor de Bibliotheek Veluwezoom daarnaast ook als moment om actuele zaken met elkaar te bespreken. In 2020 was corona, en de impact ervan op onze organisatie, logischerwijs een veelbesproken onderwerp. Het was daarnaast de oorzaak van het annuleren en het opsplitsen van een aantal bijeenkomsten.

Vrijwilligers

Vrijwillige inzet van inwoners uit onze gemeenten is belangrijk voor de Bibliotheek; zonder hun inzet zouden we een groot deel van onze ambities niet kunnen waarmaken. Maar corona gooide ook voor onze 127 vrijwillige medewerkers roet in het eten. Veel van hun activiteiten, waar zij vaak veel voldoening aan beleven, gingen niet door. Daarnaast moesten zij natuurlijk hun eigen belangen afwegen: durf ik wel met een groep cursisten aan de slag te gaan voor mijn taalles? Wil ik wel bij een gezin thuis komen om voor te lezen in het kader van de VoorleesExpress? Uiteraard hebben wij alle respect en begrip voor ieders afweging. Waardering voor onze 'ambassadeurs' blijft echter op zijn plaats. In plaats van het organiseren van de jaarlijkse, informele bijeenkomst voor onze vrijwillige medewerkers, stuurden we ze eind 2020 – coronaproof – een brievenbusboeket.

donderdag 27 augustus 2020
GA

Opticien Polman én bibliotheek zijn beide in de race voor leegstand pand aan Den Heuvel

27 augustus 2020

Strijd om oude bieb in Velp

Lange tijd was er geen enkele gegadigde voor de oude bibliotheek in Velp. Nu zijn het er plots twee.

Piet Venhuizen

Velp

Na zes jaar leegstand heeft zich toch nog een belangstellende gemeld voor de koop van de oude bibliotheekruimte aan Den Heuvel in Velp. Net nu de gemeente plannen heeft om de bibliotheek terug te laten keren naar deze plek.

De aspirant-koper is opticien Hans Polman, die vier zaken heeft in de regio Arnhem, onder meer aan de Emmastraat in Velp. Hij wil met zijn Velpse zaak naar de oude bibliotheekruimte aan Den Heuvel verhuizen en er bovendien een 'oogzorgcentrum' vestigen.

Wat dat precies is, wil hij met het oog op
vertellen. W
hem werken
er een belan
Polman hec
een bod gec
koop staan
daarom me
derhandelin

Nooit on

De gemeen
ders en hec
onderhand
heeft het de
allerijl uit d
gemeente h
lijk andere
de biblioth
ren, samen
werk, (enk
Astrum Co
derde parti

De bibli
van Den H
een goedko
gemeente
Sindsdien z
klaslokaal v
in Velp-Zu
bliotheek
euro. Om
vlotte, is de

Bibliotheek Velp terug naar oude stek op Den Heuvel

1 oktober 2020

De Velpse bibliotheek keert terug naar haar oude stek op Den Heuvel. Dat betekent dat opticiën Hans Polman, die in de ruimte een oogzorgcentrum had willen beginnen, naast de buit grijpt. „Dit is een groot verlies voor Velp", zegt hij.

Piet Venhuizen

Velp

De bibliotheek zat voor 2013 ook al op Den Heuvel, maar moest verhuizen omdat de gemeente vanwege bezuinigingen minder geld had voor huisvesting. Zo kwam de bieb terecht in het Astrum College. Maar de gemeente slaagde er niet in de locatie Den Heuvel te verkopen en kwam met dubbele lasten te zitten, voor het Astrum College én Den Heuvel. Toen de gemeenteraad eind vorig jaar opnieuw een ton bezuinigde op de bibliotheek, ontstond het idee de instelling terug te laten verhuizen.

Op het gemeentehuis is de financiële haalbaarheid doorgerekend. De conclusie is dat de terugkeer

en het beheer van het gebouw.

De bibliotheek krijgt de Stichting Vluchtelingenwerk, een afdeling van het Astrum College en mogelijk nog wat partijen als onderhuurders. Bibliotheekdirecteur Lianne Busser is tevreden. „We moeten nog tekenen, maar voor ons resteert naar verwachting een huur op het niveau van wat we betaalden in het Astrum College."

Hans Polman, de opticiën met winkels in Velp, Elst, Oosterbeek en Huissen, had Den Heuvel graag willen kopen. Hij had in het pand een oogzorgcentrum willen vestigen en zijn Velpse winkel vanaf de Emmastraat erheen willen verhuizen. Hij is teleurgesteld.

„Dit is een tegenvaller voor het Velpse winkelcentrum", zegt Polman. „Wij hadden veel mensen naar het dorp getrokken. De oogzorg van Rijnstate zit nu nog in het Velpse ziekenhuis, maar verdwijnt naar Elst of Lent. Wij hadden in dat gat willen duiken. Voor wat ik betaald zou hebben, hadden ze de bibliotheek tien jaar op een betere plek kunnen huisvesten. Een bieb hoort in het centrum, niet aan een

Plannen voor een kunstuitleen in bibliotheek Velp

25 oktober 2020

De Rhedense beeldend kunstenaars hebben plannen voor een kunstuitleen in de bibliotheek in Velp. Zodra de bibliotheek terugkeert op de oude stek aan Den Heuvel, krijgen de kunstenaars waarschijnlijk de beschikking over een klein gedeelte van de ruimte, ongeveer 25 vierkante meter.

Henk Aalbers

Velp

Directeur Lianne Busser van de bibliotheek is enthousiast over het idee van de kunstenaars. Aangezien de ruimte beperkt is, gaat het hoofdzakelijk om een digitale catalogus van kunstwerken waaruit leners kunnen kiezen.

De kunstenaars, verenigd in Stichting Nieuwe Ruimte, hadden tot voor kort de beschikking over het hele pand aan Den Heuvel. Vanwege de aanstaande terugkeer van

Rob van Oosten. Veel financiële armslag hiervoor heeft de stichting niet. De ongeveer negentig kunstenaars betalen een kleine bijdrage voor hun lidmaatschap en er zijn wat particulieren die financieel bijdragen. Incidenteel subsidieert cultuurbedrijf RiQQ projecten van de kunstenaars.

Tijdelijk lokaal

Als noodoplossing hebben de kunstenaars vanaf januari de beschikking over een tijdelijke expositieruimte in een lokaal van een voormalige school aan de Oranjestraat in Velp. Kunstenaar Elly Wouda, evenals Van Oosten ook bestuurslid van Nieuwe Ruimte, heeft die ruimte beschikbaar gesteld. Van Oosten: „H
daar vanaf
elke maand een kunstenaar de gelegenheid geven te exposeren. Hij of zij mag drie andere kunstenaars vragen dan ook te exposeren. Zo kunnen elke maand

Du Soleil
zalencen-
„Maar geen
Busser.
gemeente
oktober de
ezien of de
iotheek op
bele wijze
ier zo, dan
en kans.
h voorlopig

niet te snappen dat de
niet af wil van de al ze
haar nek hangende m
Den Heuvel 32. Hij wil d
detailhandelkenner Co
naar Velp halen om ti
openbare avond uit te l
voor aanwinst de kom
oogzorgcentrum voor d
heid van het dorp zou z

Wanneer de avond
naar zal plaatsvinden.

3 september 2020

Bibliotheek in Renkum zoekt goedkoper pand

De bibliotheek in Renkum gaat op zoek naar een andere, goedkopere locatie. Dat is nodig om de bezuinigingen van de gemeente Renkum op te vangen.

Anita van Rootselaar

Renkum

▲ **De bieb.** FOTO ERIK VAN 'T HULLENAAR

De komende jaren moet de bibliotheek Veluwezoom in de gemeente Renkum zo'n 20 procent besparen. „Een forse opgave", aldus directeur Lianne Busser. Eerder maakte de bieb al bekend dat de abonnementstarieven omhoog gaan en de openingstijden worden beperkt.

Dat is echter niet genoeg om alle bezuinigingen op te vangen, zo blijkt uit onderzoek van organisatieadviesbureau TIEN. Verhuizen is noodzakelijk. Wel behoudt Renkum een volwaardige bieb.

Eerder was er nog sprake van dat de Renkumse vestiging teruggebracht werd tot een jeugdbieb in MFC Doelum. „Uit het onderzoek blijkt dat het helemaal niet bijdraagt aan bezuiniging", legt Busser uit. „De huurprijs per vierkante meter is in Doelum hoger dan in het huidige pand. Bovendien zal er een enorme inkomstenderving zijn door het verlies van leden."

Voordat gezocht kan worden naar een nieuw pand, moeten nog wat drempels overwonnen worden. Zo loopt het huidige huurcontract nog tot 2026. Samen met de pandeigenaar wordt nu gezocht naar een oplossing waarbij de bieb eerder weg kan zonder extra kosten.

„Er zit nog een heel terrein achter het huidige pand. Dat maakt het in verhouding duur", legt Busser uit. „Wij doen niets met die ruimte, behalve parkeren. Voor de eigenaar kan herontwikkeling interessant zijn."

Daarbij wordt onder meer gesproken over nieuwbouw met woningen, eventueel in combinatie met maatschappelijke voorzieningen. In ruil daarvoor zou de bieb worden ontslagen van de huurverplichting. Of dat daadwerkelijk gaat lukken, is nog onduidelijk.

„We zijn nog in overleg met de pandeigenaar over verschillende voorwaarden. We hopen binnen een paar weken meer duidelijkheid te hebben", laat een gemeentewoordvoerder weten. Mochten alle partijen eruit komen, dan moet ook de gemeenteraad nog akkoord gaan.

Kan de bieb in Renkum eerder weg uit het huidige pand, dan gaat zij op zoek naar een nieuw onderkomen in de Dorpsstraat, dat gedeeld wordt met een andere partij.

> **„Er zit nog een heel terrein achter ons pand. Dat maakt het in verhouding duur**
>
> – Lianne Busser

„Daar staat ook een en ander leeg", zegt Busser.. „We hopen komend jaar zicht te hebben op dit traject."

In het onderzoek van TIEN werd ook gekeken naar verhuizing van de bibliotheek in Oosterbeek. Dat bleek echter niet zinvol. „Volgens de berekeningen kan het in Oosterbeek niet goedkoper dan onze huidige locatie, zelfs niet met de helft van de huidige oppervlakte."

GD

Nieuwe bezuinigingen onvermijdelijk door flinke verliezen gemeenten

Zwembad en bibliotheek onder druk door corona

Lokale voorzieningen als het zwembad en de bibliotheek staan zwaar onder druk door de coronacrisis. Gemeenten in deze regio gaven in de laatste maanden samen al vele tientallen miljoenen euro's extra uit. Nieuwe bezuinigingen lijken onvermijdelijk.

Lars Barendregt
Albert Heller
Arnhem

Uit een rondgang van *De Gelderlander* blijkt dat 34 gemeenten samen al bijna 20.000 hulpaanvragen van zelfstandige ondernemers hebben gehad vanwege corona. Niet al die gemeenten hebben de kosten voor de noodregeling voor zzp'ers al in beeld, maar het gaat alles bij elkaar om minstens 35 miljoen euro.

Zelfs nu het Rijk met 566 miljoen euro noodsteun over de brug komt, vrezen gemeenten flinke verliezen. En dat is slecht nieuws voor bijvoorbeeld zwembaden en bibliotheken die al te maken hebben met bezuinigingen. „Ik heb eerder al gezegd dat ik denk dat de coronacrisis gemeenten het zetje kan geven, waardoor ze écht in in de problemen komen", zegt Gelders gedeputeerde Jan Markink. De financiën van 'vijf tot tien gemeenten' in onze regio baren hem zorgen. Welke dat zijn, wil hij niet zeggen.

Het regelen van alle hulpaanvragen kost veel extra geld. Voor de uitkeringen zelf ontvangen de gemeenten grotendeels compensatie van het Rijk, maar gemeenten lopen geld mis doordat ze bepaalde lasten kwijtschelden, bijvoorbeeld terrashuur voor de horeca. Dat er geen toeristen zijn raakt de gemeentefinanciën ook, doordat er toeristenbelasting binnenkomt.

Zeker acht gemeenten hebben bij de provincie aangeklopt voor een gesprek vanwege de crisis, aldus gedeputeerde Markink. Maar op meer dan de bijna 6 miljoen euro die al eerder beschikbaar is gesteld aan gemeenten, hoeven ze van hem niet te rekenen. Zowel Gelderland als Noord-Brabant vinden het een taak voor het Rijk om de portemonnee te trekken voor gemeenten.

Wethouder Marinka Mulder noemt de 88.755 euro die haar gemeente Renkum van Gelderland heeft gekregen 'een hele kleine pleister op een wond die steeds groter wordt'. Renkum heeft geen grond om te verkopen, omdat de gemeente midden in kwetsbaar natuurgebied ligt, zegt ze. „Daarmee zie je dat het uitmaakt waar je huis staat als je straks uit deze crisis komt. Eerder was het allemaal nog wel te plooien, maar nu stevenen we af op de grootste recessie sinds de Tweede Wereldoorlog, als je de economen gelooft."

> **Door corona kunnen gemeenten écht in de problemen komen**
> – Jan Markink, gedeputeerde

Hoogleraar bestuur en economie van de publieke sector Raymond Gradus van de Vrije Universiteit Amsterdam waarschuwt dat het belangrijk is te waken voor gemeenten die de coronacrisis aangrijpen om extra geld te krijgen voor financiële problemen uit het verleden. „Ik denk dat goed nagedacht moet worden over de manier waarop regelingen precies worden opgetuigd." ▸ Pagina 3 van bijlage Z

▸ **Mirjam Jager van Zwembad Oosterbeek staat voor de gelegenheid in het zwembad. Een veelzeggend beeld: de gemeente bouwt de subsidie af, waardoor het zwembad dreigt te verzuipen.** FOTO RAPHAEL DRENT

GA

Veel steun voor actie tegen lokale bezuinigingen

Steunbetuigingen via Twitter, brieven naar de minister: de actie tegen de lokale bezuinigen die de Renkumse wethouder Marinka Mulder afgelopen weekend begon kan nú al op veel steun rekenen.

Anita van Rootselaar
Renkum

Mulder vraagt aandacht voor de penibele financiële situatie waarin veel kleine gemeenten verkeren. Ze roept via de website stoplokalebezuinigingen.nl gemeenten, raadsleden en maatschappelijke organisaties op vóór 2 juli aan de noodbel te trekken. Op die dag heeft de Tweede Kamer een Algemeen Overleg over de financiële verhoudingen tussen rijk en gemeenten.

De Wageningse gemeenteraad vroeg maandag burgemeester en wethouders om alle maatschappelijke organisaties in de stad te stimuleren zich richting de Tweede Kamer uit te spreken. Mogelijk volgen meer gemeenten, zegt Mulder.

Komende week komt coalitiepartij PvdA met een motie voor een oproep voor een raadsbreed signaal naar Den Haag. De motie is mede ingediend door oppositiepartij GemeenteBelangen. Die partij stuurde deze week bovendien een open brief naar minister van Binnenlandse Zaken Kajsa Ollongren en minister van Financiën Wopke Hoekstra. 'Wij roepen met deze brief om hulp', schrijft de fractie. 'Het is pompen of verzuipen. Alle hens aan dek om te voorkomen dat inwoners nog verder in de problemen komen, voorzieningen verdwijnen en dorpen verloederen.'

Op Twitter komen intussen steeds meer steunbetuigingen binnen onder de hashtag #StopLokaleBezuinigingen. Raadsleden van onder meer Heerde, Heerenveen, Harlingen en Culemborg lieten via het kanaal weten de actie een warm hart toe te dragen.

Ook Lianne Busser, directeur van bibliotheek Veluwezoom, en Mariska Hulsewé van bewonersvereniging Vijf Dorpen in 't Groen steunen de noodkreet. Busser: „Als kleine gemeenten zo gekort worden, met ook nog de coronacrisis, dan zie ik het somber in voor de bibliotheken." Vorig jaar bezuinigde Renkum nog op de bieb, wat tot veel protesten leidde. „Als de gemeente dan luistert en wat doet, dan moeten we dat steunen", aldus Hulsewé.

GA

Bibliotheek duurder en minder vaak open

Bibliotheek Veluwezoom staat aan de vooravond van 'ingrijpende maatregelen' om de bezuinigingen van de gemeenten Renkum en Rheden op te kunnen vangen. De eerste gevolgen zijn al zichtbaar: vestigingen zijn minder vaak open en tarieven stijgen.

Marco Bouman
Renkum/Rheden

Leden van de bibliotheek krijgen per dinsdag 1 september te maken met de nieuwe openingstijden. De vestiging in Oosterbeek gaat op maandag uren later open dan gewoonlijk en sluit op zaterdag eerder de deuren.

Ook in Renkum en Velp (op vrijdagavond) en Dieren (op de donderdagen) gaat de 'bieb' soms tot tweeënhalf uur eerder dicht dan nu het geval is, om geld te besparen. De openingstijden van de jeugdbibliotheken in Doorwerth en Rheden veranderen niet.

Bibliotheek Veluwezoom moet het de komende jaren in de gemeente Rheden doen met een bezuiniging van circa 10 procent. De vestigingen in Renkum zien zich geconfronteerd met een besparing van een percentage dat bijna twee keer zo hoog ligt; zo'n 20 procent.

Allerlei acties om de boekenuitleen voor die kortingen te behoeden, hebben onvoldoende soelaas geboden, constateert directeur-bestuurder Lianne Busser. Zij ziet zich daarom genoodzaakt nu maatregelen te nemen.

> **Wij nemen deze maatregelen met pijn in het hart. Het kan echt niet anders**
> –Lianne Busser

Busser ziet de meeste kans geld te sparen door andere huisvesting, zoals ook geadviseerd door organisatieadviesbureau Tien, maar dat is een traject van lange adem. Daarom moeten ook concessies worden gedaan op gebied van de dienstverlening.

„Het is zaak kosten te besparen en inkomsten te verhogen", stelt Busser. Behalve de beperking van de openingstijden gaat het dan om het versoberen van de collectie. „Inkomsten verhogen we door de tarieven voor het gebruik van ruimtes in De Klipper (de Bibliotheek Oosterbeek) te verhogen én door de abonnementstarieven van de bibliotheek aan te passen."

De ruimtes in De Klipper zijn per 1 augustus duurder geworden, het lidmaatschap van de bibliotheek gaat per 1 januari meer kosten. De exacte tarieven worden later dit jaar bekendgemaakt. Busser hoopt dat de verhoging niet leidt tot een daling van het aantal leden.

„Wij weten maar al te goed dat het voor veel mensen niet mogelijk is om het lidmaatschap van de bibliotheek te betalen, ook al is dat relatief goedkoop", zegt de directeur-bestuurder van Bibliotheek Veluwezoom. „Wij nemen deze maatregelen met pijn in het hart. Maar het kan echt niet anders."

Balans

per 31 december 2020

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
Vaste activa		
Materiële vaste activa	521.810	679.531
Vlottende activa		
Kortlopende vorderingen en overlopende activa	97.664	112.940
Liquide middelen	694.399	495.945
Activa	**1.313.873**	**1.288.416**
Eigen vermogen	787.980	756.519
Voorzieningen	56.994	44.454
Vreemd vermogen		
Langlopende schulden		
Leningen langlopend o/g	60.000	75.000
Kortlopende schulden en overlopende passiva	408.899	412.443
Passiva	**1.313.873**	**1.288.416**

Rekening van baten en lasten

2020

	Rekening 2020	Begroting 2020	Rekening 2019
	€	€	€
Baten			
Inkomsten gebruikers	285.895	298.500	309.658
Specifieke dienstverlening	68.718	67.050	81.181
Exploitatiesubsidies gemeenten	1.839.125	1.876.716	1.848.641
Projectbaten	181.838	145.842	240.497
	2.375.576	**2.388.108**	**2.479.977**
Lasten			
Bestuur en organisatie	51.885	44.910	57.347
Huisvesting	452.314	418.645	392.550
Personeel	1.311.668	1.369.003	1.353.423
Administratie	79.664	85.281	86.997
Transport	711	1.000	1.018
Automatisering	133.781	121.959	130.187
Collectie en media	272.994	285.050	296.628
Specifieke kosten	41.098	36.172	44.173
	2.344.115	**2.362.020**	**2.362.323**
Resultaat	**31.461**	**26.088**	**117.654**

Toelichting op de balans

Grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat

De grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat zijn ten opzichte van het voorgaande jaar niet gewijzigd. De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders wordt vermeld, zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten worden toegerekend aan de periode waarin ze worden gerealiseerd. Lasten worden verantwoord in het jaar waaln ze voorzienbaar zijn.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingprijs onder aftrek van afschrijvingen of lagere bedrijfswaarde, rekening houdend met de vermoedelijke gebruiksduur. Ontvangen subsidies voor investeringen worden ten gunste van de verkrijgingsprijs van de investeringen gebracht. Afschrijving van investeringen vindt plaats met ingang van datum ingebruikname.

De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn:

grond	nihil
gebouwen	5-7-10-25%
inventaris	5-6,66-10-20%
automatisering	20%

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig onder aftrek van voorzieningen voor oninbaarheid. De voorziening wordt bepaald op grond van een individuele beoordeling van de openstaande vorderingen.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde en staan per balansdatum ter vrije beschikking van de stichting.

Eigen vermogen

Binnen het eigen vermogen worden na besluit van het bestuur diverse bestemmingsreserves gevormd.

Bestemmingsreserves worden gevormd vanuit de resultaatbestemming. Onttrekkingen op de bestemmingsreserves vinden plaats middels rechtstreekse mutaties op het eigen vermogen.

Voorzieningen

Een voorziening wordt gevormd voor verplichtingen waarvan het waarschijnlijk is dat zij zullen moeten worden afgewikkeld en waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten. De omvang van de voorziening wordt bepaald door de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen. Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengsten voor de geleverde diensten, subsidie- en overige opbrengsten en de exploitatiekosten.

Van de gebruikersinkomsten worden alleen de werkelijke ontvangen bedragen verantwoord, bij de contributies worden de vooruit ontvangen bedragen doorgeschoven naar de periode waar ze betrekking op hebben.

Opbrengsten en kosten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum gerealiseerd zijn. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Exploitatiesubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen/waarin de opbrengsten zijn gederfd/waarin het exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich betreffende Stichting Bibliotheek Veluwezoom geen belangrijke gebeurtenissen voorgedaan na balansdatum.

E-BOOKS IN 2020

Sinds 2014 kunnen leden van de openbare bibliotheek e-books lenen. Elk jaar komen er steeds meer leden met een e-bookaccount bij en worden er meer e-books uitgeleend.
In deze infographic staan de belangrijkste cijfers over het gebruik van e-books in 2020 voor de Bibliotheek Veluwezoom.

de Bibliotheek online

Meest geleende e-books in 2020

1. De meeste mensen deugen — Rutger Bregman
2. De avond is ongemak — Marieke Lucas Rijneveld
3. Uit het leven van een hond — Sander Kollaard
4. 't Hooge Nest — Roxane van Iperen
5. De pest — Albert Camus

Geregistreerde accounts

Op 31 december waren er **1.167** accounts.

Leners

1.055 mensen leenden minimaal **1** e-book.

Uitleningen

Er werden in 2020 gemiddeld **2.143** e-books per maand uitgeleend.

Hoe werden de e-books gelezen?

Uitleningen per genre

Bron: de Koninklijke Bibliotheek

Uitgave van de Bibliotheek Veluwezoom
Ericaplein 5 • 6951 CP Dieren
tel. 0313 - 41 97 61 • info@bibliotheekveluwezoom.nl
www.bibliotheekveluwezoom.nl
Twitter @BiblVeluwezoom • @EduVeluwezoom
Facebook @debibliotheekveluwezoom
met dank aan: krantenknipsels van de Gelderlander

JEUGDBIBLIOTHEEK DOORWERTH
• MOZARTLAAN 2 • 6865 GB DOORWERTH • TEL. 026 - 333 49 82

DE BIBLIOTHEEK OOSTERBEEK / DE KLIPPER
• GENERAAL URQUHARTLAAN 1 • 6861 GE OOSTERBEEK • TEL. 026 - 333 49 82

DE BIBLIOTHEEK RENKUM
• EUROPALAAN 58 • 6871 BZ RENKUM • TEL. 0317 - 31 32 23

DE BIBLIOTHEEK DIEREN
• ERICAPLEIN 5 • 6951 CP DIEREN • TEL. 0313 - 41 54 76

JEUGDBIBLIOTHEEK RHEDEN
• HAVERWEG 16 • 6991 BS RHEDEN • TEL. 0313 - 41 54 76

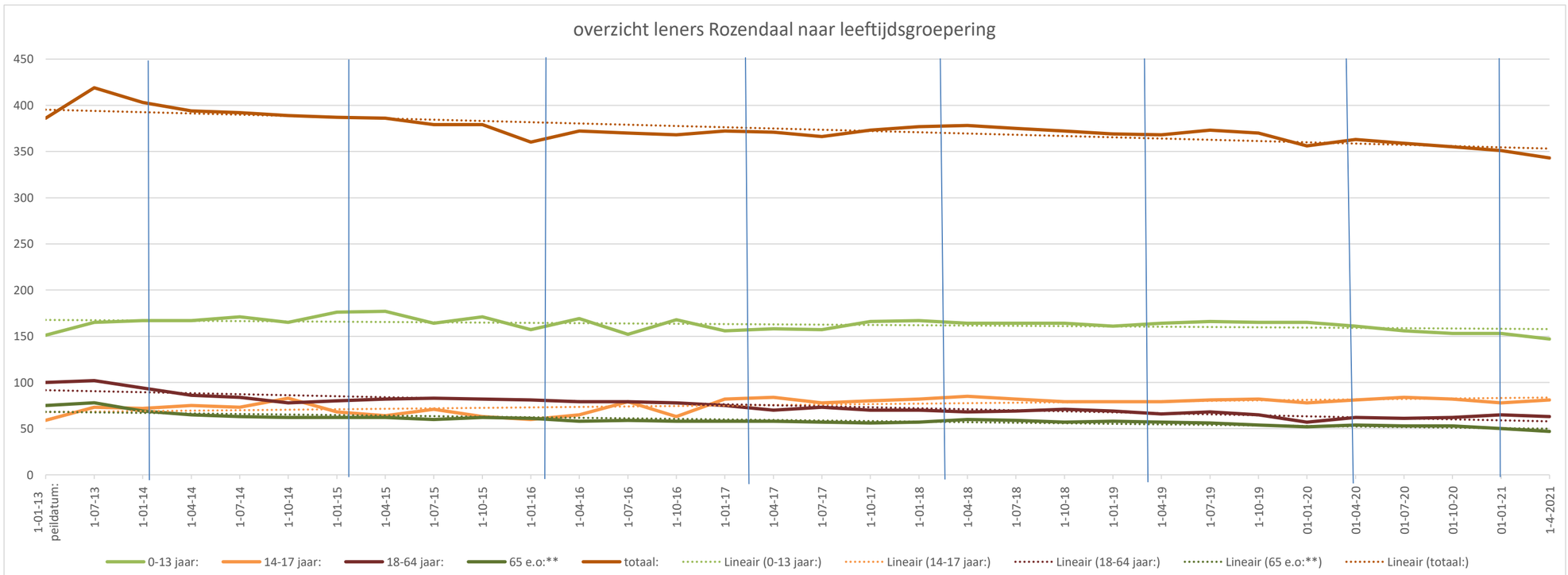
DE BIBLIOTHEEK VELP
• GRUTTOSTRAAT 10A • 6883 CN VELP • TEL. 026 - 361 90 03

Overzicht ledenaantallen gemeente Rozendaal

peildatum:

leeftijd:	1-01-13	1-07-13	1-01-14	1-04-14	1-07-14	1-10-14	1-01-15	1-04-15	1-07-15	1-10-15	1-01-16	1-04-16	1-07-16	1-10-16	1-01-17	1-04-17	1-07-17	1-10-17	1-01-18	1-04-18	1-07-18	1-10-18	1-01-19	1-04-19	1-07-19	1-10-19	01-01-20	01-04-20	01-07-20	01-10-20	01-01-21	1-4-2021
0-11 jaar:	125	144	134	136	140	134	143	142	129	141	129	138	120	135	121	121	120	123	123	119	120	117	116	118	116	121	114	112	110	111	109	107
12-13 jaar:	26	21	33	31	31	31	33	35	35	30	28	31	32	33	35	37	37	43	44	45	44	47	45	46	50	44	51	49	46	42	44	40
0-13 jaar:	**151**	**165**	**167**	**167**	**171**	**165**	**176**	**177**	**164**	**171**	**157**	**169**	**152**	**168**	**156**	**158**	**157**	**166**	**167**	**164**	**164**	**164**	**161**	**164**	**166**	**165**	**165**	**161**	**156**	**153**	**153**	147
14 jaar:	13	20	16	12	12	15	14	11	11	12	17	18	22	19	12	13	13	17	17	17	17	18	19	18	18	24	25	25	25	23	21	24
15-17 jaar;	46	53	56	63	61	68	54	53	60	51	43	47	57	44	70	71	65	63	65	68	65	61	60	61	63	58	53	56	59	59	57	57
14-17 jaar:	**59**	**73**	**72**	**75**	**73**	**83**	**68**	**64**	**71**	**63**	**60**	**65**	**79**	**63**	**82**	**84**	**78**	**80**	**82**	**85**	**82**	**79**	**79**	**79**	**81**	**82**	**78**	**81**	**84**	**82**	**78**	**81**
18-20 jaar:	3	1	1	1	2	2	2	6	6	5	6	5	5	4	4	2	4	2	1	2	3	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18-64 jaar:	**100**	**102**	**94**	**86**	**84**	**78**	**80**	**82**	**83**	**82**	**81**	**79**	**79**	**78**	**75**	**70**	**73**	**70**	**70**	**68**	**69**	**71**	**69**	**66**	**68**	**65**	**57**	**62**	**61**	**62**	**65**	63
65 e.o:**	**75**	**78**	**69**	**65**	**63**	**62**	**62**	**62**	**60**	**62**	**61**	**58**	**59**	**58**	**58**	**58**	**57**	**56**	**57**	**60**	**59**	**57**	**58**	**57**	**56**	**54**	**52**	**54**	**53**	**53**	**50**	47
vrijwilligers																										**2**	**2**	**3**	**2**	**3**	3	3
instellingen*	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**	**3**	**2**	2	2
totaal:	**386**	**419**	**403**	**394**	**392**	**389**	**387**	**386**	**379**	**379**	**360**	**372**	**370**	**368**	**372**	**371**	**366**	**373**	**377**	**378**	**375**	**372**	**369**	**368**	**373**	**370**	**356**	**363**	**359**	**355**	**351**	**343**

*Het Integraal Kindcentrum heeft 2 betalende "educatieve" abonnementen (een expertiseabonnement voor de basisschool en een Boekstartabonnement voor Dagopvang en Peuteropvang)
Bij deze abonnementen horen z.g. groepspassen;
deze 13 gratis abonnementen worden niet meegeteld in het overzicht
Peuterspeelzaal De Eekhoorn heeft 1 educatief abonnement
****van de 50 65+ers is er geen bibliotheek-aan-huis-klant**

Besluitenlijst 1 B&W vergadering

Datum	08-06-2021
Tijd	9:00 - 12:00
Locatie	B&W kamer
Voorzitter	E. Weststeijn
Aanwezigen	B. Boelens, A. Logemann (wethouder), S.P. Warmerdam (wethouder) en E. Weststeijn (Burgemeester/voorzitter van de raad)
Afwezigen	R.B. Pelgrum
Toelichting	

1	**Opening openbare B&W vergadering**
2	**Besluitenlijst openbare B&W d.d. 1 juni 2021** *Besluit* Vaststellen
3	**Niet openbare notulen B&W d.d. 1 juni 2021** *Besluit* Vaststellen
4	**Raadsinformatiebrief subregionale Woonagenda Arnhem e.o. 2021 - 2023** *Besluit* Bijgevoegde raadsinformatiebrief ter kennisname aan de gemeenteraad aanbieden
5	**Raadsinformatiebrief stand van zaken voorbereidingen invoering Omgevingswet** *Besluit* Aanhouden
6	**Indienstneming buitengewoon ambtenaren burgerlijke stand (babs)** *Besluit*

1. Een arbeidsovereenkomst af te sluiten met de buitengewoon ambtenaren burgerlijke stand (Babs) die voldoet aan de Wnra, volgens het model in de bijlage, en het jaar 2020 te repareren, door de arbeidsovereenkomsten met terugwerkende kracht te laten ingaan;
2. De Babs de keuze te geven om een oproepovereenkomst of een jaarurenovereenkomst aan te gaan;
3. De bezoldigde en onbezoldigde Babsen door middel van bijgaand aanwijsbesluit aan te wijzen zolang de benoeming duurt, of tot het moment dat de wet bepaalt dat de aanwijzing eindigt;
4. Vast te leggen dat voor de “bescheiden huwelijken” de helft van de gebruikelijke vergoeding per huwelijksvoltrekking wordt gerekend.

7 Managementrapportages zelfevaluatie 2020 BRP en PNIK (verplicht onderzoek kwaliteit en beveiliging basisregistratie personen en basisregistratie reisdocumenten)

Besluit

Het college:

Neemt kennis van de resultaten van de zelfevaluatie BRP 2020.

1. Neemt kennis van de resultaten van de zelfevaluatie PNIK 2020.
2. Stelt het uittreksel van de zelfevaluatie BRP 2020 vast.

De burgemeester:

3. Stelt het uittreksel van de zelfevaluatie PNIK 2020 vast.

8 Beslissen op bezwaarschrift tegen het buiten behandeling stellen van een verzoek over de verwerking van persoonsgegevens

Besluit

1. Besluiten het bezwaarschrift van bezwaarmaker op het buiten behandeling stellen van een verzoek over de verwerking van persoonsgegevens ontvankelijk en ongegrond te verklaren.

9 Beslissing op bezwaar inzake omgevingsvergunning Flugi van Aspermontlaan 37

Besluit

1. Kennisnemen van het advies van de commissie bezwaarschriften gemeente Rozendaal.
2. Conform het advies het bezwaarschrift ontvankelijk en ongegrond te verklaren
3. Geen vergoeding van de kosten in verband met bezwaar toe te kennen.
4. Vergunninghouder, bezwaarmaker en de commissie op de hoogte brengen van uw beslissing.

10 Lokaal preventieakkoord 2021 - 2023

Besluit

1. Instemmen met het Lokaal Preventieakkoord 2021- 2023 Rheden-Rozendaal
2. Instemmen met de aanvraag van het Uitvoeringsbudget 2021 ad € 10.000

11 Jaarrekening 2020 in concept

Besluit

Aanhouden

12 Kadernota 2022 in concept

Besluit

Aanhouden

13 Sluiting openbare B&W vergadering

Besluitenlijst 1 B&W vergadering

Datum	15-06-2021
Tijd	9:00 - 12:00
Locatie	B&W kamer
Voorzitter	E. Weststeijn
Aanwezigen	B. Boelens, A. Logemann (wethouder), S.P. Warmerdam (wethouder) en E. Weststeijn (Burgemeester/voorzitter van de raad)
Toelichting	

1 Opening openbare B&W vergadering

2 Besluitenlijst openbare B&W d.d. 8 juni 2021

Besluit

Vaststellen

3 Niet openbare notulen B&W d.d. 8 juni 2021

Besluit

Vaststellen

4 Turap 2 2021

Besluit

1. De tweede tussenrapportage ter kennisname aan te bieden aan de gemeenteraad

5 Jaarrekening 2020

Besluit

1. De jaarrekening 2020 goedkeuren en (middels bijgevoegde raadsvoorstel en - besluit) ter vaststelling voorleggen aan de gemeenteraad.
2. Daarbij aan de raad voorstellen om het positieve saldo ad € 577.879 als volgt te bestemmen:
   a. € 471.781 toe te voegen aan de reserve dekking kapitaallasten;
   b. het restantbedrag € 106.098 toe te voegen aan de algemene reserve.
3. Kennisnemen van het concept-accountantsverslag en daar eventueel

opmerkingen plaatsen.
4. Instemmen met verzending van bijgaande bevestigingsbrief.

6 Reactie concept Regionale agenda van de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen, begroting 2022 en bestuursakkoord

Besluit

Aanhouden

7 Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen en Foodvalley

Besluit

Aanhouden

8 Evaluatie Transformatieplan 2.0 Sociaal domein gemeente Rheden

Besluit

1. Kennisnemen van de evaluatie van het Transformatieplan 2.0 Sociaal domein gemeente Rheden
2. Vaststellen: de begeleidende raadsinformatiebrief 'Evaluatie Transformatieplan 2.0 Rheden'
3. De raadsinformatiebrief plus bijlagen op de lijst van ingekomen stukken zetten voor de gemeenteraad van 6 juli 2021

9 Sluiting openbare B&W vergadering

gemeenteraad Overbetuwe

Betreft: uitnodiging aan alle deelnemers in de gemeenschappelijke regeling ODRA
==========

Geachte gemeenteraad, provinciale Staten,

De raadsrapporteurs van de gemeente Overbetuwe nodigen u graag uit voor een informatieavond die wij in samenwerking met de Odra organiseren op 8 september 2021 van 19.30 tot 21.30 uur.

Tijdens deze bijeenkomst zal de Odra ons informeren over de volgende onderwerpen:

1. Huisvestingsplannen vanaf medio 2023, zijnde het moment dat het huidige huurcontract afloopt.
2. EML-inspecties(erkende maatregel lijst). In deze lijst vindt u energiebesparende maatregelen die grootverbruikers binnen vijf jaar terugverdienen).

Net als 2 jaar geleden willen wij u de gelegenheid geven in gesprek te gaan met de Odra en uw vragen aan hen op een informele wijze te stellen. Indien u verzekerd wilt zijn van een passend antwoord op uw vragen dan kunt u deze vooraf schriftelijk via het onderstaande mailadres indienen. Wij zullen deze dan doorgeven aan de Odra.

Wij ontvangen u graag in onze nieuwe raadzaal aan de Dorpsstraat 67, 6661 EH te Elst. Er is voldoende parkeergelegenheid op het Land van Tap, maar we zijn ook met het openbaar vervoer goed bereikbaar. Het gemeentehuis is ongeveer een kwartier lopen vanaf het station. Mocht fysiek bij elkaar komen op dat moment niet mogelijk zijn dan zullen wij een digitaal alternatief bieden.

Vanwege de geldende coronamaatregelen verzoeken wij u vriendelijk uw komst voor 25 augustus 2021 aan te melden via een mail aan griffie@overbetuwe.nl .

Met vriendelijke groet,

Gemeenteraad Overbetuwe

Namens deze,

Hans Kroesen
Dia Vennis

Versie 16 juni

Lange termijnagenda raad

Gemeente ROZENDAAL

Planning	Werkelijk	Onderwerp	Toelichting
9 feb.	✓	Onderzoeksrapport De Del	
	✓	Milieujaarprogramma 2021	
	✓	Verkeersoplossing Kerklaan / Beekhuizenseweg	
	✓	Aanpassen nota ruimtelijke kwaliteit	
	✓	Bestemmingsplan De Pinkenberg	
	✓	Benoeming nieuwe wethouder en tijdsbestedingsnorm	
	23 mrt.	Regionaal Programma Werklocaties 2021-2024 (RPW)	Door raad verplaatst naar maart
	21 sept.	Aanlichten Poort van de Aarde (= verlichting kunstwerk Kapellenberg)	Voorstel niet tijdig gereed
23 mrt.	✓	Turap 1	
	✓	Grex De Del	
	✓	Beleidskader minimabeleid en schuldhulpverlening 2021-2024 en verordening schuldhulpverlening (SHV)	
	✓	Regionaal Programma Werklocaties 2021-2024 (RPW)	
	✓	Aanpassing APV, parkeren in de berm	
	✓	Aanwijzingsbesluit Griffier en instellen werkgeverscommissie	
	X	Plan van aanpak Rozendaal 2030: De kracht van klein	Van de agenda afgehaald
20 apr.	✓	Ontwerpbegroting VGGM	Extra raadsvergadering, besluitvormend
25 mei	✓	Jaarrekeningen / begrotingen div. samenwerkingsverbanden (ODRA, BVO DRAN, MGR SD CG, Gelders Archief, GO regio Arnhem Nijmegen)	Zienswijzeprocedure
	✓	Regelingen Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen (Informatieprotocol en toe- en uittredingsregeling)	
	✓	Wijziging GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen	O.a. i.v.m. toetreding gemeente Beuningen tot GMRAN
	✓	RES 1.0	

Versie 16 juni

Planning	Werkelijk	Onderwerp	Toelichting
	✓	Krediet inhuur Sociaal Domein	
	6 juli	Concept Regionale agenda en ontwerpbegroting Groene Metropoolregio	I.o.m. Presidium verplaatst naar 6 juli met raadsavond op 15 juni
6 juli		Installatie kinderburgemeester	
		Concept Regionale agenda en ontwerpbegroting Groene Metropoolregio	
		Jaarrekening 2020	
		Turap 2	
		Kadernota 2021	
		Vaststellen kaders rechtmatigheidsverantwoording jaarrekening	
21 sept.		Regionale uitvoerings-/samenwerkingsafspraken Beschermd Wonen	Planning is Q3, i.v.m. Begrotingsraad is raad september de voorkeursdatum
		Verlichting Kunstwerk Poort van de Aarde	
		Digitaliseringsagenda, waaronder invoering DMS/digitalisering post en archief	Nieuw
		Transitievisie Warmte	Commissiebehandeling VERPLAATST, was juli
		Algemene Plaatselijke Verordening	Commissiebehandeling VERPLAATST, was juli
	X	Verstedelijkingsstrategie Groene Metropoolregio	Geen raadsbesluit noodzakelijk, alleen raadsinformatiebrief
2 nov.		Programmabegroting 2022 en meerjarenbegroting	
		Transitievisie warmte	Raadsbehandeling/besluitvorming VERPLAATST, was sept.
		Algemene Plaatselijke Verordening	Raadsbehandeling/besluitvorming VERPLAATST, was sept.
14 dec		Nieuwe belastingverordeningen	
		Turap 3	
		Frauderisicoanalyse	
		Evaluatierapportage voortgang uitvoeringsagenda Rozendaal energieneutraal 2050	
		Regionale visie op samenwerking en opdrachtgeverschap Sociaal domein	NIEUW

Versie 16 juni

Raadsinformatiebijeenkomsten (digitaal, tenzij anders aangegeven; openbaar, tenzij anders aangegeven)

23 feb	Raadsinformatiebijeenkomst raad sociaal domein + VGGM-brandweerzorg	Lokaal
9 mrt	Raadsinformatiebijeenkomst Energietransitie en RES en Plan van Aanpak Rozendaal 2030	Lokaal, besloten
10 mrt	Raadsinformatiebijeenkomst RES	Regionaal
11 mrt	Raadsinformatiebijeenkomst Begroting VGGM, kostenverdeelsleutel brandweer	Regionaal
16 mrt	2e raadsinformatiebijeenkomst Begroting VGGM	Regionaal
20 apr	Raadsinformatiebijeenkomst sociaal domein	Lokaal
10 mei	Regionale raadsinformatieavond MGR SD	Regionaal
11 mei	Raadsinformatiebijeenkomst RES	Lokaal
18 mei	Regionale raadsinformatieavond MGR SD	Regionaal
15 juni	Raadsbijeenkomst Groene Metropoolregio Arnhem – Nijmegen (GMRAN): concept Regionale agenda en ontwerpbegroting	Lokaal
17 juni	Raadsinformatiebijeenkomst organisatieontwikkeling	Lokaal, besloten, fysiek in aula ‘Het Rhedens’
22 juni	Controlecommissie	Lokaal
29 juni	Financiële Raadsinformatie-avond	Lokaal

Vooraankondiging: Raadsontmoeting Groene Metropoolregio

Geacht raadslid,

Op maandag 20 september 2021 organiseert de Groene Metropoolregio Arnhem - Nijmegen de 1e raadsbijeenkomst voor alle gemeenteraadsleden van de 18 gemeenteraden.

Eén van de basisprincipes van de versterkte samenwerking is ‘ontmoeting’.

Ik verwelkom u heel graag in levende lijve op locatie in de regio, uiteraard alleen als de omstandigheden dat toelaten.

Verdere informatie over de locatie en het programma ontvangt u op een later moment. De regioagendacommissie is betrokken bij de invulling van de bijenkomst.

Reserveert u **maandag 20 september 2021, van 16.00 tot 19.30 uur** alvast in uw agenda, ik zie u graag dan!

Met vriendelijke groet,

Hubert Bruls
Voorzitter Groene Metropoolregio Arnhem - Nijmegen

Kon pagina 1 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 2 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 3 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 4 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 5 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 6 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 7 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 8 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 9 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 10 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 11 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 12 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 13 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 14 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 15 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 16 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 17 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 18 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 19 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 20 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 21 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 22 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 23 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 24 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 25 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 26 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 27 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 28 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 29 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 30 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 31 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 32 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 33 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 34 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 35 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 36 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 37 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 38 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 39 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 40 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 41 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 42 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 43 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 44 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 45 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 46 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 47 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 48 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 49 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 50 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 51 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 52 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 53 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 54 uit document Gewaarmerkt Jaarverslag 2020 MGR SD.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 1 uit document Controleverklaring jaarrekening 2020 MGR SDCG.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 2 uit document Controleverklaring jaarrekening 2020 MGR SDCG.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 3 uit document Controleverklaring jaarrekening 2020 MGR SDCG.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Reactienota

Zienswijze op Ontwerp Gewijzigde begroting 2021

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2022-2025

Uitvoeringsprogramma 2022

Juni 2021

Inhoudsopgave

1. Toelichting 2
2. Besluitvorming 2
3. De zienswijzen samengevat inclusief reactie Dagelijks Bestuur 3

1. Toelichting

Op 15 maart 2020 heeft het Dagelijks Bestuur (DB) van de MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR) de volgende stukken vastgesteld voor doorgeleiding naar de deelnemende gemeenten voor het geven van zienswijze:

1. Ontwerp Gewijzigde begroting 2021
2. Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2022-2025, waaronder uitvoeringsprogramma 2022.

Verder heeft het DB op 15 maart 2021 de Jaarrekening 2020 vastgesteld.

Het Algemeen Bestuur (AB) heeft op 25 maart 2021 voorgaande stukken voor kennisname aangenomen.

Op 29 maart 2021 zijn de Ontwerp Gewijzigde begroting 2021, het Uitvoeringsprogramma 2022 en de Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2022 – 2025 met een begeleidende kaderbrief aan de accountmanagers ten behoeve van colleges en de griffies van de deelnemende gemeenten voor het geven van hun zienswijze. Ter kennisname zijn daarbij tevens gevoegd de Jaarrekening 2020 en een publieksjaarverslag 2020.

De accountmanagers van de deelnemende gemeenten, hebben gezorgd voor de doorgeleiding van stukken naar de colleges en gemeenteraden.

Conform de wettelijk voorgeschreven begrotingsprocedure en artikel 27 van de Regeling (onderhavige gemeenschappelijk regeling) waarin de begrotingsprocedure is beschreven, hebben de raden van de deelnemende gemeenten 8 weken de tijd om hun zienswijze bij het dagelijks bestuur over de ontwerp begroting naar voren te brengen. In artikel 26 van de regeling is aangegeven dat de totstandkoming van het uitvoeringsplan en uitvoeringsprogramma op overeenkomstige wijze geschied.

De gemeenten hebben tot en met 7 juni 2021 de tijd om een zienswijze in te dienen. Het behalen van de termijnen is in deze coronatijd een extra uitdaging geweest. Een enkele gemeente heeft aangegeven dit onderwerp niet voor 7 juni in hun gemeenteraad te kunnen agenderen. Deze gemeenten hebben bij monde van het college een voorlopige zienswijze ingediend.

Alle binnengekomen zienswijzen zijn integraal opgenomen in een afzonderlijk bijgevoegde bijlagenbundel. De nagekomen zienswijzen zijn zoveel mogelijk verwerkt.

2. Besluitvorming

De zienswijzen hebben geen aanleiding gegeven tot het wijzigen van de Ontwerp Gewijzigde begroting 2021, de Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2022-2025, waaronder het uitvoeringsprogramma 2022.

Het Algemeen Bestuur besluit:

1. Kennis te nemen van de ingebrachte zienswijzen;
2. Kennis te nemen van de samenvatting van zienswijze en beantwoording door het Dagelijks Bestuur;
3. De Gewijzigde Begroting 2021 vast te stellen;
4. De Meerjarenprogrammabegroting 2022-2025 vast te stellen;
5. Het uitvoeringsprogramma 2022 vast te stellen.

3. De zienswijzen samengevat inclusief reactie Dagelijks Bestuur

Algemene reactie, resultaten 2020 en opmerkingen met betrekking tot COVID-19

- De gemeenteraad van **Arnhem** is positief over de resultaten van de MGR ondanks de moeilijke COVID-19 omstandigheden. De MGR heeft zicht ontwikkeld tot een stabiele uitvoeringsorganisatie en betrouwbare samenwerkingspartner. Zoals de accountant al aangaf zijn de financiële stukken van goede kwaliteit en is de risicobeheersing op orde. De gemeente vraagt de MGR om alert te blijven om haar bijdrage te leveren aan goede samenwerking en toewerken naar meer integraliteit, netwerksamenwerking en ketenoptimalisatie. De gemeente verzoekt hen tijdig te betrekken en te informeren wanneer in de loop van 2021 duidelijk wordt dat de coronacrisis toch aanpassingen vraagt voor 2022.
- De gemeenteraad van **Doesburg** is positief gestemd over de resultaten over 2020 en het heldere publieksjaarverslag. De inhoudelijke en financiële resultaten laten zien dat de MGR in control is en dat biedt een goede basis voor de komende jaren.
- Met genoegen heeft de gemeenteraad van **Duiven** vastgesteld dat er ook in 2020 goede resultaten zijn geboekt met een lagere totale gemeentelijke bijdrage dan begroot. Zij spreken de waardering uit voor de proactieve wijze waarop is ingespeeld op de Covid-19 pandemie om de resultaten met gewijzigde werkwijze toch gehaald kon worden. De gemeenteraad van Duiven hecht aal sterk kwaliteitstoezicht en – toetsing. Dit zien ze terug in de aanscherping van de kwaliteitseisen in de contractering 2020 en de uitvoering van het proactieve kwaliteitstoezicht. Daarmee is de MGR op de goede weg.
- De gemeenteraad van **Lingewaard** vindt dat de MGR in 2020 goede resultaten heeft neergezet met een lagere gemeentelijke bijdrage dan begroot ondanks de grote invloed van COVID-19 op onze werkzaamheden. Ze spreken hun waardering uit voor de ontwikkeling van de MGR tot stabiele uitvoeringsorganisatie en betrouwbare samenwerkingspartner en is positief over de kwaliteit van de financiële stukken en de risicobeheersing.
- De gemeenteraad van **Overbetuwe** heeft grote waardering voor de inzet van de MGR binnen de diverse modules. Ze zien dat de MGR tijdens deze Coronacrisis nieuwe contracten met zorgaanbieders heeft gesloten, waarbij er meer aandacht is voor resultaten van dienstverlening. Daarmee bereiken we ons gezamenlijke doel om de kwaliteit en rechtmatigheid van ingezette voorzieningen beter te monitoren. Ook is ondersteuning geweest bij de continuering van de zorg tijdens de pandemie. De gemeenteraad spreekt haar waardering uit voor het inspelen op de zwaardere problematieken die zijn geconstateerd bij schooluitval en de gekozen netwerkaanpak om een goede overgang van school naar werk mogelijk te maken. De inzet van het WSP richting ondernemers bij de steunmaatregelen en hebben gezien dat het aantal plaatsingen is achtergebleven. Gezien de gezonde regionale economie wil de gemeenteraad graag tijdig betrokken en geïnformeerd worden wanneer de taakstelling in de loop van dit jaar wederom niet gehaald zou worden. Ook wordt waardering uitgesproken dat door de inzet van Scalabor de SW medewerkers veilig konden blijven werken tijdens deze bijzondere situatie.
- De gemeenteraad van **Westervoort** geeft in haar concept zienswijze aan dat ze met genoegen hebben geconstateerd dat in 2020 goede resultaten zijn geboekt met een lagere gemeentelijke bijdrage dan begroot, ondanks de gevolgen van COVID-19 voor de uitvoering. Daarbij wordt waardering uitgesproken voor de proactieve manier waarop hierin is geacteerd door de verschillende modules om toch de beoogde resultaten te halen met aangepaste werkwijzes. De gemeenteraad hecht belang aan inzet op kwaliteitstoezicht en – toetsing die in 2020 door de module inkoop is opgepakt bij de inkoop en de proactieve kwaliteitstoetsing. In 2020 waren er minder

verzuimmeldingen. Het kan voor het onderwijs lastig zijn om te monitoren of jongeren echt aangehaakt zijn en blijven op het (online) onderwijs. Daarom wordt een beroep gedaan op het RBL om hierop mee te denken en mee te kijken.
- De gemeente **Renkum**, **Rozendaal** en **Wageningen** hebben aangegeven geen zienswijze in te dienen.
- De gemeenteraad van de gemeente **Zevenaar** constateert dat de MGR is uitgegroeid tot een stabiele uitvoeringsorganisatie die Zevenaar een duidelijke meerwaarde biedt. De MGR opereert binnen de gestelde beleidsinhoudelijke en financiële kaders en de gemeenteraad is tevreden over de geleverde prestaties en het inzicht op basis van de rapportages. De MGR wordt gecomplimenteerd met de behaalde resultaten. De gemeenteraad zet de samenwerking met vertrouwen voort.

Reactie DB:
Het DB is blij met de positieve reacties over de resultaten van 2020 die ondanks COVID-19 door de vier modules zijn gerealiseerd en de waardering voor de proactieve manier waarop met deze pandemie is omgegaan. Ook de erkenning van het uitgroeien van de MGR tot stabiele uitvoeringsorganisatie en betrouwbare samenwerkingspartner doet ons goed.
En dan helpt het zeker dat gedaan kon worden tegen lagere kosten dan begroot. De ontwikkelingen door het coronavirus hebben tot nu toe bij de MGR niet geleid tot extra kosten. We blijven dit strak monitoren en zullen de raden tijdig informeren over eventuele aanpassing van opdrachten en/of wijzigingen in de gemeentelijke bijdrage.

Uitvoeringsprogramma 2022

- De gemeenteraad van **Arnhem** verzoekt hen tijdig te betrekken en te informeren wanneer in de loop van 2021 duidelijk wordt dat de coronacrisis toch aanpassingen vraagt voor 2022.
- De gemeenteraad van **Duiven** gaat vindt dat de MGR op de goede weg is met kwaliteitstoezicht en -toetsing en verwacht dat hier ook in de komende jaren uitvoering aan wordt gegeven. Zij realiseren zich dat het lastig is om in coronatijd te monitoren of jongeren echt aangehaakt zijn en blijven op het (online)onderwijs. Daarom doen ze een beroep op het RBL om mee te denken en mee te kijken na er minder verzuimmeldingen waren in 2020.
- De gemeenteraad van **Lingewaard** ziet dat er meer integraliteit ontstaat tussen de werkzaamheden van de modules en de samenwerking met gemeenten verder wordt versterkt zodat de toegevoegde waarde van de MGR toeneemt. Ze verzoeken ontwikkelingen ten gevolge van COVID-19 goed te monitoren en hen bij eventuele aanpassingen van het uitvoeringsprogramma en begroting tijdig te informeren.
- De gemeenteraad van **Westervoort** geeft in haar concept zienswijze aan dat de MGR op de goede weg is met het sturen op kwaliteit tegen zo laag mogelijke kosten en controle op doelmatigheid en rechtmatigheid. De gemeenteraad zou graag inzicht willen hebben in de kwaliteit en kostenverbetering met minder gecontracteerde partijen. In het kader van de financiële positie van de gemeente en het kostenbewustzijn plaatsen wij de opdracht voor een efficiënte uitvoering in het sociaal domein.
- De gemeenteraad van **Zevenaar** heeft geen specifieke wensen of bedenkingen bij de verschillende inhoudelijke modules. Wel willen zij meegeven dat zij het streven naar verdere integraliteit, synergie en kruisbestuiving tussen de verschillende modules onderschrijven, mits dat past binnen de gestelde financiële kaders.

Reactie DB
Het DB constateert dat gemeenteraden het belang zien van verdere integraliteit, synergie en kruisbestuiving tussen de verschillende modules. De MGR zal hierop blijven inzetten en daarbij ook kijken hoe in de netwerk- en ketensamenwerking optimalisatie mogelijk is voor uw inwoners. Dit vraagt allertheid van alle partijen waar we elkaar op blijven aanspreken om zo te komen tot effeciënte uitvoering.

De MGR blijft zich richten en op kwaliteit, doelmatigheid en rechtmatigheid van de zorg. De stringente toetsing bij de nieuwe inkoop heeft inderdaad geleid tot minder aanbieders. Met deze aanbieders is intensief contact over de door hen geleverde dienstverlening in relatie tot de afspraken die hierover zijn vastgelegd in de contractering. Of dit uiteindelijk leidt tot lagere kosten is op dit moment niet te zeggen omdat de kosten zitten in de toewijzingen van de gemeenten. Meer aspecten spelen een rol als het gaat om kosten, zoals het aantal inwoners die aangewezen is op de specifieke zorg en de mogelijkheid om zorg eerder af te schalen of juist eerder zwaardere zorg in te kunnen zetten. Wel *kan* door te toetsen op kwaliteit, rechtmatigheid en de transformatiedoelstellingen de nieuwe inkoop effect hebben op de lokale kosten van de maatwerkvoorzieningen.
Het RBL werkt nauw samen met alle scholen om de leerlingen in beeld en aangehaakt te houden. Bij wettelijk verzuim, maar ook eerder al preventie en bij zorgen. De verzuimmeldingen worden ook extra gemonitord.

Gewijzigde begroting 2021 en meerjarenbegroting 2022-2025

- De gemeenteraad van **Arnhem** is verheugd dat er sprake is van een sluitende meerjarenbegroting waaruit kostenbewustzijn en efficiëntie spreekt. De begrotingswijziging 2021 betreft een actualisatie van recente gegevens en een actualisatie. De raad heeft hier geen opmerkingen over. De gemeenteraad geeft een positieve zienswijze op de meerjarenbegroting 2022-2025.
- De gemeenteraad van **Doesburg** geeft een positieve zienswijze op de gewijzigde begroting 2021, het uitvoeringsprogramma 2022 en de meerjarenbegroting 2022-2025. De gemeenteraad maakt zich wel zorgen over de gevolgen die de langdurige coronacrisis heeft voor alle vier modules van de MGR. Aangezien de MGR zelf maar beperkte middelen voor risicomanagement heeft, zullen eventuele financiële gevolgen bij de deelnemende gemeenten worden neergelegd. Daarom het verzoek de gemeenten actief te informeren over belangrijke ontwikkelingen op dit gebied als mede begrotingsafwijkingen die voorzien worden.
- De gemeenteraad van **Duiven** stemt in met de gewijzigde begroting 2021 en de meerjarenbegroting 2022-2025. Daarbij geven ze aan dat ze er belang aan hechten om deze bestemmingsreserves slechts voor dringende zaken in te zetten.
- De gemeente **Lingewaard** geeft een positieve zienswijze op de sluitende meerjarenbegroting 2022-2025 waarom zij een focus ziet op ‘lean en mean’ en efficiënte en kostenbewuste uitvoering van de werkzaamheden. Zij kunnen ook instemmen met de begrotingswijziging 2021 omdat een actualisatie betreft met lagere eigen bijdrage tot gevolg los van de wijziging op grond van hun deelname aan Leerplicht. Met deze lagere bijdrage komt de MGR tegemoet aan de uitdaging van de gemeente op het terrein van het sociaal domein.
- De gemeenteraad van **Overbetuwe** geeft een positieve zienswijze op de meerjarenbegroting 2022-2025.
- De gemeenteraad van **Rheden** geeft een positieve zienswijze af bij de gewijzigde begroting 2021, het uitvoeringsprogramma 2022 en de meerjarenbegroting 2022-2025. Ze is positief over de geformuleerde focus voor de komende jaren. We onderschrijven de doelstelling van de MGR, namelijk dat de regionale samenwerking in het sociaal domein moet leiden tot kwalitatief goede en efficiënte dienstverlening aan de inwoners van onze gemeente. Daarbij moet efficiënte uitvoering en ‘mean en lean’ het uitgangspunt zijn, zeker in een tijd waarin wij als gemeente met forse overschrijdingen kampen. Het vormen van bestemmingsreserves vinden wij daarin niet passend en vraagt het bestuur daarin terughoudend te zijn.
- De concept zienswijze van de gemeente **Westervoort** meldt instemming met de gewijzigde begroting 2021 en de meerjarenbegroting 2022-2025 waaronder het uitvoeringsprogramma 2022. Wat betreft de

inzet van bestemmingsreserves hecht de gemeenteraad er belang aan dit slechts voor dringende zaken ingezet wordt.
- De gemeenteraad van **Zevenaar** heeft geen wensen of bedenkingen bij de begrotingswijziging 2021 en de meerjarenbegroting 2022-2025. Wel verzoeken ze tijdig te communiceren wanneer de gevolgen van de coronacrisis toch leiden tot financiële consequenties.

Reactie DB:
De aanleiding voor de begrotingswijziging 2021 is duidelijk geweest en wordt onderkend. Ook het feit dat er een sluitende meerjarenbegroting is gepresenteerd stemt tot tevredenheid.
De MGR blijft sturen op beperken van risico's en kwalitatief goede uitvoering van de opdracht binnen de begroting. Het concept van 'lean en mean' is zeker het uitgangspunt. Van een professionele uitvoeringsorganisatie wordt echter ook verwacht dat we als organisatie aan alle wet- en regelgeving voldoen en gemeenten kunnen laten zien dat we dit zorgvuldig doen. Dit is op het vlak van bedrijfsvoering een grote uitdaging, die niet altijd met inhuur en samenwerking met andere GR-en opgevangen kan worden en waarvoor externe inhuur of eigen inzet nodig is.
Het DB realiseert zich dat niet elke raad positief is over het feit dat er bestemmingsreserves zijn gevormd bij de modules van de MGR. Het DB is het met u eens dat deze bedoeld zijn om in te zetten voor bijzondere omstandigheden. Ze zijn dan ook bedoeld om in die situaties te voorkomen dat we gemeenteraden moeten melden dat we niet binnen de begroting zijn gebleven.
We zien momenteel geen bijzondere kosten ten gevolgen van de coronacrisis. Wanneer dit wel zo blijkt te zijn in de loop van het jaar zullen wij de raden hier tijdig over informeren. Dat geldt ook voor situaties waarin we zien dat we ruimte hebben in de begroting en/of de uitstroom van bijv. SW medewerkers hoger blijkt te zijn dan begroot.

Het DB dankt de gemeenteraden voor hun actieve betrokkenheid en zienswijzen en informeert hen nadat het AB over de reactienota op de zienswijzen heeft gesproken en vervolgens een besluit heeft genomen op de betreffende documenten.

Bijlage: samenvoeging van zienswijzen gemeenten

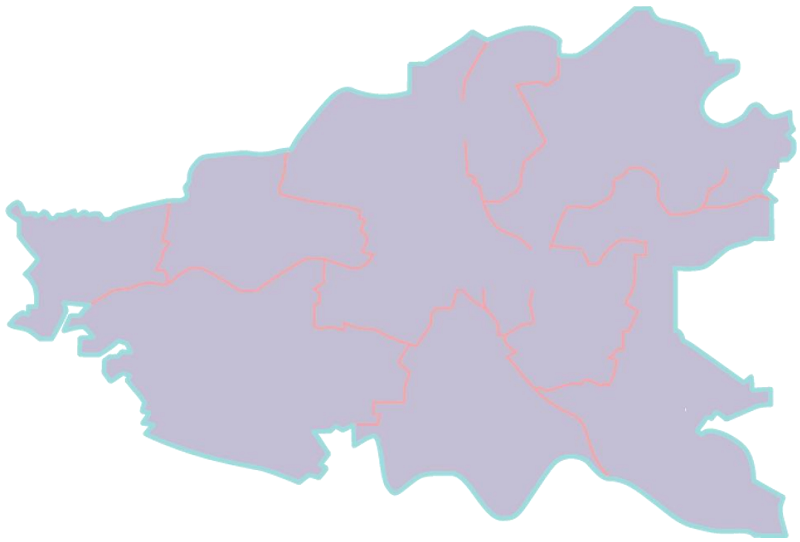
MEERJARENBEGROTING 2022 - 2025

- Primaire begroting 2022
- *Inclusief Uitvoeringsprogramma 2022*
- Meerjarenraming 2023 – 2025
- Begrotingswijziging 2021
- *Aanpassingen Uitvoeringsprogramma 2021*

Vastgesteld 24 juni 2021

Deelnemende gemeenten

2

Deelnemende gemeenten per module	Module Beheer	Module inkoop	Module Onderwijs	Module WSP	Module WgSW
Arnhem	✓	✓	✓	✓	✓
Doesburg	✓	✓		✓	✓
Duiven	✓	✓	✓	✓	✓
Lingewaard	✓	✓	✓	✓	✓
Overbetuwe	✓	✓	✓	✓	✓
Renkum	✓	✓	✓		
Rheden	✓	✓	✓	✓	✓
Rozendaal	✓	✓	✓	✓	✓
Wageningen	✓	✓			
Westervoort	✓	✓	✓	✓	✓
Zevenaar	✓	✓	✓	✓	✓

Voorwoord

Het bestuur van de MGR is blij het uitvoeringsprogramma 2022 en de begroting 2021-2025 van de MGR sociaal domein centraal Gelderland (MGR SDCG) in deze vorm aan u voor te kunnen leggen. Door het uitvoeringsprogramma te integreren in het begrotingsdocument hopen we de leesbaarheid te vergroten. Hierdoor ontstaat een transparant overzicht met wat de MGR beoogt door de uitvoering van taken voor uw gemeente en welke inhoudelijke, bestuurlijke en financiële bijdrage uw gemeente hieraan levert.

De afgelopen jaren heeft de MGR laten zien dat ze dynamisch inspeelt op de veranderende omgeving. Het jaar 2020 heeft zich gekenmerkt door veranderingen door de Covid-19 pandemie. Ook in 2021 zien we deze veranderingen. Dit heeft effecten voor alle inwoners, scholieren, werkzoekenden, ondernemers, scholen en zorgaanbieders. In overleg met gemeenten is het afgelopen jaar de werkwijze zo nodig aangepast en zijn andere prioriteiten gesteld in het werk. Dat geldt deels ook voor 2021. Daarover informeren we u in dit document.

Hoe dit in 2022 zal zijn kunnen we nu nog onvoldoende inschatten. We geven hier aan wat we kunnen voorzien en wat we beogen te bereiken in 2022 en hoe we dat denken te bereiken.
We blijven de ontwikkelingen volgen en hierop inspelen en zullen zo nodig in 2021 en 2022 aanpassingen doorvoeren in overleg met gemeenten. Zolang we daarmee binnen de begroting blijven, zullen we u hierover in de bijeenkomsten met raadsleden en/of digitale nieuwsbrieven informeren.

Johannes Goossen
Voorzitter MGR

We hopen dat u dit herkent en u op deze wijze goed geïnformeerd bent en zien uw eventuele zienswijze graag tegemoet.

Johannes Goossen
Voorzitter MGR

MGR sociaal domein centraal Gelderland

De gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar werken samen in het sociaal domein binnen een modulaire gemeenschappelijke regeling.

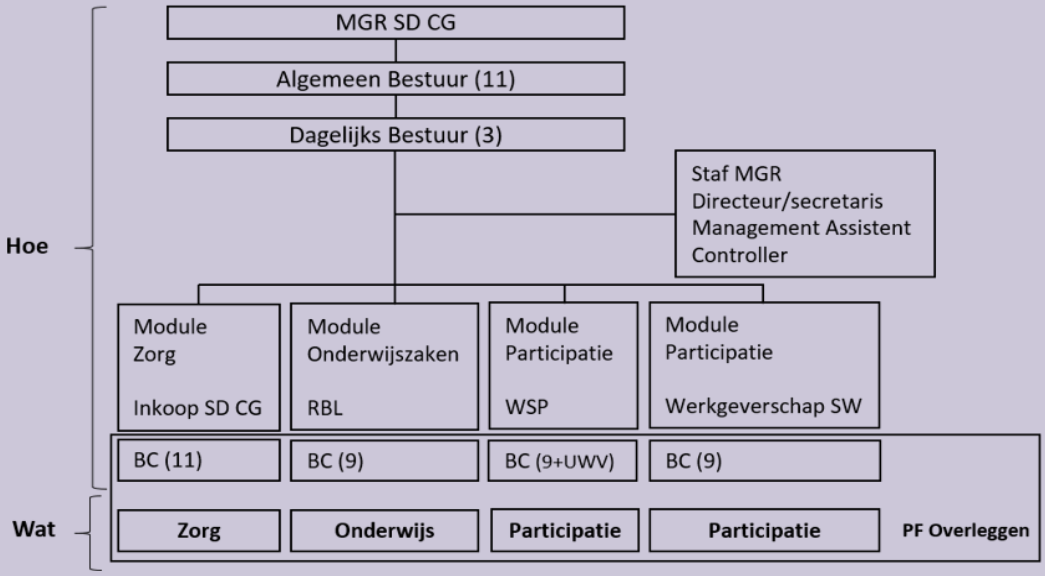
De MGR is in april 2017 gestart met de eerste module - de regionale inkoop van zorg. Vanaf 2018 zijn de modules Onderwijszaken en WSP* bij de MGR ondergebracht. Vanaf 1 januari 2019 is de module Werkgeverschap SW toegevoegd aan de MGR. Daarmee bestaat de MGR uit vier samenwerkingsmodules. De MGR maakt het mogelijk dat iedere gemeente zelf besluit aan welke modules en submodules wordt deelgenomen. Daarmee is de dienstverlening vanuit de MGR ondersteunend en faciliterend aan de uitvoering van het totale beleid in het sociaal domein.

Door op meer gebieden binnen het sociaal domein samen te werken is de toegevoegde waarde van de MGR richting gemeenten groter. De regie blijft liggen bij de opdrachtgevers; de gemeenten die samen opdrachtgever zijn en samenwerken in de betreffende module.

De MGR heeft één algemeen bestuur (AB), één dagelijks bestuur (DB) en één financiële cyclus. Het AB heeft de nadrukkelijke taak te zorgen voor samenwerking en afstemming tussen de MGR en de gemeenten en tussen de verschillende samenwerkingsmodules. Het DB heeft de taak de MGR te vertegenwoordigen ten aanzien van de taken die in de regeling zijn ondergebracht.

De governance van de MGR is erop gericht de bestuurlijke druk te beperken en de focus van de bestuurlijke aandacht zoveel mogelijk te richten op de kwaliteit en efficiency van de dienstverlening vanuit de modules. Per module kent de MGR een bestuurscommissie bestaande uit de portefeuillehouders van de deelnemende gemeenten. Zij adviseren het bestuur over de kaders, weergegeven in het (meerjarige) uitvoeringsplan en het (jaarlijkse) uitvoeringsprogramma en begroting en het jaarverslag van de betreffende module.

De governance van de MGR ziet er schematisch zo uit.

*Voor de samenwerkingsmodule WSP is het UWV een samenwerkingspartner. Er ligt een gemeenschappelijke opdracht vanuit de 9 participerende gemeenten en het UWV dat wordt uitgevoerd door een team van MGR en UWV medewerkers.

Inkoop sociaal domein
Centraal Gelderland

Module Inkoop sociaal domein Centraal Gelderland

Inkoop SDCG zorgt voor de inkoop en contractering van maatwerkvoorzieningen binnen de WMO en Jeugdzorg ten behoeve van de elf gemeenten in de regio. Naast de feitelijke inkoop is ook de monitoring van de contractering een belangrijke taak. Inkoop SDCG heeft daarnaast een taak als het gaat om kwaliteit en rechtmatigheid.

Het team van de module Inkoop regelt de inkoop, het contractmanagement en het contractbeheer van maatwerkvoorzieningen en specialistische zorg Jeugd, Wmo, beschermd wonen en activerend werk. De module Inkoop is van en voor de aangesloten gemeenten. Alle 11 gemeenten zijn bij de inkoop aangesloten en elke gemeente kan kiezen aan welke submodule wel en niet wordt deelgenomen. In nauw overleg met de gemeenten wordt bepaald wat de module Inkoop doet en op welke wijze zij de basistaken uitvoert. Lokaal wordt beleid gemaakt op het sociaal domein.

Meer informatie leest u op www.inkoopsdcg.nl

RBL
Midden-Gelre

Module Regionaal Bureau Leerlingzaken Midden-Gelre

Het Regionaal Bureau Leerlingzaken is dé gids voor jeugdigen van 5 tot 23 jaar in het recht op leren en ontwikkelen. Met de jeugdigen én met betrokkenen uit hun leven komen we tot een perspectief voor een passende plek in de samenleving door het recht op leren en ontwikkelen te bewaken.

Voor de gemeenten Arnhem, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar voert het RBL alle wettelijke taken uit. Voor het primair- en voortgezet onderwijs worden de leerplichttaken en kwalificatieplichttaken uit gemeentelijke bijdragen gefinancierd. De kwalificatieplichttaken op het mbo en RMC-taken worden bekostigd uit rijksmiddelen.

Taken
De wettelijke taken van het RBL zijn:
a. Toezien op de naleving van de leerplicht voor jeugdigen van 5 tot 16 jaar.
b. Toezien op de naleving van de kwalificatieplicht voor jeugdigen van 16 en 17 jaar.
c. Uitvoering geven aan de regionale meld-, en coördinatiefunctie* (RMC) voor jeugdigen van 18 tot 23 jaar.

Daarnaast participeert het RBL in het regionaal VSV programma: verzuim 18+ en Team Overstap. Binnen Team Overstap levert het RBL de coördinator, programmaleider en ambassadeur van de Sluitende Keten en is het RBL opdrachtnemer van het Schakelpunt onderwijs-werk.

Het RBL voert ook preventieve taken uit. Dit betreft de inzet bij beginnend verzuim en het geven van voorlichting en advies aan scholen en netwerkpartners. Ten slotte biedt het RBL loopbaanadvies aan jongeren tot 27 jaar in de gemeente Arnhem die een uitkering ontvangen en de scholingsplicht opgelegd hebben gekregen. Dit is een aparte opdracht van de gemeente Arnhem aan het RBL.

Meer informatie leest u op www.rblmidden-gelre.nl

** Verzuimmeldingen en uitschrijvingen registreren en in behandeling nemen van jongeren van 18 tot 23 jaar.*

Werkgevers Servicepunt Midden-Gelderland

Het Werkgeversservicepunt is een samenwerkingsverband tussen de MGR en UWV waarin medewerkers op integrale wijze uitvoering geven aan de opdracht van het WSP. Deze opdracht is vastgelegd in de DVO's (gemeenten/MGR) c.q. de samenwerkingsovereenkomst (UWV/MGR) en wordt jaarlijks geconcretiseerd in het uitvoeringsprogramma met de daarbij behorende prestatie-indicatoren.

WerkgeversServicepunt Midden-Gelderland is het publieke aanspreekpunt voor werkgevers met arbeidsmarkt- en personele vraagstukken. WSP adviseert werkgevers en faciliteert hen bij het passend maken van vacatures en/of taakpakketten voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Hiermee bereiken we dat steeds meer werkgevers in onze arbeidsmarktregio inclusief werken en dat ook uitstralen.

De focus ligt op:
- ondersteuning van werkgevers bij arbeidsgerelateerde vraagstukken met daarbij de nadruk op de (inclusieve) personeelsvraag;
- de opdracht van UWV en gemeenten om zoveel mogelijk werkgevers te helpen bij het invullen van hun vacatures;
- de opdracht van UWV en gemeenten om zoveel mogelijk mensen (met een afstand tot de arbeidsmarkt) te plaatsen op betaald werk en daarmee
- het plaatsen van werkzoekenden/uitkeringsgerechtigden uit de bestanden van gemeenten en UWV om daarmee uitstroom uit de uitkering te bevorderen c.q. schadelast te beperken.

De integraliteit van het WSP borgt dat in de uitvoering geen onderscheid wordt gemaakt in doelgroepen. Uitgangspunt is dat de voor de werkgever best passende kandidaat geselecteerd en geplaatst wordt.

Meer informatie leest u op www.wsp-mg.nl

Module Werkgeverschap SW (WgSW)

De module werkgeverschap SW is de module van de MGR die belast is met het formeel werkgeverschap voor de ruim 1900 SW-medewerkers. Negen gemeenten* nemen deel aan de module Werkgeverschap SW van de MGR SDCG. Daarvoor heeft de MGR een dienstverleningsovereenkomst (DVO) met Scalabor gesloten.

De taken:
- Werkgeversrol invullen conform afspraken vastgelegd in DVO gemeenten MGR module WgSW, waaronder salarisbetaling, HR en arbotaken t.b.v. de SW medewerkers.
- Monitoring van de afspraken die gemaakt zijn namens gemeenten met Scalabor
- Voorbereiding van en uitvoering geven aan besluitvorming van gemeenten over de uitvoering van de werkgeversrol.

* Arnhem, Rheden, Zevenaar, Duiven, Westervoort, Rozendaal, Doesburg, Lingewaard en Overbetuwe

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Inleiding 9
Leeswijzer 9
DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID 10
1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid 10
1.1 Overkoepelende gezamenlijke uitganspunten 10
2 Ontwikkelingen in het financiële kader 11
2.1 De nominale ontwikkelingen 11
2.2 De gehanteerde uitgangspunten voor de begrotingsramingen 11
2.3 De impact van nieuw beleid 12
DEEL 2 DE BELEIDSBEGROTING 13
3 Het programmaplan 13
3.1 Uitvoeringsprogramma 2022 13
3.2 Het overzicht van de kosten van overhead 33
3.3 Het bedrag voor onvoorzien. 34
3.4 Het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen 34
3.5 De beleidsindicatoren bestuur en organisatie 35
4 De paragrafen 36
4.1 Lokale heffingen 36
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 36
4.3 Onderhoud Kapitaalgoederen 38
4.4 Financiering 38
4.5 Bedrijfsvoering 39
4.6 Verbonden partijen 39
4.7 Grondbeleid 39
DEEL 3 DE FINANCIËLE BEGROTING 40
5 Het overzicht van baten en lasten en de toelichting 40
5.1 Het overzicht baten en lasten 40
5.2 De toelichting op het overzicht van baten en lasten 41
5.3 De uiteenzetting van de financiële positie 43
5.4 Financiële gevolgen van het bestaande en nieuw beleid 43
5.5 De geprognotiseerde eindbalans 2021 en 2022 44
5.6 De ontwikkeling van het EMU saldo 44
5.7 Het overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld 45
DEEL 4 DE MEERJARENRAMING 46
6 De meerjarenraming 2023-2025 46
6.1 De geprognotiseerde balans 46

6.2 De uiteenzetting van de financiële positie 46
6.3 De baten en lasten van het bestaande en nieuwe beleid 46
BIJLAGE BIJDRAGEN PER GEMEENTE 49

Inleiding

In de begroting wordt uiteengezet wat de doelstelling is van de MGR en op welke wijze deze doelstellingen in 2022 in de vier modules van de MGR worden gerealiseerd gevolgd door de totale begroting van de betreffende module. U vindt ook enkele accentverschillen of wijzigingen in de werkwijze in het uitvoeringsprogramma 2021.

Dit vormt de basis voor de totale begroting van de MGR, zoals terug te vinden is in deel 2 van dit document. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de kosten van de programma's die door de modules worden uitgevoerd en de overhead kosten en overige kosten.
In de begroting is ook een wijziging van de begroting 2021 opgenomen. Deze wijziging leidt tot een verlaging van de bijdrage van de gemeenten.

Het uitvoeringsprogramma is gebaseerd op het uitvoeringsplan 2020-2023. Hiermee is een meerjarige basis geformuleerd voor de doelen en werkzaamheden van de MGR. Daarnaast wordt aangesloten bij de meerjarenafspraken zoals beschreven in de dienstverleningsovereenkomsten met de gemeenten. De begroting is opgesteld conform de richtlijnen van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). In deze financiële planning zijn drie onderdelen samengevoegd: de gewijzigde begroting 2021, de primaire begroting 2022 en de meerjarenraming 2023-2025.

Vanaf dit jaar voegen we het uitvoeringsprogramma en de begroting samen in een document omdat ze samenhangen en gelijktijdig naar de raden gaan voor zienswijze. We nemen ook de wijzigingen op die we in 2021 willen doorvoeren in het uitvoeringsprogramma 2021 en in de gewijzigde begroting. Dit voegen we ook toe in dit document omdat de toelichting op de wijzigingen voor 2021 en de toelichting op de begrotingsperiode 2022-2025 vrijwel identiek zijn.

Leeswijzer

Deel 1 zijn de algemene uitgangspunten van het beleid en van de vier modules van de MGR voor 2022. Deel 2 is de beleidsbegroting met de focus op het uitvoeringsprogramma van de vier modules en de beheerorganisatie. Daarbij worden ook wat accenten of wijzigingen genoemd die in 2021 doorgevoerd wordt. Ook is er een overzicht van de overheadkosten. In de bijlage staat de verdeling van de bijdragen van de deelnemende gemeenten over de modules en de MGR beheerorganisatie.

In de kaderbrief horend bij dit uitvoeringsprogramma en begroting vindt u een samenvatting van de beoogde resultaten, activiteiten en benodigde financiële en personele middelen.
Het vaststellen van het gewijzigde uitvoeringsprogramma 2021, het uitvoeringsprogramma 2022, de gewijzigde begroting 2021 en de meerjarenbegroting 2022-2025 gebeurt op basis van aparte besluiten.

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

1.1 Overkoepelende gezamenlijke uitganspunten

De MGR is een regionaal samenwerkingsverband in het sociaal domein. Door meerdere modules onder de MGR te brengen willen gemeenten een samenhangende en integrale aanpak realiseren waardoor kruisbestuiving ontstaat.

Deze uitgangspunten, doelstelling en manier van werken sluit aan bij de missie en visie van de MGR zoals hieronder verwoord.

'Wij staan voor een krachtige en samenhangende aanpak van lokale en regionale vraagstukken in het sociaal domein'

Wie we zijn

De MGR sociaal domein Centraal Gelderland is een regionaal samenwerkingsverband, dat staat voor een krachtige en samenhangende aanpak van lokale en regionale opgaven binnen het sociaal domein.

Wat we willen bereiken

Wij staan voor passende ondersteuning bij onderwijs, participatie en zorg die voor alle inwoners in onze regio toegankelijk moet zijn. Iedereen hoort erbij.

Door een integrale benadering kunnen gemeenten effectief en efficiënt samenwerken en elkaar versterken. Wij verbeteren, innoveren en ontwikkelen samen met onze partners. Wij laten ons inspireren door lokale, regionale en landelijke ontwikkelingen binnen het sociaal domein.

Dit vinden wij belangrijke waarden in onze bedrijfscultuur

Professionaliteit – Dynamisch - Toewijding

Hierin blinken wij uit

Betrokken – Signalerend – Verbindend – Dienstverlenend – Transparant - Daadkracht

Wijziging uitvoeringsprogramma en begroting 2021

De voornaamste aanleiding voor wijziging van het uitvoeringsprogramma 2021 is dat er accenten worden verlegd in verband met Covid-19 en/of aanpassingen die worden doorgevoerd in de werkwijze omdat gemeenten andere prioriteiten stellen met betrekking tot de uitvoering door de module.
We zien allerlei signalen in de samenleving die in de loop van 2021 om extra inzet van de MGR kunnen vragen. Daarvoor kunnen we nu echter nog geen reële inschatting maken. Als het nodig is lopende het jaar aanpassingen te doen, omdat er bijvoorbeeld meer beroep wordt gedaan op de inzet van het RBL voor jeugdigen die in de afgelopen periode in de knel zijn gekomen of extra inzet gevraagd wordt van het WSP in het kader van ontwikkelingen in de arbeidsmarkt of meer taken regionaal worden belegd bij inkoop, wordt met bestuurders bepaald hoe hiermee wordt omgegaan en wat dit eventueel voor budgettaire gevolgen zal hebben.

Bij het WSP is geconstateerd dat het beter is eind van het jaar de prestatie-indicatoren en taakstelling te bepalen voor het volgende jaar, afgestemd op de ontwikkeling van de arbeidsmarkt. Dit leidt tot een concretisering van het uitvoeringsprogramma 2021. We vinden het belangrijk om de raden hierover in deze fase te informeren.

De volgende structurele (externe) factoren zijn de aanleiding voor de begrotingswijziging 2021:

- Nieuw beleid: toetreding gemeente Lingewaard tot de submodule leerplicht.
- Structureel lagere lasten voor SW dienstverbanden en aangepaste bijdrage per gemeente op basis van aantal arbeidsjaren per 31/10/2020

2 Ontwikkelingen in het financiële kader

2.1 De nominale ontwikkelingen

De MGR kenmerkt zich in 2022 door een organisatie met een vast MT, vaste medewerkers en beperkte omvang van inhuur.

De bedrijfsvoering staat en de financiële huishouding is in control. Ontwikkelingen op het terrein van informatiebeveiliging, zoals de invoering van de BIO voor gemeenten en archiefwerkzaamheden voor de modules worden ondersteund. Dit leidt tot meer taken voor de MGR die in 2021 zijn opgepakt en waarvan de kosten verwerkt zijn in deze meerjarenbegroting.

De module Onderwijszaken had voor 2021 een bezuinigingsopdracht opgelegd gekregen die in de begroting 2021 is verwerkt en doorwerkt in de meerjarenbegroting. Bij de gewijzigde begroting is deze 0-lijn gehandhaafd.

2.2 De gehanteerde uitgangspunten voor de begrotingsramingen

Tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 10 december 2020 zijn de kaders voor de begrotingswijziging 2021 en begroting 2022 vastgesteld. De begroting 2022 wordt berekend op basis van de prognose 2021 en de onderstaande kaders voor bestaand beleid:

1) Op basis van septembercirculaire 2020 zijn de volgende indexeringen van toepassing voor de komende jaren:

	2021	**2022**	**2023-2025**
Loonvoet (CAO + inschaling)	3,25%	1,5%	geen
Index Materieel Overheidsconsumptie	1.5%	1,5%	geen

   Voor 2023 en verder wordt er in de meerjarenraming zonder indexatie gerekend.
2) Personeelskosten:
   - De personeelskosten zijn geraamd op basis van de inschaling van de benodigde bezetting en de verwachte kosten van de flexibele schil.
   - De loonkostenstijging voor 2021 wijkt af van de september-circulaire omdat de impact van pensioenkostenstijging in januari 2020 reeds bekend is. De CAO stijgingen voor 2021 nog niet bekend. Hier bij is uitgegaan van gemiddeld 1% stijging ten opzicht van het loonniveau van januari 2021 (Daarin zijn de verhogingen van juli en oktober 2020 reeds verwerkt; beide 1%). Voor de CAO SW is gerekend met 1% stijging vanaf juli (ten opzicht van loonniveau januari 2021).
   - Aanpassingen van de integrale mobiliteitsregeling vanaf 2021 omdat een vaste vergoeding fiscaal niet langer is toegestaan.
3) Het verwachte uitstroompercentage SW op basis van pensionering, langdurige ziekte, ondergrens etc. is 6% in 2021 en 5% in 2022 en 6% voor de jaren 2023-2025.
4) Nieuwe contracten voor externe dienstverlening, zoals huurcontracten WSP & RBL, P&O, F&A en ICT.

2.3 De impact van nieuw beleid

Lasten en baten **Euro x 1.000**	*Realisatie 2020*	*Primaire Begroting 2021*	*Gewijzigde begroting 2021*	*Begroting 2022*	*Verschil 2021*	*Verschil 2022*
Lasten per module						
Inkoop	1.436	1.571	**1.571**	**1.595**	*0*	*24*
Onderwijs	2.606	2.717	**2.845**	**2.862**	*128*	*17*
WSP	1.707	1.623	**1.834**	**1.629**	*211*	*-205*
WgSW	60.789	57.728	**56.036**	**54.170**	*-1.692*	*-1.866*
Beheer	307	378	**378**	**384**	*0*	*6*
Lasten (incl. overhead)	**66.845**	**64.017**	**62.664**	**60.640**	*-1.353*	*-2.030*
Baten						
Gemeentelijke bijdrage	59.931	61.261	**59.409**	**57.682**	*-1.852*	*-1.727*
Buitengemeenten (SW)	1.493	1.414	**1.445**	**1.416**	*31*	*-29*
Regionale bijdrage (RMC	1.078	1.086	**1.086**	**1.102**	*0*	*16*
Overige baten	4.410	244	**676**	**402**	*432*	*-274*
Baten	**66.913**	**64.004**	**62.615**	**60.602**	*-1.389*	*-2.013*
Resultaat	**68**	**-13**	**-49**	**-39**	**-36**	**11**
Onttrekking aan reserve	63	13	**49**	**39**		
Dotatie aan reserve	-131					
Eindresultaat	**0**	**0**	**0**	**0**		

Nieuw beleid 2021

De deelname van de gemeente Lingewaard aan de *submodule leerplicht* tot extra bijdrage van gemeente Lingewaard (€ 146.000) en genereert daardoor een synergie-effect van € 48.000 voor de andere deelnemende gemeenten.

Overige ontwikkelingen 2021:

1. De *module Onderwijs* heeft extra incidentele baten van € 31.000 (als dekking voor incidentele kosten voor extra opdrachten).
2. De *module WSP* voert extra activiteiten uit voor het regionale programma: deze zijn als incidentele lasten en baten (€ 211.000 vanuit regionale middelen) opgenomen in de begroting 2021.
3. Bij de *module WgSW* zijn de kosten structureel lager door lagere loonsom per medewerker dan eerder begroot en extra uitstroom (6% in plaats van 5%).

Nieuw Beleid 2022

In de begroting van 2022 zijn er geen effecten van nieuw beleid meegenomen (en vervallen incidentele opdrachten WSP en Onderwijs).

DEEL 2 DE BELEIDSBEGROTING

De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de verplichte paragrafen volgens het Besluit Begroting & Verantwoording (BBV).

3 Het programmaplan

Het programmaplan bestaat voornamelijk uit een overzicht van de te realiseren programma's (Uitvoeringsprogramma) en een overzicht van de kosten van de overhead. Voor de MGR komt een programma overeen met de activiteiten van een module.
Ook de baten en lasten per specifiek programma zoals de directe personeels- en uitvoeringskosten van de module worden toegelicht in het uitvoeringsprogramma per module.
De overhead kosten per module en de algemene overhead (beheer) worden toelicht in de paragraaf 3.2: Het overzicht van de kosten van de overhead.

3.1 Uitvoeringsprogramma 2022

Het uitvoeringsprogramma wordt per module toegelicht. Dit uitvoeringsprogramma is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

a. De belangrijkste ontwikkelingen die betrekking hebben op de uitvoering van de dienstverlening: met welke ontwikkelingen houden we rekening?
b. de doelstelling, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, ten minste toegelicht aan de hand van de bij ministeriële regeling vast te stellen beleidsindicatoren: wat willen we bereiken?
c. de wijze waarop ernaar gestreefd zal worden die effecten te bereiken, en de betrokkenheid hierbij van verbonden partijen: wat gaan we daarvoor doen?
d. de raming van baten en lasten: wat gaat het kosten?

3.1.1 Module Inkoop zorg

a. Met welke ontwikkelingen houden we rekening?

Landelijk zijn er veel discussies die betrekking hebben op het sociaal domein. Voorbeelden zijn de ontwikkeling van de kosten van jeugdzorg, de wachtlijsten, rechtmatigheid en fraude en de gevolgen van de corona-pandemie.
Inkoop anticipeert hierop door deze onderwerpen mee te nemen in de contractmonitoring met aanbieders, de periodieke rapportages en bv inkoopjournaals die maandelijks naar de gemeenten verstuurd worden. Daarnaast speelt inkoop SDCG een rol bij het regionaal oppakken van onderwerpen die betrekking hebben op het sociaal domein door te faciliteren en inkoop- en contractinhoudelijke input te leveren. Ook houdt inkoop SDCG (landelijke) ontwikkelingen op het gebied van zorg- en zorginkoop bij en kan van daar uit gemeenten adviseren.

b. Wat willen we bereiken?

Doelstelling en maatschappelijk effect

Het doel is en blijft kwalitatief goede en passende zorg aan inwoners die dat nodig hebben. Aanbieders die een contract hebben zijn getoetst op de inkoopvoorwaarden. De inkoopvoorwaarden richten zich op wat de regio beschikbaar wil hebben aan zorg voor haar inwoners en onder welke voorwaarden. Daarnaast zijn de inkoopvoorwaarden gericht op integriteit, kwaliteit, rechtmatigheid en zorgcontinuïteit van de aanbieders. De voorwaarden staan beschreven in de inkoopdocumenten die te raadplegen zijn op de website van inkoop SDCG.

De regionale uitvoering leidt tot grotere inkoopkracht, gezamenlijke focus op de kwaliteit en rechtmatigheid van de zorg en keuzevrijheid voor inwoners. Daarbij treedt efficiencywinst op door minder administratieve lasten voor aanbieders en gemeenten. Door op deze manier samen te werken wordt er gezamenlijk ontwikkeld en geleerd. Het doel is uiteindelijk tot betere passende en doelmatige zorg te komen.

Kengetallen

- Jaarlijks wordt bij 30% van de zorgaanbieders WMO een Quick scan kwaliteit uitgevoerd.
- Er zijn drie trimesterrapportages opgeleverd waarin opgenomen is informatie over wachtlijsten in de jeugdzorg, resultaten van de SROI verplichting, Outcome-gegevens, analyses op basis van data uit ZorgLokaal, trends en ontwikkelingen vanuit de trimestergesprekken.
- Maandelijks wordt een bestuurlijk inkoopjournaal uitgegeven en een inkoopjournaal voor lokale teams en backoffices.
- Jaarrekeningen van 2020 worden in de regionale monitor opgenomen en getoetst op signalen op het gebied van rechtmatigheid en zorg continuïteit.

c. Wat gaan we daarvoor doen?

Accentverschuiving uitvoeringsprogramma 2021

In 2021 zal de nadruk liggen op de contract*monitoring*.
In 2021 gaan we gezien de ervaringen met de inkoop in 2020 en wensen van gemeenten een aantal accenten leggen in onze werkwijze:

- Vanaf de contractering van 2020 wordt het *contractmanagement* anders ingericht. Nadruk wordt gelegd op het nakomen van contractafspraken en het toetsen op kwaliteit en het toetsen op aspecten van rechtmatigheid. Voorbeelden zijn de Quick scans WMO kwaliteit en de jaarrekeningenanalyse.
- Op aangeven van de gemeenten zal inkoop SDCG meer inzetten op *communicatie*. Dit gaat over communicatie met gemeenten zoals:
  1. een inkoopjournaal voor backoffices en lokale teams
  2. informatie over ontwikkelingen op het gebied van kwaliteit en rechtmatigheid op de website.
  3. Het aanpassen van de trimesterrapportages op basis van bestuurlijke wensen.

  Daarnaast zal ook geïnvesteerd worden in de communicatie via de website en social media.
- Stappen zullen gezet worden om de te komen tot bruikbare *data* en de analyses daarvan die onder andere gebruikt zullen worden in de trimestergesprekken en voor de trimesterrapportages.
- Inkoop SDCG verkent met de gemeenten welke *bedrijfsvoerende taken* die in de contractering zijn opgenomen regionaal kunnen worden belegd in plaats van lokaal. Een voorbeeld daarvan is het opvragen van de jaarlijkse productieverantwoordingen en accountantsverklaringen van zorgaanbieders. Doel is om te komen tot minder administratieve lasten voor gemeenten en aanbieders.
- Inkoop SDCG ondersteunt regionale of lokale contracteringsinitiatieven al dan niet in pilotvorm.

In 2021 zal duidelijk worden wat er nodig is om de taken ten behoeve van contractmanagement, data-analyses, bedrijfsvoering en communicatie op te pakken en wat dat betekent voor de begroting 2022. Wanneer gemeenten ervoor kiezen om (een deel van) deze taken in 2022 structureel te borgen moet de begroting daarop aangepast worden.
Daarnaast wil inkoop SDCG signalen afgeven over twee onderwerpen:

- Omdat inkoop SDCG en de gemeenten strikter omgaan met de contractering en contractvoorwaarden is de kans dat inkoop SDCG gedagvaard wordt ook groter. In 2020 hebben we dit in de resultaten 2020 onder kunnen brengen. Voor 2021 gaat inkoop SDCG er van uit dat de daarmee samenhangende kosten aan de gemeenten kunnen worden doorbelast wanneer de bestemmingsreserve daarvoor onvoldoende ruimte biedt.
- Sinds juni 2020 is een relatiemanager afwezig door ziekte. Gezien de druk op de werkzaamheden heeft Inkoop SDCG het voornemen vervanging in te zetten en gaat daarvoor de bestemmingsreserve inzetten.

Reguliere werkzaamheden in 2022

In 2022 zal ook de nadruk liggen op de contractmonitoring. Voor Beschermd Wonen zal een nieuwe contractering worden uitgezet. Daarnaast kunnen ook lokale en andere contracteringswensen volgen.

Nieuw beleid

In overleg met gemeenten wordt op grond van ervaringen in 2021 *voor wat betreft contractmonitoring, data-analyses, communicatie en bedrijfsvoerende taken van de gemeenten* bepaald of en zo ja welke taken de module inkoop in 2022 regionaal gaat oppakken. Een van de redenen hiervoor is dat deze bedrijfsvoerende en monitoringstaken tot een efficiëntie slag voor gemeenten en aanbieders kan leiden. Op basis van de analyse in 2021 en wensen van gemeenten wordt bepaald wat dit betekent voor de begroting 2022. Daarmee is in deze begroting geen rekening gehouden.

d. Wat gaat het kosten?

Personele bezetting 2022

De totale formatie bestaat uit 12,8 fte, te weten 10,8 fte binnen het programma en 2,0 fte overhead.

Begroting module – programmakosten en overhead

		A	B	C	B-A	C-B
Lasten en baten Programma Inkoop	Realisatie 2020	Primaire begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Primaire begroting 2022	*Verschil 2021*	*Verschil 2022-2021*
Euro x 1.000						
Personeelskosten	945	977	**973**	**993**	*-4*	*20*
Uitvoeringskosten	167	284	**276**	**280**	*-8*	*4*
Programmalasten	**1.112**	**1.261**	**1.249**	**1.273**	*-12*	*24*
Deelnemende gemeenten	1.485	1.571	**1.571**	**1.595**	-	*24*
Overige baten	0,2	-	**-**	**-**	-	-
Baten	**1.486**	**1.571**	**1.571**	**1.595**	-	*24*
Saldo	**374**	**310**	**322**	**321**	*12*	*-0*
Onttrekking aan reserve						
Dotatie aan reserve	-50					
Resultaat Programma Inkoop	**324**	**310**	**322**	**321**	*12*	*-0*
Overheadlasten	*324*	*310*	*322*	*321*	*12*	*-0*
Eindresultaat module	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*

Toelichting

1. In 2021 is er een verschuiving van € 12.000 tussen overhead en programmalasten. De gemeentelijke bijdrage blijft ongewijzigd met € 1.571.000.
2. De impact van indexatie in 2022 is € 24.000 (1,5%).

3.1.2 Module Onderwijszaken – Regionaal Bureau Leerlingzaken

a. Met welke ontwikkelingen houden we rekening?

De Covid-19 pandemie duurt ook in 2021 nog voort. Dit heeft onze visie op het recht op onderwijs en ontwikkeling en onze aanpak vanuit maatschappelijke zorg in plaats van handhaven versterkt. De schoolsluiting van eind 2020 en begin 2021 zal ook nu weer een impact hebben op de jeugdigen in de regio Midden-Gelderland en op de dienstverlening van het RBL. Daarnaast houdt het RBL er rekening mee dat in 2021 en 2022 ook de langetermijneffecten van de pandemie zichtbaar zullen worden. Deze langetermijneffecten denken we vooral te gaan zien op het mbo, waar jeugdigen sinds maart 2020 al geen volledig fysiek onderwijs meer hebben gevolgd en waar een groot tekort aan stageplaatsen is. Vanuit het ministerie zijn middelen beschikbaar gesteld om te investeren in de aanpak van jeugdwerkloosheid, ook vanuit RMC. Wij houden nauw contact met onze jeugdigen en onze netwerkpartners om in onze dienstverlening op een zo goed mogelijke manier aan te sluiten bij de vraag van de jeugdigen op dat moment. We denken mee over wat we kunnen betekenen voor de jeugdigen in de overgang van onderwijs naar arbeid of van thuis naar arbeid.
We zien ook steeds meer jeugdigen waarbij sprake is van (verzwaarde) persoonlijke problemen. Dit signaal komt landelijk ook terug. Op dit moment zijn eenzaamheid en depressie een zorgelijk thema. Vanuit onze rol in vroegsignalering bespreken we deze signalen met de gemeentes en onze netwerkpartners.

b. Wat willen we bereiken?

Doelstelling en maatschappelijk effect

Met de uitvoering van (wettelijke) taken heeft het RBL de ambitie om zoveel mogelijk jeugdigen op school te houden en te krijgen met als uiteindelijke doel het behalen van een startkwalificatie[1]. Deze startkwalificatie geeft hen een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt. Wanneer deelname aan onderwijs (tijdelijk) niet mogelijk is, dan gidst het RBL de jeugdige in een passende route richting zorg of arbeid. Samenwerking met netwerkpartners zoals onderwijs, gemeenten en zorg is hierin onmisbaar. Alles wat het RBL doet, heeft als doel om het recht op leren en ontwikkelen voor onze jeugdigen te bewaken.

Ook heeft het RBL een rol in **vroegsignalering**. Schoolverzuim is vaak een eerste symptoom van problemen. Wanneer school tijdig meldt, kan het RBL in een vroeg stadium handelen. Verzuim is vrijwel nooit hét probleem, maar vormt het topje van de ijsberg als het gaat om uitdagingen waar de jeugdige mee worstelt. Het RBL ondersteunt de jeugdige vervolgens in het vinden van de juiste ondersteuning, bijvoorbeeld via een sociaal team.

Kengetallen

Het RBL legt inhoudelijk verantwoording af en duidt de resultaten op verschillende momenten gedurende het jaar met o.a. een halfjaarlijkse monitor in februari en het jaarverslag, de artikel 25 rapportage (leerplicht) en de RMC effectrapportage in het najaar. Ook wordt er jaarlijks na het verschijnen van de (voorlopige) vsv-cijfers een regionale kwantitatieve vsv analyse gemaakt.

[1] Een startkwalificatie is een diploma op ten minste mbo-2, havo of vwo niveau. Op de 18e verjaardag vervalt de kwalificatieplicht.

Beleidsindicatoren taakveld Onderwijs[2]

Beleidsindicatoren	Landelijk gemiddelde (2018-2019)	Schooljaar 2018-2019	Schooljaar 2019-2020	Prognose schooljaar 2020-2021[3]	Prognose schooljaar 2021-2022[4]
Absoluut verzuim (per 1000 leerplichtigen)	1,8	1,4	2,5	2,5	2,5
Absoluut verzuim (aantal leerplichtigen)		71	127	127	127
Relatief verzuim (per 1.000 leerplichtigen)	26	29	27	27	30
Relatief verzuim (aantal leerplichtigen)		1.461	1.359	1.417	1.717
VSV percentage regio Arnhem (12-23 jaar)	2,0%	2,03%	Prognose was: 2,09% maart 2021 bekend	2,03%	2,09%

Toelichting

- Absoluut verzuim: Het resultaat in schooljaar 2019-2020 lag hoger (2,5) dan de prognose (2,2). Verklaringen voor de stijging van het aantal jeugdigen met absoluut verzuim zijn:
  1) Een intensivering van de werkwijze met als doel sneller zicht op administratieve fouten en daarmee sneller zicht op jeugdigen die echt geen schoolinschrijving hebben. Op deze manier kunnen we deze groep sneller en beter begeleiden en weer zo snel mogelijk deel laten nemen aan het onderwijs. Elke zomer worden duizenden jeugdigen uit- en ingeschreven op een school. Tussen deze uit- en inschrijvingen zit vaak een aantal weken, waardoor het moeilijk is om jeugdigen te achterhalen die daadwerkelijk risico lopen om geen schoolinschrijving te hebben.
  2) Door betere interne toetsing van de aanvragen voor vrijstellingen op basis van artikel 15 van de Leerplichtwet is het aantal toewijzingen sterk afgenomen, met als gevolg dat het aantal jeugdigen met absoluut verzuim toe is genomen. De afname van het aantal vrijstellingen en de toename van absoluut verzuim betekent echter niet dat deze jeugdigen thuis op de bank zitten. Deze werkwijze zorgt er juist voor dat we meer maatwerkoplossingen kunnen bieden aan jeugdigen en de jeugdigen beter in beeld houden. Wij geloven dat dit hen op lange termijn een beter perspectief biedt dan een vrijstelling of proces-verbaal op korte termijn.
  Door deze twee veranderingen in onze werkwijze verwachten we boven het landelijk gemiddelde te blijven. De prognose van 2020-2021 stellen we daarom naar boven bij (van 2,2 naar 2,5), gelijk aan het schooljaar 2019- 2020.
- Relatief verzuim: Na een aantal jaren een stijging zag het RBL in 2019-2020 een afname van het aantal meldingen van leerplichtige jeugdigen met relatief verzuim. Dit was te wijten aan de (gedeeltelijke) schoolsluiting vanaf maart 2020. In het begin lag de focus van de scholen op het inrichten van het onderwijs op afstand en was het nog onduidelijk wanneer en welk verzuim zij bij het RBL moesten melden. In schooljaar 2020-2021 verwachten we dat door de (gedeeltelijke) schoolsluiting aan het begin van 2021 de lijn van het vorige schooljaar doorzet. We hebben daarom de prognose van 2020-2021 bijgesteld van 36 naar 27, gelijk aan het schooljaar 2019-2020.

[2] In de regeling 'beleidsindicatoren gemeenten' zijn drie beleidsindicatoren vastgesteld die door gemeenten in de programmaverantwoording opgenomen moeten worden: absoluut verzuim, relatief verzuim en het vsv percentage. De cijfers zijn gebaseerd op de artikel 25 rapportage en de definitieve vsv cijfers van november 2019 van het ministerie OCW.
[3] Inclusief Renkum (ca. 52.470 leerplichtigen)
[4] Volledige RMC / leerplicht regio (ca. 57.220 leerplichtigen)

In schooljaar 2021-2022 gaan we ervan uit dat het onderwijs weer terug kan naar volledig fysiek onderwijs. Hierdoor verwachten we dat het aantal meldingen weer stijgt, zoals de trend van de jaren vóór de Covid-19 pandemie. We verwachten dan ook meer zicht te hebben op de langetermijneffecten van de Covid-19 pandemie.

- Vsv-percentage: het langetermijneffect van de Covid-19 pandemie verwachten we niet eerder dan in 2021-2022 terug te zien in het vsv-percentage. In schooljaar 2020-2021 verwachten we vanwege verschillende redenen nog geen grote verandering in cijfers. Door de (gedeeltelijke) schoolsluiting zien we namelijk al een vertraging in de uitschrijvingen. Scholen proberen de leerlingen binnen te houden en de leerlingen zelf kiezen op dit moment ook niet voor het verlaten van school of de opleiding, onder andere omdat het oriënteren op een andere opleiding lastiger is en er minder mogelijkheden zijn op de arbeidsmarkt. De prognose voor 2020-2021 hebben we daarom bijgesteld van 2,09% naar 2,03%, gelijk aan het schooljaar 2018-2019.
  In schooljaar 2021-2022 verwachten we echter weer een toename van het aantal uitschrijvingen. Door het onderwijs op afstand hebben leerlingen minder binding met hun school, wat een bewezen risicofactor is voor voortijdig schoolverlaten. Leerlingen zullen zich ook weer meer gaan heroriënteren op een opleiding. Daarnaast verwachten we (een uitgesteld) effect op het vsv-percentage als de arbeidsmarkt weer aantrekt.

c. Wat gaan we daarvoor doen?

Accentverschuivingen uitvoeringsprogramma 2021

In 2021 zullen er ten opzichte van het uitvoeringsprogramma van 2021 een aantal accentverschuivingen zien in de dienstverlening van het RBL:

- In 2021 is er nog steeds sprake van de Covid-19 pandemie die invloed heeft op de dienstverlening van het RBL. In 2021 zal er dus, net als in 2020, ingezet worden op inzet vanuit zorg en het bewaken van het recht op leren en ontwikkelen, structurele informatie richting scholen over de (gewijzigde) dienstverlening van het RBL en het meedenken met scholen en andere netwerkpartners.
- Het ministerie heeft in het 3e steunpakket i.v.m. de Covid-19 pandemie, middelen vrijgemaakt voor de aanpak jeugdwerkloosheid. Voor RMC zijn dit incidentele middelen, in te zetten in de periode van 2021-2024. Samen met de gemeenten, die hier ook budget voor hebben gekregen, wordt er gekeken naar welke ondersteuning ingezet kan worden om jeugdigen goed te laten landen op de arbeidsmarkt.
- Het nieuwe regionale vsv-programma is in 2021 gestart. Vorig jaar was nog niet duidelijk welke rol het RBL hierin zou spelen. In 2021 zal het RBL de taken rondom verzuim 18+ blijven uitvoeren. Ook is het RBL actief in Team Overstap. Hier levert het RBL de coördinator, de programmaleider en een ambassadeur in de Sluitende Keten en is het RBL opdrachtnemer van het Schakelpunt onderwijs-werk.
- De gemeente Lingewaard treedt vanaf januari 2021 toe tot de submodule leerplicht binnen het RBL. De voorbereidingen hierdoor zijn in het najaar van 2020 getroffen. Met de deelname van Lingewaard kan het RBL voor alle negen gemeenten binnen de regio de schoolloopbaan van jeugdigen van 5 tot 23 jaar monitoren. De toetreding van Lingewaard zorgt voor een begrotingswijziging voor 2021. Daarmee wordt de bijdrage van andere gemeenten voor de overheadskosten iets lager

Reguliere werkzaamheden in 2022

Het RBL Midden-Gelre volgt de schoolloopbaan van 71.000 jeugdigen van 5 tot 23 jaar totdat zij een startkwalificatie hebben behaald. Wanneer de schoolgang van een jeugdige door verzuim of (dreigend) schooluitval gevaar loopt, begeleiden de consulenten van het RBL de jeugdige terug naar school of naar een andere passende route in zorg of arbeid. Het RBL voert taken uit op het gebied van leerplicht, kwalificatieplicht, voortijdig schoolverlaten, opdrachten vanuit het regionale vsv programma, preventie taken en een extra opdracht voor de gemeente Arnhem.

Accenten in 2022

Voor 2022 liggen de accenten in het werk van het RBL op de volgende gebieden:

1. *Thuiszitters: meer gezamenlijk optrekken en versterken van het netwerk:* ***nog meer samen doen***
   Versterken van de samenwerking met de regionale netwerkpartners en aansluiten bij lokaal beleid m.b.t. de thuiszittersproblematiek.
2. *Jeugdigen beter kunnen begeleiden naar een passende plek op de arbeidsmarkt*
   - Het RBL biedt eerstelijnsbegeleiding aan jeugdigen die op zoek zijn naar werk.
   - Het RBL kent de partijen in de regio die ondersteuning bieden aan jeugdigen op de werkvloer en draagt jeugdigen aan hen over wanneer die ondersteuning nodig is.
   - Het RBL werkt nauw samen met het Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland en de afdelingen Werk en Inkomen van de gemeenten.
3. *Doorontwikkeling data-analyse*
   Het RBL heeft continu de focus op het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening. Hiervoor hebben we meer inzicht in processen en data nodig. Na de update van ons leerlingregistratie-systeem CAREL in 2021, willen we in 2022 onze data-analyse doorontwikkelen. Opties hiervoor moeten we nog verkennen.
4. *Klanttevredenheidonderzoek*
   Speerpunten n.a.v. het klanttevredenheidsonderzoek (najaar 2021)

d. Wat gaat het kosten?

Personele bezetting 2022

De totale formatie bestaat uit 30,4 fte en is als volgt verdeeld over de onderdelen van het programma en de overhead.

Begroting module – programmakosten en overhead

Programma's	**Fte**
Leerplicht en kwalificatieplicht po en vo	13,1
Kwalificatieplicht MBO	4,8
RMC / VSV programma	9,7
Loopbaanadvies Arnhem	
Consulent	0,2
Overhead	
Management en beleid	2,6
Totaal	**30,4**

Begroting module – programmakosten en overhead

		A	B	C	B-A	C-B
Lasten en baten	Realisatie	Primaire	Gewijzigde	Primaire	*Verschil*	*Verschil*
Programma Onderwijs		begroting	begroting	begroting	*2021*	*2022-2021*
	2020	2021	2021	2022		
Euro x 1.000						
Personeelskosten	1.933	1.998	**2.144**	**2.164**	*146*	*19*
Uitvoeringskosten	26	32	**32**	**33**	*0*	*0*
Programmalasten	**1.958**	**2.030**	**2.177**	**2.197**	*147*	*20*
Deelnemende gemeenten	1.536	1.607	**1.704**	**1.717**	*97*	*13*
Regionale bijdrage	1.078	1.086	**1.086**	**1.102**	-	*16*
Overige baten	42	25	**56**	**43**	*31*	*-12*
Baten	**2.656**	**2.717**	**2.845**	***2.862***	*128*	*17*
Saldo	**698**	**687**	**668**	**666**	*-19*	*-2*
Onttrekking aan reserve					-	-
Dotatie aan reserve	-50				-	-
Resultaat Programma Onderwijs	**648**	**687**	**668**	**666**	*-19*	*-2*
Overheadlasten	*648*	*687*	*668*	*666*	*-19*	*-2*
Eindresultaat	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*

Toelichting

1. 2021: De deelname van de gemeente Lingewaard leidt voor de submodule leerplicht tot extra bijdrage van gemeente Lingewaard (€ 146.000) en daardoor een synergie-effect van € 48.000 voor de andere deelnemende gemeenten. De verdeling van de totale gemeentelijke bijdrage is daarom opnieuw berekend op basis van het leerlingenaantal en het Vsv-cijfer van de afgelopen drie schooljaren.
2. 2021: De module Onderwijs heeft extra incidentele baten van € 31.000 (als dekking voor incidentele kosten voor extra opdrachten).
3. 2021: Voor het overige wordt de nullijn van de primaire begroting aangehouden.
4. 2022: Geen aanpassingen naast indexaties (1,5%). De incidentele kosten in 2021 (zoals begroot) voor het klanttevredenheidsonderzoek vervallen in 2022.

3.1.3 Module Werkgeversservicepunt

a. Met welke ontwikkelingen houden we rekening?

Het jaar 2020 is voor het WSP een dynamisch jaar geweest, waarin zich drie situaties hebben voorgedaan die een belangrijk effect hebben op de uitvoering van het programma voor 2021 en 2022:

1. sinds maart 2020 heerst met Covid-19 een pandemie die wereldwijd heeft geleid tot een kanteling van de economie en het daarbij behorende arbeidsmarktperspectief;
2. binnen onze arbeidsmarkt is het besluit genomen tot een herijking van de opdracht van het WSP. Hiervoor is in september door de Bestuurscommissie het Herijkingsdocument vastgesteld met de daarbij behorende integrale opdracht tot uitvoering door het WSP;
3. in juli 2020 is het wijzigingsbesluit SUWI gepubliceerd in de Staatscourant. Dit besluit treedt per januari 2021 in werking. Het besluit is gericht op het organiseren van integrale werkgeversservicepunten voor iedere arbeidsmarktregio. Uitgangspunten daarbij zijn: één website en emailadres, één telefoonnummer waarmee werkgevers toegang krijgen tot de werkgeversdienstverlening en het borgen van continuïteit in het contact met de werkgever.

Ad. 2 Herijking opdracht WSP

Op verzoek van de Bestuurscommissie WSP heeft het WSP met haar ketenpartners de opdracht van het WSP geëvalueerd en herijkt.

De belangrijkste conclusies van de herijking zijn:

a. Het WSP is en blijft integraal georganiseerd en werkt op basis van één opdracht die door de Bestuurscommissie wordt opgesteld. Met deze integrale benadering van de werkgeversdienstverlening loopt onze arbeidsmarktregio voorop in de uitvoering van het Besluit SUWI dat per 1 januari 2021 in werking is getreden.
b. Hoewel het WSP de regie voert over de werkgeverscontacten en ambassadeur is voor het vergroten van het netwerk van inclusieve werkgevers, hebben ook gemeenten en UWV c.q. klantmanagers en andere disciplines vanuit deze organisaties, contacten met werkgevers. Goede communicatie over en registratie van werkgeverscontacten moet borgen dat de werkgever ervaart dat hij voor de behartiging van zijn belangen één publiek aanspreekpunt heeft c.q. dat wordt voorkomen dat werkgevers vanuit meerdere publieke organisaties worden benaderd (met dezelfde vraag/hetzelfde aanbod).
c. De primaire focus van het WSP ligt op werkgeversdienstverlening, maar met een goede verbinding met de werkzoekendendienstverlening en met aandacht voor werkzoekenden wanneer dat voor het matchingsproces van toegevoegde waarde is. Werkgevers- en werkzoekendendienstverlening moeten in balans zijn en zijn gericht op een optimaal resultaat voor alle doelgroepen.
d. Ontsluiting van klantprofielen is essentieel voor goede match tussen vraag en aanbod.

Ad 3 Gewijzigd Besluit SUWI

Het WSP Midden-Gelderland in haar huidige vorm, bestaat sinds 2018. Vanaf dat jaar is het WSP een module binnen de Gemeenschappelijke Modulaire Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland en zijn voor de bestuurlijke verantwoordelijkheid en de uitvoering van de taken afspraken vastgelegd; respectievelijk in de formele Regeling[5] en de Dienstverleningsovereenkomsten en de Samenwerkingsovereenkomst MGR/UWV. Daarmee functioneert het WSP Midden-Gelderland grotendeels conform het gewijzigde Besluit SUWI en is al in een behoorlijke mate invulling gegeven aan de gewenste integraliteit en uniformiteit die in het besluit SUWI wordt verwacht.
De implementatie van de regelgeving uit het gewijzigde Besluit SUWI blijft beperkt tot een aantal aandachtsgebieden die in 2021 en 2022 tot verdere uitwerking en werkafspraken leiden.

[5] Zie hiervoor: Regeling MGR

b. Wat willen we bereiken?

Doelstelling en maatschappelijk effect

WerkgeversServicepunt Midden-Gelderland is het publieke aanspreekpunt voor werkgevers met arbeidsmarkt- en personele vraagstukken. Daarbij richten we ons als strategische partner/adviseur met name op het inclusief werkgeven. Werkgevers worden geadviseerd en gefaciliteerd bij het vervullen van vacatures, waarbij de focus ligt op het vinden van passend werk voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. De inzet en dienstverlening van het WSP is gericht op het bereiken van een meer inclusieve arbeidsmarkt door het vergroten van het netwerk van inclusieve werkgevers. Bij deze werkgevers worden structureel meer mogelijkheden gerealiseerd worden voor mensen met een grote afstand tot werk. Hiermee wordt een grotere participatie van deze mensen in de samenleving bereikt.
Dit betekent uitstroom van werkzoekenden van gemeenten en UWV, waardoor de lasten worden beperkt.

Kengetallen

Evalueren van de dienstverlening kan alleen als de hiervoor te behalen prestaties goed met elkaar zijn vastgesteld. In de Bestuurscommissie van december 2020 zijn hiervoor prestatie-indicatoren bepaald op de volgende thema's:

a. *Vacaturevervulling***.** De prestaties op deze KPI zijn afhankelijk van het aantal werkfitte werkzoekenden dat door ketenpartners wordt aangemerkt en (in Sonar) wordt geregistreerd/beschikbaar gesteld.
b) Vervullingsquote ofwel het aantal vervulde vacatures ten opzichte van het totaal aantal geregistreerde vacatures.
c) *Passend werkaanbod* (PAWA), waarbij het doel is langdurig werklozen (zo succesvol mogelijk) voor te stellen bij werkgevers met werkaanbod. Plaatsing vanuit PAWA heeft primair effect op het verminderen van WW-uitkeringsgerechtigden. Daarnaast werkt het preventief op de instroom in de bijstand bij gemeenten.
d) *Werkgeverstevredenheid* waarbij er vooralsnog gebruik gemaakt wordt van de meetmethodieken van UWV, maar er idealiter aansluiting gevonden wordt bij een nog te ontwikkelen landelijke meetmethode.

Voor 2021 zijn de KPI's als volgt vastgesteld:

- Werkgeverstevredenheid: minimaal een 7,5
- Vervullingsquote: 40 % van de geregistreerde vacatures door het WSP worden ook daadwerkelijk vervuld.
- Vacaturevervulling: 785 plaatsingen
  - **Alleen geslaagde** plaatsingen
  - Aantal per ketenpartner wordt gebaseerd op historische gegevens en aantal werkfitte kandidaten dat beschikbaar is voor directe bemiddeling door WSP.
- PAWA: passend werkaanbod (UWV taakstelling): voor 2021 staat deze op 108.

Voor 2022 worden deze eind 2021 opgesteld door de bestuurscommissie en vastgesteld door het AB, zodat ze aansluiten op de mogelijkheden van kandidaten en de arbeidsmarkt.

Naast deze prestatie-indicatoren is een aantal kengetallen gedefinieerd:

- Groei van het *netwerk (inclusieve) werkgevers* en de zichtbaarheid van het WSP in de arbeidsmarktregio. Hiervoor wordt nauw samengewerkt de contactpersoon voor ondernemers bij de diverse gemeentelijke afdelingen Economische Zaken.
- De *contactmomenten met werkgevers* en het effect dat deze contacten hebben op (inclusieve) werkgeversdienstverlening.
- Het aantal *geslaagde proefplaatsingen*[6]**.**

[6] Tot 2021 werden alle proefplaatsingen meegeteld als plaatsing. Vanaf 2021 betreft dit alleen geslaagde proefplaatsingen.

Op basis van de ervaringen van 2021 kunnen in het najaar mogelijk ook voor deze kengetallen prestatieafspraken voor 2022 en verder vastgesteld worden.

c. Wat gaan we daarvoor doen?

Accentverschuiving uitvoeringsprogramma 2021

In 2021 werken we de speerpunten uit het addendum bij het Uitvoeringsprogramma 2021, waaronder de implementatie van het Besluit SUWI uit. Deze speerpunten betreffen:

1. Implementatie van de regelgeving uit het *gewijzigde Besluit SUWI* naar zowel de werkwijze van het WSP als van de partners in de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland.
2. Verdere ontwikkeling van specifieke *prestatie-indicatoren en kengetallen* ter ondersteuning van overkoepelende doelstellingen op uitkeringsniveau en de daartoe noodzakelijke randvoorwaarden.
3. Doorontwikkelen van het *proces van matching en bemiddeling* tot een proces dat zowel voor het WSP als voor haar ketenpartners uniform, werkbaar en resultaatgericht is.
4. Transparant maken en *beschikbaar stellen van klantprofielen* van bemiddelbare werkzoekenden door middel van een uniform werkproces en systeem[7].
5. Ontwikkelen van een *regiobrede rapportage* waarmee informatie over de resultaten van het WSP en ten behoeve van de sturing op de opdracht van het WSP en de samenwerking in de arbeidsmarktregio beschikbaar komen voor de bestuurscommissie, de gemeenten en UWV. Dit levert vanaf medio 2021 een basis voor het verder concretiseren van de KPI's voor 2022.
6. Het uitwerken van een *dienstverleningsmodel* waarin zowel de wettelijke taken als aanvullende afspraken, met de daarbij behorende randvoorwaarden, verwerkt zijn.
7. Het *verstevigen van de positie van het WSP* in de regio door gerichte marketing en het structureren van de activiteiten met een arbeidsmarktbewerkingsplan.

Het WSP blijft in 2021 en 2022 als regionaal georganiseerde organisatie, samenwerken in de regio en met haar ketenpartners en zal bij blijven dragen aan regionale programma's, zoals deze onder meer in het kader van de Strategische Uitvoeringsagenda en met regionale en provinciale middelen worden uitgewerkt. Voor 2021 is dit in ieder geval:

- WSP Midden Gelderland Werkt Door
- Vouchers voor ondersteuning van werkgevers bij het aannemen van personeel
- Betrokkenheid bij de ontwikkeling en inzet van brancheontwikkelarrangementen en leerwerktrajecten
- Mede uitvoering geven aan de HARRIE-trainingen voor inclusieve werkgevers.

Daar waar dit leidt tot specifieke opdrachten voor het WSP, worden deze vooraf met de Bestuurscommissie afgestemd, zodat zowel geborgd is dat de capaciteit van het WSP ingezet wordt conform de uitgangspunten in DVO's en Samenwerkingsovereenkomst als dat geborgd is dat er voldoende financiële middelen voor beschikbaar zijn.

In dat kader is de rol die het WSP vervult binnen RBL/Schakelpunt in de Bestuurscommissie aan de orde geweest. Bij de inzet voor het Schakelpunt ligt de focus voor het WSP primair op studenten waar bemiddeling/uitstroom naar werk aan de orde is.

Reguliere werkzaamheden in 2022

a. *Plaatsing* als expliciete opdracht aan WSP. Deze is in zowel de DVO's als de Samenwerkingsovereenkomst MGR/UWV opgenomen. Daarbij is in het Besluit SUWI het organiseren van nazorg expliciet benoemd. Daarmee wordt bedoeld dat met de werkgever afspraken worden gemaakt over goede terugkoppeling aan het werkgeversservicepunt. Daarvoor is geregeld dat de

[7] Begin 2021 is een werkproces vastgesteld voor het vullen van klantprofielen en het matchen van werkzoekenden op vacatures. Daarbij is de insteek dat voor het beschikbaar stellen van klantprofielen het systeem Sonar (van UWV) gebruikt wordt. Een impactanalyse zal in het eerste/tweede kwartaal 2021 duidelijk maken of dit voor alle ketenpartners realistisch is dan wel dat hier andere afspraken over gemaakt moeten worden.

werkgever een vast aanspreekpunt heeft waarmee contactmomenten worden afgesproken. Dit "aanspreekpunt" c.q. de accountmanager van WSP is tevens de schakel met de klantmanager van de gemeenten en UWV. Met name deze nazorg, ook in relatie tot de nazorg die vanuit de werk-zoekendendienstverlening richting de kandidaat georganiseerd wordt, vraagt om een werkproces dat met alle stakeholders is afgestemd.

b. *Advies door WSP over de inzet van specifieke instrumenten en voorzieningen*. Uitgangspunt daarbij is dat er, in afstemming met gemeenten, duidelijke, uniforme afspraken zijn over voorzieningen en in te zetten instrumenten voor de gehele arbeidsmarktregio zodat voor werkgevers (en uit-voerenden) een werkproces beschikbaar is met uniforme afspraken en documenten. Faciliteren, adviseren en zo kort mogelijke lijnen zijn daarbij een belangrijk doel. De werkgever moet bij het aannemen van werkzoekenden zo min mogelijk (administratieve) ballast ondervinden.

c. *Advies door WSP over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.* WSP maakt hiervoor gebruik van de (door en met UWV) verzamelde arbeidsmarktinformatie, vertaalt dit naar (individuele) werkgevers en adviseert daarover.

d. *Evaluatie* van de ontwikkeling van WSP en de behaalde resultaten. Ieder kwartaal worden in de vergadering van de Bestuurscommissie de ontwikkelingen en resultaten van WSP besproken. In de halfjaarrapportage en het jaarverslag van de MGR worden ook de financiële resultaten vastge-legd.

Accenten in 2022

Wanneer de coronapandemie in de loop van 2021 onder controle komt, verwachten we dat het bedrijfsleven langzaamaan weer op gang zal komen. Veel ondernemers zullen echter ook in 2022 nog bezig zijn met de herstart van hun werkzaamheden. De inschatting is dat de vraag naar personeel blijft groeien waarbij we verwachten dat er ook weer ruimte zal komen voor kandidaten met een grotere begeleidingsgraad (bijvoorbeeld vanuit het doelgroepregister). WSP ondersteunt werkgevers bij het vinden van kandidaten voor hun vacatures en zal ook in 2022 adviseren over maatregelen die hen helpen om de bedrijfsvoering op orde te krijgen.

- Verduurzamen en uitbouwen van een warm netwerk aan werkgevers waar we kandidaten/werkzoekenden kunnen voorstellen, ook als de vacature van/werkplek bij die werkgever niet gelijk passend is. Met name voor kandidaten vanuit het doelgroepregister/de banenafspraak is het van belang dat we met inzet van de methodiek functiecreatie werkplekken beter op de persoon passend kunnen maken. Hiervoor zullen we ook gebruikmaken van het *Bedrijfsadvies Inclusieve Arbeidsmarktanalyse* dat met inzet van UWV voor werkgevers beschikbaar is. Met deze analyse wordt het bedrijfsproces van de ondernemer onder de loep genomen en worden, onder meer, adviezen gegeven waarmee de werkgever meer inclusief kan werken.
- Uitbouwen van strategische rol van accountmanagers bij werkgevers waardoor meer ruimte ontstaat voor advisering op de langere termijn in kader van strategische personeelsplanning. Zo speel je niet alleen in op de directe/actuele vraag van de werkgever, maar adviseert ook over (scholings)trajecten die zijn personeelsvraag voor de langere termijn kunnen oplossen.
- Daarmee zal WSP steeds intensiever samen gaan werken in **de keten van leren en werken**. Naast het Leerwerkloket en re-integratie-/arbeidsontwikkelbedrijven zullen ook andere leerwerktrajecten betrokken worden.
- Op basis van transparante klantprofielen van gemeenten en UWV kunnen we marktbewerkingsplannen nog beter relateren aan de ontwikkeling in de branches en de analyse van de klantprofielen. De basis daarvoor is contact met brancheorganisaties, een goed inzicht in kansberoepen en ontwikkelmogelijkheden voor werkzoekenden.

d. Wat gaat het kosten?

Personele bezetting 2022

Het team is samengesteld uit medewerkers van UWV en van de MGR.

De formatie van de MGR bestaat uit 16,7 fte, te weten 14 fte binnen het programma en 2,7 fte overhead.
Daarnaast levert het UWV levert 13,8 fte, waarvan 0,95 fte overhead voor de werkgeversdienstverlening.

Begroting module – programmakosten en overhead

		A	B	C	B-A	C-B
Lasten en baten Programma WSP	Realisatie 2020	Primaire begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Primaire begroting 2022	*Verschil 2021*	*Verschil 2022-2021*
Euro x 1.000						
Personeelskosten	1.162	1.108	**1.213**	**1.092**	*105*	*-121*
Uitvoeringskosten	25	9	**116**	**9**	*107*	*-107*
Programmalasten	**1.187**	**1.117**	**1.329**	**1.101**	*212*	*-227*
Deelnemende gemeenten	1.534	1.580	**1.580**	**1.604**	-	*24*
Overige baten	135	30	**241**	**12**	*212*	*-229*
Baten	**1.669**	**1.610**	**1.822**	**1.616**	*212*	*-205*
Saldo	**482**	**493**	**493**	**515**	*0*	*22*
Onttrekking aan reserve	37	**13**	**13**	**13**	*-0*	*-0*
Dotatie aan reserve					-	-
Resultaat Programma WSP	**519**	**506**	**506**	**528**	*0*	*22*
Overheadlasten	*519*	*506*	*506*	*528*	*-0*	*22*
Resultaat	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*

Toelichting

1. 2021: De module WSP voert extra activiteiten uit voor het regionale programma: deze zijn als incidentele lasten en baten (€ 212.000 vanuit regionale middelen) opgenomen in de begroting 2021. Dit betreft inzetten van transitievouchers, activiteiten in het kader van WSP Midden-Gelderland-Werkt-Door, organiseren van HARRIE-trainingen en het initiatief professionalisering dienstverlening
2. De ICT afschrijvingskosten komen ten laste van de bestemmingsreserve WSP (2020-2023).

3.1.4 Module Werkgeverschap SW (WgSW)

a. Met welke ontwikkelingen houden we rekening?

Vanaf 31-12-2022 zijn de deelnemende gemeenten vrij om een andere invulling te geven aan de invulling van het materieel werkgeverschap dat tot die datum is belegd bij Scalabor. In beginsel is voorzien in voortzetting van de rol van Scalabor ook na deze datum, tenzij gemeenten anders besluiten. De voorbereiding op deze besluitvorming is in 2020 reeds gestart met een onderzoek onder de gemeenten naar de vraag hoe zij aankijken tegen de huidige wijze waarop het SW-werkgeverschap is ingericht. Gemeenten hebben aangegeven dat ze tevreden zijn over de wijze waarop Scalabor en de MGR de werkzaamheden voor de SW-medewerkers uitvoeren. Daarmee hebben ze aangegeven dat ze hier na de contractperiode die loopt tot 31-12-2022 mee willen doorgaan, mits dat kan onder de huidige condities. Scalabor heeft in het onderzoek aangegeven dat zij na 2023 financiële tekorten verwachten omdat de SW-populatie steeds verder terugloopt en Scalabor in haar exploitatie voor een heel groot deel afhankelijk is van de inkomsten van de SW-medewerkers. In 2021 moet duidelijk worden welke mogelijkheden worden gevonden om het werkgeverschap ook na 2022 voort te kunnen zetten.

De uitkomst van deze besluitvorming is bepalend voor de vervolgstappen die in 2022 worden gezet. Continuering van de huidige afspraken is uiteraard het meest eenvoudig maar eventuele aanpassing van de huidige afspraken of intrekking van het aanwijsbesluit door 1 of meerdere gemeenten kan gevolgen hebben voor zowel het SW-personeel (2000 medewerkers) als de betrokken organisaties (Scalabor B.V. en MGR). Voor 1-1-2022 dient een eventueel besluit tot intrekking van het aanwijsbesluit aan Scalabor reeds genomen te zijn (i.v.m. opzegtermijnen). Eind 2021 moet dus bekend zijn wat de individuele gemeente gaan doen en is bekend welk mogelijk effect dit heeft op de module WgSW.

De module Werkgeverschap SW zal deze besluitvorming voorbereiden en vervolgens in 2021 en 2022 over gaan tot voorbereiding van de uitvoering van dit besluit.

Naast en in relatie tot deze ontwikkelingen voor de SW-populatie is in het onderzoek dat in 2020 is uitgevoerd ook gekeken naar de samenhang met de uitvoering van nieuw beschut en de banenafspraak. Gezien nieuwe wet- en regelgeving vraagt dit ook keuzes van gemeenten die wellicht regionaal ondersteuning behoeven.

b. Wat willen we bereiken?

Doelstelling en maatschappelijk effect

Het doel van de module werkgeverschap SW is dat het formeel werkgeverschap voor bijna 2000 SW-ers van de negen deelnemende gemeenten goed geborgd is en aansluit op het aanwijzingsbesluit van deze gemeenten.
Door afspraken met Scalabor te maken zijn het werk en de HR, arbo en medezeggenschapstaken voor alle SW-medewerkers goed geborgd.

Kengetallen

In de DVO zijn afspraken gemaakt met Scalabor die worden gemonitord. De volgende afspraken liggen vast:

- Scalabor garandeert de realisatie van minimaal 85% actuele individuele ontwikkelplannen per jaar.
- Jaarlijks wordt er een medewerkersbelevingsonderzoek uitgevoerd.
- Scalabor stuurt actief op het ziekteverzuim van de Wsw-medewerkers en reduceert het ziekteverzuim tot minimaal 1% onder het landelijke gemiddelde
- Scalabor realiseert een toename van het aantal gedetacheerde Wsw-medewerkers van minimaal 5% per jaar, uitgaande van het totaal aantal medewerkers die geïndiceerd zijn.
- Scalabor realiseert doorstroom op de werkladder van minimaal 5 % per jaar doordat Wsw-medewerkers in trajectvorm de mogelijkheid geboden wordt om zich te blijven ontwikkelen.

c. Wat gaan we daarvoor doen?

Reguliere werkzaamheden in 2022

- invulling geven aan de werkgeversrol, te weten formele kwesties als in- en uitdiensttreding van personeel, aanstellingen en ontslag.
- de betaling en financiering van de loonkosten en werkgeverslasten. Deze kosten worden door de deelnemende gemeenten betaald. De module WgSW draagt er zorg voor dat dit bedrag vooraf goed wordt begroot en geïnd bij de deelnemende gemeenten en dat de betalingen aan SW medewerkers goed verloopt.
- toezien op de naleving van de afspraken die zijn gemaakt in de DVO met Scalabor, waaronder afspraken over de ontwikkeling op de arbeidsmarkt van de mensen werkzaam bij Scalabor.
- De afronding van werkzaamheden die over zijn gedragen van Presikhaaf Bedrijven. De van werk naar werk trajecten van de boventalligen worden in 2021 afgerond. Vanaf 2022 is daarom alleen nog sprake van enkele bovenwettelijke betalingen verricht worden die uit de beschikbare voorziening bekostigd kunnen worden.
- Overige (latente) rechten en verplichtingen die zijn overgedragen vanuit Presikhaaf Bedrijven. De latente rechten en verplichtingen kunnen ook nog tot eventuele betalingen leiden. Daarna kan de hiervoor bestemde voorziening ook afgebouwd worden.

Accenten in 2022

2022 staat in het teken van de voorbereiding van de uitvoering van het besluit van gemeenten over de uitvoering vanaf 2022.

d. Wat gaat het kosten?

Personele bezetting 2022

De personele bezetting van de module WgSW kan worden onderverdeeld naar 3 hoofdgroepen:

- Bezetting t.b.v. uitvoering van de taken van de module zelf = 0,8 fte
- SW groep (inclusief begeleid werken naar verwachting in totaal 1580 fte)
- Groep boventalligen vervalt in 2022. Eind 2021 zijn alle arbeidsovereenkomsten beëindigd. Vanaf 2022 kunnen nog boven- en na-wettelijke uitbetalingen worden gedaan.

Begroting module – programmakosten en overhead

		A	B	C	B-A	C-B
Lasten en baten Programma WgSW	Realisatie 2020	Primaire begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Primaire begroting 2022	*Verschil 2021*	*Verschil 2022-2021*
Euro x 1.000						
Personeelskosten SW	55.531	55.502	**53.739**	**51.826**	*-1.763*	*-1.913*
Uitvoeringskosten	5.079	2.043	**2.117**	**2.163**	*74*	*46*
Programmalasten	**60.610**	**57.545**	**55.856**	**53.989**	*-1.689*	*-1.866*
Deelnemende gemeenten	55.047	56.125	**54.176**	**52.382**	*-1.949*	*-1.794*
Bijdrage buitengemeenten	1.493	1.414	**1.445**	**1.416**	*31*	*-29*
Overige baten	4.222	189	**379**	**347**	*190*	*-32*
Baten	**60.763**	**57.728**	**55.999**	**54.144**	*-1.729*	*-1.855*
Saldo	**153**	**183**	**144**	**155**	*-39*	*11*
Onttrekking aan reserve	26		**37**	**26**	*37*	*-11*
Dotatie aan reserve					-	-
Resultaat Programma WgSW	**179**	**183**	**180**	**181**	*-3*	*0*
Overheadlasten	*179*	*183*	*180*	*181*	*-3*	*0*
Resultaat	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*

Toelichting

1. In 2021 vervallen de eenmalige baten en lasten voor het opnemen van de voorzieningen voor m.b.t. Presikhaaf Bedrijven (3.470k). Dit is in 2020 ook gecompenseerd door de betaling van hetzelfde bedrag door Presikhaaf bedrijven bij de overdracht (Overige baten en uitvoeringskosten). Alle kosten voor de boventalligen vallen ten laste van de voorziening. De hoogte van de voorziening wordt ieder jaar opnieuw vastgesteld. Een eventuele vrijval vanuit de voorziening komt ten bate van het resultaat.
2. Ontwikkeling van de personeelskosten wordt hieronder apart toegelicht.
3. Uitvoeringskosten stijgen een verwachte stijging in het aantal nieuwe contracten in begeleid werken. Dit wordt gecompenseerd door lagere personeelskosten en is daarmee kostenneutraal.
4. 2021: Overige baten stijgen ten opzichte van de primaire begroting 2021 doordat de MGR door Scalabor wordt gecompenseerd voor salariscomponenten zoals overwerk, extra reiskosten en uitbetaling vakantiedagen.

Verschillenanalyse Personeelskosten SW *Euro x 1.000*	*2020 Realisatie*	2021 *Primaire Begroting*	**2021 *Gewijzigde Begroting***	**2022 *Primaire begroting***	*Verschil vs. Begroting*	*%Verschil vs. begroting*	*Verschil vs. 2020*	*%Verschil vs. 2020*	*Verschil 2022*	*%Verschil vs. 2022*
Salarissen	*55.061*	55.032	**53.258**	**51.354**	-1.774	-3,2%			-1.904	-3,6%
Transitievergoeding	*93*	82	**82**	**78**	-	0,0%			-4	-5,0%
LIV	*-754*	-662	**-680**	**-646**	-19	2,8%			34	-5,0%
Reiskosten	*748*	690	**713**	**688**	23	3,4%			-25	-3,6%
Overige personeelskosten	*384*	360	**366**	**353**	6	1,7%			-13	-3,6%
Totaal Personeelskosten SW	*55.531*	**55.502**	53.739	51.826	**-1.763**	**-3,2%**			**-1.913**	**-3,6%**
Indicatoren										
Dienstverbanden SW (Fte)	*1.717*	1.651	**1.614**	**1.533**	-37	-2,2%	-103	-6,0%	-81	-5,0%
Personeelkosten/Fte	*32.338*	33.612	**33.292**	**33.797**	-320	-1,0%	954	3,0%	505	1,5%
CAO stijging	*2,8%*	2,9%	**2,9%**	**1,5%**				2,9%		1,5%
Sociale lasten/Fte	*4.630*		**4.764**	**4.836**			**134**	2,9%	71	1,5%

In bovenstaande tabel komen de belangrijkste uitgangspunten naar voren:

1. 2021: Daling van € 1,8 miljoen in salariskosten ten opzichte van begroting (-3,2%). Dit wordt veroorzaakt door 2,2% minder dienstverbanden en 1% lagere personeelskosten per fte. De verwachte uitstroom door pensionering, langdurig ziekte etc. is 6% ten opzichte van 2020. De personeelskosten stijgen met 3,0%. De verwachting is dat het loonniveau van januari vanaf juli 2021 met 1% CAO stijging zal worden verhoogd.
2. 2022: door de verhoging van de pensioenleeftijd vanaf 1 januari 2022 met drie maanden is de verwachte uitstroom in 2022 5% (81 fte). De verwachte CAO stijging is 1,5%. Daarmee is de netto daling van de salarissen 3,6% ten opzicht van 2021 (impact: 1,9 miljoen).
3. Lagere bijdrage LIV door nieuwe tarieven (ook als gevolg pensioen akkoord), uitstroom en stijging van de loonkosten boven het drempelbedrag.
4. De stijging in de reiskosten ten opzichte van de begroting wordt gecompenseerd door extra baten (Scalabor).

3.1.5 MGR beheerorganisatie

a. Met welke ontwikkelingen houden we rekening

Voor de MGR in het algemeen houden we bij het uitvoeringsprogramma/programmaplan rekening met:

- *Covid-19*

Covid-19 vraagt van de MGR als werkgever een andere invulling van haar verantwoordelijkheid voor medewerkers om gezond en veilig te kunnen werken en fysiek en mentaal fit te blijven. We sluiten daarbij zoveel mogelijk aan op landelijke afspraken en ondersteuning en sorteren voor op de situatie dat er weer meer vanaf kantoor gewerkt kan worden.

- *Financiële druk gemeenten*

Naast lean en mean en kostenbewust ons werk doen, denken we met gemeenten mee welke rol de MGR kan spelen in de efficiënte uitvoering in het sociaal domein. Gemeenten zijn daar leidend in de opdrachten die in dit kader aan de MGR worden gegeven.

- *Wijzigingen Wet Gemeenschappelijke Regeling*

De MGR zal de wijzigingen in de Wet Gemeenschappelijke Regeling die voorzien is in 2021 doorvoeren.

- *Wijziging BBV of andere regelgeving*

We verwachten in 2021 regelgeving waarin het Dagelijks Bestuur het orgaan wordt om een rechtmatigheidsverklaring af te geven. Dit is in 2020 al voorbereid.

- *Overige wet- en regelgeving:*

We blijven regelgeving over transparantie van informatievoorziening, privacy, informatieveiligheid en archiefverplichtingen nadrukkelijk volgen om hier adequaat op te kunnen reageren in afstemming met deelnemende gemeenten.

- *Gemeenteraadsverkiezingen*

We bereiden ons in 2021 voor op de verkiezingen in 2022, zodat we colleges en raadsleden tijdig informeren over de MGR.

b. Wat willen we bereiken?

De MGR beheerorganisatie is verantwoordelijk voor de bestuurlijke inbedding en randvoorwaarden voor de modules, zodat zij hun werk kunnen doen. Daarbij beogen we:

- het faciliteren van het bestuurlijke proces en het verminderen van de bestuurlijke druk voor bestuurders en de afstemming met de 11 gemeenten.
- het faciliteren van de modules om hun werk op een goede manier uit te kunnen voeren. Daarvoor is er passend HR-beleid zodat medewerkers hun talenten kunnen benutten en zich verder ontwikkelen en zich houden aan de gedragswijzer op het vlak van privacy beleid en informatie(veiligheid)beleid. De bedrijfsvoering is gericht op een goede interne financiële beheersing en controle. Dit laatste is mede nodig omdat het Dagelijks Bestuur vanaf 2021 verantwoordelijk is voor de rechtmatigheidsverklaring van uitgaven.
- het versterken van de integraliteit van de werkzaamheden en het bereiken van synergie binnen de MGR en **kruisbestuiving tussen de modules en de deelnemende gemeenten** zodat de toegevoegde waarde van de MGR verder toeneemt.

c. Wat gaan we daarvoor doen?

De MGR beheerorganisatie blijft ‘lean & mean’ in haar samenstelling. De focus ligt op het organiseren van het bestuurlijke proces en adequate bedrijfsvoering waarmee de werkzaamheden van de modules gefaciliteerd worden. Hiermee wordt integraliteit en synergie gerealiseerd.

Integraliteit en kruisbestuiving

De MGR als geheel biedt gemeenten in de regio centraal Gelderland de mogelijkheid om samen te werken op diverse terreinen in het sociaal domein. Dit biedt hen de mogelijkheid hun eigen doelstellingen beter te realiseren.

- De MGR denkt met gemeenten mee of nieuwe activiteiten binnen modules, van nieuwe modules of door activiteiten over de modules heen kunnen leiden tot kwalitatief betere dienstverlening tegen lagere kosten.
- Het MT stimuleert de kruisbestuiving tussen de modules en zoekt in samenwerking met medewerkers en deelnemende gemeenten naar meerwaarde over de grenzen van de modules heen, zodat de toegevoegde waarde van de MGR als geheel verder toeneemt.
- In onze modules wordt data analyse steeds belangrijker. Gemeenten willen graag duiding van ontwikkelingen in het sociaal domein. Wij kunnen daarbij een informerende en signalerende rol hebben en bekijken de ontwikkelingen zo integraal mogelijk.

Bestuurlijk
- We bekijken wat de wijzigingen van de Wet gemeenschappelijke Regeling voor de MGR betekent en zullen tijdig benodigde wijzigingen bestuurlijk voorleggen.
- In het voorjaar van 2022 maken we een overdrachtsdossier ten behoeve van nieuwe colleges en bereiden ons voor op de nieuwe samenstelling van algemeen bestuur, dagelijks bestuur en bestuurscommissies en bereiden een informatiebijeenkomst voor raadsleden voor.

Verantwoording afleggen en communicatie
- In 2021 onderzoeken we wat de wijziging van de Wet Gemeenschappelijke Regeling voor kaders biedt aan de MGR om de informatievoorziening en betrokkenheid en sturing van colleges en raden verder te vergroten.
- We betrekken raden aan de voorkant bij de planvorming via raadsbijeenkomsten, een kaderbrief voor 1 april bij de aangeleverde stukken en digitale nieuwsbrieven.
- Modules gaan incidenteel op bezoek bij raden om in gesprek te gaan en hen actief te informeren.

HR-zaken
- In 2021 gaat MGR verder met het project talent- en opgavegericht werken Time4Talent waardoor dit in 2022 een vaste manier van werken is geworden en een plek heeft in de ontwikkelcyclus van de MGR. Daarmee blijven medewerkers zich professionaliseren en dynamisch meebewegen met de uitdagingen in het sociaal domein en kunnen ze hun talenten hiervoor inzetten en verder ontwikkelen.

Bedrijfsvoering
De MGR benut kennis en expertise van deelnemende gemeenten en GR-en op het terrein van ICT, HR en financiële dienstverlening. Daarnaast heeft zij een basisbezetting om de bedrijfsvoering adequaat uit te voeren. Ook de MGR heeft te maken met wet- en regelgeving en vraagstukken op terrein van privacy, informatieveiligheid, digitale toegankelijkheid en archivering. In overleg met de deelnemende gemeenten en GR-en wordt gekeken wat de MGR zelf minimaal in huis moet hebben aan expertise. Vanaf 2022 zal er naast expertise op privacy en informatieveiligheid, informatiebeleid en archivering ook expertise en uitvoeringsuren moeten zijn op vlak van DIV in verband met de gemandateerde taken. Het onderzoek hiernaar wordt in 2021 uitgevoerd. Op basis daarvan worden in 2021 afspraken gemaakt met de deelnemende gemeenten in de DVO. We nemen in de begroting voor 2022 een inschatting mee wat dit betekent qua formatie en evt. extra externe inhuur.

d. Wat gaat het kosten?

Personele bezetting
De bezetting bij de MGR beheer bestaat uit 3,1 fte. Daarin zit een extra 0,5 formatie voor werkzaamheden op het terrein van DIV en uitvoering archiefwerkzaamheden.

		A	B	C	B-A	C-B
Lasten en baten Beheer(overhead)	Realisatie 2020	Primaire begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Primaire begroting 2022	*Verschil 2021*	*Verschil 2022-2021*
Euro x 1.000						
Beheer	296	346	**346**	**352**	*0*	*6*
Onvoorzien	12	32	**32**	**32**	-	*0*
Overheadlasten	**307**	**378**	**378**	**384**	*0*	*6*
Deelnemende gemeenten	329	378	**378**	**384**	-	*6*
Overige baten	10	-	**-**	**-**	-	-
Baten	**339**	***378***	**378**	***384***	-	*6*
Saldo	**31**	**0**	**0**	**0**	*0*	*0*
Onttrekking aan reserve					-	-
Dotatie aan reserve	-31				-	-
Resultaat Beheer(overhead)	**0**	**0**	**0**	**0**	*0*	*0*

Toelichting

1. 2022: De begroting 2022 is in lijn met begroting 2021.

3.2 Het overzicht van de kosten van overhead

Conform de uitgangspunten is de MGR 'lean en mean' ingericht. De meeste ondersteunende functies worden afgenomen bij externe dienstverleners.

Het gaat om de volgende ondersteunende taken bij 1Stroom.[8]:

- Financiële administratie;
- Salaris- en personeelsadministratie;
- Een deel van de P&O advisering;

We hebben onderzocht hoe we de P&O advisering voor de medewerkers van de MGR en de advisering aan de manager werkgeverschap SW het beste kunnen organiseren. We blijven dit via 1 stroom doen en bouwen de externe inhuur voor de SW expertise in 2021 af.

Andere ondersteunende taken op het terrein van ICT worden afgenomen door de RID (Inkoop, WSP, WG SW en beheer) of De Connectie (Onderwijszaken).

De MGR kent een Privacy Officer met ondersteunende taken op het brede terrein van privacy, informatiebeleid en archief en informatiebeveiliging voor de MGR en haar modules. Vanaf begin 2021 gaan we met gemeenten bepalen welke rol de MGR kan spelen in de archiefwerkzaamheden voor de modules en wat dit voor extra werk oplevert. We gaan in 2022 bepalen of deze taken door één functionaris kunnen worden uitgevoerd of op andere wijze georganiseerd moet worden. Het totale pakket aan werkzaamheden op terrein van privacy, informatiebeheer, informatieveiligheid en archiefwerkzaamheden leidt tot een uitbreiding van de benodigde formatie. Dit is in de begroting van 2022 verwerkt. De Functionaris Gegevens bescherming is ingehuurd via de gemeente Arnhem.
Op het terrein van CISO vindt ondersteuning plaats via de RID. Andere expertise op deze terreinen wordt zo nodig ingehuurd.

De MGR wil zelf als werkgever invulling blijven geven aan de banenafspraak. De invulling hiervan wordt gezamenlijk opgepakt en met name gericht op module overstijgende werkzaamheden.

Huisvesting en duurzaamheid
De MGR is met haar vier modules gehuisvest op 3 locaties, te weten:

- Gemeentehuis Westervoort – Modules inkoop, WgSw en beheer – in 2020 energielabel D met verwarming via stadsverwarming, ledverlichting, stroom via Groene Stroomfabriek, mede afkomstig van zonnepanelen dat gemeentehuis en bibliotheek.
- Stadskantoor Arnhem – module onderwijszaken – in 2020 energielabel A. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een warmtepomp die kan koelen en verwarmen. Voor verwarmen in koude periodes is de warmtepomp aangesloten op het warmtenet. Ook daar wordt groene stroom van de Groene stroomfabriek gebruikt.
- Bedrijfsverzamelgebouw Gelderse Poort – module WSP – Het pand heeft energielabel A, is goed geïsoleerd en heeft goede klimaatbeheersing.

Op de locaties is sprake van gescheiden afvalverwerking voor papier en overige. De mate van scheiden verschilt per locatie.

Er wordt door medewerkers gebruik gemaakt van elektrische fietsen voor dienstreizen. Met mobiliteitsregeling wordt fietsen en gebruik OV gestimuleerd, o.a. via gebruik businesscard voor OV, leenauto en leenfietsen. Dat geldt ook voor de IKB regeling met uitruil voor de fiets. Het bedrag voor de uitruil van de fiets is per 2021 verhoogd.

Op het gebied van duurzame inzetbaarheid van medewerkers wordt ingezet op het inzetten van de eigen talenten en vergroten van ontwikkelmogelijkheden, verlagen van werkdruk, opnemen van

[8] 1Stroom is een gemeenschappelijke regeling waarin de ambtelijke organisaties van de gemeente Westervoort en de gemeente Duiven zijn gefuseerd.

verlof, inzet preventiemedewerkers, aandacht voor goede werkhouding ter verhoging van het werkplezier en beperken van verzuim. We gaan ook kijken naar de situatie na Covid-19 kijken als het gaat om de balans tussen op kantoor werken en thuiswerken om te zien wat bijdraagt aan de duurzame inzetbaarheid van medewerkers.

De overheadkosten worden in de onderstaande tabel zowel per kostengroep als per module gepresenteerd. Het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting

De overheadkosten worden in de onderstaande tabel zowel per kostengroep als per module gepresenteerd.

Overhead **Euro x 1.000**	Realisatie 2020	Primaire Begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Begroting 2022	*Verschil 2021*	*Verschil 2022*
Personeelskosten	973	1.060	**1.049**	**1.050**	*-11*	*1*
Huisvestingskosten	221	239	**216**	**220**	*-23*	*3*
ICT kosten	241	253	**209**	**211**	*-44*	*2*
P&O & FA kosten	327	319	**329**	**364**	*10*	*34*
Overige kosten	216	193	**251**	**236**	*58*	*-15*
Overhead	**1.977**	**2.064**	**2.054**	**2.080**	*-10*	*26*
Inkoop	324	310	**322**	**321**	*12*	*0*
Onderwijs	648	687	**668**	**666**	*-19*	*-2*
WSP	519	506	**506**	**528**	*0*	*22*
WgSW	179	183	**180**	**181**	*-3*	*0*
Beheer	307	378	**378**	**384**	*0*	*6*
Totaal	**1.977**	**2.064**	**2.054**	**2.080**	*-10*	*26*

Toelichting

1. De totale overheadkosten zijn in lijn met begroting. In 2022 is stijging zeer beperkt met 0,5%.
2. 2021: Er zijn wel wat verschuivingen tussen kostensoorten met lagere huisvestingskosten (huur stadskantoor) en de correctie van de facilitaire kosten als overige kosten in plaats van ICT kosten. Daarnaast zijn extra incidentele projecten die naar verwachting binnen begroting kunnen worden uitgevoerd.
3. De ICT kosten voor de module Inkoop zijn hoger door extra licentiekosten en de huisvestingskosten voor de module Onderwijs zijn lager.

3.3 Het bedrag voor onvoorzien.

Er is een bedrag opgenomen van € 32.000 voor onvoorziene uitgaven in de overhead (module Beheer).

3.4 Het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen

n.v.t. voor de MGR.

3.5 De beleidsindicatoren bestuur en organisatie

De beleidsindicatoren voor bestuur en organisatie geven een beeld van de ontwikkeling van de formatie en de verhouding tussen vaste bezetting en externe inhuur. De ontwikkeling van de kengetallen over meer jaren geeft een goed inzicht in verbetering van de structuur van de organisatie. Het aantal SW dienstverbanden is in onderstaande tabel niet opgenomen. Deze zijn apart benoemd bij de module WgSW.

Formatie & indicatoren Bestuur en organisatie		2020 Realisatie	2021 Primaire Begroting	**2021 Gewijzigde Begroting**	**2022 Begroting**
1. Formatie (fte) (formatieplan)	Beheer	2,1	3,1	**3,1**	**3,1**
	Inkoop	12,8	12,8	**12,8**	**12,8**
	Onderwijs	30,1	29,2	**30,3**	**30,3**
	WSP	17,9	16,9	**16,9**	**16,2**
	WgSW	1,2	1,2	**1,2**	**1,2**
Totale formatie		**64,1**	**63,2**	**64,3**	**63,6**
2. Bezette formatie (fte vast)	Beheer	2,3	2,1	**2,1**	**2,1**
	Inkoop	11,4	10,6	**11,9**	**11,9**
	Onderwijs	27,4	26,5	**28,6**	**28,6**
	WSP	17,1	16,7	**16,7**	**16,1**
	WgSW	0,3	0,2	**0,2**	**0,2**
Totaal bezette formatie		**58,5**	**56,0**	**59,5**	**58,8**
3. Indicatoren	Externe inhuur %	11%	9%	**9%**	**7%**
	Overhead %	*3%*	*3%*	***3%***	***3%***
	Appartaatskosten per inwoner	*€ 13,34*	*€ 13,96*	***€ 14,57***	***€ 14,23***
	Formatie Fte per 1.000 inwoners	*0,14*	*0,14*	***0,14***	***0,14***
	Bezette vaste formatie fte per 1.000 inwoners	*0,13*	*0,12*	***0,13***	***0,13***

De aanpassingen in de formatie van WSP zijn gelieerd aan de extra opdrachten. In 2021 en 2022 daalt de externe inhuur respectievelijk tot 9% en 7% van de totale loonsom. Dit leidt tot een geplande stabiele organisatie met een werkbare flexibele schil.

4 De paragrafen

Deze verplichten onderdelen van de begroting zijn voor de MGR niet allemaal van toepassing.

4.1 Lokale heffingen

Dit is voor de MGR niet van toepassing.

4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover MGR beschikt om niet begrote kosten te dekken en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de MGR in staat is om financiële en budgettaire tegenvallers op te vangen.

a. Beschikbare weerstandscapaciteit

De MGR beschikt niet over algemene reserves die kunnen worden ingezet ter dekking van risico's.

In 2019 is er voor de module WgSW een specifieke bestemmingsreserve opgenomen voor het opvangen van negatieve fluctuaties in de personeelslasten van SW dienstverbanden. Voor de overige modules is er een mogelijkheid om een beperkte bestemmingsreserve op te bouwen bij een positief resultaat van maximaal € 50.000. In totaal zijn er eind 2020 5 bestemmingsreserves met in totaal € 724.000 (zie paragraaf 5.4). De bestemmingsreserves mogen alleen voor de specifieke module worden ingezet. De module beheer beschikt over een begrotingspost voor onvoorziene uitgaven van € 32.000. Dit is slechts 0,05% van de totale begroting.

Voor de MGR is een 'open einde' systematiek afgesproken. In de regeling is opgenomen dat in de jaarrekening de kosten per module na aftrek van de inkomsten, worden verdeeld over de deelnemende gemeenten volgens de in de regeling vastgestelde kostenverdeelsleutel. Alle resterende risico's vallen daarmee ten laste van de deelnemende gemeenten.

b. Inventarisatie van de risico's

Als onderdeel van het risicomanagement zijn de volgende belangrijkste risico's geïnventariseerd en beheersmaatregelen vastgesteld:

	Risico	Kans	Reputatie/ maatsch. Impact	Financiële impact	Beheersmaatregelen
1	Incident/hack ICT beveiliging/ AVG / ICT systeem niet beschikbaar	Laag	Hoog	200k of 20k per dag	DVO's RID De Liemers & De Connectie; Informatiebeveiliging beleid en beveiligde mobiele telefoons.
2	Loonkosten stijging SW > Begroting	40%		600k (1%)	Bestemmingsreserve & additionele rijksbijdrage voor gemeenten op basis van LPO
3	Onrechtmatigheid of fraude	Laag	Hoog	<50k	Intern controle plan; betalingen door 4 mensen goedgekeurd.
4	Specifieke uitvoeringsrisico's bij modules leiden er toe dat maatschappelijke doelstellingen niet worden gehaald.	Medium	Medium/ Hoog	Indirect	Planning & control cyclus: actualiseren van uitvoerings-programma, periodiek overleg ambtelijke & bestuurlijke overleggen en prestatie-verantwoording. Inzet op kwaliteit en motivatie van medewerkers.
5	Uittreden van gemeenten bij submodule, module of MGR, waardoor deel van financiering wegvalt. Organisatie heeft hoge vaste kosten in de vorm van vaste dienstverbanden en heeft lage flexibiliteit bij veranderende opdrachten.	Laag		500k (10% structuur)	Goede lange termijnplanning. Bescherming in regeling waarbij reorganisatiekosten bij uittreders worden gelegd.
6	Geen passend personeel met expertise kunnen vinden voor het uitvoeren van de opdrachten	Medium	medium	50k	1. Een betrouwbare, zorgvuldige en interessante werkgever zijn waar mensen graag willen werken. 2. Goede contacten onderhouden met bureaus om snel mensen in te kunnen huren. Kosten worden dan wel hoger.

c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

In de Planning & Control cyclus wordt er aan het Dagelijks Bestuur op kwartaalbasis gerapporteerd m.b.t. de gerealiseerde en geprognotiseerde uitgaven tot jaareinde. De bestuurscommissies van de modules krijgen twee keer per jaar een financiële rapportage. Het algemeen bestuur krijgt 2 keer per jaar een geconsolideerde financiële rapportage met adviezen van de bestuurscommissie en het DB hoe er bij eventuele overschrijdingen gehandeld kan worden.

De bovengenoemde beheersmaatregelen in samenhang met de bestemmingsreserves voor de grootste risico's (loonkosten SW en overschrijdingen modules) leidt tot een beheerste situatie.

d. Kengetallen

Met de bestemmingsreserves is er een beperkt eigen vermogen. Dit is beperkt ten opzichte van de totale baten. De voorfinanciering door gemeenten leidt tot een negatieve schuldquote. Er zijn geen externe leningen.

	Financiële kengetallen *Euro x 1.000*	2020 Realisatie	**2021 Gewijzigde Begroting**	**2022 Begroting**
A	Eigen vermogen	724	674	636
B	Balanstotaal	8.012	4.562	3.932
	Netto schuldquote	-4,1%	-3,0%	-2,2%
	Solvabiliteitsratio (A/B)	0,09	0,15	0,16
	Structurele exploitatieruimte			

e. De beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De solvabiliteitsratio is goed door het toegenomen eigen vermogen en stijgt door het stapsgewijs verlagen van het balanstotaal: terugbetaling van 2,5 miljoen positief saldo 2020.

De structurele exploitatieruimte blijft daarmee op nul staan doordat er geen sprake is vrij besteedbare middelen vanuit algemene reserves. Structurele lasten en baten zijn meerjarig in evenwicht. Er wordt immers jaarlijks afgerekend zoals hierboven is aangegeven. Er is dus sprake van een stabiele ontwikkeling zonder opbouw van structurele exploitatieruimte bij de MGR.

Er is nadrukkelijk niet gekozen om een algemene reserve aan te houden. De weerstandscapaciteit, gevormd door de module specifieke bestemmingsreserves. Hiermee kan een groot deel van de risico's in eerste instantie worden opgevangen. Het weerstandsvermogen daarmee is op korte termijn redelijk in balans. Daarnaast wordt er sterk ingezet op de beheersmaatregelen inclusief de tijdige rapportage in de P&C-cyclus.

4.3 Onderhoud Kapitaalgoederen

Dit is voor de MGR niet van toepasing.

4.4 Financiering

De financiering van de activiteiten van de MGR gebeurt door voorfinanciering op kwartaalbasis door de deelnemende gemeenten gebaseerd de begroting. De financiering van de verloning van de SW medewerkers gebeurt maandelijks voor de 15e kalendermaand. De verlegde BTW wordt per halfjaar achteraf verrekend. Op basis van deze begrotingscijfers met gezonde solvabiliteit is er geen externe financiering voor werkkapitaal nodig.

Omzetbelasting

De MGR kan de btw op de kosten van de beheersorganisatie en de modules doorschuiven naar de deelnemende gemeenten, zodat deze btw door de deelnemende gemeenten kan worden gecompenseerd. Dit betekent dat de begroting van de MGR voor de beheerstaken en de respectievelijke modules exclusief btw wordt opgesteld. Na afloop van het jaar wordt een opgave van de btw aan iedere deelnemer verstrekt. Gemeenten kunnen de verschuldigde btw bij het btw-compensatiefonds declareren. Alleen de administratieve activiteiten met betrekking tot de verloning van SW dienstverbanden is BTW plichtig. Dit wordt apart doorbelast.

Vennootschapsbelasting

Het kabinet heeft eind 2014 wetgeving vastgesteld, die erop is gericht dat overheidsbedrijven, die economische activiteiten uitoefenen, op dezelfde wijze als private bedrijven aan vennootschapsbelasting zullen worden onderworpen. Deze wetswijziging is per 1 januari 2016 in werking getreden. Aangezien de MGR geen winstoogmerk heeft en in de GR is bepaald dat positieve rekeningresultaten aan de deelnemers worden terugbetaald is MGR geen vennootschapsbelasting verschuldigd.

4.5 Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering betreft de sturing en beheersing van de primaire en ondersteunende processen om het voorgenomen beleid en de daarmee samenhangende doelstellingen van de MGR te realiseren.

In 2020 is de financiële administratie en die interne controle zodanig ingericht dat het Dagelijks Bestuur vanaf 2021 de rechtmatigheidstoets kan uitvoeren. Het is nog niet duidelijk wanneer de wetgeving hiervoor afgerond is.

De planning & control cyclus start met de begroting en uitvoeringsprogramma waarin de afspraken over het te voeren beleid per module worden vastgelegd. Aan de partners wordt per module gerapporteerd. De rapportages worden halfjaarlijks opgesteld. Het jaar wordt afgesloten met de jaarrekening waarin verantwoording, per module, wordt afgelegd over het afgesloten jaar.

De administratieve organisatie is zodanig opgesteld dat de dagelijkse gang van zaken erop ingericht is dat de financiële verordening, de controleverordening en het mandaat van de treasury nageleefd worden. Daarbij moet er opgemerkt worden dat MGR de financiële en personeelsadministratie uitbesteed heeft een externe dienstverlener: 1Stroom. De salarisadministratie voor de verloning van de SW dienstverbanden en de administratie van SW gerelateerde betaling is bij Scalabor belegd.

4.6 Verbonden partijen

De MGR heeft geen verbonden partijen.

4.7 Grondbeleid

Dit is voor de MGR niet van toepassing.

DEEL 3 DE FINANCIËLE BEGROTING

5 Het overzicht van baten en lasten en de toelichting

In het overzicht van baten en lasten worden de verschillende onderdelen van het programmaplan (hoofdstuk 3) samengevoegd.

5.1 Het overzicht baten en lasten

De baten van de programma's zijn bestemd voor de dekking van de directe programmakosten en de overheadkosten van de module. Hierdoor ontstaat er in eerste instantie een positief saldo voor de programma's. De dekking voor MGR beheer leidt tot directe baten voor de overheadstructuur.

Overzicht baten en lasten			2020	2021	**2021**	**2022**
			Realisatie	Primaire	**Gewijzigde**	**Primaire**
Programma		*Euro x 1.000*		Begroting	**Begroting**	**Begroting**
Inkoop		Lasten	1.112	1.261	**1.249**	**1.273**
		Baten	1.486	1.571	**1.571**	**1.595**
		Saldo	374	310	**322**	**321**
		Dotatie bestemmingsreserve	-50	-	**-**	**-**
		Resultaat programma Inkoop	**324**	**310**	**322**	**321**
Onderwijs		Lasten	1.958	2.030	**2.177**	**2.197**
		Baten	2.656	2.717	**2.845**	**2.862**
		Saldo	698	687	**668**	**666**
		Dotatie bestemmingsreserve	-50	-	**-**	**-**
		Resultaat programma Onderwijs	**648**	**687**	**668**	**666**
WSP		Lasten	1.187	1.117	**1.328**	**1.101**
		Baten	1.669	1.610	**1.822**	**1.616**
		Saldo	482	493	**493**	**515**
		Onttrekking bestemmingsreserve	37	13	**13**	**13**
		Resultaat programma WSP	**520**	**506**	**506**	**528**
WgSW		Lasten	60.610	57.545	**55.856**	**53.989**
		Baten	60.763	57.728	**55.999**	**54.144**
		Saldo	153	183	**144**	**155**
		Onttrekking bestemmingsreserve	26	-	**37**	**26**
		Resultaat programma WgSW	**179**	**183**	**180**	**181**
	A	**Resultaat Programma's**	**1.670**	**1.686**	**1.676**	**1.696**
Overhead		Lasten	1.977	2.064	**2.054**	**2.080**
		Baten	339	378	**378**	**384**
		Saldo	-1.639	-1.686	**-1.676**	**-1.696**
		Dotatie bestemmingsreserve	-31	-	**-**	**-**
	B	**Resultaat Overhead**	**-1.670**	**-1.686**	**-1.676**	**-1.696**
Eindresultaat		**A + B**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal		**Lasten**	**66.845**	**64.017**	**62.664**	**60.640**
		Baten	**66.913**	**64.004**	**62.615**	**60.602**
		Saldo	**68**	**-13**	**-49**	**-39**
		Dotatie bestemmingsreserve	**-131**	**-**	**-**	**-**
		Onttrekking bestemmingsreserve	**63**	**13**	**49**	**39**
Eindresultaat			**0**	**0**	**0**	**0**

5.2 De toelichting op het overzicht van baten en lasten

De belangrijkste afwijkingen in de ontwikkelingen in de baten en lasten door nieuw beleid wordt hier toegelicht. De uitgangspunten van de ramingen voor bestaand beleid zijn reeds toegelicht in paragraaf 2.2. Per programma zijn de cijfers toegelicht in hoofdstuk 3. De impact van incidentele baten en lasten wordt in een aparte tabel aan het einde van deze paragraaf toegelicht.

			A	B	C	D		
Overzicht baten en lasten			2020	2021	**2021**	**2022**	*Verschil*	*Verschil*
			Realisatie	Primaire	**Gewijzigde**	**Primaire**	*C-B*	*D-C*
Programma		*Euro x 1.000*		Begroting	**Begroting**	**Begroting**		
Inkoop		Lasten	1.112	1.261	**1.249**	**1.273**	*-12*	*24*
		Baten	1.486	1.571	**1.571**	**1.595**	*-*	*24*
		Saldo	374	310	**322**	**321**	*12*	*-0*
		Dotatie bestemmingsreserve	-50	-	**-**	**-**	*-*	*-*
		Resultaat programma Inkoop	**324**	**310**	**322**	**321**	*12*	*-0*
Onderwijs		Lasten	1.958	2.030	**2.177**	**2.197**	*147*	*20*
		Baten	2.656	2.717	**2.845**	**2.862**	*128*	*17*
		Saldo	698	687	**668**	**666**	*-19*	*-2*
		Dotatie bestemmingsreserve	-50	-	**-**	**-**	*-*	*-*
		Resultaat programma Onderwijs	**648**	**687**	**668**	**666**	*-19*	*-2*
WSP		Lasten	1.187	1.117	**1.328**	**1.101**	*211*	*-227*
		Baten	1.669	1.610	**1.822**	**1.616**	*212*	*-205*
		Saldo	482	493	**493**	**515**	*0*	*22*
		Onttrekking bestemmingsreserve	37	13	**13**	**13**	*-0*	*0*
		Resultaat programma WSP	**520**	**506**	**506**	**528**	*-0*	*22*
WgSW		Lasten	60.610	57.545	**55.856**	**53.989**	*-1.689*	*-1.866*
		Baten	60.763	57.728	**55.999**	**54.144**	*-1.729*	*-1.855*
		Saldo	153	183	**144**	**155**	*-39*	*11*
		Onttrekking bestemmingsreserve	26	-	**37**	**26**	*37*	*-11*
		Resultaat programma WgSW	**179**	**183**	**180**	**181**	*-3*	*0*
	A	**Resultaat Programma's**	**1.670**	**1.686**	**1.676**	**1.696**	***-10***	***20***
Overhead		Lasten	1.977	2.064	**2.054**	**2.080**	*-10*	*26*
		Baten	339	378	**378**	**384**	*-*	*6*
		Saldo	-1.639	-1.686	**-1.676**	**-1.696**	*10*	*-20*
		Dotatie bestemmingsreserve	-31	-	**-**	**-**	*-*	*-*
	B	**Resultaat Overhead**	**-1.670**	**-1.686**	**-1.676**	**-1.696**	*10*	*-20*
Eindresultaat		**A + B**	**0**	**0**	**0**	**0**	*0*	*0*

Toelichting

1. Inkoop: geen begrotingswijziging in 2021, beperkte verschuiving met lagere programmalasten en hogere overheadlasten (ICT).
2. Onderwijs: De deelname van de gemeente Lingewaard leidt voor de *submodule leerplicht* tot extra bijdrage van gemeente Lingewaard(€ 146.000) en daardoor een synergie-effect van € 48.000 voor de andere deelnemende gemeenten.
3. WSP voert extra activiteiten uit voor het regionale programma: deze zijn als incidentele lasten en baten (€ 212.000 vanuit regionale middelen) opgenomen in de begroting 2021. Voor 2022 zijn geen extra activiteiten opgenomen.
4. WgSW: de lasten zijn € 1,7 miljoen lager dan de primaire begroting 2021. In 2022 dalen de lasten met € 1,9 miljoen als gevolg van 5% uitstroom en 1,5% loonkostenstijging.
5. Voor zowel 2021 als 2022 zijn de baten en lasten in evenwicht.

Het overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten

Incidentele Lasten en Baten			2020 Realisatie	2021 Primaire Begroting	**2021 Gewijzigde Begroting**	**2022 Primaire Begroting**
Programma		*Euro x 1.000*				
Inkoop		Lasten	-110	-	-	-
		Baten	0	-	-	-
		Saldo	110	-	-	-
		Dotatie bestemmingsreserve	-50	-	-	-
		Resultaat programma Inkoop	**60**	-	-	-
Onderwijs		Lasten	-69	-	**68**	**43**
		Baten	42	-	**68**	**43**
		Saldo	110	-	-	-
		Dotatie bestemmingsreserve	-50	-	-	-
		Resultaat programma Onderwijs	**60**	-	-	-
WSP		Lasten	135	-	**254**	**25**
		Baten	135	30	**241**	**12**
		Saldo	0	30	**-13**	**-13**
		Onttrekking bestemmingsreserve	37	13	**13**	**13**
		Resultaat programma WSP	**37**	**43**	-	-
WgSW		Lasten	2.974	-	-	-
		Baten	3.813	-	**-37**	**-26**
		Saldo	839	-	**-37**	**-26**
		Onttrekking bestemmingsreserve	26		**37**	**26**
		Resultaat programma WgSW	**865**	-	-	-
	A	**Resultaat Programma's**	**1.023**	**43**	-	-
Overhead		Lasten	35	32	**32**	**32**
		Baten	41	32	**32**	**32**
		Saldo	6	-	-	-
		Dotatie bestemmingsreserve	-31	-	-	-
	B	**Resultaat Overhead**	-26	-	-	-
Eindresultaat		**A + B**	**997**	**43**	-	-
Totaal		**Lasten**	**2.966**	**32**	**354**	**100**
		Baten	**4.032**	**62**	**304**	**62**
		Saldo	**1.065**	**30**	**-49**	**-39**
		Dotatie bestemmingsreserve	**-131**	-	-	-
		Onttrekking bestemmingsreserve	**63**	**13**	**49**	**39**
Saldo na bestemmingsreserves			**997**	**43**	-	-

Toelichting

- In 2020 hebben de incidentele effecten geleid tot € 1 miljoen voordelig resultaat. Voor 2021 en 2022 zijn de incidentele lasten en baten in evenwicht en zijn gerelateerd aan extra activiteiten met extra dekking (WSP & Onderwijs) alsmede de geplande onttrekkingen aan de bestemmingsreserve WSP en WgSW.
- De post onvoorziene incidentele lasten € 32.000 en de gerelateerde baten is opgenomen onder overhead.

5.3 De uiteenzetting van de financiële positie

De jaarlijkse lasten bestaan grotendeels uit personeelskosten. Deze zijn relatief stabiel, met een incidentele stijging in 2021 voor extra opdrachten. De kosten van de SW dienstverbanden neemt stapsgewijs af. Er zijn beperkte bestemmingsreserves voor het opvangen van risico's zoals toegelicht in paragraaf 4.2. De voorzieningen voor boventalligen wordt afgebouwd totdat de voormalig medewerkers van Presikhaaf Bedrijven de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. De waardering van niet opgenomen vakantiedagen en niet uitbetaald vakantiegeld SW dienstverbanden is niet op de balans opgenomen. Deze posten nemen af met de afname van het aantal SW dienstverbanden.

5.4 Financiële gevolgen van het bestaande en nieuw beleid

In het volgende overzicht is een raming van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuw beleid opgenomen.

Ontwikkeling financiële positie		Omschrijving *Euro x 1.000*	2020 Realisatie	2021 Primaire Begroting	**2021 Gewijzigde begroting**	**2022 Primaire Begroting**
Jaarlijkse lasten	A1	Loonsom (vast)	4.408	4.539	**4.793**	**4.876**
	A2	Externe inhuur	590	474	**525**	**381**
	A3	SW dienstverbanden	55.531	55.502	**53.739**	**51.826**
Eindstand per balansdatum	B	Investeringen ICT	51	0	**0**	**0**
	C	Externe financiering		0	**0**	**0**
	D1	Bestemmingreserve WgSW	555	581	**518**	**492**
	D2	Bestemmingsreserve WSP	38	5	**25**	**12**
	D3	Bestemmingreserve Inkoop	50		**50**	**50**
	D4	Bestemmingsreserve Onderwijs	50		**50**	**50**
	D5	Bestemmingreserve Beheer	31		**31**	**31**
	E1	Voorziening boventalligen	1.852	1.785	**1.110**	**700**
	E2	Voorziening latente verplichtingen PHB	203		**103**	**0**
	F1	Niet opgenomen vakantiedagen ambtelijk	150	133	**150**	**150**
	F2	Niet opgenomen vakantiedagen SW dienstverbanden	4.400	3.975	**4.260**	**4.108**
	F3	Niet uitbetaald vakantiegeld SW dienstverbanden	2.100	2.054	**2.033**	**1.961**

Toelichting

A. De jaarlijks terugkerende arbeidskosten kunnen worden verdeeld in de loonsom voor vaste dienstverbanden, externe inhuur en de loonkosten voor SW dienstverbanden. Er is een duidelijke verschuiving naar meer vaste dienstverbanden in 2021.
B. Na de ICT investeringen in 2020 voor de WSP module, zijn er geen nieuwe investeringen (€ 25.000) gepland.
C. Er is geen behoefte aan externe financiering doordat er wordt gewerkt met voorschotfacturen aan gemeente. Ook is er vanaf 2020 een financiële buffer met de opgebouwde bestemmingsreserves en de overgenomen voorziening Presikhaaf Bedrijven.
D. Er zijn geen onttrekkingen voorzien aan de bestemmingsreserve WgSW. Dit gebeurt als de personeelskosten SW hoger uitvallen dan begroot.
E. Ieder jaar wordt de individuele verplichtingen voor de boventalligen opnieuw vastgesteld. Doordat de maximale verplichting is opgenomen in de overdracht van de voorziening van Presikhaaf naar MGR, kan er door individuele ontwikkelingen met boventalligen, een positief saldo ontstaan dat ten bate komt aan de module WgSW.
F. De beoogde ontwikkeling verplichting op balansdatum voor niet opgenomen vakantiedagen en niet uitbetaald vakantiegeld laat een langzame daling zien door het gecombineerde effect van de uitstroom SW dienstverbanden en de begrote salarisstijgingen in 2002 en 2021. De uitbetaalde vakantiedagen bij uitdiensttreding worden deels vergoed door Scalabor die verantwoordelijk is voor de tijdig afbouw van dit saldo.

5.5 De geprognotiseerde eindbalans 2021 en 2022

Het balanstotaal is in 2020 gestegen tot € 8 miljoen door het incidentele positieve resultaat van € 2,5 miljoen dat in 2021 wordt gecrediteerd aan gemeenten. Ook zijn de twee voorzieningen voor latente verplichtingen van Presikhaaf bedrijven overgedragen aan de MGR.

ACTIVA (Euro x1.000)	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	PASSIVA	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022
Vaste activa	**39**	**27**	**14**	**Vaste passiva**	**2.779**	**1.888**	**1.335**
Materiële vaste activa				*Eigen vermogen*			
Investeringen met een economisch nut	**39**	**27**	**14**	Bestemmingsreserves	724	674	636
Vlottende activa	**7.973**	**4.535**	**3.919**				
Uitzettingen (looptijd<1 jaar)				**Totaal eigen vermogen**	**724**	**674**	**636**
Vorderingen op openbare lichamen	911	900	900	*Voorzieningen*	2.055	1.213	700
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	5.134	2.385	1.819	*Vaste schulden*	-	-	-
Overige vorderingen	551	100	100	**Vlottende passiva**	**5.233**	**2.674**	**2.597**
Totaal uitzettingen	**6.596**	**3.385**	**2.819**	*Netto-vlottende schulden (looptijd <1 jaar)*			
Liquide middelen (kas- en banksaldi)	-	-	-	**Overige schulden**	**3.283**	**842**	**842**
Overlopende activa				*Overlopende passiva*			
Nog te ontvangen bijdragen van overige Nederlandse overheidslichamen	1.241	1.050	1.000	Voorschotten van overige Nederlandse overheidslichamen	70	12	-
Overige overlopende activa	136	100	100	Overige Overlopende passiva	1.880	1.820	1.755
Totaal overlopende activa	**1.377**	**1.150**	**1.100**	**Totaal Overlopende passiva**	**1.950**	**1.833**	**1.755**
Totaal Activa	**8.012**	**4.562**	**3.932**	**Totaal Passiva**	**8.012**	**4.562**	**3.932**

5.6 De ontwikkeling van het EMU saldo

Het EMU-saldo of vorderingensaldo is het financieringssaldo waarin het exploitatie resultaat wordt gecorrigeerd voor baten en lasten die geen financiële uitgaven of inkomsten zijn.

	Berekening EMU-saldo Omschrijving *Euro x 1.000*	2020 Realisatie	2021 Primaire Begroting	**2021 Gewijzigde begroting**	**2022 Primaire Begroting**
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	68	-13	**-49**	**-39**
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	39	-13	**-13**	**-13**
3	Mutatie voorzieningen (dotatie - onttrekkingen)	2.055	-757	**-842**	**-510**
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)				
5	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa				
Berekend EMU-saldo		**2.163**	**-783**	**-904**	**-562**

5.7 Het overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld

Conform de BBV worden de baten en lasten verdeeld over de taakvelden. Voor de baten is dit grotendeels in lijn met de verdeling per module (Onderwijs, WgSW en WSP). De lasten zijn verdeeld tussen programmataakvelden en overhead taakvelden zoals opgenomen in het programmaplan (hoofdstuk 3). Voor de modules beheer en Inkoop zijn zowel de baten als de lasten onder overhead geclassificeerd.

Overzicht Taakvelden			**2020**	**2021**	**2021**	**2022**
		Taakveld	**Realisatie**	**Primaire Begroting**	**Gewijzigde begroting**	**Primaire Begroting**
Euro x 1.000						
Lasten	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.958	2.030	**2.177**	**2.197**
	6.4	Begeleide participatie	60.610	57.545	**55.856**	**53.989**
	6.5	Arbeidsparticipatie	1.187	1.117	**1.328**	**1.101**
	0.4	Overhead	3.078	3.293	**3.272**	**3.321**
	0.8	Overige baten en lasten	12	32	**32**	**32**
	0.10	Mutaties reserves	131	0	**0**	**0**
Totaal Lasten			**66.976**	**64.017**	**62.664**	**60.640**
Baten	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.656	2.717	**2.845**	**2.862**
	6.4	Begeleide participatie	60.763	57.728	**55.999**	**54.144**
	6.5	Arbeidsparticipatie	1.669	1.610	**1.822**	**1.616**
	0.4	Overhead	1.793	1.917	**1.917**	**1.946**
	0.8	Overige baten en lasten	31	32	**32**	**32**
	0.10	Mutaties reserves	63	13	**49**	**39**
Totaal Baten			**66.976**	**64.017**	**62.664**	**60.640**

Een korte toelichting voor de administratieve verwerking:

"Bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen moeten als directe lasten op de taakvelden worden geboekt. De bijdragen worden aan de lastenkant bij gemeenten en batenkant bij gemeenschappelijke regelingen verwerkt zonder afsplitsing van de overhead naar het taakveld Overhead. Aan de lastenkant bij de gemeenschappelijke regelingen vindt de afsplitsing van de overhead op het taakveld Overhead wel plaats."

"Wanneer de gemeenschappelijke regeling overheadtaken van de gemeente uitvoert, dan wordt de bijdrage voor deze gemeentelijke overheadtaken aan de lastenkant bij gemeenten en batenkant bij gemeenschappelijke regelingen wel op het taakveld Overhead begroot en verantwoord."

DEEL 4 DE MEERJARENRAMING

De meerjarenraming bevat voor de drie jaren volgend op het begrotingsjaar een geprognosticeerde begin- en eindbalans en een raming van de financiële gevolgen, waaronder de baten en de lasten van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen.

6 De meerjarenraming 2023-2025

6.1 De geprognotiseerde balans

De geprognotiseerde balans laat een geleidelijke daling zien als gevolg van een daling in de voorziening (boventalligen). De impact van het teruglopen van het SW personeelsbestand komt terug in lagere overlopende activa en overlopende passiva.

ACTIVA (Euro x1.000)	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	PASSIVA	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
Vaste activa	**14**	**1**	-	-	**Vaste passiva**	**1.335**	**1.016**	**841**	**698**
Materiële vaste activa					*Eigen vermogen*				
Investeringen met een economisch nut	**14**	**1**	-	-	Bestemmingsreserves	636	594	566	540
Vlottende activa	**3.919**	**3.507**	**3.233**	**2.997**					
Uitzettingen (looptijd<1 jaar)					**Totaal eigen vermogen**	**636**	**594**	**566**	**540**
Vorderingen op openbare lichamen	900	900	900	900	*Voorzieningen*	700	422	275	157
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	1.819	1.507	1.333	1.197	*Vaste schulden*	-	-	-	-
Overige vorderingen	100	100	100	100	**Vlottende passiva**	**2.597**	**2.491**	**2.392**	**2.299**
Totaal uitzettingen	**2.819**	**2.507**	**2.333**	**2.197**	*Netto-vlottende schulden (looptijd <1 jaar)*				
Liquide middelen (kas- en banksaldi)	-	-	-	-	**Overige schulden**	**842**	**842**	**842**	**842**
Overlopende activa					*Overlopende passiva*				
Nog te ontvangen bijdragen van overige Nederlandse overheidslichamen	1.000	900	800	700	Voorschotten van overige Nederlandse overheidslichamen	-	-	-	-
Overige overlopende activa	100	100	100	100	Overige Overlopende passiva	1.755	1.650	1.551	1.458
Totaal overlopende activa	**1.100**	**1.000**	**900**	**800**	**Totaal Overlopende passiva**	**1.755**	**1.650**	**1.551**	**1.458**
Totaal Activa	**3.932**	**3.508**	**3.233**	**2.997**	**Totaal Passiva**	**3.932**	**3.508**	**3.233**	**2.997**

6.2 De uiteenzetting van de financiële positie

De begrote baten en lasten vanaf 2023 zijn zonder indexatie berekend. De financiële positie wijzigt wel door minder SW dienstverbanden en afname van de voorziening boventalligen en niet uit de balans blijkende verplichtingen zoals niet opgenomen vakantie dagen en niet uitbetaald vakantiegeld van SW medewerkers. Er is geen externe financieringsbehoefte en er zijn geen investeringen gepland.

Ontwikkeling financiële positie		Omschrijving *Euro x 1.000*	**2022 Primaire Begroting**	**2023 Meerjaren raming**	**2024 Meerjaren raming**	**2025 Meerjaren raming**
Jaarlijkse lasten	A1	Loonsom (vast)	**4.876**	4.876	4.876	4.876
	A2	Externe inhuur	**381**	381	381	381
	A3	SW dienstverbanden	**51.826**	48.717	45.794	43.046
Eindstand per balansdatum	B	Investeringen ICT	**0**	0	0	0
	C	Externe financiering	**0**	0	0	0
	D1	Bestemmingreserve WgSW	**492**	463	435	409
	D2	Bestemmingsreserve WSP	**12**	0	0	0
	D3	Bestemmingreserve Inkoop	**50**	50	50	50
	D4	Bestemmingsreserve Onderwijs	**50**	50	50	50
	D5	Bestemmingreserve Beheer	**31**	31	31	31
	E1	Voorziening boventalligen	**700**	422	275	157
	E2	Voorziening latente verplichtingen PHB	**0**	0	0	0
	F1	Niet opgenomen vakantiedagen ambtelijk	**150**	150	150	150
	F2	Niet opgenomen vakantiedagen SW dienstverbanden	**4.108**	3.861	3.630	3.412
	F3	Niet uitbetaald vakantiegeld SW dienstverbanden	**1.961**	1.843	1.732	1.628

6.3 De baten en lasten van het bestaande en nieuwe beleid

In de module WgSW dalen de totale lasten met € 3,2 miljoen in 2023, met € 3,0 miljoen in 2024 en met € 2,9 miljoen in 2025.

Overzicht baten en lasten			**2022**	2023	2024	2025
			Primaire	Meerjaren	Meerjaren	Meerjaren
Programma		*Euro x 1.000*	**Begroting**	raming	raming	raming
Inkoop		Lasten	**1.273**	1.273	1.273	1.273
		Baten	**1.595**	1.595	1.595	1.595
		Saldo	**321**	321	321	321
		Dotatie bestemmingsreserve	**-**	-	-	-
		Resultaat programma Inkoop	**321**	**321**	**321**	**321**
Onderwijs		Lasten	**2.197**	2.197	2.197	2.197
		Baten	**2.862**	2.862	2.862	2.862
		Saldo	**666**	666	666	666
		Dotatie bestemmingsreserve	**-**	-	-	-
		Resultaat programma Onderwijs	**666**	**666**	**666**	**666**
WSP		Lasten	**1.101**	1.101	1.101	1.101
		Baten	**1.616**	1.629	1.629	1.629
		Saldo	**515**	528	528	528
		Onttrekking bestemmingsreserve	**13**	-	-	-
		Resultaat programma WSP	**528**	**528**	**528**	**528**
WgSW		Lasten	**53.989**	50.750	47.705	44.843
		Baten	**54.144**	50.931	47.886	45.023
		Saldo	**155**	181	181	181
		Onttrekking bestemmingsreserve	**26**			
		Resultaat programma WgSW	**181**	**181**	**181**	**181**
	A	**Resultaat Programma's**	**1.696**	**1.696**	**1.696**	**1.696**
Overhead		Lasten	**2.080**	2.080	2.080	2.080
		Baten	**384**	384	384	384
		Saldo	**-1.696**	-1.696	-1.696	-1.696
		Dotatie bestemmingsreserve	**-**	-	-	-
	B	**Resultaat Overhead**	**-1.696**	**-1.696**	**-1.696**	**-1.696**
Eindresultaat		**A + B**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal		**Lasten**	**60.640**	**57.401**	**54.356**	**51.494**
		Baten	**60.602**	**57.401**	**54.356**	**51.494**
		Saldo	**-39**	**-**	**-**	**-**
		Dotatie bestemmingsreserve	**-**	**-**	**-**	**-**
		Onttrekking bestemmingsreserve	**39**	**-**	**-**	**-**
Eindresultaat			**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting

De belangrijkste uitgangspunten voor de meerjarenraming zijn:

a. Er is geen indexatie in de meerjarenraming meegenomen zodat de ontwikkeling in lasten enkel de verwachte wijzigingen in de hoeveelheid mensen en middelen weergeeft.
b. De jaarlijkse verlaging van het aantal SW dienstverbanden (6% per jaar) leidt tot lagere salariskosten en tot lagere uitvoeringskosten voor de Module WgSW. Bij de andere modules zijn er geen wijzigingen in de bezetting opgenomen.
c. Er zijn geen incidentele baten en lasten geraamd voor deze periode.
d. Er wordt in principe jaarlijks afgerekend met de deelnemende gemeenten. Hierdoor is er geen sprake van structurele toevoegingen of onttrekkingen aan de reserves.

De geprognotiseerde meerjaren ontwikkeling van het EMU-saldo is als volgt:

	Berekening EMU-saldo Omschrijving *Euro x 1.000*	**2022 Primaire Begroting**	**2023 Meerjaren raming**	**2024 Meerjaren raming**	**2025 Meerjaren raming**
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	**-39**	-30	-28	-26
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	**-13**	-13	-1	0
3	Mutatie voorzieningen (dotatie - onttrekkingen)	**-510**	-278	-147	-117
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)				
5	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa				
Berekend EMU-saldo		**-562**	**-320**	**-176**	**-143**

BIJLAGE BIJDRAGEN PER GEMEENTE

Module Inkoop

Het verdeelmodel is vanaf 2021 aangepast op basis van deelname aan zorgvormen.

Gemeentelijke bijdrage Programma Inkoop *Euro x 1*	*2020 Realisatie*	2021 Primaire Begroting	**2021 Gewijzigde begroting**	*Verschil 2021*	***2022 Primaire begroting***	*Verschil 2022*
Deelnemende gemeenten						
Gemeente Arnhem	*548.339*	567.861	567.861	-	579.326	*11.465*
Gemeente Doesburg	*34.584*	39.748	39.748	-	39.773	*25*
Gemeente Duiven	*89.517*	90.321	90.321	-	90.216	*-105*
Gemeente Lingewaard	*124.997*	131.714	131.714	-	132.996	*1.282*
Gemeente Overbetuwe	*144.562*	149.989	149.989	-	152.182	*2.193*
Gemeente Renkum	*110.518*	111.608	111.608	-	112.812	*1.204*
Gemeente Rheden	*118.023*	155.599	155.599	-	157.127	*1.528*
Gemeente Rozendaal	*4.084*	5.897	5.897	-	6.117	*220*
Gemeente Wageningen	*105.476*	109.923	109.923	-	113.211	*3.288*
Gemeente Westervoort	*52.816*	53.283	53.283	-	53.753	*470*
Gemeente Zevenaar	*152.403*	155.057	155.057	-	157.087	*2.030*
Totaal Deelnemende gemeenten	***1.485.319***	**1.571.000**	**1.571.000**	-	**1.594.600**	*23.600*

Module Onderwijs

Gemeentelijke bijdrage Programma Onderwijs *Euro x 1*	*2020 Realisatie*	**2021 Primaire Begroting**	**2021 Gewijzigde begroting**	*Verschil 2021*	**2022 Primaire begroting**	*Verschil 2022*
Deelnemende gemeenten		*Nieuwe verdeling*	*+Lingewaard*			
Gemeente Arnhem	*731.396*	756.600	721.700	*-34.900*	728.000	*6.300*
Gemeente Doesburg	-		-	-	-	-
Gemeente Duiven	*84.014*	80.000	83.400	*3.400*	84.100	*700*
Gemeente Lingewaard	-	-	145.700	*145.700*	147.000	*1.300*
Gemeente Overbetuwe	*146.087*	171.700	167.400	*-4.300*	168.800	*1.400*
Gemeente Renkum	*83.004*	102.400	91.100	*-11.300*	91.900	*800*
Gemeente Rheden	*135.982*	154.500	150.500	*-4.000*	151.800	*1.300*
Gemeente Rozendaal	*2.406*	3.900	4.900	*1.000*	4.900	-
Gemeente Wageningen	-	-	-	-	-	-
Gemeente Westervoort	*63.227*	52.200	54.900	*2.700*	55.400	*500*
Gemeente Zevenaar	*140.601*	135.800	134.800	*-1.000*	136.000	*1.200*
Totaal Leerplicht	***1.386.717***	**1.457.100**	**1.554.400**	*97.300*	**1.567.800**	*13.400*
VSV Gemeente Arnhem	*149.500*	149.500	149.500	-	149.500	-
Totaal Deelnemende gemeenten	***1.536.217***	**1.606.600**	**1.703.900**	*97.300*	**1.717.300**	*13.400*
Regionale bijdrage				-		-
RMC Kwalificatieplicht	*382.000*	382.000	382.000	-	*387.800*	*5.800*
RMC VSV	*324.236*	332.500	332.500	-	*337.600*	*5.100*
Programma Schakelpunt	*180.000*	191.000	191.000	-	*193.900*	*2.900*
Programma Sluitende Keten	*32.000*	20.000	20.000	-	*20.300*	*300*
Programma Verzuim 18+	*160.000*	160.000	160.000	-	*162.400*	*2.400*
Totaal regionale bijdrage	***1.078.236***	**1.085.500**	**1.085.500**	-	***1.102.000***	*16.500*

De gemeentelijke bijdrage voor de deelnemende gemeenten aan de submodule leerplicht daalt in 2021 door toetreding van gemeente Lingewaard. De verdeling is berekend op basis van de leerlingenaantallen en Vsv-cijfers van de afgelopen drie jaar.

Module WSP

Gemeentelijke bijdrage Programma WSP *Euro x 1*	*2020 Realisatie*	2021 Primaire Begroting	**2021 Gewijzigde begroting**	*Verschil 2021*	**2022 Primaire begroting**	*Verschil 2022*
Deelnemende gemeenten						
Gemeente Arnhem	*611.600*	639.600	639.600	-	653.300	*13.700*
Gemeente Doesburg	*44.600*	44.800	44.800	-	44.800	-
Gemeente Duiven	*100.200*	101.700	101.700	-	101.700	-
Gemeente Lingewaard	*182.700*	186.600	186.600	-	188.600	*2.000*
Gemeente Overbetuwe	*187.100*	190.900	190.900	-	193.900	*3.000*
Gemeente Renkum				-	-	-
Gemeente Rheden	*171.300*	175.300	175.300	-	177.100	*1.800*
Gemeente Rozendaal	*6.200*	6.600	6.600	-	6.900	*300*
Gemeente Wageningen				-	-	-
Gemeente Westervoort	*59.200*	60.000	60.000	-	60.600	*600*
Gemeente Zevenaar	*171.000*	174.700	174.700	-	177.100	*2.400*
Totaal Deelnemende gemeenten	***1.533.900***	**1.580.200**	**1.580.200**	-	**1.604.000**	*23.800*

Module WgSW

De verdeling van de gemeentelijke bijdrage is conform de regeling aangepast voor de gewijzigde begroting op basis van het aantal arbeidsjaren per gemeente op 30/10/2020. Voor 2021 wordt gerekend met dezelfde verdeling op basis van een gelijkmatige uitstroom van 6% voor alle gemeenten. De bijdrage van medewerkers woonachtig in buitengemeenten verloopt via gemeente Arnhem.

Gemeentelijke bijdrage Programma WgSW *Euro x 1*	*2020 Realisatie*	2021 Primaire Begroting	**2021 Gewijzigde begroting**	*Verschil 2021*	**2022 Primaire begroting**	*Verschil 2022*
Deelnemende gemeenten						
Gemeente Arnhem	*28.707.021*	29.268.700	28.281.000	*-987.700*	27.344.600	*-936.400*
Gemeente Doesburg	*1.796.569*	1.832.600	1.785.600	*-47.000*	1.726.500	*-59.100*
Gemeente Duiven	*1.834.836*	1.870.200	1.921.100	*50.900*	1.857.500	*-63.600*
Gemeente Lingewaard	*4.637.011*	4.727.200	4.525.700	*-201.500*	4.375.800	*-149.900*
Gemeente Overbetuwe	*3.945.987*	4.022.400	3.808.400	*-214.000*	3.682.200	*-126.200*
Gemeente Renkum			-	-	-	-
Gemeente Rheden	*6.521.816*	6.650.700	6.434.500	*-216.200*	6.221.400	*-213.100*
Gemeente Rozendaal	*49.969*	50.100	52.300	*2.200*	50.600	*-1.700*
Gemeente Wageningen			-	-	-	-
Gemeente Westervoort	*2.558.182*	2.609.500	2.570.700	*-38.800*	2.485.600	*-85.100*
Gemeente Zevenaar	*4.995.711*	5.093.700	4.796.600	*-297.100*	4.637.800	*-158.800*
Totaal Deelnemende gemeenten	***55.047.102***	**56.125.100**	**54.175.900**	*-1.949.200*	**52.382.000**	*-1.793.900*
Buitengemeenten	*-1.493.448*	1.414.000	1.444.600	*30.600*	1.415.700	*-28.900*

Module Beheer

Gemeentelijke bijdrage Beheer *Euro x 1*	*2020 Realisatie*	2021 Primaire Begroting	**2021 Gewijzigde begroting**	*Verschil 2021*	**2022 Primaire begroting**	*Verschil 2022*
Deelnemende gemeenten						
Gemeente Arnhem	*111.200*	129.800	129.800	-	132.600	*2.800*
Gemeente Doesburg	*8.100*	9.100	9.100	-	9.100	-
Gemeente Duiven	*18.200*	20.700	20.700	-	20.600	*-100*
Gemeente Lingewaard	*33.200*	37.900	37.900	-	38.300	*400*
Gemeente Overbetuwe	*34.000*	38.800	38.800	-	39.400	*600*
Gemeente Renkum	*22.400*	25.500	25.500	-	25.800	*300*
Gemeente Rheden	*31.100*	35.600	35.600	-	36.000	*400*
Gemeente Rozendaal	*1.100*	1.300	1.300	-	1.400	*100*
Gemeente Wageningen	*27.500*	31.600	31.600	-	32.600	*1.000*
Gemeente Westervoort	*10.800*	12.200	12.200	-	12.300	*100*
Gemeente Zevenaar	*31.100*	35.500	35.500	-	35.900	*400*
Totaal deelnemende gemeenten	***328.700***	**378.000**	**378.000**	-	**384.000**	*6.000*

Meerjarenraming 2022-2024

In de meerjarenraming is geen indexatie meegenomen. Daarom blijven de gemeentelijke bijdragen gelijk aan die van 2022. Voor de module is WgSW is er een reductie van 6% per jaar geraamd (zonder indexatie).

GEMEENTE Arnhem

Datum :
Zaaknummer : 561522
Contactpersoon : Yvonne Hazelaar
Telefoonnummer : 026 3774827

Dagelijks Bestuur MGR Sociaal Domein
Centraal Gelderland
T.a.v. H. Wiselius
Postbus 2100
6802 CC Arnhem

Onderwerp: Zienswijze gemeenteraad op Meerjarenbegroting MGR 2022-2025

Geachte mevrouw Wiselius,

Onze gemeenteraad heeft in zijn vergadering van *datum* XXXXX 2021 de jaarstukken van de MGR Sociaal Domein Regio Centraal Gelderland aan de orde gehad. In uw brief d.d. 25 maart 2021 heeft u de raad gevraagd een zienswijze uit te brengen over de Meerjarenbegroting 2022-2025, die tevens een wijziging van het uitvoeringsprogramma en de begroting voor 2021 alsmede het uitvoeringsprogramma 2022 bevat.

Wij geven onderstaand de raadszienswijze weer.

De gemeenteraad is positief gestemd over de resultaten die de MGR ondanks de moeilijke COVID 19-omstandigheden heeft behaald. Het streven naar een goede kwaliteit van zorg (Wmo en jeugd) en tegelijkertijd het efficiënt invullen van de modules zien wij terug in de stukken. Geconstateerd wordt dat de MGR zich sinds de oprichting in 2017 heeft ontwikkeld naar een stabiele uitvoeringsorganisatie en betrouwbare samenwerkingspartner.

De aanleiding van de wijziging van het uitvoeringsprogramma 2021 en de begroting 2021 betreft geen nieuw beleid, maar vooral een actualisatie op basis van recente gegevens en de toetreding van de gemeente Lingewaard bij de submodule leerplicht. De raad heeft hierbij geen opmerkingen.

De MGR zet in 2022 de werkzaamheden zoals die in de afgelopen jaren zijn ingezet en afgesproken voort. Het verheugt de raad dat de MGR daarbij een sluitende meerjarenbegroting heeft aangeleverd, waaruit kostenbewustzijn en efficiëntie spreekt. Zoals uw accountant al aangaf zijn de financiële stukken van goede kwaliteit en is de risicobeheersing op orde.
Wij hechten bij de uitvoering van de werkzaamheden aan een goede samenwerking met de gemeenten waarin voortdurend wordt toegewerkt naar meer integraliteit, netwerksamenwerking en ketenoptimalisatie in het sociaal domein. Wij vragen u om alert te blijven op ontwikkelingen en opgaven die hieraan een verdere bijdrage kunnen leveren. Hoewel de gevolgen van COVID-19 in het afgelopen jaar voor uw organisatie beperkt zijn gebleven en de verwachting is dat hetzelfde voor 2021 geldt zal in de loop van 2021 duidelijk worden of er mede ten gevolge van de coronacrisis aanpassingen voor 2022 in het uitvoeringsprogramma en begroting nodig zijn. Mocht dit laatste zich voordoen dan vragen wij u ons tijdig te betrekken en te informeren.

Alles overziend heeft de Arnhemse gemeenteraad een positieve zienswijze op de Meerjarenbegroting 2022-2025.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Aan Het Dagelijks Bestuur van de Modulaire
Gemeenschappelijke Regeling
Dorpsplein 1
6931 CZ Westervoort

datum 31 mei 2021
ons kenmerk Z/21/013381 - D/21/041177
uw brief van
onderwerp Zienswijze gemeenteraad op jaarstukken 2021 e.v.

Geacht bestuur,

Onze gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 27 mei 2021 gesproken over de verschillende financiële documenten waarover de raad gevraagd wordt een zienswijze uit te brengen. Het gaat daarbij om de concept gewijzigde begroting 2021, het conceptuitvoeringsprogramma 2022 en de conceptmeerjarenbegroting 2022-2025, die in één document zijn gebundeld.

Wij sturen u hierbij de zienswijze van onze gemeenteraad.

Zienswijze

De gemeenteraad is positief gestemd over de resultaten van 2020 van de MGR en het heldere publieksjaarverslag. De inhoudelijke en financiële resultaten laten zien dat de MGR in control is en dat biedt een goede basis voor de komende jaren.

Net als vorig jaar heeft de gemeenteraad echter wel zorgen over de coronacrisis die inmiddels erg lang duurt en die voor alle vier modules van de MGR gevolgen kan hebben. Aangezien de MGR zelf maar beperkte middelen voor risicomanagement heeft, zullen eventuele financiële gevolgen van de coronamaatregelen worden neergelegd bij de deelnemende gemeenten. Het blijft daarom belangrijk dat de MGR de gemeenten actief informeert over belangrijke ontwikkelingen op dit gebied alsmede of begrotingsafwijkingen voorzien worden.

bijlage(n)
documentnaam
voor inlichtingen M. Willekes
doorkiesnummer 0313 481325
verzenddatum

Concluderend heeft onze gemeenteraad een positieve zienswijze op de gewijzigde begroting 2021, het uitvoeringsprogramma 2022 en de meerjarenbegroting 2022-2025.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Doesburg,

gemeentesecretaris,	burgemeester,
Digitaal ondertekend door P. Werkman op 31-05-2021	Digitaal ondertekend door drs. L.W.C.M. van der Meijs op 31-05-2021
P. Werkman	drs. L.W.C.M. van der Meijs

Gemeente Duiven

Gemeente Duiven
Koning Willem-Alexanderplein 1
Postbus 6
6920 AA Duiven

(0316) 279 111
gemeente@duiven.nl
www.duiven.nl

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
t.a.v. mevrouw H. Wiselius
Dorpsplein 1
6931 CZ Westervoort

datum	:	1 juni 2021
zaaknummer	:	Z/21/079039 /201506492
onderwerp	:	Zienswijzebrief gemeenteraad Modulaire Gemeenschappelijke Regeling MGR Sociaal Domein
contactpersoon	:	M. van Genugten

Beste mevrouw Wiselius,

Op 1 juni 2021 hebben wij ingestemd met de concept gewijzigde Begroting 2021 en de concept Meerjarenbegroting 2022-2025 waarin het Uitvoeringsprogramma 2022 van de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling MGR Sociaal Domein is opgenomen.

Wij hebben hierbij vastgesteld de volgende zienswijze in te dienen:

Tot ons genoegen hebben we kunnen vaststellen dat de MGR ook in 2020 goede resultaten heeft geboekt met een lagere totale gemeentelijke bijdrage dan begroot.

Wij hebben gezien dat de Covid-19 pandemie ook de MGR heeft geraakt. Wij spreken onze waardering uit voor de wijze waarop de MGR dit proactief heeft opgepakt. Binnen de meeste modules zijn de werkwijze en plannen zodanig aangepast dat de resultaten, binnen de gewijzigde mogelijkheden, behaald zijn.

Wij hechten belang aan een sterk kwaliteitstoezicht en -toetsing. In 2020 is binnen de module Inkoop proactief kwaliteitstoezicht uitgevoerd. Ook zien wij dat de toetsing op kwaliteitseisen in de contractering in 2020 is aangescherpt. De MGR is hiermee op de goede weg en wij verwachten dat ook in de komende jaren hier uitvoering aan wordt gegeven.

Het kan voor het onderwijs lastig zijn in coronatijd om te monitoren of jongeren echt aangehaakt zijn en blijven op het (online)onderwijs. Daarom doen we een beroep op het RBL om mee te denken en mee te kijken nu er minder verzuimmeldingen waren in 2020.

Het Algemeen Bestuur van de MGR heeft ingestemd met de vorming van bestemmingsreserves voor de modules. Wij benadrukken dat wij er belang aan hechten dat deze bestemmingsreserves slechts voor dringende zaken worden ingezet.

de griffier,

drs. W.R. (Wouter) Bosch

de voorzitter,

mr. H.B. (Huub) Hieltjes

Dagelijks bestuur MGR SDCG
H. Wiselius
Postbus 2100
6802CC ARNHEM

Uw brief van	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Datum	Verzonden d.d.
			25 mei 2021	
Onderwerp:		**Behandeld door**	**Telefoonnummer**	**Bijlage(n)**
Zienswijze MGR SDCG 2021		M. Boscha	14 0481	

Geachte heer, mevrouw,

Onze gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 25 mei 2021 een zienswijze uitgebracht over uw concept-uitvoeringsprogramma 2022 en concept-meerjarenbegroting 2022-2025. Deze geven wij onderstaand weer.

De aanleiding van de wijziging van het uitvoeringsprogramma 2021 en de begroting 2021 betreft geen nieuw beleid, maar vooral een actualisatie op basis van recente gegevens en de toetreding van de gemeente Lingewaard bij de submodule leerplicht. De raad heeft hierbij geen opmerkingen.

Er is een grote waardering van onze raad voor de inzet van de MGR binnen de diverse modules.

We zien dat u tijdens deze Coronacrisis nieuwe contracten met zorgaanbieders heeft gesloten waarbij er meer aandacht is voor resultaten van dienstverlening. Op die manier bereiken we ons gezamenlijke doel om de kwaliteit en rechtmatigheid van ingezette voorzieningen beter te monitoren. Tevens heeft u aanbieders tijdens de pandemie kunnen ondersteunen bij de continuering van de zorg.

Tevens spreken we onze waardering uit voor het inspelen op de zwaardere problematieken die zijn geconstateerd bij schooluitval en de gekozen netwerkaanpak om een goede overgang van school naar werk mogelijk te maken.

We zien dat deze crisis grote gevolgen heeft voor ondernemers. We waarderen hierbij uiteraard uw inzet om steunmaatregelen te realiseren. U geeft weer dat het aantal plaatsingen van werkzoekenden achter is gebleven op de taakstelling. Enerzijds is dit begrijpelijk in het licht van deze crisis. We zien daarnaast ook dat we een gezonde regionale economie hebben en houden. We worden dan ook graag tijdig betrokken en geïnformeerd wanneer in de loop van dit jaar blijkt dat wederom de taakstelling niet wordt gehaald.

Tenslotte waarderen we dat, door de inzet van Scalabor, SW-medewerkers veilig konden blijven werken tijdens deze bijzondere situatie.

De gemeente Overbetuwe heeft, alles overziend, een positieve zienswijze op de Meerjarenbegroting 2022-2025.

Hoogachtend,

de raad,
de griffier, de voorzitter,

drs. D.E. van der Kamp R.P. Hoytink-Roubos

gemeente lingewaard

Dagelijks Bestuur MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
T.a.v. H. Wiselius
Postbus 2100
6802CC Arnhem

Uw brief van	25 maart 2021	Behandeld door	L.C.M. Roeling
Uw kenmerk		Telefoonnummer	(026) 32 60 111
Zaaknummer	ZS-285280	Onderwerp	Zienswijze uitvoeringsprogramma 2022, begrotingswijziging 2021 en meerjarenbegroting 2022-2025
Bijlage(n)			
Datum	4 mei 2021		

VERZONDEN 04 MEI 2021

Geachte mevrouw Wiselius,

Recent hebben wij de jaarstukken 2020, en de meerjarenbegroting 2022-2025, die ook een wijziging van het uitvoeringsprogramma en de begroting voor 2021 alsmede het uitvoeringsprogramma 2022 bevat, ontvangen. U hebt gevraagd onze zienswijze voor 7 juni 2021 kenbaar te maken.

Met interesse hebben wij kennis genomen van de toegezonden stukken. Wij kunnen u berichten dat wij een positieve zienswijze geven op de meerjarenbegroting 2022-2025 van de Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Regio Centraal Gelderland (MGR). In deze brief lichten wij onze zienswijze toe.

De maatregelen die door de overheid zijn genomen met betrekking tot COVID-19 crisis hadden grote invloed op de uitvoering van werkzaamheden in het sociaal domein. Desondanks bent u erin geslaagd over 2020 goede resultaten neer te zetten met een lagere gemeentelijke bijdrage dan begroot. Het doet ons genoegen te zien dat de MGR zich sinds de oprichting heeft ontwikkeld naar een stabiele uitvoeringsorganisatie en een betrouwbare samenwerkingspartner. Wij spreken onze waardering hiervoor uit.

De aanleiding van de wijziging van het uitvoeringsprogramma 2021 betreft geen nieuw beleid, maar vooral een actualisatie in verband met COVID-19, recente gegevens en de toetreding van onze gemeente bij de submodule leerplicht. De gewijzigde begroting leidt, los van onze deelname aan de module leerplicht, tot een lagere eigen bijdrage. Daarmee komt u tegemoet aan de uitdaging die wij hebben op het terrein van het sociaal domein. Wij kunnen dan ook instemmen met de gewijzigde begroting 2021.

Het verheugt ons dat het de MGR een sluitende meerjarenbegroting heeft aangeleverd. Uw organisatie is 'lean & mean' ingericht waarbij de focus ligt op een efficiënte en kostenbewuste uitvoering van de werkzaamheden. Dit komt onder meer tot uitdrukking in de kwaliteit van de financiële stukken en de risicobeheersing hetgeen bij ons veel vertrouwen wekt. Ook zien we meer integraliteit tussen de werkzaamheden van de modules ontstaan en wordt de samenwerking met de deelnemende gemeenten verder versterkt zodat de toegevoegde waarde van de MGR toeneemt.

gemeente lingewaard

Wij begrijpen dat door de gevolgen van de COVID-19 crisis onvoorspelbare effecten kunnen optreden die noodzaken tot bijstelling van het uitvoeringsprogramma en begroting. Wij vragen u de ontwikkelingen goed te monitoren en ons ruim op tijd te informeren over belangrijke ontwikkelingen op dit gebied.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders van de gemeente Lingewaard,

de secretaris,	de burgemeester,
drs. I.P. van der Valk	dr. P.T.A.M. Kalfs

gemeente Rheden

VERZONDEN
03 JUN 2021
Team BFD

Het Dagelijks Bestuur van de Modulaire
Gemeenschappelijke Regeling

Dorpsplein 1
6931 CZ WESTERVOORT

datum	zaaknummer	uw brief/kenmerk
3 juni 2021	791073	
behandeld door	**doorkiesnummer**	**bijlage(n)**
G. Oosterveld (mw.)	06-15 26 98 71	

onderwerp
Zienswijze gemeenteraad.

Geacht bestuur,

Onze gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 25 mei 2021 gesproken over:
- de gewijzigde begroting 2021;
- het uitvoeringsprogramma 2022;
- de meerjarenbegroting 2022-2025.

Wij delen u hierbij mede dat de raad van de gemeente Rheden op 25 mei jl. een positieve zienswijze heeft gegeven op de gewijzigde begroting 2021, het uitvoeringsprogramma 2022 en de meerjarenbegroting 2022-2025 van de Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Regio Centraal Gelderland (MGR). In deze brief lichten wij de zienswijze van onze raad toe.

Zienswijze
De gemeenteraad van Rheden heeft kennisgenomen van de jaarstukken van de MGR. De raad constateert dat binnen de voorliggende voorstellen per module een (bestemmings)reserve wordt aangelegd. Dat is niet in lijn met de uitgangspunten van de gemeenteraad van Rheden en in het licht daarvan om redenen van efficiency vinden wij het vormen van bestemmingsreserves niet passend. Daarom vragen wij het Algemeen Bestuur hier zeer terughoudend mee om te gaan. Voor de rest is de gemeenteraad positief gestemd over de geformuleerde focus voor de komende jaren. Wij onderschrijven de doestelling van de MGR, namelijk dat de regionale samenwerking in het sociaal domein moet leiden tot kwalitatief goede en efficiënte dienstverlening aan de inwoners van onze gemeente. Daarbij moeten efficiënte uitvoering en 'mean en lean' de uitgangspunten zijn, zeker in een tijd waar wij als gemeente met forse overschrijdingen kampen.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Rheden,

Carol van Eert,
burgemeester.

Nadja Renkema,
secretaris.

LEGGER

Velp | Rheden | De Steeg | Ellecom
Dieren | Spankeren | Laag-Soeren

Gemeentehuis Hoofdstraat 3 | 6994 AB De Steeg | Postbus 9110 | 6994 ZJ De Steeg
T (026) 49 76 911 | **F** (026) 49 76 518 | **E** gemeente@rheden.nl | www.rheden.nl

Gemeente Westervoort
Dorpsplein 1
Postbus 40
6930 AA Westervoort

(026) 317 99 11
gemeente@westervoort.nl
www.westervoort.nl

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
t.a.v. mevrouw H. Wiselius
Dorpsplein 1
6931 CZ Westervoort

datum : 14 juni 2021
zaaknummer : Z/21/079044 /201506988
onderwerp : Zienswijze MGR Meerjarenbegroting en Uitvoeringsprogramma
contactpersoon : M. van Genugten

Beste mevrouw Wiselius,

Op 14 juni 2021 hebben wij ingestemd met de concept gewijzigde Begroting 2021 en de concept- Meerjarenbegroting 2022-2025 waarin het Uitvoeringsprogramma 2022 van de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling MGR Sociaal Domein is opgenomen.

Wij hebben hierbij vastgesteld de volgende zienswijzen in te dienen:

Tot ons genoegen hebben we kunnen vaststellen dat de MGR ook in 2020 goede resultaten heeft geboekt met een lagere totale gemeentelijke bijdrage dan begroot.

Wij hebben gezien dat de Covid-10 pandemie ook de MGR heeft geraakt. Wij spreken onze waardering uit voor de wijze waarop de MGR dit proactief heeft opgepakt. Binnen de meeste modules zijn de werkwijze en plannen zodanig aangepast dat de resultaten, binnen de gewijzigde mogelijkheden, behaald zijn.

Wij hechten belang aan een sterk kwaliteitstoezicht en -toetsing. In 2020 is binnen de module Inkoop proactief kwaliteitstoezicht uitgevoerd. Ook zien wij dat de toetsing op kwaliteitseisen in de contractering in 2020 is aangescherpt.

De MGR is hiermee op de goede weg en wij verwachten dat ook in de komende jaren uitvoering wordt gegeven aan het sturen op kwaliteit tegen zo laag mogelijke kosten en controle op doelmatigheid en rechtmatigheid. Graag zouden we inzicht willen hebben in de kwaliteit en kostenverbetering met minder gecontracteerde partijen. In het kader van de financiële positie van de gemeente en het kostenbewustzijn plaatsen wij de opdracht voor een efficiënte uitvoering in het sociaal domein.

Het kan voor het onderwijs lastig zijn in coronatijd om te monitoren of jongeren echt aangehaakt zijn en blijven op het (online)onderwijs. Daarom doen we een beroep op het RBL om mee te denken en mee te kijken nu er minder verzuimmeldingen waren in 2020.

Het Algemeen Bestuur van de MGR heeft ingestemd met de vorming van bestemmingsreserves voor de modules. Wij benadrukken dat wij er belang aan hechten dat deze bestemmingsreserves slechts voor dringende zaken worden ingezet.

de griffier, de voorzitter,

Mr. M. Smits-Jansen

Drs. A.J. van Hout

GEMEENTE ZEVENAAR

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
T.a.v. mevr. H. Wiselius
Dorpsplein 1
6931CZ WESTERVOORT

datum 13 april 2021
zaaknummer Z/21/385892/UIT/21/1020345
onderwerp Concept zienswijze
contactpersoon Riemer Dekker

Beste mevrouw Wiselius,

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van uw jaarstukken 2020, gewijzigde begroting 2021, uitvoeringsprogramma 2022 en ontwerpmeerjarenbegroting 2022-2025. Wij stellen onze raad voor een zienswijze in te dienen. Op 2 juni 2021 zal onze raad hiertoe een besluit nemen.
Om aan de gestelde termijnen te voldoen en de MGR in staat te stellen tijdig een reactienota ten behoeve van het Dagelijks Bestuur op te kunnen stellen, delen wij hierbij onze zienswijze in concept. Wij sturen u na 2 juni 2021 onze definitieve zienswijze toe.

Zienswijze
De MGR is uitgegroeid tot een stabiele uitvoeringsorganisatie die Zevenaar een duidelijke meerwaarde biedt. De MGR opereert binnen de gestelde beleidsinhoudelijke en financiële kaders. Wij zijn tevreden over de geleverde prestaties en het in de rapportages geboden inzicht. Wij complimenteren de MGR met de behaalde resultaten en wij zetten de samenwerking met vertrouwen voort.

Met betrekking tot de verschillende inhoudelijke modules hebben wij geen specifieke wensen of bedenkingen bij de gewijzigde begroting 2021, het uitvoeringsprogramma 2022 en de ontwerpmeerjarenbegroting 2022-2025. Wel willen wij meegeven dat wij het streven naar verdere integraliteit, synergie en kruisbestuiving tussen de verschillende modules onderschrijven, mits dit past binnen de gestelde financiële kaders.

Tenslotte vragen wij u met betrekking tot de gevolgen van de coronacrisis tijdig te communiceren als hierdoor financiële consequenties voor de gemeenten ontstaan.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Zevenaar,

Danielle Jansen
secretaris

Lucien van Riswijk
burgemeester

Generaal Urquhartlaan 4
6861 GG Oosterbeek

Postbus 9100
6860 HA Oosterbeek
Telefoon (026) 33 48 111
Fax (026) 33 48 310

Internet www.renkum.nl

MGR Centraal Gelderland
ter attentie van het dagelijks bestuur
Postbus 2100
6802 CC ARNHEM

Datum	Onderwerp
7 juni 2021	Zienswijze conceptbegroting 2022 MGRsdcg

Beste leden van het dagelijks bestuur,

Op 26 mei jongstleden heeft de raad van de gemeente Renkum besloten om geen gebruik te maken van de mogelijkheid tot het indienen van een zienswijze op de ontwerpbegroting 2022 van de MGR sociaal domein centraal Gelderland.

Wij wensen u in de uitvoering van uw taken veel succes.

Met vriendelijke groet,

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN RENKUM
Namens hen,

E. (Esther) van Haarlem
Manager Sociaal Domein

Uw brief van	*Uw kenmerk*	*Behandeld door*	
nvt	nvt	J.G. (Joan) de Graaff	
Verzenddatum van deze brief	*Ons kenmerk*	(026) 33 48 511	*Bijlage*
	135705	j.de.graaff@renkum.nl	

Raadsbesluit

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Jaarstukken 2020 en conceptbegrotingen 2022 e.v. gemeenschappelijke regelingen (gecombineerd)

De raad van de gemeente Rozendaal, gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 4 mei 2021

Besluit:

1. Kennis te nemen van de jaarstukken 2020 van de gemeenschappelijke regelingen ODRA, Gelders Archief, MGR en het GO Regio Arnhem Nijmegen.
2. Kennis te nemen van conceptbegrotingen 2022 – 2025 van ODRA, Gelders Archief, MGR en de BVO DRAN, alsmede van de concept-begrotingswijziging MGR 2021.
3. Geen zienswijze in te dienen bij de genoemde conceptbegrotingen, begrotingswijziging en jaarrekening.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de gemeenteraad van Rozendaal d.d. 25 mei 2021.

Klaas Schaap,
griffier

Ester Weststeijn,
burgemeester

Aldus conform besloten
in de Raadsvergadering

25 MEI 2021

Vragen gemeenteraad Rozendaal over de concept regionale agenda en ontwerpbegroting GMRAN (juni 2020)

Thema 1: groene groei als ambitie; wezensvraag meerwaarde (geïntensiveerde) regionale samenwerking	
1. Wat is de reden om groei van economie weer centraal te stellen? Kunnen we onze regionale ambities halen zonder bedrijfsmatige groei?	We weten dat het aantal inwoners in onze regio toeneemt en dat de kwalitatieve welvaartsontwikkeling achter blijft. Er is urgentie om de problemen van werkloosheid, huisvesting en bereikbaarheid te lijf te gaan. Gezamenlijke inzet is noodzakelijk om iedereen werk en een huis te kunnen bieden (de inzet is de komende jaren 60.000 woningen in onze regio), de regio bereikbaar te houden, duurzaam en energieneutraal te maken én daarbij onze groene leefomgeving en natuurgebieden te behouden en versterken. Met de regionale agenda maken we stappen die niet puur gericht zijn op economische groei, maar juist op 'groene groei'. De vijf opgaven moeten in samenhang met elkaar gezien worden, als samenhangende aanpak om te werken aan een regio waarin groei en groen in balans zijn.
2. Hoe benchmarken we onze positie als top circulaire, duurzame en groene regio? 3. Het AB zou in Q2 de mogelijkheden van de toepassing van een 'monitor Brede Welvaart' onderzoeken. - Is die mogelijkheid inmiddels onderzocht? - Wat is de uitkomst van dat onderzoek?	Wij ondersteunen de noodzaak tot benchmarken. We moeten immers weten of inspanning en resultaat in redelijke verhouding tot elkaar staan. Er wordt onderzocht of de Monitor Brede Welvaart (een landelijk instrument van de Rabobank) op het niveau van onze regio als monitorinstrument kan dienen. Daarover is op dit moment nog niets bekend. Ook op de afzonderlijke opgaven vindt monitoring en evaluatie plaats. Ons college roept in de reactie op de stukken op om bewust een 'stopstrategie' te hanteren indien activiteiten beter niet, niet nu, of beter provinciaal, subregionaal of lokaal opgepakt kunnen worden. Tussen regio's onderling vindt veel interactie en kennisuitwisseling plaats. Alle regio's hebben immers met dezelfde maatschappelijke vraagstukken te maken en woorden als circulair, duurzaam en groen komen op één of andere manier in de visie van iedere regio aan de orde. De inzet per regio verschilt, omdat de context verschilt, de urgentie verschilt, de rol van de bedrijfsleven en provincie verschilt etc. Desalniettemin kunnen we via monitoring (Brede Welvaart of anderszins) inzichtelijk maken of onze regio 'opstoomt' ten opzicht van andere regio's in Nederland en/of vergelijkbare regio's in ons eigen land of daarbuiten. We zullen blijvend aandacht vragen voor monitoring en evaluatie in bestuurlijke bijeenkomsten en het AB van de regio.
4. Wat is de plus op alles wat er al regionaal al loopt van vóór 2021? Zijn alle lopende zaken overgenomen in de voorliggende agenda of blijven er nog extra regionale projecten/studies lopen?	In deze (versterkte) regionale samenwerking komen in principe alle samenwerkingsonderwerpen en projecten terug waarop ook de afgelopen jaren al samengewerkt werd in het GO Regio Arnhem Nijmegen (en soms op andere, subregionale, tafels). In principe zijn er 'geen losse eindjes'.

	- Bijv. Ontspannen regio: alles wat al liep is opgenomen in de opgave, in samenhang, zodat het elkaar meer versterkt. - Bijv. Circulaire Regio: alles wat al liep is opgenomen in de opgave. Rozendaal doet mee met Uitvoeringsprogramma GWW en met de RES (verplicht; al gestart voor de start van de GMRAN), maar niet met gezamenlijke energie-inkoop.
Thema 2: financiën en democratische legitimatie	
5. Is het zo dat de hoogte van de gemeentelijke bijdrage per deelopgave gedurende de looptijd van de overeenkomst kan worden aangepast, waarbij slechts meerderheid AB nodig is?	Nee. Raden teken in najaar in voor een jaar, o.b.v. financieringsvraag die er dan ligt. Aanvullende middelen per deelopgave kunnen theoretisch via het AB aan de raden gevraagd worden, zoals via de oude collectezakmethode van het GO Regio Arnhem Nijmegen. Dit lijkt echter vooralsnog onwaarschijnlijk, omdat juist bewust gekozen is voor een jaarlijkse afweging op inhoud en financiën in alle raden. AB leden blijven als lokaal bestuurder te allen tijde verantwoording schuldig aan hun lokale raad.
6. Aan welke deelopgaven wil B&W voor Rozendaal meedoen? Wat is de prioritering van B&W voor Rozendaal ten aanzien van de 5 deelopgaven. Welke is het belangrijkst, welke het minst belangrijk voor Rozendaal?	Het college stelt voor om aan alle vijf de opgaven mee te doen vanwege de onderlinge samenhang, en omdat alle opgaven indirect of direct ook het belang van Rozendaal raken (Verbonden Regio: raakt ons woon-werk verkeer; Circulaire Regio: raakt ook onze inzet in de RES; Ontspannen Regio raakt direct onze natuurgebieden etc.). We zijn vanuit een positief-kritische grondhouding voortdurend alert op 1) behapbare ambities en concrete resultaten; 2) zorgvuldige toedeling van taken en verantwoordelijkheden tussen bestuurslagen en andere partners en 3) een 'lean & mean' manier van samenwerken en het voorkomen van een topzware organisatie en bestuurlijke drukte. We hebben daarom een aantal vragen en opmerkingen meegegeven aan het AB, mede op basis van de inbreng van uw raad, zodat uw raad in het najaar een afgewogen oordeel kan vellen.
7. De agenda bevat veelal studies; wat wordt van wie verwacht aan financiering voor het realiseren van de plannen/uitkomsten van de studies? Wie staat er voor die financiering aan de lat: is dat per definitie de héle regio (alle gemeenten), of kan dat ook op het niveau van de subregio zijn? (Naast beoogde financiering van provincie, triple helix partners etc.) 8. Een start met brede plannenmakerij is goed voor de start maar dat kan niet jaar in jaar blijven lopen. Welke concrete uitkomsten van de plannenmakerij verwacht u in 2022 en	In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat het eerste jaar van de versterkte samenwerking (2022) nu eenmaal vraagt om voorbereidingen handelingen om daarmee gefundeerd plannen en projecten uit te voeren. Deze onderzoeken zijn ook noodzakelijk om externe financiering te kunnen verwerven. Wanneer er concrete plannen liggen zal vaak ook een bijdrage van de regio(gemeenten) worden gevraagd. Dit is vaak voorwaardelijk om cofinanciering van derden te kunnen binnenhalen. De opgave agenda is vooralsnog gericht op 2021 en 2022. Waar mogelijk zijn resultaten concreet gemaakt. Het is goed denkbaar dat uit studies etc. nieuwe activiteiten voortvloeien voor 2023 e.v. Dat wordt dan volgend jaar aan de raden voorgelegd via een geactualiseerde agenda en nieuwe begroting. Dan volgt een nieuwe lokale afweging, ook over de financiering. Financiering is per definitie op veel van de activiteiten een zaak van gezamenlijkheid: daarom ook de langjarige Investeringsagenda (dummy zit

wil u in 2023 in concrete projecten gaan realiseren projecten? Vallen die projecten dan ook automatisch in de opgave waar we nu op in tekenen of volgen aparte besluiten voor de realisatieprojecten buiten de begroting van de regionale opgave agenda?	bij de stukken), als concretisering van het Bestuursakkoord van regio, provincie en TEB. Op onderdelen zal mogelijk sprake zijn van het Rijk als medefinancier. Nu de kabinetsformatie nog loopt is dat moeilijk te voorspellen. Iedereen die heeft ingeschreven betaalt in principe alles mee. Soms zal de uitwerking (en financiering) van een bepaalde activiteit op gemeentelijke schaal of subregionale schaal plaatsvinden, denk aan omgevingsplan voor zonnepark. Of (de financiering) van de realisatie van bepaalde activiteiten/projecten onder de opgaven valt waar dit jaar op ingetekend wordt, verschilt per opgave. Bij verschillende acties in bijvoorbeeld de Circulaire Regio is in de financiering voor dit jaar al rekening gehouden met implementatie binnen gemeenten (GWW-project, implementatie duurzaam bouwen, inkoop energie). En iedere gemeente betaalt mee voor de RES, ook als de gemeente niet intekent voor Circulaire Regio.
9. Opgave Verbonden regio omvat aan € 1,2 mln voor vnl. studies en plannen in 2021. Er wordt een bijdrage van 1,42 mln voorzien van het rijk, regionaal mobiliteitsfond etc. Wat gebeurt er met de plannen of financieringsvraag indien dit (deels) niet doorgaat?	Als rijksfinanciering tegenvalt en regio (en provincie) er niet in slagen aanvullende financiering te vinden, moeten prioriteiten en bijpassende uitgaven opnieuw worden gewogen.
10. Hoe is in de opgave Circulaire regio rekening gehouden met de financiering van het rijk?	M.n. voor RES wordt rekening gehouden met rijksbijdragen. De kosten voor gemeenten zijn nu niet meegenomen in de begroting. Voor 2021 is inmiddels bekend dat er extra financiering van het rijk naar de regio komt. De opgave Circulaire regio is overigens meer dan de RES. Onderdeel van de plannen is om in beeld te brengen welke bijdragen derden inbrengen.
11. Voor het oprichten van de GR werd als argument gebruikt dat zo een verbetering optrad van de democratische controle en verantwoording. Waarin is dit verbeterd? 12. Wat vindt u van de stelling dat het AB als collectief aan niemand verantwoording verschuldigd is, aldus de verantwoordingsrelaties?	We noemen, zonder uitputtend te willen zijn: - de deelnemende gemeenteraden maken jaarlijks een afweging om in te tekenen op de opgaveagenda; - raden krijgen aan de voorkant de gelegenheid om de agenda voor dat jaar te verrijken; - er is voorzien in meerdere raadsontmoetingen per jaar; - het informatieprotocol bevat afspraken over de informatievoorziening richting de raden; - er is een Regio Agendacommissie (RAC) ingesteld (namens de raad van Rozendaal nemen raadsleden Hupkes en Vd Akker daaraan deel).

	Via deze afspraken is, méér dan ooit te voren, een positie voor de raden aan de voorkant van het proces én gedurende het proces geborgd. Daarbij zijn alle leden van het AB per definitie verantwoording schuldig aan hun eigen gemeenteraad.
13. De doelen en acties staan soms haaks op of conflicteren met die van de andere deelopdrachten c.q. haaks op/conflicterend met de kaderstellende taak van de provincie/gemeente en diens democratisch gekozen organen. Neemt de GR hierin taken over die niet bij een GR thuishoren (ook o.a. t.a.v. prioritering)? 14. Bestuursovereenkomst tussen De Groene Metropool, Provincie en TEB. Ondertekenaar namens TEB maakt ook onderdeel uit van het AB van De Groene Metropool. Breder neergezet is TEB zeer nauw gelinkt aan De Groene Metropool. Kan conflict of interest optreden?	Nee, de GR kan geen taken overnemen zonder mandaat van de deelnemende gemeenten. Terecht wordt opgemerkt dat er conflicterende belangen kunnen zijn, met deelnemende gemeenten en ook met TEB. Het is voor alle deelnemers zaak deze belangen expliciet te maken en hier open over te zijn.
15. Uit de stukken blijkt een verplichte deelname betreffende RPW. Op een eerder door BGR gestelde vraag gaf B&W als antwoord dat Rozendaal niet automatisch deelneemt aan de deelopdracht. Is het toen gegeven antwoord achteraf niet correct?	Wij hebben de vraag begrepen als afzonderlijke deelopdracht die tot uitvoering wordt gebracht, waarbij echt geïnvesteerd moet worden in de ruimtelijke omgeving door betrokken partijen. Daar is hier geen sprake van. De RPW is hier onderdeel van de bredere, samenhangende regionale agenda.
Thema 3: meerwaarde van de regionale samenwerking (t.o.v. subregionaal, lokaal of provincie) en voorkomen van dubbel werk	
16. Hoe is bepaald of iets een regionaal vraagstuk is/wanneer er meerwaarde is van regionaal oppakken?	Iedere organisatie, en dus mogelijk ook onze versterkte regionale samenwerking, heeft de neiging om het eigen bestaansrecht te onderbouwen en zichzelf daarmee 'groot' te maken. Dat vraagt continu scherp zijn op 'moet het zo', 'moet het nu' en 'doet een ander het al niet'. De rol van de raden is ook mede om die kritische kaderstellende en controlerende rol te pakken. Wij hebben in onze voorlopige reactie namens Rozendaal dan ook nadrukkelijk aandacht gevraagd voor dit vraagstuk: 'selecteren aan de poort' op welke speerpunten en activiteiten de regionale samenwerking én een regionale investering logisch is, in plaats van provinciale sturing, subregionale samenwerking of een lokale aanpak. Daarnaast hebben we in onze reactie ook gepleit voor een krachtige provincie die, met respect voor de gemeentelijke autonomie, stevig agenderend, sturend en (financieel) ondersteunend is. Een provincie

	die ruimte laat, maar ook krachtig rol neemt op onder andere de mobiliteitsopgave, wonen en opgaven in natuur en landschap. In veel gevallen zijn speerpunten in de regionale agenda opgenomen omdat ze gemeentegrenzen overschrijden én omdat het articuleren van het regionale belang kan zorgen voor medewerking en medefinanciering van andere partijen. De inzet van de regio is dan vooral gelegen in coördineren en lobbyen. De hoofdmoot van de inzet komt van de belanghebbende partijen zelf, zoals de betrokken gemeenten, provincie, Rijk en anderen.
De onderstaande vragen 17 t/m 26 gaan in onze opvatting allemaal over de meerwaarde van een deel van een opgave als regionale actie en het voorkomen van dubbel werk. We beantwoorden deze vragen zo goed mogelijk, maar voor een deel zijn het ook vragen die we onszelf (als college van B&W) ook stellen. We hebben een deel van deze vragen dan ook opgenomen in de bestuurlijke reactie die we aan het AB sturen (zie de bijlage van de bestuurlijke reactie).	
17. Speerpunt 1 opgave Circulaire regio (circulaire bouw en infrastructuur): dit lijkt landelijk, provinciaal dan wel lokaal. Wat is de meerwaarde van de regio?	Vraag is opgenomen in de bijlage van onze bestuurlijke reactie.
18. Speerpunt 3 opgave Verbonden regio (stationsgebied Nijmegen): waarom ziet men dat niet als stedelijke ontwikkeling Nijmegen?	Een goede ontsluiting van stationsgebied Nijmegen is ook van belang voor de regio (werkgelegenheid, cultuur, onderwijs, medische zorg). Het benadrukken van dit regionale belang vergroot de kansen op externe financiering via de lobby. De inzet van de regio hierop zal beperkt zijn, het leeuwendeel van de inzet ligt daar waar het primair hoort, bij de gemeente Nijmegen. Nijmegen zet daar vooral eigen mensen en middelen op in. De vraag is ook opgenomen in de bijlage van onze bestuurlijke reactie.
19. Speerpunt 4 opgave Verbonden regio (gedragsaanpak duurzame mobiliteit): waarom is dit een GR issue? En wat zijn dan de eventuele regionale instrumenten?	Vraag is opgenomen in de bijlage van onze bestuurlijke reactie.
20. Opgave Verbonden regio, Investeringskalender verkeersveiligheid: de investeringen moeten worden betaald door rijksoverheid, provincie of gemeente. Wat is de meerwaarde van acties van de GR?	Vraag is opgenomen in de bijlage van onze bestuurlijke reactie.
21. Speerpunt 2 opgave Ontspannen regio (bruisende binnensteden krachtige kernen): waarom ziet men dat niet als gemeentelijke opgave? Het regionaal belang van aantrekkelijke zaken in de stad zit al in speerpunt 1 en 4. Wat gaat er	We weten dat gemeenten en provincie veel doen ten behoeve van hun steden en kernen, ook wat betreft de investeringen in culturele infrastructuur. De regio gaat dat niet overnemen. Maar gemeenten geven ook aan dat zij voor het voorzieningenniveau wederzijds van elkaar afhankelijk zijn (theater in de stad, recreëren in de kernen). Het optimaal benutten en versterken van die wederzijdse afhankelijkheid

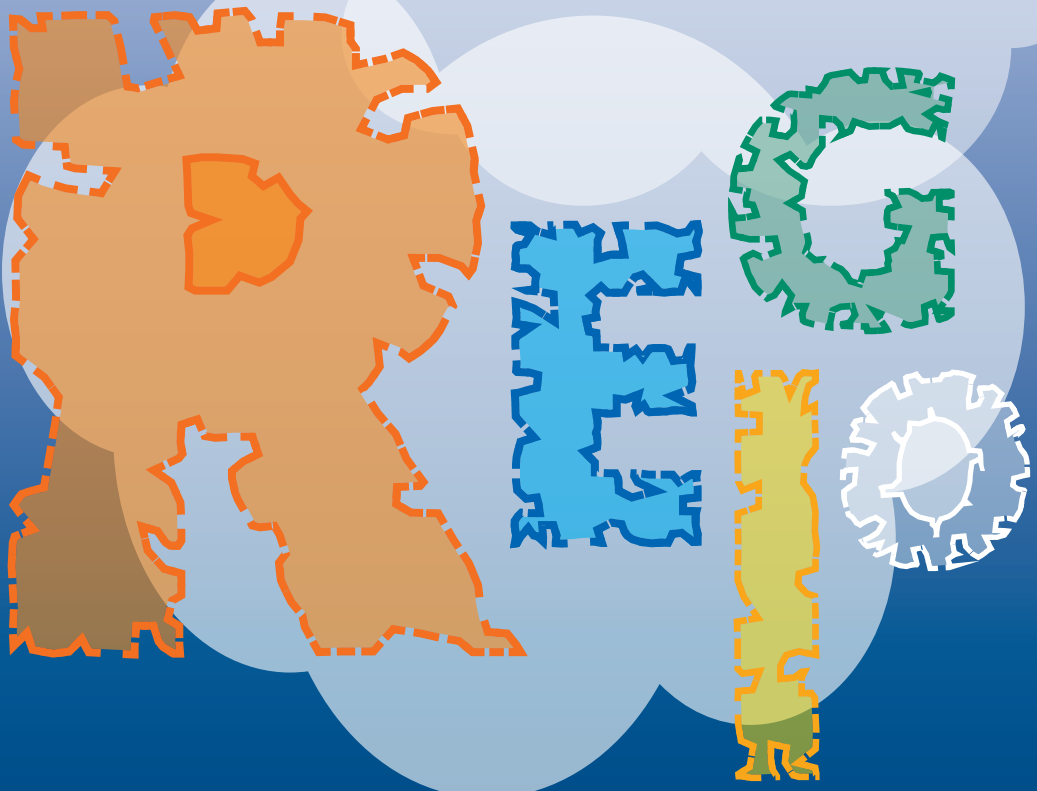
mis als dit speerpunt bij de verschillende gemeentes gelaten wordt? 22. Speerpunt 4 Ontspannen regio (sterke culturele infrastructuur): is kaderstelling en investering in cultuur niet meer aan kabinet, provincie dan wel gemeenteraad, met een belangrijke rol voor culturele organisaties. Wat is de meerwaarde van regio?	pakken we regionaal op. Daarom een analyse en toekomstbeeld. Dit kan enerzijds gemeenten helpen in het maken van keuzes voor hun eigen gemeente. Daarnaast komt de regio met één analyse en toekomstbeeld wellicht gezamenlijk wel in aanmerkingen voor regelingen van provincie en rijk waar gemeenten individueel niet voor in aanmerking komen. Dat willen we verkennen. De vraag is overigens ook opgenomen in de bijlage van onze bestuurlijke reactie.
23. Opgave Productieve regio: veel van de genoemde zaken worden ook gestimuleerd door de Kamer van Koophandel. Bovendien stimuleert de circulaire opgave dit ook al heel sterk en biedt ondernemerskansen. Kunt u aangeven welke resultaten deze opgave oplevert?	KvK heeft wettelijk ingekaderde taken. De regio identificeert wat er additioneel nodig is om ambities waar te maken. De regio gaat in de definitieve versie de resultaten smart maken en tweejaarlijks monitoren. De vraag is ook opgenomen in de bijlage van onze bestuurlijke reactie.
24. Opgave Groene Groei: er loopt een verstedelijkingsstrategie samen met FoodValley. Via andere opgaven zijn zaken als circulariteit en bereikbaarheid en fijne woonomgeving geborgd. Kunt u toelichten wat er echt bovenop komt in deze opgave of moeten wij het meer zien als bundeling van de bestaande initiatieven?	Het speerpunt Leefomgeving behelst het eerder gestarte traject met de Regio FoodValley (en Rijk en provincie) rond de Verstedelijkingsstrategie. De verstedelijkingstrategie bouwt verder op afspraken die er al liggen: de Omgevingsagenda Oost (rijk & provincies Gelderland en Overijssel), de NOVI-propositie Groene Metropoolregio (regio Arnhem-Nijmegen en Foodvalley), de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen en de Strategische Agenda Foodvalley 2020 - 2025 (Regio Foodvalley). Er komt dus niets ‘nieuws’ bij; het lopende traject rond de verstedelijkingsstrategie wordt ondergebracht in de opgave Groene Groei, waarmee de verbinding met samenhangende onderwerpen beter geborgd wordt. De Verstedelijkingsstrategie richt zich op de langetermijnplanning van toekomstige woon- en werklocaties tot 2040. Deze strategie laat zien hoe de GMRAN de groei van landschap, wonen, economie en mobiliteit goed vorm geeft. Ook helpt de strategie de daarvoor benodigde investeringen te vinden. Uw raad ontvangt binnenkort een raadsinformatiebrief, waarin u geïnformeerd wordt over de consultatieronde van de concept verstedelijkingsstrategie, vooruitlopend op de besluitvorming die is voorzien in de periode september/oktober 2021.
25. Woningbouw wordt al sinds jaar en dag afgestemd. Wat gaat de metropoolregio hierin efficiënter doen?	In 2020 is door de regio, met provincie, Rijk en partners, een Woondeal gesloten. Deze Woondeal (speerpunt 1 Wonen in balans) is veel meer dan de afstemming van woningbouw. In de regionale agenda is op bladzijde 68 aangegeven wat de regio en de partners in vijf jaar willen bereiken (blz. 68/69).

26. Hoe worden dubbelingen voorkomen bijvoorbeeld bij: - Energieloketten in opgave Circulaire regio: die bestaan al en draaien op bijdragen van de gemeenten (bijv. Loket Midden Gelderland), gaat de financiering van deze loketten volledig over naar de GMRAN en waarom? Waarom zou GMRAN dat dan 'beter' doen? - Kennisdeling aardgasvrije wijken hoort bij de verleende subsidie en wordt daarmee al georganiseerd. Wat is de meerwaarde van de inzet van de metropool regio?	W.b. de energieloketten: de GMR gaat deze financiering niet overnemen. De actie betreft alleen een (beperkt) onderzoek naar de meerwaarde van gezamenlijk aanbesteden. W.b. kennisdeling aardgasvrije wijken: de kennisdeling GMR richt zich er met name op gemeenten die nu nog in beperkte mate actief zijn met dit onderwerp.
Overig	
27. Verhouding regioagenda <-> provinciaal <-> lokaal beleid: hoe verhouden deze plannen zicht t.o.v. de provinciale omgevingsvisie en de lokale omgevingsvisies die nu worden opgesteld? Moeten de plannen van de regio lokaal geincorporeerd als je meedoet met een opgave?	Deze vraag is te algemeen om eenvoudig te kunnen beantwoorden. In algemene zin geldt dat regionale afspraken vragen om verankering in lokaal beleid. De regio pakt lokale uitdagingen op, die ondergebracht zijn in de vijf opgaven. Niet alle acties/afspraken uit deze opgaven/speerpunten vraagt om vertaling in lokale (omgevings)beleid. In de Opgave Groene Groeiregio is dit in speerpunt 2 specifiek benoemd (blz. 71).
28. Inkoop duurzame energie is niet complex. Welk inkoopvoordeel (kostendaling energieprijs) wil de metropoolregio realiseren door de gezamenlijk aanbesteding. Wat is het doel voor kWh elektriciteit en m3 gasprijs?	Deze technische vraag geven wij mee aan de regio.

ADVIES VAN DE RAAD VOOR HET OPENBAAR BESTUUR

DROOMLAND OF NIEMANDSLAND?

UITGANGSPUNTEN VOOR HET BESTUREN VAN REGIO'S

DE RAAD VOOR HET OPENBAAR BESTUUR
is een onafhankelijk adviesorgaan van de regering en het parlement. De ROB adviseert – gevraagd of op eigen initiatief – over de inrichting en het functioneren van het openbaar bestuur en de beleidsmatige aspecten van financiële verhoudingen tussen Rijk, gemeenten en provincies. Extra aandacht gaat uit naar de beginselen van democratie en rechtsstaat.

WETTELIJKE VERANKERING
De ROB is ingesteld bij Wet van 12 december 1996 (Wet op de raad voor het openbaar bestuur, Staatsblad 1996, nr. 623). Per 1 juli 2017 is de adviesfunctie van de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) overgedragen aan de Raad voor het Openbaar Bestuur. De Rfv was ingesteld bij wet van 21 februari 1997.

De geschiedenis van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) gaat terug tot in 1960. Toen werd de Raad voor de gemeentefinanciën (Rgf) opgericht. In 1965 werd de Raad voor de Territoriale Decentralisatie (RTD) ingesteld. Beide zijn voorlopers van de huidige Raad voor het Openbaar Bestuur.

WERKWIJZE
Adviesaanvragen kunnen van alle ministeries en van de beide Kamers der Staten-Generaal afkomstig zijn. De ROB baseert zijn adviezen op bestuurlijke kennis en ervaring, state-of-the-art wetenschappelijke inzichten en kennisname van opinies en inzichten uit de samenleving. Ook via andere activiteiten (lezingen, rondetafelgesprekken, congressen, inleidingen) levert de ROB een bijdrage aan het politiek-bestuurlijke en maatschappelijke debat over het functioneren van het openbaar bestuur en de democratie.

SAMENSTELLING
De Raad bestaat uit een voorzitter en acht leden die worden benoemd bij Koninklijk Besluit. Zij zijn geselecteerd op basis van hun deskundigheid en maatschappelijke ervaring. Daarnaast kan de Raad voor projecten tijdelijke raadsleden aanstellen.

STAF
Een compacte staf ondersteunt de ROB. De secretaris en zijn medewerkers leggen over hun werk verantwoording af aan de Raad.

ADRESGEGEVENS
Bezoekadres: Korte Voorhout 7
Postadres: Postbus 20011,
2500 EA Den Haag
T 070 426 7540
E info@raadopenbaarbestuur.nl
www.raadopenbaarbestuur.nl
@Raad_ROB

Vormgeving: Studio Tint, Den Haag
© juni 2021 Raad voor het Openbaar Bestuur
ISBN/EAN 978-90-5991-137-6
NUR 823

Voorwoord

Tijdens de debatten in de Tweede Kamer over de jeugdzorg in het najaar van 2019 en de eerste maanden van 2020, constateerden enkele woordvoerders dat steeds meer gedecentraliseerde taken in de zorg op regionaal niveau zijn belegd. Nu het kabinet ervoor koos om gemeenten ook in de jeugdzorg niet vrijblijvend te laten samenwerken op regionaal niveau, vroegen deze Kamerleden zich af of enige regie in deze regionalisering gewenst was. Uiteindelijk nam de Tweede Kamer een motie aan waarin de regering werd verzocht de Raad voor het Openbaar Bestuur advies te vragen over 'de kansen en risico's van de huidige en toenemende regionalisering in de zorg, en of de schaal van de huidige regio's, inclusief het aantal regio's, past bij een doelmatige uitvoering en bestuurlijke inrichting van Nederland'.

Het kabinet koos ervoor om de motie te vertalen in een adviesvraag die de tendens van regionalisering breder agendeert dan die in de zorg alleen. Minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wijst erop dat 'regionalisering' ook plaatsvindt in andere domeinen, zoals bij Regionale Energie Strategieën, de Omgevingswet die straks om regionale afwegingen vraagt en de bestrijding van de coronacrisis en de rol daarbij van veiligheidsregio's. De minister stelt vervolgens een urgente vraag: 'Ondanks dat het ogenschijnlijk steeds lukt om voor afzonderlijke opgaven een passende *governance* te vinden binnen het bestaande kader van organieke wetten, klinkt inmiddels steeds luider de vraag of gemeenten nog voldoende grip hebben op of sturing kunnen geven aan het samenstel van samenwerkingsverbanden en daarmee op de realisatie van hun maatschappelijke opgaven.'

De Raad voor het Openbaar Bestuur heeft met dit advies de dubbelhartigheid die in regio's ligt besloten willen adresseren. Enerzijds blijkt de regio een adequate schaal om de aanpak van tal van maatschappelijke opgaven te organiseren: de regio als droomland. Anderzijds stelt de Raad vast dat de regio in het Nederlandse binnenlandse bestuur een problematische want een formeel niet bestaande organieke bestuurseenheid is. Om de uitgebreide en grondige analyse van dit advies samen te vatten: opgave en uitvoering, bestuurlijk vermogen, verantwoordelijkheden en financiën (kaderstelling en controle) en democratische legitimiteit zijn in de regio niet in balans. De regio is op dat punt een niemandsland.

De Raad realiseerde zich dat sinds de Tweede Wereldoorlog al vele lijvige rapporten zijn verschenen met voorstellen om de bestuurlijke organisatie van ons land grondig onder handen te nemen. Zonder resultaat, want de basis van gemeenten, provincie en rijk is niet veranderd. Om te voorkomen dat ook dit rapport hetzelfde lot beschoren zou zijn als zijn vele voorgangers heeft de Raad niet een nieuwe structuur willen ontwerpen. Om de in dit rapport beschreven spanning te verlichten adviseert de Raad om voor het besturen van de regio zes uitgangspunten toe te passen: de inhoud staat centraal, het bestuur is democratisch gelegitimeerd, regio's kennen een bepaalde mate van autonomie, de indeling is meer congruent maar er is in voldoende mate ruimte voor verschil, en bij het besturen van de regio hoort een passend financieel arrangement. Wanneer deze stappen in praktijk worden onderschreven en toegepast zijn vervolgstappen mogelijk.

Dit advies werd voorbereid door een werkgroep onder voorzitterschap van Kees Jan de Vet. Katrien Termeer, Caspar van den Berg en Frank van Ommeren waren de andere leden van de werkgroep. Michael Mekel ondersteunde de werkgroep vanuit de staf, met medewerking van Rien Fraanje, Pieter de Jong en Gerber van Nijendaal.

Wij hopen dat dit advies helpt bij het urgente gesprek over de rol van regio's bij de aanpak van de grote opgaven van deze tijd. Want zoals dit advies opmerkt: de regio is een blijvertje. En: er is werk aan de winkel voor alle bestuurslagen om regio's beter en democratischer te organiseren.

Han Polman
Voorzitter Raad voor het Openbaar Bestuur

Rien Fraanje
Secretaris-directeur

Inhoud

Voorwoord **3**

Advies: Droomland of niemandsland?
Uitganspunten voor het besturen van regio's **6**

1 Inleiding **13**
1.1 Aanleiding 13
1.2 Adviesaanvraag 13
1.3 Leeswijzer 14

2 Achtergrond, urgentie en probleemanalyse **15**
2.1 Achtergrond 15
2.2 Urgentie 22
2.3 Probleemanalyse 24
2.4 Tussenconclusie 29

3 Uitgangspunten voor het besturen van regio's **30**

4 Stappen vooruit in het besturen van regio's **35**

Literatuur **40**

Bijlage I Adviesaanvraag 42

Bijlage II Democratische legitimiteit 47

Bijlage III Differentiatie 52

Bijlage IV Samenstelling Raad voor het Openbaar Bestuur 54

Advies: Droomland of niemandsland? Uitganspunten voor het besturen van regio's

Aanleiding

Een effectieve en democratische sturing van de grote toekomstige maatschappelijke opgaven kan niet los worden gezien van het besturen van regio's. Of het nu gaat over woningbouw (één miljoen woningen er bij), het klimaatakkoord met een nieuwe Brusselse CO_2-norm, de stikstofaanpak, of over gebieden als jeugd, werk en inkomen en arbeidsmarkt. Nieuw is de aandacht voor regio's niet. Maar de vraag is of het bestuur zich (nog steeds) voldoende kan aanpassen aan nieuwe vraagstukken waar het zich voor gesteld ziet. Reden voor de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om de Raad voor het Openbaar Bestuur te vragen advies uit te brengen over het effectief en democratisch gelegitimeerd organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal.

Regionale benadering wint terrein...

Voor allerlei maatschappelijke opgaven is de regionale schaal steeds meer de schaal om die opgaven te aan te pakken. Er bestaat brede steun voor de één-overheidsgedachte, dat overheden moeten samenwerken om de grote opgaven het hoofd te bieden. En in praktijk blijkt dat verschillende overheden samenwerken in bestuurlijk regionale ecosystemen. De regio als droomland.

... maar is niet zonder problemen

Een eenduidig concept voor 'de regio' bestaat niet en dat maakt het debat diffuus. In zijn analyse constateert de Raad vijf knelpunten. In de eerste plaats leiden de toename van (verplichte vormen van) intergemeentelijke samenwerking en vakdepartementaal beleidsmonopolie tot een incongruente lappendeken van regio-indelingen, wat integrale sturing bemoeilijkt. Verder legt de toename van samenwerkingsverbanden en het toegenomen belang van regio's druk op het bestuurlijk vermogen van (met name) gemeenten. Een ander knelpunt betreft de politieke zeggenschap van de gemeente op wat er in regio's gebeurt; die neemt af, maar de inhoudelijke en financiële verantwoordelijkheid blijft. Verder ontberen regio's een heldere democratische legitimatie en is er sprake van een democratisch tekort. Ten slotte ontbreekt een centrale visie op regiovorming, wat leidt tot een mismatch tussen opgaven/taken, schaal en bevoegdheden. De regio als niemandsland.

Groter wordende spanning vraagt om verlichting

Dit alles leidt volgens de Raad tot een steeds groter wordende spanning die zich voordoet bij het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal: opgave en uitvoering, bestuurlijk vermogen, verantwoordelijkheden en financiën (kaderstelling en controle) en democratische legitimiteit zijn niet meer in balans.

Er wordt al heel lang gesproken over het vraagstuk en de discussie vertoont kenmerken van een pendule. De ene keer met een pleidooi voor flexibele arrangementen en organisch bestuur wat inherent onvolkomenheden in zich draagt. De andere keer met een pleidooi voor een structuuroplossing waartegen allerlei bezwaren worden opgeworpen. De regio als droomland of niemandsland? Volgens de Raad is het nodig om de spanning tussen droomland en niemandsland te verlichten.

Zes uitgangspunten

Om de spanning te verlichten adviseert de Raad om voor het besturen van regio's zes uitgangspunten toe te passen: de **inhoud staat centraal**, het bestuur is **democratisch gelegitimeerd**, regio's kennen een bepaalde mate van **autonomie**, de indeling is meer **congruent** maar er is in voldoende mate **ruimte voor verschil**, en bij het besturen van regio's hoort een **passend financieel arrangement**.

1. De inhoud centraal

Er is nood aan een integrale regionale agenda voor vraagstukken van klimaat en energie, wonen, infra en mobiliteit, zorg en onderwijs, economie, werk en inkomen, natuur en het gebruik van de schaarse ruimte. Alle reden om de inhoud centraal te stellen nu deze opgaven nauw met elkaar samenhangen. De regionale opgaven vragen daarom om een passende schaal waarop het bestuur is georganiseerd, zodanig dat het goed is toegerust om zijn taak adequaat te kunnen vervullen.

2. Democratisch gelegitimeerd

Het bestuur van regio's moet democratisch zijn gelegitimeerd. Want als de overheid democratisch tekortschiet, verliest ze haar geloofwaardigheid. Bij de keuze en inrichting van regionaal bestuur moet de democratische legitimiteit als waarde worden afgewogen tegen de waarde van 'bestuurderseffectiviteit'. Regionale opgaven met een beleidsrijk karakter vragen om regionale, politieke en integrale afwegingen. Dit betekent dat taken in beginsel worden toebedeeld aan formele bestuurslagen met een democratisch gekozen volksvertegenwoordiging die zoveel mogelijk integrale afwegingen kan maken.

Waar toebedeling aan een formele bestuurslaag niet is aangewezen, is een meer organische vorm van democratische legitimiteit een optie: maak verantwoording een gespreksthema in de regionale samenwerking, bepaal zelf in de regio wat een passende wijze is van democratische legitimiteit en bij welke volksvertegenwoordiging(en) deze ligt. Deze vorm van geborgde democratische verhoudingen heeft als belangrijk voordeel dat er tenminste één gekozen vertegenwoordigend lichaam de noodzakelijke legitimiteit biedt voor het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal.

3. Autonomie, tenzij

Al heel lang bestaat het spanningsveld tussen de voordelen van centralisatie (bevordering van politieke eenheid, gelijkheid in wetgeving en bestuur) en die van decentralisatie (het decentrale bestuur is beter bekend met de plaatselijke situatie, de mensen zijn meer bij het bestuur betrokken). De strijd over de autonomie speelt ook op het regionale niveau: verplicht of vrijwillig? Wie heeft de autonomie om de beslissing te nemen over het regionale arrangement? Uitgangspunt moet zijn dat de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionaal niveau een proces van regio's zelf moet zijn en van onderop moet komen, tenzij er inhoudelijk zwaarwegende redenen zijn om gemotiveerd van dit uitgangspunt af te wijken.

4. In beginsel een congruente indeling

Congruentie betekent dat overheden hun taken zoveel mogelijk met dezelfde partners uitvoeren, en/of dat de buitengrenzen van samenhangende samenwerkingsgebieden zoveel mogelijk overeenkomen. De Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen constateerde een groeiende onvrede over het grote aantal bestuurlijke regionale samenwerkingsverbanden en de wens om te komen tot een kleiner aantal. In navolging hiervan meent de Raad dat regionale opgaven in beginsel worden georganiseerd langs een consistente en congruente indeling, tenzij de inhoud zwaarwegende redenen geeft om daar van af te wijken. Want hoewel de inhoud van de opgave bepalend is voor regionalisering, is regiovorming niet onbegrensd: voor de bestuurlijke hanteerbaarheid is een heldere ordening nodig. Het tegengaan van de lappendeken en verrommeling is geen doel op zich en betekent ook niet dat er geen ruimte is voor verschil (zie hierna, onder 5.). Maar als opgaven op regionaal niveau zijn opgedeeld in verschillende regionale sectoren, ontbreekt het aan integraal bestuurlijke afwegingen op dat niveau en bestaat het risico van verkokerde inzet van beleidsinstrumenten.

Het uitgangspunt van congruentie borgt enige ordening in regiovorming en dwingt tot scherpe motivering als voor een andere inrichting wordt geko-

zen. Denkbaar is congruentie bijvoorbeeld op fysiek (ruimte, energie, klimaat, wonen, infra), sociaal (zorg, veiligheid) en economisch (economie, werk, inkomen) terrein.

5. Ruimte voor verschil

Veel eerdere voorstellen voor regiovorming ontbeerden steun omdat ze geen recht deden aan de grote diversiteit in ons land. Een uniforme oplossing voor slechts enkele (vaak specifiek Randstedelijke) knelpunten riep elders in het land weerstand op omdat zij aldaar hun bestuurlijke inrichting niet wilden aanpassen aan een oplossing voor een probleem dat zich daar niet voordeed. Dit raakt het vraagstuk van differentiatie. Differentiatie komt neer op het antwoord op de vraag: hebben alle decentrale overheden – alle provincies c.q. alle gemeenten – dezelfde taken en bevoegdheden of kan hierin verschil worden gemaakt?

Gegeven de regionale verscheidenheid in Nederland moet er voor de aanpak van regionale opgaven ruimte zijn voor verschil. Maar die ruimte is niet onbegrensd en vraagt daarom om een kader met uitgangspunten voor gedifferentieerde taaktoedeling. Zo een kader houdt rekening met differentiatie 'van bovenaf' of 'van onderop' en met differentiatie van taken met een uitvoerend karakter of beleidsrijke taken. Het kader houdt ook rekening met de bekostiging van de betreffende taken (zie ook hierna, onder 6.). Het maakt namelijk een groot verschil of het gaat om taken met een overwegend uitvoerend karakter of dat het juist gaat om taken die een grote mate politieke en beleidsmatige vrijheid veronderstellen. Mits de bekostiging daarop is toegesneden kan bij uitvoerende taken waarbij vooral schaal, doelmatigheid en effectiviteit voorop staan, taakdifferentiatie een optie zijn. Bij beleidsmatige taken die een integrale politiek-bestuurlijke afweging vergen, heeft taakdifferentiatie veel verdergaande gevolgen in de bekostigingstechniek.

Geen extra vierde formele bestuurslaag

De inhoud centraal, democratisch gelegitimeerd, autonomie, ruimte voor verschil: het zijn uitganspunten die gemakkelijk optellen tot een vierde bestuurslaag. Die kant wil de Raad niet op. Ervaringen uit het verleden (stadsprovincie, Wgr-plusregio's) zijn niet bestendig gebleken. Er is een begrijpelijke weerstand om naast Rijk, provincies en gemeenten nog een bestuurslaag toe te voegen met zijn eigen bestuurders, volksvertegenwoordigers, ambtelijke organisaties, taken en bevoegdheden. Geen extra vierde bestuurslaag strekt ertoe geen nieuwe formele laag in te richten in het Huis van Thorbecke.

Differentiatie is in de eerste plaats een bestuurlijke keuze. De kracht van differentiatie schuilt in het eigenaarschap: de bestuurslagen die het vermogen en vertrouwen hebben om een opgave of taak uit te voeren, krijgen die toebedeeld en mogen het doen.

6. Passend financieel arrangement

Zoals gezegd moeten de bestuurlijke vormgeving en de democratische borging in samenhang worden gezien met de benodigde financiën. Ook hier is weer het onderscheid te maken tussen beleidsarm en beleidsrijk. Zo is voor verplichte regionale samenwerking met veel landelijke kaders en weinig beleidsruimte, rechtstreekse bekostiging door het Rijk aangewezen. Gemeentelijke bijdragen zouden beperkt moeten blijven voor welomschreven eigen extra wensen van gemeenten of regio's. Opgaven en transities op het gebied van bijvoorbeeld klimaat, verduurzaming, energie en woningbouw, evenals gebieden als jeugd, werk en inkomen en arbeidsmarkt, vergen een meer integrale afweging. Deze opgaven zijn vaak regionaal van aard en vragen de inzet van vele (netwerk-)partners. Ze kennen een onzekere dynamiek en uitkomst en vanwege die onzekerheden is een goede afweging tussen kosten en baten niet eenvoudig: de baten zullen diffuus neerslaan en vaak vallen ze niet bij de investerende partijen. Verder is het moeilijk om verantwoording in een netwerksituatie te organiseren. Deze transities zijn niet eenvoudig aan te pakken met het huidige 'robuust' financieel en bestuurlijk instrumentarium. Voor deze opgaven zijn andere sturings-, verantwoordings- en financieringsinstrumenten nodig. De gewone marktmechanismen voor financiering schieten daartoe tekort.

Aanbevelingen voor stappen vooruit

De Raad doet drie aanbevelingen om stappen vooruit te zetten. Want er moet wat gebeuren, urgente grote maatschappelijke opgaven wachten niet. De aanbevelingen van de Raad zijn gericht op het benutten van regio's en het vlottrekken van de discussie over de bestuurlijke inrichting van regio's. Volgens de Raad vormt de regeerperiode na de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 een uitgelezen moment om hierover afspraken te maken.

1. Start bij aanvang van de nieuwe kabinetsperiode met het vormgeven van bestuurlijk maatwerk bij een aantal maatschappelijke transities die (zonder nadere wetgeving) gedifferentieerd kunnen worden aangepakt

De kwaliteit van regio's, en de verschillen daarin, worden wel gezien, maar nog onvoldoende benut. De vraag is in hoeverre het in de huidige bestuurlijke inrichting mogelijk is om per gebied tegemoet te komen aan de uitdagingen van dat gebied.

In een benadering van geborgde democratische verhoudingen waarin tenminste één gekozen vertegenwoordigend lichaam de noodzakelijke legitimiteit biedt voor het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal, kunnen grote transitieopgaven (denk aan woningbouw of energie) worden overgelaten aan regio's waarin de bestuurslagen het vermogen en het vertrouwen hebben om de opgave uit te voeren. Zeeland en Fryslân springen vooral in het oog: zij beschikken over een sterk bestuurlijk regionaal ecosysteem, precies op de schaal van de provincie, dat kan worden gebruikt voor een arrangement voor bestuurlijk maatwerk.

Bestuurlijk maatwerk is gebaat bij een goed procesontwerp dat tot doel heeft van tevoren duidelijke afspraken te maken over wat de samenwerkende partijen van elkaar mogen verwachten zodat zij elkaar in de loop van het proces niet kunnen teleurstellen. Want opgaven komen alleen succesvol tot resultaat met afgestemde interbestuurlijke afspraken, die passen bij de aard en schaal van de verscheidenheid van regio's die ons land rijk is. Een arrangement voor bestuurlijk maatwerk wordt periodiek geëvalueerd opdat ervan wordt geleerd.

2. Formuleer een afwegingskader over het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal

Om beweging te krijgen in de discussie over de bestuurlijke inrichting van regio's, is volgens de Raad de tijd rijp voor een afwegingskader over taaktoedeling, maatwerk en principes aangaande inhoud en vorm van regionaal bestuur, passend bij het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal. Het afwegingskader komt tot stand in samenspraak met vertegenwoordigers uit het openbaar bestuur die actief zijn op regionale schaal, in dialoog mét regio's.

Voor de Raad zijn de voornoemde zes uitgangspunten leidend voor het afwegingskader. Daarnaast omvat het afwegingskader in ieder geval de volgende elementen:

- Een uitwerking van wat 'de regio' karakteriseert, in termen van taak, opgave, rol, institutionele verhoudingen tot andere bestuurslagen en democratische legitimatie;
- Normen over goed bestuur die (mede) van toepassing zijn op de aanpak van opgaven op regionaal niveau. Het betreft onder meer objectiveerbare kwaliteitseisen over democratie, beleidseffectiviteit, doelmatigheid en betrokkenheid van de samenleving (meer dan alleen volksvertegenwoordigers);
- Een verheldering waaróm (in een gezamenlijk proces met relevante bestuurslagen) een taak wordt toegedeeld, waarbij bij elke taaktoedeling aan of andere ingreep in het decentraal bestuur de expliciete keuze

wordt gemaakt over toedeling aan een bepaalde laag, met welke beleidsruimte en met welke financiële mogelijkheden;
- Ruimte voor instrumenten en hulpmiddelen die gezamenlijke processen over regionale opgaven ondersteunen, ruimte voor wat de Raad voorstelt als de Regionale Kwaliteitskaart.

Regionale Kwaliteitskaart

Voor het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal formuleren decentrale overheden samen met maatschappelijke instellingen, het bedrijfsleven en de inwoners regionale doelstellingen over regionale opgaven. Een gezamenlijk proces waar alle regionale bestuurslagen bij zijn betrokken, dat ruimte biedt voor regionale verscheidenheid en dat rekening houdt met regionale ecosystemen: sociaal, fysiek en bestuurlijk. Op basis van het genoemde afwegingskader (zie hiervóór) en als uitvloeisel van het autonomiebeginsel formuleren betrokkenen gezamenlijke uitgangspunten over de kwaliteit van het bestuur (geen blauwdruk, ruimte voor maatwerk en verschil, en kwaliteitseisen aan democratie en financiële verhoudingen): de Regionale Kwaliteitskaart (zie hoofdstuk 4 voor een nadere uitwerking van de Regionale Kwaliteitskaart).

3. Versterk de stelselverantwoordelijkheid van de minister van BZK

De stelselverantwoordelijkheid van de minister van BZK moet wettelijk worden versterkt als het gaat om het beleid van het Rijk dat betrekking heeft op het decentraal bestuur. Het nieuwe kabinet maakt de minister van BZK verantwoordelijk voor de coördinatie van Rijksbeleid richting het decentraal bestuur en regio's. De minister van BZK is steeds medeondertekenaar van wetten die de decentrale overheden rechtstreeks raken in hun takenpakket, financiën en bevoegdheden. Dit houdt bijvoorbeeld in dat toedeling van taken door vakdepartementen aan decentrale overheden niet kan zonder instemming van de minister van BZK. De versterking van de stelselverantwoordelijkheid van de minister van BZK dient naast het doel van het coördineren van het Rijksbeleid, ook het doel om de rol als hoeder van het decentrale bestuur richting het Rijk beter te vervullen en processen over regionale opgaven 'van onderop' te ondersteunen. Onder meer door goed te luisteren naar regio's. Maak daarom de minister van BZK scherper dan nu verantwoordelijk voor het stelsel van interbestuurlijke samenwerking, met als doel het vergemakkelijken van de samenwerking tussen decentrale overheden en het Rijk.

1 Inleiding

1.1 AANLEIDING

Op weg naar een nieuwe regeerperiode zal het kabinet bij de vormgeving van de grote toekomstige maatschappelijke opgaven steeds en sterker dan in het verleden, afhankelijk zijn van de gebiedsspecifieke uitwerking met regio's. Of het nu gaat over woningbouw (één miljoen woningen er bij), het klimaatakkoord met een nieuwe Brusselse CO_2-norm, of de stikstofaanpak. Daar komt nog bij dat gemeenten zelf ook steeds intensiever regionaal samenwerken op gebieden als jeugd, werk en inkomen en arbeidsmarkt. Veel taken vragen om een aanpak op een hoger regionaal schaalniveau. Regio's worden daarmee belangrijk en bepalend voor het succes van toekomstig kabinetsbeleid.

Helemaal nieuw is de aandacht voor regio's niet. Ook in het regeerakkoord *Vertrouwen in de toekomst*[1] dook de regio op tal van plaatsen op als het schaalniveau waar problemen moeten worden aangepakt: stedelijke regio's, regionale knelpunten, regionaal schoolaanbod, regionale jeugdhulp, regionale energiestrategieën, openbaar vervoersregio's, regionaal maatwerk voor wateroverlast en waterkwaliteit, grensregioproblematiek.

Kort na het aantreden van het kabinet startten Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen met een interbestuurlijk programma (IBP) en een gezamenlijke agenda[2] met als doel een optimale samenwerking tussen de overheden zodat er rond belangrijke maatschappelijke opgaven zoals klimaat, wonen en regionale economie een meer gezamenlijke aanpak tot stand komt. Regio's en interbestuurlijke samenwerking: het organiseren van regionale opgaven en het functioneren en de inrichting van het openbaar bestuur staan in het middelpunt van de belangstelling.

1.2 ADVIESAANVRAAG

Lang is het openbaar bestuur in Nederland in staat gebleken om zich in vorm en organisatie aan te passen aan maatschappelijke opgaven. Maar – de opsomming hierboven illustreert dit – de vraag dringt zich op, 'of het bestuur zich op deze wijze (nog steeds) voldoende kan aanpassen aan nieuwe vraagstukken waar het zich voor gesteld ziet.'[3] Reden voor de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) om advies te vragen aan de Raad

1 Regeerakkoord 2017–2021.
2 Programmastart IBP, 2018.
3 Adviesaanvraag van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Raad voor het Openbaar Bestuur, 28 augustus 2020, p. 1.

voor het Openbaar Bestuur over het organiseren van regionale opgaven met als hoofdvraag: hoe kan de aanpak van het geheel aan regionale opgaven effectief en democratisch gelegitimeerd worden georganiseerd binnen ons bestuurlijke bestel?[4]

Dit advies geeft een antwoord op de vraag van de minister. De Raad presenteert geen nieuw *grand design* voor de inrichting van het openbaar bestuur, maar wil na een veelheid van analyses van de afgelopen decennia graag beweging krijgen in het vraagstuk van regio's. Want er moet wat gebeuren, urgente grote maatschappelijke opgaven op de schaal van regio's wachten niet.

1.3 LEESWIJZER

Eerst schetsen we in hoofdstuk 2 kort de achtergrond van het vraagstuk en stellen we aan de orde: wat is de urgentie, waarom nu? Daarna gaan we dieper in op de analyse van het probleem. We komen in hoofdstuk 3 met een set van uitgangspunten voor het besturen van regio's. Ten slotte gaan we in hoofdstuk 4 in op wat de Raad vindt dat er moet gebeuren om stappen vooruit te zetten.

4 Zie Bijlage I voor de adviesaanvraag. De grondslag voor de adviesaanvraag was de motie die de Tweede Kamer aannam over de kansen en risico's van regionalisering in de zorg. Bron: Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, 35 300 XVI, nr. 112.

2 Achtergrond, urgentie en probleemanalyse

2.1 ACHTERGROND

Ideaal en realiteit

In de Grondwet is verankerd dat Nederland een gedecentraliseerde eenheidsstaat is (al is dat nergens met zoveel woorden vastgelegd), bestaande uit het nationale niveau (het Rijk), twee algemene geldende overheidslagen (provincies en gemeenten), en één gedecentraliseerde functionele overheid (waterschappen), allen met rechtstreeks gekozen volksvertegenwoordigingen. Hoofdstuk 7 van de Grondwet biedt de 'waarborg' van uniformiteit: de Grondwet lijkt het niet mogelijk te maken om tussen gemeenten en/of provincies te differentiëren naar bestuursinrichting. Voor differentiatie naar bevoegdheden blijkt in de praktijk wel enige ruimte te bestaan. Differentiatie kan gemeenten bijvoorbeeld de mogelijkheid bieden om hun wettelijke taken uit te besteden aan buurgemeenten.

Het karakter van het binnenlands bestuur in Nederland is dus weergegeven met de term gedecentraliseerde eenheidsstaat. Die term geeft aan de ene kant exact weer, hoe het systeem is opgebouwd, maar is aan de andere kant ook verwarrend. Want in tegenstelling tot sommige andere landen, kent Nederland geen vaste verhoudingen tussen de bestuurslagen. Taken kunnen verschuiven, evenals de financiën en de mate van beleidsvrijheid per taak.

De Nederlandse bestuurlijke verhoudingen zijn idealiter het resultaat van de organieke wetgeving (in Grondwet, Provinciewet en Gemeentewet, Financiele-verhoudingswet), bijzondere wetgeving (bijvoorbeeld met betrekking tot ruimtelijke ordening, zorg, onderwijs) en afspraken (Code Interbestuurlijke Verhoudingen). In realiteit verschillen de feitelijke verhoudingen in het Nederlandse binnenlands bestuur in de loop van de tijd. Zij zijn deels het gevolg van weloverwogen keuzes met betrekking tot de inrichting van het binnenlands bestuur (bijvoorbeeld als uitdrukkelijk sprake is van decentralisatiebeleid), deels ook van tal van andere maatregelen van de wetgever. Al deze factoren zijn onderwerp van onderhandelingen tussen de bestuurslagen, bijvoorbeeld door het sluiten van een Bestuursakkoord tussen de bestuurslagen. Decentrale beleidsvrijheid en het streven naar eenheid van beleid dan wel een identiek voorzieningenniveau in het hele land strijden voortdurend om voorrang.

De regio

Uit het vorenstaande volgt dat staatkundig gezien 'de regio' niet bestaat. Toch zijn regio's niet weg te denken uit de Nederlandse bestuursorganisatie. Als we over 'de regio' praten, waar hebben we het dan over? Letterlijk betekent het 'streek' of 'gebied' en de term wordt vaak gebruikt om tot een afbakening te komen. Dat lukt zelden op een eenduidige manier. Vaak hebben regio's een historische indeling met grote verschillen in afmeting, bevolkingsdichtheid en culturele achtergrond. In bestuurlijke zin zijn er tal van taken in verschillende regio's belegd, de regioatlas van het Ministerie van BZK telt tientallen indelingen. Criteria voor regio-indeling zijn er niet. Van oudsher bundelen gemeenten hun krachten om samen te werken. Van meer recente aard is dat regiovorming vaak tot stand komt als gevolg van taaktoedeling op grond van sectorwetten. De wettelijke grondslag voor regionale samenwerking wordt veelal gevonden in de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). De Wgr is niet erg populair, maar ondanks alle onvolkomenheden doen we het er al zeventig jaar mee. Daarnaast is een ontwikkeling waar te nemen van een vorm van buitenwettelijke regiovorming zoals RES-regio's en regiodeals die zich kenmerken door de betrokkenheid van private en maatschappelijke partners. Steeds meer ook zoeken provincies samenwerking op regionaal niveau (regionale economie, regionale energie, gebiedsgerichte opgaven).

Regionale samenwerking vindt plaats op tal van terreinen, in uiteenlopende vormen en vanuit verschillende motieven.[5] Soms gaat het louter om de uitvoering van taken, in weer andere gevallen gaat het juist om beleidsinhoudelijke regionale samenwerking. Het kan om vrijwillige samenwerking gaan, maar ook om door het Rijk verplichte vormen van samenwerking. De regio is in toenemende mate ook de schaal waar het Rijk de oplossing voor tal van bestuurlijke en maatschappelijke opgaven zoekt. Het gaat daarbij om uiteenlopende opgaven op het terrein van onderwijs, arbeidsmarkt, gezondheidszorg, jeugdzorg, economie, veiligheid, cultuur, woningbouw, verduurzaming.

'De regio' is geen vast gegeven. Meestal hebben we het dan over een bestuurlijke ruimte, waarbinnen decentrale overheden samenkomen met het Rijk en spelers van buiten de overheid om beleid te maken en uit te voeren op onderwerpen die de gemeentelijke schaal overstijgen en niet naadloos bij de schaal of het takenpakket van de provincies passen.[6] Kennelijk willen we heel graag dingen doen op precies díe schaal waarop Thorbecke geen bestuurslaag had bedacht. Daar hoort een intrigerende vraag bij: vinden we die schaal aantrek-

5 Zie voor een inventarisatie: https://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/inventarisatie-regionale-samenwerkingsverbanden-decentrale-overheden-2020/ (geraadpleegd 1 juni 2021).

6 Vergelijk Van den Berg, Dreef en Clemens, in: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2021, p. 123. Zie ook Cordeweners, 2020.

kelijk omdat dit inderdaad het schaalniveau is waarop een opgave kan worden aangepakt, of vinden we die schaal aantrekkelijk juist omdat het géén bestuurslaag is?

Dus: voor allerlei maatschappelijke opgaven is de regionale schaal steeds meer de schaal om die opgaven aan te pakken. Maar een eenduidig concept voor 'de regio' bestaat niet en dat maakt het debat diffuus.

In dit advies stelt de Raad dan ook centraal: het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal.

Verscheidenheid in Nederland: verschillen op de regionale kaart

Al is Nederland een klein land, regionale verschillen kunnen best groot zijn. De Staat van bestuur 2020[7] laat aan de hand van zes indicatoren onderlinge verschillen zien. Op het gebied van *bevolkingsgroei* anticipeert het westen en het midden van het land op een grote bevolkingsgroei, verwachten delen van het oosten en Flevoland stagnatie, en is er een krimpprognose voor verschillende gebieden in het noorden, zuiden en aan de randen van Nederland. Als wordt gekeken naar het gemiddeld *inkomen* per huishouden, dan is te zien dat gemeenten in de laagste inkomensgroep zijn te vinden in het noorden, aan de randen van Nederland en in de provincie Zeeland. De inwoners met de hoogste inkomens bevinden zich in gemeenten in delen van Noord-Brabant en in het westen en in het midden van het land. In het oosten is er een redelijke spreiding tussen hoge en lage inkomens te zien. Een vergelijking met bevolkingsgroei laat zien dat in de gebieden waar het gemiddeld inkomen hoger is, de bevolking meer groeit, en waar het gemiddeld inkomen lager is, de bevolking meer krimpt. Wat betreft *woon-werkverkeer* reizen inwoners van regio's in het westen, Noord-Brabant en Twente minder ver voor hun werk dan inwoners van overige regio's. Aan de randen van het noorden en het zuiden is de afstand tussen woning en werk het grootst en ook inwoners van Flevoland reizen relatief ver van woonplaats naar werk. De afstand tot voorzieningen als gezondheidszorg en onderwijs laten een vergelijkbaar beeld zien. Regio's waar de *huizenprijs* lager ligt zijn tevens regio's waar de woon-werk afstand en de afstand tot voorzieningen het grootst zijn. Ten slotte zijn ook ten aanzien van *milieuomstandigheden* verschillend. De gevolgen van geluid en luchtverontreiniging zijn groter in het westen, midden en in het zuidoosten van het land, precies de regio's waar de huizenprijzen het hoogst liggen.

7 Van den Berg, Dreef en Clemens, in: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2021, p. 122 e.v..

Het geschetste beeld laat zien dat de regionale verschillen leiden tot andere maatschappelijke opgaven per regio op het gebied van sociale (collectieve) voorzieningen, mobiliteit, woningbouw en economische activiteit. Om de kwaliteit van leven in Nederland te verbeteren, is een regiospecifieke analyse en benadering noodzakelijk: elk gebied kent zijn eigen set van sterktes en zwakten.

Opgavegericht werken

Het vraagstuk van het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal kan niet los worden gezien van het 'opgavegericht werken'. 'Werken vanuit de aard van het maatschappelijke vraagstuk en daar vervolgens de eigen bestuurlijke, organisatorische en sectorale indelingen volgend aan te maken', zo duidt de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) het opgavegericht werken in zijn essay over ervaringen met samenwerken in het IBP.[8] Grote problemen zijn niet oplosbaar als iedereen alleen vanuit de eigen bestuurslaag redeneert. De samenleving heeft overheden nodig die door intensieve samenwerking zoveel mogelijk als één overheid opereren rondom maatschappelijke vraagstukken, zo stelt de Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen.[9] Maatschappelijke opgaven kun je niet kant en klaar aanpakken en daarom moet volgens de Studiegroep bij het ontwerpen van een aanpak door de betrokken partijen een antwoord worden geformuleerd op vier vragen: *Wat?, Wie?, Wie doet wat? en Waarmee?* Aan de andere kant zijn problemen zodanig vervlochten dat wanneer elk probleem zijn eigen schaal en organisatie krijgt of heeft, weinig vooruitgang wordt geboekt.

Het opgavegericht werken wint aan populariteit, maar draagt ook spanning in zich als het gaat om het goed organiseren van legitimiteit, transparantie en participatie van burgers en hun vertegenwoordigers bij de besluitvorming en uitvoering van dat beleid. In meerdere uitingen spreken bijvoorbeeld Douwe Jan Elzinga en Marcel Boogers hun zorg uit dat op het regionale niveau bestuurlijke organen functioneren die niet direct democratisch zijn gelegitimeerd (op het aspect van democratische legitimiteit van regionaal bestuur komen we later terug).[10]

8 Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, 2020, p. 3.
9 Vergelijk de Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen, 2020.
10 Recent nog pleit ook Kutsal Yesilkagit ervoor om bij de keuze en inrichting van regionale samenwerking te kiezen voor organisatievormen die de democratische legitimiteit als waarde boven de waarde van 'bestuurderseffectiviteit' stellen. Zie Yesilkagit, 2021.

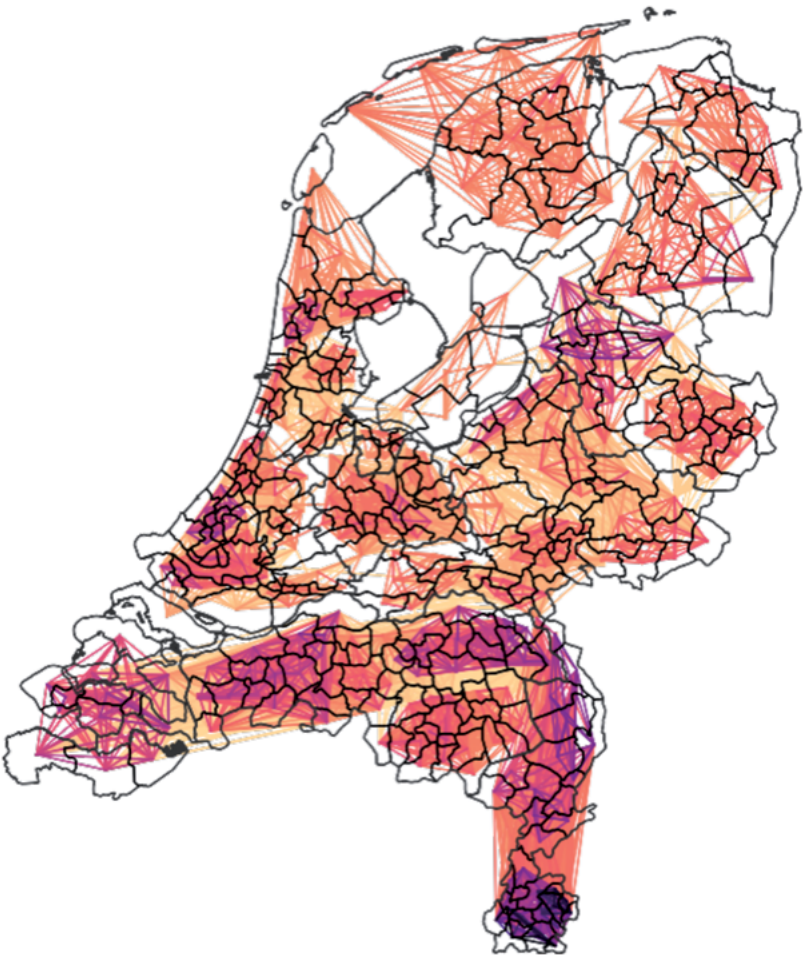
De Raad stelt vast dat er brede steun bestaat voor de één-overheidsgedachte, dat overheden moeten samenwerken om de grote opgaven het hoofd te bieden. Daarbij is het van belang om verschillende rollen te onderscheiden, te kijken of ze in de praktijk goed worden ingevuld en daar lessen uit te trekken.[11] Daarbij wil de Raad benadrukken dat het opgavegericht (sectoraal) werken en het gebiedsgericht (integraal) werken communicerende vaten zijn. Beide zijn belangrijk, maar kunnen niet tegelijk maximaal doorgevoerd worden. Naar de mening van de Raad zijn we op dit moment te veel doorgeslagen naar het opgavegericht werken, en verdwijnt de gebiedsgerichte (integrale) aanpak daardoor te veel uit beeld.

***Bestuurlijk regionale ecosystemen*[12]**

Decentrale overheden werken veelvuldig samen in regio's. Hoe ziet dat beeld eruit? De Staat van bestuur brengt – letterlijk – in kaart hoe bestuurlijk regionale ecosystemen er uitzien. De belangrijkste maatstaf is daarbij het aantal samenwerkingsverbanden tussen gemeenten. Weergegeven zijn de samenwerkingen van minimaal vijf tot maximaal vijftig. In sommige delen van het land wordt relatief weinig samengewerkt (Flevoland) in andere delen juist intens (Zuid-Limburg). Opvallend is dat de ecosystemen zich nagenoeg binnen de provinciegrenzen bevinden[13], waarbij in Fryslân, Groningen, Drenthe en Zeeland één ecosysteem zelfs de gehele provincie beslaat. In de overige provincies bevinden zich meerder clusters waaronder 'streek-regio's' Twente, de Achterhoek en Zuid-Limburg. Het westen van Nederland kenmerkt zich door de stedelijke regio's waaronder Haaglanden en Rotterdam-Rijnmond. Ook zijn er regio's die zich vormen rondom één of twee duidelijke centrumsteden, zoals te zien in Noordoost Brabant, Midden- en West-Brabant en rondom Eindhoven.

11 Raad voor het Openbaar Bestuur, 2021(a).
12 Vergelijk Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2021, p. 128 e.v. Het kaartje is overgenomen van p. 131.
13 Niet allemaal natuurlijk, de regio Zwolle bijvoorbeeld strekt zich uit over 22 gemeenten en 4 provincies: Drenthe, Flevoland, Gelderland en Overijssel.

Figuur 1 **Bestuurlijk regionale ecosystemen**

Het kaartje laat de clusters zien van gemeenten die voornamelijk met elkaar samenwerken, de zogenoemde Bestuurlijk regionale ecosystemen. Een lijn tussen twee gemeenten stelt een gezamenlijke deelname aan een samenwerkingsverband voor.
Een lichte lijn geeft aan dat gemeenten relatief weinig deelnemen aan een samenwerkingsverband (minimaal vijf), een donkere lijn relatief veel (maximaal vijftig).

De rol van de provincie verschilt per regionaal verband. De provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en Zeeland werken relatief het vaakst samen met 'hun' gemeenten en vormen zo een 'provincie-regio'. Voor Limburg en Noord-Holland geldt dat zij met gemeenten in bepaalde regio's relatief vaker samenwerken en in andere regio's juist minder. De overige provincies hebben relatief minder intensieve samenwerkingen met hun gemeenten.

Vraagstuk niet nieuw

Overigens is het vraagstuk van de regio niet uniek voor Nederland[14] en geenszins nieuw. Samenwerking in regionaal verband is van alle tijden en er wordt al lang over gedebatteerd. De afgelopen zeventig jaar zijn talrijke rapporten en adviezen verschenen die niet hebben geleid tot een wezenlijke aanpassing van de structuur van de organisatie van het openbaar bestuur.[15]

Regionaal bestuur als vast onderdeel van het politiek-bestuurlijke repertoire

Het Nederlandse openbaar bestuur kent een rijke traditie in het regionaal organiseren van de aanpak van maatschappelijke vraagstukken. Door de toegenomen overheidsbemoeienis en de schaalvergroting van het maatschappelijk leven heeft het regionaal bestuur vooral vanaf 1950 een hoge vlucht genomen.[16] De schaal van gemeenten is vaak niet toereikend voor een effectieve aanpak van maatschappelijke vraagstukken. Zo zijn er – al dan niet opgelegd door de Rijksoverheid – op een toenemend aantal terreinen (zorg, wonen, energie, arbeidsmarkt, veiligheid) regio's in het leven geroepen waarin gemeenten met elkaar en soms (ook) met andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en kennisinstellingen, beleid ontwikkelen en uitvoeren. Overheden – zeker gemeenten – zijn in toenemende mate *samenwerkende* overheden, afgedwongen door de complexiteit en de schaal van maatschappelijke vraagstukken. In een enkel geval, dat van de Euregio's, gaat het daarbij om *landsgrensoverschrijdende* bestuurlijke samenwerking. In 2017 participeerden de (toen nog 393) Nederlandse gemeenten gemiddeld in 27 (informele) samenwerkingsverbanden die zich in de regel beperken tot één beleidsterrein en waarbij vooral sprake is van de overdracht van *college*bevoegdheden. Dat aantal steeg in 2020 naar 33, een stijging van meer dan 20%.[17] Formeel gezien staan gemeenteraadsleden dus vaak

14 Een land als Denemarken wordt vaak aangehaald in het debat over regionalisering. In 2007 werden de dertien provincies afgeschaft en werd het aantal gemeenten teruggebracht van 270 naar 98, onder gelijktijdige invoering van vijf regio's. Elke regio wordt bestuurd door een door de bevolking gekozen regionale raad. De regio's zijn onder meer verantwoordelijk voor gezondheidszorg, openbaar vervoer, ruimtelijke ordening, milieu en onderwijs.

15 In april 2010 bracht de Raad voor het Openbaar Bestuur zijn advies *Het einde van het blauwdrukdenken. Naar een nieuwe inrichting van het openbaar bestuur uit*. Bijlage III van het advies bevat een historisch overzicht van zestig jaar adviezen en rapporten. Nadien zijn belangrijke rapporten uitgebracht door de Studiegroep Openbaar Bestuur (*Maak Verschil*, maart 2016) en de Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen (*Als één overheid*, september 2020).

16 Reussing, Boogers en Denters, in: Vollaard, Boogaard, Van den Berg en Cohen (red.), 2018, p. 257-278. Zie ook Boogers, 2013.

17 PROOF Adviseurs en Kwink Groep, 2020, p. 1-2.

op grote afstand van regionale besluitvormingsprocessen.[18] Al met al blijkt de bestuurlijke inrichting van Nederland zeer veranderbestendig. De bestuurlijke hoofdstructuur – Rijk, provincies en gemeenten – bleef bestaan, inclusief de nodige hulpstructuren, die vervolgens steeds discussie bleven oproepen.

2.2 URGENTIE

Waarom zou het volgende advies in 2021 anders zijn? De Raad ziet drie redenen die de urgentie onderstrepen om nu aanpassingen door te voeren.

De komende decennia ten eerste, staan ons grote maatschappelijke transities te wachten op – om maar wat te noemen – het gebied van klimaat, energie, wonen, mobiliteit, leefbaarheid, natuur en het gebruik van de schaarse ruimte. Een andere manier van samenwerken is nodig en is urgent om deze complexe transities verder te brengen.[19] Het laatste regeerakkoord bevestigt de trend: regio's zijn vaak het aangrijpingspunt voor de aanpak van de opgave.

De toenemende verantwoordelijkheid van het decentrale bestuur voor beleidsrijke taken ten tweede, maakt het in veel gevallen voor met name gemeenten moeilijk om daar in hun eentje vorm én inhoud aan te geven; denk aan jeugd, werk en inkomen en arbeidsmarkt. Daarom zoeken zij hun toevlucht in regionale hulpstructuren. Al met al is er geleidelijk aan, vooral organisch, een lappendeken aan regio's ontstaan.

Daaruit volgt, ten slotte, dat het belang van regio's is toegenomen. De afgelopen tien tot vijftien jaar werd er steeds meer gevraagd van regio's en er zijn veel nieuwe soorten bijgekomen als gevolg van nationaal beleid of nationale keuzes: veiligheidsregio's, jeugdzorgregio's, Wmo-regio's, regionale energiestrategieën, regionale uitvoeringsdiensten, passend onderwijsregio's, en zo meer.

18 Boogers en Reussing, in: *Bestuurswetenschappen*, nr. 2, 2019, p. 31, 32. Ook als er geen raadbevoegdheden worden overgedragen worden gemeenteraadsleden soms opgenomen in het algemeen bestuur van een regiobestuur. Ongeveer vijf procent van de gemeenschappelijke regelingen kent een vertegenwoordiging van gemeenteraadsleden. Een wat grotere groep gemeenteraadsleden is actief in regionale raadsoverleggen, waarin zij worden geïnformeerd en/of geconsulteerd over regionale kwesties. Beide groepen gemeenteraadsraadsleden zijn vaak wel ontevreden over de effectiviteit van hun inbreng. Dat kan te maken hebben met de weinige informele contacten tussen raadsleden uit verschillende gemeenten, ook tussen partijgenoten. Zie ook Nederlandse Vereniging voor Raadsleden, 2017.

19 Vergelijk ook het artikel met Femke Halsema, burgemeester van Amsterdam, in Financieel Dagblad van 3 januari 2021 over het functioneren van de Metropoolregio Amsterdam en het artikel met Arno Brok, commissaris van de Koning van Fryslân, in VNG Magazine van 18 december 2020 over een nieuwe manier van samenwerken in zijn provincie.

Kortom: regionalisering in Nederland voltrekt zich waar je bijstaat en de regio is een blijvertje.[20]

Waarom de regio aantrekkelijk is

Dagelijkse stromen werknemers en forensen, scholieren en studenten, recreanten en consumenten, kopers en verkopers van de ene plek naar de andere. De samenhang tussen bevolkingsconcentraties, voorzieningen en economische en sociale activiteiten binnen een bepaald gebied noemen we een *daily urban system*. Deze systemen geven de structuur en begrenzing van economische en maatschappelijke ecosystemen weer, die zelden helemaal overeenkomen met bestuurlijke grenzen van een gemeente of provincie. Veel maatschappelijke opgaven ook niet: vraagstukken van wonen, werk, mobiliteit, onderwijs en recreatie overlappen en doorkruisen de grenzen van gemeenten en provincies. In theorie is de verwachting dat hoe groter de gelijkvormigheid tussen de leefwereld van mensen (het economische en maatschappelijke ecosysteem) en de systeemwereld van het bestuurlijke ecosysteem is, hoe groter de effectiviteit van het bestuur en de identificatie van inwoners met de bestuurlijke eenheden is. Of deze stelling ook empirisch overeind blijft, is het onderwerp van lopend wetenschappelijk onderzoek.

Gelukkig is de bestuurlijke indeling van Nederland, het Huis van Thorbecke, geen korset – het was Thorbecke zelf die de term 'organische staatsleer' muntte. Want op de schaal tussen gemeenten en provincies vindt samenwerking plaats op tal van terreinen, uiteenlopend van louter de uitvoering van beleidsarme taken tot beleidsrijke regionale opgaven. Voorop staat de inhoud, het bestuur organiseert zich daar rondom heen. Belangrijke drijfveer voor (samen-)werken in regionaal verband is effectiviteit: de regio vormt voor het bestuur dikwijls de optimale schaal waar (financieel) voordeel is te behalen. Een zekere schaal heeft ook voordelen op het gebied van kennis, specialisme, kwaliteit en deskundigheid. (Samen-)werken in regio's vergt dat het bestuur moet kunnen schakelen tussen schalen: tussen het lokale belang, het regionale belang en het provinciale belang. Uit bestuurlijk oogpunt is het belangrijk het overzicht te houden op wat er allemaal speelt op de regionale schaal.

In veel opzichten zijn regio's dus een aantrekkelijke schaal, maar niet eentje zonder problemen. In de volgende paragraaf zullen we die analyseren.

20 Vergelijk NRC, 12 januari 2021.

2.3 PROBLEEMANALYSE

Ondanks de aantrekkelijkheid van regio's ziet de Raad in de Nederlandse context een aantal problemen voor het openbaar bestuur.

Vrijwillig of verplicht [21]

Meestal bepalen gemeenten en/of provincies (en soms waterschappen) zelf of ze een samenwerkingsverband aangaan, al dan niet gedwongen door omstandigheden of druk van buitenaf. Het gros van de samenwerking tussen bestuursorganen is *vrijwillig*, wat zoveel betekent dat er geen wettelijke verplichting toe bestaat. Ook al is een samenwerking vrijwillig, er kunnen wel zeker dwingende en dringende redenen bestaan waarom bestuursorganen gaan samenwerken. Denk aan het behalen van schaalvoordelen (zowel inhoudelijk als bedrijfsmatig), vergroten van de bestuurskracht of het verbeteren van de afstemming. In toenemende mate zijn samenwerkingsverbanden wettelijk *verplicht*. Verplichte samenwerking houdt in dat op basis van de (sector) wet wordt bepaald dat bestuursorganen moeten samenwerken omtrent de inzet van bepaalde bevoegdheden. Hierbij kan een verplichte regio-indeling gelden of een verplichting om te samenwerken met een landsdekkende indeling, maar met vrijheid voor gemeenten om te bepalen met wie ze samenwerken. Tussen vrijwillig en verplicht zit overigens nog een hele ruimte waarin het Rijk prikkels uitgeeft tot regionale samenwerking of regiovorming. De regiodeals zijn daar een voorbeeld van. Soms ook schuurt de verplichting met samenwerking op vrijwillige basis. Een voorbeeld is de verplichte indeling in arbeidsmarktregio's, die vervolgens vaak niet aansluiten op de samenwerking die gemeenten zelf vrijwillig hebben ingericht ter versterking van de regionale economie. Verplichte, 'van bovenaf' opgelegde samenwerking wordt doorgaans niet als 'eigen' beschouwd, met alle negatieve gevolgen en gevoelens van dien.

Beleidsmonopolie leidt tot incongruentie: de lappendeken

Als gevolg van het beleidsmonopolie van vakdepartementen is de inhoudelijke integraliteit van regiovorming steeds ver te zoeken: elke maatschappelijke opgave kent zijn eigen vermeende 'optimale' bestuurlijke schaal. Dit vakdepartementaal monopolie leidt vervolgens tot telkens anders samengestelde regionale verbanden (territoriale incongruentie) en de sectorale indeling leidt tot verkokerd beleid. Opdeling in regio's met ieder een eigen functie belemmert integrale bestuurlijke afwegingen op dat niveau over klimaat en energie, wonen, infra en mobiliteit, zorg en onderwijs, economie, werk en inkomen, natuur en het gebruik van de schaarse ruimte. Daarbij is niet alleen

21 Zie ook Raad voor het Openbaar Bestuur, 2015, p. 28-29.

het beleidsmonopolie het probleem, maar ook het verkokerde werken van de departementen vormt een belemmerende factor wanneer regio's eenmaal goed op dreef zijn.[22]

Het Huis van Thorbecke, met zijn drie verdiepingen, staat al decennia recht overeind, maar heeft in de vorm van regio's ('hulpstructuren') allerlei aanbouwsels en tussenverdiepingen gekregen. Als gevolg van deze factoren is er een grote versnippering (of: verrommeling) van het binnenlands bestuur, dikwijls aangeduid als een 'lappendeken' of 'bestuurlijke spaghetti'.

De mythe van optimale schaal[23]

'Schalen zijn lang beschouwd als een ordeningsprincipe, waarbij je de taken op een zo laag mogelijk niveau legde. Ging dat niet, dan legde je de taak op een hoger niveau neer. Het idee was namelijk dat je met taken kon aanduiden op welke laag dat het beste past. Dat hebben we vijftig jaar geprobeerd, maar niet altijd met succes. We hebben ontdekt dat we die optimale schaal niet kunnen vinden. We werken wel in schalen, maar het werkt niet.'

Toegenomen samenwerkingsverbanden drukken op bestuur

Het totaal aantal in 2020 geïnventariseerde samenwerkingsverbanden is ten opzichte van 2017 toegenomen van 1095 naar 1284, een stijging van 17%. In 2020 werken provincies in gemiddeld 47 samenwerkingsverbanden samen (ten opzichte van 27 in 2017), gemeenten werken in gemiddeld 33 samenwerkingsverbanden samen (ten opzichte van 27 in 2017) en waterschappen in gemiddeld 19 (ten opzichte van 14 in 2017).[24] Over de hele linie is er dus een toename van samenwerkingsverbanden. Dit legt druk op het bestuurlijk vermogen: bestuurders lopen de benen uit hun lijf van tafel naar tafel. Daarbij staat er bij gemeenten een permanente druk op de organisatie, zowel wat betreft de uitvoering van taken als financieel, doordat er in de regel weinig relatie is gelegd met de hoeveelheid taken die eerder werd overgedragen.

De toename van samenwerkingsverbanden roept de vraag op of er ook legitieme redenen zijn die kunnen leiden tot een afname van het aantal. Want waar besturen ooit goede redenen hadden om samen te werken, kan dat

22 Zie ook Raad voor het Openbaar Bestuur, 2021(b).
23 Geert Teisman tijdens IBP-lunchbijeenkomst, 27 november 2018. Bron: Multi-level governance: 10 antwoorden op de vraag #hoedan? | Artikel | Overheid van nu (geraadpleegd 1 juni 2021). Teisman is hoogleraar bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.
24 PROOF Adviseurs en Kwink Groep, 2020, p. 1-2.

na verloop van tijd anders zijn. Bijvoorbeeld omdat samenwerking negatief uitpakt voor het realiseren van de doelstellingen. Ook kunnen gebrek aan invloed, stroperig bestuur, geen efficiencywinst of verschuivende ambities de vraag oproepen of het niet beter is om te stoppen met samenwerken. Of te kiezen voor een ander bestuursmodel dat beter past.

Politieke functie in het geding

Verder is de politieke functie van de decentrale volksvertegenwoordiging in het geding: afwegingen over beleid worden steeds meer op een andere plek gemaakt dan binnen de gemeenteraad of provinciale staten. Zo komen politiek en beleidsvorming in twee afzonderlijke arena's terecht: *policy without politics* in het regionale samenwerkingsverband, en *politics without policy* in de gemeenteraden en provinciale staten.[25] De politieke invloed van de gemeenteraden en provinciale staten is voor deze onderwerpen beperkt terwijl ze wel volle verantwoordelijkheid dragen voor de financiële aansprakelijkheid: in 2005 verliep nog 8% van de gemeentelijke uitgaven via samenwerking, in 2018 meer dan 20%.[26] Voor kleinere gemeenten onder de 50.000 inwoners gaat het vaak om een nog hoger percentage oplopend tot 40%. Maarten Allers, hoogleraar economie van decentrale overheden, noemt het alarmerend dat een groot deel van de overheidsbegroting wordt onttrokken aan democratische controle 'en niemand zich er druk om maakt.' [27] Dit alles leidt ertoe dat de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden en provinciale staten onder druk staan: decentrale volksvertegenwoordigingen worstelen met de toegenomen maatschappelijke verantwoordelijkheid (en werkdruk[28]) op diverse beleidsterreinen en voelen zich op afstand van regio's om hun sturende en controlerende rollen waar te maken.

Democratisch tekort

Tegelijkertijd wordt hier een fundamenteel en onderhand klassiek thema, een *evergreen*, van de vormgeving van ons binnenlands bestuur blootgelegd: regio's, zoals de veiligheidsregio's, vormen geen bestuurslaag met een direct gekozen bestuur die het regionale bestuur kan controleren en voor dat bestuur kaders kan stellen.[29] Er is sprake van *verlengd lokaal bestuur*: de democratische legitimatie is indirect, via de gemeenteraden. Sommigen spreken

25 Zie Van den Berg, 2011.
26 Allers in VNG Magazine 15, 5 oktober 2018. Overigens gaat er niet alleen meer geld om in regionale structuren, ook het aantal fte's aan personeel dat bij gemeenschappelijke regelingen werkt, neemt toe.
27 Allers in De Gelderlander, 2 april 2021.
28 Raad voor het Openbaar Bestuur, 2016. Een gemeenteraadslid besteedde in 2016 gemiddeld 15,9 uur per week aan het raadswerk. In 2019 is dat opgelopen tot gemiddeld 17,2 uur (bron: Nationaal Raadsledenonderzoek 2019).
29 Fraanje en Polman, 2020.

van *verlegd lokaal bestuur.*[30] Weer anderen zien een beweging naar democratisch steeds minder legitieme organisatievormen.[31] Het ontbreken van directe legitimatie is op zich al een fundamenteel vraagstuk, maar krijgt nog meer betekenis wanneer bedacht wordt dat veel leden van gemeenteraden en provinciale staten naar eigen zeggen weinig zicht – en laat staan grip – hebben op het reilen en zeilen van de samenwerkingsverbanden waar hun gemeenten of provincies in participeren.[32] Regionalisatie leidt in de huidige vorm aldus tot een democratisch tekort.[33]

Democratische legitimiteit[34]

Democratische legitimiteit is een begrip dat vele aspecten kent. In de kern bestaat het beginsel democratische legitimiteit uit drie delen:

1. **De eis van algemeen (actief en passief) kiesrecht: burgers moeten invloed kunnen uitoefenen op de samenstelling van vertegenwoordigende lichamen;**
2. **De eis van democratische sturing: vertegenwoordigende lichamen moeten richting kunnen geven aan het overheidsoptreden; en**
3. **De eis van democratische verantwoording: vertegenwoordigende lichamen moeten in staat zijn om het overheidsoptreden te controleren en betrokkenen te vragen hierover verantwoording af te leggen.[35]**

Nederland is een indirecte, representatieve democratie. Het volk kiest zijn eigen vertegenwoordigers die namens hen beslissingen nemen en het bestuur controleren. Het concept van regionaal bestuur in de Nederlandse context beperkt de invulling van de democratische legitimiteit: sturing van het overheidsoptreden gebeurt op afstand (verlengd lokaal bestuur), verantwoording en controle is er wel maar functioneert mondjesmaat, en er vinden géén algemene rechtstreekse verkiezingen plaats.

30 Igno Pröpper heeft de term *verlegd lokaal bestuur* gemunt en gebruikt in verschillende rekenkameronderzoeken.
31 Vergelijk Yesilkagit, 2021.
32 Zie ook Raad voor het Openbaar Bestuur, 2015.
33 De Raad van State spreekt in de context van de decentralisatieparadox zelfs over een 'dubbel democratisch tekort': op rijksniveau kan het parlement de minister niet meer op alles aanspreken en op gemeentelijk niveau speelt hetzelfde: de gemeenschappelijke regeling gaat erover, de gemeente maar deels. Zie ook Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, 35 513, nr. 4, p. 8.
34 Bijlage II gaat dieper in op het concept democratische legitimiteit.
35 Overigens is er meer dan alleen formele legitimatie. In zijn advies Akkoord?! Besturen met akkoorden als evenwichtskunst (maart 2020) beschreef de Raad normen voor goed openbaar bestuur: democratisch, behoorlijk en publiek waardevol.

Goed bestuur hoort democratisch gelegitimeerd te zijn. Wanneer democratische legitimiteit van regionaal bestuur gebrekkig is, zullen in het ergste geval de burgers de output van het regionaal bestuur niet meer accepteren. Aanspreekbaar is echter alleen de gemeenteraad of provinciale staten, die op hun beurt beperkte sturingsmogelijkheden hebben.

Centrale visie op regiovorming ontbreekt

Belangrijke oorzaak van de problematiek is het gebrek aan overkoepelende visie op regiovorming. Criteria en regels voor regiovorming bestaan niet. Verantwoordelijkheden voor de regio zijn niet goed belegd en bestaande mechanismen voor het afleggen van rekenschap over de regio werken niet goed, getuige de voortdurende discussie over de Wgr. Opgeteld vormt de regio, met name voor kleine gemeenten, een steeds groter wordende last.[36] Daarvoor is bij het ontwerpdenken geen oog. Een centrale visie, over de ontwerpen van regio's heen en tussen de inhoudelijk opgaven van regio's, ontbreekt. Discussies over structuuroplossingen worden angstvallig vermeden.

De analyse vatten we samen in de volgende vijf problemen:

- **Het probleem van de uitvoering** – voor een effectieve en efficiënte uitvoering van bepaalde taken is een zekere schaal nodig, maar taak en schaal van bestuurlijke eenheden lopen niet synchroon: de toename van (verplichte vormen van) samenwerking en vakdepartementaal beleidsmonopolie leiden tot een incongruente lappendeken;
- **Het probleem van het bestuur** – de toename van samenwerkingsverbanden en het toegenomen belang van regio's legt druk op het bestuurlijk vermogen van (met name) gemeenten;
- **Het probleem van kaderstelling en controle** – de politieke zeggenschap van de gemeente op wat er in regio's gebeurt neemt af, maar de inhoudelijke en financiële verantwoordelijkheid blijft;
- **Het probleem van democratische legitimiteit** – de hulpstructuren ontberen een heldere democratische legitimatie; en
- **Het probleem van het ontwerp van de organisatie** – centrale visie op regiovorming ontbreekt, het ontbreken van concepten en kaders leidt tot een mismatch tussen opgaven/taken, schaal en bevoegdheden.

36 Gemeenten, ook de kleinere, hebben natuurlijk ook baat bij regio's, zonder kunnen ze niet (meer).

2.4 TUSSENCONCLUSIE

Dit alles leidt volgens de Raad tot een steeds groter wordende spanning die zich voordoet bij het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal: opgave en uitvoering, bestuurlijk vermogen, verantwoordelijkheden en financiën (kaderstelling en controle) en democratische legitimiteit zijn niet meer in balans. Het openbaar bestuur vormt zich rond regio's, de schaal waarop maatschappelijke thema's worden opgepakt, terwijl in het ontwerp van ons binnenlands bestuur geen formele organisatievorm bestaat op dat schaalniveau.

Er wordt al heel lang gesproken over het vraagstuk en de discussie vertoont kenmerken van een pendule. De ene keer met een pleidooi voor flexibele arrangementen en organisch bestuur wat inherent onvolkomenheden in zich draagt. De andere keer met een pleidooi voor een structuuroplossing waartegen allerlei bezwaren worden opgeworpen. De regio als droomland of niemandsland? Volgens de Raad is het nodig om de spanning tussen droomland en niemandsland te verlichten.

3 Uitgangspunten voor het besturen van regio's

Zes uitgangspunten

Hoe kan de aanpak van het geheel aan regionale opgaven effectief en democratisch gelegitimeerd worden georganiseerd binnen ons bestuurlijke bestel? Hoe kan de spanning tussen droomland en niemandsland worden verlicht? Voor het beantwoorden van deze vragen moeten volgens de Raad de volgende zes uitgangspunten worden afgewogen.

1. De inhoud centraal

Er is nood aan een integrale regionale agenda voor vraagstukken van klimaat en energie, wonen, infra en mobiliteit, zorg en onderwijs, economie, werk en inkomen, natuur en het gebruik van de schaarse ruimte. Alle reden om de inhoud centraal te stellen nu deze opgaven nauw met elkaar samenhangen. De regionale opgaven vragen daarom om een passende schaal waarop het bestuur is georganiseerd, zodanig dat het goed is toegerust om zijn taak adequaat te kunnen vervullen.

2. Democratisch gelegitimeerd

Het bestuur van regio's moet democratisch zijn gelegitimeerd. Want als de overheid democratisch tekortschiet, verliest ze haar geloofwaardigheid. Bij de keuze en inrichting van regionaal bestuur moet de democratische legitimiteit als waarde worden afgewogen tegen de waarde van 'bestuurderseffectiviteit'. Regionale opgaven met een beleidsrijk karakter vragen om regionale, politieke en integrale afwegingen. Dit betekent dat taken in beginsel worden toebedeeld aan formele bestuurslagen met een democratisch gekozen volksvertegenwoordiging die zoveel mogelijk integrale afwegingen kan maken.

Waar toebedeling aan een formele bestuurslaag niet is aangewezen, is een meer organische vorm van democratische legitimiteit een optie: maak verantwoording een gespreksthema in de regionale samenwerking, bepaal zelf in de regio wat een passende wijze is van democratische legitimiteit en bij welke volksvertegenwoordiging(en) deze ligt. Deze vorm van geborgde democratische verhoudingen heeft als belangrijk voordeel dat er tenminste één gekozen vertegenwoordigend lichaam de noodzakelijke legitimiteit biedt voor het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal.

3. Autonomie, tenzij

Al heel lang bestaat het spanningsveld tussen de voordelen van centralisatie (bevordering van politieke eenheid, gelijkheid in wetgeving en bestuur) en die van decentralisatie (het decentrale bestuur is beter bekend met de plaatselijke situatie, de mensen zijn meer bij het bestuur betrokken). De strijd over de autonomie speelt ook op het regionale niveau: verplicht of vrijwillig? Wie heeft de autonomie om de beslissing te nemen over het regionale arrangement? Uitgangspunt moet zijn dat de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionaal niveau een proces van regio's zelf moet zijn en van onderop moet komen, tenzij er inhoudelijk zwaarwegende redenen zijn om gemotiveerd van dit uitgangspunt af te wijken.

4. In beginsel een congruente indeling

Congruentie betekent dat overheden hun taken zoveel mogelijk met dezelfde partners uitvoeren, en/of dat de buitengrenzen van samenhangende samenwerkingsgebieden zoveel mogelijk overeenkomen. De Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen constateerde een groeiende onvrede over het grote aantal bestuurlijke regionale samenwerkingsverbanden en de wens om te komen tot een kleiner aantal.[37] In navolging hiervan meent de Raad dat regionale opgaven in beginsel worden georganiseerd langs een consistente en congruente indeling, tenzij de inhoud zwaarwegende redenen geeft om daar van af te wijken. Want hoewel de inhoud van de opgave bepalend is voor regionalisering, is regiovorming niet onbegrensd: voor de bestuurlijke hanteerbaarheid is een heldere ordening nodig. Het tegengaan van de lappendeken en verrommeling is geen doel op zich en betekent ook niet dat er geen ruimte is voor verschil (zie hierna, onder 5.). Maar als opgaven op regionaal niveau zijn opgedeeld in verschillende regionale sectoren, ontbreekt het aan integraal bestuurlijke afwegingen op dat niveau en bestaat het risico van verkokerde inzet van beleidsinstrumenten.

Het uitgangspunt van congruentie borgt enige ordening in regiovorming en dwingt tot scherpe motivering als voor een andere inrichting wordt gekozen. Denkbaar is congruentie bijvoorbeeld op fysiek (ruimte, energie, klimaat, wonen, infra), sociaal (zorg, veiligheid) en economisch (economie, werk, inkomen) terrein.[38]

5. Ruimte voor verschil

Veel eerdere voorstellen voor regiovorming ontbeerden steun omdat ze geen recht deden aan de grote diversiteit in ons land. Een uniforme oplossing voor slechts enkele (vaak specifiek Randstedelijke) knelpunten riep elders in het land weerstand op omdat zij aldaar hun bestuurlijke inrichting niet wilden

37 Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen, 2020, p. 58.
38 Idem, p. 59.

aanpassen aan een oplossing voor een probleem dat zich daar niet voordeed. Dit raakt het vraagstuk van differentiatie.[39] Differentiatie komt neer op het antwoord op de vraag: hebben alle decentrale overheden – alle provincies c.q. alle gemeenten – dezelfde taken en bevoegdheden of kan hierin verschil worden gemaakt?

Differentiatie: voor- en tegenstanders

Voor de een is differentiatie de oplossing voor knellende inrichtingsprincipes van het Nederlandse openbaar bestuur. Voor de ander staat differentiatie gelijk aan verrommeling. Dit advies biedt geen antwoord op het vraagstuk van differentiatie, maar ziet differentiatie als een middel dat perspectief biedt om een doel te bereiken. Het is geen heilige graal, wel een mogelijke oplossing voor regionale verschillen in de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal.

Gegeven de regionale verscheidenheid in Nederland moet er voor de aanpak van regionale opgaven ruimte zijn voor verschil. Maar die ruimte is niet onbegrensd en vraagt daarom om een kader met uitgangspunten voor gedifferentieerde taaktoedeling. Zo een kader houdt rekening met differentiatie 'van bovenaf' of 'van onderop' en met differentiatie van taken met een uitvoerend karakter of beleidsrijke taken. Het kader houdt ook rekening met de bekostiging van de betreffende taken (zie ook hierna, onder 6.). Het maakt namelijk een groot verschil of het gaat om taken met een overwegend uitvoerend karakter of dat het juist gaat om taken die een grote mate politieke en beleidsmatige vrijheid veronderstellen. Mits de bekostiging daarop is toegesneden kan bij uitvoerende taken waarbij vooral schaal, doelmatigheid en effectiviteit voorop staan, taakdifferentiatie een optie zijn. Bij beleidsmatige taken die een integrale politiek-bestuurlijke afweging vergen, heeft taakdifferentiatie veel verdergaande gevolgen in de bekostigingstechniek.[40]

39 Bijlage III gaat dieper in op het concept differentiatie.
40 Zie ook Raad voor het Openbaar Bestuur, 2021(a).

Geen extra vierde formele bestuurslaag

De inhoud centraal, democratisch gelegitimeerd, autonomie, ruimte voor verschil: het zijn uitganspunten die gemakkelijk optellen tot een vierde bestuurslaag. Die kant wil de Raad niet op. Ervaringen uit het verleden (stadsprovincie, Wgr-plusregio's) zijn niet bestendig gebleken. Er is een begrijpelijke weerstand om naast Rijk, provincies en gemeenten nog een bestuurslaag toe te voegen met zijn eigen bestuurders, volksvertegenwoordigers, ambtelijke organisaties, taken en bevoegdheden. Het argument dat ons land – bijvoorbeeld in vergelijking tot Frankrijk en Duitsland – te klein is voor vier bestuurslagen snijdt hout.[41] Want stel dat van de regio een bestuurslaag wordt gemaakt, is dan het probleem opgelost, of gaat de zoektocht naar hulpstructuren op een andere schaal dan door? Geen extra vierde bestuurslaag strekt ertoe geen nieuwe formele laag in te richten in het Huis van Thorbecke.

Differentiatie is in de eerste plaats een bestuurlijke keuze. De kracht van differentiatie schuilt in het eigenaarschap: de bestuurslagen die het vermogen en vertrouwen hebben om een opgave of taak uit te voeren, krijgen die toebedeeld en mogen het doen.

6. Passend financieel arrangement[42]

Zoals gezegd moeten de bestuurlijke vormgeving en de democratische borging in samenhang worden gezien met de benodigde financiën. Ook hier is weer het onderscheid te maken tussen beleidsarm en beleidsrijk. Zo is voor verplichte regionale samenwerking met veel landelijke kaders en weinig beleidsruimte, rechtstreekse bekostiging door het Rijk aangewezen. Gemeentelijke bijdragen zouden beperkt moeten blijven voor welomschreven eigen extra wensen van gemeenten of regio's. Opgaven en transities op het gebied van bijvoorbeeld klimaat, verduurzaming, energie en woningbouw, evenals gebieden als jeugd, werk en inkomen en arbeidsmarkt, vergen een meer integrale afweging. Deze opgaven zijn vaak regionaal van aard en vragen de inzet van vele (netwerk-)partners. Ze kennen een onzekere dynamiek en uitkomst en vanwege die onzekerheden is een goede afweging tussen kosten en baten niet eenvoudig: de baten zullen diffuus neerslaan en vaak vallen ze niet bij de investerende partijen. Verder is het moeilijk om verantwoording in een

41 België is kleiner dan Nederland en heeft meer dan vier bestuurslagen: de federale overheid, drie gewesten, drie gemeenschappen, provincies (onderverdeeld in bestuurlijke arrondissementen) en gemeenten. Het land kent zes parlementen en zes regeringen (federaal, Vlaams, Waals, Brussels Hoofdstedelijk, van de Franse Gemeenschap en van de Duitse Gemeenschap). En elke Belgische gemeente heeft een gemeenteraad als wetgevende macht en een college van burgemeesters en schepenen als uitvoerende macht. (Bron: Wikipedia).

42 Zie ook Raad voor het Openbaar Bestuur, 2021(a).

netwerksituatie te organiseren.[43] Deze transities zijn niet eenvoudig aan te pakken met het huidige 'robuust' financieel en bestuurlijk instrumentarium. Voor deze opgaven zijn andere sturings-, verantwoordings- en financieringsinstrumenten nodig. De gewone marktmechanismen voor financiering schieten daartoe tekort.[44]

Niet alles kan

Het is niet mogelijk om een bestuurlijke indeling te vinden waarbij de schaalniveaus voor alle taken tegelijk in precies één democratisch gelegitimeerde bestuurslaag georganiseerd kunnen worden. Er zal altijd een spanningsveld zijn tussen de verschillende uitgangspunten om een taak te organiseren. Bij het vraagstuk van het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal kunnen niet alle beginselen evenredig worden toegepast. Waar het om gaat is dat de uitgangspunten gemotiveerd worden afgewogen.

43 Zie ook Rekenkamer Oost-Nederland, 2016. Bij programma's die in samenwerking met andere overheden en derden tot stand komen (netwerksturing) past een traditionele sturingsfilosofie met focus op doelen en middelen niet goed: ondanks een overmaat aan verantwoordingsactiviteiten hebben volksvertegenwoordigers het gevoel dat ze weinig grip hebben op de materie. De lessen uit het rekenkameronderzoek hebben betrekking op een andere manier van sturing en controle en richten zich op (1) het maken van een expliciete keuze om een maatschappelijk vraagstuk al dan niet via netwerksturing aan te pakken en het accepteren van de consequenties voor de rol van het college en de volksvertegenwoordiging, (2) het bepalen van het 'speelveld' (wat zijn de eigen ambities) en (3) het bepalen van de 'spelregels' (wie doen er mee, wat zijn de go/no go-momenten in het proces, hoe worden deze bewaakt, hoe en wanneer vindt informatie plaats over de resultaten in relatie tot de geformuleerde ambities).

44 Bij transities passen instrumenten die experimenteerruimte en een (her)verdeling van risico's en baten toelaten en langjarige zekerheden bieden. Dit type opgave is gebaat bij een financiële *governance* die vertrouwen tussen de vele partners bevordert. Fondsvorming is een belangrijk instrument, met als kernelementen een gezamenlijke beschikkingsmacht over een gezamenlijk fonds, gevuld met eigen bijdragen naar rato (een bekend voorbeeld is het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)). Die bijdragen van elke partner moeten democratisch zijn gelegitimeerd. Zie ook Raad voor het Openbaar Bestuur, 2021(a).

4 Stappen vooruit in het besturen van regio's

In discussies over de inrichting van het openbaar bestuur, en dan met name over regio's, zijn veel verschillen van mening. De Raad doet drie aanbevelingen om stappen vooruit te zetten. Want er moet wat gebeuren, urgente grote maatschappelijke opgaven wachten niet. De aanbevelingen van de Raad zijn gericht op het benutten van regio's en het vlottrekken van de discussie over de bestuurlijke inrichting van regio's. Volgens de Raad vormt de regeerperiode na de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 een uitgelezen moment om hierover afspraken te maken.

1. Start bij aanvang van de nieuwe kabinetsperiode met het vormgeven van bestuurlijk maatwerk bij een aantal maatschappelijke transities die (zonder nadere wetgeving) gedifferentieerd kunnen worden aangepakt

De kwaliteit van regio's, en de verschillen daarin, worden wel gezien, maar nog onvoldoende benut. De vraag is in hoeverre het in de huidige bestuurlijke inrichting mogelijk is om per gebied tegemoet te komen aan de uitdagingen van dat gebied.

In een benadering van geborgde democratische verhoudingen waarin tenminste één gekozen vertegenwoordigend lichaam de noodzakelijke legitimiteit biedt voor het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal, kunnen grote transitieopgaven (denk aan woningbouw of energie) worden overgelaten aan regio's waarin de bestuurslagen het vermogen en het vertrouwen hebben om de opgave uit te voeren. Zeeland en Fryslân springen vooral in het oog: zij beschikken over een sterk bestuurlijk regionaal ecosysteem, precies op de schaal van de provincie, dat kan worden gebruikt voor een arrangement voor bestuurlijk maatwerk.[45]

Bestuurlijk maatwerk is gebaat bij een goed procesontwerp dat tot doel heeft van tevoren duidelijke afspraken te maken over wat de samenwerkende partijen van elkaar mogen verwachten zodat zij elkaar in de loop van het proces niet kunnen teleurstellen. Want opgaven komen alleen succesvol tot resultaat met afgestemde interbestuurlijke afspraken, die passen bij de aard en schaal van de verscheidenheid van regio's die ons land rijk is. Een arrangement voor bestuurlijk maatwerk wordt periodiek geëvalueerd opdat ervan wordt geleerd.

45 Vergelijk Van den Berg en Lelieveldt, 2021. Zie ook Volkskrant, 3 maart 2021.

2. Formuleer een afwegingskader over het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal

Om beweging te krijgen in de discussie over de bestuurlijke inrichting van regio's, is volgens de Raad de tijd rijp voor een afwegingskader over taaktoedeling, maatwerk en principes aangaande inhoud en vorm van regionaal bestuur, passend bij het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal. Het afwegingskader komt tot stand in samenspraak met vertegenwoordigers uit het openbaar bestuur die actief zijn op regionale schaal, in dialoog mét regio's.

Voor de Raad zijn de voornoemde uitgangspunten leidend voor het afwegingskader: de **inhoud staat centraal**, het bestuur is **democratisch gelegitimeerd**, regio's kennen een bepaalde mate van **autonomie** en er is **ruimte voor verschil**, maar de indeling is meer **congruent** en bij het besturen van regio's hoort een **passend financieel arrangement**.

Daarnaast omvat het afwegingskader in ieder geval de volgende elementen:

Karakter – Het afwegingskader vereist een uitwerking van wat 'de regio' karakteriseert, in termen van taak, opgave, rol, institutionele verhoudingen tot andere bestuurslagen en democratische legitimatie.[46]

Normen – Het afwegingskader bevat normen over goed bestuur die (mede) van toepassing zijn op de aanpak van opgaven op regionaal niveau. Het betreft onder meer objectiveerbare kwaliteitseisen over democratie, beleidseffectiviteit, doelmatigheid en betrokkenheid van de samenleving (meer dan alleen volksvertegenwoordigers).

Taaktoedeling en financiële consequenties – Het afwegingskader maakt helder waaróm (in een gezamenlijk proces met relevante bestuurslagen) een taak wordt toegedeeld. Bij elke taaktoedeling aan of andere ingreep in het decentraal bestuur wordt de expliciete keuze gemaakt over:

- *Toedeling aan een bepaalde laag*: moet een taak worden uitgevoerd door de gemeente, de regio, de provincie of het Rijk?
- *Met welke beleidsruimte:* hoeveel lokale of regionale beleidsvrijheid is er, mag er verschil zijn in het voorzieningenniveau tussen gemeenten/regio's/provincies?
- *Met welke financiële mogelijkheden:* moeten gemeenten/regio's/provincies allemaal dezelfde financiële mogelijkheden krijgen? Het is daarbij van belang dat ook de consequentie wordt getrokken uit de mate van

46 Dit impliceert tevens een karakterisering van 'de gemeente' en 'de provincie'.

beleidsvrijheid die decentrale overheden bij het uitvoeren van de taak hebben voor de bekostigingswijze.[47]

In de taaktoebedeling worden regio's niet uitgesloten. Maar het uitgangspunt van de democratische legitimatie maakt dat taken bij voorkeur en in eerste instantie bij democratisch gelegitimeerde bestuurslagen worden belegd en slechts bij uitzondering worden toebedeeld aan regio's.

Ruimte – Het afwegingskader schept ruimte voor instrumenten en hulpmiddelen die gezamenlijke processen over regionale opgaven ondersteunen. Ruimte voor wat de Raad voorstelt als de Regionale Kwaliteitskaart.

Regionale Kwaliteitskaart

Voor het organiseren van de aanpak van maatschappelijke opgaven op regionale schaal formuleren decentrale overheden samen met maatschappelijke instellingen, het bedrijfsleven en de inwoners regionale doelstellingen over regionale opgaven. Een gezamenlijk proces waar alle regionale bestuurslagen bij zijn betrokken, dat ruimte biedt voor regionale verscheidenheid en dat rekening houdt met regionale ecosystemen: sociaal, fysiek en bestuurlijk. Op basis van het genoemde afwegingskader (zie hiervóór) en als uitvloeisel van het autonomiebeginsel formuleren betrokkenen gezamenlijke uitgangspunten over de kwaliteit van het bestuur (geen blauwdruk, ruimte voor maatwerk en verschil, en kwaliteitseisen aan democratie en financiële verhoudingen): de Regionale Kwaliteitskaart.

Op basis van de Regionale Kwaliteitskaart maken decentrale overheden afspraken met het Rijk over hoe de opgaven worden uitgevoerd en wat daar voor nodig is in termen van slagkracht, beleidsbepaling en -uitvoering. Bij toekomstige taakverdeling tussen overheden wordt met deze afspraken rekening gehouden. De afspraken maken onder meer de volgende keuzes mogelijk:

- **Provinciale verantwoordelijkheid om toe te zien op regionale vormgeving en het toetsen aan overeengekomen kwaliteitseisen (bij intergemeentelijke samenwerking niet alleen financieel toezicht maar ook toezicht of samenwerking vorm krijgt op basis van de Regionale Kwaliteitskaart);**

47 Zie ook Raad voor het Openbaar Bestuur, 2017, p. 35.

- **De plicht om daarover op overeenstemming gericht overleg te voeren met overheden en maatschappelijke partners;**
- **Provinciale bevoegdheid om uiteindelijk de knoop door te hakken zodat niet één overheid binnen de provincie de hele regionale bestuursvorm kan tegenhouden;**
- **In de toekomst niet per definitie alle taken naar alle gemeenten maar ook mogelijk maken dat sommige taken aan 'provincie-regio's' worden toegekend;**
- **Mogelijkheden van binnen-provinciale deconcentratie ten aanzien van de uitvoering van taken met betrokkenheid van gemeenten;**
- **Regionale toezichtraden wettelijk mogelijk maken: direct gekozen volksvertegenwoordigers blijven beleid bepalen ('aandeelhouders van de regio') maar kunnen regionale toezichthouders voordragen ('Raad van Toezicht') die de samenwerking tussen gemeenten en/of provincie bestuurlijk beoordelen en daarover rapporteren aan de volksvertegenwoordigers;**
- **Pas toe of leg uit: om dit niet vrijblijvend te doen zullen overheden moeten worden uitgenodigd hierin te kiezen en aan te tonen hoe die keus zich voor hun regio verhoudt tot onder meer de Regionale Kwaliteitskaart.**

3. Versterk de stelselverantwoordelijkheid van de minister van BZK

De stelselverantwoordelijkheid van de minister van BZK moet wettelijk worden versterkt als het gaat om het beleid van het Rijk dat betrekking heeft op het decentraal bestuur. Het nieuwe kabinet maakt de minister van BZK verantwoordelijk voor de coördinatie van Rijksbeleid richting het decentraal bestuur en regio's.[48] De minister van BZK is steeds medeondertekenaar van wetten die de decentrale overheden rechtstreeks raken in hun takenpakket, financiën en bevoegdheden.[49] Dit houdt bijvoorbeeld in dat toedeling van taken door vakdepartementen aan decentrale overheden niet kan zonder instemming van de minister van BZK. De versterking van de stelselverantwoordelijkheid van de minister van BZK dient naast het doel van het coördineren van het Rijksbeleid, ook het doel om de rol als hoeder van het decentrale bestuur richting het Rijk beter te vervullen en processen over regionale opgaven 'van onderop' te ondersteunen. Onder meer door goed te luisteren naar regio's. Maak daarom

48 De Raad sluit aan bij de ideeën van Douwe Jan Elzinga over een Wet op het decentraal bestuur (zie onder meer: https://vng.nl/nieuws/vng-presenteert-eerste-proeve-nieuwe-wet-decentraal-bestuur, geraadpleegd 1 juni 2021) die betrekking hebben op een bredere aanpak voor nieuwe verhoudingen in het openbaar en decentraal bestuur.

49 Vergelijk Raad van State, 2021.

de minister van BZK scherper dan nu verantwoordelijk voor het stelsel van interbestuurlijke samenwerking, met als doel het vergemakkelijken van de samenwerking tussen decentrale overheden en het Rijk.[50]

50 Dit is ook het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur in zijn onlangs verschenen adviesrapport Rol nemen, ruimte geven. De rol van het Rijk bij interbestuurlijke samenwerking, mei 2021(b).

Literatuur

Berg, C.F. van den, *Transforming for Europe: The reshaping of national bureaucracies in a system of multi-level governance*, 2011

Berg, C.F. van den, S. Dreef en S. Clemens, *Uitgelicht: interbestuurlijke samenwerking,* in: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Staat van bestuur 2020*, Den Haag, februari 2021

Berg, C.F. van den, en H. Lelieveldt, *Zo kan het wél. Regioprovincies slimmer bestuurd: de casus Fryslân en Zeeland*, Montesquieu Instituut, Den Haag, 2021

Boogers, M.J.G.J.A., *Het raadsel van de regio: waarom regionale samenwerking soms resultaten oplevert* (oratie), Universiteit Twente, Enschede, 17 oktober 2013

Boogers, M.J.G.J.A. en G.H. Reussing, *Decentralisatie, schaalvergroting en lokale democratie*, in: *Bestuurswetenschappen*, nr. 2, 2019

Cordeweners, T., *Dwars door Nederland. Ruimtelijke verschillen in beeld*, Den Haag, 27 januari 2020

De Gelderlander, *Gemeente zit in zóveel samenwerkingsverbanden dat niemand ze meer controleert: 'Ondemocratisch en ernstig'*, 2 april 2021.

Financieel Dagblad, *Amsterdam moet zijn arrogantie jegens buurgemeenten afschudden,* 3 januari 2021

Fraanje, M.J. en J.M.M. Polman, *Trots over slagkracht, zorgen over democratie en rechtsstaat*, Platform O, 22 juni 2020

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Staat van het bestuur 2020*, Den Haag, februari 2021

Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, *Leren van doen. Ervaringen met samenwerken in het IBP*, Den Haag, 2020

Nederlandse Vereniging voor Raadsleden, *Raad in verbinding in de regio. Raadsledenonderzoek over de verbinding tussen raadsleden in de regio en hun gemeenteraad*, Den Haag, 2017

NRC, *De veiligheidsregio bepaalt steeds meer, 'die ontwikkeling gaat een keer schuren'*, 12 januari 2021

Programmastart IBP, *Samen meer bereiken als één overheid. Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen starten met een interbestuurlijk programma en een gezamenlijke agenda*, Overhedenoverleg van 14 februari 2018

PROOF Adviseurs en Kwink Groep, *Inventarisatie regionale samenwerkingsverbanden decentrale overheden 2020*, Den Haag, mei 2020

Raad van State, *voorlichting No.W04.20.0440/I/Vo*, Den Haag, 24 maart 2021

Raad voor het Openbaar Bestuur, *Legio voor de regio. Bestuurlijke antwoorden op regionale vraagstukken,* Den Haag, februari 2003

Raad voor het Openbaar Bestuur, *Bestuur op maat Advies over middenbestuur,* Den Haag, november 2006

Raad voor het Openbaar Bestuur, *De gedifferentieerde eenheidsstaat. Advies over uniformiteit en pluriformiteit in het openbaar bestuur*, Den Haag, mei 2007

Raad voor het Openbaar Bestuur, *Het einde van het blauwdrukdenken. Naar een nieuwe inrichting van het openbaar bestuur,* Den Haag, april 2010

Raad voor het Openbaar Bestuur, *Democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden*, Den Haag, januari 2015
Raad voor het Openbaar Bestuur, *Wisselwerking. Naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking*, Den Haag, december 2015
Raad voor het Openbaar Bestuur, *15,9 uur. De verbindende rol van het raadslid in een vitale democratie*, Den Haag, april 2016
Raad voor het Openbaar Bestuur, *Eerst de politiek dan de techniek. Spelregels voor toekomstbestendige financiële verhoudingen*, Den Haag, januari 2017
Raad voor het Openbaar Bestuur, *Akkoord?! Besturen met akkoorden als evenwichtskunst,* Den Haag, maart 2020
Raad voor het Openbaar Bestuur, *Rust-Reinheid-Regelmaat. Evenwicht in de bestuurlijk-financiële verhoudingen,* Den Haag, maart 2021(a)
Raad voor het Openbaar Bestuur, *Rol nemen, ruimte geven. De rol van het Rijk bij interbestuurlijke samenwerking*, mei 2021(b)
Raad voor het Openbaar Bestuur en Raad voor de Financiële Verhoudingen, *Autonoom of automaat? Advies over gemeentelijke autonomie,* Den Haag, augustus 2005
Regeerakkoord 2017–2021, *Vertrouwen in de toekomst*, VVD, CDA, D66 en ChristenUnie, 10 oktober 2017
Rekenkamer Oost-Nederland, *Handvatten PS voor netwerksturing*, Deventer, juni 2016
Reussing, G.H., M.J.G.J.A. Boogers en S.A.H. Denters, *Gemeenteraden en regionale samenwerking*, in: Vollaard, J.P., G. Boogaard, J.Th.J. van den Berg en M.J. Cohen (red.), *De gemeenteraad. Ontstaan en ontwikkeling van de lokale democratie*, Amsterdam, 2018
Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen, *Als één overheid*, Den Haag, september 2020
Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, 35 513, nr. 4
Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, 35 300 XVI, nr. 112
VNG Magazine 15, *Keuzes nodig in binnenlands bestuur*, 5 oktober 2018
VNG Magazine 20, *Democratische vernieuwing in Fryslân – Korset van Thorbecke moet losser*, 18 december 2020
Volkskrant, *Rijk, provincie en gemeente besturen ons land en, o ja, 32 andere soorten bestuur. Stop de verrommeling*, 3 maart 2021
Yesilkagit, A.K., *Wat is 'de bedoeling' nu eigenlijk? Een pleidooi voor een sterke nationale overheid in het binnenlands bestuur*, in: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Gebundeld perspectief. Decentraal bestuur nader geduid*, Den Haag, januari 2021

BIJLAGE I **Adviesaanvraag**

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Raad voor het Openbaar Bestuur
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Nederland
www.linkedin.com/company/ministerie-van-bzk

Kenmerk
2020-0000509123

Uw kenmerk

Datum 28 AUG 2020
Betreft Adviesaanvraag over het organiseren van regionale opgaven

Geachte raad,

Een van de rode draden door discussies over het openbaar bestuur in Nederland is de vraag wat de meest passende schaal is om het bestuur te organiseren. Tegelijkertijd laat de geschiedenis zien dat Nederland – ondanks die terugkerende vraag – geen traditie heeft van grootschalige bestuurlijke veranderingen. Eerder is er sprake van een incrementeel pad van veranderingen, zoals ook de Raad van State in 2016 heeft geschetst.[1] Aan het Nederlandse openbaar bestuur zoals wij dat vandaag de dag kennen – met een hoofdstructuur en een scala aan hulpstructuren – ligt dan ook geen alles omvattend "grand design" ten grondslag. Het is veeleer de optelsom van (sectorale) keuzes gemaakt door decentrale overheden en de wetgeve+r, binnen het grondpatroon dat door Rudolf Thorbecke ooit is uitgedacht. Op die manier is het openbaar bestuur in Nederland ook steeds in staat gebleken om zich in vorm en organisatie aan te passen aan nieuwe maatschappelijke opgaven.

Toch dringt zich steeds nadrukkelijker de vraag op, of het bestuur zich op deze wijze (nog steeds) voldoende kan aanpassen aan nieuwe vraagstukken waar het zich voor gesteld ziet. De "regio" is voor een groeiend aantal opgaven de passende schaal om maatschappelijke opgaven op te pakken, waardoor ook de noodzaak tot regionale samenwerking groeit. Een relatief recente trend daarbij is dat er behoefte ontstaat aan vormen van regionale belangenafweging in plaats van besluitvorming door het bijeenbrengen van lokale belangen. Dit is op verschillende vlakken zichtbaar. Enkele voorbeelden zijn:

- In de jeugdzorg en het beschermd wonen wordt gezocht naar governance arrangementen om bovengemeentelijke sturing op het zorglandschap mogelijk te maken;
- In regionale energiestrategieën moet gezamenlijk worden gewogen waar en welke duurzame energiebronnen te plaatsen;
- Diverse regio's hebben een regionale economische of investeringsagenda uitgewerkt, op basis waarvan zij gezamenlijk publieke middelen inzetten;

[1] Raad van State: Vierde periodieke beschouwing op de interbestuurlijke verhoudingen, "En nu verder!" (2016)

Pagina 1 van 5

Ministerie van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum

Kenmerk
2020-0000509123

- In het kader van de Omgevingswet zal ook een behoefte ontstaan om op regionale schaal tot ruimtelijke afwegingen te komen;
- De coronacrisis en het bestrijden van ondermijnende criminaliteit laten zien dat ook in het veiligheidsdomein de behoefte aan regionale afweging van belangen groeiende is.

Bij sommige opgaven, zoals de woningbouwproductie of de ontwikkeling van bedrijventerreinen, heeft de provincie een rol op grond van haar bevoegdheden en deze is dan ook adequaat democratisch gelegitimeerd. In veel andere beleidsdomeinen heeft de provincie een minder sterke rol, waardoor het soms een zoektocht is om tot een passende (regionale) governance te komen die én de gewenste afweging op het juiste schaalniveau faciliteert én voldoende democratisch is gelegitimeerd.

Hoewel het belang van "de regio" groeit, is de regio geen vastomlijnde (geografische) eenheid, maar een fluïde schaal die zich doorgaans tussen gemeente en provincie bevindt. Voor elke opgave of vraagstuk kan de passende regionale schaal ook weer anders zijn. De Regioatlas (www.regioatlas.nl) maakt dit duidelijk zichtbaar. En ondanks dat het ogenschijnlijk ook steeds lukt om voor afzonderlijke opgaven een passende governance te vinden binnen het bestaande kader van organieke wetten, klinkt inmiddels steeds luider de vraag of gemeenten nog voldoende grip hebben op of sturing kunnen geven aan het samenstel van samenwerkingsverbanden en daarmee op de realisatie van hun maatschappelijke opgaven. Met de hiervoor genoemde voorbeelden in het achterhoofd, verwacht ik voor de toekomst een verdere groei van opgaven waarvoor regionale samenwerking noodzakelijk of gewenst is. Omdat ik het vanuit het oogpunt van democratische legitimiteit en effectiviteit ook belangrijk vind dat er politieke sturing mogelijk is op al die opgaven, rijst de vraag hoe dit binnen ons bestuurlijk bestel te organiseren.

Tegen die achtergrond zou ik graag uw advies ontvangen over hoe de aanpak van het geheel aan regionale opgaven effectief en democratisch gelegitimeerd kan worden georganiseerd binnen ons bestuurlijk bestel.

Ik wil uw advies graag bundelen met de opbrengsten van enkele andere trajecten over samenhangende vraagstukken, zodat mijn ambtsopvolger in de volgende Kabinetsperiode goed voorbereid aan de slag kan. De trajecten betreffen in ieder geval:

- Het advies van de Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële verhoudingen (verwacht: september 2020);
- De opbrengsten van de bestuurlijke ronde langs de provincies over de vraagstukken die ik heb geagendeerd in mijn Kamerbrief over de Toekomst van het Openbaar Bestuur (verwacht: december 2020);
- De opbrengsten van de aan de Kamer beloofde gespreksronde die ik zal starten over een passende regionale samenwerking in het sociale domein.[2] (verwacht: januari 2021)

[2] Kamerbrief "Perspectief voor de Jeugd" d.d. 20 maart 2020, Kamerstuk 31839-723

Ministerie van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum

Kenmerk
2020-0000509123

Vraagstukken rondom de regio
In het navolgende schets ik enkele deelvraagstukken die deze adviesaanvraag inkaderen en/of inkleuren. Per vraagstuk heb ik een of enkele deelvragen geformuleerd.

Decentralisatieparadox
Het subsidiariteitsbeginsel is één van de ordenende principes van ons bestuurlijk bestel. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit een bepaling in de Gemeentewet, die mij opdraagt decentralisatie te bevorderen. Daarnaast spreken we over gemeenten vaak als "de eerste overheid", waar onder andere de connotatie bij hoort dat taken bij voorkeur bij gemeenten worden belegd. Nog weer anders geformuleerd geldt in Nederland het uitgangspunt dat taken in beginsel bij gemeenten dienen te worden belegd, tenzij dat niet doelmatig of doeltreffend is. Dat uitgangspunt betekent echter nog niet dat alle taken daarmee op hun optimale schaal zijn belegd. Dat blijkt bijvoorbeeld ook uit de veelheid aan samenwerkingen die gemeenten (al dan niet op aandringen van het Rijk) hebben ingericht ten behoeve van een doelmatige en/of doeltreffende taakuitvoering. Daarnaast is er ook sprake van de zogenaamde "decentralisatieparadox"; het verschijnsel dat gemeenten zich genoodzaakt voelen om op te schalen, zodat zij beter in staat zijn nieuwe gedecentraliseerde taken (dichterbij de inwoners) kunnen uitvoeren. Het zijn tekenen dat de gemeentelijke schaal niet voor alle taken altijd de beste schaal is.
Dit roept de vraag op of "decentraliseren, tenzij..." er voldoende toe leidt dat taken op de meest passende schaal worden belegd? In het verlengde daarvan is wat mij betreft ook de vraag gerechtvaardigd of te decentraliseren taken altijd op dezelfde manier bij alle gemeenten moeten worden belegd.

Regionale sturing en afwegingen
Met inmiddels vijf jaar ervaring met de decentralisaties in het sociaal domein, wordt voorzichtig zichtbaar dat in de verschillende stelsels niet is voorzien in een regionale regiefunctie.[3] Dat is op zichzelf logisch, omdat alle gemeenten in gelijke mate verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de gedecentraliseerde taken. Het gevolg is evenwel dat de gemeenten daarmee in gezamenlijkheid moeten sturen op het in stand houden van een gezond en divers regionaal zorglandschap. In het bijzonder bij de meer specialistische zorgvormen (met een relatief groot verzorgingsgebied), blijkt die collectieve verantwoordelijkheid met een grote groep gemeenten lastig te organiseren.
Daarnaast vergt ook het invullen van het collectieve opdrachtgeverschap voor meer specialistische zorgvormen van gemeenten een extra inspanning in de samenwerking. Doordat er een beperkt aantal aanbieders is, vraagt het soms een regionale afweging ten aanzien van welke zorgvormen in te kopen. Aanbieders kunnen immers niet altijd kosteneffectief alle maatwerkvoorzieningen aanbieden die individuele gemeenten wensen.
Verder kan er sprake zijn van een scheve relatie tussen zorgaanbieders en gemeenten als gevolg van de schaal waarop aanbieders zich hebben georganiseerd. De kennis en kunde die aanbieders bijgevolg hebben weten te

[3] Iets vergelijkbaars is overigens zichtbaar bij de Regionale Energiestrategieën, hoewel daar soms provincies een meer regisserende rol hebben gekregen;

Ministerie van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum

Kenmerk
2020-0000509123

organiseren, kan maar in beperkte mate worden gematcht door gemeenten. Dit maakt het lastig voor gemeenten om een kritische counterpart te zijn voor zorgaanbieders, waardoor voor de aanbieders de prikkel klein is om innovaties of kostenbesparingen te realiseren.
Dit overziend rijst de vraag hoe tot een effectieve sturing te komen waarvoor de wetgever weliswaar de verantwoordelijkheid bij gemeenten heeft belegd, maar die (op onderdelen) een politieke afweging en/of organisatorische aanpak vragen op een bovengemeentelijke schaal. De optelsom van lokale belangen en inzet maakt immers nog niet dat er sprake is van een regionale afweging of aanpak.

Multilevel governance en congruentie
Weliswaar zijn gemeenten voor de taken waarvoor zij een samenwerking aangaan verantwoordelijk (en dus aanspreekbaar), maar voor veel taken zijn gemeenten ook afhankelijk van samenwerking in de regio. En soms zelfs van samenwerking op nog grotere schaal. Dit brengt inherente beperkingen met zich mee ten aanzien van de aansturing en democratische legitimatie, ondanks dat hiervoor duidelijke mechanismen voor zijn vastgelegd (in onder andere de Wet gemeenschappelijke regelingen). U hebt eerder geadviseerd over de mogelijkheden om de aansturing en legitimiteit van samenwerking te versterken[4] en ik heb daartoe ook een voorstel tot aanpassing van de Wet gemeenschappelijke regelingen in voorbereiding. Toch blijft de vraag of dit, alles bijeen genomen, in alle gevallen de meest effectieve manier is om maatschappelijke opgaven op te pakken en of de mogelijkheden van democratische sturing zich voldoende verhouden tot het gewicht van de opgaven.

Het gedachtegoed van het multilevel governance biedt hier wel oplossingen voor. Elke opgave kent immers zijn eigen optimale schaal en gemeenten moeten 'dansen tussen de schalen' om de beste (integrale) oplossingen voor hun inwoners georganiseerd te krijgen. Daar staat tegenover dat gemeenten die vaker in dezelfde samenstelling met elkaar samenwerken, makkelijker elkaar 'iets gunnen' en daardoor tot effectievere of efficiëntere samenwerking komen. Vanuit die optiek zou meer congruentie in samenwerkingsverbanden mogelijk kunnen bijdragen aan het effectief realiseren van opgaven.
Dat roept dan de vraag op of en in welke mate congruentie gewenst is (welke schaal/buitengrenzen, welke beleidsdomeinen) en in hoeverre dat dan vervolgens een (nieuw) bestuurlijk (en/of financieel) arrangement vraagt dat past bij het gewicht van de taken die zouden worden gebundeld.

Tot slot
De bovenstaande (deel-)vraagstukken zijn de meest concrete aanleiding om tot deze adviesaanvraag te komen, maar er zijn wellicht ook nog andere relevante invalshoeken te benoemen. Bij deze wil ik u dan ook van harte uitnodigen om die in het advies te betrekken, indien u van mening bent dat het kan bijdragen aan de discussie over het centrale vraagstuk: Hoe de aanpak van het geheel van regionale opgaven het beste binnen ons bestuurlijk bestel te organiseren. Waar dat meerwaarde biedt, zou ik mij ook kunnen voorstellen dat u uw advies (deels) differentieert naar de verschillende beleidsdomeinen van regionale opgaven.

[4] Raad voor het Openbaar Bestuur: "*Wisselwerking*", 2015

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum

Kenmerk
2020-0000509123

Verder wil ik u verzoeken om in uw advies concrete handelingsperspectieven te schetsen voor mij en/of andere betrokken stakeholders. Ik denk daarbij aan keuzes die gemaakt zouden moeten worden over de verdere ontwikkeling van de regio binnen het openbaar bestuur, het al dan niet invoeren van nieuwe vormen van samenwerking en bestuur en/of het aanpassen van taakverdeling en werkwijzen. Idealiter sluit u hierbij aan op, of kunt u voortbouwen op de voornoemde andere trajecten over deze thematiek.

Gegeven mijn wens om uw advies te bundelen met de opbrengsten van de hiervoor genoemde trajecten, wil ik u verzoeken uw advies uiterlijk in het eerste kwartaal van 2021 af te ronden.

Hoogachtend,

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren

Pagina 5 van 5

BIJLAGE II Democratische legitimiteit[51]

David Easton stelde in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw op basis van empirisch onderzoek dat legitimiteit wordt bereikt door a: effectief te zijn, b: dingen te doen die burgers belangrijk vinden, c: zorgvuldig te handelen. De politicoloog Fritz Scharpf maakt een conceptueel onderscheid tussen verschillende soorten van democratische legitimiteit: *input*-, *troughput*- en *outputlegitimiteit*. Zijn *input*georiënteerde theorie waardeert de legitimiteit van een politiek systeem naar de wijze waarop deze een uitdrukking vormt van de wil van het volk of de politieke gemeenschap. Vanuit het inputperspectief zijn politieke keuzes legitiem wanneer deze de algemene wil weerspiegelen. In dit perspectief staan de burgers centraal. Bij inputlegitimiteit gaat het er om dat belangentegenstellingen op een zinvolle en democratische wijze leiden tot regelgeving en beleid. Het begrip inputlegitimiteit wordt vaak uitgelegd als *government **by** the people*.

Verwant aan inputlegitimiteit is *throughputlegitimiteit*. Dit concept verwijst naar de kwaliteit van het proces waarmee besluitvorming tot stand komt. Niet de input of de uitkomsten, maar de transparantie, kenbaarheid en voorspelbaarheid van structuren en procedures staat hierbij voorop. In deze vorm van proceslegitimiteit zijn de billijkheid, redelijkheid en rechtmatigheid van het besluitvormingsproces zelf de voornaamste bron van legitimiteit. Procedurele vormen van legitimiteit hebben steeds te maken met *checks and balances* in en ordentelijkheid van het besluitvormingsproces.

Ten slotte zijn theorieën die legitimiteit waarderen aan de hand van de door het systeem geleverde prestaties, de *output*. Daarbij draait het om zaken als de onbetwistheid van de macht, het gemeenschappelijk goed en het economisch welzijn. De output van een politiek systeem moet steeds een bijdrage leveren aan deze categorieën. Vanuit het outputperspectief zijn politieke keuzes legitiem wanneer deze effectief het algemeen welzijn bevorderen. Bij outputlegitimiteit is de vraag of op redelijke termijn tot de voor betrokkenen gewenste resultaten kan worden gekomen. Outputlegitimiteit krijgt vaak het etiket *government **for** the people*.

Aan de soorten democratische legitimiteit die Scharpf onderscheid is een vierde vorm toe te voegen: *feedbacklegitimiteit*. Deze vorm bestaat uit twee democratische eisen: verantwoording en terugkoppeling. Bij verantwoording

51 Deze bijlage is een bewerking van Raad voor het Openbaar Bestuur, 2015.

wordt aan democratische organen en kiezers over de uitoefening van publieke bevoegdheden en de besteding van publieke middelen rekenschap afgelegd. Verantwoording versterkt de democratische legitimiteit omdat het bijdraagt aan de mogelijkheden om het overheidsoptreden te beoordelen en zo nodig bij te sturen. Bij terugkoppeling gaat het om een goede verwerking van signalen uit de omgeving en een goede vormgeving van de relatie met belanghebbenden. De feedbacklegitimiteit wordt bepaald door de wijze waarop er verantwoording wordt afgelegd over de uitkomst van het besluitvormingsproces en de kwaliteit van de terugkoppeling.

Terugkerend vraagstuk bij het democratisch gehalte van regionaal bestuur is of de representatieve democratie (nog) volstaat. De belangrijkste knelpunten in kaart zijn te verdelen in vier categorieën:

1. Participatie en representatie
2. Politiek primaat en controle/kaderstelling
3. Effectiviteit/efficiëntie en responsiviteit
4. Verantwoording en terugkoppeling

De indeling is niet absoluut, sommige knelpunten kennen raakvlakken met twee of meer categorieën.

Participatie en representatie (inputlegitimiteit)

Democratie en bestuur ontwikkelen zich in tegengestelde richtingen: het zwaartepunt van de lokale democratie verschuift naar het sublokale, het niveau van buurt, wijk of dorpskern, terwijl tegelijkertijd het bestuurlijke zwaartepunt steeds meer verschuift naar de regio.

Verlengd lokaal bestuur is een indirecte vorm van democratische legitimiteit via gemeenteraden of provinciale staten. Burgers kiezen gemeenteraadsleden en provinciale statenleden, maar kunnen niet het bestuur van een samenwerkingsverband kiezen. Het bestuur wordt gevormd uit de burgemeesters, wethouders en/of gemeenteraadsleden van de deelnemende gemeenten (c.q. provincies). In het bestuur van samenwerkingsverbanden worden belangrijke richtinggevende beslissingen genomen die alle deelnemende besturen raken. De stemverhoudingen binnen het samenwerkingsverband spelen daarin een rol, wat effect heeft op de invloed van gemeenten of provincies op de besluitvorming in het samenwerkingsverband. De besluitvorming over maatschappelijke vraagstukken op regionale niveau raken burgers desalniettemin direct. De afstand tussen gemeenteraden en provinciale staten en samenwerkingsverbanden en daarmee ook de afstand tussen burgers en samenwerkingsverbanden dreigt echter te groot te worden. De vraag is of het bestuur zo nog wel voldoende bij de behoeften van burgers kan aansluiten.

Politiek primaat en controle/kaderstelling (throughputlegitimiteit)

Democratische legitimiteit in de praktijk van het regionaal bestuur is een worsteling van de gemeenteraad en provinciale staten met zijn rol als kadersteller en controleur. Uit onderzoek van de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden uit begin 2014 blijkt dat zeven van de tien gemeenteraadsleden het toenemende aantal regionale samenwerkingsverbanden een bedreiging voor de lokale democratie vindt.

Regionaal bestuur heeft volgens sommigen geleid tot een nogal ondoorzichtige structuur waarin onduidelijk is welke taak binnen welk samenwerkingsverband thuishoort en wie waarvoor verantwoordelijk is. Lokale en regionale bestuurders en hun maatschappelijke partners klagen over wat wel genoemd wordt 'bestuurlijke spaghetti' en 'bestuurlijke drukte': het grote aantal regionale besturen zou de effectiviteit en de democratische controle in de weg staan.

Samenwerkingsverbanden zijn vormen van verlengd lokaal bestuur, maar soms lijkt er sprake van *verlegd* lokaal bestuur. Bij *verlengd* lokaal bestuur zet het gemeentebestuur samenwerking zelfverzekerd in als strategie om gemeentelijke doeleinden te bereiken, maakt het binnen samenwerking zelfstandig keuzes om gemeentelijke of provinciale doeleinden te bereiken en stuurt het de samenwerking zelfbewust en actief aan. Bij *verlegd* lokaal bestuur stelt het gemeente- of provinciebestuur zich – al dan niet door omstandigheden gedwongen – afhankelijk op en heeft het geen goed zicht op de doelen van de samenwerking, accepteert het afwachtend de diensten van de samenwerking en is het afhoudend ten opzichte van de samenwerking in relatie met de gemeente.

De financiering van samenwerkingsverbanden wordt als problematisch ervaren. Gemeenteraden merken dat ze, behalve een jaarlijkse bemoeienis met de omvang, weinig invloed hebben op de begroting van een samenwerkingsverband en dat daarmee het algemene budgetrecht van de gemeenteraad in de knel komt. De verantwoording en de controle zijn indirect. De gemeentelijke uitgaven voor samenwerkingsverbanden zijn bovendien inflexibel en verplicht, wat in geval van financiële problemen beperktere mogelijkheid tot bijsturing op gemeentelijk niveau geeft.

Effectiviteit/efficiëntie en responsiviteit (outputlegitimiteit)

Uitvoering op afstand door middel van regionale samenwerkingsverbanden wordt vaak gedreven door doelmatigheid. Gezamenlijke inkoop van bijvoorbeeld zorg door een samenwerkingsverband is efficiënter en goedkoper dan dat alle wethouders los van elkaar zorg gaan inkopen. Maar het proces ont-

trekt zich aan directe invloed van de diverse gemeenteraden, zoals we hierboven zagen. De vraag is hoeveel democratische legitimiteit effectieve en efficiënte uitvoering mag kosten.

De verdeling van de financiële bijdrage over deelnemende gemeenten aan een samenwerkingsverband kan tot controverse leiden, net als de besteding van de gelden door het samenwerkingsverband. Op het regionale niveau zijn uitgaven niet altijd in overeenstemming met de lokale behoeften. En budgetstromen zijn ondoorzichtig, welk potje wordt waaraan besteed? Dit alles terwijl het financieel toezicht op samenwerkingsverbanden door de provincie marginaal wordt ingevuld, terwijl eventuele problemen grote effecten op de individuele gemeenten kunnen hebben.

Het toegenomen belang van regionaal bestuur is van invloed op de financiële verhoudingen tussen het Rijk en decentrale overheden. Bekostiging via een specifieke uitkering, rechtstreekse toedeling van rijksbijdragen aan regionale samenwerkingsverbanden of aan centrumgemeenten kunnen op gespannen voet staan met de uitgangspunten in de financiële verhoudingenleer. Wat betreft de financiële verhoudingen speelt de vraag of de decentralisaties leiden tot dusdanige versterking van regionale samenwerkingsverbanden, dat er een echte regionale (tussen)laag komt waarbij de verleiding ontstaat deze rechtstreeks te bekostigen. Wanneer daarvan sprake is, dan kan dat van invloed zijn op de besluitvorming over de middelen die aan regionale samenwerkingsverbanden worden toebedeeld: door de gemeente of door het Rijk.

Verantwoording en terugkoppeling (feedbacklegitimiteit)

De bestuurlijke macht wordt in toenemende mate opgedragen aan niveaus die niet samenvallen met het niveau waarop de openbaar bestuurders voor het grootste deel van hun tijd werkzaam zijn. Voor volksvertegenwoordigers is het lastig het overzicht te behouden. Als gevolg van de afstand en het feit dat het regiobestuur geen directe verantwoording aflegt aan het volksvertegenwoordigende lichaam, dreigen verantwoordingsprocessen in het gedrang komen. De Wgr schept weliswaar formeel het verantwoordingskader, maar de praktijk lijkt toch weerbarstig.

Volksvertegenwoordigers zijn niet altijd tevreden over de informatie vanuit de regionale samenwerkingsverbanden. Informatie is te algemeen van aard of biedt geen zicht op de realisatie van lokale doelenstellingen. Daar staat tegenover dat volksvertegenwoordigers niet altijd voldoende actief zijn bij het formuleren van eisen aan de informatievoorziening. Deze situatie zet niet alleen de adequate politieke controle maar ook andere vormen van toezicht zoals controle door decentrale rekenkamers onder druk.

Slotsom

Gemeenten, provincies en waterschappen zoeken de samenwerking op voor het uitvoeren van taken. Dat doen ze vaak vanuit het oogpunt van doeltreffendheid. Vanuit het perspectief van democratische legitimiteit is bij regiobestuur de afstand tussen bestuur en taakuitvoering groter dan in het geval dat een gemeente of provincie een bepaalde taak zelf uitvoert. Afstand tot het bestuur impliceert het deels afstaan van zeggenschap en sturing. Samenwerking voelt ook ongemakkelijk: volksvertegenwoordigingen en colleges ervaren afstand en kunnen daardoor voor hun gevoel onvoldoende sturen op wat er in de samenwerking gebeurt. Dat tast de democratische legitimiteit aan van de regionale samenwerking.

Goed bestuur hoort democratisch gelegitimeerd te zijn. Wanneer democratische legitimiteit van regionaal bestuur gebrekkig is, kan het voorkomen dat de burgers uit de samenwerkende gemeenten of provincies de output van het samenwerkingsverband niet langer accepteren. Aanspreekbaar is echter alleen de gemeenteraad of provinciale staten die op hun beurt beperkte sturingsmogelijkheden hebben. Deze situatie heeft ook zijn weerslag op de relatie tussen burger en bestuur.

BIJLAGE III **Differentiatie**[52]

Differentiatie is alleen aan de orde wanneer daarmee het probleemoplossende vermogen van het openbaar bestuur toeneemt. Als schaal en congruentie niet tot oplossingen leidt voor de inrichting van het openbaar bestuur, komt de mogelijkheid van differentiatie in beeld. De Raad onderscheidt drie vormen van differentiatie.

Differentiatie in (uitvoering van) *beleid* op lokaal niveau is het resultaat van decentralisatie en lokale autonomie, dan wel van beleidsvrijheid van gemeenten bij medebewind. Deze vorm is aangewezen wanneer men generiek ruimte wil scheppen voor maatwerk en een integrale aanpak van problemen op decentraal niveau. Om deze vorm van differentiatie mogelijk te maken moet worden gedacht aan het vergroten van de lokale autonomie, het verruimen van de beleids- en bestedingsvrijheid bij medebewind en het vergroten van het lokale belastinggebied. Differentiatie in beleid op lokaal niveau kan (en mag) leiden tot lokale verschillen in voorzieningenniveau.

Het Rijk beschikt over de mogelijkheid om bij of krachtens de wet bepaalde taken, bevoegdheden en middelen selectief toe te kennen aan gemeenten c.q. provincies.: een 'opgelegde' vorm van *(taak)differentiatie*. Deze vorm is aangewezen wanneer het Rijk bepaalde taken, bevoegdheden en middelen aan bepaalde gemeenten selectief wil toewijzen. Er wordt dan bewust 'verschil gemaakt'. Het argument daarvoor kan zijn dat het beleid te kostbaar wordt wanneer geen onderscheid zou worden gemaakt. Of dat het efficiënter is om middelen geconcentreerd in te zetten in plaats van over de hele linie. Of dat een taak een bepaalde bestuurskracht vereist die niet in alle gemeenten aanwezig is. Of dat een specifieke situatie om bijzondere, gevoelige bevoegdheden vraagt die de politiek niet generiek aan alle gemeenten wil toekennen. Problemen doen zich immers niet overal, of niet overal in dezelfde mate voor, omstandigheden verschillen, en op zichzelf is er niets tegen het ongelijk behandelen van ongelijke gevallen.

De bestuurlijke inrichting van Nederland kenmerkt zich door uniformiteit. Er is bijna geen verschil in de bestuurlijke inrichting van gemeenten en provincies. Met differentiatie in de *bestuurlijke inrichting* van decentrale overheden moet terughoudendheid worden betracht. Deze vorm van differentiatie raakt immers aan de kernelementen van het openbaar bestuur, die grondwettelijk

52 Vergelijk Raad voor het Openbaar Bestuur, 2007.

zijn verankerd. Deze vorm van differentiatie kan het antwoord zijn op problemen in de sfeer van de politieke relatie tussen burger en bestuur, kiezer en gekozene. Een voorbeeld is binnengemeentelijke decentralisatie door middel van stadsdelen.

Bij differentiatie als resultante van selectief rijksbeleid (taakdifferentiatie) of bij differentiatie in de bestuurlijke inrichting treden er spanningen op met de (uniforme) uitgangspunten van de Financiële-verhoudingswet.

Een verfijndere indeling naar de dimensies waarop differentiatie zich voor kan doen, is het onderscheid naar beleidsdifferentiatie, taakdifferentiatie, uitvoeringsdifferentiatie en institutionele differentiatie.

Van *beleidsdifferentiatie* is sprake als niet overal in Nederland hetzelfde rijksbeleid geldt. Een voorbeeld van beleidsdifferentiatie in de Rotterdamwet. Deze wet geeft gemeenten waar de leefbaarheid onder druk staat de bevoegdheid om inkomenseisen te stellen aan woningzoekenden. Beleidsdifferentiatie maakt het mogelijk om in geselecteerde delen van Nederland overheden taken en bevoegdheden te geven om de economie te stimuleren.

Taakdifferentiatie is de selectieve toewijzing van taken aan decentrale overheden bij wet door de nationale wetgever. Bij taakdifferentiatie gaat het bijvoorbeeld over het toebedelen van taken zoals maatschappelijke opvang of vrouwenopvang aan centrumgemeenten. Taakdifferentiatie betekent dat wettelijke taken verschillen tussen gemeenten en tussen provincies. De economische ratio achter taakdifferentiatie is gelegen in doelmatigheid en effectiviteit.

Van *uitvoeringsdifferentiatie* is sprake als gemeenten en provincies onderling verschillen in de manier waarop zij hun wettelijke taken uitvoeren. Een bestuursorgaan kan een taak zelf doen, deze uitbesteden aan een andere gemeente of aan een publieke of private organisatie, voor de uitvoering samenwerken met andere gemeenten of private partijen, enzovoort. Uitvoeringsdifferentiatie leidt in principe niet tot verschillen in voorzieningenniveau.

Bij *institutionele differentiatie* is er sprake van lokale verschillen in de bestuurlijke inrichting, bijvoorbeeld als in sommige gebieden de provinciale bestuurslaag afwezig is of juist een bestuurslaag is toegevoegd als deelgemeente. Institutionele differentiatie kan ook betrekking hebben op andere institutionele arrangementen, zoals de regels bij de benoeming van de burgemeester (direct gekozen in sommige gemeenten en benoemd in andere) of bij de afbakening van de wettelijke bevoegdheden van de burgemeester (beperkt mandaat in sommige gemeenten, ruim mandaat in andere).

BIJLAGE IV Samenstelling Raad voor het Openbaar Bestuur

Drs. J.M.M. (Han) Polman, voorzitter
Commissaris van de Koning, Provincie Zeeland

Prof. dr. ir. C.J.A.M. (Katrien) Termeer, vice-voorzitter
Hoogleraar Bestuurskunde, Wageningen

Universiteit Prof. dr. C.F. (Caspar) van den Berg
Hoogleraar Bestuurskunde, Rijksuniversiteit Groningen, Campus Fryslân

Dr. E.M. (Martiene) Branderhorst
Algemeen directeur, Gemeente Den Haag

Prof. mr. dr. F.J. (Frank) van Ommeren
Hoogleraar Staats- en bestuursrecht, Vrije Universiteit te Amsterdam

H. (Huri) Sahin
Accountmanager Zuid-Holland bij het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie

Drs. P.J. (Peter) Verheij
Wethouder, Gemeente Alblasserdam

Drs. C.J.G.M. (Kees Jan) de Vet
Dijkgraaf, Waterschap Brabantse Delta

Dr. M.W.M. (Miranda) de Vries
Burgemeester, Gemeente Etten-Leur

Drs. P.J.M. (Peter) Wilms
Tijdelijk raadslid, Economisch consultant publieke sector

BESLUITENLIJST vergadering 28 juni 2021

Aanwezig:

Voorzitter	Inge van Dijk
Griffier	Marte Smits-Jansen
Arnhem	Lea Manders Rebin Maref Giovanni Visser
Berg en Dal	Florian Gödderz Nick Bakker
Doesburg	Mark Mol
Druten	Ronald Thoonen
Duiven	Henk Nijland Hans Egtberts
Heumen	Saskia Tuinder
Lingewaard	Theo Aaldering Maarten van den Bos
Mook & Middelaar	Joseth Mulders
Nijmegen	Yurre Wieken Eline Lauret Joep Bos-Coenraad
Overbetuwe	Elbert Elbers Henk Mulder
Renkum	Raymond den Burger Oswald Velthuizen
Rheden	Sjir Hanssen Tim Endeveld
Rozendaal	Loes Hupkes Wouter van den Akker
Westervoort	Hans Derksen
Wijchen	Kees van Galen Roel Boumans
Zevenaar	Kees van Merwijk
Dagelijks Bestuur Groene Metropool	Helga Witjes Anne Joustra

Afwezig:

Westervoort	Roderick ten Kortenaar (z.k.)
Arnhem	Tulay Gemici
Druten	Haci Aslan (z.k.)
Montferland	Karlijn Looman (z.k.)

Beuningen	Henk Plaizier (z.k.) Jaap Bril
Heumen	Rob de Graaf (z.k.)
Mook & Middelaar	Ton Broekmans

1.	**Opening en mededelingen** De voorzitter opent de vergadering en heet alle leden welkom, evenals de leden die van het van het DB/AB aanwezig zijn en de kijkers die via de livestream deze vergadering van de Regioagendacommissie (RAC) volgen. Er zijn afmeldingen ontvangen van dhr. Broekmans (Mook & Middelaar), dhr. Bril (Beuningen) en mw. Gemici (Arnhem) Er heeft zich één inspreker aangemeld, dhr. Barends. Mededelingen voorzitter: - Reglement van Orde – Het AB heeft abusievelijk een oude versie van het RvO voorgelegd gekregen in de laatste vergadering. Het juiste Reglement wordt alsnog bekrachtigd in de volgende AB vergadering. Deze vertraging heeft verder geen gevolg voor de RAC. - Raadsontmoeting – deze is op 20 september. Er was uiteindelijk 1 gemeente verhinderd deze datum. Er is door 2 gemeentes een voorkeur voor een latere starttijd aangegeven. De rest was akkoord. Er wordt een 'safe the date' naar alle griffies gestuurd. In het programma worden de suggesties voor onderwerpen die gedaan zijn meegenomen. - Nieuwe directeur – vorige week is bekend geworden dat Harriet Tiemens de nieuwe directeur van de Groene Metropool wordt. - Fysiek vergaderen – na het reces is het de planning dat (uiteraard indien mogelijk ivm corona) de eerste vergadering fysiek zal worden gehouden. In de toekomst is het de bedoeling om 2 keer per jaar fysiek bij elkaar te komen en verder digitaal te blijven vergaderen. Naar aanleiding van het verzoek in de rondvraag van de vorige keer is contact geweest met de website-beheerder. Er is een tekst aangeleverd en 1 dezer dagen wordt de Regioagendacommissie op site opgenomen. Mededelingen leden: Dhr. Van Galen deelt mede dat in de gemeente Wijchen een motie is aangenomen 'aandacht randgemeenten en ommelanden'. De strekking van deze motie is dat het de Groene Metropoolregio wordt gevraagd nadrukkelijk aandacht te besteden aan het formuleren van de opgaven voor de problematiek in de randgemeenten o.a. bij vervoer, bij water en

	klimaatadaptatie en bij de “ontspannen regio”: cultuurhistorie, beleving en landschap ook benaderen vanuit de kleine gemeentes. Er zijn twee mededelingen vanuit het Dagelijks Bestuur, deze komen aan de orde bij de behandeling van de punten op de agenda.
2.	**Vaststellen van de agenda** Er zijn geen opmerkingen binnengekomen over de agenda. De agenda wordt vastgesteld.
3.	**Vaststellen besluitenlijsten** Er zijn geen opmerkingen binnengekomen ten aanzien van de besluitenlijsten, deze worden vastgesteld.
4.	**Terugkoppeling AB-besluiten** De terugkoppeling uit het AB is bij de vergaderstukken gevoegd. Er zijn geen vragen of opmerkingen over de terugkoppeling.
5.	**Spoorboekje Planning en control cyclus** Vragen aan de RAC: - Is de voorgestelde planning haalbaar en sluit deze voldoende aan bij de cyclus van de eigen gemeente? In de RAC worden de volgende opmerkingen gemaakt: - Het moment waarop de gemeenten moeten intekenen op de opgaven mist in de cyclus. - De rapportage over het jaarverslag en het moment waarop een zienswijze op de begroting moet worden gegeven liggen erg, zo niet te, dicht op elkaar. - In dit jaar is het niet mogelijk een meerjarenperspectief te geven. Dit is wel essentieel om budget op te nemen voor de Groene Metropool in de begroting van de gemeenten. Ergens in oktober zou dit perspectief wel gegeven moeten worden. - Het is niet helder welke rol de RAC heeft bij de vaststelling van de investeringsagenda. Wanneer wordt het besproken. - De planning van de begroting is in de meeste gemeenten nog niet duidelijk. De termijn voor zienswijzen is mede gelet op de verkiezingen erg krap. - Waarom is gekozen voor het tegelijk aanbieden van de tussenrapportage van het lopende jaar en de begroting voor het komende jaar en niet voor 2 verschillende momenten? Hoe verhouden deze documenten zich tot elkaar. - Nieuwe raadsleden die in maart beginnen moeten de gelegenheid krijgen zich goed voor te bereiden en een goede overdracht krijgen voor er over belangrijke stukken moet worden besloten. Mw. Witjes zegt namens het dagelijks bestuur toe: - Het moment van intekenen op de opgaven wordt toegevoegd in de cyclus. - De termijn voor het aanleveren van zienswijzen wordt opgerekt tot begin juli.

	Er is nog geen zicht op de jaren hierna ivm het meerjarenperspectief, dus dat is niet vast te stellen in oktober. Wat we nu weten is dat het een doortrekking wordt van het huidige perspectief. De concept regionale begroting en de concept regionale agenda stelt het DB begin april vast zodat zienswijzen ingediend kunnen worden. We verwachten eigenlijk geen tussentijdse bijstelling. Bij andere GR-en blijkt dat ook niet het geval. Daarom is gekozen voor 1 zienswijzemoment. Er is een agenda voor 2020. De verwachting is dat de hoogte van de investeringen (bijdrage €4,22 per inwoner) gelijk zal blijven . Dat is ook de verwachting die we in oktober uit kunnen spreken. Aparte projecten kunnen aparte financieringsbehoeften hebben. Daar wordt apart om verzocht. De investeringsagenda heeft betrekking op de Groene Metropoolstukken. De investeringsagenda wordt samen met de board en de provincie opgesteld, daarom staat het niet in het Spoorboekje. Het is wel belangrijk om te bespreken en er wordt een aparte planning voor gemaakt. Het wordt in de Lange Termijn Agenda opgenomen. De rol van de RAC is dat de raden aan de voorkant invloed wilden hebben. De inhoud van de investeringsagenda is niet aan de RAC, maar de processen en de beoordeling of de raden er iets van moeten zeggen. Over de inhoud wordt geen advies gevraagd. Hoe zorgt de RAC dat er invloed uitgeoefend kan worden aan de voorzijde? We ontvangen de concept investeringsagenda en kunnen advies geven. Ook op de inhoud, bijvoorbeeld over omissies. De RAC geeft het advies aan het AB in het najaar in ieder geval met een toelichting op een meerjarenperspectief te komen, waarmee wellicht ook een inkijk in de investeringsagenda en de eventuele projecten.
6.	**Lange Termijn Agenda** Doel van deze agenda is o.a. om de Regionale Agendacommissie de gelegenheid te geven zich proactief in een onderwerp de aan de orde komt te verdiepen, vragen te stellen, aandachtspunten mee te geven. Vragen aan de RAC: - Is de agenda helder? - Zijn er op dit moment al punten die de aandacht verdienen? De RAC heeft de volgende opmerkingen: - De evaluatie van de RAC staat nu op 6 december, dat is vroeg. - De aandachtspunten voor de raadsontmoeting staat geagendeerd op 13 september, deze bijeenkomst is echter al op 20 september. - Is het mogelijk om een koppeling te maken tussen de RES en de opgaves? De voorzitter licht toe: De inbreng voor de raadsontmoeting is vorige vergadering inderdaad al gegeven. De evaluatie is gepland in januari 2022 en wordt voor de verkiezingen besproken..

	Mw. Witjes licht namens het dagelijks bestuur toe: De RES gaat in op de opgave circulaire regio. Alle opgaves hebben specifieke dingen. Dat vergt nog wel wat inspanning om dat te koppelen en in beeld te brengen. Daar zal naar gekeken worden. In het DB is besproken dat wordt toegevoegd in het 4e kwartaal de subsidie monitoring van de economic board.
7.	**Evenement Groene Metropool** Op 16 april jl. heeft de Groene Metropool een feestelijk evenement georganiseerd om de start van de regionale samenwerking te markeren. Het is de bedoeling jaarlijks in april een evenement te organiseren (bij voorkeur fysiek). Voor de raadsleden staat in de planning dat 2 keer per jaar een raadsontmoeting wordt georganiseerd, in het voorjaar en najaar. Vraag aan de RAC: • Is het akkoord om de raadsontmoeting van het voorjaar te combineren met het jaarlijkse regio evenement? In de RAC worden de volgende aandachtspunten gegeven: - Er wordt verzocht om enige terughoudendheid te betrachten bij de organisatie van dergelijke evenementen, gelet op de financiële situatie van de meeste gemeenten. - Gelet op de verkiezingen heeft het de voorkeur het evenement pas in mei 2022 plaats te laten vinden.
8.	**Gelderland academie: 'grip op samenwerking'** Lezing Rob de Greef *Over de verhouding van de regioagendacommissie tot het DB en AB, het uitnutten van de mogelijkheden van de commissie en tools voor terugkoppeling aan de eigen achterban.*
9.	**Rondvraag** Dhr. Den Burger: De raad van Renkum heeft veel kritiek op het informatieprotocol. Dat wordt gedeeld met de gemeenten. O.a. ontbreekt de positie van de Rekenkamers in het stuk. Er kan geen zienswijze op worden ingediend, maar de gemeente Renkum gaat een formele reactie sturen. De reactie wordt gedeeld met de commissie. Mw. Lauret: Er zijn verontrustende berichten uit het Intergovernamental Panel Climate Chance-rapport gelekt. De IPCC is een commissie van de VN, gericht op evaluatie van klimaatveranderingen. Zou het AB willen reflecteren op dit IBCC rapport, zodra het definitieve rapport gepubliceerd is, met name op de vraag of de Groene Metropool in het licht van dit rapport voldoende doet in relatie tot de doelen die we onszelf gesteld hebben. Deze vraag wordt schriftelijk beantwoord.
	Sluiting De voorzitter sluit de vergadering om 19.25 uur

	De volgende vergadering van de RAC is maandag 13 september 2021 van 18.00 tot 19.30 uur. De raadsontmoeting (voor alle raadsleden) is op 20 september 2021 van 16.00 – 20.00 uur.

Besluitenlijst 1 B&W vergadering

Datum	22-06-2021
Tijd	9:00 - 12:00
Locatie	B&W kamer
Voorzitter	E. Weststeijn
Aanwezigen	B. Boelens, A. Logemann (wethouder), S.P. Warmerdam (wethouder) en E. Weststeijn (Burgemeester/voorzitter van de raad)

1 Opening openbare B&W vergadering

2 Besluitenlijst openbare B&W d.d. 15 juni 2021

Besluit:

Vaststellen

3 Niet openbare notulen B&W d.d. 15 juni 2021

Besluit:

Vaststellen

4 Kadernota

Besluit:

1. Aan de raad voorstellen om bijgaande concept-Kadernota 2022-2025 vast te stellen;
2. Daartoe bijgaande concept-raadsvoorstel en -raadsbesluit vaststellen.

5 Uitvoeringsagenda energietransitie -Uitvoeringsprogramma 2022

Besluit:

Aanhouden

6 Regionale Agenda GMRAN en begroting 2022

Besluit:

1. Kennis te nemen van de concept regionale agenda 2021-2022, de conceptbegroting GMRAN 2022 en het concept bestuursakkoord.
2. De bestuurlijke reactie op de concept regionale agenda 2021-2022, de conceptbegroting GMRAN 2022 en het concept bestuursakkoord vast te stellen.

3. De raad voor te stellen om in te stemmen met de bijgevoegde bestuurlijke reactie op de concept regionale agenda 2021-2022, de conceptbegroting GMRAN 2022 en het concept bestuursakkoord, waarmee:
a. de raad de intentie uitspreekt om in te tekenen op alle opgaven in de regionale agenda;
b. de raad een inhoudelijke reactie geeft op de regionale agenda conform het voorstel;
c. de raad een zienswijze indient op de conceptbegroting 2022 conform het voorstel.

7 Algemene voorziening Hulp bij het Huishouden

Besluit:

1. Kennisnemen van de tussentijdse evaluatie Pilot algemene voorziening Hulp bij het Huishouden d.d. november 2020 en deze vaststellen als eindevaluatie.
2. Ondertekenen het contract 'Algemene voorziening Hulp bij het Huishouden gemeente Rheden & gemeente Rozendaal' met Hommerson Schoonmaakbedrijf, in werking tredend met terugwerkende kracht vanaf 1 maart 2021 – tot 1 maart 2022, met een optie tot verlenging met een jaar, tot 1 maart 2023.
3. De algemene voorziening Hulp bij het Huishouden uitsluitend aanbieden bij nieuwe meldingen/aanvragen.

8 Raadsinformatiebrief lokaal preventieakkoord

Besluit:
Raadsinformatiebrief lokaal preventieakkoord

1. Kennisnemen van de raadsinformatiebrief Lokaal preventieakkoord Rheden- Rozendaal
2. De raadsinformatiebrief op de lijst van ingekomen stukken zetten voor de raad van 6 juli 2021

9 Vaststelling subsidie 2020 Bibliotheek

Besluit:
De hoogte van de subsidie 2020 aan Bibliotheek Veluwezoom vaststellen gelijk aan het verleende bedrag: € 34.704,-.

10 Herbenoeming lid raad van Toezicht stg. Scholengroep Veluwezoom

Besluit:

1. Mevrouw Wilms met ingang van 1 september 2021 opnieuw benoemen in de Raad van Toezicht van Scholengroep Veluwezoom, op grond van het mandaatbesluit van de raad d.d. 11 september 2018

11 Omgevingsvergunning Hertog van Gelrestraat 26

Besluit:

Omgevingsvergunning verlenen

12 Verzoek monumentensubsidie Hertog van Gelrestraat 26

Besluit:

Subsidie verstrekken voor wijzigen van ramen, deuren en kleurstelling voor maximaal € 5.000,- onder de in de beschikking gestelde voorwaarden.

13 Sluiting openbare B&W vergadering

MEMO

Gemeente ROZENDAAL

Onderwerp
Beantwoording schriftelijke vragen raadsvergadering d.d. 6 juli 2021

---

1. Jaarrekening

Vragen BGR

Blz. 13, lasten 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
Hoe veel bedragen de advieskosten in het totale bedrag van € 25.879?
Antwoord: € 20.195.

Blz. 15, VpB
Wordt een meevaller of tegenvaller verwacht?
Antwoord: We verwachten binnen de genoemde € 150.000 te blijven.

Blz. 15, inruilwaarde trekker en Mercedes als winst genomen
Betekent dit dat de jaarlijkse onttrekking voor kapitaallasten structureel omhoog gaat? Wat is de reden dat de inruilwaarde als winst is genomen?
Antwoord: De BBV voorschriften geven aan dat inruilwaarde als winst moet worden genomen. Hierdoor gaan de kapitaallasten structureel omhoog, voor hetzelfde bedrag vindt een onttrekking aan de reserve kapitaallasten plaats.

Blz. 26, verkeersmaatregelen school
Verkeersmaatregelen school zijn € 14.584 hoger uitgevallen dan gewijzigde begroting. Betekent dit een overschrijding van het door de raad geaccordeerde krediet?
Antwoord: Niet voor het door u genoemde bedrag. Op bladzijde 112 van de jaarrekening ziet u in het overzicht lopende investeringen dat het restant van het krediet voor de school inzake verkeersmaatregelen hierbij betrokken moet worden. Per saldo resteert hier een overschrijding van € 1.592.

Blz. 32 4.1 baten en lasten openbaar basisonderwijs
Wordt naar de toekomst toe een structureel tekort op deze exploitatie VVE verwacht? En zo ja wordt dat in de meerjarenbegroting opgenomen?
Antwoord: Ja, zoals aangegeven in de turap 1 en de kadernota wordt dit meegenomen in de op te stellen begroting.

Blz. 42, sociaal domein, voorlopige afrekening uitvoeringskosten Rheden
Welke afwijking van de voorlopige afrekening wordt verwacht en heeft de accountant geaccordeerd?
Antwoord: Afgesproken met Rheden is de afrekening van het voorgaande jaar aan te houden. Momenteel wordt gesproken over de te volgen afrekenmethodiek. Mocht daar een afrekening uit voortkomen dan zal die dit jaar (2021) worden verantwoord. De accountant heeft hiermee ingestemd.

Blz. 57 laatste zin: inzamelkosten € 25.000 hoger dan begroot
Is dit (gedeeltelijk) structureel en wordt dat dus in de meerjarenbegroting opgenomen?
Antwoord: Een deel van deze kostenverhoging is reeds opgenomen in de begroting 2021, het structurele effect zal worden meegenomen bij de begroting 2022-2025.

Blz. 63 kosten school
Om het voor ons mogelijk te maken te vergelijken, wilt u een staatje van kosten school maken op basis van de begroting nieuwbouw school / gerapporteerde voorlopige eindbedrag, zie hieronder. Graag aangevuld met het totale bedrag dat geïnvesteerd is in het schoolplein.
Antwoord: Ook het college hecht aan het gevraagd inzicht in het financiële resultaat van het project de school. Het opleveren van het gevraagde overzicht blijkt echter niet haalbaar voor beantwoording voor de raadsvergadering van 6 juli. We verwachten de gevraagde informatie in de aanloop van de raadsvergadering van 21 september alsnog te kunnen verstrekken.

Blz. 13/73 Voorziening pensioen wethouders
De toevoeging aan de voorziening (blz. 73) was over 2020 lager dan 2019. Er wordt op blz. 13 aangegeven dat de storting hoger had moeten zijn. Wordt de toevoeging aan de voorziening weer vergroot in toekomstige begrotingen?
Antwoord: In de begroting 2022 zal op basis van de meest actuele gegevens worden bekeken of de geraamde storting in de voorziening moet worden opgehoogd.

Blz. 89 inhuurbudget / blz. 50 uitvoeringskosten Rheden t.b.v. Sociaal Domein
Bevat het inhuurbudget ook de kosten verbonden aan externen, die in het kader van diverse projecten (zoals warmtevisie, duurzaamheid etc) werkzaamheden voor Rozendaal verrichten? Zo niet dan ontvangen wij graag ook het totaal van deze gefactureerde kosten over 2020.
Antwoord: Nee, zoals beschreven worden dit soort inhuurkosten meegenomen in de projectkredieten.

Daarnaast een overzicht van de totale advieskosten die Rozendaal over 2020 heeft betaald aan bureau's/zzp-ers.
Antwoord: We vatten de vraag op als een verzoek om inzicht in de totale kosten voor externe ondersteuning (waaronder vervat advies) die Rozendaal inhuurt. Het gaat dan om een totaalbedrag in 2020 van € 466.019. Dit zijn kosten in de flexibele schil die grotendeels in de reguliere begroting worden gedekt. Het bedrag betreft ondersteuning van zeer uiteenlopende soort. Hieronder valt bijvoorbeeld ondersteuning ten aanzien van informatieveiligheid en privacy, maar ook ondersteuning in archiefbeheer en schoonmaak-werkzaamheden. Ook valt te denken aan ondersteuning voor juridisch advies of projectondersteuning in het fysieke domein. Het is voor de raadsvergadering van 6 juli 2021 te kort dag om de opbouw van dit bedrag zorgvuldig te ordenen, omdat het samengesteld is uit diverse facturen. Uw vraag stimuleert ons om dit inzicht binnenkort boven tafel te krijgen en met u te delen. We komen hier dan ook graag op terug. De bedragen voor De Connectie en Rheden vallen overigens niet onder het bedrag van € 466 k.

Ook ontvangen wij graag een overzicht aan uitvoeringskosten per partij (Gemeente Rheden, De Connectie etc).
Antwoord: De uitvoeringskosten voor De Connectie bedragen € 58.000 en voor Rheden € 280.000.

blz. 94 Gelders Archief
De financiële bijdrage bedroeg € 4.375 boekjaar 2019, begroting 2021 € 5.000, werkelijk 2020 € 11.381. Waarom deze verdubbeling?
Antwoord: Bij het aanbieden van de begroting 2020 van het Gelders Archief hebben wij aangegeven dat de bijdrage fors zou stijgen door de hantering van een andere verdeelsleutel. De oorspronkelijke verdeelsleutel was gebaseerd op aantal meters papieren archief en de ingebrachte medewerkers vanuit de gemeenten naar het Gelders Archief. Inmiddels zijn al deze medewerkers uit dienst en wordt archief steeds meer digitaal aangeleverd. De huidige verdeelsleutel doet meer recht aan de werkzaamheden die daadwerkelijk voor de partners worden gedaan. Deze verhoging was overigens al opgenomen in onze begroting.

blz. 95 MGR
De financiële bedrage 2019 bedroeg € 38.000. In de begroting 2021 wordt voor 2021 € 30.000 verwacht. Werkelijk bedroeg de bijdrage 2020 al € 66.136. Waarom is dit verdubbeld?
Antwoord: Dat heeft te maken met het aantal WSW'ers. Daar is één persoon bijgekomen dat voor dit effect zorgt. Deze kostenverhoging wordt grotendeels gecompenseerd door een specifieke rijksbijdrage.

blz. 97 St Veilig thuis
Financiële bijdrage over 2019 bedroeg € 8.000, begroting 2021 gaf ook € 8.000, werkelijk 2020 is echter € 13.659, een 70% stijging. Waarom deze stijging?
Antwoord: De begroting 2020 was aanvankelijk naar boven bijgesteld omdat er een groei werd voorzien van het aantal adviezen en meldingen. Deze groei trad in 2019 op doordat in 2019 een aanscherping van de Meldcode Huiselijk Geweld en kindermishandeling in werking trad. Men verwachtte dat deze groei zou doorzetten in 2020. In 2020 bleek de groei minder groot te zijn dan verwacht en daarnaast werden meer rijksmiddelen ontvangen. In mei jl. kregen wij bericht van Veilig Thuis dat de subsidieaanvraag met terugwerkende kracht neerwaarts is bijgesteld tot € 9.997. Dit bericht kwam te laat voor deze jaarrekening.

Blz. 120, Netto verkoopopbrengst in 2020 Steenhoek
Wij kunnen deze verkoopopbrengst niet vinden in de jaarstukken, waar is deze gebleven?
Antwoord: Conform de voorschriften moet de opbrengst worden verantwoord zodra de akte bij de notaris is gepasseerd. De opbrengsten zullen derhalve in 2021 worden verantwoord.

2. Turap

Vraag PAK

Uitgaven Wet open overheid (Woo)
U anticipeert in deze TURAP op een uitgave van € 79k voor uitvoering Woo later dit jaar, leidend tot het negatieve TURAP saldo. Vanuit de toelichting begrijpen wij dat hiervan € 43k incidenteel is voor het inrichten, de rest een structurele uitgave voor het continu uitvoeren. Gaat u dit jaar 2021 nog voor dit bedrag de Woo inrichten en operationeel uitvoeren?
Antwoord: Ja, wij doen in de raad van 21 september een voorstel voor de digitaliseringsagenda, waarin ook een voorstel wordt gedaan voor kosten die nog in 2021 landen. Een belangrijk onderdeel hiervan is de voorbereiding op de Woo. Dit is de reden dat we de bijdrage uit het gemeentefonds hiervoor apart zetten.

3. Kadernota

Vragen PAK

Blz. 10: Structurele inhuur HRM € 12 k extra
Kunt u toelichten wat u hiervoor structureel wil doen? Nu voldoet de organisatie ook aan alle HR-wetgeving voor zover wij weten. Voor verbetering van de organisatie is er additioneel budget beschikbaar. Ook is er een opleidingsbudget voor de ambtelijke organisatie wat de afgelopen jaren niet (volledig) uitgenut is. Welke structurele HRM kosten komen daar nu bij?
Antwoord: Met de structurele inzet van een flexibele schil voor de inzet voor HRM-advies voor 8 uren per week denken wij onze P&O-zaken op orde te krijgen en te houden. Naast een inhaalslag op werkzaamheden rond de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra), zoals aanwijsbesluiten, instellen werkgeverscommissie griffier en het fiscaal regelen van de betaling van babs'en, heeft de inzet van de HRM-adviseur betrekking op het bijhouden van wijzigingen in het arbeidsrecht (ontslagrecht, wel/niet verlengen, claimen van contracten), CAO, veiligheid & arbo, arbeidsongeschiktheid, bijhouden personeelsdossiers, medezeggenschap en functiewaardering. Het komende jaar volgen er onder meer adviezen over thuiswerken en woon-werkverkeer. Met de inhuur HRM komen we meer in control en verminderen we het risico op fouten. Fouten die bij personeelsdossiers forse financiële consequenties kunnen hebben. Een professionele organisatie heeft structurele HRM-expertise nodig en met deze flexibele schil huren wij alleen die uren in die nodig zijn.

Blz. 11, GMRAN
In het begrotingsuitgangspunt wordt geanticipeerd op een structureel 30% hogere kosten van de GMRAN dan ie nu voorliggen. De GMRAN geeft in haar vooruitzicht aan voorlopig op een vergelijkbaar niveau te blijven als 2022. Waarom dan hogere kosten in de begroting.
Antwoord: Waarschijnlijk doelt u op het jaarlijkse bedrag van € 9.200 dat opgenomen wordt in de begroting in vergelijking tot de bijdrage van € 7.159 die wordt gevraagd voor de opgaven. Het verschil van € 2.031 wordt veroorzaakt door de uitvoeringskosten van het

regiobureau. Overigens gaat deze laatste bijdrage aan het regiobureau naar € 2.754[1] in 2023 vanwege het wegvallen van de subsidie van de provincie.

Aansluiting DSO Omgevingswet

Bij programma 0 of bij programma 8 wordt geen vermelding gemaakt van kosten voor de invoering/aansluiting op het DSO-Landelijke voorziening in het kader van de Omgevingswet. Verwachten wij hier geen substantiële extra kosten t.o.v. de huidige situatie?
Antwoord: Voor het DSO zijn in de begroting al de jaarlijkse kosten (€ 8.000) opgenomen per 2021 onder programma 8. Er is geen sprake van meerkosten die in de Kadernota vermeld moeten worden.

[1] Zie raadsvoorstel Versterking regio Arnhem-Nijmegen en regionale agenda d.d. 3 november 2020.